

33

Knihy a listy
DIAKARNA PRAHA

33-C-273

JUDr. BOHUŠ PROCHÁZKA:

ČESKÉ VODNÍ PRÁVO

SYSTEMATICKÝ VÝKLAD

NOREM ČESKÉHO ZÁKONA VODNÍHO
SE ZŘETELEM K ÚCHYLKÁM VODNÍHO
ZÁKONA MORAVSKÉHO

A SLEZSKÉHO.

*Knihovna
Jozef. Vojtěška 90
1925*

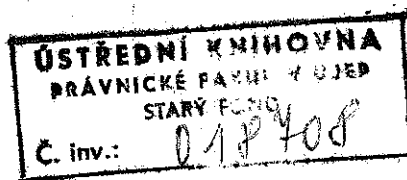

SUŠICE 1925.

NÁKLADEM VLASTNÍM. - TISK PROVEDLA
KNIHTISKÁRNA EMANUELA STIVÍNA A SYNŮ V PRAZE-II,
VOJTĚŠSKÁ UL. 212.

902

Koupi od	
Darem od	M. Bošković
v	_____ za Kčs _____
Inv	34. 902
Sig	

Voda, živel přírodní, jest nepopíratelně velmi značného významu jak pro jednotlivce, tak i pro národní hospodářství a život veřejný vůbec.

Jeť voda, resp. její hmota, podmínkou fysické existence všeho organického bytí svou silou vyživující a zúrodnující. V tomto směru určena jest voda pro každého jednotlivce a míra jejího užívání řídí se individuální potřebou. Zájem jednotlivců, diktovaný zákonem přírody, jest u každého stejně intenzivní.

Leč voda jest i častým zdrojem hospodářského podnikání, sloužíc lidstvu svou silou hnací, lučební a nosivou. Vodní síly zapůsobí ovšem ve prospěch člověka bezprostředně, jsou ve vodní hmotě skryty a potřebují účelných zařízení, aby uvedeny byly v činnost. Jest jisto, že užívání vodních sil k účelům hospodářským (a contr. životním) nemůže býti vzhledem k odporujícím si neb spolu konkurujícím zájmům ponecháno volné dispositici jednotlivcově, nýbrž že jest třeba, aby zákon, tudíž veřejná moc, vymezila určitou právní sféru jednotlivcovu k vodám, podmíněnou a omezenou jednak poměrem k druhým zájemníkům, jednak poměrem k zájmu veřejnému.

Mimo blahodárnými účinky projevuje se živel vodní i účinky rušivými, škodlivými, jichž zabránění a tím i ochrana právní a majetkové sféry občanstva jest úlohou veřejné moci. Tato může za určitých předpokladů uložiti jednotlivci povinnost event. jeho činnost účinně podporovati, aby provedena byla praeventivní opatření k ochraně zájmů veřejných i soukromých před dravým živlem přírodním.

Z uvedeného jest patno, že veřejné moci náleží úprava užívání vody i ochrany proti jejím zhoubným účinkům a že tudíž tyto dva úkoly tvoří předmět vodního zákona.

Hledíme-li zpět do poměrně nedaleké ještě minulosti, vidíme, že dříve veřejná moc nezasahovala příliš intensivně a ovšem naprosto ne jednotně do úpravy vodoprávních poměrů. Byloť vzhledem k řídkému zalidnění a hlavně vzhledem k nevyvinutosti národohospodářského života vody a vodní síly poměrný dostatek, takže kolise zájmů jednotlivců nevystupovala tak zřejmě do popředí a nenutila veřejnou moc k hlouběji sahající intervenci. Postačila zejména vzhledem k převládajícímu tehdy hospodářství zemědělskému úprava jen nej-
očekavějších otázek vodoprávních. Teprve, když voda stala se statkem hospodářsky hledanějším, když kolise zájmů stávaly se patrnější, bylo potřebí zásahu státní autority, aby vymezila právní sféru jednotlivcovu v příčině užívání vody a stanovila i jeho povinnost k obraně proti rušivým účinkům vodním.

Počátkem druhé poloviny devatenáctého století jeví se snaha téměř ve všech státech po pevnější úpravě otázky vodoprávní. Výsledek této snahy v Rakousku byl rámcový zákon vodní z 30. května 1869, č. 93 ř. z. a na jeho podkladě vypracovaný český zákon vodní z 28. srpna 1870, č. 71 z. z., moravský ze dne 28. srpna 1870, č. 65 z. z. a slezský ze dne 28. srpna 1870, č. 51 z. z. (změněný v § 100. zákonem ze dne 6. března 1873, č. 28. z. z.). Nelze popřít, že jak říšský rámcový zákon, tak i jednotlivé zákony zemské byly na tehdejší dobu skutečně zdařilé, ježto byly prvním soustavným zpracováním vodoprávních poměrů ve střední Evropě. Nemůžeme se dnes ovšem diviti, že intence jich jest značně jednostranná, přihlížejíc v první řadě k významu vody pro otázky zemědělské. Bylo to zcela přirozeno v době, kdy na potocích a řekách stály ojedinele pouze mlýny a pily a hlavní význam vody spatřován byl v zemědělství.

Leč poměry se s počátku ponenáhlu, až koncem let devadesátých minulého století rapidně změnily, když více a více stával se zřejmým význam vod pro účely mimozemědělské, hlavně průmyslové a veřejné. Od té doby, speciálně v Rakousku od r. 1900 pracováno bylo s menším i větším zdarem na reformě obtížného vodního práva, kterážto práce z různých důvodů, mezi nimiž ne poslední úlohu hrály i otázky politické, až do skonu Rakouska nedospěly dokončení.

Není naprosto účelem tohoto díla líčiti historický vývoj vodního zákonodárství u nás i v cizině, ani podrobovati kritice

platná ustanovení, resp. projevené již snahy reformní a tím troškou přispěti k budoucí úpravě vodoprávních poměrů, jaká jevila by se vzhledem k změněným hospodářským poměrům a k podstatně změněné i theorii právní účelná. Otázka tato ponechána jest event. práci další.

Úkol tohoto díla nelze tudíž spatřovati ve výkladu zákona de lege ferenda, nýbrž pouze de lege lata. Snažil jsem se dle možnosti zachytiti přesný a ucelený obraz praktického výkladu vodního zákona, jak načrtnut byl nejen několika vynikajícími theoretiky, nýbrž hlavně jednotlivými a to velmi četnými nálezy našeho nejvyššího správního soudního tribunálu.

Účel práce mé má býti tudíž v první řadě praktický. Že při výkladu praktických otázek nebylo lze se naprosto vyhnouti úvahám theoretickým, jest jasno, mělo-li býti vytčeného cíle alespoň částečně dosaženo a měl-li výklad státi se srozumitelným.

Při sledování tohoto účelu snažil jsem se aspoň, abych vystříhal se bezúčelných theoretických sporů, které neměly dle mého názoru značnějšího významu pro praktické použití vodního zákona a současně snažil jsem se, aby dikce byla jasná, i neodborníkům srozumitelná.

K sepsání této práce vedl mne dvojí popud: jednak vlastní zájem pro nejzajímavější předmět našeho práva správního, jednak i ta okolnost, že za své víceleté práce co referent vodoprávního úřadu seznal jsem poměrně nepatrnou, mělkou znalost vodního práva jak v kruzích zájemníků, tak i v řadách právníků, ať úředníků, ať praktiků. Často stává se, že rozhodování ve vodoprávních sporech svěřeno bývá rukám mladého nezkušeného úředníka, který před problémem vodoprávním a před nejasným neb mnohomluvným výrazem zákona stojí naprosto bezradně stejně jako ta strana, která od úřadu rozhodnutí očekává, neb její právní poradce. Neznalost tato odůvodněna jest jednak nesprávným názorem, jakoby vodní právo bylo neproniknutelným labyrintem právním, jednak nedostatkem novější a přehledné učebnice vodního práva. Dosavadní práce v oboru tomto jsou jednak původu staršího, vzniknuvše v prvých dobách po vydání zákona vodního (Peyrer, Randa, Pace), jiné datují se sice z doby novější (Žalud), leč množství materie, často nepotřebné neb se opakující, jest na újmu přehlednosti a tím i praktické účelnosti díla. Nejlepší pak úvahy

Pantůčkovy roztroušeny jsou v několika ročnících Správního Obzoru a Právníka, takže pro rychlou a praktickou orientaci a pro neúplné zpracování celé látky nedosahují toho významu, jaký by jim k jich vnitřní hodnotě příslušel.

Zákon sám, byť byl i sebe jasnější a úplnější, byť i daleko méně mezer vykazoval než náš zákon vodní, nemůže přece podávat přesného vodítka pro aplikaci jeho v nejrůznějších a často spletutých případech. Ne zákon sám, nýbrž teprve ustálený výklad jeho, tudíž praxe tvoří právo. Protože pak byť ne výslovnou normou zákona, přece jen fakticky rozhodný jest pro vymezení a stanovení platné praxe správní názor nejvyššího správního soudu, považoval jsem za nejúčelnější shrnouti dle možnosti všechna zásadní, neb alespoň převážnou většinu nálezů těch z oboru vodního práva a to od doby nejstarší až do doby nejnovější do soustavného díla, které by stručně a přehledně názor ten, t. j. panující praxi, zobrazovalo.

Při práci své použil jsem jednak sbírky nálezů nejvyššího správního soudu (Budviňski, Bohuslav), jednak všech přístupných mi děl v oboru vodního práva sepsaných (Randa, Peyrer, Pace, Žaluď, Hrdina), jednak úvah vodoprávních zesnulého presidenta nejvyššího správního soudu Pantůčka, uveřejněných ve Správním Obzoru a Právníku v ročn. 1909—1916.¹⁾

Původně hodlal jsem veškeru látku zpracovati v pevném systému. Od úmyslu toho odvrátil mne účel publikace, ježto takový systém méně výhodně byl by pro praktickou potřebu použitelný, než způsob Peyrerův (výklad roztříděný dle jednotlivých ustanovení zákonných, v člancích těch však systematicky uspořádaný). Vzorem mé práce byly právě zmíněné úvahy Pantůčkovy. Leč mám tolik autokritiky, abych nevšední jeho znalost vodního práva a jasnost podání se skrovným svým pokusem nesrovnával.

Na mnoha místech použil jsem při výkladu svém stejně autentického německého znění zákona, ježto jest namnoze jas-

¹⁾ Ve Správním Obzoru vyšla tato pojednání: Něco o vztazích zákona vodního k poměrům soukromoprávním (1915). O poměru zákona vodocestného k zákonu vodnímu (1916). Vodní družstva (1918). V Právníku: O spodní vodě a zřizování vodovodů (1909). Jak jest zjištěn právní povahu vod (1910). Právní vztahy k rybníkům (1914). Soukromá práva k vodám (1915). Vodoprávní expropiace (1916). Náprava škodlivých účinků, vycházejících pro sousedy z vodních děl (1916).

nější a určitější než text český. Aby práce tato použitelná byla i v druhých dvou historických zemích, uvedl jsem nepatrné celkem úchyly zákona moravského a slezského, ovšem úchyly pouze autentických v zemích těch textů německých. Ježto moravský a slezský zákon vodní nemají obdobných ustanovení §§ 16. a 89., ježto dále v zákonech těchto rozdělen jest český § 71. na paragrafy dva a české §§ 102.—104. uvedeny jsou co úvodní články zákona moravského a slezského, prosím, aby zájemníci a právníci těchto zákonů užívající upравили si laskavě sami čísla jednotlivých paragrafů.

Na dílo toto nelze pohlížeti přísně kriticky jako na ryzí práci theoreticko-právní, nýbrž prvním cílem jeho jest, aby podalo dle možnosti přesných informací o dnešní vodoprávní praxi všem, kdož v oboru tom potřebují porady neb aspoň pevné direktivy. Z důvodu toho neobsahuje také povětšinou myšlenek původních, nýbrž spokojuje se systematickou reprodukcí nálezů správního soudu aspoň se stručným jich odůvodněním a názorů osvědčenějších theoretiků i praktiků, než za jakého mohl se autor sám pokládati; speciálně pak na četných místech použito slovního citování výňatků a úvah Pantůčkových. Práce má spočívala tudíž hlavně v zbudování vhodného rámce pro zásady vodoprávní po různu roztroušené a ve stmelení jich v přehled dle možnosti systematický.

Těm, jichž povoláním jest užívati v životě praktickém norem vodoprávních a aplikovati je na případy sporné, upřímně v jich vlastním zájmu radím, aby nespokojili se s prostudováním určité partie vodního zákona, nýbrž aby důkladně seznámili se s celou materií, nad níž stěží může býti právních otázek zajímavějších. Teprve získáním přehledu lze vniknouti do systému zásad zákona vodního a teprve pak lze pochopiti a správně použiti znění zákona, obsáhlou praxí komentovaného, které do té doby zdálo se nesrozumitelnou záhadou.

Zmínil jsem se o tom, že pokládám práci tuto za pouhý pokus v systematickém propracování materie vodoprávní, pokus to však spíše s hlediska subjektivního než objektivního. Nemá-li však zůstat pouze bezvýsledným pokusem, nýbrž státi se podkladem důkladnějších prací dalších, závisí na tom, s jakým zájmem širší veřejnost práci tuto přijme a zda tato účelu svého, vznésti trochu jasna do spletutých poměrů vodoprávních,

aspoň z části dosáhne. Z důvodu toho žádám každého, zejména pp. praktické právníky a kolegy referenty vodoprávních úřadů, aby prostudující spis zaslali mi věcnou jeho kritiku a sdělili, zda, v kterém směru a proč navrhovali by formálních neb věcných změn. Prosím, aby kritika ta a případné návrhy byly dle možnosti stručně, leč obsažně odůvodněny.

Jedním pak z neposledních úkolů mé práce bylo přesvědčiti širší veřejnost, která povětšinou následkem přepolitizování našeho života podceňuje výkon a význam konceptního správního úřednictva, že úředník ten, byť i veřejností a třeba i nadřízeným úřadem zneuznávaný, pracuje z lásky k svému oboru nad svoji povinnost a mimo této často vysilující povinnosti pracuje zejména na venkově při nedostatku odborné literatury, pracuje v nuzných často poměrech, aby přispěl k dobré pověsti a dobré výkonnosti státní administrativy.

ODDÍL I.

O právní vlastnosti vod.

§§ 1–6. Právní rozřídění vod.

§ 1. Právní vlastnost vod uvažována buď dle pravidel obecného práva občanského dle toho, co nařízeno v §§ 2.—7. tohoto zákona (§ 1. zákoníka říšského).

§ 2. Řeky a veleřeky jsou od toho místa, kde po nich počínají jezdit lodě neb vory i s vedlejšími rameny svými statkem veřejným a zachovávají tuto vlastnost i tehdy, když plavba po nich na čas se přeruší neb docela přestane (§ 2. zákona říšského).

§ 3. Také části veleřek a řek, po kterých nejezdí lodě a vory, též potoky a jezera a jiné vody tekoucí neb stojaté jsou statkem veřejným, pokud dle zákona nebo z nějakého zvláštního titulu soukromého někomu nenáleží. Toto netýče se nařízení obecného práva občanského, jimiž držení se ochraňuje (§ 3. zákoníka říšského).

§ 4. Níže jmenované vody, nejsou-li tomu na odpor práva od jiných nabytá, náležejí držitelům pozemku:

a) voda podzemní v jeho pozemku uzavřená a z něho se prýšící, až na prameny slané, které jsou monopolem státním a na vody cementní, k regálu hornímu náležející;

b) vody shromažďující se na jeho pozemku ze sraženin atmosferických;

c) voda uzavřená ve studních, rybnících, cisternách nebo jiných nádržkách na jeho pozemku se nacházejících, aneb

v kanálech, trubách atd. k jeho potřebám soukromým od něho založených;

d) to, co z vod výše jmenovaných odteče, pokud to neodteklo do některé cizí vody soukromé nebo do vody veřejné a neodteklo z jeho pozemku (§ 4. zákoníka říšského).

§ 5. Potoky a jiné tekoucí vody soukromé pokládány buďte, neprokáže-li se nic jiného, za příslušenství pozemků, po kterých neb mezi kterými tekou a to podle délky břehu každého pozemku (§ 5. zákoníka říšského).

§ 6. Tekoucí vody soukromé, po kterých se může jezdit loďmi nebo vory, může vláda, užití § 365. obec. zákona občanského k tomu konci prohlásiti za statek veřejný (§ 6. zákoníka říšského).

Český text § 1. jest nejasný a mohl by zavdati příčinu k vážným pochybnostem. Přihlížíme-li však k stejně autentickému textu německému¹⁾, vidíme, že k určení právní vlastnosti vod povolán jest v prvé řadě zákon vodní a teprve subsidierně, neobsahuje-li uvedený zákon předpisů úplných a jasných, mají přijíti v úvahu příslušné normy zákona občanského.

Dříve, než přikročeno bude k rozřídění vod dle zákona vodního, bude účelno trochu blíže poohlédnouti se po příslušných ustanoveních občanského zákona.

Vodní zákon není tudíž první normou zákonnou, rozlišující vodstvo dle právní jeho povahy, nýbrž jen pokračováním, propracováním zásad vyslovených již zákonem občanským, přizpůsobeným vzrostlému zatím národohospodářskému i právnímu významu vod.

Zákoník občanský prohlašuje vodní toky a řeky za všeobecný neb veřejný statek (§ 287). Dle rozdílnosti subjektu, kterému věci patří, rozlišuje pak statek státní od soukromého (§ 286.). Dle toho rozeznává občanský zákon vody veřejné náležející do vlastnictví státu a vody soukromé patřící jednotlivcům.

Právní systém rozeznávající právo veřejné a soukromé a odpovídající tomu organizaci státních úřadů projevil se i ve vodním zákoně při stanovení právní vlastnosti vod tím,

¹⁾ Die rechtliche Eigenschaft der Gewässer ist nach den Grundsätzen des allgemeinen bürgerlichen Rechtes und insbesondere nach den Bestimmungen der §§ 2 bis 7 dieses Gesetzes zu beurteilen.

že rozlišovány jsou vody podrobené individualní moci soukromé osoby a vody, jichž užívání ponecháno jest dispozici státní správy.

Vodní zákon nezavedl tudíž naprosto novum v příčině rozřídění vod dle občanského zákona, pouze zásady tyto propracoval a jednotlivé pojmy přesněji vymezil. Zdá se, že vodní zákon přijal právní stav vod, jevíci se při jeho vzniku za normu zákonnou, což potvrzuje i poslední věta § 3. stanovící, že nařízením § 3. nemění se ustanovení všeobecného zákoníka občanského, kterými se chrání držení. Vodním zákonem zachována byla tudíž v neztencené platnosti všechna práva soukromá k jednotlivým kategoriím vod, jak se vyvinula do dne, kdy nabyl platnosti říšský zákon vodní, ba prohlášena i ochrana faktického stavu užívání vod vůbec bez ohledu na to, zda oprávněný může prokázati k určité vodě soukromý právní titul.

Seznali jsme, že vodní zákon převzal rozdělení vod dle občansko-právní zásady vlastnictví na vody veřejné a vody soukromé, všimněme si nyní blíže, zda a v jakém rozsahu lze vlastnické právo k vodám vykonávati.

Pokud veřejného statku, tudíž vod veřejných se týče, obmezeno jest vlastnictví státní určením vod tekoucích k všeobecné potřebě (§ 287. o. o. z. a § 15. v. z.).

O vlastnictví vod soukromých jest však uvážiti toto:

Právo vlastnické, jako zásadně neobmezené právní panství nad věcí, vyhledává již ve svém pojmu nezbytně toho, aby věc, která má tvořiti předmět práva vlastnického, svojí přirozenou povahou úplného ovládnutí dopouštěla. (Randa.)

Dle §§ 354. a 362. o. o. z. mohou býti předmětem vlastnictví pouze věci samostatné, lidskému panství podrobené. Panství takové bude lze zajisté prováděti nad vodou uzavřenou a lze tudíž vlastnictví k vodě té (stojaté v širším sl. sm.) považovati za plné vlastnictví práva občanského, opravňující zásadně vlastníka k tomu, aby věci, t. j. zde uzavřené vody, dle libosti užil, zničil, ji zcela neb z části zcizil aneb ji opustil.

Naproti tomu však nebude lze v tomto rozsahu vykonávati vlastnictví na vodách tekoucích, kde sice koryto vodní podrobeno jest úplně dispozici vlastníkově, leč ply-

noucí hmota vodní, vlna pohybuje se dle přirozeného svahu pudy bez vůle vlastníkovy a vylučuje výkon vlastnického práva v takovém rozsahu, jak možný jest u vod stojatých a vedle toho připouští — třeba že v obmezenějším rozsahu než u toků veřejných — i obecné užívání (§ 16.).²⁾ Obmezeno jest tudíž vlastnictví soukromých vod tekoucích jednak na pravé vlastnictví ke korytu, jednak na souhrn jednotlivých oprávnění, která k využitkování sil vodních nebo k zabránění a použití všech různých vedlejších užitků vody se nesou a jako výlučná práva jednotlivce se dají myslet. (Pantůček.)

Vodní zákon rozřídí vodu na veřejné a soukromé a to na vody

I. absolutně (dle zákona, ex lege) veřejné (§ 2.),

II. relativně veřejné (§ 3.), totiž pouze tehdy veřejné, není-li k nim soukromé vlastnictví (event. držba) prokázáno,

III. vody po zákonu soukromé (§ 4.).

V § 5. pak upravuje spoluvlastnický poměr k vodám tekoucím mezi více oprávněnými a posléze v § 6. zmocňuje vládu, aby v případě potřeby vyvlastnila soukromé vodní toky k plavbě lodmi nebo vory se hodící a tím prohlásila je za statek veřejný.

V jednotlivostech třeba podrobněji uvést toto:

I. Vody absolutně veřejné

jsou takové, které přímo zákonem za bezpodmínečně veřejné byly prohlášeny a proti jichž právní povaze nelze vésti důkaz, že snad na základě zvláštního titulu jsou vodami soukromými. Jsou to „řeky a veleřeky od toho místa, kde po nich jezdí lodě nebo vory i s vedlejšími rameny“ a to dle doby, kdy říšský zákon vodní vstoupil v platnost (dne 24. července 1869).

²⁾ Pouze v Čechách, vodní zákon moravský a slezský nemají ustanovení podobného čes. § 16.

Na těchto vodních tocích není vzhledem k absolutní jich veřejné povaze možné soukromé vlastnictví, i kdyby snad určité osobě (fysické neb právní) bylo kdysi privilegiem propůjčeno. Vody tyto jsou dle § 287. o. o. z. věcí, již užívání jest všem státním příslušníkům dovoleno. (Viz též § 15. v. z.)

Šem 2., jímž řeky tyto prohlášeny byly statkem veřejným, vyslovena byla i nepřímá zásada, že každému občanu dovoleno jest na nich provozovati plavbu, kteréžto oprávnění jest pouze policejně plavebními řády dle § 7. omezeno.

Veřejnými vodami jsou všechny vodní toky, používané dne 24. července 1869 k plavbě lodmi a vory, při čemž zákon nečiní rozdílu, zda splavnost, možnost plavby byla dána přirozeným stavem tohoto vodního toku, aneb zda přivoděna byla uměle. Hlavní charakteristickou známkou veřejnosti těchto toků jest jich tehdejší používání k plavbě, nikoli tedy pouhá splavnost řeky. Byla-li tudíž určitá soukromá řeka r. 1869 splavná, avšak fakticky nebyla k plavbě lodmi nebo vory používána, nestává se řekou veřejnou, nýbrž bylo by třeba dle § 6. v. z. ji s použitím § 365. o. o. z. vyvlastniti a za veřejnou teprve prohlásiti.

Ježto pro posouzení veřejnosti řek rozhodna jest okolnost, zda v době, kdy říšský zákon vodní nabytí platnosti, plavba na určité trati se skutečně provozovala, neztrácí tok vodní své veřejné povahy tím, že plavba tato později buď úplně přestala, neb že provádí se pouze v delších, nepravidelných časových intervalech.

Výslovně třeba upozorniti na to, že zákonný požadavek veřejnosti jest splněn tím, že na řece provozována byla plavba lodmi nebo vory, že tudíž zákon naprosto nevyžaduje provozování plavby obojího druhu. Postačí zajisté k veřejnosti řeky používání jejího vory, třeba snad později z jakýchkoli důvodů i tato plavba dala se v delších intervalech (na př. jen za jarního tání sněhu), nestačí však, byla-li řeka používána r. 1869 k plavbě člunů nebo dokonce jen k plavení dříví v nevázaném stavu. (Holztrift.)

Vodní tok jest veřejným statkem od toho místa, odkud r. 1869 plavba lodmi neb vory počínala. — Z toho a contr. plyne, že tok horní nebude lze již považovati za vodu absolutně veřejnou, nýbrž pouze dle § 3. za

vodu relativně veřejnou, t. j. potud, pokud k ní nikdo soukromý titul neprokázal.

Je-li nesporno, že horní tok řeky jest vodou pouze relativně veřejnou, jest, resp. bylo sporné zodpovědění otázky, zda vodní tok od místa, kde byl r. 1869 používán k plavbě lodmi nebo vory, jest veřejný až k svému vyústění do jiného toku, resp. až k hranicím státním, třeba i na některých místech nebyl a po případě ani nemohl býti k plavbě používán. Peyer jest toho názoru, že absolutní veřejnost řeky dána jest pouze na tratích vodních, které byly v době, kdy říšský zákon vstoupil v platnost, skutečně k plavbě používány, že tudíž ty dolejší části řeky, jinak splavné, které k plavbě používány nebyly, nedají se pod ustanovení § 2. subsumovati. S názorem tímto nelze vzhledem k jasnému znění zákona souhlasiti a nutno celou trať říční od původního východiska používání jejího k plavbě lodmi neb vory až k hranicím státním považovati za absolutně veřejnou.

Od místa, kde řeka byla k plavbě používána, tvoří její celek, tudíž i její vedlejší ramena veřejný statek. Ramena ta sdílejí s tokem hlavním právní jeho povahu bez ohledu na to, zda jsou dílem přírody neb dílem umělým, bez ohledu na to, zda ramena ta sama jsou splavná či nikoliv a zda posléze koryto jejich jest součástí veřejného statku nebo v knihovním vlastnictví soukromníkově. Předpokladem jest ovšem, aby ramena ta byla součástí veřejného toku, t. j. aby odbočovala od hlavního toku pod místem, kde nejvýše tok ten byl k plavbě používán a aby souvisela s tokem hlavním tak, aby byla vodou jeho napájena a vodu tu doleji opět do hlavního toku odváděla.

Nelze tudíž za vedlejší ramena považovati potoky a přítoky do veřejné řeky se vlévající ani ta ramena, která kdysi s tokem souvisela a později (při regulaci) byla od toku hlavního zcela oddělena. Tímto oddělením nabyla ramena tato samostatné právní existence, přestala býti součástí veřejné řeky a musí býti jich právní povaha samostatně dle § 3. a § 4. c) posuzována. Zda snad i po provedeném oddělení proskakuje voda z hlavního toku hrází do ramen, jest nerozhodno, jen když přímé spojení ramena a toku jest přerušeno.

Vzhledem k výše uvedenému jest za absolutně veřejný tok považovati i mlýnský (závodní) náhon, napájený z toku absolutně veřejného, třeba i, což bývá pravidlem, byl zřízen na pozemku soukromém. Důsledek této právní povahy takového mlýnského náhonu jest, že na něm zásadně přípustno jest obecné užívání (§ 15.), pokud ovšem při konsentování vodního díla nebylo omezeno neb zcela vyloučeno.

Vodní tok dle § 2. jest absolutně veřejný a vlastnické právo k němu, jak již výše řečeno, jest zcela vyloučeno. Jest však možno a s veřejnou povahou řeky slučitelné, aby na veřejné řece existovala starší omezená subjektivní práva, spočívající na privilegiích neb soukromoprávních titulech (na př. vydržení před platností vodního zákona dokonané), která měla by za obsah právo rybolovu, braní písku, ledu a p.

II. Vody relativně veřejné (§ 3.).

Největší skupinu tekoucích vod (ze stojatých jen jezera) tvoří vody, u nichž platí zákonná praesumpce veřejnosti potud, pokud není vyvrácena buď tím, že voda již dle zákona (§ 4. d) někomu patří aneb že někdo k ní soukromý právní titul prokáže.

Na první pohled by se zdálo a také většinou spisovatelů jest tak pojmáno, že zákon ustanovením § 3. rozšířil v zájmu národohospodářském veřejnost vod daleko přes míru, než jaká byla přede dnem, kdy zákon vodní vstoupil v platnost. Vyslovená praesumpce sváděti bude zajisté každého a v prvé řadě i úřad vodoprávní k tomu, aby každou tekoucí vodu prohlásil za veřejnou, pokud soukromý titul vlastnický nebude stranou, nárok na vodu uplatňující, likvidně prokázán. O likviditě tohoto průkazu bude níže obšírněji promluveno, leč již zde třeba upozorniti nato, že průkaz ten ve většině případů stěží by mohl býti podán, kdyby nebylo poslední věty § 3., na kterou mnozí často zapomínají aneb nevědí si s ní rady. § 3. totiž v doslovu svém praví, že „toto netýče se nařízení obecného práva občanského, jimiž držení se ochraňuje“ čili v německém textu „Die den Besitz schützenden Vorschriften des allgemeinen bürgerlichen Rechtes werden hierdurch nicht berührt.“ Tím vyslovena jest zásada, že zvláštním titulem vy-

lučujícím veřejnost vodního toku, jest nejen titul vlastnictví, nýbrž i titul držby v tom případě, když prvý titul nemůže být likvidně prokázán.³⁾ Zákon tudíž dovoluje, aby úřad zabývající se otázkou právní povahy určitého vodního toku spokojil se místo právní existence vlastnictví, nemůže-li být prokázána, průkazem pouhé právní skutečnosti, držby.

Touto úvahou však přicházíme k poznání, že vodní zákon ustanovením § 3. nerozšířil skutečně veřejnoprávní sféru ohledně vod tekoucích, nýbrž že přijal ty poměry vodoprávní, jaké se v době jeho vzniku jevíly a pouze římský pojem „flumen publicum“ přizpůsobil vodoprávním poměrům, jak se v naší zemi vyvinuly vlivem práva německého a českého. (Krejčí.)

Šem 3. vyslovena jest praesumpce, že tekoucí voda jest veřejná, pokud k ní nikdo neprokázal soukromého titulu vlastnictví, resp. nepopřené držby.

Jedná-li se tudíž o to, aby právní povaha určitého (nesplavného) vodního toku byla zjištěna a vyvrací-li strana praesumovanou veřejnost toku tím, že tok jí náleží, musí tvrzení své ovšem *prokázati*.

Za likvidní průkaz vlastnictví v první řadě bude lze zajisté považovati předcházející rozsudek soudní, kterým ve sporu eráru se stranou bylo vlastnické její právo k toku uznáno, kterémužto rozsudku rovnati se bude právní účinností intimát smíru uzavřeného mezi stranou a erárem, který vlastnické právo druhé strany uznal. Mimo tohoto průkazního prostředku nelze upírati likvidnosti ani právo platné smlouvě, uzavřené mezi erárem a stranou, již originálním způsobem bylo vlastnické právo strany k vodnímu toku založeno. Naproti tomu nelze za naprosto likvidní důkaz vlastnictví považovati smlouvu mezi dřívějším a nynějším držitelem o převodu vlastnictví k vodnímu toku uzavřenou, ježto po většině zůstane pochybnou otázka, zda předchůdce vlastnictví postupující byl řádným vlastníkem vodního toku neb nikoliv.

Pokud důkazu starými privilegii se týče, bude lze v mnohých případech uznati průkaz ten za likvidní, pokud obsah privilegia neskytá pochybností o obsahu a rozsahu pro-

³⁾ Srov. Bohusl. 2801 ai 1923.

půjčeného jím práva. Bude tudíž v tomto případě věci úřadu o veřejné neb soukromé povaze vodního toku rozhodujícího, aby posoudil likvidnost průkazu vlastnictví, podaného privilegiem.

Důležitým průkazním prostředkem, pochybnost vylučujícím, jest knihovní připsání vlastnictví k vodnímu toku k určitému knihovnímu tělesu, tudíž důkaz knihami pozemkovými, pokud správnost zápisu není platně popřena. Knihy pozemkové podávají vzhledem k svému zařízení a účelu o poměrech vlastnických k věcem nemovitým, předmět zápisu tvořícím, důkaz plně víry hodný, jenž musí být každým úřadem na tak dlouho za rozhodný pokládán, pokud materiální jeho nesprávnost cestou civilního sporu nebyla prokázána. (§ 61. a násl. knihovního zákona z 25. července 1871, č. 95 ř. z.) Úřady musí přihlížeti k zápisu do pozemkové knihy. Popírá-li kdo správnost zápisu, buď poukázán na pořad práva. Až do doby opačného rozhodnutí soudního poskytují pozemkové knihy důkaz likvidní.⁴⁾

Posledním a nejpraktičtějším průkazem vlastnictví k vodě tekoucí jest titul vydržení. Stanovil-li výslovně zákon v doslovu § 3., že předpisy obecného občanského zákona, držby se týkající, zůstávají normou § 3. nedotčeny, a uznal-li vody tekoucí za předmět soukromého vlastnictví ve smyslu občanského práva, připustil tím i možnost soukromoprávní držby těchto vod, která, byla-li po určitou dobu za šetření podmínek v občanském zákoně pro vydržení stanovených vykonávána, vede k nabytí vlastnictví. Jest ovšem třeba, aby držba tato jevila se faktickým výkonem všech oněch oprávnění, které v souhrnu svém představují „vodní vlastnictví“ (viz výklad § 1.) a aby dle § 1472 o. o. z. trvala 40 let.

Nemůže-li strana likvidním způsobem prokázati své právo vlastnické, postačí úřadu dle výše uvedené úvahy, aby vyloučil veřejnost určitého toku vodního již tehdy, je-li prokázána nerušená a nepopřená držba této vody, t. j. těch oprávnění, jichž souhrn tvoří vodní vlastnictví. Není ani třeba, aby držba trvala po celou tu dobu, kterou občanský zákon pro vydržení předpisuje. Ježto však držba není právním stavem, nýbrž jen faktickým výkonem, jímž praesumováno jest

⁴⁾ Srov. Budw. 8794 A ai 1912.

právo vlastnické k předmětu držby, bude důkaz držbou vyloučen, jakmile držba sama neb její právní předpoklad (na př. bona fides) jsou popírány. V tomto případě nebude moci úřad pokládati praesumpci veřejnosti za vyvrácenu, nýbrž musí naopak považovati vodní tok za veřejný a poukázati stranu, aby svůj subjektivní nárok u soudu uplatnila. (§ 88.)

Chce-li strana zákonnou praesumpci veřejnosti vody vyvrátiti, musí prokázati (vodní) vlastnictví neb držbu všech těch oprávnění, které tvoří obsah vodního vlastnictví. Nestačí tudíž, když strana na potoce prokazatelně vykonávala právo rybolovu neb dobývání písku a ledu, ježto právo rybolovu může existovati též na veřejných vodách a dobývání písku a ledu jeví se býti aktem obecného užívání dle § 15., které jest zásadně na každé veřejné vodě dovoleno.⁵⁾

Vlastnictví k vodě, resp. držba vody, může se vztahovati jen k jednotlivým dílům vodního toku. V tomto případě možno jen tu část vodního toku, ohledně níž byl soukromý titul prokázán, považovati za vodu soukromou, kdežto v ostatních tratích přijde k plné platnosti zákonná praesumpce veřejnosti.⁶⁾

Jest sporno, zda pro vyvrácení praesumpce veřejnosti postačí průkaz vlastnictví ke korytu dotyčného vodního toku. V tomto případě nutno rozlišovati mezi korytem umělým a přirozeným. Jest pochopitelno, že, bylo-li straně vodoprávním konsensem propůjčeno právo k odvádění vody z veřejné řeky k pohonu motorickému, k zavlažování luk neb k zásobení vodou, tudíž zkrátka k užívání vody a to umělým náhonem, nebylo tím samozřejmě straně uděleno vlastnictví k vodě náhonem tím vedené; voda zůstala veřejná, třeba náhon sám, jak tomu zpravidla bývá, byl ve vlastnictví majitele vodního díla aneb i osoby třetí, která buď dobrovolně vedení vody po svém pozemku majiteli vodního díla povolila, aneb event. cestou expropriace (§ 28.) k trpění služebnosti vedení vody byla donucena. Z toho plyne, že při umělých náhonech, kanálech a průplavech nelze z vlastnictví ke korytu usuzovati na vlastnictví k vodnímu toku. Naproti tomu při přirozených řečištích, přihlížeme-li k ustanovení §§ 408. a 409. o. o. z. a § 5. v. z. nutno považovati řečiště i vodní

⁵⁾ Srov. Budw. 8787 A ai 1912.

⁶⁾ Srov. Budw. 14.977 ai 1900.

tok za integrující a nedělitelné součástky řeky (koryto a voda potoční tvoří dohromady potok jako vlastní právní pojem),⁷⁾ takže bylo-li likvidním způsobem, zejména zápisem v pozemkové knize prokázáno vlastnictví ke korytu vodnímu, lze z okolností té dedukovati i na vlastnictví vodního toku a tím i na soukromou jeho povahu.

Jest jisto, že vlastnické právo k vodě tekoucí jest právem soukromým, které jeví se co konglomerát více soukromých oprávnění. Otázka vlastnictví a držby, tudíž otázka čistě soukromoprávní, podléhající normám občanského zákona, vymyká se kognici správních úřadů a přísluší do řádné kompetence fora soudního, pokud jedná se o to, zda vlastnictví bylo nabyto neb zda dosaženo bylo držby občanským právem chráněné. K řešení pouhého sporu, zda voda někomu náleží, zda jest tudíž jeho vodou soukromou, jest příslušný soud.

Leč jednoduché tyto spory budou velmi řídké a daleko častěji bude třeba otázku tuto ventilovati v souvislosti s řešením sporného případu jiného, tudíž co podklad, praejudic dalšího rozhodnutí. Zásadně platí, že praejudicialní otázku zodpoví si pro svoji potřebu (pro budoucí své rozhodnutí) ten úřad, který povolán jest rozhodnouti hlavní předmět sporu. Zejména rozhodne praejudiciálně správní úřad o veřejnosti potoka; tehdy, jedná-li se o povolení užívacího práva k vodě a povolení to vzhledem k uplatňovaným námitkám jest odvislo od zodpovězení otázky, zda voda jest veřejná neb soukromá.⁸⁾

Výrok o otázce této — toliko co o otázce praejudicialní — bude zpravidla jen v důvody rozhodovací pojat a nemůže vejíti v právní moc, ani praejudikovati event. žalobě na uznání nebo oduznání soukromého vlastnictví k předmětné vodě.

Správní úřad nemůže tudíž otázku vlastnictví nebo držby, je-li sporna, řešiti rozhodnutím, nýbrž smí si o ní jen pro svou potřebu utvořiti úsudek s výhradou event. opačného rozhodnutí soudního. Tato výhrada soudní cesty ale odpadá, resp. jest právně neúčinná, když předložen byl likvidní průkaz o existenci dotyčného soukromého práva, jehož likvidnost mu-

⁷⁾ Srov. Budw. 8794 A ai 1912.

⁸⁾ Srov. Budw. 2231 A ai 1903.

sela by býti i od soudu uznána. To jest nejen tehdy, když strana produkuje na př. soudní rozsudek způsobilý k exekuci, kterým bylo uznáno její právo za existující, nýbrž při knihovních právech i tehdy, když může se strana odvolati na zápis v knize pozemkové, jehož správnost není protivníkem popírána.⁹⁾

III. Vody již dle zákona soukromé (§ 4).

Níže uvedené vody jsou vlastnictvím držitele pozemku, nejsou-li tomu na odpor práva od jiných nabytá.

Nabytá práva jiných osob mohou jednak vlastnictví držitele pozemku vylučovati nebo mohou je (služebností) omezovati. Nabývací soukromá práva jsou všechna ta, která občanským zákonem za taková jsou uznána, jako smlouvy, soudní rozsudky, úřední rozhodnutí, vydržení a promlčení.

Jsou-li taková práva od jiných nabytá prokázána k vodám v § 4. uvedeným, neznamena to samozřejmě, že vody ty ztrácejí soukromou svou povahu, dle zákona jim příslušející, nýbrž že jsou vlastnictvím jiného, než držitele pozemku, na němž se nacházejí.

Nevadí-li tudíž tomu nabytá práva jiných osob, patří držiteli pozemku:

a) prameny ze země prýstící, nemající odtoku, s vyloučením pramenů slaných, které jsou státním monopolem, a pramenů cementových, náležejících k hornímu regálu;

b) srážkové vody na pozemku v prohlubinách se shromažďující;

c) voda zachycená a uzavřená v nádržích (ať přirozených, ať umělých), zejména ve studních, rybnících, cisternách, kanálech, trubách;

d) odtoky z výše sub a—c uvedených soukromých vod.

K jednotlivým druhům těchto soukromých vod jest třeba podrobnějšího výkladu.

A. Prameny jsou vodou soukromou, pokud spodní voda prýstí na povrch směrem vertikálním, aniž by z pramene (studánky) odtékala. Tekoucí prameny patří již do kategorie

⁹⁾ Srov. Budw. 11.294 A ai 1916.

soukromých vod uvedených pod bodem d) § 4. Spodní voda, která volně proudí pod povrchem, jest — jak ve zvláštním odstavci podrobněji bude vysvětleno — věcí ničí (res nullius) ve smyslu § 287. o. o. z. a teprve tím, že vyprýstila ze země na povrch, stala se předmětem soukromého vlastnictví, patříc držiteli pozemku, na němž pramen vyvěrá.

Jest naprosto nerozhodno, zda spodní voda dostala se na povrch cestou přirozenou, aneb zda umělým způsobem byl jí průchod zjedнан (vrtáním, kopáním).

Ježto zákon vodní vylučuje z kategorie soukromých vod pouze prameny solní a cementové, z nichž prvé jsou předmětem státního monopolu, druhé pak předmětem horního regálu, jsou nesporně soukromými vodami, držiteli pozemku náležejícími i vody minerální a léčivé, takže vodní úřad není vyjma případu expropriace oprávněn k tomu, aby pro vody ty stanovil ochranné pásmo aneb zakázal kopání studní na pozemku sousedním.¹⁰⁾

Spornou zůstává voda nalézající se v bažinách, ježto není pouze ani vodou na povrch vyvěrající, ani výhradně vodou spodní, jsouc mimo to rozmnožována i vodou atmosférickou (lit. b) a často i odtoky (lit. d) jiných vod soukromých.

B. Srážková voda, pokud na pozemek spadá a volně po pozemku teče, event. do pozemku prosakuje, není jako věc pomíjející, neuchopitelná předmětem soukromého vlastnictví. Teprve tím, že byla okupována, v prohlubinách pozemku zachycena, podrobena jest výlučné dispošici držitele pozemku a stává se jeho neobmezeným vlastnictvím. Je-li srážková voda zachycována úmyslně do nádržek umělých (rybníků, cisteren), jest ovšem také vodou soukromou, ale patří již do kategorie c) § 4.

Srážkovou vodou netřeba rozuměti pouze vodu z oblak přímo na pozemek dopadající a tam se shromažďující, nýbrž i vodu povstalou z tajícího ledu, sněhu, krup a rovněž i tu vodu srážkovou, která dopadši neb ze sněhu se utvořivši na pozemku hořejším přirozeným spádem (bez stálého koryta) stekla na pozemek dolejší a tam se zachytila.

C. Nádržky. Pokud umělých vodovodů (kanálů, náhonů, rour) se týká, jest předpokladem soukromého vlastnictví

¹⁰⁾ Srov. Budw. 13.601 ai 1900.

k vodě, v těchto vodovodech se nalézající, aby voda byla v nich uzavřena, zachycena, disposicí vlastnickově podrobena.

Nepatří tudíž voda náhonem protékající držiteli tohoto náhonu, ježto její užívání jest zpravidla omezeno potřebou určitého podniku a potřeba pak opět omezena — nepřihlížíme-li k výjimečným případům úplné spotřeby vody — pouze na okamžité využití vody. Jakmile jisté kvantum vody uspokojilo potřebu podniku (na př. otočilo vodním kolem), spěchá dále, aby sloužilo buď veřejným zájmům neb zájmům jiného podniku. Umělými vodovody vedená voda není vodou uzavřenou, nýbrž tou jest jediné ona, která ve vodovodech jest pevně zachycena, aby nemohla odtékat. Jen v tomto případě jest voda tato v pravém vlastnictví jednotlivcově dle § 354. o. o. z., při čemž samozřejmě nebude právní povaze této vody na závalu, když nezužitkováná, přebytečná voda jest z vodovodu vypuštěna. Odtok tento není však již soukromou vodou opírající se o titul § 4 c), nýbrž může býti soukromou vodou dle odst. d) § 4., jsou-li předpoklady tohoto zákonného ustanovení při něm splněny.

Vlastnictví vodovodu, umělého koryta, může býti odlišno od vlastnictví vody v něm uzavřené. Vodovody v širším sl. sm. patří jen tehdy vlastníku pozemku, když byly založeny jím samým a k vlastnímu soukromému účelu. Jestliže však vodovody zřízeny byly na pozemku cizím co služebnost vedení vody, ať již dobrovolná, ať nucená, zůstává koryto vlastnictvím majitele pozemku služebního, voda pak patří zřizovateli neb používateli vodovodu.

Voda ve vodovodu uzavřená jest již dle zákona vodou soukromou a nestává se ani tehdy veřejnou, když vodovod byl zřízen v zájmu veřejném, na př. za účelem zásobování obce vodou.

Spory mezi spoluvlastníky společného vodovodu o účastenství na užívání vody soukromé, ve vodovodě uzavřené, nepatří k úřadům povolaným k rozhodování sporů vodoprávních. Účastníci společného vodovodního zařízení musí býti vůči třetím osobám považováni za právní jednotu a mohou býti od třetích osob dle ustanovení vodního zákona pohnáni před politický úřad k zodpovědnosti, nikoli však v otázkách vnitřního sporu. K tomu jest příslušný soud. Dokud události,

kterými takové spory mezi účastníky společného vodovodu byly vyvolány, nevykonávají vlivu ani na veřejný zájem ani na práva osob třetích, stojících mimo společenství, nemá politický úřad možnosti, zabývat se těmito událostmi.¹¹⁾

Studně. V studni, umělém to zařízení na rozdíl od studánky přirozené (odst. a. § 4.), zachycena jest spodní voda pod povrchem zemským se nalézající a podrobena neobmezené disposicí vlastnickově. Spodní voda, věc ničí ve smyslu § 287. o. o. z. ponechána jest volně okupaci všem státním příslušníkům, tudíž komukoliv. Z toho plyne, že k zřizování studní není třeba vodoprávního povolení, nýbrž že zřizování to podléhá jediné ustanovením stavebního řádu (§ 91. stav. ř.)¹²⁾ a že majitel studně nemá právního nároku na to, aby nebyl v přítoku spodní vody druhou osobou poškozován neb omežován. Jest tedy každý gruntník oprávněn na svém pozemku kopati studny a přisvojiti si spodní vodu pod povrchem jeho pozemku se nalézající. Ježto však právo jeho korresponduje se stejným právem sousedního gruntníka, jest patrné, že subjektivní práva obou často otnou se v kolisi, když zřízením nové studně na sousedním pozemku odvedena bude spodní voda cizí, dříve zřízené studni. Leč kopání studní a okupace spodní vody jest právem každého gruntníka; není zákonného ustanovení, dle kterého by bylo kopání studní ve prospěch studní již zřízených omezeno, takže poškozený vlastník prvé studně nemá — vyjma výjimečného případu, že by mu příslušelo proti sousedu prokazatelné soukromé právo zapovídací — nároku na zákaz zřizování nové studně, ba ani nároku na odškodné za vodu spodní jemu odvedenou.

Rybníky jsou na rozdíl od jezer, jichž právní povahu jest určiti dle § 3., umělé menší i větší nádrže vody, sloužící různým účelům, jako: racionálnímu chovu ryb, co nádrže, reservoiry pro vodní pohonná díla, co zachycovače a regula-

¹¹⁾ Srov. Budw. 6501 A ai 1909.

¹²⁾ Při zřizování domovních studní jest třeba, aby provedena byla stavební komise s přibráním sousedů a pokud mohla by projektovaná studně působiti na léčivé prameny, s přibráním politického úřadu, který dle § 2. lit. b) zdravot. zákona z 30. dubna 1870, č. 68 ř. z. jest povolán k vykonávání vrchního dozoru nad zdravotními studněmi. (Srov. Budw. 1203 A ai 1902). Viz též vyhlášení místodržitelství z 13. července 1905 č. 233746 z. z. č. 90, kterým se vydávají ustanovení o zřizování studní pitné vody.

tory nepravidelných vod srážkových, co sběrných vod močálůvých a p. Samozřejmě jeden a týž rybník může sloužiti účelům několika.

Rybníky napájeny jsou různým způsobem. Často postřádají znatelných povrchových přítoků a jsou zásobovány pouze vodou spodní z pramenů a močálů a mimo to vodou srážkovou, volně do nich vtékající, aneb přiváděna jest do nich voda umělým náhonem ze soukromých nebo i veřejných vodních toků a posléze jsou i rybníky, jimiž vodní tok protéká a které tudíž jeví se jen jako rozšířený umělý náhon.

Pokud jedná se o vodu v rybníce uzavřenou, prohlašuje ji zákon v § 4. odst. c. za vodu soukromou, podléhající neobmezené dispozici vlastníkově. Naproti tomu však nelze považovati za vodu uzavřenou tu, která rybníkem pouze protéká a k níž držitel rybníka bylo vodoprávním konsensem pouze propůjčeno určité právo užívání. Nelze tudíž vodu při rybnících průtočných subsumovati pod ustanovení § 4. odst. c., nýbrž jest posuzovati její právní povahu dle § 3.¹³⁾

Ohledně rybníků jest pro úplnost uvésti ještě toto:

Zřízení rybníka jeví se vždy co vodní dílo, vyžadující dle § 17. vodoprávního konsensu, ježto rybníky co zařízení sloužící k hromadění a sběru vody mají vliv buď na přirozený odtok vod srážkových ke škodě dolního pozemku nebo na běh tekoucích vod a tudíž na vodní práva §§ 10.—12. normovaná, nebo přímo na povahu, tok nebo výšku veřejné vody. Z důvodu toho bylo ministerským nařízením z 14. února 1894 č. 45. ř. z. vysloveno, že jak založení, tak i zrušení rybníků ve většině případů bude třeba považovati za vodní díla, jichž zřízení podléhá vodoprávnímu povolení. Povolením ke zřízení rybníka konstituováno jest pro žadatele nové subjektivní právo, které jest — opírajíc se o normu vodního zákona — vodním právem v technickém slova smyslu. Obsah tohoto práva vyčerpává se však v oprávnění úřadem uděleném k sbírání vod v úvahu přicházejících za účelem napájení rybníka a tím v působení na odtokové nebo přítokové poměry vod stojících pod úřední ochranou.

Od tohoto veřejnoprávního oprávnění, založeného vodoprávním konsensem, jest však co do svého obsahu a co do

¹³⁾ Srov. Budw. 9639 A ai 1913.

právní své povahy zcela odlišné právo, které přísluší držiteli rybníka k vodě uzavřené v rybníce. Toto právo není veřejné, nýbrž dle výslovného předpisu vodního zákona (§ 4. odst. 1. „patří gruntovníkovi“ a § 10. odst. 3. slovo „soukromý vlastník“) jest soukromým vlastnictvím, jehož předmět tvoří voda do rybníka pojatá, držitelem rybníka okupovaná a touto okupací do jeho soukromé moci přešla.

Veřejnoprávní stránka jeví se tudíž jen v právu k uzavření vody do rybníka. Právo k vodě v rybníce již uzavřené jest však již právem soukromým, na které platí jen předpisy obecného občanského zákona a které nemůže býti posuzováno co „vodní právo“ v technickém slova smyslu. Tohoto rozdílu třeba přísně šetřiti, jedná-li se o poměr držitele rybníka k třetím osobám, jichž nárok na používání vody v rybníce uzavřené může spočívatí jedině na soukromoprávním titulu. Proto spory z poměru takového vzniklé musí býti různě řešeny: Má-li takový spor za předmět právo držitele rybníka k výkonu jemu úředně propůjčeného oprávnění k napětí, resp. vypuštění rybníka, patří spor tento do oboru práva veřejného, tudíž před úřad vodoprávní. Jedná-li se však o otázku používání vody v rybníce uzavřené, může býti tato otázka co soukromoprávní řešena toliko řádným soudem.¹⁴⁾

D. Soukromými vodami a to tekoucími jsou odtoky vod zmíněných v § 4. odst. a, b, c, tudíž odtoky pramenů (studánek), vod srážkových a odtoky vod v umělých nádržích zadržovaných. Nezáleží na tom, zda odtoky ty pohybují se v korytě pevném aneb zda přes pozemek gruntovníkův plynou. Za odtoky v technickém slova smyslu nelze považovati vodu z vod výše uvedených, která vsakuje se do půdy, která tudíž není věcí uchopitelnou a nemůže býti předmětem soukromého vlastnictví (arg. § 354. o. o. z.). Nelze souhlasiti s Peyrerem a Zaludem, kteří za odtoky dle § 4. odst. d. považují pouze tu odtékající vodu z vod soukromých, která volně (divoce) bez určitého koryta po pozemku teče. Náзор jejich nemá opory ani v znění zákonném, ani v pojmu odtoku obecné mluvy, která tímto slovem zajisté zahrnuje odtoky ať v pevném korytě neb volně tekoucí.

¹⁴⁾ Srov. Budw. 9565 A ai 1913, 10948 A ai 1915.

Odtok tento zůstává „odtokem“ dle § 4. odst. d. po tak dlouho, dokud v cizí soukromou neb veřejnou vodu se nevytlil, tudíž s vodou tou (po př. tedy i s jiným odtokem) nesplynul, třeba by i přes více pozemků patřících různým gruntovníkům tekla. Nekončí tudíž co odtok na hranicích prvního pozemku, kde povstal (ze země vyprýštil), či jinými slovy řečeno, nepodržuje své povahy toku již dle zákona soukromého, jen pokud nepřekročil hranic vlastnictví pozemkového vlastníka onoho pozemku, na němž se voda, z níž bere svůj původ, nalézá. Teprve od místa, kde spojil se odtok s vodou veřejnou neb s cizí vodou soukromou, přestává býti odtokem na př. pramen dle § 4. odst. d. a sdílí vlastnost vody, do které vtekl.¹⁵⁾ Opačný názor, zastávaný Randou i Pacem, vyvrácen byl správním soudem takto:¹⁶⁾

„Pod pojem odtoků § 4. odst. d. spadají i odtoky přirozeným spádem svým volně plynoucí, vzešlé z vod atmosférických. Z doslovu § 11. na vody tyto se vztahujícího, zejména z odst. 2., kde zakazuje se vlastníku spodního pozemku přirozený odpad těchto vod ke škodě horního pozemku zameziti, vyplývá nade vše pochybnost, že zákon sám v tomto šu předpokládá, že voda ta přes pozemky různých gruntovníků teče.“

Žařadění tohoto § 11. v říšský zákon vodní ve 3. kapitole pod rubrikou, jež hlásá, že předpisy následující (tudíž i § 11.) vztahují se na vody soukromé, dokazuje, že zákon říšský odtoky vzpomenuté, i když již přišly na pozemek dolejší, za soukromé vody uznává. Proto nemožno jest vykládati § 4. odst. d. tak, jakoby momentem, kdy odtok opustil držebnost prvního vlastníka, svoji vlastnost zákonem mu uznanou jako voda soukromá ztrácel a pod předpis § 3. a tam vyslovenou praesumpci veřejnosti spadal. Nadpis 2. oddílu vodního zákona zemského („o užívání vod“) nesrovnává se ovšem s rubrikou 3. kapitoly říšského zákona, avšak že § 11. v. z. z. jiný smysl a jiný význam nemá než týž § 11. zák. říšsk., jest patrné nejen z toho, že jest slovným jeho recipováním, nýbrž i z toho, že sám § 11. říšsk. zákona výslovně cituje, jakož i že mezi §§ 10. a 12., které oba nesporně jen o vodách soukromých mluví, jest zařaděn.“

¹⁵⁾ Srov. Budw. 11781 A ai 1917.

¹⁶⁾ Srov. Budw. 3019 A ai 1904, 5257 A ai 1907.

Vody tyto (odtoky vod soukromých sub A—C výše uvedených) patří — nejsou-li tomu na odpor práva od jiných nabytá — držiteli pozemku, na němž povstaly, až k hranicím pozemkového vlastnictví téhož gruntovníka a přecházejí pak do vlastnictví gruntovníka dolejšího, přes jehož pozemek tekou, pokud nespojily se s jinými soukromými neb veřejnými vodami v potok, jehož — je-li vodou soukromou — vlastnické poměry upravuje následující § 5. Tudíž až do bodu spojení se odtoku s jinou vodou (event. s jiným odtokem) může se gruntovník odvolávat na titul dle § 4. odst. d., pak jen na § 3.

Komu patří soukromé vody tekoucí.

Otázka tato ohledně jedné části soukromých vod tekoucích, odtoků vod uvedených v § 4. odst. a, b, c byla již zodpověděna při výkladu § 4. odst. d. v tom smyslu, že odtoky ty patří gruntovníkovi, na jehož pozemku povstaly, a zůstanou v jeho soukromém vlastnictví až k místu, kde odtok opustí pozemkový majetek tohoto gruntovníka.

Vlastnictví další tratě tohoto odtoku, jakož i jiných soukromých vod tekoucích stanoveno jest normou § 5., který přijal zásadu v § 854. o. o. z. vyslovenou a prohlásil tekoucí vody soukromé za příslušenství pozemků, přes které nebo mezi kterými potok teče.

Zásada tato omezena jest pouze v tom směru, že vlastnictví dotyčného gruntovníka vyloučeno jest nabytými právy osoby třetí, která samozřejmě musí v případě sporu své zvláštní titule, za něž dlužno i vydržení počítati, prokázati.

Není-li těchto zvláštních titulů, patří soukromá tekoucí voda onomu gruntovníkovi, přes jehož pozemek teče a to pochopitelně pouze na té trati, která shoduje se s hranicemi jeho pozemkového vlastnictví, nikoli tudíž vodní tok nad nebo pod dotyčným pozemkem.

Teče-li voda mezi pozemky různých gruntovníků, jsou všichni tito gruntovníci spoluvlastníky vodního toku, leč spoluvlastnictví to rozděleno jest mezi ně reálně tím způsobem, že každému patří spoluvlastnictví pouze té tratě vodního toku, která po celé délce své s pozemkem jeho hraničí. Se změnou pozemkového vlastnictví mění se ovšem také zmíněné reálné rozdělení spoluvlastnictví.

V některých případech ovšem nebude jisto, zda potok teče přes pozemek jednoho gruntovníka či mezi pozemky gruntovníků sousedních. Zde bude třeba vyšetřiti přesně katastrální hranice obou pozemků a z výsledku šetření bude zjevno, spadá-li hraniční čára v koryto potoka (bez ohledu na to, zda jest tomu neb onomu břehu blíže), či jde-li pouze po jednom břehu. V prvém případě jest nesporno, že potok teče mezi oběma pozemky, tudíž že jest ve spoluvlastnictví obou gruntovníků, v případě druhém pak patří potok pouze tomu, v jehož katastrálních hranicích teče.

Prohlášení vod soukromých za statek veřejný (§ 6.).

§ 6. zmocňuje vládu, aby tekoucí vody soukromé, po kterých se může jezdit lodmi neb vory, prohlásila — užití § 365. o. o. z. — k tomu konci za statek veřejný.

Ustanovení toto jest normou expropriační, která vládě propůjčuje právo vyvlastnění vody soukromé pod podmínkou, že voda jest splavná a že obecné dobro toho vyžaduje (arg. § 365. o. o. z.) a to za účelem, aby vodní tok dosud soukromý stal se statkem veřejným pro plavbu lodmi neb vory.

Nárok na expropiaci dle § 6. má pouze vláda, nikoli tedy jiná osoba fysická neb právní, již ovšem nelze upříti oprávnění, aby dožadovala se na vládě použití § 6. a tím zavdala podnět k dalšímu řízení. Leč zda vláda popudu toho uposlechne a normy § 6. použije, spočívá ve volném jejím uvážení.¹⁷⁾

Vyvlastniti lze zásadně každou vodu soukromou, tudíž i odtok dle § 4. odst. d., leč u tohoto nebude splněn požadavek splavnosti. Přicházejí v úvahu tudíž jen vodotoky § 3., u nichž zákonná praesumpce veřejnosti vyvrácena byla pro kázání soukromého titulu. Předpokladem expropriace této jest ovšem splavnost dotyčného vodního toku, ač nerozhoduje, byla-li splavnost řeky dána již přírodou neb později uměle přivoděna.

Předpoklad obecného dobra §em 365. o. o. z. požadovaný, třeba zjistiti při expropriačním řízení, pro něž příslušný jest v I. instanci zemský úřad politický, v II. ministerstvo vnitra, ježto expropriace tato vymyká se z rámce vodního zákona.

¹⁷⁾ Srov. Budw. 1971 A ai 1903.

Za vyvlastněnou vodu soukromou musí stát jako expropriant zaplatiti přiměřenou náhradu.

Od prohlášení určité vody za veřejnou pro plavbu lodí a vorů (obecné užívání) nutno rozeznávati povolení pro určité osoby neb podniky (koncese) k používání vody, dosud k plavbě nepoužívané. Udělení takové koncese řídí se dle norem §§ 17. až 20. a řízení dle VI. oddílu a přísluší do působnosti vodoprávních úřadů dle §§ 75. a 76.

Spodní voda.

Poznali jsme již dle právní jich povahy vody veřejné a vody soukromé, normované vodním zákonem. Pro úplnost jest ještě zmíniti se stručně o t. zv. „vodě spodní“, jejíž právní poměry zavdávají podnět k častým sporům sousedským.

Spodní voda jest ta voda, která nalézá se pod povrchem zemským. Ohledně charakteru spodní vody projevovány byly dlouho názory protichůdné, až praxe správního soudu se takto ustálila:

Vodní zákon definuje pojem vody uvedením dvou jejích kategorií a to vody veřejné a soukromé. Dle tohoto uvedeného zákonného kriteriá nemůže však spodní voda býti přidělena ani k jedné ani k druhé skupině vod. Pokud jedná se o kategorii vod veřejných, počítá k nim zákon řeky užívané k plavbě lodí nebo vorů, pak takové řeky k plavbě té nepoužívané, potoky, jezera a ostatní tekoucí neb stojaté vody, pokud dle zákona nebo z nějakého zvláštního titulu soukromého někomu nenáleží.

Jest jasno, že spodní voda, která zajisté není řekou, potokem neb jezerem, mohla by náležeti jen mezi „ostatní tekoucí neb stojaté vody“, uvedené v § 3. Že však tento zcela povšechně míněný výraz nelze vztahovati na vodu spodní, nýbrž že výraz ten zahrnuje v sobě jen vody povrchové, prostorově břehy ohraničené, vyplývá z úvahy, že spodní voda jest naprosto rozdílná od vody, kterou zákon za veřejný statek prohlašuje a na níž dovoluje obecné užívání. Mimo to neviditelná spodní voda vylučuje vzhledem k této své vlastnosti právní její opanování a jest otázkou, zda voda ve vrstvách zemských pod povrchem uzavřená a vrstvami těmi se pohybující může býti vůbec označena co voda tekoucí. Kdyby zákon byl zamýšlel pojeti vodu spodní co součást vrstev nalézajících se

pod povrchem zemským, mezi vody veřejné, bylo by se tak stalo výslovným ustanovením (jako u solního monopolu a u vody patřící hornímu regálu) a to tím spíše, že jakákoliv dispozice spodní vodou jest vyloučena bez zásahu do soukromého vlastnictví k povrchu zemskému, ji kryjícímu. Jaký druh vod chtěl zákonodárce pojmouti mezi veřejné vody, vysvětluje jasně z § 15., který normuje obecné užívání na těchto vodách a co obecné užívání jen takové uvádí, které jest myslitelné na vodách povrchových. Mimo to prohlašují §§ 15. a 17. výslovně břehy veřejné vody za předmět zvláštní ochrany. K veřejným vodám nemůže býti tudíž spodní voda připočtena.

Leč nemůže býti ani zařaděna mezi vody soukromé. Dle zákonné kvalifikace soukromých vod mohly by pro kvalifikování spodní vody co soukromé přijíti v úvahu jen vody uvedené v § 4. lit. a) a c). Že však spodní voda jest rozdílná od vod vyznačených v § 4. lit. a), vysvětluje již ze znění tohoto ustanovení, které počítá k těmto vodám pouze vodu podzemní v pozemku uzavřené a z něho se prýštitící. Kvalifikace § 4. lit. c) hodí se však jen na takové vody, které jsou uzavřeny v nádržích v nejšířším slova toho smyslu.

Že spodní voda nemůže býti mezi vody soukromé ani dle § 5. počítána, vyplývá z přirozeného významu slov § 5. a z vysvětlení, které výše ohledně veřejných potoků a řek bylo uvedeno. Mimo to prohlašuje § 5. soukromé potoky a jiné tekoucí vody za příslušenství těch pozemků, přes které nebo mezi kterými tekou a tudíž naprosto nemůže se týkati vod, které pod povrchem pozemků stojí nebo se tam pohybují.

Nemůže-li spodní voda co taková býti považována ani za vodu veřejnou, ani za soukromou ve smyslu vodního zákona, nemůže také na této vodě, která netvoří vůbec předmět vodního zákona, existovati právo, vodním zákonem chráněné.¹⁸⁾

Spodní voda není tudíž vodou ani veřejnou, ani soukromou, nýbrž věcí, která má svou samostatnou právní existenci, ježto není v nerozlučném spojení s pozemkem. Tato „věc“ nemůže býti považována za res omnium communis, nýbrž za res nullius, věc ničí, ježto — pokud pohybuje se pod povrchem ve směru přírodou jí daném — nemůže míti vzhledem k nemožnosti fyzického opanování žádného vlastníka

¹⁸⁾ Srov. Budw. 3419 A ai 1905.

a vstoupí teprve do soukromého vlastnictví toho, kdo ji jako věc volnou (§ 381. o. o. z.) přivede okupací do své moci. Teprve ta spodní voda, která byla v studních nebo rourách zachycena, okupována, stává se vodou soukromou dle § 4. lit. c) a co taková podléhá od okamžiku okupace všem ustanovením vodního zákona.

Okupace spodní vody musí býti zásadně považována za úkon podléhající normám obecného občanského zákona a musí tudíž také dle tohoto zákona býti posuzován vzájemný poměr více stran, které všechny odvolávají se na stejné soukromé právo okupační, jim příslušející a vzhledem k výkonu tohoto práva octnou se v kolisi zájmů.

Dle kompetenčního předpisu § 75. v. z. nejsou vodoprávní úřady povolány k rozhodování o sporném rozsahu a obsahu práv sousedů na stejnou okupaci a dle obsahu tohoto rozhodnutí k stanovení hranic okupačního práva projektantova.¹⁹⁾

Okupaci může dle § 381. o. o. z. zásadně provést každý, fakticky však jest okupace omezena možností okupačního úkonu, čili jinými slovy řečeno, okupaci spodní vody může provést na svém pozemku jen gruntovník nebo ten, jenž od gruntovníka práva k tomu derivativně nabyl.

Z právní povahy spodní vody jako res nullius a z možnosti kýmkoli proveditelné okupace této vody plyne důležitý důsledek, že vlastník soukromé stojaté nebo tekoucí vody (pramenu nebo vodního toku) nemá prážádný nárok na to, aby ta spodní voda, která dle přírodních zákonů se pod povrchem zemským pohybuje a dosud jeho pramen nebo vodní tok napájela, zůstala mu pro všechny časy co neztenčený podzemní přítok zachován a.²⁰⁾

Nemůže tudíž gruntovník, který na svém pozemku zřídil si studnu, zakázati svému sousedu zřízení studně nové, byť i touto studní odňata byla studni dřívější všechna dosud ji napájející spodní voda. Totéž platí o vlastníku tekoucí soukromé vody, který nemůže se brániti okupaci spodní vody jiným gruntovníkem, již potok na podzemním přítoku jest zkracován. Tím méně pak ti, kteří mají jen vodní užívací práva

¹⁹⁾ Srov. Budw. 6480 A ai 1909.

²⁰⁾ Srov. Budw. 6188 A ai 1908.

na veřejném toku, mají právní nárok na to, aby voda v tomto toku nikdy nedoznala zmenšení, zejména pak aby vodnímu toku nebyly odebírány dosavadní přítoky spodní vody. Uživací práva těmto stranám dle konsensu neb dle starého stavu (§ 102.) příslušející vztahují se obsahově jen na to množství vody, které se toho kterého času ve vodním toku nalézají, neobsahují však žádné zapovídací právo vůči okupaci spodní vody, prováděné sousedním gruntovníkem dle práva jemu příslušejícího.²¹⁾

Jest otázka, zda okupace spodní vody potřebuje vodoprávního povolení. Pro vlastní okupaci spodní vody, úkon to nepodléhající normám vodoprávním, nýbrž občansko-právním, jest otázku tuto zodpověděti záporně. Leč nelze zapomenouti toho, že okupovaná voda, jakmile byla v nádrži zachycena, stává se dle § 4. lit. c) vodou soukromou a tudíž podléhající předpisům vodního zákona. Má-li tato voda býti projektovaným dílem zdýmána a pak odváděna, vyžaduje projekt tento vodoprávního konsensu dle § 17. odst. 2.²²⁾

Zajímavé jest toto rozhodnutí správního soudu:²³⁾

Také díla sloužící k zachycení spodní vody podléhají vodoprávnímu povolení, když projektovanou okupací spodní vody bylo by ohroženo to množství vody, kterého obec nepostradatelně k zásobení obyvatelstva potřebuje. K takovým zákonným normám, které omezují zásadně neobmezenou moc gruntovníkovu na spodní vodu za účelem ochrany cizích práv aneb ve veřejném zájmu, patří i ty předpisy vodního zákona, jimiž založen byl právní nárok obce, aby jí nebylo to množství vody odvedeno, kterého obec sama pro své všeobecné účely potřebuje. Tato zásada odůvodněna jest jak § 37., tak i § 20. Nárok obce, opírající se o tato dvě zákonná ustanovení, musí býti uznán za „cizí právo“ ve smyslu druhého odstavce § 17. Vzhledem k tomu jest vodoprávní úřad oprávněn, aby k ochraně tohoto práva, resp. zájmu, učinil nutná opatření a stanovil, až kam může jíti volná dispozice gruntovníka spodní vodou, aby nárok obce nebyl zkrácen. (Zda a pokud rozhodnutí toto odpovídá názoru správ. soudu na vodu spodní, jest sporno.)

²¹⁾ Srov. Budw. 6480 A ai 1909.

²²⁾ Srov. Budw. 3439 A ai 1905, 10313 A ai 1914.

²³⁾ Srov. Budw. 6827 A ai 1909.

ODDÍL II.

O užívání vod.

§ 7. Plavba lodmi a vory. Převozy.

Pokud a jak se může vod veřejných ku plavení na vorech a na lodích užívati, ustanovuje se akty a smlouvami v příčině toho učiněnými, též zvláštními řády plavení na vorech, na lodích, po řekách a kanálech a jinými zvláštními zákony a nařízeními v té příčině vydanými.

Převozy soukromé, na kterých se převážení provozuje způsobem živnostenským, zřizovati se mohou na vodách soukromých a veřejných toliko s povolením úředním a na vodách plavných i tehda, když se převážení neprovozuje způsobem živnostenským (§ 7. zákonníka říšského).

I. Plavba lodmi a vory jest druhem a to nejvýznačnějším obecného užívání veřejných toků. Zásadně oprávněn jest k tomuto užívání veřejného vodního toku každý jednotlivec a výkon tohoto užívání upraven jest pouze policejně. Nespočívá tudíž oprávnění k plavbě na úředním propůjčovacím aktu, jímž by bylo pro žadatele subjektivní právo konstituováno.

Stejně jako plavba jest i obecným užíváním (usus publicus) vyloďování a nakládání zboží na splavných řekách co součástka plavby. Úprava jeho přísluší úřadům pověřeným dozorem nad plavbou. Předmětem vodoprávního konsensu ani ono státi se nemůže.

Pokud jde o obecné užívání, není vůbec žádný jednotlivec nositelem práva, které by mu dodávalo postavení procesní strany v otázkách výkonu a policejní úpravy tohoto užívání, nýbrž nositelem tohoto práva jest jen „publikum“, t. j. obecnost, jehož zájmy jako vůbec zájmy veřejné zastupuje ze své povinnosti úřad sám. Mohou býti tudíž námitky jednotlivcovy, pokud obsahují návrhy na nepřipuštění vůbec nebo na obmezení projektu, býti pojímány jen jako petice na úřad vznesená, aby tento upravuje ze své úřední povinnosti usus publicus za zájem veřejný pokládá i ochranu zvláštního práva stěžovatelova a proto zamyšlený výkon tohoto veřejného užívání zakázal nebo ve prospěch stěžovatelův obmezil. Nejsou tudíž na př. zájemníci voroplavby legitimováni jako strany k námitkám proti žádosti za povolení vodního užívacího díla voroplavbu udánlivě poškozujícího. Zájem jejich jest zájmem veřejným, který náleží úřadu z úřední moci chrániti.¹⁾

Již dávno před platností nynějšího zákona vodního byla pocítována potřeba upravití mocí státní používání veřejné vody k plavbě lodmi a vory. Ježto po většině dotýkala se tato říční doprava několika zemí, ujednávány byly, již od počátku 19. století mezi sousedními zeměmi různé akty a konvence, které vodním zákonem nebyly dotčeny. Jen letmo možno zde uvéstí akta o plavbě po Labi z 23. června 1821 (sbírka provinc. zák. z r. 1822, IV. svazek č. 28, str. 56.) a doplněk z 13. dubna 1844 (sbírka provinc. zák. z r. 1845, XXVII. svazek č. 120, str. 246.).

Pro praktickou potřebu naši však daleko důležitější jsou předpisy upravující plavbu lodmi a vory ve vnitrozemí,

Jest to plavební řád ze dne 10. února 1854, č. míst. 1809, z. z. č. 6. (v jehož § 18. recipován jest dvorský dekret z 4. ledna 1782), platný pro řeku Vltavu od Vyššího Brodu do Mělníka a její přítoky: Malší, Nežárku, Lužnici, Blanic, Otavu, Sázavu, Mži, Berounku a pro Malé Labe až k Mělníku. Nařízením býv. místodržitelství ze dne 17. ledna 1904, č. 211.141, z. z. č. 11 a nařízením téhož místodržitelství ze dne 21. června 1907, č. 177.091 z. z. č. 52, vydána byla některá ustanovení o provozování voroplavby na Vltavě a jejích přítocích (včetně Malého Labe). Plavební řád pro

¹⁾ Srov. Budw. 10100 A a 1914.

Labe od Mělníka dolů stanoven ministerským nařízením z 3. března 1894, č. 39 ř. z.²⁾

Z výše uvedených plavebních řádů, z nichž onen pro Vltavu a její přítoky jest — mimochodem řečeno — velmi zastaralý a volající po důkladné revisi, vysvítá, že dohled nad zachováváním policejních plavebních předpisů svěřen jest za spolupůsobení technických orgánů, event. ustanovených poříčních dozorců, četnictva, finanční stráže, představenstva poříčních obcí politickým okresním úřadům. Těmto přísluší též trestně stíhati přestupky plavebních předpisů, pokud snad nejedná se o delikt stíhaný trestním soudem. Leč přestupky plavebního řádu nelze považovati za přestupky vodního zákona, nýbrž za přestupky policejní, což výslovně stanoveno dodatkem k Vltavskému řádu z 1. července 1890 m. č. 57340, z. z. č. 47. a plavebním řádem pro Labe z roku 1894 (poukazem na ministerské nařízení z 30. září 1857 č. 198. ř. z.). Z toho plyne, že pokuty připadají chudinskému fondu, dále že odvolací lhůta z trestního nálezu jest třídní a že v poslední instanci povoláno jest k rozhodnutí minist. vnitra.

Ježto zákon výslovně uznává platnost nařízení, jimiž upravena jest plavba lodmi a vory na řekách veřejných, aniž by rozeznával mezi nařízením již vydanými a těmi, která teprve (samozřejmě v rámci vodního zákona) vydána budou, jeví se býti vláda zmocněna i pro futuro vydání cestou nařizovací změny neb doplňky plavebních řádů. Tak také vláda nahradila plavební řád pro Labe z 30. dubna 1846 ministerským nařízením z 3. března 1894 č. 39 ř. z.

Ještě třeba zmíniti se stručně o tom, že Vltavský plavební řád z r. 1854 ukládá držitelům vodních děl různé povinnosti a že zejména v § 18. nařizuje jim udržování jeznic (vorových) propustí. Ježto jedná se o speciální zákonné ustanovení, tudíž o právoplatný závazek ponechaný § 7. v platnosti, nepřichází při rekonstrukci takových jeznic propustí v úvahu § 44., nýbrž pouze ustanovení plavebního řádu. Usnesení českého sněmu z 12. října 1874 o převzetí nákladů na takové

²⁾ Ostatní starší i novější předpisy vztahující se na plavbu lodmi a vory ve vnitrozemí, zejména různé přístavní řády uvedeny jsou v komentáři Dra Žaluda „Das Wassergesetz für das Königreich Böhmen, na str. 77—78, na něž lze zde pouze poukázati.

jezní propustě zemským fondem má charakter dobrovolného plnění, které nemůže býti vymáháno před správními úřady.³⁾

II. K zřízení *převozů* (ať jedná se o převoz obecní, okresní neb soukromý) jest tehdy třeba úředního povolení, když jde o převozy

a) ve splavné řece vůbec (tedy bez ohledu na to, zdali převážení se provozuje, resp. má býti provozováno po živnostensku nebo jen pro soukromou potřebu). Ovšem nesmí se jednati jen o převážení příležitostné, libovolné, nýbrž o převoz pravidelný. Jestliže určitá osoba má připraven stále člun, třeba k bezplatnému dopravení osob (na př. hostů restaurace) na druhý břeh, jedná se o převoz pravidelný, potřebující úředního povolení.⁴⁾

Důvodem tohoto povolovacího nexu jest okolnost, že převozem překáží se, resp. může se překážeti plavbě a že za tím účelem nutno povolení to vázati na určité podmínky, aby obtěžování plavby převozem bylo buď vyloučeno neb omezeno na míru nejmenší a aby bezpečnost osob převážených byla zajištěna;

b) v jiné, tudíž v nesplavné veřejné a soukromé řece tehdy, když převoz má býti provozován po živnostensku (má-li sloužiti za pravidelný zdroj příjmů). Důvod tohoto nařízení spočívá zajisté v péči o bezpečnost osob nebo statků převážených po živnostensku, tudíž zpravidla ve větším rozsahu. Za živnostenský nutno považovati převoz i tehdy, když jen cizí osoby jsou povinny za přepravu platiti, zatím co obyvatelé obce jsou od převozních poplatků osvobozeni.

Ze starších dob zůstala platná zejména emfyteuticky založená reální práva převozní. Tato práva mohou býti soukromo-právními smlouvami převáděna. Ale i zde výkon oprávnění (spolehlivý převozník, vhodné přístaviště, tarify) podléhá dle § 102. dohledu a úpravě správních úřadů. Praxe bere ohled na zřízené již převozy tím způsobem, že neuděluje nové koncese, kde dosavadní převozy místní potřebě postačují.

Vydržení práva na živnostenský převoz, i když dokonáno bylo před platností vodního zákona, jest vyloučeno, ježto i před r. 1869 bylo živnostenské provozování převozu

³⁾ Srov. Budw. 11326 ai 1898.

⁴⁾ Srov. Budw. 6966 A ai 1909.

vázáno úředním povolením, takže staré převozy (je-li jich oprávnění popíráno) potřebují k důkazu své právní existence prokázati se buď udělením privilegia nebo úřední koncese.

Řízení o povolení převozu provádí se dle VI. oddílu vodního zákona⁵⁾ a samozřejmě jest třeba komisionálního jednání dle § 84. Povolení může býti jako u každého jiného vodního díla omezeno na určitou dobu, do odvolání a vázáno podmínkami (§ 19.).

Vyhláška býv. místodržitelství z 16. října 1879, č. 54613 z. z. č. 44, týkající se ministerského nařízení o udělování povolení k vodním převozům a o schvalování převozních poplatků, obsahuje ve výňatku tato ustanovení:

1. Povolení k zřízení převozů v řekách k plavbě používaných přísluší v I. instanci zemskému politickému úřadu (který se má předem dohodnouti s zemským finančním ředitelstvím, je-li na této říční trati státní převoz).

2. Dotýká-li se dílo patřící k převozu správních obvodů několika zemí, mají zemské politické úřady postupovati ve srozumění nebo předložiti — nedohodnou-li se — záležitost ministerstvu vnitra (při živnostenských převozech) neb ministerstvu zemědělství (při převozech soukromých), které rozhoduje i tehdy, jedná-li se o převozy mezi tu- a cizozemskem.

3. Povolení má býti udělováno jen na 5 let a na stejnou dobu mají býti schvalovány převozní tarify. Mělo-li by býti povolení uděleno na dobu delší, třeba záležitost předložiti ministerstvu k rozhodnutí.

Povolení k převozu žadatelé udělené nelpí dle § 26. v. z. na nemovitosti, není reálním právem, nýbrž osobním veřejnoprávním oprávněním.

Pro úplnost buďte zde uvedeny předpisy policejní o provozování převozu (dle Žaluda):

A. Výnosem místodržitelství z 14. července 1855. č. 27028 bylo stanoveno, že a) převozní tarify vypočtené dle různých výšek vody a úředně schválené mají býti na obou březích vyvěšeny; b) k určení výše vody a dle toho k stanovení tarifu mají býti s příbráním znalce vodních staveb a obecního starosty zřízeny účelné vodní kůly k patřičnému vyznačení různé vodní výše; c) majitel převozu neb jeho pachtýř jsou zodpo-

⁵⁾ Srov. Budw. 10976 A ai 1915.

vědci za dodržování převozního tarifu a za udržování vodního kůlu; d) obecní starosta má dozírat na přesné zachovávání převozního tarifu a má býti u něho za tím účelem uschován jeden výtisk úředně potvrzeného tarifu; e) Převozníkům jest přijímání převozného co nejpřísněji zakázáno a má tento úkon obstarávat zvláštní osoba na břehu. f) Převozním pomocníkům jest přísně zakázáno převážeti někoho v době, kdy ledy se lámou nebo ledová tříšť jest v plném pohybu. Rovněž mají vlastníci převozů o to pečovati, aby přístavní můstky byly v náležitém stavu udržovány a poskytovaly plnou jistotu.

B. O zákazu přeplňování přepravních lodí a prámů jedná ministerské nařízení z 16. října 1876 č. 128 ř. z., doplněné a změněné ministerským nařízením z 25. července 1899 číslo 122 říš. zák.

§ 8. Povinnosti držitelů břehů.

Držitelé břehů jsou povinni, tu kde se to posud dalo zdarma, i budoucně zdarma snášeti, aby lodí a vory na místech od úřadu k tomu ustanovených přistávaly a se uvazovaly. Žádalo-li by se ku přistávání neb uvazování lodí a vozů nějaké části pozemku, jehož se posud k tomu neužívalo, mohou za to žádati náhrady.

Držitelé břehů jsou mimo to povinni zdarma dopouštěti, aby osoby k policejnímu dohlížení vodnímu zřízené po břehu chodily a trpěti stezky k tahání lodí zřízené a mohou výjimkou náhrady žádati jen tehda:

a) když toto požadování se zakládá na zvláštním důvodu právním, nebo

b) když udržování stezky takové již zřízené žádá se na nějaké části pozemku, které k tomu posud nebylo užíváno.

Jak lze nabýti pozemků, jichž potřebí ku přistávání a uvazování lodí a vorů a ku zřizování nových stezek pobřežních, uvažováno buď dle obecného práva občanského (§ 8. zákoníka říšského).

§ 8. obsahuje zákonná obmezení držitele břehu vzhledem k provozování plavby lodmi a vory, zatím co o povinnostech téhož pobřežního vlastníka v jiných směrech jednají §§ 43. a následující.

Držiteli pobřežního pozemku uloženy jsou §em 8. tyto povinnosti: 1. trpěti dosavadní přístaviště lodí a vorů, 2. trpěti dosavadní vodní stezky, 3. trpěti chození po břehu říčním dozorcímu personálu. 4. Mimo to jest vlastník břehu povinen, event. cestou expropiace, postoupiti k rozšíření dosavadních přístavišť neb vodních stezek ty části svého pozemku, které nebyly dosud k tomuto účelu používány.

Zřizování nových přístavišť a nových vodních stezek vyňato jest třetím odstavcem z ustanovení vodního zákona a ponecháno normám obecného práva občanského.

I. Pokud prvých dvou omezení soukromého vlastnictví držitele pobřežních pozemků se týče, dlužno stručně uvést:

Zákon v § 8. přijal stav, jaký byl ohledně přístavišť a vodních stezek před platností jeho, tudíž stav z r. 1869 za normu zákonnou a prohlásil, že pobřežní držitel jest povinen tento stav dále trpěti a to pravidelně bezplatně, vyjma že by za používání jeho pozemku za přístaviště (přivazování vorů) byla již před r. 1869 poskytována určitá úplata, aneb že by příslušel mu nárok na náhradu za užívání vodní stezky, opírající se o zvláštní titul právní. Mimo těchto případů, které budou se zajisté vyskytovat jen zcela výjimečně, musí býti trpěno bezplatné používání pobřežního pozemku k přistávání lodí a přivazování vorů a k vodní stezce, určené pro tažení lodí proti proudu buď lidmi neb potahem. Předpokladem ovšem jest, že jak pro přístaviště, tak pro stezku používáno jest míst dosavadních, t. j. těch, kterých k účelu tomu bylo již v r. 1869 používáno.

Za držitele pobřežních pozemků nelze považovati jen vlastníka úzkého pobřežního pruhu půdy, nýbrž i držitele pozemků k vlastnímu břehu přiléhajících, pokud podle starého stavu z r. 1869 bylo těchto pozemků používáno k přistávání lodí a upevňování vorů (tudíž i k postavení sloupů, na něž plavidla se uvazují) aneb k vodní stezce.

Nezáleží na tom, zda starý stav z r. 1869 vzal svůj původ v dobách nepamětných aneb zda snad státem v dohledné době, rozhodně však před zmíněným rokem byl uměle přivoděn. Ježto stav přístavišť a vodní stezky nemusí býti úřadu znám, jest věcí toho, kdo na stav ten se odvolává, aby ho prokázal.

II. Mimo toto obmezení uloženo jest držitelů pobřežních pozemků při všech vodách, at jedná se o veřejné vody splavné neb nesplavné, at jedná se o soukromé vody tekoucí neb stojaté, aby trpěl pochůzku vodního dozorcího personálu po pobřežních pozemcích a to zpravidla bezplatně, leč že by prokázal existenci zvláštního právního titulu na náhradu škody.

III. Může se však státi, že přístaviště již dávno používané neb stejně stará vodní stezka musí býti z jakýchkoliv důvodů rozšířeny na tu část pozemku pobřežního, která dosud účelu tomu nesloužila. Zpravidla stane se tak tehdy, když dosavadní část přístaviště neb stezky byla ponenáhlu vodou odplavena neb zanesena. V tomto případě propůjčuje zákon osobám vykonávajícím plavbu lodmi neb vory, resp. používajícím existujících vodních stezek a přístavišť nárok, aby držitel pozemku pobřežního trpěl za náhradu buď trvale neb přechodně (dle okolností) použití té části svého pozemku, kterého dosud nebylo k účelu tomu používáno, k rozšíření přístaviště neb stezky na tyto části.

Podmínkou této expropriace jest — jako při každém podobném zákonem dovoleném zasahování do cizí sféry vlastnické — aby bez tohoto rozšíření přístaviště neb stezky, na pozemky dosud k účelu tomu nepoužívané nebylo možno existujícího přístaviště neb vodní stezky dále používati.

Náhrada za tuto expropriaci bude zpravidla hrazena státem co representantem subjektu veřejného užívání a co vlastním splavné řeky, soukromou osobou (n. př. akciovou společností) tehdy, když osoba ta převzala zavedení plavby na určité řece. O přezkoušení výše náhrady soudem platí ustanovení § 87.

IV. Obdobný předpis § 8. v. z. obsahuje § 39. lesního zákona ze dne 3. prosince 1852 č. 250. ř. z., který ukládá vlastníku pobřežních pozemků ležících podél vod, po kterých se dříví z lesa dopravuje („plaví“), povinnost trpěti, aby dělníci, zaměstnaní při kácení dříví a při dopravě jeho vodou směli vstoupiti na jeho pozemek. Vlastníku tohoto pobřežního pozemku přísluší za to náhrada škody, leč že by, ten, komu právo plavení dříví přísluší, směl ze zvláštního právního titulu tak činiti bezúplatně. Nárok na náhradu škody musí býti

nejpozději do 14 dnů po vyzvání lesního úřadu vydaném na oznámení o skončené dopravě ohlášen, jinak zaniká (§ 40. les. zák.).

V. Pro úplnost třeba zmítni se též na tomto místě o používání břehů těmi, kdož jsou k výkonu práva rybolovu oprávněni. V tomto směru ustanovuje zákon z 25. dubna 188 č. 58. ř. z. v §§ 5. a 6. toto:

§ 5. Rybářům a jich pomocníkům dovoleno jest pro lovení ryb vstoupiti na cizí pozemky pobřežní a upevňovati chytací stroje na nich, při čemž šetřiti mají přiměřené opatrnosti k zabránění všelikých škod, jsouce právi z náhrady za škodu snad způsobenou.

Toto zákonné dovolení nevztahuje se k oněm pozemkům, které jakožto příslušenství obytných, hospodářských, továrních a podobných budov s nimi jsou ohrazeny, dále ne k ostatním pozemkům, které vůbec zdmi, mřížemi nebo jiným stálým opatřením uzavřeny jsou přístupu osob cizích.

§ 6. Když záplava odtéká, osoba k lovu ryb oprávněná smí loviti ryby také mimo svou rybní vodu ve vodách podle ní na cizím pozemku shromážděných, šetříc při tom přiměřené opatrnosti a práva jsouc za škody všeliké; naproti tomu držitelé pozemkoví jsou oprávněni přivlastniti si ryby, které zůstaly na jich pozemku, když záplava byla odtekla. Držitelé pozemkoví nesmějí činiti opatření, jichž účelem jest zabrániti, aby ryby do vodního koryta vrátiti se nemohly.

§ 9. Povinnost držitele břehu při nouzovém přistání.

V případech nouze dovoleno jest přistáti ke každému místu k tomu příhodnému a vyložiti na břeh náklad z vorů a lodí, ano vysaditi naň dle potřeby i vory a lodě samy, až budou moci dále odjeti; toliko má držitel břehu právo, stala-li se mu škoda nějaká, žádati na majetníku vorce neb lodí náhrady přiměřené bez újmy práva toho majetníka, pohledávati té náhrady na někom jiném nazpět (§ 9. zákoníka říšského).

Jak v předcházejícím § 8. bylo vysvětleno, určil neb určuje úřad místa pro přistání plavidel. Není ovšem vyloučeno, aby i jednotlivému soukromníku, jsou-li splněny předpoklady § 365. o. o. z., úřad vykázal cestou expropriacní přístaviště na po-

zemku, patřícím osobě třetí; jinak však soukromé osobě nepřisluší právo používatí cizího pozemku k přistání vyjma případu nouze.

Nouzí dle § 9. rozumíme takový stav plavidla, ať zaviněný přírodní událostí neb neopatrností, nedbalostí neb zlovolným činem kohokoli, že by další pokračování v plavbě spojeno bylo s nebezpečím buď pro plavidlo samo nebo pro osoby neb věci na plavidle dopravované. Nouze trvá tak dlouho, dokud nebezpečí ono nepominulo.

Nastal-li tudíž případ nouze (což posoudí na vlastní risiko vlastník, resp. řidič plavidla), má loďař (vorař) právo na libovolném místě pobřežním, které k tomu zdá se mu vhodným, nejen přistáti, nýbrž, je-li toho třeba, vyložití na břeh náklad s lodí a vorů, ano vysaditi naň dle potřeby i vory i lodě samy, dokud nebudou moci dále odjeti. Držitel tohoto pobřežního pozemku jest povinen trpěti toto omezení své právní sféry a má pouze nárok žádati náhradu, byla-li mu výše uvedeným přechodným použitím jeho pozemku přivoděna škoda.

Za náhradu škody ručí vždy podnikatel plavby (majitel plavidla) bez ohledu na to, bylo-li nouzové přistání nutno následkem živelní pohromy nebo následkem zavinění plaveckého personálu nebo cizí osoby. Samozřejmě může vlastník pobřežního pozemku, chce-li, domáhati se soukromoprávně náhrady škody na tom, kdo přistání, event. škodu na pozemku zavinil, leč zpravidla bude se držeti majitele plavidla, který ovšem má vždy soukromoprávní regressní nárok na toho, kdo škodu nedbalostí neb svévolně zavinil.

Zodpovědění otázky, u kterého úřadu má se držitel pobřežního pozemku domáhati náhrady škody na podnikateli plavby, jest různé. Peyrer i Pace bez bližšího odůvodnění doporučují pořad práva. S nimi souhlasí i Žalud, dle něhož určí náhradu v případě sporu soud, ježto vodní zákon neobsahuje příslušné normy a nelze zde (nejednat se o trestní skutek) použití adhaesního řízení a ježto konečně § 1338. o. o. z. předpisuje žalobu co právní prostředek k odškodnění, pokud jednání o náhradě škody není omezeno na trestní soud neb politický úřad. Naproti tomu Pražák a dle něho Pantůček (Správní Obzor 1915) přiznává kompetenci k ur-

čení povinnosti k náhradě škody dle § 9. vodoprávnímu úřadu, ježto podklad pro veřejnoprávní nárok tento spočívá ve vodním zákoně a tudíž vodoprávní úřad dle § 75. v. z. jest příslušný rozhodovati o něm jako o záležitosti, týkající se užívání vody normovaného vodním zákonem. Ježto vodní zákon nemá speciálního ustanovení pro zjištění náhradního nároku dle § 9. nutno sáhnouti k analogii jiných expropriačních norem vodního zákona (§§ 38. a 87.). Dle nich rozhodne vodoprávní úřad o tom, zda nárok na náhradu vůbec platně existuje. V kladném případě vysloví pak povinnost k náhradě a stanoví její výši. Nejsou-li s touto výší náhrady strany spokojeny, mohou po vyčerpání správních instancí dožádati soud, aby výši náhrady definitivně určil.

Při rozhodování o nároku na náhradu škody bude museti vodoprávní úřad rozřešiti si praejudiciálně otázku, zda jedná se v daném případě skutečně o nouzové přistání dle § 9, odůvodňující jeho kompetenci. Zodpověli-li si tuto otázku negativně, musí prohlásiti svou inkompetenci.

O tom, zdali jednalo se o „nouzi“, může rovněž praejudiciálně rozhodovati soud, jestliže vlastník pobřežního pozemku vznesl na podnikatele plavby žalobu pro rušenou držbu neb žalobu negatorní a podnikatel plavby namítá, že šlo o případ nouze, vylučující dle § 9. kompetenci fora soudního.

§ 10. Užívání soukromé vody.

1. *Ten, či jest voda soukromá, může jí dle vůle své ku potřebě své a jiných užití a spotřebovati,¹⁾ vyjímajíc případy na zvláštním titulu právním se zakládající.*

2. *Užívání vod tekoucích omezeno jest dle zákona právy jiných, kteří mají právo k vodě; též příčinami veřejnými, vzházejícími ze spojitosti vody a z nevyhnutelné potřeby její.*

3. *Zvláště nemůže žádný majetník soukromý užívati vody tím způsobem, aby se tím na újmu práva někoho jiného znečišťovala, nazpět tlačila a cizí pozemky zaplavila nebo zbahnila (§ 10. zákonníka říšského).*

¹⁾ Moravský zákon používá výrazu pouze „spotřebovati“. Leč v pojmu tom jest bezesporně zahrnuto i užívání vody (arg. a contr. ad minus).

I. V prvním odstavci § 10. vyznačené právo vlastníka soukromé vody, obsahující právo vody dle své vůle ku své potřebě neb ku potřebě jiných užití a spotřebovati, kryje se s pojmem vlastnictví, uvedeném v § 362. o. o. z.

Toto neobmezené právo vlastnické vztahuje se pouze na vodu uzavřenou, která nemá spojitosti s vodami jinými (voda zachycená a uzavřená v studni, rybníce a p.). Voda tato, jak při výkladu § 4. bylo vysvětleno, jest v soukromém vlastnictví v technickém slova smyslu, podléhající právě nedostatkem spojitosti s jinými vodami dokonalé a neobmezené dispozici vlastníkově. (Na odtoky těchto uzavřených vod vztahuje se již druhý odstavec § 10., neobmezené vlastnické právo podstatně oklešťující.)

Důsledek tohoto disposičního práva, které jen příkladně jest v zákoně uvedeno výrazy „vodu užití a spotřebovati“, avšak připouští jakoukoli fyzickou disposici vlastníka vodou uzavřenou, jest, že vlastník může vodou tou dle své libosti nakládati, ji jinam odvésti, zničití neb spotřebovati, aniž by k tomu potřeboval úředního povolení. Z pojmu neobmezeného soukromého vlastnictví plyne dále, že vlastník může vody užití neb zužití sám aneb její užití a event. i spotřebení přenechati osobě třetí akty soukromoprávními (prodej, pacht). Samozřejmě, že soukromé vody, jsouce předmětem soukromoprávní držby, jsou předmětem i vydržení.

Voda uzavřená tvoří tudíž předmět soukromého vlastnictví, resp. soukromé držby v občanskoprávním smyslu a musí tudíž veškerá jednání třetích osob, která jeví se jako zásah do tohoto soukromého práva, býti pojímána jako rušení soukromého vlastnictví a soukromé držby. Proti takovým zásahům může se vlastník (držitel) vody uzavřené brániti jen prostředky soukromoprávními, tudíž žalobou negatorní a žalobou pro rušení držby. Vodní zákon sám nemá předpisů o ochraně těchto soukromých práv a tudíž dovolávání se pomoci vodoprávního úřadu jest vzhledem k ustanovení § 75. vyloučeno.²⁾

Neobmezené disposiční právo vlastníka vody soukromé platí potud, pokud nebrání tomu zvláštní právní tituly osob třetích. Ve většině případů bude se jednati

²⁾ Srov. Budw. 7623 A ai 1910.

o tituly, opírající se o předpisy práva občanského, ať již jedná se o koupi, pronájem neb vyhrazení určité služebnosti k vodě. Není sporu o tom, že v těchto případech bude třeba uplatňovati soukromoprávní tituly tyto pořadem právním, i když snad vodoprávní úřad intervenoval při uzavření narovnání mezi oběma stranami, ježto touto intervencí nemohla býti založena kompetence vodoprávního úřadu ohledně všech otázek, vztahujících se na obsah narovnání a prorogatio fori, t. j. podrobení se stran fóru samu o sobě nepříslušnému, jest správnímu řízení neznámo.

Nejsou však zajisté vyloučeny i zvláštní právní titule, opírající se o normu veřejnoprávní (zejména vyvlastnění), v kterýchžto případech o platnosti těchto titulů a tím i o obmezenosti soukromého vlastnického práva k vodě uzavřené rozhoduje úřad vodoprávní.

II Pramen a jeho odtok (pokud nalézá se na pozemku gruntovníkově) jsou soukromým vlastnictvím gruntovníka a podrobeny volné jeho dispozici. Toto disposiční právo jest však obmezeno, když pramen dále spěje, t. j. stane-li se tekoucí vodou, která v stálém korytě se dále pohybuje, čili když z pramene výlučné dispozici gruntovníkově podrobeného stane se soukromá tekoucí voda.

Voda tato není již v plném neobmezeném vlastnictví v technickém slova smyslu, t. j. v plném vlastnictví soukromoprávním, jak definováno jest v § 354. o. o. z. Nemožnost opanovati vlnku vodní dle zákona tíže dále spěchající a nahražovanou vlnkou jinou, nově přicházející, vylučuje výhradnost panství jednotlivcova a působí, že u soukromých tekoucích vod lze mluvití jen o t. zv. „vlastnictví vodním“, jímž jest rozuměti soubor jednotlivých oprávnění k využití a spotřebování vody, předmět tohoto t. zv. vlastnictví tvořící.

Za tekoucí soukromé vody mohou býti považovány jen ty, které tvoří souvislý tok v přirozeném korytě a pro tuto svoji vlastnost připouštějí současně užívání vody i jinými osobami než vlastníkem.³⁾

Na soukromé tekoucí vody vztahuje se druhý odstavec § 10., který praví, že užívání vod tekoucích obmezeno jest dle zákona (nach Massgabe des Gesetzes) právy jiných,

³⁾ Srov. Budw. 5121 A ai 1907.

kteří mají právo k vodě, též příčinami veřejnými, vzházejícími ze spojitosti vody a z nevyhnutelné potřeby její.

Tímto ustanovením vysloveno jest zásadní obmezení disposičního práva vlastníka soukromé tekoucí vody a ohledně způsobu a míry tohoto obmezení poukazuje § 10. na další ustanovení vodního zákona.⁴⁾

Z druhého odstavce § 10. nelze tudíž odvozovati všeobecné zmocnění vodoprávních úřadů k vydávání předpisů, omezujících vlastníka soukromé vody tekoucí ve volné dispozici za účelem chránění veřejného zájmu, pojmu to zajisté velmi elastickeho. Vždyť § 10. sám připouští obmezení jen „dle zákona“ (nach Massgabe des Gesetzes) a tím nabývá rázu nikoli konkrétní zákonné normy, nýbrž stejně jako § 364. o. o. z. vyslovuje pouze zásadu obmezení, odůvodněného jak vodními právy jiných, tak i ohledem na spojitost vody a její nepostradatelnost.

Provedení tohoto zásadního omezení zůstaveno jest dalším zákonným ustanovením a to §§ 10. (třetí odstavec), 11., 12., 16., 17. (druhý odstavec), 42. (druhý odstavec), 7., 20., 35., a pak všem předpisům, jednajícím o vodoprávní expropriaci.

III. Prvým provedením zásady, vyslovené druhým odstavcem § 10., jest odstavec třetí téhož §u, který vlastníku soukromé vody zakazuje takové její užívání, které by vodu na újmu jiného oprávněnce *znečišťovalo* aneb působilo vzduť neb *zaplavení* neb *zbahnění cizích pozemků*.

Tímto zákazem vice versa jest založeno subjektivní právo pro vlastníka cizích pozemků neb jiného vodního oprávněnce *žádati*, aby vlastník soukromé tekoucí vody nejen se zdržel při užívání vody všeho, co mohlo by způsobiti její znečištění neb zaplavení a zbahnění pozemků, nýbrž i aby odstranil také všechna zařízení k užívání vody, která mají neb mítí mohou zmíněné účinky (arg. § 72. slova „poškozený a ohrožený“). Toto subjektivní právo sousedovo musí býti považováno za „cizí právo“ ve smyslu § 17. odst. druhého, tudíž za právo vodním zákonem chráněné a dle vodního zákona v event. sporu určovatelné. Je-li tudíž toto právo sporné neb je-li po-

⁴⁾ Srov. Budw. 7215 A ai 1910.

škozováno, jest k rozhodnutí příslušný dle § 75. vodoprávní úřad.⁵⁾

Norma třetího odstavce § 10. vztahuje se zcela všeobecně na soukromé vody a to jak tekoucí, tak i stojaté, ježto i u těchto může nastati případ škodlivého vzduť a tím zbahnění neb zaplavení sousedního pozemku. Zákaz znečišťování bude ovšem praktický jen u těch stojatých vod, které mají odtok.

Zákaz *znečišťování* soukromé vody vztahuje se nejen na svádění odpadků a nečistoty do vody, nýbrž i skládání odpadků a hnojiva na vlastní půdě, kterými mohou býti sousední vody znečištěny. Pochopitelně jest výraz „znečišťování“ vykládati extensivně a subsumovati pod něj i *svalování a shazování kamení, země, popele a p. do vody*, čímž se voda kalí neb vzdouvá.

Zakázáno jest takové *zdýmání* soukromé vody, které poškozujíc práva třetího, tudíž škodí buď cizím pozemkům zaplavou a zbahněním jich nebo cizím vodním užívacím právům, na př. zmenšením pohonné síly vodní. Není-li vzduť škodlivá, jest dovoleno. Naproti tomu zaplavování a zbahňování cizích pozemků nutno považovati vždy za škodlivé a proto za zakázané. Dle toho nesmí vlastník ani vodu dešťovou po svém pozemku tak rozváděti, aby z toho vzešlo podmačení gruntů sousedových.

Jedná-li vlastník (držitel) soukromé vody proti zakazu třetího odstavce § 10., dopouští se *přestupku* dle § 71. a jest vedle trestních následků povinen odstraniti škodlivé zařízení a mimo to nahraditi poškozenému škodu (§ 72.).

K jakémukoli užívání soukromé vody tekoucí, resp. stojaté, které mohlo by mítí vliv na jakost (znečišťováním), výšku a tok (vzdouváním) veřejné vody aneb dotýkalo by se práv jiných, na vodním zákoně založených (tudíž i zbahňování a zaplavování cizích pozemků), třeba dle druhého odstavce § 17. bezvýjimečně úředního povolení, které — bylo-li vůbec uděleno — může v zájmu ochrany cizích práv a veřejného zájmu býti vázáno buď určitými podmínkami neb časově obmezeno (§ 19.).

⁵⁾ Srov. Budw. 9867 A ai 1913.

§ 11. Zakaz svémocné změny volných toků vodních.

Majetník pozemku nemůže dle vůle své na újmu pozemku dolejšího přirozený odtok vody po jeho pozemku tekoucí jinudy vodit.

Ale ani majetník dolejšího pozemku nemá práva překážeti, aby voda taková na škodu pozemku hořejšího přirozeně odtékala (§ 11. zákon. říšského).

Každý gruntovník má pochopitelně zájem na tom, aby svůj pozemek v ohledu hospodářském zlepšil, zmelioroval, zejména také tím, že odvrátil by od pozemku škodlivé účinky srážkové vody po jeho pozemku volně plynoucí a na něm se shromažďující. Leč pozemek jeho sousedí s pozemkem jiného gruntovníka, jehož zájem bývá se zájmem gruntovníka prvního často zcela protichůdný.

Aby sousedský poměr v příčině srážkových vod zákon upravil, zakázal v § 11. vlastníku pozemku každou svémocnou manipulaci srážkovou vodou na jeho pozemku se shromažďující a přes pozemek ten tekoucí, která byla by na újmu pozemku sousedovu. Dle toho jest každý vlastník pozemku níže položeného oprávněn žádati za nezměněné zachování přirozeného odtoku všech vod atmosférických i jiných, jež, nejsouce poutány na určité břehy, po povrchu se volně pohybují a plynou svým spádem s pozemků výše položených na pozemky dolejší. Normou § 11. nezakázal snad zákon jakoukoli melioraci půdy umělou úpravou odtoku vod srážkových (vždyť sám melioraci tu jinde podporuje), nýbrž zakázal jen změnu svémocnou, t. j. provedenou bez povolení vodoprávního úřadu dle druhého odst. § 17.

Ustanovení § 11. jest v úzké souvislosti s § 10. a jest jen konkrétním provedením zásady, vyslovené v druhém odstavci § 10., jímž obmezena jest volná dispozice vlastníka soukromé vody, kterou srážková voda dle § 4., bod b) a d) skutečně jest.

§ 11. vztahuje se pouze na vody srážkové (dešťové a sněhové) a jiné, které tekou volně, t. j. bez určitého koryta, po pozemku. Vodám soukromým v pevných březích tekoucím věnován jest další § 12.

Přirozeným odtokem jest rozuměti takový vodní tok, který přivoděn jest přirozeným terénem půdy, tudíž jejím

útvarem a sklonem. Při tom jest nerozhodno, zda voda plyne zcela volně po pozemku, aneb vyhloubila-li si často se měnící strážku, pevnými břehy neohrazenou. Ustanovení § 11. nelze užíti tehdy, upraven-li odtok srážkových vod rukou lidskou tak, že vodám těm dán byl určitý (ať dosavadní, ať jiný) směr. Na umělý svod srážkové vody se tudíž § 11. nevztahuje. Bylo-li umělými svodnicemi srážkových vod přivoděno zbahnění neb zaplavování sousedního gruntu, má vlastník tohoto právní nárok dle třetího odstavce § 10., resp. druhého odstavce § 17., aby soused zanechal takového užívání vody, které působí zbahnění dolejšího pozemku, a aby odstranil zařízení sloužící tomuto užívání.¹⁾ Za umělý svod dešťových vod nelze však považovati brázdy, které působí sice také částečně na přirozený odtok dešťové vody, leč jsou naprosto nutným a při řádném obhospodařování role obvyklým opatřením.²⁾

Dokud dešťová voda nalézá se na pozemku gruntovníkově, jest jeho vlastnictvím. (§ 4.) Nikdo nemůže mu zabraňovati v tom, aby si vodu tu na svém pozemku zadržel. Jest mu však zakázáno změnití svémocně neb svémocně zabraňovati přirozenému jejímu odtoku, pokud změna ta byla by na újmu pozemku sousednímu. Nesmí tudíž zakládati strouhy, svodnice a drény ani tehdy ne, kdyby srážková voda touto umělou cestou svedena byla v místa, kam byla by sama stekla přirozeným svým spádem a útvarem půdy, a to z toho důvodu, že tímto způsobem může býti odtok její zrychlen neb tak upraven, že sousední pozemek utrpěl by změnou tou újmy, které by jinak nebyl doznal.

Každé umělé odvedení dešťové vody s pozemku mění právní stav, normovaný šem 11., a každá strana, která dle tohoto šu v úvahu přichází, může uplatňovati svůj nárok, aby odvádění srážkové vody dalo se nejinak a ne nepříznivěji než dosud. K umělému odvádění dešťové vody jest co k „vodnímu dílu“ zapotřebí úředního povolení dle §§ 17. a 42., odst. druhý. Kdo si povolení toho neopatří a změnu svémocně provede, dopouští se přestupku vodního zákona; poškozený neb ohrožený může žádati navrácení v předešlý stav, ježto není povinen trpěti svémocně změněný odtok srážkové vody, na

¹⁾ Srov. Budw. 9965 A ai 1913.

²⁾ Srov. Budw. 1976 A ai 1903.

svůj pozemek, který působí neb mohl by mu působiti škodu.³⁾

Všechny žaloby, týkající se změny přirozeného odtoku srážkových vod ke škodě sousedního pozemku, patří dle § 75. před vodoprávní úřad, ježto mají za předmět „užívání vod“ vodním zákonem normované.

Zákon zakazuje svémocnou změnu, tudíž změnu přivoděnou positivním jednáním gruntovníkovým tedy, jestliže změna ta působí újmu pozemku sousednímu. Z toho a contr. plyne, že taková změna, byť i svémocná, jest dovolena, není-li provázena ohrožením neb poškozením sousedního pozemku. Opačného názoru jest Pantůček, který tvrdí, že majitel dolního pozemku může nárok dle § 11. i tenkrát uplatňovati, kdyby bylo jisto, že odvedení dešťové vody od jeho pozemku bylo mu na prospěch, ježto pozemek jeho přílišnou vláhou trpěl. Názor svůj odůvodňuje tím, že výraz „újma“ v § 11. nutno vykládati ve smyslu populárním: že nemá se na přirozených poměrech vodních hořejšího neb dolejšího pozemku ničeho měniti, to jest nežádána záplava hořejšího pozemku způsobovati, ani dolejšímu voda odnímati bez ohledu na to, zda pozemku tomu způsobena byla materiální škoda či nikoliv.

Názor tento nelze považovati za zcela odůvodněný, ježto takový striktní výklad vedl by často k tvrdým důsledkům, kdyby nebylo možno odvrátiti škodu, působenou srážkovou vodou, změnou (třeba svémocnou) odtoku jejího nepřiváděla-li by změna ta pražádné škody pozemku sousednímu. Vždyť z ustanovení § 72., jednajícího o odstranění svémocné novoty plyne, že nárok na odstranění její přísluší pouze poškozenému neb ohroženému, tudíž tomu, komu škoda z novoty té nastala neb nastati může.

Dle našeho názoru jest vykládati slovo újma § 11. nejen ve smyslu § 1293 o. o. z. co škodu materiální, nýbrž i co ušlý zisk, který mohl vlastník sousedního pozemku očekávati, kdyby změna nebyla nastala.

Zákon zakazuje svémocnou změnu odtoku vod srážkových, leč nevylučuje již a priori každou disposici gruntovníkovu ohledně tohoto odtoku. Jest však třeba, aby gruntovník opatřil si předem k provedení změny svolení vodopráv-

³⁾ Srov. Budw. 5090 A ai 1907.

ního úřadu dle § 17., odst. druhý a aby buď soused k změně té přivolił aneb aby cestou expropriace dle § 28., odst. a) byl k služebnosti vedení vody výrokem úřadu donucen. Viz výklad § 28.

Dle konstantní praxe správního soudu lze použití § 11. jen tehdy, když oba pozemky (hořejší i dolejší) jsou věnovány polnímu hospodářství. Praxe tato jest takto odůvodněna: Slovem „pozemek“ dle § 11. nelze rozuměti každou nemovitost, nýbrž pouze takovou, která jest věnována kultuře zemědělské. Obecná mluva dojísta neoznačuje slovem „pozemek“ veřejné silnice a cesty, ani budovy a dvory k nim patřící a také vodní zákon sám v § 45. rozlišuje „pozemky“ od „budov“ a „silnic“ a tedy tyto zřejmě slovem „pozemky“ nezahrnuje. Ježto pak § 11. zakazuje změnu přirozeného odtoku vod tekoucích po „pozemku“ ke škodě jak „pozemku“ dolního, tak i „pozemku“ hořejšího a tedy předpokládá, že jak hořejší, tak i dolejší „pozemek“ jsou „pozemky“ v užším smyslu tohoto zákonného ustanovení, plyne z toho, že použití předpisu § 11. jest vyloučeno, když i jen jednomu z pozemků dotčených nedostává se povahy pozemku věnovaného kultuře zemědělské.

Ježto kompetence úřadů politických vztahuje se dle § 75. jenom na záležitosti, týkající se užívání a svádění vod a bránění se vodám podle zákona vodního, nenáleží do této kompetence ony formy užívání vod, které došly úpravy speciálními zákony (silničními, železničními, stavebními a pod.).

Svádění vod s obecních cest a silnic nespádá do pravomoci úřadů vodoprávních, nýbrž samosprávných. Z ustanovení §§ 12. a 17. zákona z 12. srpna 1864 č. 46. z. z., dále z ustanovení §§ 28. a 35. zákona z 31. května 1866 č. 41. z. z. jde na jevo, že jest povinností úřadů silničních pečovati o to, aby obecní silnice a cesty stále v dobře sjízdném a neškodném stavu byly udržovány a tedy, že jest povinností silničních a nikoli vodoprávních úřadů dbáti toho, aby vody srážkové s cest veřejných odváděny byly nejen takovým způsobem, aby těleso silniční netrpělo a jízda byla bezpečna, nýbrž i aby pozemky sousední z té příčiny žádnému nebezpečí a žádným škodám nebyly vydány.⁴⁾

⁴⁾ Srov. Bohusl. 2627 ai 1923.

O opatřeních nebo změnách těchto opatření, které byly zřízeny za účelem odvádění srážkové vody přirozeným spádem na tělese silničním se shromažďující nebo za účelem zabránění tomuto shromažďování vody z okolí silnice jsou příslušny rozhodovati úřady silniční. Jedná se o zařízení, které slouží udržení substance silnice a jeví se jako příslušenství silnice. Jestliže však současně také touto změnou odtoku shromažďující se srážkové vody do tekoucí vody vykonává se vliv dle § 17. anebo cizí pozemkové vlastnictví se poškozuje (§ 10. odst. 3.), jsou vodoprávní úřady dle § 75. o těchto otázkách výlučně povolány rozhodovati.⁵⁾

Rovněž nejsou vodoprávní úřady oprávněny rozhodovati ve sporech, majících za předmět odvrácení škody působené sousedu dešťovou vodou, jejíž odtok změněn byl provedenou stavbou. Pokud v takových případech nebude lze použití pořadu práva (§§ 475. a 476. o. o. z.), příslušny budou k rozhodnutí sporu stavební úřady.

Nárok z § 11. plynoucí může uplatňovati jen vlastník pozemku, na jehož újmu změna neb zabránění odtoku se stalo. Oznámení kterékoli osoby o spáchání přestupku § 11. může ovšem zavdati podnět k trestnímu stíhání pachatele z moci úřední, leč udavatelé, není-li vlastníkem ohroženého pozemku, nepřislouší postavení procesní strany.

Nárok opírající se o normu § 11. jest veřejnoprávní. S ním ovšem může konkurovati i soukromoprávní žaloba pro rušení, resp. osobování si služebnosti.

§§ 12. – 14. Dispoziční právo vlastníka vody v pevném korytě tekoucí.

§ 12. Voda, kterou majetník pozemku z vodstva soukromého odvedl a ji nespotřeboval, budiž, prve než přijde na pozemek cizí, vedena napřed do původního řečiště, vyjma, že by se jiným odvedením vody takové ostatním majetníkům právo k vodě majícím škody nečinilo (§ 12. zákoníka říš.).

§ 13. Spojili-li by se majetníci několika kusů břehu spolu mezujících ke společnému užívání nebo vedení vody, pokládají

⁵⁾ Srov. Budw. 10447 A ai 1914.

se pozemky jejich v této příčině naproti majetníkům jiným za celek (§ 13. zákoníka říšského).

§ 14. Jsou-li protější břehy tekoucí vody, soukromé rozličných majetníků a není-li tu nijaké jiné míry právní, ježto by se prokázati mohla, tedy mají držitelé každé strany břehu dle délky břehu, v jehož držení jsou, právo, užívati polovice vody okolo tekoucí (§ 14. zákoníka říšského).

I. Dle § 4. patří odtoky uzavřených vod, dokud neopustily pozemek gruntovníka, tomuto. Dospějí-li však na pozemek sousedův, na němž spojí se s odtoky jinými neb jinou soukromou vodou, stanou se soukromými tekoucími vodami dle § 5. a jsou příslušenstvím těch pozemků, přes které, nebo mezi kterými tekou.

Dle § 10. odst. 1. může ten, komu soukromá voda patří, jí „dle vůle své ku potřebě své a jiných užití a spotřebovati“ vyjímajíc případy na zvláštním titulu právním se zakládající.

Gruntovník však jest při tekoucích vodách — nehledě k ustanovení § 10. odst. 2. a 3. — ve svém dispozičním právu ještě potud omezen, pokud jest mu § 12. uloženo, aby vodu soukromou, svedenou z původního koryta na libovolné místo jeho pozemku, pokud jí nespotřeboval, opět do původního koryta zpět svedl dříve, než jeho pozemek opustí.

Ze znění § 12. plyne, že gruntovník jest oprávněn vodu soukromou, v pevných březích po pozemku jeho tekoucí, nejen užití, svésti, nýbrž ji i spotřebovati (zejména zavlažováním luk nebo ve svém hospodářství). Jen na to množství, které gruntovník nespotřeboval a které půda nepohltila, má dolejší soused veřejnoprávní nárok a to na tom místě, kde koryto původní ústilo na jeho pozemek.

Jestliže tudíž gruntovník chtěl by zříditi jakékoliv vodní dílo, které dotýkalo by se tohoto veřejnoprávního nároku sousedova, potřebuje k tomu úředního svolení dle § 17. odst. 2. — a zřídil-li by dílo bez povolení, dopustí se přestupku a bude povinen k dožádání ohroženého neb poškozeného souseda své-mocnou tuto novotu odstraniti.¹⁾

Majiteli soukromé vody tekoucí jest dovoleno, aby vodu ze soukromého potoka přes jeho pozemek tekoucí dále odvedl.

¹⁾ Srov. Budw. 6722 A ai 1909.

Nesmí ji však vésti přes cizí pozemek na vzdálenější pozemek vlastní, aby tam ji užil neb spotřeboval, ježto zákon výslovně praví, že voda má býti svedena do původního koryta dříve, než dotkne se půdy cizí. Rovněž není dovoleno vlastníku soukromé vody tekoucí hromadití svémocně tuto na svém pozemku v nádrži, ježto prohřešoval by se tím proti zásadě nepřetržitosti a spojitosti toku vyslovené v § 10. odst. 2.; takové shromažďování vody bylo by vodním dílem podléhajícím bezesporně dle druhého odstavce § 17. a dle ministerského nařízení z 14. února 1894, č. 45 ř. z., úřednímu schválení.

Obmezení § 12., předpisující vlastníku tekoucí soukromé vody, aby ji — pokud jí nespoteboval — odvedl před opuštěním svého pozemku do původního koryta, platí jen pokud, pokud ostatní oprávnění (dolejší sousedé) mají na vodě té hospodářský zájem. Kde takového zájmu není, nevzniká nešetřením zákonného obmezení újma ostatních oprávněných a jest odlišný svod soukromé tekoucí vody dovolen. Ježto však po většině lze předpokládati, že jinaké, než zákonem předepsané svedení vody do původního koryta mohlo by míti vliv na práva sousedů, opírající se o ustanovení § 12., tudíž na „cizí práva“ vodní, jest doporučitelno, aby gruntovník si k projektovanému dílu opatřil dle § 17. odstavec druhý úředního svolení.

Teče-li potok z části přes pozemek gruntovníkův, z části podél jeho pozemku, musí gruntovník, odvedl-li v první části všechnu vodu z potoka na svůj pozemek, polovici nespotebované vody v onom bodě, kde hranice protějšního vlastníka začíná, do koryta svést zpět (arg. § 14.).²⁾

II. Vlastníci pobřežních spoluzemčujících pozemků mohou si navzájem zmírniti obmezení plynoucí pro ně z § 12. tím, že uzavrou vzájemnou úmluvu, kterou sloučí se ke společnému užívání a vedení vody. Účinek této dobrovolné asociace, jejíž vnitřní právní poměry řídí se úmluvou soukromoprávní, jeví se na venek, t. j. vůči všem třetím tím způsobem, že sloučené pozemky považují se za jeden celek a že tudíž voda z toku kolem plynoucího odvedená nemusí býti dříve do původního koryta svedena, až na nejkrainější části tohoto sloučeného celku.

²⁾ Srov. Budw. 782 A ai 1902.

O „spoluzemčujících“ pozemcích může býti samozřejmě jen tehdy řeč, když pozemky leží na témže břehu bezprostředně vedle sebe. Pozemek na břehu protějším nemůže býti do asociace přivzat, protože nemezují s ostatními, jsa vodou od nich odloučen. Mimo to zákon dovoluje v § 13. sloučení pozemků pouze pobřežních; takže připojení se pozemků vzdálenějších k asociaci, třebaš by tyto pozemky s grunty pobřežními těsně sousedily, jest vyloučeno.

III. Jsou-li protějšní břehy tekoucí soukromé vody rozličných majetníků, čili teče-li soukromá voda mezi pozemky různých gruntovníků, mají tito právo pouze na polovinu množství vody kolem tekoucí dle délky břehu, pokud ovšem není mezi nimi jiného prokazatelného právoplatného měřítka (na př. smlouva, služebnost, akt veřejnoprávní a p.).

Předpis § 14. jest jen pokračováním normy § 5. („Potoky a jiné tekoucí vody soukromé pokládány buďte, neprokáže-li se nic jiného, za příslušenství pozemků, po kterých nebo mezi kterými tekou a to podle délky běhu každého pozemku.“)

Ja k dělba množství vody mezi pozemky těmito tekoucí má býti provedena, zákon neustanovuje. Může se tak státi buď dělením doby užívání (střídavé užívání) aneb přímo dělbu množství vody. Nedohodnou-li se účastníci, rozhodne úřad.

Dělení dle střední linie toku může nastati u jiných užitků soukromé tekoucí vody, které nemají souvislosti s množstvím tekoucí vody (jako písek, kámen, rostliny, bahno a p.). Užitky ty patří majitelům protějšních břehů dle délky břehu až do středu vodního toku. (Srov. §§ 407., 854.—856. o. o. z.)

§ 15. Obecné používání vody veřejné.

Každému jest dovoleno, aby ve vodě veřejné mohl vody způsobem obyčejným, a kterým jiní od podobného užívání se nevylučují, bez zvláštní přípravy užívati koupáním, praním, mytím, napájením a čerpáním,¹⁾ pak dobýváním rostlin, bahna, země, písku, šterku, kamení a ledu na místech, na kterých takové užívání neb dobývání není zapovězeno, a to pokud tím

¹⁾ Na Moravě též k domáckohospodářským účelům.

ani průtoku vody, ani břehům nebezpečnosti nenastává, ani práva někoho jiného se neporuší, ani nikomu škoda nezpůsobí, a pokud se šetří policejních opatření.

Obecné užívání, „usus publicus“ dodává právě veřejným vodám ráz veřejnosti. Z povahy vody co elementu pro lidstvo nepostradatelného plyne, že používání vody ve vodních tocích, tvořících veřejný statek, k potřebám obyčejného života a domácností, jeví se co neškodné používání, jest každému dovoleno, pokud nevyklučuje stejného používání osobami jinými a pokud prováděno jest bez zvláštních zařízení. Vždyť při něm odebraná část vody neb součásti říčního koryta bývá buď ihned neb v nejbližší době nahrazena.

Subjekt tohoto práva k obecnému užívání označen jest § 287. o. o. z., který právo takové propůjčuje všem „členům státu“, tudíž veškerému občanstvu, veřejnosti, obsah pak stanoven jest taxativně v § 15. v. z., k němuž dlužno připočísti i § 7., jednající o plavbě lodmi a vory.

Oprávnění jednotlivce k obecnému užívání veřejné vody vyplývá ze zákona a nemusí, ba ani nemůže býti individuálně úřady propůjčováno. Úřady mají jen povinnost, výkon tohoto práva policejními předpisy upravovati a ve sporech vzniklých v příčině výkonu tohoto oprávnění rozhodovati.

Oprávnění jednotlivce k používání veřejné vody normované § 15. a samozřejmě neobmezené jen na pobřežníky dotyčné vody netvoří subjektivní právo jednotlivce (ani snad obce)²⁾ na nezměnitelné udržení tohoto oprávnění, jak konečně vyplývá z povahy obecného užívání a z výslovného předpisu zákona, jímž úřady jsou oprávněny kdykoli policejními předpisy výkon jeho obmeziti.³⁾ Oprávnění to není tudíž subjektivním právem občana neb určité obce ohledně jejích obyvatel, které mohlo by býti pořadem instančním uplatňováno. Právo toto přísluší souhrnu občanstva a k hájení práv a zájmů tohoto povolán jest jedině úřad sám.

Z toho plyne, že je-li množství vody, které bylo dosud obecnému užívání k dispozici, určitým nově povoleným vodním dílem zmenšeno neb vůbec zabráno, nemá nikdo pro

²⁾ Srov. Budw. 11212 A ai 1916.

³⁾ Srov. Budw. 5120 A ai 1907.

odejmutí neb zkrácení obecného užívání právo námitek neb nárok na odškodnění, ježto oprávnění dosud vykonávané nebylo žádným propůjčeným vodním poživacím právem, nýbrž bylo fakticky možno a zákonem dovoleno jen po dobu skutečné zásoby vody, která zbývá po uspokojení individuálně propůjčených vodních práv poživacích. Oprávnění poskytnuté §em 15. občanstvu musí ustoupiti jinému opatření úřadu, který při propůjčování individualního práva vodního postupuje dle volného svého uvážení a dle téhož uvážení rozhoduje o ponechání neb obmezení obecného užívání.⁴⁾

Obsah obecného užívání vypočten jest v § 15. taxativně a možno ho rozdělit na dvě skupiny a to na vlastní užívání vody koupáním, praním, mytím, napájením, broděním, čerpáním a dobýváním ledu¹⁾ a na získávání vedlejších užitků vodních, jež se jeví spíše co užitky říčního koryta, které vzhledem k veřejnosti vody jest také zpravidla veřejným statkem a to: dobýváním rostlin, bahna, země, písku a kamení. K výpočtu § 15. třeba připočísti i plavbu lodmi a vory po veřejných řekách, tvořící jednu z nejdůležitějších složek obecného užívání. Rozšiřovati obsah obecného užívání přes meze právě naznačené nelze, ježto § 17. výslovně prohlašuje, že k užívání vody jiným způsobem než v § 15. uvedeným, třeba jest předchozího úředního povolení. Takové povolení zakládá pak individuální vodní právo užívací.

Ježto však zájem jednoho může lehko kolidovati se zájmy druhého oprávněného a ježto dále neobmezené vykonávání tohoto obecného užívání mohlo by zasahovati rušivě i v zájem veřejný, podrobil zákon výkon tohoto zásadně dovoleného obecného užívání veřejné vody různým obmezením a to:

1. Užívání to nesmí přesahovati meze obyčejného, t. j. běžného používání vody, jaké obvyklý život a pravidelné vedení hospodářství s sebou nese.

2. Nesmí se díti zvláštními zařízeními nebo upotřebením zvláštních strojů a děl k tomu cíli zřízených (na př. čerpání vody pumpami, dobývání písku bagrem).

3. Nesmí jíti tak daleko, že by všichni ostatní ze stejného užívání byli vylučováni.

⁴⁾ Srov. Budw. 1257 A ai 1902.

4. Nesmí se jím měniti směr vody, ani její tok a jakost, ani ohrožovati břehy (§ 17. a contr.).

5. Nesmí porušovati cizích práv nebo působiti jiným škodu.

Cizími právy rozuměti sluší všechna individuální, tedy zejména též vodní užívací práva, opírající se o ustanovení vodního zákona a pak práva, k vodě privilegii propůjčená, která §em 102. byla zachována v platnosti.

Z ustanovení § 102. jasně vysvítá, že mohou i na veřejných vodách existovati práva zvláštní, která vylučují obecné užívání. Ustanovení § 15. nesmí býti tak vykládáno, že by i proti těmto nabytým a v platnosti zachovalým právům mohly činěny býti nároky na užítky vodní dle § 15., které tvoří obsah těchto starých práv.⁵⁾ Správní úřady, třeba nebyly i kompetentní definitivně rozhodovati o existenci těchto soukromých oprávnění, přece mají aspoň praejudiciálně zkoumati platnost těchto oprávnění a dle takto utvořeného úsudku zaříditi potřebné v příčině obecného užívání.

6. Nesmí se díti na místech, jež zvláštními policejními nařízeními byla z toho vyloučena (na př. koupání na zakázaných místech z důvodů policie bezpečnostní a mravnostní, zákaz čerpání vody z důvodů zdravotních a p.).

O přístupu k vodám veřejným za účelem výkonu obecného užívání zákon nemá ustanovení. Nelze však pochybovati o tom, že majitel pobřežního pozemku, není-li tento zatížen služebností, není povinen dovoliti přístupu k vodě po svém pozemku. Kde veřejná prostranství neb cesty tvoří břeh veřejného toku vodního, jest obecné užívání vody každému dovoleno; kde břeh jest v soukromém vlastnictví, přísluší jen majiteli břehu a těm osobám, kterým vlastník břehu dovolí neb jest povinen na základě zvláštního titulu právního dovoliti použití břehu.

Vykonávání obecného užívání v umělém pobočném rameni říčním (mlýnském náhoně), který dle § 2. jest rovněž vodou veřejnou, jest zásadně také dovoleno. Leč praktický výkon tohoto práva bude zpravidla těžko proveditelný vzhledem k tomu, že přístup k vodě vede přes soukromý pozemek aneb i když této překážky by nebylo, tedy z důvodu, že by výkonem obecného užívání (na př. dobýváním ledu, písku) byly

⁵⁾ Srov. Budw. 5828 ai 1891.

buď břehy poškozeny neb individuální vodní právo mlynářovo porušeno.

7. Obecné užívání nesmí překračovati nařízení, jež pro ně policejní moc vydala.

Státní správa může policejními předpisy upravit obecné užívání, může stanoviti míru jeho, dobu dobývání, může některá místa — jak výše řečeno — vyloučiti buď výslovně neb tím, že propůjčí určité osobě individuální právo požívací, veřejné užívání vylučující. Není námitek proti tomu, aby za účelem regulování výkonu obecného užívání stanoveny a vybírány byly mírné poplatky.

Překročení mezi obecného užívání, zákonem s výše uvedenými omezeními každému příslušejícího, zakládá skutkovou podstatu přestupku vodního zákona dle § 71.

§ 16. Obecné užívání vody soukromé.

Každému dovoleno jest, aby v soukromých řekách a potocích mohl užívati vody koupáním, praním, mytím, napájením a čerpáním do nádob ručních, pokud takto učiniti lze na místech, na kterých přistoupiti k vodě dovoleno jest. Správní úřad může učiniti policejní opatření v příčině užívání tohoto.¹⁾

Zásada obecného užívání soukromé vody, vyslovená speciálně jen v českém (nikoli též moravském a slezském) zákoně vodním, spočívá na poměru vlastníka soukromé tekoucí vody k této vodě, neobsahující neobmezené disposiční právo nad vodou ve smyslu vlastnictví soukromoprávního. Tím, že obecněmu dovoleno jest n. b. na místech veřejně přístupných použití podél tekoucí soukromé vody ke koupání, praní, mytí, napájení a čerpání do nádob ručních (a contr. obecného užívání na tocích veřejných, kde čerpání dovoleno jest bez tohoto omezení), není nikterak dotčeno „vlastnické“ právo majitele vody, aniž mu tím přivoděna podstatná újma.

Subjektem tohoto obecného užívání na tekoucích vodách soukromých jest opět každý, tudíž souhrn občanstva jako v § 15., obsah pak tohoto užívání jest proti § 15. podstatně omezen tím, že vlastní produkty vodní (jako

¹⁾ Pouze v Čechách, moravský a slezský zákon tohoto ustanovení postrádají.

písek, kámen, rostliny, bahno a led) vyhrazeny jsou vlastníku vody a mimo to, jak výše vytknuto, dovoleno jest čerpání vody pouze do nádob ručních.

Ježto obecné užívání soukromých vod dovoleno jest pouze na vodách tekoucích, netýká se rybníků. V ostatních směrech platí ohledně tohoto užívání vše, co bylo řečeno při výkladu § 15., zejména také, že výkonem jeho nesmí býti cizí práva dotčena a škoda způsobena.

Podmínka, že obecné užívání na soukromých vodách tekoucích jest dovoleno jen na místech veřejně přístupných, jest samozřejma a platí i pro obecné užívání vod veřejných, pokud snad pobřežní gruntovník nebyl by zvláštními právními tituly zavázán trpěti přístup k vodě po svém pozemku. Byl-li by tento předpoklad splněn i v případě § 16., nemohl by se takto obtížený gruntovník odvolávat na normu všeobecnou, ježto speciální jeho závazek působí silněji.

I toto obecné užívání může býti policejními předpisy zvláště upraveno, omezeno, ba event. i vyloučeno.

§§ 17. – 18. Potřeba vodoprávního povolení (konsensu).

§ 17. 1. Aby se mohlo užívatí vody veřejné jiným, než v § 15. uvedeným způsobem a aby se mohly zříditi aneb změnití přístroje a díla, kterými povaha, tok aneb výška vody, se zjiňuje, aneb břehům nebezpečí nastává, jest potřebí, aby političtí úřadové k tomu povolání dávali povolení.

2. Povolení toho jest také třeba, když užívání soukromých vod se dotýká cizích práv aneb povahy, toku nebo výšky veřejné vody.

§ 18. K dílům vodním, která zřizovati lze § 17. jenom s povolením příslušného úřadu politického, náleží zvláště všeliká díla, jimiž se voda nahání (hnací stroje) a zdýmá (stavidla).

Také k tomu, aby se něco změnilo v takovém díle, jest třeba žádati za předchozí povolení příslušného úřadu politického, pokud se změnou takovou zjiňuje tok, spád anebo spotřeba vody.

Ustanovení § 17. odůvodněno jest významem vody pro veškeré tvorstvo. Stát, jemuž zajisté záleží na ochraně ve-

řejného zájmu, nemůže každému jednotlivci ponechati volnou dispozici elementem tak důležitým, jako jest voda. V intencích státu jest, aby voda jednak dle možnosti zůstala přístupnou co nejšířšímu okruhu obyvatelstva, jednak aby nebyly obce a osady vystaveny nedostatku vody k účelům hašení neb pro potřeby domácího hospodářství, naproti tomu však, aby vody bylo co nejrationálněji a nejhospodárněji využito.

Mimo tento zájem veřejný nutí i jiná okolnost veřejnou správu k tomu, aby užívání vody nebylo ponecháno volnému podnikání jednotlivcově, nýbrž aby vázáno bylo předchozím úředním konsensem. Jest to nutnost úpravy kolise zájmů, která vystupuje v příčině individuálního užívání vody ať k účelu jakémukoliv v celé příkrostiti do popředí. Kolise zájmů vzniká nejen na tocích veřejných, nýbrž i soukromých, nejen pokud samotné existence práva užívání se týče, nýbrž i ohledně jeho výkonu. Jest nesporno, že bylo-li by vodnímu podnikání ponecháno volné pole působnosti, poměry na vodách byly by za krátký čas neudržitelné a sousedský poměr jak vodních podnikatelů mezi sebou, tak i k pobřežním gruntovníkům volal by intenzivně po zásahu státní autority.

I. Z důvodů těchto vyslovil zákon v § 17. normu, že každé užívání vody na řekách veřejných, přesahující způsob užívání, než jak jest každému § 15. dovolen, potřebuje předchozího úředního povolení, lze-li očekávati, že užívání to bude vykonávati vliv na veřejnou vodu (na povahu, tok neb její výšku) aneb ohrožovati břehy.

Účelem tohoto ustanovení jest, aby řízením konsensu předcházejícím, byla zjištěna jednak proveditelnost a národohospodářská odůvodněnost projektu a zda a jakým způsobem by se předešlo rušení veřejného zájmu a poškození cizích práv, aneb alespoň jak toto rušení a ohrožení by se na nejmenší míru obmezilo.

Úřad rozhoduje o podané žádosti, řídí se při udělování konsensu svým volným uvážením, z čehož vyplývá, že nikdo nemá nároku na to, aby mu určité užívací právo k vodě bylo propůjčeno.

Udělením vodního užívacího práva na řekách veřejných vzniká na rozdíl od oprávnění k obecnému užívání, každému

dle § 15. v mezích zákona propůjčeného, subjektivní vodní právo projektanta, které — spočívajíc na předpisech vodního zákona — jest povahy veřejnoprávní a zpravidla, není-li výjimečně na osobu uchazečovu obmezeno, dle § 26. právo věcné.

Úředním povolením ku zřízení, konstituování subjektivního vodního práva na tocích veřejných se tudíž právo to zakládá a v úředním povolení spatřovati sluší akt konstitutivní.

Rozsah a obsah tohoto práva vymezen jest koncesí, která může býti vázána určitými podmínkami nebo obmezena na určitou osobu neb na určitý pouze čas. (Více viz výklad § 19.)

Ježto povolením úředním bylo pro žadatele nové právo založeno, jest povinností státu, aby propůjčené právo účinně před rušivým zasahováním se strany třetích chránil a zejména aby při udělení nového užívacího práva respektoval práv platně již nabytých. Z důvodu tohoto též předepsáno jest pro zřizování nových vodních práv řízení konsensní, při němž dlužno vedle zájmů veřejných přihlížeti k existenci a rozsahu práv již dříve propůjčených.

Státní správa propůjčujíc určité vodoprávní povolení omezuje ho na míru konsensem podrobně uvedenou a není-li míra ta udána, tedy pouze pro potřebu vodního díla, vyjádřenou schváleným jeho zařízením. Ohledně event. přebytku veřejné vody, který vybývá po plném uspokojení propůjčeného vodního práva, zůstává státní správě volná dispozice k dalšímu propůjčování (§ 27.).

Dle mnohých ustanovení vodního zákona, zejména však dle zásady, vyslovené šem 17., mají býti veřejné vodotoky nejen vzhledem na nepostradatelnost vody pro život, nýbrž i vzhledem na ohromný význam vody pro většinu odvětví lidské tvorby zachovány nezkráceny v útvaru a velikosti dané jim přírodou. Touto zákonem praegnantně vyslovenou zásadou jsou prohlášeny faktické, přírodou samou utvořené poměry veřejných vodních toků za právní poměry a každá úchylka od tohoto přírodního stavu vázána jest podmínkou předchozího úředního konsensu.¹⁾

¹⁾ Srov. Budw. 6459 A ai 1909.

II. Zákon však vyžaduje v druhém odstavci § 17. úředního povolení i pro užívání soukromých vod, pokud by užívání to se dotýkalo cizích práv aneb povahy, toku nebo výšky veřejné vody.

Vlastnictví k soukromým vodám tekoucím není neobmezené. Toto vlastnictví nezakládá jako u jiné věci oprávnění vlastníka dle § 354. o. o. z. věcí tou dle své libovůle nakládati, nýbrž jest obmezeno výslovným předpisem § 10., odstavec druhý, jednak „právy jiných, kteří mají právo k vodě“, jednak „též příčinami veřejnými, vzcházejícími ze spojitosti vody a z nevyhnutelné potřeby její“.

Takovým speciálním obmezením, vysloveným zásadně výše uvedeným zákonným ustanovením, jest druhý odstavec § 17.

Tím jest vysloveno, že soukromý vlastník tekoucí vody nemůže učiniti samovolně žádné takové opatření, kterým by bylo rušivě zasazeno v cizí vodní práva aneb ve zmíněné poměry veřejných vod, čili jinými slovy řečeno, neobmezenost jeho vlastnictví přestává tam, kde by jeho dispozice soukromou vodou mohla poškoditi cizí vodní práva. Z toho však nutně následuje, že taková dispozice vlastníka soukromými vodami, tvořícími jeho vlastnictví není již právem vlastnickým, nýbrž že oprávnění k ní může dosíci jen povolením úředním.²⁾

O projektu rozhoduje vodoprávní úřad rovněž dle svého volného uvážení a existenci vodního práva dosvědčuje vodoprávním konsensem.

Ohledně povahy tohoto vodoprávního konsensu, týkajícího se vzniku vodního užívacího práva na vodě soukromé, jest spor. Jedni spatřují v konsensu tom vždy pouze akt deklaratorní, jímž zvláštní oprávnění k užívání vody soukromé se nezřizuje, nýbrž jen osvědčuje, že právo toto, vyvěrající již z vlastnictví žadatelova k vodě soukromé, není v rozporu se zájmy veřejnými a neporušuje cizích práv, kdežto druzí, opírajíce se o výsostné postavení státu vůči všem vodám, spatřují i ve vodoprávním konsensu ohledně vod soukromých akt konstitutivní, právo k určitému užívání vody vlastníkovi propůjčující.

²⁾ Srov. Budw. 10247 A ai 1914.

Názor prvý jest správný potud, pokud projektovaným dílem není zasažen ani ohrožen zájem veřejný, uvedený v druhém odstavci § 17., zejména zůstane-li nadále dosavadní povaha, tok a výška veřejné vody udržena a cizí práva nebudou dotčena. V tomto případě skutečně nevyslovuje vodoprávní úřad povolení k projektovanému užívání, nýbrž uznává pouze, že projekt jest v ohledu veřejném přípustný a jest tudíž jeho výrok považovati za akt ryze deklaratorní, konstatující, že není zde případu, kdy vlastník podléhá veřejnoprávnímu obmezení ve smyslu § 364. o. o. z.³⁾

Naproti tomu však, vykonává-li aneb může-li vykonávati projektované dílo určitý vliv na vody veřejné neb na cizí práva, vodním zákonem normovaná, a tudíž pod ochranou vodoprávních úřadů stojící, propůjčuje úřad skutečné povolení ovšem jen v tom smyslu, že dovoluje za určitých podmínek a za určitých kautel zasahování do sféry veřejného zájmu neb do okruhu cizích práv vodních. V tomto případě lze tudíž vším právem mluvit o úředním aktu konstitutivním.

III. Zákon prohlašuje, že předchozímu úřednímu konsensu podrobena jest každé užívání vody, přesahující meze obecného užívání dle § 15.

Výrazem „užívání vody“ nelze rozuměti pouze vykořisťování vlastností a sil vodních, nýbrž nutno ho rozšířiti na jakoukoli disposici vodou, která nejví se výkonem oprávnění k obecnému užívání a která by vykonávala neb mohla vykonávati účinky v zákoně blíže vyznačené.

Z toho plyne, že za „užívání vody“ ve smyslu § 17. nelze považovati toliko užívání v obyčejném slova smyslu, nýbrž že dlužno ho rozšířiti i na svádění vody a práce ochranné. Názor ten podporuje nejen citování § 17. v textu § 42., nýbrž i znění § 75., vymezující kompetenci politických co vodoprávních úřadů na záležitosti týkající se užívání, svádění a hrazdění vody dle vodního zákona.

Dle toho nutno podrobiti požadavku úředního schválení jakákoli vodní díla zavodňující a odvodňující, dále stavby pobřežní i takové, které zřízeny býti mají nad normální výši vody, jen když při velké vodě mohou vykonávati nepříznivý vliv na výši, tok a směr vodního toku.⁴⁾ Rovněž předchozího

³⁾ Srov. Budw. 7199 A ai 1910.

⁴⁾ Srov. Budw. 9868 A ai 1913.

konsensu potřebují stavby mostů a lávek, překážejíce svými pilíři volnému toku resp. pohybu ledů a mimo to pravidelně zužující koryto vodní.

Zákon nerozeznává, zda užívání vody projektuje žadatel výhradně jen k vybudování nového vodního díla užívacího, aneb zda užívání toto v širším slova smyslu jest jen důsledkem jiného jeho výkonu, k němuž jest oprávněn (na př. stavba domu na břehu řeky) aneb dokonce zda zřízení to (rekonstrukce jezu) jest zákonnou jeho povinností. Ve všech těchto případech jest třeba úředního povolení, mohou-li býti projektem přivoděny účinky zákonem předvídané.

IV. Všimněme si nyní blíže účinků takového užívání vody, pro něž zákon předpisuje úřední povolení.

Zákon sice v obou odstavcích § 17. rozlišuje užívání vod veřejných a soukromých a různě stylisuje účinky vodního díla, které zakládají konsensní povinnost, leč srovnáme-li blíže obě stylisace, vidíme, že jedná se vlastně o předpis týž, jinými slovy vyjádřený. Zákon nezmiňuje se na př. o ochraně cizích práv vodních v odstavci prvním, leč ochrana tato zahrnuta jest již ve snaze, zabrániti účinkům vodního díla v prvých čtyřech směrech, jimiž jediné cizí právo na veřejné vodě existující může býti ve výkonu svém dotčeno. Nemůže býti však sporu o tom, že ochrana cizích práv obsahuje i ochranu vod veřejných, takže lze vyznačiti účinky vodního užívání, pro něž třeba jest účelného povolení, jednotně takto: a) vliv na povahu, b) tok, c) výši veřejné vody, d) vliv na bezpečnost břehu vody veřejné a e) posléze vliv na cizí práva.

Zda projektované dílo bude pravděpodobně aneb aspoň může jeviti se (arg. § 72. „poškozený a ohrožený“) účinky výše sub a—d vyznačenými, závisí od skutkových okolností, které úřad s přibráním znalce musí vyšetřiti. Jest jisto, že na př. podniky, které nepoužívají přímo hybné síly vody k pohonu strojů, nýbrž k odvádění odpadků továrních, právě tak, jako vyústění městské kanalisace do vody veřejné, budou potřebovati předchozího úředního svolení, ježto svým zařízením vykonávají nepříznivý účinek na kvalitu vody. Stej-

ně tomu tak bude u podniků, které vpouštějí do veřejného toku vodu sice čistou, však v změněné teplotě.

Na tok a výši vody vykonávají vliv všechna ta umělá zařízení, která odvádějí vodu z veřejného toku nebo ji do něho přivádějí, tudíž všechna díla zavodňovací a odvodňovací, dále jezy, stavidla, hnací stroje, veškeré stavby v korytě vodním neb do vody vyčnívající event. i nad vodou neb na břehu zřízené, které mohly by míti při vyšší vodě vliv na směr neb výši tekoucí vody, rovněž stavby mostů, lávek a p., konečně rybníky, jak speciálně stanoveno bylo ministerským nařízením z 14. února 1894 č. 45. ř. z.

Na bezpečnost břehu mohou působiti zejména zdýmadla (stavidla) neb nepřímou stavby ve vodě zřízené, kterými směr vody a odchod ledu se mění způsobem břehu nebezpečným.

Vzhledem k vylíčenému jest tudíž jasné ustanovení § 18. vyslovující, že k dílům vodním, která zřizovati lze § 17. jenom s povolením příslušného úřadu politického, náležejí zvláště všeliká díla, jimiž se voda nahání (hnací stroje) a zdýmá (stavidla).⁵⁾

Jest jen spor o to, zda hnací stroje a zdýmadla (jezy, rybníky, stavidla) podléhají vždy předchozímu úřednímu povolení, i když nevykonávají vlivu v § 17. naznačeného, aneb zda potřebují konsensu jen tehdy, lze-li u nich tyto účinky s pravděpodobností předvídati.

Lze zajisté přisvědčiti názoru prvému, vyžadujícímu bezpodmínečný předchozí vodoprávní konsens a to jednak z důvodu faktického, ježto snad bezvýjimečně každý hnací stroj tvoří určitou překážku vodě, kterou tato svým spádem musí přemoci a tudíž na tok vody působí a převážný počet zdýmadel jest s to působiti nepříznivě na cizí vodní práva, na výši a tok vodní. Nehledě ani k tomuto faktickému důvodu, který činí spornou otázku tuto bezpředmětnou, zdá se slovné znění § 18. svědčiti tomu, že zvláště všeliká díla hnací a zdýmadla zřizovati lze jen s povolením příslušného úřadu politického. (Opačného názoru jest Pace i Pantůček.)

O vlivu projektovaného díla na cizí práva, resp. o právech těchto třeba pro důležitost a obsáhlost materie vyhraditi odstavec zvláštní.

⁵⁾ Zu den Wasserwerken, deren Errichtung der Bewilligung.... bedarf, gehören insbesondere Triebwerke und Stauanlagen.

V. Pokud týká se *cizích práv*, která nově zřizovaným vodním užívacím dílem mohou býti dotčena, jest rozeznávati dvě jejich kategorie, a to vodní práva v technickém slova smyslu a ostatní (soukromá) práva. Prvními jest rozuměti ta, která povstala dle předpisu vodního zákona a jichž obsah jest také vodním zákonem normován a o jichž existenci a rozsahu mají rozhodovati dle § 75. vodoprávní úřady. Do druhé kategorie patří všechna ona práva, jichž titul nespočívá na některém předpisu vodního zákona, nýbrž která opírají se pouze o titul soukromoprávní (na př. služebnost, vlastnictví).

O těchto soukromých právech v případě sporu, t. j. o jich existenci, rozsahu a vztahu k druhé straně nemohou rozhodovati vodoprávní úřady, nýbrž jedině řádný soud. Ovšem že musí i vodoprávní úřad zaujati stanovisko k tvrzenému spornému právu soukromému, když a pokud jeví se zodpovědní určité soukromoprávní otázky bezpodmínečně nutným jako praejudiciální otázky, náležející do kompetence vodoprávního úřadu. Na př. jest třeba praejudiciálně zodpověděti otázku, zda a pokud určité právo soukromé (na př. služebnost) existuje, aby mohla býti řešena otázka vodoprávní, zda nutna jest jeho expropriace dle § 28. Dospěje-li vodoprávní úřad při zkoušení této praejudiciální otázky k přesvědčení, že výkon žádaného vodního práva nedotýká se tvrzeného, leč žadatelem neuznávaného práva soukromého, může povolení vodoprávní bez zvláštních podmínek a vyvlastnění vysloviti. Protivníku zůstává však vždy vyhrazeno, aby uplatňoval soudní cestou existenci, obsah a rozsah svého soukromého práva. Bude-li rozsudek soudní odlišný od praejudiciálního výroku vodoprávního úřadu, může protivník domáhati se obnovy vodoprávního řízení.⁶⁾

Přihlížíme-li však k ustanovením §§ 8., 10., 14., 44., 45., uznávajícím závaznost likvidních titulů soukromoprávních a posléze k § 88., vyslovujícím, že k rozsouzení námitek na soukromém právu se zakládajících vyhrazen jest pořad práva, musíme uznati, že vodoprávní úřad, rozhoduje o přípustnosti a event. obmezení nově projektovaného díla vodního, musí přihlížeti rovněž k právům soukromým, avšak pouze tehdy, jsou-li likvidní, t. j. uznává-li je žadatel co

⁶⁾ Srov. Budw. 7654 A ai 1910.

strana protivná aneb jsou-li právoplatnými úředními listinami prokázána (na př. rozsudek, zápis v pozemkových knihách a p.).⁷⁾ Pouze tudíž na sporná práva soukromá netřeba bráti při udělování konsensu (vyjma výše zmíněné řešení praejudiciální) zřetele, nýbrž jest dle § 88. rozhodnouti, zda proti podniknutí není z příčin veřejných závady a k rozsouzení námitek (protivníkem neuznávaných) na soukromoprávním podkladě spočívajících vyhraditi pořad práva.

Pokud vodních práv v technickém slova smyslu, tudíž práv vodním zákonem založených a jím chráněných se týče, musí k nim vodoprávní úřad ovšem vždy při udělování konsensu přihlížeti. Vodní tato práva mohou býti opět dvojího druhu: buď spočívají na výslovném předpisu vodního zákona (na př. práva opírající se o normu třetího odstavce § 10., o § 11., 12.)⁸⁾ aneb založena jsou zvláštním konstitutivním aktem vodoprávního úřadu, tudíž propůjčená vodní užívací práva bez ohledu na to, zda jedná se o díla zřízená již za platnosti vodního zákona neb o t. zv. starý stav dle § 102.

Podotknouti ještě třeba, že pod cizími vodními právy rozuměti sluší nejen ta, která vztahují se na tekoucí soukromou vodu, nýbrž i taková, která existují na těch veřejných vodách, do nichž vlévá se soukromá voda, o jejíž užívání se jedná.⁸⁾

VI. K získání užívacího práva vodního, jehož účinky mohou se jeviti způsobem v § 17. uvedeném, jest třeba úředního povolení. Jest však zodpověděti otázku, zda povolení to nemůže býti snad nahrazeno delším faktickým výkonem vodního udržovacího práva, t. j. *vydržením*.

Jestliže § 3. v doslovu praví, že stanovení pojmu veřejných vod §§ 2. a 3. netýká se nařízení obecného práva občanského, jimiž držba se ochraňuje, nemůže z toho býti odvozováno, že pouhý výkon vodního užívacího práva sám mohl by právo to založiti, nýbrž toliko, že, pokud na veřejných vodách jsou poměry, které mají býti posuzovány dle zásad soukromoprávních, přísluší jim ochrana držby o. o. z.

Vodní užívací právo, jako odvádění vody k účelům průmyslovým neb zemědělským byla již všeobecným mlynářským

⁷⁾ O likviditě soukromoprávních titulů srovnej výklad § 44. na str. 163.

⁸⁾ Srov. Budw. 7215 A ai 1910.

řádem z 1. prosince 1814 vázána výslovným povolením příslušného úřadu. Každé tudíž pouze fakticky vykonávané a úředním konstitutivním aktem nekryté vodní užívací právo jest vykonáno neoprávněně a tudíž sebedelší jeho výkon nemůže založiti subjektivní veřejné právo užívací.⁹⁾

VII. Úředního povolení jest třeba za výše uvedených předpokladů nejen k zřízení, nýbrž i ke každé *změně díla*, které může vykonávati vliv v § 17. naznačený. Pod zřízením díla sluší rozuměti i rekonstrukci jeho, pod změnou pak i zrušení díla.

Zřízením vodního díla jest považovati prvé jeho zbudování, rekonstrukci pak obnovení, znovu vybudování díla již zaniklého.

Velmi často bude v konkrétním případě sporno, zda jedná se o pouhou změnu, resp. o udržení existujícího díla, či o jeho nové vybudování. O opravě existujícího ještě díla může býti jen tehdy řeči, když dílo vzhledem k svému stavu a své jakosti může býti považováno za skutečně existující, t. j. když ze samotného objektu mohou býti se vši určitostí stanoveny nejen účel a zařízení, nýbrž i dimense díla. Není-li tomu tak, pak nemůže býti dotyčné dílo považováno za existující a nemohou býti pokládány ty práce, které mají takové dílo probuditi k životu a učiniti je způsobilým provozu, za opravu a udržování díla, které vzhledem k předpisu § 17. za předpokladů tam uvedených potřebuje stejně vodoprávního povolení jako první zřízení takového díla.¹⁰⁾

Rozeznávání mezi pouhou úpravou a změnou vodního díla na jedné straně a rekonstrukcí na straně druhé má dalekosáhlý význam v tom směru, že při změně vodního díla neuděluje se vodoprávním úřadem nové vodní užívací právo (viz doleji), kdežto při rekonstrukci díla, jehož zánikem i vodní užívací právo s ním nerozlučně dle § 26. spojené zaniklo, musí býti vodní právo užívací nově konstituováno.

Zřízení nového díla, pokud potřeby konsensu se týče, rovná se každá změna stávajícího díla. Leč přece jest zde podstatný rozdíl mezi novým zřízením a pouhou

⁹⁾ Srov. Budw. 6101 A ai 1908.

¹⁰⁾ Srov. Budw. 8653 A ai 1912.

změnou díla v otázce, co tvoří předmět vodoprávního řízení a vodoprávního konsensu.

Při povolování nového díla ve veřejné vodě neobsahuje konsens pouze povolení ke zřízení potřebných strojů a zařízení, nýbrž též povolení k určitému užívání vody, t. j. propůjčení vodního užívacího práva.

Tomu však není vždy při schvalování projektované změny díla již zřízeného, ježto ve většině případů jest změna projektována v rámci a hranicích práva žadateli již právoplatně propůjčeného, tudíž existujícího. Přesahuje-li projektovaná změna tento rámec, nutno ji ohledně žádaného plus považovati za podnik nový.

Nehledě ani k tomu, že žadatel za nové vodní užívací právo nemá subjektivního nároku na jeho propůjčení, kdežto projektant pouhé změny jest již držitelem určitého vodního práva, jeví se rozdíl ten nejzřetelněji v obsahu podmínek, jimiž konsens může býti obmezen.

Jedná-li se o změnu zřízeného již díla bez současného propůjčení obsažnějšího vodního práva užívacího, jest vodoprávní úřad povolán pouze ke zkoušení, zda změnou tou nebude přivoděn nepříznivý vliv na jakost, běh a výši vody, na bezpečnost břehů a cizí práva právoplatně již existující. Jedná-li se však o propůjčení nového užívacího práva, musí úřad uvážiti i všechny ostatní poměry a veřejné zájmy, které při vodoprávním konstitutivním aktu v úvahu přicházejí (§§ 79., 88., 94.). Z toho plyne, že v tomto případě ponecháno jest volnému uvážení úřadu, zda může býti vodní právo vůbec neb jen za určitých podmínek a záruk uděleno.

Při povolování pouhé změny, která má býti provedena v rámci právoplatně již uděleného vodního zákona, mohou se podmínky konsensu vztahovati jen na ochranu veřejných zájmů a cizích práv, uvedených v § 17., nikdy však nemůže býti ke konsensu připojena podmínka, kterou vlastní vodní užívací právo bylo by ve svém rozsahu dotčeno neb obmezeno.¹¹⁾

Je-li dílo měněno, přestavováno, zanikají všechny ony podmínky konsensu, které pojily se k starému dílu, zaniká též ona část původního vodoprávního konsensu, která platila schválení díla a zůstává zachováno z původního rozhodnutí

¹¹⁾ Srov. Budw. 8596 A ai 1911.

jen v něm obsažené propůjčení užívání neb odběru vody. Z toho ale plyne, že při vodoprávním projednávání a rozhodování o povolení změny vodního díla musí úřad považovati za danou pouze existenci, obsah a rozsah propůjčeného vodního užívacího práva a nesmí tudíž spatřovati v nich předmět své konstitutivní činnosti, že však naproti tomu otázka schválení nově projektovaného díla patří v obor jeho schvalovací činnosti stejnou měrou, jako by se nejednalo o dílo dříve již existující, nýbrž zcela nově zřizované.¹²⁾

Změna díla, k jehož zřízení bylo třeba dle §§ 17. a 18. úředního povolení, vyžaduje vždy konsensu, aniž by bylo třeba zkoumati, zda změněné dílo bude vykonávati jiný vliv na jakost, výši neb běh vody ve veřejných tocích aneb na cizí práva, než dílo původní. Plyne to z úvahy, že konsensem dle § 17. vázáno jest každé zařízení vodní, které zmíněný účinek jeví neb jevíti může. Zejména však bude třeba vždycky úředního povolení ke změně hnacího stroje, ježto účinek tohoto stroje na vodní tok bude se dle rozličného motoru též rozličně projevovati.¹³⁾

Má-li býti na místě dosavadních dvou děl zřízeno nové dílo jedno, jest pro toto nové zřízení třeba nového propůjčení vodního užívacího práva i tehdy, když množství vody, které nové dílo potřebuje, jest menší než spotřeba obou děl dosavadních. Toto nově propůjčené právo může býti omezeno i podmínkami, kterým starší práva vodní podrobena nebyla.

Neboť o pouhé změně, bezvýznamné pro další trvání vodního užívacího práva, mohla by býti jen tehda řeč, kdyby byly vyměněny jen jednotlivé technické součásti díla součástmi novými (na př. vodní kolo turbinou), zatím co ostatní části díla zůstaly by tytéž. Tomu však není tehdy, když dvě stará díla (na př. dva původní jezy) se zruší a nové dílo (nový jez) má býti zřízeno, které jak polohou, tak i technickou úpravou se podstatně od dosavadních liší. Zánikem starších vodních děl zanikla i vodní práva na dílech těch lpící a bude-li nový projekt schválen, bude tím projektantu

¹²⁾ Srov. Budw. 9966 A ai 1913.

¹³⁾ Srov. Budw. 10069 A ai 1914.

uděleno nové vodní právo, které s oběma zaniklými původními není v žádné právní souvislosti.¹⁴⁾

Za změnu ve smyslu § 17. nelze považovati změnu účelu, kterému vodní hnací stroj slouží (na př. turbina poháněla dosud mlýn, příště elektrárnu) vyjma případ, že by původní propůjčení vodního práva bylo bývalo prokazatelně omezeno pouze na určitý hospodářský účel. V tomto případě vzdáním se účele odpadla by také výslovná podmínka konsensu připojená a právo vodní, jen pro určitý účel propůjčené, by zaniklo odpadnutím tohoto účele.¹⁵⁾ Není-li takové výslovné výminky, jest věcí oprávněnce, aby si sám určil hospodářský účel, pro který chce propůjčeného vodního práva využiti.¹⁶⁾

Posléze zbývá ještě podotknouti, že za změnu vodního díla ve smyslu § 17. sluší považovati i zrušení tohoto díla, ježto jest nesporno, že nový stav (po zrušení díla) bude rozdílněji působiti na veřejné zájmy a na práva cizí, než když dílo vodní bylo v činnosti. Povolení ke zrušení vodního díla nezakládá samozřejmě vodní užívací právo a uděleno býti musí, ježto vodní zákon neobsahuje ustanovení, že vodní dílo jednou povolené také pro věčné časy musí býti zachováno. Povolení ke zrušení vodního díla bude ovšem třeba vázati podmínkami, které by zaručovaly, že budoucí stav nebude pro veřejný zájem a pro cizí právo nepříznivější, než byl ten, kdy vodní dílo bylo povolováno.

§ 19. Konsensní listina.

Politický úřad ustanoví v listině, v níž povolení udělí, kolik vody, kde a jak jí lze užívati. Jest-li toho dle zvláštních okolností potřebí, mohou se ustanoviti výminky, které obecné užívání vody příhodně pořádají a pojišťují, také lze povolení uděliti toliko na obmezený čas aneb až do odvolání.

Při výkladu předcházejících dvou paragrafů bylo podrobně vysvětleno, kdy jest potřeba úředního povolení ke zřízení a změně vodního díla a bylo též uvedeno, že vodní užívací právo ve veřejných vodách vždy, v soukromých tehdy,

¹⁴⁾ Srov. Budw. 10708 A ai 1915.

¹⁵⁾ Srov. Budw. 8485 A ai 1911.

¹⁶⁾ Srov. Budw. 9133 A ai 1912.

když dotýká se určitých veřejných zájmů aneb cizích práv, může býti založeno výhradně konstitutivním aktem úřadu, tak zvaným vodoprávním konsensem (nikoli snad vzájemnou úmluvou účastněných stran). Oprávněný nabývá aktem tím subjektivního užívacího práva, které zevně osvědčeno jest povolovací listinou, koncesním dekretem.

Obsah koncesní listiny jest pak pro oprávněného, tak i pro strany druhé, rovněž pak i pro úřad rozhodného významu, ježto jím stanoven jest rozsah i obsah práv i povinností toho, jemuž oprávnění bylo propůjčeno. Jest tudíž zřejmo, že obsah koncesní listiny, neb zkrátka řečeno konsensu, musí býti jasný a musí přesně ohraničovati propůjčené právo, aby sporům často velmi nákladným bylo vyvarováno.

Dle § 19. tvoří obsah povolovací listiny určení, kolik vody (tudíž míru propůjčeného užívání), kde (místo) a k jakému účelu (způsobu užívání) bylo vodní právo propůjčeno. Mimo to jest šem tím vysloven souhlas se stanovením určitých podmínek povolení, kde toho zvláštní poměry vyžadují a posléze uvedeno, že povolení může býti uděleno také jen na obmezený čas neb do odvolání.

Všeobecně třeba předem upozorniti na to, že § 19. nařizuje, jakým způsobem mají anebo také mohou býti povolovací listiny zřizovány, naprosto však nevyslovuje určitou praesumpci pro to, když koncesní listina jest neúplná a nutno z jiných momentů, zejména pak ze zařízení vodního díla usuzovati na rozsah propůjčeného oprávnění. O tom promluveno bude až při výkladu § 27.

I. V povolovací listině třeba podrobně uvést míru propůjčeného práva k vodě a to pokud děl zavodňovacích neb odvodňovacích v širším slova smyslu se týče, množstvím vody ve vteřinových litrech, při ostatních, zejména pak hnacích strojích kombinací množství vody a spádu, vyjádřenou v koňských silách. Při proměnlivém stavu vody jest stanoviti míru propůjčené vody dle středního jejího stavu.

Z ustanovení §§ 19., 20. a 27. vysvítá, že pro míru vodního užívání jsou rozhodny jednak dimense zařízení vodního díla, jednak potřeba vodního díla a že v pochybnosti má

platiti za pravidlo, že vodní užívací právo koresponduje s potřebou podniku.

Aby koncesní listinou přesně stanovená míra vodního užívání byla také skutečně dodržována, mohou vodoprávní úřady k ochraně existujících již vodních práv naříditi takové kontrolní zařízení, které by znemožňovalo překročení povolenou míru aneb aspoň umožňovalo nejen úřadu, nýbrž i každému interesentu kdykoliv a bez obtíží kontrolovati, zda vody užíváno jest v míře konsensem stanovené.¹⁾

Je-li míra propůjčené vody přesně stanovena normálním znamením dle § 23., jest popis normalizační pojati do konsensu.

II. Pokud místního vymezení propůjčeného vodního práva, representovaného určitým vodním dílem se týče, jest třeba uvést v konsensu přesně místo, kde dílo bude zřízeno. Nutno jest to nejen vzhledem ke kolidujícím zájmům jiných vodních oprávněnců, nýbrž i vzhledem k zákonné povinnosti žadatelově k opravě a udržování vodního díla a event. i určité části používaného veřejného toku.

Jedná-li se o vodní právo k zemědělskému zavodňování, třeba přesně uvést nejen čísla parcelní, nýbrž i výměru pozemků, pro které právo to bylo propůjčeno.

III. Že i způsob, účel povoleného díla musí býti v konsensu vyznačen, jest samozřejmo. Bude třeba udati, zda vodní užívací právo propůjčeno bylo na př. k účelům zavodňovacím neb pohonným. Hospodářské určení účele pohonného díla ponecháno jest zpravidla libovůli žadatelově, chce-li na př. zříditi na propůjčené mu vodě mlýn nebo pilu. Leč není vyloučeno, aby žadatel byl omezen pouze na určité hospodářské využitkování vodní síly, zejména tehdy, byla-li mezi několika konkurenty na tutéž vodní sílu dána přednost jednomu vzhledem k většímu národohospodářskému významu jeho projektu (§ 94.). V tomto případě vázán jen konsens resolutivní výminkou, že platnost jeho pomine, bude-li účel díla, pro který výslovně a výhradně bylo vodní právo propůjčeno, změněn.

Podrobnosti ad I.—III. budou po většině patry již z obsahu a příloh podané žádosti za udělení vodoprávního kon-

¹⁾ Srov. Budw. 4346 A ai 1906.

sensu a lze se — aspoň v podrobnostech — v povolovací listině místo podrobného popisu odvolati na plány a žádosti přiložené, jež schváleny, tvoří podstatnou součást vodoprávního povolení.

IV. *Podmínky konsensu.* Zákon v § 19. zmocňuje vodoprávní úřad, aby povolení své tam, kde toho zvláštní okolnosti vyžadují, vázal výminkami, které obecné užívání vody, příhodně pořádají a pojišťují. „Obecným užíváním“ (der allgemeine Wassergebrauch) lze rozuměti nejen užívání obecné v užším slova smyslu normované §§ 15. a 16., nýbrž i užívání vody vykonávané individuálním oprávněncem na základě povolení jemu dle § 17. uděleného.

Politické úřady jsou při používání vodního zákona bezesporně povolány k tomu, aby hájily veřejné zájmy a to nejen s hlediska poměrů přítomných, nýbrž i těch, jež pravděpodobně v dohledné době se utváří. Mají o to pečovati, aby při propůjčování nového vodního oprávnění nebyla dle § 17. nejen cizí práva vodní dotčena, nýbrž aby vyvarováno se bylo všech škodlivých účinků projektovaného díla na veřejné zájmy, za něž považovati netřeba pouze ochranu plavby a možné aspoň udržení veřejného užívání, ani pouze povahu, výšku, tok a břehy veřejné vody, nýbrž i jiné zájmy veřejné, zejména zdravotní, komunikační, národohospodářské a jiné.

Ve výkonu této své zákonné péče jsou oprávněny tomu, kdo zamýšlí používati vody způsobem uvedené veřejné zájmy ohrožujícím, toto používání buď vůbec zakázati aneb aspoň stanoviti takové podmínky konsensu, které dle technicky odůvodněného názoru jsou s to, hrozící poškozování omeziti na míru nejmenší, patrně neškodnou. Rozhodne-li se úřad v konkrétním případě, že v zájmu podporování průmyslu (což také jest zájem veřejný) dá na př. přes hrozící znečišťování veřejné vody povolení k tomuto užívání, leč současně váže své povolení podmínkami, které zdají se mu býti účelnými pro zabránění poškozování ostatních veřejných zájmů, plyne z toho, že náklad spojený se splněním uložených podmínek musí hraditi projektant díla. Způsob tohoto zajištění bude samozřejmě v různých případech různý; zásadně však není ani vyloučena podmínka, že na ná-

klad projektantův prováděna bude občasná úřední kontrola výkonu jeho užívacího práva.²⁾

Vodoprávní úřad jest ovšem dle zásady vyslovené § 19. oprávněn, určití modality a vázati své povolení určitými podmínkami. Může však při stanovení podmínek postupovati z moci úřední a dle volného uvážení jen potud, pokud jde o ochranu takových práv neb zájmů, jichž zastupování jest jeho úřední povinností, jinak ale musí se držeti v hranicích návrhů a žádostí, přednesených stranami k tomu legitimovanými. Nesmí jíti ultra petita. Mimo to může vodoprávní úřad vzhledem k své kompetenci vymezené § 75. stanoviti jen takové podmínky, které slouží k ochraně veřejných zájmů vodním zákonem normovaných neb k ochraně subjektivních práv vodních.³⁾

Podmínky konsensu připojené mohou býti nejrůznějšího obsahu a záležitosti v nařízeních čistě technických jako v obmezení žadatele v ohledu právním.

Byla-li mezi projektantem a jiným interesentem uzavřena při vodoprávním řízení dohoda, odkluzující smírnou cestou kolisi vzájemných zájmů, nutno dohodu tuto, neodporuje-li zájmům veřejným, pojata celým obsahem do povolovací listiny co podmínku konsensu.

Není vyloučeno, aby úřad uděluje koncesi si vymínil, že v pozdější době stanoveny budou podrobné a eventuelně i další podmínky, nelze-li z předloženého projektu posouditi, jaké účinky bude nové dílo vykonávati na cizí práva a na veřejný zájem.

Naprosto jest však nepřipustno, jak Peyrer mylně uvádí, aby pojata bylo do konsensu ustanovení konvenční pokuty a odškodného určité osobě pro případ, že projektantem při výkonu vodního užívacího práva nebude šetřeno určitých podmínek, ježto samozřejmým následkem protikonsensního jednání — tudíž přestupku vodního zákona — jest trestnost tohoto činu a povinnost k náhradě i k odstranění svémocné novoty.

Naproti tomu nelze rovněž pojata do konsensu podmínku, že žadatel vzdává se každého nároku na náhradu škody, která by mu vzešla z kolise s vodním právem jiného.⁴⁾

²⁾ Srov. Budw. 12747 ai 1899.

³⁾ Srov. Budw. 6480 A ai 1909.

⁴⁾ Srov. Budw. 10169 A ai 1914.

Podmínky, připojené konsensu prvou instancí, mohou býti cestou instanční podstatně změněny a v neprospěch žadatelův ztiženy. Neboť úřední povolení k zřízení určitého vodního užívacího práva není dle své povahy prostým prohlášením, že proti jeho výkonu není se stanoviska veřejného námitek, nýbrž pravým povolením, právo vodní konstituujícím. Takový akt však není tak dlouho právoplatný a nezakládá tak dlouho určité subjektivní právo, dokud jest v chodu opravné řízení. Do té doby jsou tudíž vyšší úřady, jichž pomoci kterákoli procesní strana se dovolávala, oprávněny, přezkoušeti povolení v celém jeho obsahu i rozsahu. Z toho plyne nejen jich oprávnění k pouhému potvrzení nebo odepření povolení, nýbrž i k řešení otázky, zda zájmy veřejné (a nejen tedy petit odvolatelův) nevyžadují snad vázání povolení na podmínky event. i odlišné a přísnější, než jaké stanovila instance nižší. Ba není ani vyloučeno, aby vyšší instance z moci úřední, sezná-li toho v zájmu veřejném potřebu, obmezila platnost vodoprávního konsensu pouze na určitou dobu.⁵⁾

V. Udělení povolení na obmezenou dobu a do odvolání.

Důvody národohospodářské nutí často úřad k tomu, aby neuděloval povolení ke zřízení určitého vodního díla bez časového obmezení, na věčné časy, nýbrž naopak aby propůjčil vodní užívací právo na určitou řadu let, během níž bude podnikatel s to vytěžiti z podniku investovaný do něj kapitál a po jejímž uplynutí bude vodní síla opět k dispozici státní správě. Omezení povolení vodoprávního na určitý čas odvodněno jest zájmem veřejným, aby podnikem často národohospodářsky málo významným nebyla na trvalo zabrána určitá síla vodní na újmu budoucím a pravděpodobným podnikům významu většího, které, chtěly-li by přece síly té použití, musely by sáhnouti za předpokladu zákonných podmínek k nákladné expropriaci.

Nelze ovšem, ač zásadně i to jest přípustno, omezovati trvání podniku na tak krátkou dobu, která by neodpovídala nákladům na zřízení díla vynaloženým. Z pravidla stanovena bývá doba 30—60 let, po jejímž uplynutí může ovšem majitel tohoto podniku — ovšem jako nový projektant bez zvlášť-

⁵⁾ Srov. Budw. 5719 A ai 1908.

ního prioritního práva — žádati za opětovné propůjčení téhož neb částečně změněného vodního práva užívacího.

Nemůže-li s jistotou býti při vodoprávním řízení zjištěno, zda projektované vodní dílo, pro jehož povolení jinak splněny jsou zákonné předpoklady, nebude snad později cizím právům neb veřejným zájmům škodlivě, může býti povolení uděleno do odvolání. Při tom zpravidla vyhrazeno bývá ohroženému interesentu (držiteli cizího vodního práva) právo, aby později, až projevíly by se škodlivé účinky nyní schváleného díla na jeho subjektivní právo, prokázal poškození toto u vodoprávního úřadu a žádal za vydání úředního nálezu, jímž udělené vodoprávní povolení se odvolává. Bylo-li odvolání vymíněno v zájmu strany veřejného interesu, netřeba ovšem pro úřad popudu z kterékoli strany a úřad z moci úřední vysloví, že resolutivní podmínka byla splněna a že tudíž povolení zaniká.

Je-li povolení uděleno pouze do odvolání, třeba v zájmu projektantově v koncesním dekretu přesně vyznačiti případy, kdy lze odvolání konsensu vysloviti. Není vyloučeno, aby výhrada odvolání vztahovala se pouze na část nově zřizovaného díla, je-li nesporno, že ostatní část díla nebude škodu působiti. Zpravidla, bývá-li výhrada odvolání pojata do koncesní listiny k žádosti ohroženého cizího interesenta, bývá mezi projektantem a ohroženým interesentem předem při řízení vodoprávním sjednána dohoda, dle níž se tento interesent zavazuje zaplatiti projektantu určité odškodné, bude-li se domáhati odvolání konsensu. Odškodné to nesmí se však vztahovati na cenu vodního užívání, které není předmětem obchodu, nýbrž jen na náhradu výloh prokazatelně na dílo vynaložených po srážce ceny zbylého materiálu. Jinak — nezavázeli se k odškodnému osoba třetí neb pojata-li výhrada odvolání do konsensu v zájmu veřejném, platí zásada, že odvolání konsensu stane se bez náhrady.

Zákon⁶⁾ neobsahuje žádné normy v tom směru, kdy vodoprávní konsens má býti udělen pouze na obmezenou

⁶⁾ Ministerstvo ōrby stanovilo v instrukci vydané dne 1. srpna 1910 č. 24930. vodoprávním úřadům, aby vodoprávní konsensy udělovány byly vždy jen na určitou obmezenou dobu a to na tak dlouhou, v níž s pravděpodobností mohl by býti investovaný kapitál řádně amortisován, nikdy však u soukromníků déle než na 60 let, u zemí, okresů a obcí ne déle 90 let.

dobu nebo do odvolání. Spočívá tudíž ve volném uvážení úřadu, aby zvolil si alternativu tu neb onu aneb konsens v tomto směru vůbec neobmezoval.⁷⁾

VI. Konsens vodoprávní, jenž zpravidla zakládá věcné subjektivní právo, lpící na nemovitosti (§ 26.), může býti také obmezen pouze na osobu žadatelovu.

§ 19. ustanovuje, že politický úřad může vázati své povolení, vyžadují-li toho zvláštní okolnosti, podmínkami. § 26. zmiňuje se výslovně o případu, že vodoprávní povolení bylo obmezeno na osobu žadatelovu. Mimo to nikomu nepřísluší právní nárok na udělení povolení. Z toho plyne, že obmezení konsensu na osobu žadatelovu jest i tehdy možné, jestliže k výkonu propůjčeného vodního práva potřeba jest zvláštních děl vodních.⁸⁾

§ 20. Míra propůjčeného vodního práva.

Když politickému úřadu jest vyměřiti, kolik vody užívati se může, hled se jednak k potřebě uchazečově, jednak k zbývající vodě, jižto — majíc zřeteli k tomu, že voda hned vyšší, hned nižší — vždycky užívati lze. Vody té nemá nikdy tolik být vyměřeno, aby obcím a osadám mohlo se nedostávati vody, když vzejde oheň, aneb když jí obyvatelé potřebují v domácím hospodářství.

Politické úřady mají žadateli o vodním právu jemu propůjčeném vyhotoviti povolovací listinu, která má vykazovati náležitosti § 19. Mezi těmito také uvedena jest míra propůjčeného vodního práva. Jak tato míra, ono množství vody, které dává se žadateli k určité dispozici, má býti stanovena, normuje § 20., uvádějící, že lze vodní právo propůjčiti na tolik, kolik vyžaduje potřeba žadatelova a pouze tehdy, je-li tu vůbec nějaký přebytek vodní.

I. Pokud prvé normy se týče, jeví se tato důsledkem národohospodářské zásady vodního zákona, dle níž má vody býti co nejracionelněji využito, aby zamezeno bylo jejímu plýtvání a aby co nejvíce účelů mohlo býti dosaženo. Potřeba díla žadatelova bude patrna z plánů a technického jich dopro-

⁷⁾ Srov. Budw. 12720 ai 1899.

⁸⁾ Srov. Budw. 7543 A ai 1910.

vodu, takže zjištění její jeví se spíše otázkou technickou. Jestliže projektované vodní dílo má již k dispozici na základě právoplatného titulu určité množství vody, možno mu udělit nové povolení pouze na doplněk toho množství, kolik celkem podnik potřebuje.

II. Propůjčení lze maximálně tolik vody, kolik jí má státní správa k volné dispozici. Nelze tudíž udělovati nového vodního práva, jestliže užívací právo k celému množství vody přísluší již právoplatně oprávněnci jinému, který konsensem získal na propůjčené množství vody pevné subjektivní právo, kterého může býti pouze ve výjimečných případech cestou expropriace zbaven. Zda bylo by lze získati přebytek vody tím, že by majitel zřízeného, leč sešlého a nehospodárně upraveného díla uvedl toto do náležitého stavu, nutno na tomto místě poukázati k výkladu § 94.

Přebytek vody třeba stanoviti k střídanému stavu vody („Wasserüberschuss, welcher mit Rücksicht auf den wechselnden Wasserstand zur weiteren Benützung verfügbar ist“).

S názorem Žaludovým, že vodního přebytku není potud, dokud obecné užívání (§§ 15. a 16.) není zajištěno, nelze souhlasiti, ježto — jak v § 15. bylo uvedeno — nikomu nepřisluší subjektivní právo na toto (neztenčené) obecní užívání a úřadu jest ponecháno, aby uvážil všechny směrodatné okolnosti a dle nich volně rozhodl, zda lze určité užívací právo k vodě propůjčiti, byť i obecné užívání obmezovalo neb zcela vylučovalo.

Vyjma toho případu, že by dříve povoleným neb starým (§ 102.) dílem byla všechna voda zabrána, tudíž že by zde nebylo skutečného přebytku vody, jímž mohla by státní správa disponovati, omezuje zákon možnost povolení v tom směru, že propůjčuje obcím a osadám zvláštní ochranu proti počínání jednotlivce, jímž by obce a osady byly připraveny o vodu nezbytně potřebnou k hašení a k potřebám domácího hospodářství.

Předem třeba upozorniti na to, že, ač vodní zákon šetření této ochrany úřadům při propůjčování nových vodních práv nařizuje a vyhrazuje zúčastněným obcím právo námitek, cítili se nešetřením tohoto předpisu poškozenými, přec — na-

bude-li takový konsens, při jehož udělení nebylo šetřeno předpisu § 20., právní moci — nemůže býti ani z moci úřední ani k dožádání obce dodatečně zrušen neb změněn, nýbrž obci zbývá pak jediné cesta expropriační (§ 37.), aby opatřila si vodu pro zmíněné účele nutnou.

Zásada, že nesmí býti obci neb osadě odňata ona míra vody, které pro své účele potřebuje, plyne již z ustanovení § 37. Neboť, jestliže zákon prohlašuje ukojení potřeby vodní obce neb osady za záležitost tak důležitou, že dovoluje k dosažení tohoto účelu i vyvlastnění soukromých vod i vodních užívacích práv, nemůže pochopitelně připustiti, aby obec (osada), jejíž potřeba vody jest t. č. kryta, byla zbavena této vody pro svoji potřebu nezbytné tím, že by buď jednotlivci nebo i jiné obci bylo vodní právo k této vodě propůjčeno.¹⁾

Potřeba obce (osady) musí býti tudíž řádně vyšetřena. Leč z ustanovení § 20. neplyne, že obec má právo dožadovati se zabezpečení své potřeby i pro daleké časy budoucí, kdy snad potřeba ta se podstatně zvětší. Neboť §§ 19. a 20. mají na zřeteli pouze přítomné poměry spotřební a pak ty, jaké se dle přirozeného vývinu v dohledné době dostaví. Jinak bylo by ve velmi mnohých případech každé odlišné využití vody znemožněno, což jistě nebylo v intencích zákona.²⁾

Zákon ustanovuje, že nesmí býti nikdy tolik vody žadatelé propůjčeno, aby obce (osady) byly vysazeny nebezpečí nedostatku vody k hašení a k potřebám domácího hospodářství. Vzhledem k ustanovení § 36., které mezi hospodářskými účely uvádí mimo jiné speciálně „pití, vaření, mytí a napájení“, nemůže býti pochybnosti o tom, že § 20. musí býti použit nejen pokud se jedná o kvantitu, nýbrž i o kvalitu vody. Nesmí tudíž nově povoleným právem užívacím vzniknouti obcím a osadám nebezpečí, že budou novým podnikem připraveny o upotřebitelnou vodu (vzhledem k její jakosti), které potřebují pro domácí hospodářství.³⁾

¹⁾ Srov. Budw. 1003 A ai 1902.

²⁾ Srov. Budw. 2231. A ai 1903, 6108 A ai 1908.

³⁾ Srov. Budw. 2812 A ai 1904.

§ 21. Udržování děl v řádném stavu a výkon práva vzhledem k jiným oprávněncům.

Povolené stroje a díla má držitel v takovém způsobu zříditi a zachovávat, aby voda a leď mohly bez překážky odtékat, aby lovení ryb aneb jiné užítky bez potřeby nebyly obtěžovány aneb zkracovány a aby se vodou neplýtvalo.

Kdyby ten, komu na tom záleží, prokázal, že nařízení tohoto se nešetří, má politický úřad k jeho žádosti naříditi, aby do přiměřené lhůty nedostatek se napravil, a kdyby byla lhůta prošla bez účinku, má to sám opatřiti na škodu nedbalců.

Vodoprávním konsensem obdržel žadatel subjektivní právo k určitému užívání vody a bylo též konsensem tím stanoveno jak v ohledu technickém, tak i právním, jak dílo má zříditi a jak při výkonu propůjčeného mu práva postupovati, aby veřejné zájmy ohroženy nebyly a aby vyvarováno se bylo poškozování cizích, dříve nabytých vodních práv.

Úřad vodoprávní jest šem 97. povolán k tomu, aby po zbudování díla při řízení kolaudačním se přesvědčil, zda dílo vodní provedeno bylo přesně dle schváleného projektu a zda při zřizování jeho šetřeno bylo podmínek konsensem stanovených.

Leč provedením díla dle schváleného projektu a dle podmínek konsensu nevyčerpává se povinnost toho, jemuž vodní užívací právo bylo propůjčeno. Zákon zcela logicky váže s právem povinnost a ukládá držiteli vodního díla, aby řádně propůjčené právo vykonával a dílo udržoval.

Pojem udržování díla obsahuje veškerý práce, směřující k tomu, aby vodní dílo bylo vždy ve stavu účelu vyhovujícím a vůbec bylo ve stavu, jak bylo původně povoleno, resp. zřízeno; rozměr práce toho kterého času nutné k dosažení řádného stavu není zákonem obmezen a nevyrozumívá se tedy udržováním jenom tolik, aby zachován byl stávající stroj, nýbrž i obnovení jednotlivých částí. Ze oprava zbořené součástky vodního díla náleží k udržování v dobrém stavu, nelze pochybovati. Ostatně míra poškozování vodního díla nemá na povinnost udržovací žádného vlivu.¹⁾

¹⁾ Srov. Bohusl. 3172 ai 1924.

Jest třeba upozorniti na to, že §§ 43. a 44. obsahují přesná ustanovení o povinnosti majitele vodního díla, sloužícího vedení vody a obraně proti vodě, nad jejímž řádným plněním dohlíží úřad z moci úřední a zanedbání její stíhá se přestupek vodního zákona dle § 71. Mimo tuto povinnost, udržovati díla v dobrém stavu, jejíž nešetření zakládá podstatu přestupku vodního zákona, ukládá zákon v § 21. držiteli díla, aby povolené stroje a díla v takovém stavu udržoval, aby výkonem svého práva zbytečně nepoškozoval jiných subjektivních práv na tomže toku dříve nabytých a vyhrazuje ohroženým neb poškozovým právo, aby se u úřadu dovolávali pomoci k odstranění škodlivé bezúčelné závady. (Úřad tudíž v případě § 21. nevystupuje z moci úřední, nýbrž jen na dožádání stran; nejednat se o officiosní přestupek vod. zákona — viz níže.)

Jest pravda, že konsens a podmínky jeho tvoří jednotný celek, takže nabytí-li úřední tento akt právní moci, nabytí tím i oprávněný nenaříkatelný subjektivní nárok nejen na propůjčené mu právo užívací, nýbrž i na to, že — provede-li dílo své za přesného šetření podmínek konsensem stanovených — nebude moci býti ani úřadem, ani na popud těch, kteří snad dílem jeho jsou poškozováni, nucen, zařízení svá přestavovati.

Vodní zákon sice všeobecně dovoluje, aby každý vodní oprávněnc plně vykonával a využil propůjčeného mu práva, leč také žádá, jestliže koncesní listina neobsahuje snad odchylného ustanovení, aby využití konstituovaného vodního práva mělo své hranice jednak v účelu, pro který bylo konstituováno, jednak ve slušném zřeteli na jiné vodní oprávněnce, jimž nemá býti stejně účelné vykonávání jejich práv bezúčelně neb dokonce zlomyslně šetřováno. Této zásadní myšlence odpovídá předpis § 27., který v pochybnostech o obsahu a míře vodního užívacího práva staví jen potřebu podniku a tím ustanovuje, že výkon práva nemá jíti přes onu míru, která při racionelním provozu podniku umožňuje dosažení účelu. Téže ideji děkuje za svůj původ i § 21., který ukládá majiteli každého povoleného díla, aby v rámci svých schválených zařízení udržoval a provozoval své vodní právo tak,

aby zbytečně, tudíž bez vlastní potřeby cizí práva a cizí zájmy nepoškozoval a nezkracoval.

Stejná zákonná intence, aby totiž harmonickým a nikoli egoistickým uplatňováním individuálních práv, nýbrž vzájemnou součinností odpovídající společnému dobru všech oprávněnců bylo vodních sil využito, vyjádřena jest jasně v § 94., dle něhož úřad v případech tam uvedených má spornou účast jednotlivých držitelů vodních děl na využití vody upravit se zřetelem na národohospodářské ohledy.

Ze všech těchto ustanovení plyne závěr, že držitel vodního díla není neobmezen při výkonu svého oprávnění a že nerozhoduje jeho libovůle o druhu a způsobu výkonu tohoto práva, nýbrž že zákon sám stanoví hranice pro výkon těchto oprávnění. Tyto hranice jsou dány jednak tím, že nesmí při výkonu svého vodního práva jíti dále, než dovoluje účel jeho díla a vyžaduje racionální provoz podniku, jednak tím, že tímto výkonem nesmí nastati žádné plýtvání vodou a žádné bezdůvodné, t. j. při racionálním provozu jeho podniku nikoli bezpodmínečně nutné obtěžování ostatních oprávněnců. Tímto obmezením jsou stanoveny hranice mezi jeho oprávněním a oprávněními sousedů a tím určena i vzájemná právní sféra a rozsah vzájemných práv a povinností. Držitelé sousedních děl jsou oprávněni žádati, aby hranice tato v případě sporu byla příslušným úřadem stanovena.²⁾

Bude tudíž lze dle § 21. přiměti majitele vodního díla k tomu, aby vodu zbytečně nezdýmá, buď tím, že náhon bez vážné příčiny zatarasí neb nečistí neb bezúčelně mnoho vody spotřebuje, kterou dolejší díla nemohou hospodářsky a racionálně využít. Z téhož důvodu lze žádati na držiteli sběrných rybníků, aby rybníky ty vypouštěl pouze takovým způsobem, aby bez potřeby nebyli majitelé dolejších vodních děl ve svém provozu obtěžováni neb zkracováni. Stejně lze žádati na mlynáři, aby, zbavuje-li svou odpadní stoku ledu, nevpouštěl do tekoucí vody ledové kry, které by škodily mlynáři dolejšímu a p.

Povinnost majitele díla dle § 21. vztahuje se jen na takové udržování a provozování díla, které jest v rámci uděleného mu vodního povolení možné. Může tudíž býti přidržen k tomu, aby dílo dle podmínek konsensu

²⁾ Srov. Budw. 9639 A ai 1913.

zřídil, udržoval a při provozu dle možnosti (pokud není mu to na škodu) zájmů druhých oprávněnců šetřil, nelze mu však nařizovati, aby dílo zřídil dle pokroku techniky tím způsobem, aby menším množstvím vody dosáhl na svém díle stejného účele a tím získanou vodu pro ostatní zájemníky uvolnil. (Viz též výklad § 94.)

Jestliže zákon mluví o závadách, jichž odstranění může býti žádáno, týká se to takového jednání neb opomenutí držitele díla, které odporuje povinnosti k bezzávadnému zřízení a udržování povoleného díla, tudíž jen tehdy, když držitel buď svémocně uchýlil se od schváleného plánu anebo dílo dle konsensu zřízené neudržuje v stavu, jak zákon vyžaduje. Jestliže však není v konkrétním případě ani úchytky od povoleného projektu, ani zanedbání v udržování díla, neposkytuje § 21. podklad pro zlepšení stavu, který snad poškozuje druhé oprávněnce. Držitel vodního díla, zbudovaného a udržovaného dle konsensu a zákona, může býti jen za určitých v zákoně uvedených předpokladů (§ 22.) k tomu přidržen, aby spolupůsobil k odstranění škod, resp. příčiny škody konsentovaným jeho dílem působených a to ještě nikoli svým nákladem.³⁾

Povinnost držitele díla k jeho udržování obsahuje tudíž povinnost, aby odstranil povstalé závady, t. j. uvedl dílo ve stav, jaký byl povolovací listinou stanoven a v rámci povolení díla toho používal, aby zbytečně cizím oprávněncům škody nepůsobil. Z důvodu toho lze každému majiteli vodního díla přiznati právo, aby vzdal se dalšího výkonu svého oprávnění a aby opustil dílo pro výkon tohoto oprávnění určené, avšak jen pod tou podmínkou, že uvede je v takový stav, který by cizí zájmy a samozřejmě i veřejné dobro neohrožoval. Že k zrušení díla třeba jest úředního povolení, bylo vysvětleno již při § 17.

Z ustanovení § 21. vysvítá, že vlastník díla není oprávněn, aby své dílo (na př. jez) vydal beze všeho/rozpadnutí. Dle § 364. o. o. z. jest výkon vlastnického práva možný jen potud, pokud jím nezasahá se ani do práv třetího, ani nepřekročí se obmezení, předepsaná speciálními zákony k udržení a

³⁾ Srov. Budw. 7572 A ai 1910.

podpoře obecného dobra. Takové obmezení obsaženo jest v § 21., který zavazuje držitele díla k udržování jeho v takovém stavu, který vylučoval by bezúčelné poškozování ostatních vodních oprávněnců.⁴⁾

Patří-li k dílu zdymadlo, nezaniká zánikem provozovny (mlýna), resp. upuštěním od jejího provozu povinnost vlastníka k dalšímu udržování stávajícího zdymadla, ježto třeba vodní právo mlýna zaniklo, přece i jez jeví se dílem spočívajícím na vodoprávním konsensu, na které vztahují se předpisy §§ 21. a 44. Jez ovšem není třeba věčně udržovati, ale zrušení jeho vyžaduje vždy co změna díla úředního povolení. Toto povolení nelze zásadně odmítnouti, leč může býti uděleno jen s respektováním (s vyhrazením podmínek) veřejného zájmu a cizích práv.⁵⁾

Pouhé rozhodnutí se toho, kdo k veřejnoprávnímu plnění jest povinen, že nechce více toto plnění konati, nemůže zajisté tvořiti důvod pro osvobození od tížící jej povinnosti. Pouhé prohlášení majitele vodního díla, že chce se zříci vlastnictví jeho, neosvobozuje majitele od povinnosti jemu vodním zákonem uložené k udržování dotyčného díla, ježto dereliktice věci nemůže se státi účinnou vzhledem na veřejnoprávní břemena s její držbou spojená. Vlastník věci může sice rozhodovati o svých vlastnických právech, nikoli též o povinnostech s nimi spojených a nesmí tudíž provéstí právní jednání — jinak v jeho moci spočívající — kterým porušen by byl okruh jeho veřejnoprávních povinností. Dle toho musí vlastník jezu přes své prohlášení, že chce se vlastnictví jen vzdáti, pokud jedná se o otázku plnění udržovací povinnosti vodoprávní, jemu co vlastníku uložené, i na dále býti považován za držitele jezu a to tak dlouho, dokud vlastnictví jezu snad nepřejde na třetího, kterého by pak povinnost tato stíhala.⁵⁾

Povinnost udržovati vodní díla v řádném stavu a provozovati je způsobem cizí práva zbytečně nepoškozujícím vztahuje se samozřejmě i na díla vzniklá před platností vodního zákona, protože §em 21. roz. vyslovena byla pouze praesumptio legálního vzniku „starého stavu“, kdežto na výkon

⁴⁾ Srov. Budw. 2308 A ai 1904.

⁵⁾ Srov. Budw. 11343 A ai 1916.

těchto starých práv, tudíž i na udržování a používání děl s právy těmi spojených, platí ustanovení vodního zákona. Stejně tak vztahuje se povinnost §em 21. normovaná nejen na díla zřízená na tocích veřejných, nýbrž i na ta, jež existují na vodě soukromé.

Jak již výše naznačeno, nezakládá nešetření předpisu § 21. podstatu přestupku vodního zákona, stíhaného politickým úřadem z moci úřední. Jak jasně ze znění druhého odstavce téhož §u vyplývá a jak rovněž zřejmo jest i z umístění této normy před § 22., podmíněna jest intervence úřadu pouze dožadáním toho, kdo nešetřením příkazu § 21. byl ve svých subjektivních právech poškozen. Intervence tato nesměřuje rovněž k potrestání obviněného, nýbrž pouze k donucení jeho, aby závadu odstranil. Tím liší se norma § 21. od předpisu § 43. a 44., jichž nešetření zakládá delikt z úřední moci stíhaný. Z rozdílu toho plyne důležitá konsekvence, že při projednávání sporné otázky dle § 21. nelze v adhaesním řízení — jelikož není zde trestního řízení — vysloviti povinnost podlehnuvšího protivníka k náhradě škody. Ve většině případů však lze současně použiti ustanovení § 21. i 44., takže výše zmíněný rozdíl prakticky se neprojeví.

Úřad zakročuje tudíž pouze k dožadání toho, „komu na tom záleží“, jemuž pak náleží i prokázati, že nebylo předpisu § 21. šetřeno a tím že byl stěžovatel bez potřeby ohrožen neb poškozen.

Tím, komu na to záleží, či účastníkem rozuměti sluší toho, komu na témže vodním toku přísluší vodní užívací právo, které jest neb mohlo by býti překážkami v odtoku vody, nebo ledu neb plýtváním vody poškozeno, aneb oprávnění k rybolovu neb (starými privileji) k jiným vodním užitkům, jsou-li u výkonu svého práva zbytečně obtěžováni.

Jest tedy ponecháno účastníkům, aby se dovolávali pomoci úřadu. O náhradě event. škody — ježto nejedná se o věc trestní — jest povolán rozhodovati jedině soud.

Uzná-li úřad při roku, za tím účelem stanoveném, že předpisu § 21. nebylo majitelem díla šetřeno a že obtěžování neb zkracování cizích práv dalo se jím bez potřeby, nařídí majiteli, aby závadu v určité lhůtě odstranil. Neuposlechne-li, dá úřad odstraniti závadu na náklad nedbalců a mimo to

může zavést trestní řízení pro neuposlechnutí svého speciálního nařízení, tudíž pro přešůpek vodoprávní, v němž event. může i o náhradě škody rozhodnouti (§ 72.).

§ 22. Odstranění příčiny škodlivých účinků schváleného stavidla.¹⁾

Může-li záplava, zpáteční vodou způsobená, zbahnění aneb jakákoli škoda stavidlem, na základě povolení zřízeným, osobám jiným učiněná tím býti vyvarována, že dílo vodu hradící se sníží aneb jinak změní, na př. zřízením spodních odtoků, aniž by to bylo na újmu hnací síle stroje, jehož se týče, musí držitel díla dovoliti, aby se přiměřené změny učinily aneb musí změny ty sám předsevzítí, a to vždy na útraty kdo za změnu žádal.

Nestala-li se dobrovolná úmluva, vyřkne soudce, která zvláštní náhrada by snad po právu náležela držiteli díla, při čemž vezmí se zřetel k poměru dosavadního a příštího nákladu na chování díla.

Bylo-li vodní dílo dle schváleného projektu provedeno (§ 21.), nemůže býti držitel jeho nucen k tomu, aby dodatečně provedl svým nákladem další stavební úpravy svého díla ve prospěch druhých zájemníků, nebyla-li mu určitá podmínka v tom směru konsensem stanovena.

Právoplatným vodoprávním konsensem, kterým byla stavba projektovaného vodního díla povolena, nastala pro uchazeče povinnost, aby schválený projekt provedl přesně dle obsahu konsensu. Jestliže povinnosti této vyhověl, nabývá nárok, že — vyjma případy v zákoně taxativně uvedené — nebude v držení díla tohoto nikým rušen a že bude chráněn proti námitkám a protestům zájemníků, kteří se cítí existencí nebo provozem díla povoleného a dle schváleného projektu provedeného ohrožováni neb poškozeni.

Zákon tudíž staví se na stanovisko přísné ochrany subjektivních práv vodních. Dle toho, je-li vyšetřeno, že dílo odpovídá přesně schválenému projektu, nemůže

¹⁾ Ježto na Moravě a ve Slezsku není obdobného ustanovení, jako jest § 89. čes. vod. zákona, lze v zemích těch použítí pouze normy § 22. pro odstranění škodlivých účinků vodního díla. Stylisace moravského a slezského zákona jest trochu odchýlná, leč významu téhož.

býti zásadně jeho držitel nucen k provedení dalších úprav ve prospěch stěžujícího si zájemníka, i když tento teprve dodatečně (po schválení projektu) dospěje k přesvědčení, že dílo to mu škodí.²⁾

Leč zákon přece hledí zmírniti svoji tvrdost tím, že dovoluje v § 22., když vodním dílem (spec. stavidlem) způsobováno jest zaplavování neb zbahnění cizích pozemků aneb i jiná škoda, aby poškozený za přiměřenou náhradu majiteli díla poskytnutou a na svůj náklad dožadoval se odstranění příčiny škody majitelem díla, aneb sám příčinu této škody odstranil, ovšem pod tou podmínkou, že výkonost díla nebude touto úpravou dotčena.

Zákon zmiňuje se v § 22. pouze o zdýmadlech (stavidlech) a nebylo-li by v českém vodním zákoně jiného ustanovení (Morava a Slezsko nemají skutečně jiné normy), kterým obdobná povinnost majitele díla jest stanovena, bylo by lze použítí § 22. pouze na stavidla, t. j. na ta vodní zařízení, jimiž se voda bezprostředně vzdouvá a nikoli již na př. na náhon, jímž vzdutá voda jest odváděna. Tak tomu jest u vodního zákona moravského a slezského, které obsahují jediné ustanovení obsahem svým rovnající se obsahu § 22. českého zákona vodního. Leč tento český zákon vodní snažil se zmírniti tvrdé ustanovení § 22. ještě dalším doplňkem a to v § 89., v němž sice nedovoluje také dodatečnou změnu díla dle schváleného projektu provedeného a tudíž také nezasahá do nabytého práva subjektivního, avšak chrání zájemníky dílem tím ohrožené v tom směru, že jim propůjčuje nárok na peněžité odškodné, jestliže bylo dílo schváleno na základě takových skutkových předpokladů, které později ukázaly se mylnými. V tomto § 89. propůjčuje interesentům nárok ten proti majitelům jakéhokoliv škodu působícího vodního díla a ježto v něm jest i uveden § 22., jehož obsah a dispozice vztaženy jsou na všechna tato díla, rozšířen byl okruh působnosti § 22. přes hranice v druhých dvou zemích mu vymezené.

Lze tudíž (v Čechách) § 22. použítí na všechna díla, škodu působící, pokud byla řádným konstitutivním aktem úředním založena. Praesumpce vodoprávního konsensu platí i pro „staré stavy“, díla to před platností vod-

²⁾ Srov. Budw. 8547 A ai 1911.

ního zákona zřízená a ve svém stavu z r. 1870 co legální chráněná (§ 102.). Samozřejmě nelze § 22. použítí tehdy, jestliže držitel díla nezřídil toto a neudrzuje je ve stavu podmínkám konsensu vyhovujícím, nýbrž v tomto případě přijde k platnosti předpis §§ 21. a 44. a držitel bude ať již k návrhu ohroženého neb poškozeného, ať již z moci úřední přidržěn k tomu, aby na svůj náklad dílo své uvedl ve stav, konsensem nařízený a schválený. Rovněž nebude třeba použítí výjimečného ustanovení § 22. tehdy, když zaplavování, zbahňování pozemků neb jiná škoda nastala tím, že majitel díla nesplnil svou zákonnou povinnost mu § 44. uloženou a nečištěním náhonů neb děl škodu cizímu majetku způsobil.

Že v případě, jedná-li se o dílo úřadem neschválené, které škodu působí neb cizí zájmy ohrožuje, nepřijde rovněž § 22. v úvahu, nepotřebuje dalšího výkladu. Vždyť držitel neschváleného díla, tudíž „svémocné novoty“ nezískal faktickým provedením díla řádného subjektivního práva, nýbrž právě naopak dopustil se trestného činu a musí — nehledě k event. trestu — k žádosti poškozeného neb ohroženého novotu bez pomoci kohokoliv sám odstraniti a mimo to poškozenému poskytnouti náhradu za škodu novotou tou mu způsobenou (§ 72.).

Posléze třeba zmíniti se o tom, že § 22. má za účel odstraniti příčinu škody, působené vodními díly dle konsensu zřízenými, tudíž zaviněné překážkami umělými. O záplavách, zbahněních a jiných škodách, které přirozenými překážkami, na př. poměry půdními povstávají a svodnicemi přes cizí pozemky mají býti odstraněny, jedná § 28. a dále ustanovení III. oddílu vodního zákona.

Nezáleží na tom, jaká škoda neb ohrožení dílem vodním pro cizí zájmy vznikla, zda tudíž dotčena jsou cizí vodní práva neb cizí pozemky neb eventuálně i bezpečnost osoby. Bezpodmínečně však jest třeba, aby škoda byla v kausální spojitosti s existencí díla škodu působícího neb s jeho provozem. Nelze tudíž § 22. použítí tehdy, přivoděna-li byla škoda přírodní událostí (povodní), pokud škoda ta nebyla uspišena neb zvětšena právě oním dílem. Škodou v právním slova smyslu nelze nazvati újmu, kterou utrpí zájemník tím, že cestou expropriace byl ve svém právu ve prospěch držitele

díla obmezen, neboť za újmu tuto obdržel odškodné a tudíž jest s držitelem díla vyrovnán.

Další podmínkou § 22. jest, aby příčinu škody bylo lze odstraniti provedením takových technických úprav na díle, aby toto ve svém výkonu neutrpklo újmy, když tedy na př. jest možno provésti takovou změnu na díle, aby přebytek vodní, kterého oprávněný nepotřebuje, byl při velké vodě beze škody odveden. Jak výše řečeno, chrání zákon nabytá práva a dovoluje tudíž takové změny, které právo propůjčené nezkracují.

Pokud obsahu § 22. se týče, jest upozorniti na to, že zákon má na mysli toliko odstranění příčiny škodu cizím zájmům zavinující, tudíž opatření in natura, nikdy však nějakou peněžitou náhradu za škodu již utrpěnou. Prikazuje totiž držiteli díla, aby dle své volby, buď potřebnou úpravu svého díla sám na náklad žadatelův provedl aneb mu dovolil úpravu tu, ovšem opět na vlastní náklad žadatelův, provésti.

K dožádání poškozeného provede vodoprávní úřad místní šetření, k němuž přibere znalce a obě strany a zjistí, zda škoda dílem tím jest skutečně zaviněna a zda lze příčinu škody odstraniti bez podstatného omezení práva majitele vodního díla. V kladném případě vyřkne úřad povinnost majitele díla k tomu, aby buď úpravu v rozsahu úředně stanoveném sám provedl aneb žadateli provésti nechal, při čemž vyhradí se mu přiměřená lhůta k volbě té neb oné alternativy. Jakmile rozhodnutí toto nabylo právní moci, nelze beze všeho přikročiti k provedení stanovené úpravy, nýbrž dlužno předem žádati vodoprávní úřad za schválení projektované změny podle § 17.

Majitel upravovaného díla vodního má nárok na náhradu vůči žadateli a to dvojího druhu: a) Provedl-li žádanou úpravu ve vlastní režii, jest žadatel povinen nahraditi mu vynaložený náklad na stavbu a to dle zásad civilně právních dle § 1014 o. o. z. V případě sporu rozhodne v této otázce soud.

b) Vzešla-li majiteli díla škoda tím, že prováděním stavby byl nucen po nějaký čas provoz svého díla přerušiti anebo povstanou-li mu tím větší náklady udržovací neb provozovací, event. i znehodnocení díla, má nárok na odškodné. O existenci

tohoto nároku a o subjektu k plnění povinnému rozhodne vodoprávní úřad, který současně určí provisorně i výši odškodného. Nejsou-li strany s výší touto spokojeny, jest jim vyhrazen pořad práva. Kompetence vodoprávního úřadu v tomto směru odůvodněna jest jednak německým textem zákona („über die Höhe der dem Werkbesitzer etwa rechtlich gebührenden besonderen Entschädigung... entscheidet... das Gericht“) jednak úvahou, že zásah v subjektivní právo držitele vodního díla dle § 22. jest expropriací v širším slova smyslu, na níž analogicky lze použiti obdobných ustanovení vodního zákona a to §§ 38. a 87. (Tak soudí Pace a Pantůček, ostatní jsou pro kompetenci soudní.)

§§ 23. – 25. Cejchy, normální znamení.

§ 23. Při všech hnacích strojích a stavidlech má se poznamenati na náklad držitelů těch strojů a stavidel prostředkem cejchů (kolů, znamení normálních, jezoměrů) aneb jiných stálých znamení, jaká může býti hlavní dovolená záplava nejvyšší, a má-li kdo povinnost, vodu v určité výšce chovati, také jak může býti voda nejnižší.

Toto poznamenání má se státi, pokud se týče hnacích strojů a stavidel, které zřízeny budou dle toho zákona, hned při zřízení jich, pokud se pak týče strojů takových již zřízených, kterým se cejchu nedostává, do dvou let, počítajíc ode dne, kdy ten zákon platnosti nabude. Cejch má býti zřízen a zachován od těch, jichž se to týče, na místě, kde jej lze snadno pozorovati, a kam ti, jimž na tom záleží, mají snadný přístup, má býti dělán přísně podle pravidel umění, a to tak, aby pokud možná nemohl býti ani porušen úmyslně, ani zkažen časem aneb náhodou.

§ 24. Jakmile vody přes výšku cejchem vyměřenou přibývá, má držitel stavidla otevřením vrat splavních a vůbec odklizením všech překážek napomáhati k tomu, aby voda volně odtékala tak dlouho, až opět na míru normální cejchem vyznačenou spadne.

Kdyby držitel stavidla toho zanedbal, mohou ti, kterým nebezpečí neb škoda nastává, vyhražující sobě, že budou po-

hledávati náhradu za škodu, žádati, aby místní úřad policejní¹⁾ na škodu a útraty nedbalého držitele opatření učinil, by voda mohla odtékat.

§ 25. Jakou formu cejchy máti mají a jakých opatrností šetřiti jest, když se zaráží, ustanovují nařízení.

Již při výkladu § 19. bylo blíže vysvětleno, že při každém povolení vodního užívacího díla musí listina koncesní obsahovati ustanovení o tom, kolik vody se žadateli propůjčuje. Jak míra tato stanoviti se má, určuje § 20., příkazuje, aby při výměře té hleděno bylo jednak k potřebě žadatelově, jednak k volnému přebytku vodnímu, který jest k dispozici.

Obdržel-li žadatel vodoprávní povolení, opravňující ho k používání určitého množství vody, jest třeba zvláštním opatřením zajistiti, aby vody na škodu jiných oprávněnců neb na újmu veřejného zájmu nepoužíval více, než mu propůjčeno, rovněž však aby nebyl nucen druhými účastníky přidělené mu množství vody k své újmě zkracovati. Jest tudíž v zájmu oboustranném, aby přesná povolená výměra vody byla znatelně a trvale při povoleném díle vodním vyznačena.

Z důvodu toho nařizuje vodní zákon v § 23., že veškery hnací stroje a zdymadla musí býti opatřeny trvalými normálními znameními, cejchy, jimiž určena by byla dílu povolená výše vody, ať již jedná se o zajištění nejvýše neb nejnižší přípustné výše vody.

Normální znamení, cejch, neoznačuje tudíž množství vody, určitému dílu právně propůjčené, nýbrž pouze dovolené její vzdutí.

Normální taková znamení nejsou novotou, zavedenou vodním zákonem, nýbrž byla zřizována již dle mlýnského řádu z 1. prosince 1814 a to buď co znaménko dovolené záplavy, zřizované přímo u hladiny vodní a ukazující přímo, zda voda není nad povolený normál nadržena, aneb jako zajišťovací kůly, udávající pouze fixní body pro nivelisování a měření nepřímé.

Vodním zákonem a prováděcím ministerským nařízením z 30. září 1872 č. 53. z. z. forma a zasazování normálních znamení byly jednotně upraveny.

¹⁾ Moravský zákon obsahuje zde vložku: „a v případě líknavosti místního policejního úřadu, aneb vztahuje-li se ohrožení na více osad, politický úřad —.“

§ 23. obsahuje tři normy:

1. vyslovuje z á s a d n í p o v i n n o s t všech hnacích strojů a zdýmadel (stavidel), pro něž předepsána byla obligatorně §em 18. nutnost úředního povolení, aby při těchto vodních dílech zřízeny byly cejchy a to vždy na náklad držitele těchto děl bez ohledu na to, zda cejch sloužití má k ochraně zájmů držitelových neb osob třetích.

Povinnost k zřízení cejchů platí zcela všeobecně pro každé zdýmací dílo, ať toto slouží zájmu zemědělství, živnosti, rybářství, plavení dříví a p. v přirozených neb umělých tocích vodních, pokud vůbec nutno jest vyznačiti dovolený nejvyšší neb nejnižší stav vody.

Povinnost tato vztahuje se nejen na díla nově zřizovaná a nově upravovaná, kde již při povolení má býti míra propůjčeného oprávnění vyšetřena a má býti popis normalisační do vodoprávního konsensu pojat, nýbrž i na díla v době vydání vodního zákona již existující, pro jichž dodatečné normalisování předepsána byla lhůta do konce r. 1873. Při takovýchto dílech, kde po většině nebude se buď dostávatí koncesní listiny vůbec, aneb listina tato nebude obsahovati bližších určení o množství vody podniku propůjčeném, bude pro stanovení této míry rozhodna kapacita zdýmacích a odvodních zařízení, ježto dle § 24. má držitel díla právo na tolik vody, kolik stavidlem (jezem) bude vzduto a kolik bude moči býti přilehlým náhonem odvedeno. Samozřejmě, že bude třeba při „sázení normálního znamení“ provésti vodoprávní řízení, o čemž promluveno bude později.

Normalisování starých děl bude nyní jen zcela výjimečné, kde ať z důvodů jakýchkoli normalisace ta dosud provedena nebyla. Pro normalisování děl nových bude rozhodno znění a výměr povolovací listiny.

2. Pouze stručně vysloveno jest v § 23., jakým způsobem má býti cejch zřízen a to na místě, kde jej lze snadno úřadem i zájemníky pozorovati a tak, aby nemohl býti snadno porušen ani úmyslně, ani časem neb náhodou (ledem, tříští, stržením břehů a p.). Mimo to předpisuje zákon, že cejch má býti zřízen dle „pravidel umění“.

Bližší ustanovení o formě cejchu obsahuje výše uvedené ministerské nařízení z r. 1872, které v stručném výňatku stanoví toto:

Přípustná výše vody určitému dílu povolená zajištěna, normalisována buď dvojím způsobem a to a) vlastním cejchem a b) fixním bodem.

a) Cejch třeba založiti na určeném místě tak, aby bezprostředně vody se dotýkal, aby okamžitě mohlo býti kýmkoli zjištěno, zda voda nepřesahuje normál. Pozůstává buď (kde je to možno) z kovové 50 cm dlouhé desky neb skoby zapuštěné do pobřežní skály neb stavby aneb z vyryté brázdy v téže stěně. K desce (brázdě) připojí se kolmá stupnice naznačující výšku nad nebo pod normálem. Nelze-li tohoto způsobu užití, zarazí se přímo na břehu u vody dřevěný kůl s kovovou deskou na horním konci jeho tak upevněnou, aby deska byla v stejné výši jako povolené vzdutí. Kůl se až po desku zabetonuje neb zasype kamením a nad desku umístí se stupnice. Kde nelze kůl zarazití, možno postaviti kamenný sloup neb litou trubku stejně zabezpečené a deskou neb plošinou opatřené. Není-li ani toto cejchování proveditelné neb bylo-li by nepoměrně drahé, neb kde nadržování vody málo se týká veřejných zájmů neb cizích práv, může se cejch vyznačiti brázdou neb plochou deskou na sloupech jezu neb na jiných částech strojů.

Na cejchu buď udán letopočet a začáteční písmena majitele díla.

Při jezích přepadových, při nichž výše vody není regulovatelná a závisí jediné na přítoku, má býti cejch umístěn v téže výši, jako koruna (hřeben) jezu. Při jezích vraty, splavy neb spodní spouští opatřených buď povrch cejchu umístěn v té výši vody, při jejímž překročení musí se vrata neb spouště otevřítí. Totéž platí o rybnících.

b) Aby byla naprosto zabezpečena správná a nezměnitelná poloha cejchu a současně aby byla kontrolována správná výše všech důležitých dílů hnacích strojů a zdýmadel, předepsáno jest vyznačení fixního (pevného) bodu, který neurčuje výšku vody neb částí díla přímo, nýbrž pouze srovnávacím měřením, nivelisováním.

Fixní bod jest vyznačiti na blízku hnacího stroje neb zdýmadla na místě, kde břeh jest chráněn před stržením nebo podemletím a kde nivelisace jeho, cejchů a všech důležitějších dílů stroje (hřebene jezu, prahů k nádržím a ke

kozám, k stržím a vypustím, vantroků atd.) dá se provést snadno a pokud možná z jednoho toliko stanoviska.

Za stálé body lze použití skal neb kvádrových staveb, na nichž fixní bod vyznačí se rýhou a trojúhelníkem, vrcholem na ní postaveným \sphericalangle . Není-li takových objektů na blízkou, třeba umístiti cejchový kůl s plochou destičkou, jejímž středem zapuštěn jest do kůlu silný hřeb, jehož vrchol tvoří bod kontrolní.

Jsou-li stavidla a hnací stroje méně než 600 m od sebe vzdáleny a nivelisace obou z téhož místa není obtížná, stačí jeden fixní bod pro obě díla, jinak třeba zříditi body dva.

3. Pokud postavení cejchu se týče, nutno upozorniti na to, že postavení to jest aktem veřejnoprávním, k němuž vždy jest třeba intervence úřadu a že tudíž soukromoprávní úmluvou účastníků nemůže býti cejch zřízen.

Za umístění („posazení“) cejchu jest oprávněn žádati jak držitel díla, tak kterýkoli zájemník, jemuž záleží na tom, aby poměry vodoprávní určitého díla byly aspoň, pokud dovoleného vzduší vody se týče, pevně a pod veřejnou kontrolu postaveny aneb normalisování nařídí úřad vodoprávní ex officio a to buď tam, kde zjistí, že při starých dílech dosud požadavku zákonnému nebylo učiněno zadost, buď po právoplatnosti vodoprávního konsensu, nežádá-li za zřízení cejchu žádný účastník.

Jest jisto, že cejch může se nepřímo dotýkati cizích práv tím, že byl-li by nesprávně zasazen, bylo by event. cizí právo poškozeno. Z důvodu toho jest třeba při umísťování cejchu provésti vodoprávní řízení dle VI. oddílu vodního zákona, k němuž vedle znalce mají se pozvati všichni známí zájemníci a mimo to nutno veřejnou vyhláškou na řízení to upozorniti s poznámkou praekluse námitek při řízení neuplatněných. Nebude-li při řízení podáno se žádné strany (tudíž ani ne od majitele normovaného díla) námitek proti normované výši vodní event. proti místu a formě cejchu, postačí sepsání normalisačního protokolu, po jehož opisu dodá se jak držiteli díla, tak zájemníkům řízení se účastnivším a normalisace zapíše se do vodní knihy a protokol (resp. ověřený jeho opis) založí se do sbírky listin. Byly-li činěny proti způsobu a míře normalisování kýmkoli k tomu oprá-

něným námítka, nutno o námitkách těch rozhodnouti výměrem, který podléhá opravným prostředkům.

Při méně důležitých vodních dílech může úřad vodoprávní poukázati starostu, aby byl zarážen cejchu přítomen. Starosta sepíše o jednání stručný zápis, který předloží vodoprávnímu úřadu. Ve většině případů, zejména při dílech větších nebo tam, kde lze očekávati námítka, neb kde míra cejchu jest sporna, nejista, provede řízení úřad sám s přibráním technického znalce.

4. Byl-li cejch zřízen, stojí pod ochranou veřejnosti. Jak výše řečeno, má býti cejch zřízen na místě, každému zájemníku snadno přístupném a nevysazeném nebezpečí svévolného neb náhodného poškození.

Majitelé děl, při nichž cejchy jsou zřízeny, mají povinnost, aby každé, jakýmkoli způsobem povstalé poškození neb posunutí cejchu oznámili vodoprávnímu úřadu a to do 8 dnů po tom, kdy se o tom dověděli. Stejnou povinnost má starosta obecní, který mimo to v případech neodkladných má sám při nastalém porušení cejchu provisorně bez průtahů opatřiti, čeho z příčin veřejné bezpečnosti jest třeba (§ 98.) a podati o opatřeních těch zprávu vodoprávnímu úřadu, který definitivní opatření zařídí.

5. Cejch zřízen byl k tomu účelu, aby mohlo jím býti kontrolováno, zda držitel díla zachovává při provozu povolenou mu míru vzduší vody. Jakmile tudíž jest na cejchu patrné, že voda vystoupila následkem silnějšího přítoku neb následkem uzavření stavidel nad normál, jest povinen držitel ihned otevřiti stavidla a propustě, aby vodu přivedl v normální výši. To ovšem možno jenom tehdy, když u vodního díla (rybníka, jezu) jsou zřízeny propustě, splavy, vrata. Při jezu pouze přepadovém (nepřihlížíme-li k pohyblivým nástavcům na jez s povolením úřadu snad umístěným, které při vyšším stavu vody nutno sklopiti), nemůže držitel díla ničeho činiti, ostatně v tomto případě určuje cejch pouze dovolenou výši jezu a zamezuje pouze svévolné zvyšování jezu.

Určuje-li cejch nejnižší přípustnou výši vody a ukáže-li se, že voda klesla pod normál, musí držitel díla stavidla uzavřiti, aby voda opět do výše cejchem určené stoupla.

Zanedbání této povinnosti (držitel díla ručí i za své lidi dle § 1315. o. o. z.) má za následek, že

a) zájemníci, kterým nesprávnou výší vody vzniká nebezpečí, mohou žádati, aby místní úřad policejní na škodu a útraty nedbalého držitele nutné opatření učinil, aby dle okolností zjednáán byl buď volný průchod vodě neb aby naopak odtok byl zastaven. (Dodatek moravského zákona jest pleonasmem, ježto právo vodoprávního úřadu k nutnému zakročení vyplývá již z § 97., normujícího vrchní dozor vodoprávního úřadu nad díly vodními.)

b) Držitel díla dopouští se přestupku dle § 71. stíhaného vodoprávního úřadem z moci úřední;

c) úřad může v adhaesním řízení trestním rozhodnouti o nárocích poškozených na náhradu škody. Nebylo-li trestní řízení zavedeno aneb není-li ta neb ona strana s výrokem vodoprávního úřadu o náhradě škody spokojena, vyhrazen jest pro řešení této otázky pořad práva soukromého.

§ 26. Reální povaha práva vodního.

Práva užívání vody, kterých listina, povolení úřadu obsahující, neobmezuje jmenovitě na toho, komu povolení svědčí, přecházejí na každého jiného držitele stroje čili díla provozovacího aneb k nemovitosti, k nimž se povolení vztahuje.

Nejináče než s přisvědčením úřadu povolení propůjčujícího mohou práva taková od původního díla provozovacího neb od původní nemovitosti býti oddělena a přenesena na jiné dílo neb na jinou nemovitost.

Vodní zákon v § 26. dělí vodní užívací práva, konsensem úředním založená, na dvě skupiny a to práva věcná, na díle neb nemovitosti lpící a s nimi osud jich sdílející a na práva osobní omezená pouze na osobu prvního nabyvatele.

Osobní povaha vodních užívacích práv platí pouze výjimečně, je-li výslovně vodní právo ve vodoprávním konsensu vázáno na osobu žadatelovu. Ve všech jiných případech, tudíž zejména také v pochybnostech platí pravidlo, že propůjčené vodní právo jest právem reálním, od osoby dočasného držitele vodního díla neodvislým.

Dle znění zákona mohlo by se zdáti, že reální vlastnost vodních užívacích práv propůjčena jest pouze těm právům, které byly nabyty za platnosti vodního zákona. Leč názor tento nebyl by správný. Reální povaha vodního práva platí i pro díla povstalá před r. 1870. Nehledě ani k tomu, že již dle dřívějších norem (mlynářský řád z r. 1814, vodní stavební normál z r. 1830) byla vodní práva vždy jen na určitý způsob užívání vázána a s určitým dílem neb nemovitostí spjata, tudíž byla rovněž věcné povahy, vyslovena byla § 102. pouze praesumpce jich řádného vzniku, zatím co — pokud výkonu práv těchto se týče — vztaženy normy vodního zákona i na díla stará. Mimo to lze poukázati na právní zásadu všeobecně platnou, že každá událost a skutečnost, každé jednání neb opomenutí ve svém právním vztahu mají býti posuzovány dle práva, za jehož platnosti se staly; že tudíž mají takové právní účinky, jaké právě platné právo normuje.¹⁾ Otázka tato bývala dosti často sporna při zániku práva vodního následkem zániku vodního díla nastalého, o čemž promluveno bude níže.

Jest tudíž zpravidla vodní užívací právo právem věcným a příslušenstvím díla neb nemovitosti, pro něž bylo propůjčeno, tudíž příslušenstvím soukromého vlastnictví, jehož osud sdílí a s nímž společně jest předmětem soukromoprávního obchodu. Tím ovšem nepozbývá své veřejnoprávní povahy; přechází pouze co accessorium díla neb nemovitosti na nového nabyvatele, při čemž poměr tohoto nabyvatele k předchůdci jest rázu čistě soukromoprávního.

Vzhledem k reální své vlastnosti mohou tudíž býti i vodní užívací práva vložena na základě vodoprávního konsensu do pozemkové knihy co příslušenství nemovitosti neb díla (§ 9. knihovního zákona ze dne 25. června 1871 č. 95. ř. z.), ač pro právní svůj vznik, trvání a rozsah nenabývají tímto vkladem žádných výhod proti právům vodním v knihy pozemkové nezaneseným.

Jak častokráte bylo již poznamenáno, korespondují s propůjčenými vodními užívacími právy i různé povinnosti, zakládající se buď na výslovném předpisu zákona (§§ 21., 23., 33., 44., 72. atd.) aneb na podmínkách vodoprávního konsensu (§ 19.). Jest jisto, že lpí-li právo na vodním díle

¹⁾ Srov. Budw. 6561 ai 1892.

nebo nemovitosti, sdílejí tuto reální vlastnost i břemena s právem tímto spojená a přecházejí tudíž bez další cesse na pozdějšího nabyvatele. Proto též příkazy úřední a rozhodnutí, týkající se vodního díla, objektu nemohou ztratit na svém významu změnou osoby.

Od těchto reálních závazků a břemen nutno dobře lišit osobní závazky dočasného držitele vodního díla, které ovšem na nástupce nepřecházejí. Budou to hlavně obligationes ex delicto, následky trestního činu, za něž správní soud pokládá i povinnost k odstranění svémocně zřízené novoty (§ 72.), s kterýmžto názorem nelze bezvýjimečně souhlasit. (Viz výklad § 72., závěr.)

Vodní práva užívací jsou zpravidla právy věcnými, i když nejsou zanesena co příslušenství díla nebo nemovitosti do knih pozemkových. Podstatnou součástí těchto vodních práv jsou mnohdy služebnosti na cizích pozemcích ve prospěch těchto práv, ať již dohodou stran nebo cestou expropriací zřízené. Jak z podstaty těchto služebností vyplývá, jsou tato břemena povahy věcné, lpí na služebném pozemku bez ohledu na změnu nastalou v osobě držitele tohoto pozemku nebo vodního díla a existují právně i tehdy, nebyla-li co břemeno v knihách pozemkových zaznamenána.

Druhý odstavec § 26. výslovně předpisuje, že má-li být vodní právo na určitém dílu nebo nemovitosti lpící přeneseno na jiné dílo nebo na jinou nemovitost, jest třeba k přenesení tomu úředního povolení. Norma tato jest jen výslovným zdůrazněním zásady vyslovené již § 17., dle níž ke každé změně vodního díla, která mohla by jevití účinky v § 17. uvedené, třeba jest úředního povolení. Na rozdíl však od pouhé změny, přestavby stávajícího vodního díla, při níž vodní právo dílu propůjčené zůstává v podstatě nedotčeno a netvoří předmět úředního rozhodování, bude změna stanoviště díla mít vždy v zápětí zánik dosavadního práva užívacího (následkem zrušení díla původního) a předmětem vodoprávního konsensu bude propůjčení nového užívacího práva spolu i se schválením projektovaného díla. Řízení o této změně stanoviště vodního díla neliší se od vodoprávního řízení zavedeného za účelem konstituování díla nového.

Logickým důsledkem reálné povahy vodního užívacího práva jest, že právo toto *zaniká se zánikem vodního díla*.

Intencí vodního zákona jest podporovati racionelní a národohospodářsky odůvodněné využití vodních sil a vody samé. Intence tato jest předpokladem každého vodoprávního konsensu, ježto již při zkoumání projektu má úřad dle § 78. bod c. přihlížeti k tomu, zda projekt jeví se v ohledu národohospodářském prospěšný. Jestliže bylo vodní užívací právo propůjčeno určitému dílu, leč později zaniklo, ztratila výše zmíněná intence zákona svůj cíl a vodní právo vázalo by bezúčelně cenné síly vodní a bylo by překážkou využití těchto sil interesenty jinými. Tím však, že §em 26. vyslovena byla reální vlastnost vodního práva, spjata bylo právo toto s dílem, resp. nemovitostí, pro něž bylo propůjčeno, sdílí s nimi jejich osud a tudíž také se zánikem vodního díla nebo nemovitosti zaniká.²⁾

Se zánikem vodního díla, jehož důsledkem jest i zánik vodního práva s dílem tím spojeného, nelze stotožňovati nevykonávání vodního práva na díle řádně existujícím.

Nevykonávání to nezakládá, i když delší dobu trvá, důvod aby dotyčné vodní právo bylo prohlášeno za zaniklé. Ze skutečnosti, že zřízené vodní dílo bylo ponecháno po určitý čas neužívané, nemůže být odvozováno na vůli, vzdání se vodního práva. Ve vodním zákoně není ustanovení, které by prohlašovalo za důvod zániku nevykonávání vodního užívacího práva po určitou dobu a rovněž nelze v nevykonávání tom spatřovati konkludentní jednání vzhledem k zásadám §§ 1459. a 863. o. o. z., z nichž bylo by nutně odvoditi vůli oprávněného, že se svého práva vzdává. Taková vůle vzdání se nemůže být zejména tam předpokládána, kde ji oprávněný výslovně a důrazně popírá.³⁾

Zda živnostensko-policejní schválení provozovny delším neužíváním dle § 33. živ. řádu zaniklo, jest pro zánik vodního práva s provozovnou tou spojeného nerozhodno. Vždyť v tomto případě může majitel provozovny opatřiti si schválení nové dle III. hlavy živnostenského řádu, aniž by musel zá-

²⁾ Srov. Budw. 10683 A ai 1910.

³⁾ Srov. Budw. 11383 A ai 1916.

dati za nové propůjčení vodního práva, jestliže vodní dílo mezitím nepozbylo způsobilosti k výkonu.⁴⁾

Pouze tedy zánik vodního díla má za následek zánik vodního oprávnění. Leč zbývá zodpovědět otázku, kdy možno považovati vodní dílo za zaniklé.

Za existující může býti vodní dílo pokládáno se stanoviska vodoprávního po tu dobu, co vodní jeho zařízení, tvořící integrující a pro vodní užívání podstatnou součást vodního díla, jest v takovém stavu, že umožňuje výkon propůjčeného vodního práva.⁵⁾ Není-li této možnosti, zaniká vodní právo nedostatkem předpokladu svého právního trvání. Váže-li § 26. vodní právo k vodnímu dílu, předpokládá především, že vodní dílo vůbec existuje aspoň v takovém stavu, aby výkonu práva bylo schopno. Tento předpoklad není splněn tehdy, když vodní zařízení, kterým u výkonu vodního práva měla býti vodní síla neb voda sama použita pro účele vodního díla (na př. přívodový náhon k mlýnu, odvodový od mlýna, jez, vantroky a p.) zcela zaniklo aneb trvale bylo do takového stavu přivedeno, že hybná síla vody, resp. voda sama nemůže býti více využita.⁶⁾

Na zániku vodního práva dle § 26. jest nerozhodno, od které doby dílo více nestává, jaká byla příčina zániku vodního díla, zejména zda bylo zrušeno majitelem z vlastního jeho popudu neb z úředního příkazu aneb snad zničeno elementární silou. Jest dále pro zánik práva nerozhodno, zda vlastník má úmysl, dílo opět zříditi neb nikoliv, ježto v každém případě přiveděn jest zánik práva pouhou skutečností, že dílo, jevíci se co nositelka vodního práva, přestalo existovati.⁷⁾

Zánik vodního práva jest zjistiti z moci úřední v řízení dle VI. oddílu vod. zákona provedeném. Výrok úřadu, že vodní právo následkem zániku díla pominulo, není závislý na předchozích návrzích stran. Vždyť intencí vodního zákona jest podporovati účelné a produktivní využití vody a za tím cílem zabráti i vody dosud neužívané (arg. §§ 79. bod c. a 28.). Tím dána jest sama sebou příslušnost

⁴⁾ Srov. Budw. 11150 A ai 1915.

⁵⁾ Srov. Budw. 8668 A ai 1912.

⁶⁾ Srov. Budw. 3373 A ai 1905.

⁷⁾ Srov. Budw. 11383 A ai 1916.

i povinnost vodoprávního úřadu, aby měl v evidenci ty případy, kde vodní síly zánikem práva na nich váznoucího se pro účelné využití uvolní.⁸⁾

§ 27. Jak zjistiti jest rozsah propůjčeného vodního práva.

Privádí-li se z veřejné vody voda do průplavů, rybníků aneb vodovodů, k soukromým potřebám zřízených, jest se spravovati v přičině užívání a spotřeby vody té podle toho, co povolení dané vyměňuje. Vzejde-li pochybnost, platí pravidlo, že povolení neb nabyté právo k užívání vody, nejde přes potřebu podniknutí oprávněného, a že správa státní, shledá-li se později, že vody zbývá, může o té vodě zbývající opatření učiniti.

Z ustanovení § 27. vysvítá zřejmě intence dvojí. Především zdůrazňuje normou tou zákon, že právoplatně propůjčená vodní užívací práva jsou jak proti úřednímu zásahu, tak i proti pozdějšímu naříkání neb nároku jiných zájemníků chráněna právě konstitutivním aktem úředním, jímž byla založena a rozsah jich že jest určitelný obsahem povolovací listiny, vodoprávního konsensu. Na druhé straně lze v § 27. zřítí opětou snahu zákona, aby vody bylo co nejhospodárněji a nejúčelněji využito: neobsahuje-li totiž povolovací listina údajů o množství vody určitému dílu řádně propůjčené, platí zásada vyslovená již šem 20., že propůjčené neb nabyté právo k užívání vody nejde přes potřebu podniku, a že tudíž takto zjištěným event. přebytkem může státní správa volně disponovati.

Rozsah i obsah vodního užívacího práva určeny jsou povolovací listinou (§ 19.). Povolovací listina má určovati míru vodního práva, oprávněnci propůjčeného. Při zdýmadlech a hnacích strojích může povolovací listinu, pokud rozsahu vodního práva se týče (t. j. míry propůjčené vody) nahraditi cejch (§ 23.) u díla zřízený, ježto v častých případech lze dle něho, byť i jen udával výši dovoleného vzduší, zjistiti nepochybně rozsah oprávnění.¹⁾

⁸⁾ Srov. Budw. 7931 A ai 1911.

¹⁾ Srov. Budw. 11907 A ai 1917.

Leč okolnost sama, že strana není s to, aby listinou touto (event. surrogátem jejím, normálním znamením) prokázala míru propůjčeného, resp. příslušejícího jí vodního užívacího práva, nedostačuje, aby sama existence tohoto práva byla popřena. Není zajisté málo starých vodních práv, při nichž formální průkaz, že a v jakém rozsahu bylo dotyčné vodní právo propůjčeno, nemůže býti více podán. V takových případech jest starý stav vodního díla jednak důležitým momentem pro praesumpci právní existence vodního užívacího práva (§ 102.), jednak pro posouzení míry a způsobu vodního užívání (§ 27.).

Nelze-li koncesním dekretem ani normálním znamením prokázati, na jaké množství vody má určité vodní dílo právní nárok, vyslovil § 27. praesumpci, že v pochybnosti kryje se propůjčené právo s potřebou díla, pro výkon práva toho zřízeného.

Potřeba podniku dle § 27. nemůže býti posuzována dle skutečné spotřeby vody, nýbrž dle toho množství vody, které vodní oprávněnci pro svůj podnik mohl v době udělení koncese při plném využití svých vodních zařízení potřebovati. Potřeba není tudíž totožná s oním množstvím vody, které podnik v době svého vzniku spotřeboval skutečně na př. k zpracování jistého kvanta suroviny, ježto okolnost, kolik vody tehdy oprávněný skutečně odebral vzhledem k výrobní činnosti podniku na obchodní konjunkturu závislé jest naprosto rozdílná od okolnosti, kolik mohl svým zařízením odebrati.²⁾

Ježto stanovení míry vodního práva dle potřeby díla doplněn neb nahrazen jest neúplný neb scházející obsah koncesní listiny, t. j. vyslovena jest praesumpce, že vodoprávní úřad, který v listině neudal rozsahu povoleného užívání, chtěl propůjčiti jen to množství vody, které podnik kú krytí své potřeby vyžadoval, musí býti pro otázku potřeby považována za jediné rozhodující doba, kdy bylo vodní právo užívací propůjčeno.³⁾

Pro posouzení potřeby vodního díla jest, jak výše uvedeno, rozhodna okolnost, kolik mohlo, resp. může dílo vody

²⁾ Srov. 9140 A ai 1912.

³⁾ Srov. Budw. 8795 A ai 1912.

potřebovati, čili směrodatna jest vodní kapacita díla.

Jedná-li se o vyšetření potřeby díla, k němuž patří právně existující zdýmací zařízení (jez), jest potřeba díla dána ne polohou a rozměry přivodního náhonu neb vodovodní roury, nýbrž kapacitou zdýmacích a vpouštěcích zařízení. Míra vody, dílu „dle potřeby“ příslušející určena jest tudíž jednak korunou jezu, t. j. směrem, délkou a výškou její, jednak velikostí a polohou závodního náhonu, t. j. výškou prahu náhonového stavítka a světlou šíří propustě. Jsou-li ve vodoprávním konsensu stanovena data, určující polohu koruny jezu a rozměry stavítka odvodního náhonu, aniž by v konsensu byla vyslovena obmezení ohledně užívání těchto zařízení, jest „potřeba dle § 27.“ a tudíž praesumpce rozsahu dotyčného vodního práva bezesporně dána právní možností dokonalého využití vodního díla.⁴⁾

Na veřejných vodách není žádných neobmezených vodních užívacích práv. Oprávnění k odběru vody jest vždy omezeno na míru výslovně povolenou a v pochybnosti, zejména tehdy, když míru tu nelze s určitostí stanoviti, jest pro rozsah vodního práva rozhodna potřeba podniku, jaká byla při vzniku vodního práva a jaká dá se z výkonnosti vodního díla posouditi.⁵⁾

Je-li tudíž přiváděna voda z veřejných toků do průplavů, rybníků aneb vodovodů (náhonů), k soukromým potřebám zřízených a objeví-li se, když rozsah dotyčného vodního oprávnění byl způsobem výše uvedeným zjištěn, že vody do zmíněných děl přiváděno jest více, než na jaké množství má oprávněnci nárok, přísluší státní správě nad tímto zjištěným přebytkem právo disposiční. Nezáleží na tom, zda voda do náhonu neb rybníka teče přirozeně (svým spádem), aneb zda majitel díla zřídil s povolením úředním ve veřejném toku jez, aby vodu vzedmul a tím způsobem uměle do náhonu dostal, postačí, že voda skutečně v přebytečném množství do náhonu neb rybníka vtéká.

Přebytku tohoto nemůže majitel díla sám k libovolnému účelu použití neb soukromoprávně jinému ho přenechati, nýbrž

⁴⁾ Srov. Budw. 3058 A ai 1904, 7682 A ai 1910, 8256 A ai 1911, 8795 A ai 1912.

⁵⁾ Srov. Budw. 6101 A ai 1908.

disposice přebytku přísluší výhradně státní správě, která ovšem může také majiteli díla k jeho žádosti přebytek ten přidělit.

Státní správa může disposicí zjištěným přebytkem ovšem vykonávat jediné tím způsobem, že někomu propůjčí k němu vodní právo užívací. V disposici této nemůže být státní správu bráněno snad okolností, že nové dílo možno jest jen s použitím jezu neb náhonu původnímu oprávněnci patřícímu. V tomto případě nastává ovšem novému podnikateli povinnost, aby poměrně přispěl k udržovacím nákladům na tato zdymací a odváděcí zařízení, ježto jich ve svém prospěchu užívá. Nedohodnou-li se strany, bude příspěvek ten vyměřen správním úřadem dle poměru užívání, v pochybnosti pak rovným dílem. K zařizovacím nákladům nový podnikatel zpravidla přispívati nemusí, ježto zařízení byla zbudována v zájmu samotného původního oprávněnce a stejně v jeho zájmu dále trvají. Naproti tomu nese však sám nový podnikatel náklad svého připojení.

Otázku, zda původnímu majiteli náhonu (rybníka) přísluší náhrada za odňatý přebytek vodní, jest zodpověděti záporně vyjma případ, že by byl odnětím tohoto přebytku na právoplatném svém subjektivním právu býval zkrácen.

Zbývá ještě zmíniti se o případě, kdy vodní užívací právo jest přesně určeno vodoprávním konsensem, leč později se zjistí, že propůjčené právo sahá přes potřebu vodního díla. Peyrer má za to, že majiteli takového vodního díla bylo pouze propůjčeno právo, aby veřejné vody užíval způsobem účelným. Jeví-li se přebytek vodní, který sice majiteli právně náleží, leč kterého tento nepoužívá, má mu být nařízeno, aby v určité lhůtě přebytku toho racionálně (ovšem po opatření si úředního povolení) využil a po uplynutí této lhůty může státní správa přebytek tento jinému bez náhrady propůjčiti.

S názorem tímto nelze z toho důvodu souhlasiti, ježto majitel díla nabyt vodoprávním konsensem subjektivní právo jak co do obsahu, tak i do rozsahu pevné, nezměnitelné, které závazné jest nejen pro něho a pro osoby třetí, nýbrž i pro státní správu samotnou. Mimo to vyslovuje § 27. praesumpci, že pouze v pochybnostech, t. j. neustanovuje-li vodoprávní konsens potřebných dat, kryje se rozsah propůjčeného práva

s potřebou podniku, takže — není-li takové pochybnosti — jest pro rozsah práva směrodatna pouze listina povolovací. Nebude lze tudíž odejmouti oprávněnci event. přebytek vody, který přesahuje jeho potřebu, bez náhrady, nýbrž, budou-li v daném případě splněny podmínky expropriace cizího vodního práva, bude možno přebytek ten, t. j. cizí vodní právo, vyvlastniti, ovšem za přiměřenou náhradu.

§§ 28. — 29. Vyvlastnění soukromé vody tekoucí a uložení služebností k vedení vody přes cizí pozemky.

Zásady vodoprávní expropriace.

§ 28. *Aby se vody s větším prospěchem užívatí mohlo, aneb aby se škodlivé účinky její odvarovaly, může správa, i když tu nejsou příčiny, z kterých se může dle § 365. obecního zákona obč. někomu právo vlastnické odejmouti, opatření učiniti:*

a) *aby ten, jehož jest nějaká tekoucí voda soukromá, pokud jí nepotřebuje, a ve lhůtě přiměřené, od úřadu mu položené, jí také neužije, za příhodnou náhradu jí postoupil jiným, kteří jí s užtkem užití mohou;*

b) *aby držitelé pozemků dovolili zříditi na nich za přiměřenou náhradu služebností k tomu konci, by voda jiným náležející přes jejich pozemek z jedné končiny na druhou se vedla a zřídily se tam stroje a opatření, jichž k tomuto vedení vody potřeba. Takové služebnosti může se však držitel pozemku sprostiti postoupením kusu země, jehož k vedení vody a náležitých k tomu zřízení zapotřebí, za kteréž postoupení mu přísluší přiměřená náhrada.*

Nemohl-li by držitel zřízením takového vodovodu pozemku svého příhodně užívatí, budiž k požádání jeho celý pozemek odkoupen (§ 15. zákona říšského).

§ 29. *Dá-li se na základě předešlého paragrafu povolení, aby někdo jiný než vlastník mohl užívatí vody vlastníku zbývajícím, má správa státní do povolení vydaného a dle § 19. zdělaného vším způsobem položiti také výminku, aby povolení uděleného se užilo do jisté lhůty, která se přiměřeně ustanoví, jinakě by povolení pomínulo.*

Také tehda se může uznati, že povolení dané k užívání vody pominulo, když ustanovená náhrada se neodvádí, jak by náleželo, tomu, kdo má právo ji bráti.

Normou § 28. projevena byla prakticky zásada vodního zákona, aby podporováno bylo racionelní využití vody a to, nelze-li docílití dohody mezi zúčastněnými zájemníky, použitím radikálního prostředku veřejného práva, vyvlastnění.

§ 28. pojednává o těch donucovacích právech, které vodní zákon propůjčuje vodnímu užívání a ochraně před vodou každého druhu za tím účelem, aby jednak v zájmu národohospodářském využito bylo ladem ležící, nezužitkované tekoucí vody soukromé, jednak aby umožněno bylo svádění vody po cizích pozemcích pro prospěšné její využití na vhodném místě neb pro prospěšnou obranu před škodlivými účinky vody.

Zákon v tomto případě nežádá, aby zde byly splněny předpoklady § 365. o. o. z., t. j. aby obecné dobro neb všeobecný prospěch vyžadovaly zásah do soukromé právní sféry jednotlivcovy,¹⁾ nýbrž vyžaduje jen „aby vody s větším prospěchem se mohlo užívatí aneb aby se škodlivé účinky její odvarovaly“, tudíž předpokládá pouze hospodářský užitek projektu, kterého žadatel může dosíci, ba ani nevyžaduje průkazu o nutnosti projektovaného vodního díla.²⁾

Vyvlastnění a uložení služebností dle § 28. lze použití nejen pro vedení vody pro účele zemědělské a průmyslové, nýbrž na každé podporování, umožnění prospěšného použití vody, resp. odstranění škodlivých jejích účinků, tudíž zejména též na díla určená zásobování vodou jiných fyzických neb právnických osob než obcí a osad, pro něž stanoví § 37. ještě dále sahající právo expropriací.²⁾

Za vyvlastnění dle § 28. může žádati každý, kdo chce cizí soukromé vody ať k účelu jakémukoliv aneb cizího pozemku k vedení vody a zřízení potřebných vodních děl a zařízení použití.

Peyrer soudí, že základní podmínkou každého vyvlastnění neb uložení služebností dle § 28. jest, aby hospodářský prospěch, který podnik vyvlastněním získá, byl větší než škoda,

¹⁾ Srov. Budw. 9356 A ai 1913.

²⁾ Srov. Budw. 6144 A ai 1908.

kterou držitel soukromé vody neb nemovitosti vyvlastněné neb služebností zatížené utrpí. Vždycky prý jest potřeba při vyvlastnění neb uložení služebností prokázati, že bude vody s větším prospěchem užíváno.

Leč názor tento nelze uznati za správný. Při expropriaci dle § 28. nemůže býti na to poukazováno, že snad břemeno, které se pozemku služebností ukládá, jest nepoměrně větší než hospodářský prospěch, který z uskutečnění projektu vzejde, neboť § 28. nezná takového vzájemného oceňování výhod a obětí a zejména nechová ustanovení, které by se podobalo předpisu § 32., jenž expropriaci tam upravenou váže na podmínku, že projekt slibuje převážný národohospodářský prospěch. Nutno právě a contr. z tohoto předpisu odvozovati, že § 28. splnění podobné podmínky nežádá.

Pro odůvodnění vyvlastnění dle § 28. postačí, že jím podporuje se prospěšné užití vody, není potřeba, aby projektovaný podnik nemohl býti zásoben vodou stejně dobře i odjinud. Jedná-li se o použití soukromé vody dosud neužívané a je-li tato voda dle projektu určena k hrazení vodní potřeby průmyslového podniku, jest splněn předpoklad § 28.³⁾ Nesprávně tudíž Peyrer soudí, že lze § 28. použití jen tehdy, když jiné vedení (bez záboru) by bylo spojeno s nepoměrně většími náklady.

Jako každá expropriace a nucené uložení služebností nesmí jíti ani expropriace § 28. přes míru, která jest nezbytně nutno k dosažení projektovaného účele. (Arg. § 484. o. o. z.)

Samozřejmě jest každá expropriace za předpokladu ostatních zákonných podmínek nutna teprve tehdy, jestliže strany samy mezi sebou se nedohodly. Nelze tudíž expropriace použití tehdy, když vlastník soukromé vody tuto dobrovolně žadateli k použití propůjčí, aneb když držitel pozemků, přes které projektovaný vodovod má býti veden, dobrovolně postoupí všechna práva, kterých projektant k provedení svého plánu potřebuje a která mu jen při odporu gruntovníkově mohou býti správním úřadem cestou expropriací vyhrazena. Rovněž nelze expropriaci vysloviti bez žádosti nebo proti vůli projektantově. Spočíváť již v povaze

³⁾ Srov. Budw. 6500 A ai 1909.

expropriace jako zásahu do soukromého vlastnictví, že může být vyslovena jen tehdy, když k ní jest dán podnět zákonem za dostatečný uznaný.⁴⁾ Není třeba výslovné žádosti za expropriaci. V návrhu na konsentování vodního díla jest již obsažen návrh na nucené vyhrazení těch služebností, které jeví se k provedení projektu nutnými.⁵⁾

Dohoda mezi účastníky činí expropriační nález správního úřadu zbytečným, leč byla-li uzavřena dohoda o určitém projektu a projekt byl dodatečně změněn, stává se touto změnou souhlas účastníků bezúčinným a bude třeba ohledně změny domáhati se nálezu expropriačního.⁶⁾

Nebylo-li docíleno dohody, musí se strana domáhati povolení úřadu k expropriaci, leč nepřísluší jí bezpodmínečný právní nárok na vyvlastnění neb vyhrazení služebností. Ježto úřad jest pouze zmocněn, aby k žádosti projektantově vyvlastnění vyslovil (arg. slovo „může“), spočívá ve volném uvážení úřadu, zda — vyšetře a uváže, neodporují-li projektu veřejné zájmy — žádosti vyhověti.⁷⁾

Dle ustanovení §§ 78. a 86. může být o vyvlastnění k účelům zřízení vodních staveb jen tehdy rozhodováno, když současně byla úřadu předložena řádně doložená žádost, v níž způsob a rozsah projektovaného díla jest přesně popsán a přesně precizována žádost za odstoupení soukromé vody, pozemků neb vyhrazení služebností, nutných k provedení vodního díla. Z těchto zákonných ustanovení vyplývá, že vodoprávní expropriační řízení jest podstatnou součástí konsensního řízení vodoprávního a že udělení konsensu a povolení expropriace jest jedním konstitutivním aktem. Může tudíž dle uvedeného zákonného ustanovení vyvlastnění býti jen tehdy vysloveno, když současně jest rozhodnuto o přípustnosti, rozsahu a způsobu projektovaného vodního díla, ježto pro povolení expropriace tvoří průkaz nezbytnosti expropriace bezpodmínečný předpoklad a předpoklad tento může býti zjištěn jedině při zkoušení projektu ve vodoprávním řízení.⁸⁾

⁴⁾ Srov. Budw. 12802 A i 1899.

⁵⁾ Srov. Budw. 11645 A a i 1916.

⁶⁾ Srov. Budw. 5081 A a i 1907.

⁷⁾ Srov. Budw. 6500 A a i 1909.

⁸⁾ Srov. Budw. 6147 A a i 1908.

Vyvlastňovací řízení nemůže býti zdržováno soukromoprávními spory o vlastnictví, takže správní úřad není povinen s výrokem expropriačním tak dlouho vyčkávat, až civilní spor o vlastnictví pozemku, který má býti vyvlastněn, bude rozhodnut.⁹⁾

Je-li tudíž soukromé vlastnické právo, které má býti vyvlastněno, sporné, má vodoprávní úřad při výroku o nezbytnosti vyvlastnění přihlížeti k držebnostním poměrům a strany s dalšími jejich nároky, ze sporného poměru odvozenými, resp. s námitkami takovými poukázati na pořad práva.¹⁰⁾

Expropriace, tento radikální zásah do právní sféry jednotlivcovy, předpokládá ovšem, že vyvlastněný bude za utrpenou újmu odškodněn přiměřenou náhradou.

Ježto byla zde učiněna již trochu obšírnější zmínka o všeobecných zásadách expropriačních, platných pro všechny druhy vodoprávní expropriace, jest pojednání toto doplniti i ve směru, týkajícím se náhrady, ač o ní jedná teprve § 38.

Posléz uvedený paragraf ustanovuje, že v první řadě vyhrazeno jest stanovení náhrady stranám. Jest ovšem nyní otázka, koho lze v případě vyvlastnění považovati za strany, legitimované zájemníky. Zajisté jen v řídkých případech bude lze charakter stran omeziti pouze na expropriaanta a expropriaata a to jen tehdy, když služební (vyvlastňovaný) pozemek není žádným dalším věcným neb i obligačním právem zatížen. Je-li zatížen věcnými právy (dle Pace i osobními nepravdivými služebnostmi), bude nutno přiznati i držitelům těchto práv oprávněnost jejich zájmu na vyvlastnění neb zatížení sloužícího jim pozemku, ba přihlížíme-li k ustanovení § 87., musíme za účastníky považovati i tabulární věřitele.

Odpadne tudíž povinnost úřadu k rozhodování o náhradě jen tehdy, jestliže expropriaat svolí k projektovanému zasažení do své správní sféry a když současně bylo docíleno plné dohody mezi zájemníky o druhu a výši odškodného. V prohlášení žadatelově při vodoprávním řízení učiněném, že bere na vědomí vyjádření expropriaatovo, v němž tento klade si za podmínku trpění žádané služebnosti určité vzájemné plnění

⁹⁾ Srov. Budw. 7458 A a i 1910.

¹⁰⁾ Srov. Budw. 6076 A a i 1908.

expropriantem, nelze však spatřovati převzetí povinnosti žádanému vzájemnému plnění a tím i potřebný souhlas.¹¹⁾

Nebylo-li mezi všemi účastníky docíleno dohody o náhradě, která má býti za vyvlastnění expropriátem poskytnuta, povolán jest vodoprávní úřad k tomu, aby rozhodl o způsobu a výši náhrady.

Pokud způsobu náhrady se týče, jest nejdříve hleděti k tomu, lze-li náhradu poskytnouti in natura, t. j. na př. upravením pozemku v předešlý stav (pokud to možno, na př. při podzemním vedení), nahražením odebrané vody vodou jinou, opatřením jiného komunikačního spojení a p. Kde nelze náhradu in natura poskytnouti, nebo kde tato náhrada nedosahuje plného odškodnění, nutno stanoviti buď celou náhradu neb její doplněk v penězích.

Výrok o způsobu náhrady (in natura, v jakém rozsahu a formě — neb v peněžité hodnotě místo naturální náhrady) podléhá opravným prostředkům správní cestou instanční, avšak jeho přezkoumání soudem jest vyloučeno (arg. § 87. odst. 2. a contr.).

Určení výše náhrady přísluší (třeba jen s platností provisorní) rovněž správním úřadům. Náhrada za odebranou vodu nesmí býti vyměřena cenou, kterou bylo by na tom místě platiti za jinou pohonnou sílu. Ne voda, ani vodní síla sama o sobě, nýbrž jedině užitek, který voda přinášela vyvlastněnému, jest směrodatný pro určení odškodného. Náhradu lze tudíž vyměřiti dle škody, kterou expropriát utrpí tím, že ztratí vůbec neb částečně užitek vodou mu skytaný. Náhradu za vyvlastněný neb zatížený pozemek jest rovněž vyměřiti dle velikosti škody, jíž vyvlastněný majitel neb event. i jiní k pozemku oprávnění utrpěli, tudíž nejen cenou za pozemek, nýbrž i za všechny výhody, jichž se musí vlastník (neb oprávnění) vzdáti i za všechny nevýhody, které pro příště musí trpěti.

Výrok správního úřadu o výši odškodného není konečný, nýbrž kterýkoli z účastníků (o nichž výše byla řeč) má právo, není-li s výši náhrady spokojen, domáhati se vyměření výše odškodného cestou soudní. Učiní-li tak, podléhá pouze tento výrok novému soudnímu přezkoumání a ostatní části expropričního nálezu zůstávají v platnosti.

¹¹⁾ Srov. Budw. 11645 A ai 1916.

Z toho plyne, že i v tomto případě jest soudně nenaříkatelný náleze vodoprávního úřadu vyslovující přípustnost expropriace a způsob náhrady. Nabyli-li tudíž náleze správní v tomto ohledu právní moci, nemusí expropriant vyčkávatí dožádaného nálezu soudního a může se uvázati v držení vyvlastněného objektu, složí-li provisorně správním úřadem stanovenou náhradu u soudu neb roční její splátku pojistí (§ 87. odst. 3.).¹²⁾

A nyní po tomto povšechném stručném nastíně zásad a pravidel platných pro všechny expropriace vodoprávní, na který při dalších výkladech bude poukazováno, možno přikročiti k objasnění obou druhů expropriace, normované § 28.

A. Vyvlastnění soukromé vody tekoucí. O této expropriaci jedná § 28. v odstavci a) a připouští ji zásadně tehdy, lze-li jí dosíci prospěšného využití této vody, kterého od vlastníka vody docílití nelze.

Pojmem soukromých tekoucích vod rozuměti jest nejen delší vodní toky, nýbrž i odtoky pramenů, nádržek a rybníků (§ 4 d.), nejen vody v pevných březích se pohybující, nýbrž i vodu srážkovou, volně po povrchu tekoucí.

Stojaté vody soukromé nepodléhají vyvlastnění dle § 28, ježto jsou dle prvního odstavce § 10. předmětem soukromého vlastnictví v občanskoprávním slova smyslu a mohou býti vyvlastněny jen v případě nouze (§ 35. v. z.), aneb splněn-li byl by předpoklad § 365. o. o. z. Vody veřejné nejsou předmětem soukromého vlastnictví a o dispozici event. přebytkem těchto vod obsahují normy §§ 17., 20., 27. a 94.

Při tekoucích soukromých vodách nelze mluvití o neobmezeném vlastnictví v občanskoprávním slova smyslu. Tekoucí vlna vymyká se přirozeně z moci vlastníkovy, pokud tento neučinil opatření k její okupaci. Právo tuto tekoucí vlnu okupovati a použití, dále právo využití pro sebe všechny přirozené užítky a síly této tekoucí vlny, jest forma, jakou jeví se vlastnické právo k tekoucí vodě a jakou dle povahy věci jedině může se jevití. K právům soukromého vlastníka patří tudíž dle § 10. a § 12. vody užití a jí odvésti. Toto právo, přesahující meze obecného užívání normovaného § 16. nemůže tudíž od jiné osoby zpravidla než od vlastníka býti vykonáváno, čili vlastníku přísluší právo, aby každého tře-

¹²⁾ Viz podrobný výklad § 87.

tího, který nemůže se vykázáti zvláštním právním titulem, z takového užívání vody vyloučil. Toto vyloučení není však absolutní. Naopak dle § 28. může správní cestou ten, komu voda patří, býti donucen, aby ji přenechal jinému, leč jen za určitých předpokladů a vždy za náhradu.¹⁸⁾

Žádati za vyvlastnění dle § 28. odst. a) může každý, kdo chce cizí vody produktivně využiti bez ohledu na to, k jakému účelu jí zamýšlí použiti, tudíž i k účelům meliorace (zavlažování) vlastního pozemku.

Předpokladem expropriace dle § 28. odst. a) však jest, že soukromé vody tekoucí sam vlastník její pro sebe nepotřebuje, a že jí také v určité lhůtě použiti nemíní.

Expropriace tato jest vyloučena, používá-li vlastník soukromé tekoucí vody pro svou domácnost, hospodářství, živnost nebo k pohonu svých vodních děl.

Srovnáme-li toto zákonné ustanovení s normou § 27., jednající o vodách veřejných, vidíme stejnou intenci zákonnou, aby totiž nezužtkovaného přebytku vodního bylo racionelně využito. Z toho plyne, že § 28. připouští i částečnou expropriaci soukromé tekoucí vody a to tehdy, když sice vlastník ji sám používá, leč veškerého jejího množství neb síly nepotřebuje, když tudíž jeví se určitý vodní přebytek. Při zjišťování tohoto přebytku nutno ovšem postupovati opatrně dle zásad uvedených v § 94. odst. a) a přihlížeti k přebytku jevícímu se v suché roční době a hleděti, aby při pohonných dílech zajištěna byla určitá reserva. Mimo tento případ částečné expropriace, kde úplná není možna, ježto jen část vody jeví se přebytečnou, volnou, lze povoliti vyvlastnění soukromé vody tekoucí i z části v tom případě, že nový projekt celého množství nepotřebuje. (Arg. a maiori ad minus.) Ohledně zbývajících množství vody, nehodlá-li jí vlastník sám pro své účele použiti, byla by možna opět další expropriace jiným podnikatelem.

Nepoužívá-li vlastník soukromé tekoucí vody pro sebe, nelze ihned žádané její vyvlastnění vysloviti, nýbrž třeba dříve vlastníku poskytnouti určitou lhůtu, zda rozhodne se sám vody prospěšně užívat, ježto

¹⁸⁾ Srov. Budw. 14977 ai 1900.

jest jen spravedливо, aby příznána mu byla v tomto užívání zákonná priorita.

Jest ovšem otázka, zda vlastník může se vyhnouti expropriaci tím, že vody své použije k účelům jakýmkoliv, třeba i luxusním. Při zodpovězení této otázky jest jednak poukázati na znění § 28., který výslovně praví „aby se vody s větším prospěchem užívatí mohlo aneb aby se škodlivé účinky její odvarovaly,“ jednak na analogii § 37., který připouští expropriaci soukromé vody a vodních práv k účelu zásobování obcí a osad vodou, „pokud jich ti, již mají právo k vodě, k týmž potřebám nemají zapotřebí.“ Z obou těchto zákonných ustanovení lze usuzovati, že vlastník vody, chce-li hrozící mu expropriaci se vyhnouti, musí jí použiti aspoň tak hospodářsky významným způsobem, jak projektuje žadatel.

Vlastnímu použití vody nutno rovnati i zcizení vody třetí osobě, která ve stanovené lhůtě vody prospěšně použije, ježto nezáleží dle intence zákona na tom, kdo vody užívá, nýbrž jedině na tom, aby voda a vodní síla nezůstala nezužtkována.

K použití vody stanovena bude vlastníku vodoprávním úřadem „přiměřená“ lhůta, po jejímž bezvýsledném uplynutí může úřad expropriaci povoliti. Lhůta tato má býti přiměřena nejen vzhledem k době, kterou vyžaduje stavba potřebných vodních zařízení, nýbrž i přiměřena k subjektivní hospodářské situaci vlastníkově. Ježto zákon výslovně praví, že po uplynutí této lhůty úřad může žádanou expropriaci vysloviti, plyne z toho, že záleží na jeho volném uvážení, zda i lhůtu původně k použití vody vlastníku vyměřenou, vzhledem k okolnostem prokázaným prodlouží.

Jestliže byla dle § 28. odst. a) vyslovena expropriace soukromé vody tekoucí a bylo dáno povolení, aby někdo jiný než vlastník mohl vody vlastníku zbývajícím užívat, má správa státní do povolení vydaného (dle § 19.) vždycky také určití lhůtu přiměřenou, do kterého povolení musí býti užito. (§ 29. odst. 1.)

Lhůta tato musí tudíž býti vždy v expropriacním nálezu vyslovena, ježto nemůže zákon expropriaci vázati síly vodní, jichž event. mohlo by býti jinými prospěšně využito, kdyby síla ta nebyla již vázána uděleným povolením. Zásada tato konečně vyslovena jest pro každé vodoprávní povolení (§ 86.

odst. 2.). Lhůta stanovená má býti přiměřena, t. j. odpovídati jak možnosti praktického provedení díla, tak i hospodářské situaci žadatelově.

Leč lhůta tato na rozdíl od lhůty vlastníku dle § 28. odst. a. k využití vlastní vody stanovené není prodlužitelná, ježto zákon výslovně stanoví důsledek nedodržení lhůty pominutím povolení.

Zánik expropriačního povolení, jak na první pohled by se zdálo, nepomáhá eo ipso promeškáním stanovené lhůty, nýbrž výrok o zániku přísluší vodoprávnímu úřadu ať již k dožadání vyvlastněného neb osoby třetí, která chtěla by této vody sama použít, ať již z moci úřední. (Arg. druhého odst. § 29. „také tehdy se může uznati“.)

Ze znění § 29. odst. 1. však vyplývá, že výrok o zániku povolení pro promeškání lhůty nespočívá ve volném uvážení úřadu, nýbrž že úřad musí konstatovati, nebyla-li lhůta dodržena, že expropriační výrok pozbyl účinnosti. To ovšem nemůže býti překážkou úřadu, aby event. témuž expropriantu neudělil povolení expropriační nové, které obsahově by se třeba zcela krylo s povolením původním.

Že expropriant jest povinen expropriaátu zaplatiti náhradu a jakým způsobem tato se stanoví, bylo již výše vysvětleno a postačí tudíž zde pouze na výklad tento poukázati.

Jestliže náhrada ustanovená nebyla zaplacená buď vůbec, nebo neúplně neb nikoliv včas, může vodoprávní úřad k žádosti expropriaátově uznati, že povolení expropriační pozbylo moci práva. Na místě toho, aby žádal expropriaát za zrušení expropriačního nálezu pro nezaplacení náhrady, může žádati, aby k zaplacení jejímu byl expropriant přinucen.

B. Expropriace pozemkového vlastnictví normována jest v odstavci b) § 28.

Zákon dovoluje totiž v tomto ustanovení, aby pozemkové vlastnictví zatíženo bylo služebností vedení vody z jedné končiny na druhou, aby se tím vody s větším prospěchem užívatí mohlo aneb aby se škodlivé účinky její odvarovaly.

Zákon nevyhražuje oprávnění k této služebnosti určité osobě neb korporaci, nepožaduje, aby dílo vodní, jemuž vedení vody má sloužiti, bylo nutným nebo širšímu okruhu zájemníků

prospěšným, nýbrž spokojuje se jako v § 28. odst. a) jedině požadavkem, aby zamýšlený projekt sloužil k prospěšnému užívání vody neb obraně před vodou, tudíž aby zde splněn byl aspoň předpoklad hospodářského zájmu projektantova.

Použití této zákonné normy jest stejně přípustno, ať jedná se o zásobování vodou obcí, osad (§ 37.), samot (§ 39.), zabránění vodním škodám, zejména též k svádění srážkové vody po pozemku gruntovníkově volně tekoucí proti vůli dolejšího souseda (§ 11.), o provedení meliorací (odvodněním neb zavlažováním) otevřenými svodnicemi neb drény, o zřízení zdymacích zařízení a p. Použití § 28. jest však vyloučeno tehdy, když jedná se o rozvádění vody v zastavených osadách. V tom případě lze postupovati jen dle stavebního řádu a event. použití výhod § 365. o. o. z.¹⁴⁾

Zákon vyhražuje právo expropriační pouze „k tomu konci, by voda jiným náležející přes cizí pozemek z jedné končiny na druhou se vedla a zřídily se tam stroje a opatření, jichž k tomuto vedení vody potřeba.“ Slova „z jedné končiny na druhou“ nesmí býti vykládána pouze ve smyslu svádění vody, nýbrž výrazem tím rozumí se i přívod vody na místo, kde má jí býti upotřebeno ať již za účelem jakýmkoli (průmyslovým neb zemědělským). Stroji a opatřeními, jichž k vedení vody potřeba, rozuměti sluší ta vodní zařízení, která mají za účel umožniti dopravu vody z místa na místo, tedy především jezy, pumpy, trkače a p., rozhodně však ne budovy mlýnské neb tovární.

Ježto zákon připouští trvalé zatížení pozemků služebnostmi, lze argumentem a maiori ad minus z toho odvoditi, že § 28. připouští i časově obmezené uložení služebnosti na př. je-li třeba za účelem zřízení určitého díla na čas svést vodu přes cizí pozemek. Že možná jest služebnost i na kratší dobu, vyplývá z analogie § 484. o. o. z., dle něhož expropriace nesmí jíti přes míru nezbytně nutnou. Že možná jest služebnost vedení vody pod povrchem pozemku krytým kanálem neb drény, bylo již výše řečeno a možnost ta odůvodněna jest tím, že zákon nezmiňuje se o kanálech a náhonech otevřených, nýbrž jen všeobecně o vedení vody, které tudíž provedeno býti může i rourami a drény pod povrchem položenými.

¹⁴⁾ Srov. Budw. 6944 ač 1892.

Které pozemky podrobeny jsou expropriaci dle § 28. odst. b? Německý text zákona označuje objekty expropriaci podrobené slovem „Liegenschaften“, nikoli „Grundstücke“, kterýžto výraz může dle okolností býti vykládán v užším slova smyslu zemědělských pozemků na př. §§ 11. a 12. v. z., § 10. zákona z 6. února 1869 č. 18. ř. z. Výraz „Liegenschaften“ kryje se s pojmem nemovitosti § 293. o. o. z., pod který patří bezsporně na př. i veřejná cesta. I na této lze uložit služebnost vedení vody (na př. v rourách), pokud zájem veřejný tím netrpí, t. j. usus publicus na dále jest zachován.¹⁵⁾

Jestliže v § 32. odvolává se zákon na ustanovení § 28. lit. b, nemůže z toho býti obráceně usuzováno, že výjimečná ustanovení § 32. mají platiti též na všechny případy § 28. lit. b. V druhém odstavci § 32. vyslovené obmezení, že v odstavci prvním téhož § normované donucovací právo nevztahuje se ke stavením a ku dvorcům a zahradám k těm stavením náležitým ani k parkům ohraženým, nemůže býti vztahováno na expropriaci § 28. lit. b, nýbrž platí jasně a zřetelně pouze na případy § 32.¹⁶⁾

Služebnost může záležeti buď v trpení nějakého používání cizího neb ve vzdalování se určitého používání vlastního.

§ 28. odst. b. připouští pouze zřízení služebností za účelem účelného vedení vody přes pozemek služebný. Leč od těchto služebností může se expropriát-gruntovník dle své vlastní vůle osvoboditi tím, že odstoupí vlastnictví toho kusu země, jehož k vedení vody a náležitých k tomu zřízení jest zapotřebí.¹⁷⁾

Přísluší tudíž majiteli služebného pozemku analogicky dle § 906. o. o. z. volba buď trpěti služebnost nebo odstoupiti potřebný pozemek. Žadatel (expropriant) ani úřad volby této nemá, nýbrž žadatel jest povinen, rozhodne-li se expropriát pro postoupení pozemku, nabídku tuto přijati a přiměřenou náhradu za pozemek zaplatiti.

Poslední odstavec § 28. ustanovuje, že, nemohl-li by expropriát zřízením vodovodu na svém pozemku tohoto pozemku

¹⁵⁾ Srov. Budw. 6144 A ai 1908.

¹⁶⁾ Srov. Budw. 2587 A ai 1904.

¹⁷⁾ Srov. Budw. 9356 A ai 1913.

příhodně používati, má právo žádati, aby celá část pozemku, která tímto vodovodem bude pro něj znehodnocena a obhospodařování její stíženo, byla expropriantem vykoupena. Samozřejmě nevztahuje se toto právo, jemuž expropriant musí se za uvedeného předpokladu podrobiti, na celou pozemkovou parcelu, nýbrž jen na tu plochu pozemku, jejíž příhodné užívání bylo projektovaným vodovodem znemožněno.

Ze znění § 29. jest jasno, že tento § vztahuje se pouze na prvý případ expropriace dle § 28. odst. a (vyvlastnění soukromé tekoucí vody), takže nelze dle tohoto zákonného ustanovení i při uložení služebnosti dle lit. b. § 28. stanovit expropriantovi lhůtu, do které má uděleného povolení využiti.

Leč přihlížíme-li k tomu, že obtížení pozemku služebností chová v sobě obmezení disposičního práva vlastníkovy, musíme uznati, že obmezení to jest jen tehdy ospravedlněno, když skutečně s prováděním prací včas bude započato a tím podán nepřímý důkaz, že služebnosti bylo v zájmu vodního díla nezbytně potřeba. Ježto pak § 86. v odst. druhém výslovně předpisuje, že v každém případě vodoprávního povolení i uložení služebností má býti úřadem položena lhůta, v které díla povolená mají býti hotova pod uvarováním ztráty práva propůjčeného, nemůže býti použitelnost § 86. odst. druhého zajisté vyloučena tím, že § 29. ji výslovně jen pro případ § 28. odst. a) stanoví.¹⁸⁾

§ 30. Práva majitelů hor.

Jaká práva majitelé hor mají k odtékající vodě dolové, a jaká zvláštní práva k vodě jim vůbec přísluší, ustanovuje zákon horní.¹⁾

Není předmětem tohoto díla pojednávat o vodoprávních poměrech normovaných zákonem horním. Pouze toto budíž uvedeno:

Důlními vodami jsou ony vody spodní, které byly uvolněny pracemi hornickými, ať již kutacími nebo těžebními, jen když směřovaly k nalezení vyhrazených nerostů. Vody ty zůstávají důlními v celém svém toku od bodu

¹⁸⁾ Srov. Budw. 6500 A ai 1909.

¹⁾ Zejména §§ 99, 105, 128, 129, 130 a 131 hor. zák.

uvolnění až po jejich splnutí s jinými vodami povrchovými a neztrácejí této své povahy tím, že horní oprávnění zaniklo.

Majiteli hor přísluší k důlním vodám pod povrchem neobmezené právo disposiční.

Jedná-li se však o propůjčení důlních vod osobám třetím, omezena jest kompetence, daná § 129. horního zákona úřadům horním, pouze na negativní výrok, není-li se stanoviska zájmů hornických překážek, aby vody ty žadatelům byly propůjčeny. Positivní propůjčení vod těm osobám třetím přísluší však dle § 17. v. z. vodoprávním úřadům.

§ 30. nevypustil z dosahu vodního zákona důlní vody vůbec, nýbrž jen potud, pokud „zákon horní ustanovuje, jaká práva mají majitelé hor na odtékající vody důlní“. Zůstala tedy i pro důlní vody v platnosti ustanovení zákona vodního, pokud jde o takové vztahy k nim, jež zákonem horním upraveny nejsou, tedy zejména, pokud jde o užívání vod těchto mimo hornictví²⁾ aneb zasahuje-li dispo- sice vodami důlními následkem spojitosti svého vzniku s vodami veřejnými do poměrů těchto vod, stojících dle § 17. v. z. pod ochranou vodoprávních úřadů.³⁾

§ 31. Plavení dříví, rybolov.

§ 31. *Jak užíváti lze vody plavením dřev, ustanovuje zákon lesní a řády, vydané o plavení dřev; jak jí užíváti lze k lovení ryb, ustanovuje řád lovení ryb se týkající.*

A. *Plavení dřev* jest rovněž vodním užívacím právem, třebaže způsob, výkon tohoto práva normován jest zákonem zvláštním, lesním zákonem z 3. prosince 1852, č. 250 ř. z.

Důsledek toho jest, což budiž předem podotknuto, že propůjčením oprávnění k plavení dříví získává žadatel subjektivní právo k určitému užívání veřejné vody, které musí býti vodoprávními úřady při udělování nových práv užívacích (ať již dalších práv k plavení dřev nebo k užívání vody v užším slova smyslu díly vodními) respektováno. Z toho plyne, že oprávněný k plavení dříví má býti přizván ke každému vodoprávnímu jednání, jehož předmětem jest konsen-

²⁾ Srov. Bohusl. 2051 ai 1923.

³⁾ Srov. Budw. 7529 A ai 1910.

tování nového vodního díla, pokud mohl by dílem tím na svém subjektivním právu býti ohrožen, a že tudíž jest legitimován k činění námitek proti projektu a k použití opravných prostředků.

Ostatně tím, že úprava výkonu plavení dřev ponechána jest zákonu zvláštnímu, není působnost vodního zákona na plavení dřev zcela vyloučena. Výslovně ustanovuje § 35. les. zákona, že vyžaduje-li zavedení plavení neb zřízení staveb pro plavení dřev určitých nařízení vzhledem k vodě, používané vodními díly, mají býti nařízení ta vydána za šetření příslušných vodních zákonů, čili jinými slovy řečeno, plavení dřev a zřizování k tomu účelu potřebných staveb podléhá vodoprávnímu povolení, pokud mohla by jimi býti cizí vodní práva dotčena neb ohrožena, ba může býti dle § 36. lesního zák. žádané povolení odepřeno, nelze-li dle vodního zákona vodoprávní povolení ke stavbě udělit. Samozřejmě že i ostatní předpisy vodního zákona, pokud normují povinnost k udržování vodních děl a jejich cejchování, přicházejí v úvahu i při stavbách zřízených k provádění práva plavení dřev.

Co je to plavení dřev? Jest to používání hnací a nosné síly vodní k dopravě dříví v nesvázaném stavu, ať již v kládách neb (pravidelně) v polenech. Plavba vory liší se od plavení dřev tím, že jí dopravováno jest po vodě dříví pevně svázané za řízení plavců, kdežto plavení volných polen ponecháno jest pouze hybné síle vody.

Právo ucházeti se o povolení k plavení dřev má každý bez ohledu na to, je-li vlastníkem lesa nebo pouze kupcem dříví. Leč právo to vázáno jest vždycky předchozím povolením. Ba ani vlastník soukromé vody tekoucí nemůže bez úředního povolení své vody k plavení dřev používat, ježto toto užívání soukromé vody bylo by s to vykonáváti vliv na cizí vodní práva (§ 17. odst. 2. v. z.) a tudíž potřebuje povolení — ovšem zde nikoli dle lesního, nýbrž dle vodního práva.

Dle lesního zákona třeba jest povolení politického úřadu k plavení dřev po vodách veřejných a cizích vodách soukromých, kteréžto poslední jest tehdy přípustno, nebylo-li by lze dopravit dříví z lesa jinak anebo jen s nepoměrnými náklady. Samozřejmě, že za způsobenou škodu majiteli soukromé vody právě tak, jako těm gruntovníkům, na jejich po-

zemky nutno pro nedostatek jiné cesty (§ 24. les. z.) dříví dopravovati, ručí podnikatel. Povolení toto uděluje politický úřad první stolice po provedeném místním šetření, k němuž přibráni byli znalci a účastníci.

Za povolení k plavení dřev po veřejných vodách může se ucházeti každý. Žádosti ty, ať jedná se o povolení podniku nového neb o prodloužení koncese staré, mají obsahovati dle možnosti přesné údaje o době projektovaného plavení, o místě, kde toto má začítí a až kam sahati, o druhu a množství dříví k plavení určeného. Je-li potřeba pro podnik ten zříditi zvláštní díla, nutno k žádosti připojiti plány a technické popisy těchto děl, vylíčení vztahu těch děl k celému okolí a k ostatním takovým stavbám a vodním dílům na vodě té již zřízeným.

Politický úřad (zemský) vyhlásí žádosti ty v obcích, jichž obvodem plavení jest projektováno aneb v jichž obvodu bude patrný vliv projektovaných vodních staveb.

Chce-li ještě jiný podnikatel ucházeti se o povolení k plavení dříví v téže říční trati, má podati žádost (jedná-li se o plavení tohoto roku) do 14 dnů, jinak do 6 týdnů po vyhlášení. Po uplynutí této lhůty provede politický úřad nutně komisionelní šetření na místě, k němuž přibere žadatele, zástupce v úvahu přicházejících obcí, sousedy, jiné účastníky a znalce a dle výsledku tohoto řízení rozhodne.

Žádané povolení k plavení dříví a k zřízení nutných k tomu staveb může býti dle lesního zákona odřeknuto jen tehdy (není-li t. č. vůbec nepřípustno proto, že určitému podnikateli propůjčeno bylo výhradní právo k plavení dříví na určité vodní trati), když

- a) spojeno by bylo s velkým nebezpečím,
- b) kde činilo by nutným odstranění jiných již stávajících děl, která z veřejného ohledu jsou většího neb stejného významu a nedovolují přeložení na jiné místo;
- c) kde pravděpodobně přivoděna by byla škoda, která podnikatelem nemohla by býti nahrazena.

Při více uchazečích nutno působiti nejdříve k smírné dohodě a není-li jí docíleno, rozhodne úřad. Úřadem tím jest zemský úřad politický, má-li povolení omezeno býti na tři roky, při delším až maximálně 30 roků, aneb vztahuje-li se podnik na více zemí, jest kompetentní ministerstvo vnitřní.

Bylo právě výše řečeno, z kterých pouze důvodů může býti žádost dle lesního zákona zamítnuta. Leč projektovány-li jsou na veřejné vodě stavby k výkonu tohoto práva, jest nutno žádati ještě za vodoprávní povolení k těmto stavbám, které byvši odepřeno vylučuje i povolení k plavení dříví, jinak dle lesního zákona přípustné.

O výkonu plavení dříví, je-li pouze jeden výhradně oprávněným (§ 27. les. z.), o úpravě plavení při více žadatelích (§ 31.), o spoluužívání děl ostatními k plavení oprávněnými (§ 32.) a o zřizování a o udržování potřebných děl (§ 33.) jest poukázati na jasné znění lesního zákona.

Jen na to třeba upozorniti, že zřízení a udržování děl k plavení dřev potřebných podléhá též normám vodního zákona (§§ 21., 44. v. z.), z čehož plyne tento důsledek. V § 33. les. zák. předvídané úplné odstranění těchto staveb pobřežních není přípustné, když tyto stavby vedle svého hlavního účelu slouží též k ochraně pobřežních pozemků z veřejných důvodů nutné. V takovém případě majitel jich není jen tehdy k delšímu jich udržování povinen, když zřídí stav, který při nejmenším není horší než ten, který byl před zřízením těchto staveb.¹⁾

Pokud ručení za škodu se týče, ustanovuje lesní zákon v § 34. toto:

Každý podnikatel jest zavázán, aby, pokud to uzná politicky nutným, zajistil ochrannými stavbami části břehů, budovy a vodní díla, která jsou plavením ohrožena. Není-li ohrožení jich přivoděno pouze plavením dřev, avšak jím zvětšeno, má na takové ochranné stavby poměrně přispěti.

Škoda, která byla prokazatelně přivoděna plavením, třebas by i ochranné stavby byly zřízeny, má býti vždy hrazena podnikatelem plavení. Byla-li škoda plavením pouze zvětšena, má podnikatel povinnost pouze k přiměřenému příspěvku. Tato povinnost k náhradě škody jde tak daleko, že i ta škoda musí býti nahrazena, která byla přivoděna dřevy odplavenými velkou vodou z dřevního skladiště.

Povinnost k náhradě škody nespočívá tudíž jen na zavínění podnikatelově, nýbrž i na přivodění škody plavením bez jeho viny (Randa).

¹⁾ Srov. Budw. 6766 A ai 1909.

Jako záruku za plnění podmínek povolení a hlavně za úhradu škody má podnikatel složit u úřadu obnos, jehož výši stanoví úřad po slyšení stran a znalců.

Každé ukončení jednotlivého plavení musí podnikatel oznámiti politickému úřadu, který vyzve neprodleně všechny účastníky, aby do 14 dnů uplatnili své nároky na náhradu škody pod následky praekluse.

O nárocích těch rozhodne úřad politický po provedeném šetření s přibráním znalců, nebylo-li lze dosáti smírné dohody.

Nejsou-li strany s přisouzenou náhradou spokojeny, mají býti poukázány na pořad práva.

B. Rybářství. V Čechách nemáme vlastního rybářského zákona, který by normoval právo rybolovu. (Na Moravě vydán rybářský zákon z 6. června 1895 č. 62. z. z. ex 1896.) Vzhledem k tomu jsou jednak normy upravující právo rybolovu roztroušeny, jednak nedostatečné, spokojující se pouhou úpravou výkonu rybářství. (Zákon z 9. října 1883 č. 22. z. z. ex 1885 vydaný v příčině některých opatření ku zvelebení rybářství ve vodách vnitrozemských.)

Při zodpovězení otázky, kdo jest k rybolovu oprávněn, dlužno rozeznávati mezi vodami soukromými a veřejnými.

Při vodách soukromých přísluší právo rybolovu vlastníku vody a to jednak vzhledem k ustanovení § 295. o. o. z., který prohlašuje ryby v rybníce za jeho příslušenství a tudíž za podléhající neobmezenému disposičnímu právu vlastníka soukromé vody stojaté, jednak vzhledem k obsahu vlastnictví k vodám tekoucím, které zahrnuje v sobě právo přisvojiti si všechny síly a užítky vodní, tudíž bezesporně i ryby ve vodě se nalézající.

Jestliže osoby třetí vykonávají právo rybolovu na soukromé vodě, musí se opíratí o titul soukromoprávní, ať nabytý derivativně (koupě, pacht) nebo originálně (vydržení).

Pokud vod veřejných se týče, není otázka, komu právo rybolovu v nich přísluší, zákonem rozřešena. Zákon občanský v § 382. vylučuje naprostou volnost rybolovu, poukazuje na to, „že zákony politickými jest stanovoeno, komu právo rybolovu přísluší.“

Výše zmíněný zákon z r. 1883 prohlašuje pouze v § 10., že „nikdo nesmí ryby lovití, kdož není opatřen lístkem rybářským, dosvědčujícím, že oprávněn jest lovití ryby ve vodě, jíž se týče“ a rozeznává tři druhy těchto lístků:

a) lístky vydané majetníkům neb nájemníkům práva rybářského od politického úřadu okresního;

b) lístky vydané třetím osobám od majetníků aneb nájemníků práva rybářského;

c) pro vody, v kterých dosud každý anebo všichni občané neb obyvatelé některé obce smí lovití, lístky vydané od starosty pobřežní obce.

V obou prvých případech jsou rybářské lístky pouze listinou dokumentující právo k rybolovu, v posledním však případě (ovšem velmi řídkém) vydáním lístku starostou zakládá se pro určitou osobu subjektivní právo k rybolovu, vylučující z rybolovu všechny ty, jimž lístku, tudíž práva propůjčeno nebylo.

Nepřihlížíme-li k případu c) celkem řídkému, který konečně při sporech nepřísluší ani do kompetence politického úřadu, jsa výkonem starostovy pravomoci autonomní, lze v rybářském lístku spatřovati pouhou listinu legitimační, dosvědčující, že majitel lístku má právo rybolovu na určité trati vodní.

Otázka vydávání lístků osobám třetím majitelem neb nájemcem rybolovu jest otázkou čistě soukromoprávní. Právo k vydání tohoto lístku může býti odvozováno pouze z titulů soukromoprávních a spory snad v tomto směru vzniklé řešeny budou soudy dle norem občanského práva.

Zbývá tudíž jediný a nejdůležitější druh rybářských lístků, vydávaných politickým úřadem majiteli a nájemci rybolovu co průkaz o existenci jich subjektivního práva.

Jak z povahy rybářského lístku jako pouhé legitimační listiny vyplývá a jak v čl. IX. vyhlášení býv. místodržitelství ze dne 23. června 1913 č. 33. z. z. výslovně jest vytčeno, může politický úřad, u kterého podána byla žádost za vyhotovení rybářského lístku, žádosti této pouze tehdy vyhověti, když žadatel oprávnění k rybolovu věrohodně dosvědčí. Je-li oprávnění to sporné, nemůže politický úřad, jelikož právo k rybolovu jako právo soukromé jest vyhrazeno

kognici řádných soudů, spor tento rozsudkem řešiti, nýbrž musí odkázati strany, aby se dovolaly jedině kompetentního fora soudního.

Toto rozdělení kompetence nemůže však brániti politickým úřadům, aby v případě, když účastník žádá za vyhotovení rybářského lístku, nerozřešily pro sebe praejudiciálně otázku soukromoprávní, zdali žadateli v dotyčné vodě právo rybolovu přísluší, aby pak mohly rozhodnouti o otázce, do jejich kompetence spadající, zda totiž žádaný lístek může býti vystaven.

Průkaz o likvidnosti subjektivního práva rybářského bylo by ve velmi četných případech obtížno podati rozhodnutím soudním, zápisem do knih pozemkových neb jinými listinami, veřejné víry požívajícími (na př. notářským spisem) a p.

Zákon z 9. října 1883 č. 22. z. z. ex 1885 a v souhlase s ním výše zmíněné vyhlášení býv. místodržitelství z r. 1913 usnadnily politickým úřadům rozhodování o této praejudiciální otázce tím, že v souhlase s § 323. o. o. z. připouštějí, aby úřady tyto místo zjištění existence práva rybolovu se spokojily pouhým zjištěním nepopíraného vykonávání rybářství, tedy zjištěním nepopřené držby práva rybolovu se strany žadatele; předpisy zmíněné ustanovují, že politické úřady nesmějí odepřítí vydání žádaného lístku rybářského tomu, kdo nepopíraným způsobem rybářství vykonává.²⁾

Dokud jest někdo v držení nesporného výkonu rybářského oprávnění, nemůže dle platných zásad obecných býti vyzván, aby své oprávnění prokázal.

Skutečný výkon rybářství nestává se sporným pouhým popřením neb formelní námitkou, nýbrž jen jednáním třetího, které směřuje k zabránění výkonu.³⁾

Pro oprávnění k žádosti za vydání rybářského lístku jest rozhodno, zda uchazeč se nalézá v době podání žádosti v držbě nesporného výkonu rybářství.

Držba práva nejví se sama jako trvalý právní poměr, nýbrž jen jako skutečnost. Může tudíž býti splněna neb nikoli dle činnosti dotyčné osoby. Politický úřad musí tedy při rozhodování o oprávnění uchazečově vždy vyšetřiti, zda

²⁾ Srov. Budw. 9293 A ai 1912.

³⁾ Srov. Budw. 9294 A ai 1912.

nalézal se v době žádosti v nerušené a nepopírané držbě práva rybolovu, pro jehož výkon má platiti rybářský lístek co legitimační listina.⁴⁾

Praesumpce nerušené držby jest tehdy dána, když žadatel opírá se o pronájem rybolovu po léta po sobě jdoucí a o pravidelný příjem rybářských lístků.⁵⁾

Jestliže obec domáhá se vyhotovení rybářského lístku pro sebe, jest třeba zkoumati, zda obec co taková jest v nepopírané držbě práva rybolovu v určité vodě, zda totiž obec prostřednictvím svých representantů (srov. § 337. o. o. z. slovo „Machthaber“) vykonává toto právo pro sebe. Jestliže občané vůbec, tudíž kdokoli, ve zmíněných vodách ryby chytali a nejednali z příkazu obce pro obec, není vykonávání rybolovu obcí dle § 10. zákona z r. 1883 prokázáno.⁶⁾

Činí-li různé strany nároky sobě odporující v příčině vydání lístku rybářského a neprokáže-li jedna strana likvidním způsobem, že jí právo rybářské přísluší, má politický úřad zjistiti skutečnou povahu věci jen však za tím účelem, aby sobě zjednal přesvědčení, kdo rybářství, o které jde, způsobem nepopíraným vykonává.

Jak výše řečeno, nemusí úřad přihlížeti k prostému popření tohoto výkonu odpůrcem neb jeho námitce, nýbrž musí vyšetřiti, zda odpůrce provedl takové činy, aby výkonu rybolovu žadatelem zabránil.

Jestliže bylo zjištěno, že žadatel jest v nesporném držení práva rybolovu, budiž mu žádaný lístek vydán.

Bylo-li naproti tomu vyšetřeno, že vykonávání dotčeného rybářství jest pochybným neb popíraným, jest strany dle předpisů §§ 344.—348. o. o. z. odkázati na pořad práva.

Před tím ovšem má úřad politický pokusiti se o dohodu o tom, kdo prozatím až do doby, než se stane jiné opatření soudní, má rybářství vykonávati. Bylo-li docíleno v tomto směru dohody, jest vydati lístek s platností až do definitivního rozhodnutí soudního; nestane-li se dohoda, jest strany i v příčině opatření zatímních odkázati na příslušný soud.

⁴⁾ Srov. Budw. 9822 A ai 1913.

⁵⁾ Srov. Budw. 7406 A ai 1910.

⁶⁾ Srov. Budw. 9293 A ai 1912.

Teprve tehdy, až soudem rozhodnuto bude o tom, komu právo rybolovu přísluší, může býti zvítězivší straně lístek rybářský vydán.

Zákonem z 9. října 1883 č. 22. z. z. ex 1885, provedeným výše zmíněnou vyhláškou místodržitelenskou vyslovena byla i různá omezení rybolovu, z nichž v poslední době nejspornější byla otázka slupů.

Článkem III. bod 6. místodržitelenské vyhlášky z 23. června 1913 vysloven byl zákaz používání slupů pro lovení ryb. Ježto v zákazu tomto není činěno rozdílu mezi vodami veřejnými a soukromými, nýbrž zákaz zní zcela všeobecně, platí i pro vody soukromé.⁷⁾

Tento zákaz nevztahuje se však na taková chytadla, která před prvním vydáním zákazu místodržitelenským vyhlášením z dne 14. května 1897 č. 25. z. z. vysloveného již stávala a jichž trvání zakládá se na určitém zvláštním právním důvodu (staré výsady listinné, vrchnostenské neb úřední povolení). V těchto případech dovoleno jest i nadále chytadel těch používatí za šetření platných předpisů ohledně doby hájení, dob zákazu lovení a vykonávání rybolovu (čl. I., III. a X. vyhlášky z r. 1913). Zejména musí býti slupy tak zařízeny, abych jich otvory (oka), jsou-li mokré, měly délku a šířku nejméně 2,5 cm.

Výpočet „zvláštních právních důvodů“ jest v uvedené vyhlášce taxativní a nemůže býti rozšiřován na jiné důvody. Zejména nelze v dlouholetém používání slupů spatřovati zvláštní právní důvod pro výjimku ze zásadního zákazu slupů, třebaž i trvalo od nepaměti.⁸⁾ Nelze tudíž dovolávati se pro odůvodnění dalšího používání slupů starého stavu dle § 102. v. z.⁹⁾

Okolnost, že o slupu jest ve vodní knize zmínka, nemůže nahraditi požadavek zvláštního právního titulu, vyhláškou požadovaného.

Rovněž nenahraňuje průkaz toto vlastnické právo k dotyčnému zařízení, vlastnictví k vodě aneb prokázané právo rybolovu na této vodě.¹⁰⁾

⁷⁾ Srov. Budw. 10796 A ai 1915.

⁸⁾ Srov. Budw. 10796 A ai 1915.

⁹⁾ Srov. Budw. 10830 A ai 1915.

¹⁰⁾ Srov. Budw. 8443 A ai 1911.

Slupy přípustny jsou jen tam, kde existovaly již r. 1897 a existenci svou opírají o staré výsady listinné, vrchnostenské neb úřední povolení.

V ostatním lze pro nedostatek místa a obsáhlost látky poukázati na další ustanovení zákona z r. 1883 a místodržitelské vyhlášky z r. 1913; zákon i vyhláška jsou v dodatku tohoto díla otištěny.

§ 32. Vyhrazení služebností podnikům národohospodářsky prospěšným.

Podnikatelé svlažovacích zřízení, hnacích strojů a stavidel, o kterých očekávají, že národnímu hospodářství budou u velké míře prospěšny, mohou podle toho, co ustanovuje § 28. lit. b) (§ 15. zák. říšského), žádati, aby jim na cizím pozemku za přiměřenou náhradu byla povolena služebnost dostatečná k přivádění a odvádění vody, k zřizování potřebných stavidel, splavů a jiných přístrojů, aneb aby jim, volí-li tak vlastník pozemku, postoupena byla potřebná půda a země.

Toto donucovací právo nevztahuje se však ke stavením a ku dvorcům a zahradám k těm stavením náležitým, ono nevztahuje se také k parkům ohrazeným.

Nemohl-li by vlastník zřízením takového vodovodu pozemku svého příhodně užívatí, budiž ku naléhání jeho celý pozemek odkoupen.¹⁾

Norma tato vyhrazuje právo služebnosti podnikům národohospodářsky prospěšným k vedení vody, k zřizování potřebných stavidel, splavů a jiných přístrojů.

Na prvý pohled zdá se ustanovení tohoto § obdobným, ne-li stejným s normou § 28. lit. b), což vedlo i Peyera k tomu, aby obě tato zmíněná zákonná ustanovení považoval za ustanovení synonymní. V náhledu svém utvrzen byl Peyrer i tou okolností, že dolnorakouský zákon vodní spokojil se pouze s ustanovením § 32., vyloučiv ze svého obsahu ustanovení českého § 28. odst. b. Peyrer odůvodňuje svůj názor tím, že „prospěšné vedení vody“ § 28. lit. b) kryje se s pojmem „prospěchu národohospodářského“ § 32., že účel vyvlastnění

¹⁾ Slezský vodní zákon nemá druhého a třetího odstavce tohoto ustanovení, moravský pak nevyjímá z expropriace ohrazené parky.

§ 28. („k vedení vody a náležitých k tomu zřízení“) jest stejný s účelem vyvlastnění § 32. („k přivádění a odvádění vody, k zřizování potřebných stavidel, splavů a jiných přístrojů“) a že posléze vyloučení z expropriace dle druhého odstavce § 32. stavení, dvorů, zahrad a parků má z důvodu slušnosti použito býti i na expropriaci § 28. odst. b.

Názor tento vyvrácen jest již podstatným rozdílem obsahu obou zákonných ustanovení nehledě ani k tomu, že nelze vysvětliti jen redakčním nedopatřením okolnost, aby zákon obsahoval normy zcela stejné ve dvou paragrafech a bezdůvodně používal jen různých výrazů vyjádření jedné a téže myšlenky.

Účel expropriace § 32. jest podstatně širší než při vyvlastnění dle § 28. lit. b., ježto může býti propůjčena nejen pro zařízení k přivádění a svádění vody, nýbrž i pro zařízení, která mají za účel využití vody ať již k pohonu vodních strojů, ať k zavlažování pozemků, ať k provozování zdymadel. (Účel expropriace § 28. lit. b. spokojuje se umožněním prospěšného vedení vody, účel expropriace § 32. směřuje již k národohospodářsky výhodnému užití vody.)

Ježto účel vyvlastnění dle § 32. jest podstatně obsažnější, jsou i podmínky jeho poměrně přísnější a to ve dvou směrech, jednak pokud subjektu vyvlastnění se týče, jednak i vzhledem k objektu tím, že určité pozemky jsou ze zásahu jeho vyloučeny.

Za propůjčení služebnosti dle § 28. lit. b. může žádati každý, kdo projektuje prospěšné užívání vody neb obranu před jejími škodlivými účinky, aniž by musel prokazovati, že břemeno služebnosti, které vyhověním jeho žádosti expropriátu vznikne, vyváženo bude prospěchem širšího okruhu zájemníků. § 28. lit. b. předpokládá pouze hospodářský zájem projektantův. Naproti tomu § 32. vyžaduje, aby podniky, pro které se propůjčení služebnosti žádá, byly národnímu hospodářství převážně (u veliké míře) prospěšny. Zdali podmínka tato bude v konkrétním případě splněna, záleží na vyšetření všech skutkových okolností. Předpoklad tento lze považovati za daný tehdy, když hospodářský význam podniku sahá přes jednotlivcovu domácnost, když vykonává vliv na zemědělský neb průmyslový rozvoj okolí a na druhé straně užitek jeho převládá nad škodami, které

uplatněním donucovacích prostředků pro expropriáta vzniknou. Naproti tomu není potřeba, aby podnik sám sloužil veřejnému zájmu (a contr. § 49.). Nedostačuje tedy dle § 32., má-li voda dosud nevyužitkovaná lépe býti využito, nýbrž třeba, aby prospěch ze zamýšleného použití převyšoval v ohledu národohospodářském — tedy veřejném — újmu, která vzniká z toho, že se pozemkům ukládá nové břemeno.

Zda z uskutečnění projektu lze očekávati, že bude u veliké míře národnímu hospodářství prospěšný, jest třeba zjistiti při vodoprávním řízení, k němuž nutno přibrati všechny zájemníky a znalce. Samozřejmě, má-li býti expropriace dle § 32. povolena, bude nutno, aby očekávaný prospěch byl s největší možnou pravděpodobností odůvodněn, nestačí tudíž v tomto směru pouhá naděje projektantova. O národohospodářském významu projektu rozhoduje úřad vodoprávní dle volného svého uvážení.

V druhém směru omezena jest expropriace § 32. tím, že nevztahuje se ke stavením a ku dvorům a zahradám k těm stavením náležitým, rovněž ne k parkům ohraženým. Vyjma tyto objekty, taxativně zákonem vypočtené, jest expropriace přípustna bez obmezení, tudíž možna jest stejně jako u § 28. lit. b. i na veřejných cestách, pokud veřejné jich užívání není ohroženo. Vyloučení výše uvedených objektů z expropriace týká se výhradně donucovacích prostředků § 32. a nemůže býti na jiné případy expropriace, zejména ne též na § 28. lit. b. rozšiřováno.

Jinak jsou obě expropriace zcela shodné.

Také § 32. připouští pouze zřízení služebnosti k přivádění a odvádění vody a k zřízení potřebných stavidel, splavů a jiných přístrojů na pozemku služebném. Leč i zde přísluší majiteli služebného pozemku právo volby mezi trpěním služebnosti nebo odstoupením potřebného pozemku. Rozhodne-li se majitel pro alternativu druhou, musí projektant nabídku jeho přijati a přiměřenou náhradu za pozemek zaplatiti.

§ 32. obsahuje v posledním odstavci zcela totožnou normu s posledním odstavcem § 28., dle níž má expropriát právo žádati za výkup celého pozemku projektantem, nemohl-li by zřízením projektovaného vodovodu, resp. i zařízením výše uve-

dených příhodně užívatí. Ježto ustanovení tato jsou souhlasná, postačí zde pouze poukázati na výklad § 28.

Pokud vyšetření a vyplacení náhrady se týče, platí i v § 32. vše, co v tomto směru pověděno bylo u § 28. Jest sice pravda, že v § 38., jednajícím o stanovení náhrady za expropriaci není výslovně uveden § 32. Leč tím, že v případě § 32. má přijíti k plné působnosti § 28. lit. b., jest dispozice § 38. aplikována i na případ § 32.

§ 33. Přemostění nově zřizovaných stok.

Založí-li podnikatelé otevřené stoky, svodnice aneb průplavy, jsou povinni, aby nejenom závazky v § 491. ob. zák. obč. jim uložené na se vzali, ale také aby zřídili a zachovávali mosty a lávky k spojení obou břehů potřebné, a jsou-li vodovody aneb průplavy nad povrchem země vystavěny, mají zříditi a zachovávatí potřebné průjezdy a průchody a opatřiti, čehokoliv k ochraně osoby aneb vlastnosti třeba.

§ 491. o. o. z. zní: „vyžadují-li vody, které mají býti odvedeny, příkopů a kanálů, musí je vlastník panujícího pozemku zříditi, musí je také řádně zakrýti a čistiti a tím zmírniti břemeno pozemku služebného.“

Norma § 33. vyslovuje spravedlivou zásadu, aby ten, kdo svou vodní stavbou komunikaci dosavadní porušil, se postaral svým nákladem o náhradu, a aby přispěl k ochraně osoby a majetku, jeho vodním dílem ohrožených.

Zřizuje-li kdo otevřenou vodní stoku, náhon a přetíná-li dílo toto dosavadní komunikaci, jest povinností podnikatelovou, aby pečoval o přemostění svého náhonu a aby most ten v řádném stavu udržoval. Jestliže zřízen byl náhon podél veřejné cesty, jest povinností podnikatelovou zajistiti bezpečnost osoby a majetku třetích osob tím, že náhon svůj na místech s cesty přístupných řádně ohradí a zábradlím opatří. Tatáž povinnost stíhá ovšem podnikatele i u jiných vodních nádržek a svodů vody, pokud zřízením těchto děl mohla by býti bezpečnost osob neb majetku po veřejné cestě jdoucích neb dopravovaných ohrožena (sběrné nádrže, turbínové kašny a p.) Je-li voda vedena nad povrchem půdy (aquaeductus),

stíhá podnikatele závazek, aby zřídil vhodné a bezpečné propustě komunikační. Vede-li se voda rourami nad veřejnou komunikací, jest potřeba vodovodní roury řádně zabezpečiti a event. veřejnou cestu v místě křižovatky bezpečnou střechou opatřiti.

Zákon sice zmiňuje se o vedeních vody otevřenými náhony neb aquaeduktem, leč nelze zajisté pochybovati o tom, že ustanovení § 33. lze použiti i při vedeních podzemních a že lze podnikateli uložiti za povinnost naprosto bezpečné zřízení přejezdů a přechodů přes podzemní toto vedení. Rovněž vyplývá z intence zákona, aby vodním dílem přerušená komunikace byla nahrazena, že podnikatel jest povinen zříditi a udržovati nejen mosty a lávku přes náhon, nýbrž i postarati se o příchod a příjezd k mostu (lávce) tak, aby dosavadní spojení obou břehů nedoznalo jeho dílem podstatné a zejména ne horší změny.

Závazky právě zmíněné nastupují nejen tehdy, když nový náhon, nová strouha se zakládá, nýbrž i když dosavadní se rozšíří neb jinak změní a změna ta vyžaduje buď zřízení neb rekonstrukci neb rozšíření mostu a to alespoň v tom poměru (je-li dosavadní most tělesem silničním a nikoli součástí vodního díla, o čemž promluveno bude níže), v jakém vzrostly náklady zřizovací, resp. udržovací změnou vodního díla.

Dle výslovného znění zákona jest podnikatel k těmto pracím povinen, zakládá-li (nově zřizuje) umělé korytů vodní. Povinnost tato zajisté pojata bude do podmínek vodoprávního konsensu (§ 19.) a most (zábradlí) stane se podstatnou součástí vodního díla, o němž platí nejen § 21., že dílo a tudíž i součásti jeho musí býti v takovém stavu zřízeny, a zachovány, aby voda a led mohly bez překážky odtékat, aby lovení ryb aneb jiné užitky nebyly, bez potřeby obtěžovány, aneb zkracovány, nýbrž i § 44. normující povinnost k čistění a udržování v dobrém stavu průplavů a jich součástí.

Jestliže teprve později změnou komunikace, nově založenou neb přeloženou cestou stane se přemostění stoky, dříve již zřízené, nutným, nenastává dle znění § 33. povinnost majitele stoky k zřízení mostu, nýbrž povinnost ta náležeti bude do normální silniční konkurence.

Jest tedy most zřízený podnikatelem vodní stavby, náhradou za přerušenu komunikaci součástí vodního díla (ná-

honu) a povinnost k udržování mostu vlastníkem (resp. uživatelem) díla dána jest předpisem §§ 33. a 44. Povinnost k udržování mostu zřízeného před platností vodního zákona, určití jest výhradně dle ustanovení § 44.¹⁾ Jestliže však byl most, jak výše zmíněno, zřízen později než vodní dílo, jest součástí veřejné cesty a povinnost k jeho udržování musí býti stanovena dle silničního zákona z 12. srpna 1864 č. 46. z. z.

Zřizován-li jest most přes přirozený tok vodní, jest most pochopitelně vždy považovati za součást cesty a dle toho o zřizovacích a udržovacích nákladech rozhodovati.

Dle toho, zda považovati jest v konkrétním případě most za součást vodní stavby neb tělesa silničního, říditi se bude též kompetence úřadů správních a bude v prvním případě k rozhodování příslušný úřad vodoprávní, v druhém úřad silniční.

Zanedbání povinnosti uložené §§ 33. a 44. má za následek trestní zodpovědnost majitele vodního díla a vedle toho i závazek jeho k náhradě škody, o níž event. může býti rozhodnuto prozatímne v adhaesním řízení trestním. Pro definitivní výrok o náhradě škody příslušný jest řádný soud.

§ 34. Spolužívání díla vlastníkem služebního pozemku.

Vlastník pozemku, jenž v prospěch podniknutí nějakého služebností byl zavázán, dojde práva žádati, aby mohl díla tím zřízeného spolužívati, pokud k nákladu, jež zřízení a zachovávání činí, bude dle míry ustanovené podle toho, mnoho-li vody bude jemu třeba, přispívati, a pokud tím nevzejde ani zkrácení, ani nebezpečí tomu, k čemu dílo bylo zřízeno.

Žádá-li se za spolužívání, když dílo bylo již začato, aneb jest již hotovo, má vlastník pozemku spolužívání žádati mimo to nésti větší náklad na změny, jichž jest třeba.

Kolik k nákladu přispívati jest, o tom rozhoduje příslušný úřad politický, až neunesli-li se o to účastníci.

Jestliže vodní zákon vyhradil určitým druhům podniků právo, domáhati se za účelem zdárného provedení projektu služebností na cizím pozemku, aby na pozemcích těch zřízena

¹⁾ Viz výklad tohoto § na str. 163.

byla díla k vedení neb vzdouvání vody, propůjčuje naproti tomu i vlastníku služebností zatíženého pozemku, aby děl těch, proti jeho vůli na jeho pozemku zřízených, mohl ve vlastním zájmu používat, pokud snad užívání to neztěžovalo by dosažení původně zamýšleného účelu vodního díla.

Ustanovením § 34. normován byl zvláštní právní stav, který bývalému expropriátu (služebností zatíženému) poskytuje subjektivní veřejné právo k donucení bývalého exproprianta (v jehož prospěch služebnost byla uložena), aby tento i proti své vůli dovolil expropriátu spolužívání vodního díla na pozemku expropriátově zřízeného. Právní poměr obou osob byl změněn, ač jinak opatření § 34. nutno považovati rovněž za expropriaci.

Podmínkou použití § 34. jest, aby na určitém pozemku zřízena byla cestou expropriační služebnost k vedení (svádění) vody neb zřízení vodního díla (jezu, stavidla). Nezáleží na tom, jakému účelu zřízené neb zřizované dílo toto má sloužiti, zda jedná se o podnik průmyslový, zemědělský neb o dílo určené k zásobování vodou. Proto zejména také tehdy bude lze ustanovení § 34. použiti, spočívá-li služebnost v trpěném odvádění spodní vody drény (při melioraci). Naprosto však vyloučen jest § 34. tehdy, když expropriací odňato bylo expropriátu plné vlastnictví pozemku (§ 49.), aneb použil-li expropriát svého práva propůjčeného mu § 28. lit. b. a § 32. a sprostil se hrozící mu služebnosti tím, že potřebný pozemek (ovšem za náhradu) postoupil do úplného vlastnictví žadatelova.

Druhou podmínkou jest, aby požadovaným spolužíváním nevzešlo ani zkrácení ani nebezpečí tomu, k čemu dílo bylo zřízeno. Není snad třeba, aby „spolužívání“ bylo žádáno k stejnému účelu, jaký sleduje dílo samo. Je-li na př. náhon zřízený na základě vyhrazené služebností určen k přivádění vody průmyslovému podniku, může vlastník služebností zatíženého pozemku žádati za spolužívání vody náhonem tím vedené k zavlažování svého pozemku, pokud ovšem žádaným odváděním vody neohrozil nebo nezkrátil by původní účel náhonu.

Třetí podmínkou použití § 34. jest, aby žadatel „přispěl k nákladu, jež zřízení a zachovávání činí a to

dle míry ustanovené podle toho, mnoho-li vody spotřebuje.“ Podmínka tato vyplývá samozřejmě z expropriační povahy § 34. a jest důsledkem spoluužívání a vodního spoluvlastnictví (§ 44.) žadatelova s vlastníkem vodního díla. Náklad, na který má býti přiměřený příspěvek žadatelem poskytnut, jest jak náklad zařizovací, tak i udržovací. Náklad zařizovací zahrnuje v sobě všechny výlohy vlastníka díla na zbudování díla nutně a účelně vynaložené a pozůstávati bude nejen z vlastních nákladů stavebních, nýbrž i poskytnutých náhrad za propůjčení služebností cestou expropriační, výloh s vypracováním a úředním schválením projektu spojených, nikoli ovšem náklad na event. pokusy podnikatelovy, které selhaly. § 34. předpisuje pouze příspěvek k zřízení a udržování vodního díla, rozhodně však jest vyloučeno uložení náhrady za prospěch, který snad pro žadatele ze spoluužívání díla vzejde. Poměr příspěvků, jak mají spoluuživatelé hraditi náklad zařizovací a udržovací, není stanoven jako v § 44. poměrem užitku, jaký spoluuživatelé z díla mají, nýbrž dle výslovného předpisu zákona dle poměru množství vody, tím neb oním z díla odebrané.

Výhoda § 34. není dána vlastníku služebností zatíženého pozemku ex lege, nýbrž nutno za propůjčení její u vodoprávního úřadu zažádati, který v řízení vodoprávním, k němuž přizve účastníky a přibere znalce, rozhodne, zda splněny jsou tu výše uvedené podmínky, zejména pak zdali žádaným spoluužíváním nebude vlastní účel díla ohrožen neb zkrácen.

Za přiznání výhody § 34. lze žádati kdykoliv, ačkoli nejhodnější doba k uplatňování tohoto nároku jest čas před budováním vodního díla. V tomto případě lze zajisté účelně projekt pozměnit, aby bez značných nákladů bylo lze vyhověti žádosti vlastníka sloužícího pozemku za spoluužívání. Byla-li podána žádost tato později, když již dílo bylo zřizováno neb snad již dokončeno, bude často třeba na díle tom změnu, která by spoluužívání žadatelovo umožňovala. Jest samozřejmo, že v tomto případě jest povinností žadatele, aby náklady spojené s provedením této změny hradil sám, ježto pouze svou žádostí k nim zavedl podnět.

Vzdá-li se později vlastník sloužícího pozemku práva spoluužívání, má dle zásady — vyložené při § 26. ohledně

vzdání se vodního díla — povinnost, aby na svůj náklad odstranil všechna zařízení, která svého času k vůli němu byla na díle provedena, aneb — neodstraní-li jich — musí hraditi náklady s jich udržováním spojené.

K rozhodování o nároku vlastníka pozemku služebností zatíženého dle § 34. na spoluužívání vodního díla, příslušný jest bezesporně dle § 75. vodoprávní úřad. Spornější však jest otázka, který úřad povolán jest rozhodnouti o povinnosti žadatelově k přiměřené úhradě nákladů zařizovacích, zda zejména nepodléhá výrok správního úřadu o výši náhrady, nejsou-li s ním strany spokojeny, přezkoušení soudnímu dle § 38. Leč uvážíme-li, že v § 38. není předpis § 34. uveden a dále že povinnost k hrazení nákladů udržovacích dle § 34. kryje se úplně s povinností udržovací normovanou § 44., podrobenou výlučně kognici vodoprávního úřadu, nelze zajisté pochybovati o tom, že výrok ohledně nákladů udržovacích nepodléhá soudnímu přezkoušení a že tudíž po event. projití správními instancemi stává se konečným a právoplatným. Ježto pak, jak ze znění § 34. patrné, není v úmyslu zákona rozlišovati mezi náklady zařizovacími a udržovacími, lze zásadu výše uvedenou aplikovati i na výrok správního úřadu o úhradě nákladů zařizovacích a vyloučiti i zde odvolání se nespokojených stran na pořad práva. (Pantůček.)

§ 35. Opatření vody při požáru.

Nastane-li nebezpečství ohněm,¹⁾ může místní úřad policejní, vztážmo starosta obce, které nebezpečí nastává, opatření veřejným prospěchem kázaná činiti, aby na čas se mohlo užívati vod soukromých a veřejných, a co opatřil, má bez průtahů vykonati.

Ustanovení toto pojato bylo i do řádu policie požární (zákon z 25. května 1876 č. 45. z. z.), který v § 26. praví: „Každý jest pod pokutami v § 60. ustanovenými povinen, k hašení ohně propůjčiti vodu, která se nalézá na jeho držebnosti.“

Obě tato ustanovení mají za účel, aby v kritickém okamžiku požáru mohla býti jednoduchým způsobem voda k ha-

¹⁾ Na Moravě a ve Slezsku „i při přechodné naléhavé nouzi o vodu.“

šení ohně potřebná opatřena. Jest pochopitelné, že v příčině té nelze se dovolávat vodoprávního úřadu o zakročení a proto vybaven byl místní policejní úřad, resp. starosta obce, oprávněním, aby mohl požadovati k časově omezenému použití té vody, která hořícímu objektu jest blízko. Nejedná se zde tudíž o případ vyvlastnění soukromé vody neb užívacího vodního práva, nýbrž právě jen o výkon práva z nouze.

Předmětem požadovacího práva jest každá voda, již možno k účelu hašení použít, tudíž jak voda soukromá, tak i voda veřejná. Starosta obce jest oprávněn činiti nárok nejen na vodu v uzavřených nádržích a studních se nalézajících, nýbrž i na vodu tekoucí, třeba by i po dobu požáru musilo býti vodní dílo, vodou touto poháněné neb zásobované, zastaveno.

Opatření starostovo v této příčině vydané jest ihned proveditelné a nelze tudíž proti němu si stěžovati s účinkem odkladným.

Neuposlechnutí vyzvání starostova k propůjčení určité vody jest trestno dle výše uvedeného řádu policie požární (§ 60. l. c.) a to pokutou do 20 Kč, při nedobytnosti vězením do 48 hodin. Trestní pravomoc vykonává starosta s dvěma radními a pokuty plynou do obecní pokladny chudinské, event. do pokladny k podporování hasičů.

Náhrada za odebranou vodu neb za doznání škody pravi- delně v takových případech žádána nebude. Leč byl-li přec nárok ten uplatňován, jest jen spravedливо, aby škoda, vodnímu oprávněnci tímto časově omezeným odnětím vody způsobená, byla také nahrazena. Ježto však § 34. neobsahuje v tomto směru žádných ustanovení, třeba přikročiti k analogii a prohlásiti dle § 51. odst. druhý za příslušný k rozhodování o požadované náhradě škody okresní politický úřad.

§ 36. Zásobování vodou jest záležitostí obce (osady).

Kde k pití, vaření, praní, napájení a k jiným potřebám hospodářským aneb k hašení ohně potřebné vody se ustavičně nedostává, a kde občané o sobě s to nejsou, aby se sami vo-

dou opatřovali, tam náleží podle ustanovení zřízení obecního na obec neb osadu, aby se vodou opatřovala.¹⁾

Zásobování vodou za účelem běžné potřeby obyvatelstva nemohlo zůstatí vodním zákonem nepovšimnuto aneb ponecháno pouze soukromé často nedostatečné a slabě finančně založené iniciativě jednotlivcově. Z důvodů tohoto prohlašuje § 36. zásobování občanstva vodou za určitých předpokladů za úkol samosprávy obecní, čili jak v německém textu se vyjadřuje, za záležitost obce neb osady.

Dříve než přikročeno bude k objasnění zákonného ustanovení, jímž zásobování občanstva vodou přeneseno bylo na bedra obce, resp. osady, nutno předem aspoň stručně zmíniti se o předpokladech, kdy nastává úkol obce o opatření pitné a užitkové vody se starati.

Především jest třeba, aby v dotyčné obci trvale nedostávalo se potřebné vody k pití, vaření, praní, napájení a k jiným potřebám hospodářským aneb k hašení ohně. Pouze okamžitá nouze v případě požáru může býti odvrácena použitím ustanovení § 35. Jest třeba, aby vody se trvale nedostávalo k hašení ohně neb k hospodářským potřebám, které jsou v § 36. pouze příkladně uvedeny. Nepostačuje, aby nedostatek vody jevil se pro účele čistě zemědělské, na př. zavodňování luk, pro něž v případě potřeby pečuje vodní zákon jinými normami (na př. institucí vodních družstev), rovněž ne pro účele průmyslové. Naproti tomu dlužno pod pojem hospodářských účelů subsumovati ty, které slouží všeobecné zdravotní péči na př. stříkání ulic a parků za účelem jich čištění, odvádění splašků kanálových vodou a pod.

Dalším předpokladem § 36. jest, aby občané sami nebyli s to, vodou se opatřovati, čili jak německý text zákona praví, aby zásobování vodou přesahovalo síly jednotlivcovy. Kde tudíž síly jednotlivých občanů postačí k tomu, aby nedostatečné zásobování vodou bylo napraveno tím, že

¹⁾ Wo an dem zum Trinken, Kochen, Waschen, Tränken und zu anderen wirtschaftlichen Zwecken oder zum Feuerlöschen nötigen Wasser ein dauernder Mangel herrscht und die Versorgung damit die Kräfte der einzelnen Gemeindeglieder übersteigt, ist die Wasserversorgung nach Massgabe des Gemeindegesetzes eine Angelegenheit der Gemeinden oder Ortschaften.

zodpověděna dle ustanovení obecního zřízení. (Viz §§ 78. a 82. odst. 1.—3. ob. zř.)⁵⁾

Od vodní obecní dávky nejsou osvobozeni ti občané, kteří pro izolovanou polohu svého obydlí nejsou s to brát vodu z obecního vodovodu. Nezáleží totiž na tom, zda jednotlivý poplatník má skutečný užitek z určitého obecního zařízení, jehož náklad má býti veřejnou dávkou hrazen. V podstatě organizace obce spočívá, že na vše, co patří do okruhu veřejných úkolů obce, mají přispívat všichni občané bez ohledu na svůj osobní zájem na určitém obecním zařízení. Proto vyslovuje též obecní zřízení pravidlo, že výlohy obecní mají býti od souhrnu občanů hrazeny (§§ 74., 79., 80. a 82. ob. zř.), ježto právě při těchto vydáních platí praesumpce společného zájmu.⁶⁾

Ježto zásobování vodou prohlášeno jest za záležitost obce neb osady a ježto může býti působnost vodovodu obecního prostorově obmezena jen na určitou část obce, osadu, jest povinností osady dle § 82. odst. 2. ob. zř., aby výlohy na zařízení, které jen osadě prospívají, sama hradila.

Jedná-li se o vodovod osady, jest věcně subjektem zmíněného práva a vyznačené povinnosti jen osada sama a nikdy místní obec. To plyne nesporně nejen z ustanovení § 36. v. z., v kterém, jedná-li se o opatření nutné vody pro osadu neb její obyvatele, jest osada sama označena jako onen subjekt, který má o to pečovat, a zejména z ustanovení § 37., v němž přímo jmenována jest též osada jako nositel práva na vyvlastnění potřebné k zřízení takových děl; totéž však vysvítá z vícero ustanovení obecního zřízení, zejména z § 82., dle kterého náklady na vodovod osady mají připadnouti k tíži jen osadě, rovněž z §§ 107. a 108. o. zř., dle nichž správa osadního ústavu, t. j. zařízení určeného neb vyhrazeného pro osadu, resp. pro její obyvatelstvo jest uznána za právo osady. Je-li tedy osada materiálně subjektem dotyčného práva, resp. povinnosti, pak jest dle předpisu zákona i jedině osada oprávněna, aby toto právo před úřadem hájila, resp. jeho se od úřadu domáhala.

⁵⁾ Srov. Budw. 3542 A ai 1905.

⁶⁾ Srov. 4540 A ai 1906.

Právní jednání osady, která patří pod předpis § 97. ob. zř., nepotřebují žádného schválení se strany obecního zastupitelstva, nýbrž podléhají pouze schválení okresní správní komise stejně jako taková usnesení obecního zastupitelstva.⁷⁾

§ 37. Donucovací práva obci (osadě) příslušející k plnění úkolu vyznačeného § 36.

Osady a obce, které nemají spotřebu vody, mají vedle této potřeby právo žádati proti přiměřené náhradě, která se ustanoví na základě § 38. (§17. zákona říšského), za vyvlastnění vod soukromých a práv k užívání vody, pokud jich ti, již mají právo k vodě, k týmž potřebám nemají zapotřebí (§ 16. zákona říšského).

Vodní zákon prohlásiv v § 36. záležitostí, úkolem obce neb osady opatření potřebné vody pro občanstvo k pití, vaření, praní, napájení a k jiným potřebám hospodářským aneb k hašení ohně, kde občané sami nejsou s to, vodu tu si opatřiti, usnadňuje v § 37. úkol obce neb osady tím, že propůjčuje jí právo na vyvlastnění soukromých vod a vodních užívacích práv.

Expropriační právo obci neb osadě § 37. propůjčené není jediným právem expropriačním, které obec neb osada může k uskutečnění svého zásobovacího projektu použiti. Zajisté nelze obec vylučovati z výhod poskytnutých kterémukoli soukromému podnikateli § 28., chce-li vody s větším prospěchem využiti, aneb i § 32., ježto zpravidla bude lze vodovod obecní považovati za podnik národnímu hospodářství u veliké míře prospěšný. Nelze zajisté ani pochybovati o tom, že obec (osady), jde-li o zařízení vodovodní ve veřejném zájmu podnikané, mají také nárok na daleko sahající expropiaci dle § 49. Leč všechny tyto druhy expropiací mohou býti propůjčeny i podnikům jiným, vykazují-li zákonem požadovanou kvalifikaci, kdežto ustanovení § 37. platí speciálně pouze pro obec a osady plnící svůj úkol na ně §em 36. vložený.

Zákon v § 37. propůjčuje obcím právo na vyvlastnění soukromé vody neb vodních užívacích práv, z čehož

⁷⁾ Srov. Budw. 9587 A ai 1913.

plyne, že nárok obce (osady) na tuto expropriaci nesmí býti úřadem zamítnut, jsou-li předpoklady § 37. splněny. Právní titul obce na vyvlastnění působí tudíž silněji než všechna ostatní subjektivní práva a proti němu lze jen namítati, že nejsou splněny ty požadavky, které zákon k expropriaci této váže. Nároku obce na vyvlastnění dle § 37. nemůže býti odporováno ani námitkou, že potřeba vody žádající obce mohla by býti ukojena vyvlastněním jiné vody.¹⁾

Oprávněným nositelem (subjektem) tohoto nároku jest pouze obec nebo osada. Samotám nárok tento nepřísluší, ty mají pouze možnost domáhati se výhod §§ 28, 32. a 34., když nemohou míti účastenství v dílech k opatřování vody zřízených v obcích a osadách (§ 39.).

Z toho, že jen obce a osady lze považovati za nositele práva expropričního dle § 37. nelze však vyvozovati, že ony samy musí bezpodmínečně co projektanti obecního vodovodu vystupovati. Není zajisté vyloučeno, aby korporace tyto použily k provedení svého práva soukromého podniku. V tom případě vystupuje ovšem soukromý podnikatel jako zmocněnec obce neb osady.

Expropriace dle § 37. není vázána pouze na soukromé vody a vodní užívací práva, nalézající se v obvodu obce neb osady, expropriace tato může rovněž směřovati jak proti jednotlivé osobě, tak i proti jiné obci.

Předmětem expropriace jsou soukromé vody tekoucí neb stojaté a vodní užívací práva, která buď vztahují se na dotyčnou vodu a svou existencí neb rozsahem zabraňují účelnému uskutečnění projektu obecního aneb taková, na základě jichž osoba třetí opatřuje si pro sebe tu vodu, která má býti získána.

Jsou-li práva tato neb vlastnictví k vodě nesporná, omezí se činnost úřadu pouze na zjištění existence níže uvedených zákonných předpokladů a v kladném případě na vyslovení nálezu expropričního.

Leč jest třeba zodpověděti otázku, zda lze vysloviti expropriaci tehdy, když o existenci těchto práv vznikl spor aneb je-li pochybnost o tom, zda voda, o niž jde, jest skutečně vodou soukromou. K tomu jest uvážiti toto: O vyvlastnění

¹⁾ Srov. Budw. 7025 A ai 1909.

vodních užívacích práv mají ve všech případech rozhodovati správní úřady bez ohledu na to, jedná-li se o právní titule veřejno- neb soukromoprávní; neboť vyvlastnění v každém případě náleží do veřejného práva a výrok o jeho přípustnosti má býti dle § 86. pojat do nálezu politického úřadu. Není ovšem pro nález expropriční lhostejno, je-li soukromé právo, které má býti vyvlastněno, ve své existenci sporné neb nikoliv, je-li právo samo popíráno, může vodoprávní úřad, jehož příslušnost omezena jest dle § 75. pouze na záležitosti vztahující se na užívání, svádění a hrazdění vod (§ 75.), vydati nález expropriční jen podmíněný tím, že vysloví, že propůjčuje obci právo na vyvlastnění sporného práva, bude-li jeho existence soudem uznána. Jestliže obecní projekt jest uznán v ohledu veřejném za bezzávadný (§ 88.), může obec přikročiti ihned k provádění jeho, složí-li stanovenou výkupní cenu.²⁾

Vyvlastnění vodních užívacích práv ve prospěch obce může býti vysloveno též jen na omezenou dobu, event. též jen na určité dny nebo hodiny. V tom případě zřízení by byl expropričním nálezem pouze jistý druh nuceného spoluužívání vody. Pod vyvlastněním lze rozuměti každé nucené, od úřadu z důvodů veřejných vyslovené omezení vlastnictví neb jiného práva, které může se dle § 365. o. o. z. vztahovati i na odstoupení úplného vlastnictví (nejzazší jeho mez), ale pochopitelně může míti za předmět i parciální zásah do právní sféry expropriátovy, jak konečně to i § 50. v. z. připouští a jak §§ 2. a násl. železničního vyvlastňovacího zákona ze dne 18. února 1878 č. 30 ř. z. výslovně o přechodném vyvlastnění se zmiňuje.³⁾

Právo na vyvlastnění dle § 37. přísluší obci neb osadě za těchto podmínek:

1. Jest třeba, aby bylo nesporně vyšetřeno, že obec neb osada má nekrytou potřebu vody a jak veliká tato potřeba jest, ježto vyvlastnění může býti povoleno jen dle této potřeby.

2. Soukromé vody a vodní užívací práva, která mají býti vyvlastněna, musí býti v rozsahu

²⁾ Srov. Budw. 6076 A ai 1908.

³⁾ Srov. Budw. 6458 A ai 1909.

expropriantem žádaném pro stejné účele dosa-
vadního vodního oprávněnce postrádatelná.

Ad 1. Zákon nevykládá blíže, co rozuměti jest pojmem „potřeba vody“ žádající obce neb osady. Ježto v tomto směru jest zákon nejasný, zavdává nejasnost ta příčinu k významným sporům. Jedná se totiž o to stanoviti, zda pojem „potřeby vody“ má býti vykládán ve smyslu širším a mají-li býti pod něj zahrnovány nejen účele v § 36. příkladně vyjmenované a event. i další veřejné úkony obecní, nýbrž i účele země-
dělské a průmyslové, na jichž prosperitě má obec rovněž nemalý zájem a jichž podpora, zejména pokud výdělkové činnosti se týče, patří do samostatného oboru působnosti obecní.

Pantůček opíraje se o důvod právě zmíněný i o okolnost, že často nedá se mnohdy dobře zjistiti hranice, kde potřeba domácí přestává a potřeba činnosti výdělkové začíná (na př. u řezníků, hrnčířů, obchodních zahradníků), prohlašuje se spíše pro výklad potřeby obce ve smyslu širším. Naproti názoru tomuto dá se však namítati toto:

Jestliže § 36. prohlašuje zásobování vodou, přesahuje-li síly jednotlivců, za záležitost obce neb osady dle zřízení obecního a vztahuje-li se dle tohoto § na zásobování vodou k pití, vaření, praní, napájení a jiným potřebám hospodářským aneb k hašení ohně a jestliže hned na to následující § 37. vyslovuje, že osady a obce, jichž vodní potřeba není hrazena, mají dle této své potřeby nárok na vyvlastnění vod soukromých a práv k užívání vody, nelze pochybovati o tom, že vodní potřebou § 37. může býti rozuměna jen ta potřeba, jejíž hrazení uloženo bylo § 36. za úkol obcím neb osadám.

Jak již při výkladu § 36. bylo blíže vysvětleno, nelze výpočet jednotlivých druhů potřeby v tomto §u uvedený vykládati intensivně. Dlužno proto míti za to, že nárok dle § 37. přísluší obcím a osadám i tenkrát, potřebují-li žádané vody i k jiným účelům veřejným, než k těm, které příkladně v § 36. jsou vyjmenovány, jsou-li jen tyto účely v prospěchu obecním a nikoli jen některé třídy obyvatelstva a snad i jednotlivců.

Pod pojem potřeby vody dle §§ 36. a 37. nemůže býti subsumována potřeba vody k účelům živnostenským a průmyslovým. I kdyby to bylo zásadně přípustno, nemohlo by býti fakticky ve většině případů vyvlastnění vodních užívacích práv povoleno, ježto vodní práva byla by k týmž účelům pro expropriata nepostrádatelná. Bylo by protismyslným odnímati vodu cestou expropriace podniku jednomu za účelem podporování jiných podniků v obvodu žádající obce provozovaných.⁴⁾

Mimo to nelze přehlédnouti ustanovení § 79., dle něhož každý vodoprávní projekt má býti předem zkoumán v tom směru, „může-li se tolik vody, kolik se jí žádá, svozovati bez újmy posavadních práv k užívání vody“ a § 94. lit. a) při konkurenci nového nároku s právem již existujícím „má se předem a nejprve na jisto postaviti, čeho stroje již zřízené spravedlivě žádati mohou a pak teprve má novým žádostem, pokud se dělati dá, býti vyhověno.“

Obcím a osadám přísluší nárok expropriací § 37. dle míry jich potřeby. Bude tudíž nutno, aby potřeba obce neb osady byla nejen co do své existence, nýbrž i co do rozsahu úředně zjištěna. Zjištění toto, tvořící podklad žádané vodoprávní expropriace, tudíž mající za předmět „užívání vody dle vodního zákona“ (§ 75.), musí provésti úřad vodoprávní, nikoli autonomní. Při zjišťování rozsahu potřeby nutno ovšem dle zásady již v § 20. vyslovené přihlížeti ne sice k potřebě obce pro celou další budoucnost, nýbrž na dohlednou dobu a stanoviti potřebu tu vzhledem k statisticky prokázanému vzrůstu obyvatelstva a — jde-li též o vodu užitkovou — i vzhledem k pravděpodobnému rozmnožení dobytka.

Dle §§ 20., 36. a 37. jest subjektem nároku na zásobení vodou obec co celek, nikoli však jednotlivé neb jen ty osoby, které v ní mají řádné bydliště, takže obec, jejíž obvod jest pravidelně opětovně navštěvován osobami tam nebydlícími (lázeňskými hostmi), jest dle zákona oprávněna žádati úhradu své vodní potřeby s ohledem na tuto okolnost.⁵⁾

Ad 2. Již v § 28. lit a) vyslovena byla zásada, že vlastník soukromé (u § 28. tekoucí) vody má přednost při jejím použití před podnikatelem cizím a jest vlastníku dokonce

⁴⁾ Srov. Budw. 3951 A ai 1905.

⁵⁾ Srov. Budw. 8405 A ai 1911.

vyhraditi lhůtu, aby vody té ve vlastním zájmu použil, chce-li zabrániti její expropriaci v prospěch žadatelův.

Zásada tato, leč mnohem přesněji, vyslovena jest i v druhé podmínce expropriace dle § 37. a to tím způsobem, že expropriace tato jest vyloučena, potřebuje-li vlastník požadované vody k témuž účelu nevyhnutelně, k jakému se jí obec domáhá.

Ježto podmínka tato stanovena byla zcela všeobecně, nezáleží na tom, patří-li voda, o níž jde, jiné obci neb jednotlivci, který používá jí k zásobování své domácnosti. V tomto případě může obec za expropriaci žádající umožniti tuto tím, že vlastním (projektovaným) svým vodovodem dodá expropriátu potřebnou vodu a tím způsobí, že voda, o níž jde, přestane býti pro vlastníka k týmž účelům nepostrádatelnou.

Z podmínky zmíněné plyne však konsekvence, že, je-li voda, která má býti vyvlastněna, pouze z části nepostrádatelná pro vlastníka k rovnocennému účelu, lze vysloviti expropriaci pouze na ono množství, které vybývá po ukojení potřeby expropriátovy.

Aby bylo možno zjistiti, zda-li splněny jsou v konkrétním případě předpoklady § 37. a tím založen subjektivní právní nárok obce neb osady, musí obec (osada) v žádosti, již svého práva se domáhá, uvést a doložiti všechna potřebná data pro posouzení vodní své potřeby a jejího rozsahu a prokázati, že voda, o jejíž vyvlastnění žádá, jest pro vlastníka postrádatelná.

Samozřejmě, že o této záležitosti provedeno bude řízení vodoprávní, k němuž budou přibráni jak obě strany, tak i potřební znalci. Bude-li třeba — jak tomu zpravidla bývá — vymoci si vodoprávního konsensu k projektovanému svedení požadované vody, jest řízení expropriacní provésti společně s řízením konsensním a výrok expropriacní pojati do vodoprávního povolení (§ 86.), ač není podstatnou vadou řízení, jsou-li oba nálezy vydány odděleně.

V ostatním, zejména pak i v otázce náhrady, platí zde vše to, co v úvodě k § 28. podrobněji bylo vyloženo.

§ 38. Stanovení náhrady za vyvlastnění.

V případech §§ 28. a 37. (§§ 15. a 16. zákona říšského) vyměřených vyhledá a vyřkne se náhrada, nemohou-li

se strany o ní smluviti, způsobem správním a nejsou-li s tím strany spokojeny, vyměří se nálezem soudním, přivezouc k tomu obě strany dle pravidel o řízení vyvlastňovacím (§ 17. zákona říšského).

Výklad tohoto řu pojat byl do výkladu § 28., pročez jest zde pouze na stránku tohoto díla poukázati.

§ 39. Opatření vody pro samoty.

To, co ustanovují §§ 28., 29., 32. až 34. a 38. (§ 17. zák. říšského), má také platnost, když jest činiti o zřízení k opatřování vody v obcích, v osadách a i v sídlech o samotě ležících, nemohou-li takové samoty účastenství míti v dílech k opatřování vody zřízených v obcích a osadách.

Jak bylo již při výkladu § 37. řečeno, nejsou omezeny obce a osady, plníce svůj úkol uložený jim řem 36. na expropriacní nároky normované § 37. Výslovně pak to konstatuje § 39., který praví, „že to, co ustanovují §§ 28., 29., 32.—34. a 38. má také platnost, když jest činiti o zřízení k opatřování vody v obcích a osadách.“

Současně však § 39. propůjčuje výše uvedená donucovací práva i samotám v tom případě, že nemohou míti účastenství v dílech k opatřování vody zřízených v obcích a osadách. Propůjčení těchto donucovacích práv vázáno jest tudíž právě zmíněnou podmínkou, kterou však nelze vykládati způsobem intenzivním. Není zajisté třeba, aby samotám bylo absolutně znemožněno používati vodních zařízení obce neb osady, postačí zajisté, když obyvatelům samoty jest obtížno choditi k vzdálené obecní studni neb k obecnímu vodovodu a jeví se pro ně účelnějším zavésti si vodu do domácnosti. Názor tento podepřen jest intencí § 28., který pro donucovací prostředky řem tím normované vyžaduje pouze užívání vody s větším prospěchem, čili jak při výkladu uvedeného zákonného ustanovení bylo poznamenáno, spokojuje se s existencí hospodářského zájmu žadatelova.

Přihlížíme-li blíže k obsahu a podmínkám donucovacích práv samotám k získání potřebné vody propůjčeným, vidíme, že účelem § 39. jest pouze zdůrazniti rozdíl mezi vodovody obce a osady, jimž zřízení jich uloženo za úkol a současně

umožněno propůjčením značného nároku expropriačního a mezi opatřením si vody pro samoty, tudíž v zájmu jednotlivců, pro něž není konstituováno §em 39. nové právo expropriační, nýbrž pouze konstatováno, že na samoty vztahují se v příčině vodních zásobovacích děl jen ta, v §u tom blíže uvedená ustanovení pod tou samozřejmou podmínkou, že samoty nemohou používati zařízení obecních. Že podmínka tato není a nemůže býti brána co podmínka propůjčení donucovacích práv, vyplývá z jednoduché úvahy, že — nehledě ani k tomu, že každý soukromník raději se připojí k vodovodu obecnímu, než aby si zřizoval nákladné zařízení vlastní — přísluší nárok §§ 28. a 34. každému podnikateli, resp. majiteli pozemku služebného, splněny-li jsou jen podmínky speciálních těch ustanovení.

Nelze tudíž souhlasiti s názorem, že i pro samoty lze použití výhod § 37. Názor ten opírá se o klamnou úvahu, že v § 39. citován jest § 38., který se opět vztahuje na § 37. Leč takovýto výklad neodpovídá intenci zákona, jak z výše uvedeného vysvítá.

Peyrer i Žalud doporučují, aby samoty utvořily za účelem společného zásobení vodou vodní družstva. S doporučením tím nelze souhlasiti z toho jednoduchého důvodu, že § 53. nepřipouští ustavení se vodních družstev k tomuto účelu. Více o tom v § 53.

§ 40. Ochrana práva rybolovu.

Těm, kteří mají právo lovit ryby, nepřísluší proti užívání jiných práv vodních právo odporu, nýbrž toliko právo žádati přiměřeného nahrazení škody, kteréž vyřkne úřad správní, a nebyl-li by oprávněný s tím výrokem spokojen, soudce (§ 19. zák. říšského).

Vzhledem k ustanovení §§ 21. a 40. jest právo rybolovu pojato vodním zákonem jen co právo na vedlejší užitky vodní, které nemůže býti ve své právní ochraně srovnáno s vodními užívacími právy, dle § 17. propůjčenými. Proto také prohlašuje § 40. a § 21., že ti, kteří mají právo rybolovu, mají vůči projektovanému vodnímu dílu pouze nárok na zamezení zbytečného obtěžování; pokud ale ta-

kové ztížení a poškození rybolovu jest nevyhnutelné, mají nárok na přiměřenou náhradu.

§ 40. jest zařaděn mezi ustanovení, která mají za účel umožniti propůjčení vodních práv užívacích použitím prostředků donucovacích vůči právům, která projektu stojí v cestě. Vzhledem k tomuto umístění § 40. v systému vodního zákona nutno považovati ten výklad § 40. správným, který přiznává držitelům rybolovu v řízení konsensním pouze nárok na odškodné za nevyhnutelné poškození rybolovu, nikoli však právo odporu proti žádanému konsensu s tím účinkem, že by vodní dílo, které bude rybářství poškozovati, bylo následkem odporu právně neproveditelným.¹⁾

Ze slovného znění § 40. by se zdálo, že k rybolovu oprávněný musí vždycky spokojiti se peněžitou náhradou a že nemá práva námitky své ani proti způsobu provádění projektovaného díla uplatňovati. Leč názor ten nebyl by správným. Srovnáme-li ustanovení § 40. s § 21., který rovněž má za předmět ochranu rybářství, vidíme, že oprávněný k rybolovu může v řízení konsensním, k němuž jako účastník bezesporně patří, uplatňovati své námitky proti projektu aspoň pokud provedení jeho se týče a žádati, aby projekt proveden byl s všemožným šetřením rybolovu a tak zařízení, aby zbytečného obtěžování rybolovu bylo vyvarováno. Může v řízení konsensním žádati, aby projektant byl přidržen k takové úpravě, kterou by umožňovala další nerušené vykonávání rybolovu a to tehdy, lze-li úpravu tuto provésti bez újmy účelu díla a bez zvláštního nepoměrného nákladu. Neboť v tomto případě bylo by obtěžování a poškozování rybolovu zbytečným. Teprve tehdy, když se zjistí, že výkon projektovaného díla, působící škodlivě na rybářství, jest pro provoz díla toho nevyhnutelným, pak musí se rybář spokojiti s přiměřenou náhradou vzhledem k tomu, že národohospodářský význam projektu jest důležitější pro racionální využití vody, vodním zákonem fedrované, než právo rybolovu.

Ustanovení § 40. vztahuje se pouze na ta vodní užívací práva, která pro futuro mají býti propůjčena, nikoli na to, které na základě právoplatného konsensu již právně existuje. Na tato zřízená již díla platí předpis § 21. nařizující

¹⁾ Srov. Budw. 6512 A ai 1909.

držiteli vodního díla, aby toto tak zřídil a zachovával, aby lovení ryb... bez potřeby nebylo obtěžováno a zkracováno. —

Jestliže rybolov jest poškočován dílem vodním, svémocně zřízeným, lze — pokud výsledek trestního řízení jest dostatečný — domáhati se vedle odstranění novoty v adhaesním řízení trestním náhrady škody (§ 72.), jinak pouze pořadem práva.

Za oprávněho k rybolovu považovati jest držitele rybářského oprávnění bez rozdílu, zda rybolov provozován jest na vlastní neb cizí vodě, zda opírá se o titul soukromý neb veřejný aneb zdá právo k rybolovu povstalo později či před platností vodního zákona.²⁾

Nárok dle § 40. může býti uplatňován proti projektovaným vodním dílům v širším slova smyslu, ať slouží účelu jakémukoliv (průmysl, zemědělství, ochrana před vodou), ba i proti projektované stavbě na břehu vody. Všude tam, kde založením nového vodního užívacího práva rybolov prokázatelně bude poškozen, má oprávněný právo na ochranu před zbytečným poškozením a v případě nutnosti nárok na přiměřené odškodné.

Jakým způsobem náhrada má býti stanovena, zákon nepraví. Bude to záviseti na okolnostech. Bude-li se jednáti o poškození dobově omezené, určena bude pouze za škodu způsobenou, bude-li poškození trvalé, lze náhradu stanoviti buď ročním paušálem neb najednou kapitalisováním tohoto paušálu.

Náhrada dle výslovného předpisu § 40. stanovena bude správním úřadem. Nebudou-li účastníci (zavázaný i oprávněný k náhradě) s výrokem úřadu spokojeni, rozhodne o náhradě té definitivně soud. Český text § 40. mohl by vésti k domněnce, že dovolávati se pomoci soudní mohl by pouze oprávněný držitel rybolovu, nebyl-li by s výrokem správného úřadu o náhradě škody spokojen. Leč německý text používá výrazu „der Beteiligte“, účastník, který duchu zákona a § 87. lépe odpovídá.

²⁾ Srov. Budw. 8567 A ai 1911.

ODDÍL III.

O svozování vod a bránění se jim.

Třetí oddíl vodního zákona označen jest nadpisem „O svozování vod a bránění se jim“. Ježto však svádění, svozování vody jest společným znakem obou kategorií vodních děl, lze považovati druhou část nadpisu za rozhodnou pro rozlišení obsahu oddílu III. od II., jednájícího o „užívání vody“. Třetí díl vodního zákona projednává otázku obrany proti vodě, čili, jak často nyní se říká, hrazdění vody. Obrana proti vodě může býti různého druhu dle toho, jakým způsobem jeví se škodlivý účinek vody. Jedná-li se o odstranění přebytečné vody z pozemků za tím účelem, aby staly se tyto nejen hospodářsky výnosnějšími, nýbrž i v ohledu zdravotním, dopravním, estetickým a p. lepšími a účelnějšími, mluvíme o odvodnění půdy. Pokud má býti bráněno rušivým účinkům zejména tekoucí vody, aby nervala břehů a nezatápěla pozemků níže položených, provádí se úprava a ochrana břehů aneb vlastní úprava, regulace vodního toku případnou a účelnou korekcí směru, šířky, hloubky a p. vodního koryta.

§ 41. Odvodnění půdy.

K dílům zřízeným, aby se půda vysušovala¹⁾, vztahuje se dle obdoby vše to, co ustanovují §§ 28., 29., 32. až 34. a 38. (§ 17. zák. říšsk.) v příčině děl zřízených k zavlažování půdy.

¹⁾ Na Moravě připojen dodatek: „zejména k drenážím.“

Německý text²⁾ užívá slov „díla odvodňovací“ a contr. „děl zavodňovacích“, kdežto český text nazývá díla ta „díly zřízenými k vysoušení“ a „k zavlažování půdy“.

At již přihlížíme k textu tomu neb onomu, nutno oba synonymy vykládati ve smyslu co nejširším, neboť zajisté obsahem II. oddílu vodního zákona nebyly pouze normy upravující umělé zavlažování půdy ve smyslu čistě zemědělském; právě naopak dle II. oddílu vodního zákona upravovány nejrůznější právní vztahy a otázky s užíváním vody související, které pochopitelně v převážné většině případů předpokládalo umělé přivedení vody z místa, kde plynula bez užitku, na místo, kde mohlo jí býti se zdarem a v prospěchu podnikatelově použito.

Proto třeba pod výrazem „odvodnění“, kladeném v § 41. v protivě k pojmu „zavodnění“ rozuměti, kde snad výslovně nebude význam tohoto slova omezen na účele čistě zemědělské, nikoli pouze drenážní zařízení, nýbrž veškerá zařízení, určená k svádění vody s pozemků, kde se trvale nalézá (ať již na jejich povrchu neb co spodní voda pod povrchem) na jiné místo určení, pokud ovšem — vzhledem k zařazení § 41. do III. oddílu vodního zákona — jest účelem svádění vody paralysování jejich škodlivých účinků, jevících se v jakémkoli směru.

Provedení odvodňovacích zařízení jest nejrozmanitějšího druhu a záleží buď v úpravě (rozšíření a prohloubení) přirozeného koryta vodního toku, aby voda na hořejších pozemcích zadržena snáze svedena byla buď do tekoucí vody neb na místa, kde jí jest potřeba, aneb v zřízení umělých otevřených náhonů, struh, kanálů neb podzemních drénů. Podnikateli jest zůstaveno, aby technický způsob provedení odvodňovacího zařízení volil si sám, pokud ovšem nedotýká se projektem svým práv třetích osob. Ježto však obyčejně odvodňovací zařízení budou toho druhu, že budou míti vliv na povahu, tok neb výšku veřejné vody neb dotýkati se cizích práv, bude téměř pravidelně — s výjimkou snad odvodňovacích zařízení nejmenšího rozsahu — vždy zapotřebí předchozího úředního schválení.

²⁾ Auf Etwässerungsanlagen findet analoge Anwendung, was in den §§.... für Bewässerungsanlagen vorgeschrieben ist.

Jest jisto, že v značném počtu případů souvisí odvodňování se zavodňováním, ježto tataž voda na některém pozemku nebo jeho části škodlivá může býti a také obyčejně bývá účelně použita na místě jiném.

Z důvodu toho prohlášen § 41. vzájemný právní vztah mezi oběma druhy vodních děl tím způsobem, že pro díla odvodňovací (či k vysoušení pozemků určená) prohlášeny za platné i předpisy §§ 28., 29., 32.—34. a 38. analogicky jako pro díla zavodňovací; nemůže však býti pochybnosti o tom, že i předpisy §§ 10.—27., jednající o právních poměrech na soukromých vodách, o nutnosti úředního povolení, pak o zřizování a udržování povolených děl a zdýmadel mají býti také obdobně použity na díla odvodňovací.

Těmto podnikům přísluší nejen donucovací práva, zmíněná v § 41., nýbrž nad to, jsou-li prováděny ve veřejném zájmu, jest jim propůjčeno zvláštní, daleko sáhající donucovací právo, normované § 49.

Podotknouti třeba, že provádění odvodňování zemědělských pozemků bývá pro značnou část vodních družstev buď výhradním neb převážným jejich účelem.

§ 42. Ochranná a regulační díla potřebují vodoprávního povolení.

Když někdo chce vystavěti dílo vodní ve veřejné vodě k ochraně aneb k upravení ustanovené, ač není-li to stát¹⁾, který staví, žádej před tím za povolení příslušného úřadu politického.

Povolení toho jest třeba také, když se něco staví ve vodě soukromé, co se týče cizích práv, aneb čím se zjiňuje povaha, tok aneb výška veřejné vody.

Jako § 17. nařizuje, že vodní užívací díla ve veřejných vodách vždy, překročí-li míru obecného užívání, potřebují předchozího povolení vodoprávního úřadu a v soukromých vodách tehdy, lze-li z uskutečnění projektu očekávati, že dílo bude působiti buď na cizí práva aneb na povahu, tok neb výšku vod veřejných, předpisuje i § 42. nutnost takového

¹⁾ Moravský zákon této výjimky nemá, pročež i státní stavby podléhají na Moravě vodoprávnímu povolení.

úředního povolení jak pro stavby ochranné, tak i regulační, a to pro veřejné vody vždy, pro soukromé tehdy, možno-li z uskutečnění projektu očekávat následky, uvedené již v § 17., druhý odstavec, totiž vliv na cizí vodní práva nebo na povahu, tok neb výšku vod veřejných.

Platí tudíž nutnost úředního povolení nejen pro díla určená k vlastnímu užívání vody, nýbrž za podmínek výše uvedených stejně i pro díla ochranná a regulační.

Ochranné stavby a práce možno rozvrhnouti na dvě kategorie, a to pobřežní ochranné stavby a stavby regulační.

a) Pobřežní ochranné stavby mají za účel zřízení a udržování břehů, hrází a nádrží v dosavadním stavu bez podstatné změny vodního toku, resp. jeho směru.

443/14
Již obecný občanský zákoník v § 413. dává vlastníku břehu právo, aby upevnil, vytarasil neb zvýšil svůj břeh proti vyrvání vodou. Toto právo vyvěrá z pozemkového vlastnictví (§ 362. o. o. z.), sahá však také jen tak daleko, jako vlastnictví, z čehož přirozeně plyne, že „nikdo nesmí taková díla neb rostliny zakládati, které pravidelný břeh řeky mění neb plavbě (obecnému užívání), mlýnům (individuálním právům), rybářství (vedlejšímu užitkům) neb jiným cizím právům mohly by býti na újmu. Taková díla mohla by býti provedena jen se svolením politického úřadu“. Tato zásada soukromého práva jest recipována § 42.³⁾, který žádá předchozí úřední povolení k trvalým stavbám za účelem ochrany břehů, tudíž v zájmu soukromém prováděných, které mohou týkati se širokého okruhu účastníků a tím i zájmů veřejných aneb vykonávají vliv na cizí (vodní užívací) práva.

Za ochranné stavby pobřežní nutno počítati mimo hrází, pletených hradeb i osázení břehů, zřízení ochranných zdí (včetně údolních přehrad), rovněž i vykácení stromů a křovin, pokud toku vody překážejí a tím nepřímo břeh ohrožují.

Není naprosto žádného právního rozdílu v tom, zda ochrana břehů stala se nutnou poněkud působením vody (vymíláním břehů, strháváním jeho) aneb náhle přírodní pohromou (na př. při průtrži mračen). Naproti tomu jest činiti

³⁾ Srov. Budw. 2019 ai 1884.

rozdíl mezi trvalou ochranou, která jediné vyžaduje předchozího úředního povolení, a ochranou pouze přechodnou, v době a po dobu hrozícího nebezpečí zřízenou. Taková nouzová přechodná opatření mohou býti event. i přímo vodoprávním úřadem, v případě nutnosti pak i obecním starostou nařízena. (§ 51.)

Úředního povolení — stejně jako u vodních děl užívacích — jest třeba nejen k původnímu zřízení ochranné stavby, nýbrž i pro každou podstatnou změnu její. Pochopitelně, že povolení třeba i tehdy, když původní ochranná povolená stavba byla zničena a má býti později znova zřízena.

Ó přípustnosti ochranné pobřežní stavby rozhodne úřad po provedeném řízení vodoprávním, k němuž přibere znalce. Přípustnost nebo nepřípustnost určité ochranné stavby nemůže však býti činěna závislou na tom, zda a v jaké míře sousedé přikročují k provedení stejných ochranných staveb anebo jsou k tomu ochotni; o přípustnosti rozhoduje jediné zjištěná okolnost, zda a pokud projekt bude míti pravděpodobně účinky, zmíněné v § 42., resp. v § 17.³⁾, neboť §§ 43. a 45. poskytují držitelům pobřežních pozemků právo k takovým ochranným stavbám a jest věcí druhého držitele, aby rovněž svůj majetek chránil. Rovněž není právně odůvodněna námitka níže položených gruntovníků, kteří dosud měli ze záplavy užitek a provedením projektované stavby o výhodu tu přijdou.⁴⁾ Jestliže však ochranná stavba pobřežní měla by jediné za účel a následek, aby odvrátila od vlastního pozemku nebezpečí záplavy, a tím by zvětšovala buď všeobecně toto nebezpečí neb aspoň pro jisté pozemky, aniž by bylo možno tyto podobnými stavbami ochrániti, muselo by býti povolení odepřeno již dle §§ 11. a 12.

b) Regulační vodní stavby prováděny jsou za účelem korektury říčního koryta a tím vodních odtokových poměrů a dosahují účele toho buď opravou a úpravou dosavadního koryta vodního nebo jeho přeložením a změnou. Regulace pozůstává tudíž v čištění, prohloubení, zúžení, rozšíření, vyrovnání neb zkrácení řečiště.

Jedná se po většině o práce rozsáhlé, prováděné buď státem neb jinými veřejnoprávními korporacemi (zemí, okresy,

³⁾ Srov. Budw. 118 ai 1880.

⁴⁾ Srov. Budw. 3557 ai 1887.

obcemi neb vodními družstvy), ježto náklad s regulací řeky spojený bývá značný a pole pracovní veliké.

Ať jsou stavby ty prováděny kýmkoli (v Čechách a ve Slezsku s výjimkou státu), vyžadují řádného vodoprávního řízení a povolení.

O vodocestném zákoně promluveno bude doleji.

Výjimku z povolovacího řízení pro stavby ochranné a regulační tvoří stavby tohoto druhu prováděné státem (mimo Moravu, kde i pro státní tyto stavby jest třeba úředního povolení).

Stát může vystupovati co podnikatel staveb všeho druhu. Projekty jeho podléhají předpisům vodního práva, pokud výslovně v zákoně není vyslovena ve prospěch státu výjimka. Takovou výjimku tvoří právě ustanovení § 42., dle něhož (mimo Moravy) netřeba povolení úředního pro stavby ochranné a regulační (leč jen pro tyto), prováděné státem, nikoli však, jsou-li stavby ty prováděny státním statkem, tím méně pak, provádí-li stavby ty jiná veřejnoprávní korporace.

Ovšem že ani stát v tomto případě není osvobozen od ostatních předpisů vodního zákona, že zejména při provádění svých projektů šetřiti musí veřejného zájmu a nabytých subjektivních práv vodních. Kdykoli bude třeba k účelům uskutečnění projektu ochranné neb regulační stavby postoupení cizího pozemku, uložení služebnosti, vykoupení neb zmenšení cizích vodních práv, přijdou i pro tyto podniky státní v plnou platnost expropriční předpisy vodního zákona.

Správní soud vyslovil se ve směru tomto takto:⁵⁾ Pokud jde o poměr mezi podnikatelem a soukromými účastníky vzhledem na řízení vodoprávní a objem vodoprávního jednání, jakož i vzhledem na rozhodování vodoprávní, není nižádného právního rozdílu mezi soukromými projekty a ochrannými a regulačními podniky státu. Musí tedy také všech vodoprávních předpisů býti použito, které tento poměr upravují, obzvláště pak oněch, jež provedení nových projektů jen za současné ochrany cizích práv dovolují, ač-li tu není podmínka, za kterých jest zrušení těchto práv za příslušnou náhradu (§ 365. o. o. z.) dovoleno.

⁵⁾ Srov. Budw. 10068 A ai 1914.

I při regulačních a ochranných stavbách státem prováděných, pokud při tom přicházejí v úvahu práva třetích, má býti zavedeno řízení vodoprávní.⁶⁾

Vodoprávní řízení, jak z ustanovení §§ 79. lit. b, e, 84. a 86. vysvítá, sleduje nejen zjištění přípustnosti projektu v ohledu veřejném, nýbrž i vyšetření pravděpodobného vlivu projektované stavby na práva třetích osob. Jest tudíž třeba práva tato seznati a vymeziti přesný jich právní poměr k projektu, což možno provésti jedině vodoprávním řízením a rozhodnutím.

Účelem řízení o projektované ochranné neb regulační stavbě státní není vzhledem k § 42. vydání konsensního dekretu (§ 19.), nýbrž vydání rozhodnutí, podléhajícího instančnímu přezkoušení, zda a pokud námitky at se stanoviska veřejnoprávního neb soukromoprávního uplatňované jsou odůvodněny, jakým způsobem oprávněné námitky mají býti uspokojeny, v jakém tudíž směru projekt má býti modifikován a posléze zda a za jakých podmínek určité potřebné pozemky neb vodní práva se vyvlastňují neb služebnostmi zatěžují.

Nutnost vodoprávního řízení i pro projektované státní stavby ochranné a regulační vysvítá dále z úvahy, že ani stát není oprávněn (aspoň bez odškodnění cestou expropriace) dotýkati se nabytých práv třetích osob, že však tyto osoby musí projekt důkladně seznati, aby mohly posouditi jeho pravděpodobný vliv na jejich vodní práva a tím způsobem věcně své návrhy na šetření svých práv aneb event. na odškodnění uplatňovati.⁷⁾

Jak výše řečeno, platí i pro regulační a ochranné stavby státem prováděné veškeré normy vodního zákona, ba, jak v předcházejícím odstavci bylo uvedeno, ani výjimka § 42. o vynětí těchto staveb z nexu vodoprávního povolení nemá valného praktického významu, ježto pravidelně i o těchto projektech bude zavedeno vodoprávní řízení dle předpisů, obsažených v VI. oddílu vodního zákona.

Zvláštní právní postavení vyhrazuje však pro určité kanalizační podniky státní zákon vodocestný z 11. června 1901, č. 66. ř. z. a to pro:

⁶⁾ Srov. Budw. 11237 A ai 1916.

⁷⁾ Srov. Budw. 6287 ai 1891.

1. zřízení plavebního kanálu z Dunaje k Odře,
2. zřízení plavebního kanálu z Dunaje k Vltavě poblíž Budějovic, jakož i kanalisování Vltavy z Budějovic do Prahy,
3. zřízení plavebního kanálu od kanálu dunajsko-oderského ke střednímu Labi, jakož i kanalisování Labe z Mělníka do Jaroměře,
4. zřízení splavného spojení od kanálu dunajsko-oderského k Visle nebo až ku splavné části Dněstru.

Pro tyto podniky kanalisační byly stanoveny § 13. uvedené zákona tyto zásady:

a) Podnikům těmto přísluší právo expropriační, zejména právo na úplné nebo částečné vyvlastnění soukromých vod a vodních práv, při čemž

b) má býti co do provedení vyvlastnění použito obdobně předpisů zákona ze dne 18. února 1870, č. 30 ř. z.

c) Všechny žádosti, jež se na ustanovení a provedení projektů kanalisačních vztahují, jakož i rozhodnutí k tomu hledící, náležejí do kompetence ministerstva (dříve obchodu, později veřejných prací, jež se s účastněnými ministerstvy dohodne.

d) Bližší ustanovení budou dána cestou nařizovací.

Na základě tohoto zákona vydáno bylo ministerské nařízení z 11. října 1903, č. 1111, z. z., zřizující ředitelství pro stavbu vodních děl a minister. nařízení z 23. dubna 1903, č. 90. ř. z., upravující zásady pro generální projekt a řízení dle zákona z 18. února 1878 č. 30. ř. z.⁸⁾

Dle § 5. vodocestného zákona mají býti provedeny regulace oněch řek v Čechách, na Moravě, ve Slezsku (a jiných zemích), které s řekami výše uvedenými souvisí. Dle tohoto předpisu vydán byl v Čechách regulační program zákonem z 13. února 1903, č. 31. z. z. a dalšími speciálními zákony upravena hospodářská a finanční stránka regulace dalších řek.

Těmto regulačním pracím přiznáno dle § 13. vodocestného zákona použití expropriačního zákona z 18. února 1870 č. 30. ř. z. V ostatních vodoprávních směrech platí pro tyto podniky všechna ostatní ustanovení vodního zákona.

⁸⁾ Podrobnou úvahu „O poměru zákona vodocestného k zákonu vodnímu“ od Dra Pantůčka viz Správní Obzor 1916.

Náklady regulace řek nenese stát sám, nýbrž stát, země a začasť i účastníci. K representaci podnikatelstva zřízena „Zemská komise pro regulaci řek v Čechách“, již vyhrazena byla také určitá technická, administrativní a finanční kompetence.

Zemskému zákonodárství bylo přenecháno, aby provedení a příští udržování jednotlivých regulací menšího rozsahu k jich žádosti přeneslo na okresy, obce neb vodní družstva.

§ 43. Způsob zřizování a udržování ochranných staveb vodních.

Břehy, hráze, koryta a nádržky všeliké vody, pak stroje a díla při tekoucí vodě a v tekoucí vodě budte dle § 413. ob. zák. obč. dělány a zachovány tak, aby to nebylo něčím právům na újmu a aby, pokud možná, povodním bylo zabráněno. (§§ 17. a 21.)

§ 413. o. o. z. obsahuje zásadu, vyplývající z pojmu soukromého vlastnictví, že totiž každý jest oprávněn chrániti své vlastnictví proti škodám zvenčí. Znění § 413. o. o. z. uvedeno bylo již doslovně ve výkladu § 42.

Toto ustanovení obč. zákona opravňuje vlastníka břehu k provedení takových staveb, které mají za účel udržení břehu v rozsahu a způsobu, jaký je určen v zákoně, pokud dbá samozřejmých omezení, uvedených v téže ustanovení. Jinak není vlastník břehu v tomto směru podnikání soukromoprávně omezen.

Leč veřejné právo, vyjádřené v daném případě vodním zákonem, musí přihlížeti k zásadě, vodním zákonem všeobecně uplatňované, že vody má býti co nejrationelněji a nejvšestranněji využito, že však využitím tím, zač zajisté i ochranné stavby dlužno počítati, nesmí nejen porušovati nabytá práva jednotlivců, nýbrž že musí býti vykonávána s respektováním veřejného zájmu v nejširším slova smyslu.

Proto rozšiřuje § 43. omezení, vyslovené § 413. o. o. z. ohledně upevňování břehů (aby ochranná opatření na březích neměnila pravidelný běh řeky a nebyla na újmu plavbě, mlýnům, rybářství neb jiným cizím právům) na všechny ochranné a regulační stavby, z nichž pří-

kladně jmenuje břehy, hráze, koryta a nádržky všeliké vody. Věren svému zařazení do III. oddílu vodního zákona aplikuje pak zásadu tuto i na stroje a díla (i užívací) při tekoucí vodě a v tekoucí vodě zřízená a opakuje (viz výslovné citování §§ 17. a 21.), aby všechna tato vodní díla a zařízení zřízena a zachována byla tak, aby nebyla cizím právům na újmu a aby — nehledě jen k povinnostem § 21. normované — ještě dle možností povodním bylo bráněno.

§ 43. uváděje v doslovu §§ 17. a 21. obsahuje jen ustanovení, vyslovené generelně § 21. ohledně zřizování a udržování vodních děl, speciálně pro stavby ochranné a regulační, čili stanoví, jakým způsobem mají být ochranné a regulační stavby prováděny a udržovány.

Že k provádění takových staveb jest zapotřebí předchozího povolení vodoprávního úřadu, vyplývá nejen ze znění § 413. o. o. z., nýbrž i z předchozího § 42. a z citace § 17. v § 43.

Z uvedeného patrně, že § 43. vyslovuje jen všeobecnou zásadu o tom, jak mají být stavby ochranné a regulační zřizovány, opakuje jen normu, stanovenou již §§ 17., 21. a 42., a mimo to ukládá, aby při zřizování a udržování jakýchkoli vodních staveb hleděno bylo dle možnosti k odvrácení povodní; rozhodně však nemůže být §u 43. přikládán ten význam, jakoby provádění ochranných a regulačních staveb v přirozených vodních korytech bylo zákonnou povinností pobřežního gruntovníka. Jest to jeho právem, v určitém směru omezeným, nikoli však jeho povinností. Proto nemůže být ani dle §§ 71. a 72. stíhán pro opomenutí zanedbané práce.

Z ustanovení § 43. a v něm obsažené záповědi zřizovati vodní stavby škodlivé cizím právům nemůže být odvozována povinnost podnikatelova ani k opatřením, kterými by byly udrženy faktické výhody pobřežních gruntovníků z dřívějšího stavu, dokud stavba nebyla provedena, ani k poskytnutí odškodného za pominutí těchto výhod a tím zvýšení nákladu na obhospodařování těchto pobřežních pozemků. Jestliže vlastník sousedního pozemku mohl dosud výhodněji ho používat, nestačí tento faktický stav, není-li opřen

o právo služebnosti, k tomu, aby onomu vlastníku založil právo zakázati, aby podnikatel pustil se do stavby pro něj výhodné, leč souseda výhody zbavující. Podnikateli jest při provádění jeho projektu pouze zakázáno zasahovati do držebnostní neb majetkové sféry druhého.¹⁾

§ 44. Povinnost k udržování a čištění kanálů, náhonů a jich příslušenství.

Nemá-li nikdo jiný povinnosti dle práva platné, aby průplavy a strojné splavy zachovával a čistil, a aby stroje k užívání vody v dobrém způsobu choval, jsou tím povinni vlastníci strojů neb díla.

Nelze-li vypátrati, či stroj jest, mají povinnost tu ti, kteří stroje užívají, a sice není-li žádného jiného pravidla v moc práva vzešlého, podle kterého se příspěvky rozvrhují, podle toho, jaký jest či užitek.¹⁾

Předem budiž upozorněno na to, že povinnost udržovati a čistiti kanály, umělé náhony a vod. díla jest povinností zákonnou, že nepředpokládá výslovného uvedení mezi podmínkami vodoprávního konsensu, a že úřad vodoprávní nejen že nemůže nikoho od této zákonné povinnosti dispensovati, nýbrž naopak musí z moci úřední dozírati nad jejím plněním a plnění to event. donucovacími prostředky vymáhati. Proto není povinnost k udržování a čištění díla vázána podmínkou, že strana zanedbáním této povinnosti poškozená navrhne vodoprávnímu úřadu, aby přidržel osoby k tomu zavázané k plnění jejich povinnosti.²⁾

Nejprve třeba zodpověděti otázku, kterých vodních děl se ustanovení § 44. týká a v čem „zachovávaní a čištění“ děl těch záleží, aby mohlo být pak přikročeno k vysvětlení, kdo jest povinen práce tyto vykonávati.

I. Ze znění § 44. vysvítá nesporný úmysl zákonodárcův, aby omezil výkon kteréhokoli vodního užívacího práva v tom směru, aby jím nebyly porušovány veřejné a soukromé zájmy.

¹⁾ Srov. Budw. 7132 A ai 1910.

¹⁾ Moravský zákon vodní stanoví měřítko této konkurenční povinnosti „poměr použitého množství vody.“

²⁾ Srov. Budw. 6531 A ai 1909.

Propůjčuje-li úřad žadateli vodoprávní oprávnění, zahrnuje povolení to v sobě zajisté i povinnost, aby oprávněný pečoval o neškodný přívod a odvedení používané vody. Oprávněný jest povinen zabrániti těm škodám a újmám, které umožněny jsou právě povolením a existencí jeho konsentovaného díla.

Za „průplavy a strojené splavy“ čili, jak německý text uvádí, za kanály a umělé náhony jest považovati veškerá zařízení uměle zbudovaná, určená k přivádění, nadržování a odvádění vody, rovněž i veškeré podstatné součásti těchto zařízení, jako: mlýnské a závodní náhony a strouhy, rybníky, vodovody v užším slova smyslu, drenáže a svodnice meliorační, odpadní kanály a p. Za podstatné součásti těchto děl vodních nutno počítati: jezy, splavy u rybníků a vodních hnacích strojů (zejména t. zv. jalové splavy), stavidla, propustě v jezích, dále břehy náhonů a opěrné jich zdi, hráze rybníční, propustky, vodovodní roury, stěny kanálů podzemních a za určitých předpokladů i lávky a mosty, o nichž speciálně bude později podrobněji pojednáno.

Někdy ovšem bývá těžko zjistiti, zda v konkrétním případě jedná se o přirozený tok vodní (přirozené rameno řeky) nebo o umělý náhon. V tomto případě, dříve než úřad přikročí k rozhodování o event. závazku toho neb onoho k nutné opravě nebo čištění předmětného vodního toku, bude museti praejudiciálně rozřešiti si otázku, zda tok tento jest přirozeným tokem ve smyslu § 45. aneb umělým náhonem dle § 44. Při řešení této otázky musí úřad přihlížeti nejen k historickým dokladům a event. výpovědím pamětníků, nýbrž i k posudku znaleckému. Zajisté, že okolnost, zřízen-li na tomto toku hnací stroj, jsou-li stěny koryta kolmé neb šikmé, je-li směr toku přímější, než jak obyčejně voda přirozeně směr svůj si určí, bude závažná pro rozhodnutí úřadu, má-li tok považovati za náhon uměle zřízený, a dle toho rozhodnouti o povinnosti udržovací dle § 44.

Naprosto jest pro použití § 44. nerozhodno, zda voda umělým kanálem neb náhonem vedená jest vodou veřejnou neb soukromou.

Povinnost k udržování a čištění zmíněných vodních děl vztahuje se nejen na díla zřízená za platnosti vodního zákona, nýbrž i na díla povstalá před r. 1870, t. zv. staré stavy (§ 102.). Neboť §em 102. jest stanoveno, že platnost a obsah starých, dříve nabytých práv má býti posuzován podle dřívějších zákonů, ale výkon práv těchto že podléhá platnému zákonu vodnímu. Že udržování užívacích děl vodních jest v přímé souvislosti s výkonem vodních práv a tvoří podstatnou součást výkonu oprávnění, jest nepochybné.³⁾

Trochu obšírněji třeba se zde zmíniti o povinnosti k udržování mostu přes umělý náhon vedoucího.

Povinnost tato závisí — nebylo-li při zakládání mostu neb náhonu nic jiného vymíněno — od okolnosti, zda most má býti považován za součást vodního díla (náhonu), zřízenou za účelem udržení existující již komunikace, nebo za součást cesty, kterážto součást byla při zřizování cesty nutna za tím účelem, aby zřízený již náhon byl překlenut.

Případ tento nelze řešiti dle § 33. Povinnost k zřízení a udržování mostu, potřebného k spojení obou břehů, stihla by dle § 33. podnikatele náhonu tehdy, kdyby byla předepsána v povolovací listině co podmínka požívacího práva vodního, a to již při zakládání vodovodního zařízení. Nemůže-li ale v konkrétním případě býti zjištěno, zda taková podmínka byla při zřizování vodního náhonu předepsána, nelze případ tento řešiti dle § 33., nýbrž dle § 44., jehož použití jest i tehdy nepochybné, když most vznikl před platností vodního zákona.

Aby však předpis § 44., týkající se udržování a čištění kanálů a náhonů mohl býti použit na udržování mostu, musí býti zjištěno, že tento most právně náleží k náhonu, a aby bylo lze tuto praejudiciální otázku rozřešiti, třeba opět věděti, zda buď vodní náhon nebo veřejná cesta má býti považována za starší stav. Má-li býti most považován jen za prostředek komunikační, kterým mělo býti umožněno pokračování veřejné cesty přes náhon v době stavby cesty již existující, pak nepatří most k vodnímu užívacímu dílu, nýbrž výhradně k tělesu silničnímu a nebude tudíž zde zvláštního titulu k opravě veřejné cesty, vylučujícího normální silniční konkurenci dle § 13. silničního zákona z 12. srpna 1864 č.

³⁾ Srov. Budw. 4910 A ai 1907.

46. z. z. Musela-li býti však zřízená již cesta proražena, aby přes ni mohl býti veden náhon, tvoří most součástí tohoto náhonu.⁴⁾

Nedá-li se žádným šetřením v řízení správním zjistiti, zda rybník, k jehož vypouštění pozůstává propustek v hrázi rybníční, tvořící současně těleso silniční, či tato silnice jest staršího původu, má hraditi úpravu propustě držitel rybníka, jehož součástí propust tvoří. Žádné z obou v úvahu přicházejících děl nemůže býti považováno za dříve vzniklé, nesmí býti také odvozovány žádné právní důsledky z titulu staršího stavu toho neb onoho díla, nýbrž musí každé o sobě bez ohledu na druhé býti posuzováno. Pak ale jest pro otázku, kdo předmětný propustek má udržovati, jedině ta okolnost rozhodná, ke kterému z obou děl toto zařízení technicky jako součást patří.⁵⁾

II. Za čištění vodních náhonů a kanálů jest považovati všechny práce, které jsou periodicky nutny, aby odstraněny byly překážky pravidelného odtoku vodního a aby byla vodnímu korytu, jímž voda přitéká neb odtéká, zachována potřebná šíř i hloubka.

Čištěním jest tudíž nejen odstraňování bahna a písku, jímž náhon, resp. jeho příslušenství (jako jez, stavidla a p.) jest zanesen, nýbrž i odstraňování ledu z náhonu (přítoku neb odtoku a stavidel), což bývá příčinou častých sporů mezi sousedními mlynáři.

Čištěním rozuměti dlužno i odstraňování odpadků a fekalií, které povolenými odpadními kanály byly do vody přivedeny a které koryto veřejné vody, do něhož kanály ty ústí, zanesly a znečistily. Jest totiž nesporno, že odvádění odpadkových vod, fekalií a p. (na př. z městské kanalisace) do veřejných vod jest podnik užívající vody, tedy dílo, podleňající normám vodního zákona. Z toho plyne, že podnik ten jest dle § 44. povinen k tomu, aby látky, k jichž odplavení hybná síla vody nestačí a které tudíž ke dnu klesnou a dno veřejné vody zbahní, ty jiným způsobem (vyvezením) odstraní.⁶⁾

⁴⁾ Srov. Budw. 6984 A ai 1909.

⁵⁾ Srov. Budw. 11376 A ai 1916.

⁶⁾ Srov. Budw. 431 A ai 1901.

III. Udržování umělého náhonu a kanálu, resp. jich příslušenství (jezu, stavidel, břehů, mostu atd.) v dobrém stavu nepotřebuje bližšího vysvětlení. Stačí uvědomiti si, že vodní dílo povoleno bylo pod tou podmínkou, aby veřejný zájem nebyl ohrožen a aby cizí práva nebyla dotčena. Jestliže platila tato podmínka při povolení, platí i pro další trvání povoleného vodního díla povinnost korrespondující udělenému vodnímu právu.

Z toho plyne, že oprávněný jest povinen dbáti toho, aby dílo jeho bylo nejen zřízeno za šetření podmínek konsensu (viz § 21.), nýbrž aby bylo stále udržováno v takovém stavu, aby jím nebyl zájem veřejný i soukromý ohrožen.

Za udržování vodního díla nelze považovati nové jeho zbudování (na př. jezu), bylo-li dílo náhodou (velkou vodou) zcela zničeno. Naproti tomu však musí býti za opravu, třeba generální, považována i taková přestavba díla, jehož vady činí další jeho fungování v nynější úpravě úplně nemožným.⁷⁾

Že vlastníci kanálů jsou povinni zříditi dno a stěny kanálů tak, aby z nich voda neprosakovala do sklepů neb nepodmáčela základů budov, jest samozřejmo.

Jest zde se zmíniti o otázce, zda povinnost k udržování vodního díla (na př. jezu) trvá i potom, když vlastník se zřekl propůjčeného mu vodního práva s dílem tím spojeného, na př. tím, že upustil od dalšího provozování mlýna a stroje z něho odstraní.

Na otázku tuto jest odpověděti kladně. Neboť jestliže tomu, komu bylo vodní právo propůjčeno, jest ponecháno na vůli, zda chce toto dále provozovati neb nikoliv, není mu tím současně dána volná dispozice nad zařízením, sloužícím k výkonu tohoto práva. Dle zásady, vyslovené v § 17., jest třeba ke každé změně vodního díla, tudíž také k opuštění jeho (zastavení provozu) úředního povolení, vykonává-li změna tato vliv na cizí (vodní) práva nebo na tok, jakost nebo výšku vody veřejné. Povolení toho třeba jest dle druhého odstavce § 26. i tehdy, když oprávněný by chtěl své vodní právo odloučiti od nemovitosti neb díla, s kterými bylo právo to spojeno. Zřekne-li se tudíž provozování mlýna, činí tímto zřeknutím jez samostatným vodním dílem, které dosud bylo sou-

⁷⁾ Srov. Budw. 1799 A ai 1903.

částí mlýna, a jest dle §§ 21., 44. a 97. povinen, dokud povolení k zrušení jezu neobdrží, nésti všechny následky zákonné s vodoprávním vlastnictvím jezu spojené a udržovati jez v takovém stavu, aby voda a led mohly bez překážky odtékati, aby cizí práva nebyla obtěžována ani veřejná bezpečnost ohrožena.⁸⁾

Z ustanovení vodního zákona o povinnosti vlastníka vodního díla k udržování ještě neplyne, že by vlastník byl povinen udržovati dílo v původním stavu i tehdy, vzdá-li se svého vlastnictví. Takový vlastník však musí v tomto případě buď zřídití takový stav, jaký byl před zřízením jeho díla aneb aspoň takový, který cizím zájmům není škodlivější, než byl původní.⁹⁾ Samozřejmě, že vyžaduje se v obém případě úředního povolení. (Viz § 17.)

IV. Čištění a udržování kanálů, vodních náhonů a jich příslušenství má se díti způsobem, který majetková a užívací práva třetích nepoškozuje a rovněž veřejným zájmům neškodí.

Spory v tomto směru vzniklé patří do kompetence vodoprávní dle § 44.

V. Zákon mluví v § 44. o povinnosti k čištění a udržování zmíněných vodních děl. Z intence zákona, aby dílem, resp. zanedbáváním jeho nebyl veřejný zájem ohrožen a cizí práva poškozena, však vyplývá, že osobám k úpravě té povinným přísluší nejen zákonný závazek v tomto směru, nýbrž současně i právo k čištění náhonů, aby podporováno bylo prospěšnější využití vody a aby odstraněny byly škodlivé její účinky.

Za tím účelem může býti event. těmto povinníkům přiznáno donucovací právo dle §§ 28. a 50.

VI. *Povinnost* kanály, náhony a jich součásti udržovati a čistiti uložena jest zákonem osobám v tomto pořadí: *1. vlastníci*

A. V prvé řadě jsou k plnění povinni ti, kteří jsou k tomu právoplatně zavázáni;

B. Není-li takových osob, stíhá povinnost ta vlastníka vodního díla, a

⁸⁾ Srov. Budw. 11321 A ai 1916.

⁹⁾ Srov. Budw. 9789 A ai 1913.

C. nelze-li vlastníka vypátrati, mají povinnost tu ti, kteří díla užívají.

Závazky tyto stojí k sobě v poměru subsidiárním. Je-li zde tudíž osob právoplatně zavázaných, nelze přidržeti vlastníka k plnění povinnosti dle § 44. a uživatel díla přijde v úvahu výjimečně jenom tehdy, není-li tu ani osob na základě zvláštních titulů povinných, ani vlastníka vodního díla, v úvahu přicházejícího.

V jednotlivostech jest uvéstí toto:

ad A. Z ustanovení § 44., který označuje vlastníka za povinného k udržování děl v šu tom uvedených tehdy, není-li tu „právoplatných“ závazků jiných osob, vysvítá, že má-li býti vlastník od své zákonné a primární povinnosti osvobozen, musí býti závazky tyto likvidní, t. j. buď uznány od osob zavázaných za platné anebo prokázány právoplatným nálezem příslušného úřadu.

Takové závazky mohou spočívat na smlouvách at soukromo- neb veřejnoprávních, předchozích soudních, rozsudcích, úředních nálezích, družstevních stanovách, na vydržení, promlčení a p.

Naprosto nelze však za právoplatný závazek považovati civilněprávní titul zavinění poškození díla třetí osobou.¹⁰⁾

Právoplatnost těchto závazků musí býti — neuznává-li zavázaný svoji povinnost — prokázána listinně rozsudky soudními, notářským spíšem, intimátem o narovnání, rozhodnutím správního úřadu a p.

Není-li o existenci těchto závazků sporu, neb spor jest právně neúčinný, odklizen jsa průkazem o likvidnosti závazku, nutno osoby na základě zvláštních titulů k udržování a čištění díla povinné k plnění této povinnosti přidržeti a event. splnění této povinnosti na nich exekučně vymoci, nikoli snad nutiti vlastníka k provedení úpravy a vyhraditi mu pouze dodatečné právo regresní. Vlastník ručí jen subsidiárně, nedalo-li by se splnění této povinnosti na zavázaných exekučně vymoci (na př. pro jejich insolventi).

Nejsou-li však závazky ty od zavázaných uznávány, aniž listinně (jak výše uvedeno) prokázány, tedy jsou-li spor-

¹⁰⁾ Srov. Budw. 120 A ai 1901.

né, nutno rozeznávat mezi závazky spočívajícími na titulech veřejnoprávních a závazky opírajícími se o titul soukromoprávní.

Spočívá-li titul těchto zvláštních závazků jiných osob na určitém právním poměru, podléhajícím dle § 75. kognici vodoprávních úřadů, musí úřad ten sám prozkoumatí uplatňovaný nárok vlastníka díla na závaznost osoby třetí a po zjištění ihned o povinnosti rozhodnouti.

Odvolává-li se však vlastník díla na titul soukromoprávní a nemůže likvidnost jeho prokázati, nesmí vodoprávní úřad k jeho tvrzení přihlížeti a musí přidržeti k udržování neb čištění díla přímo vlastníka, kterému pak jest ponecháno, aby žádal cestou soukromoprávního regresu náhradu na tom, kdo dle jeho tvrzení byl k úpravě díla soukromoprávně zavázán.¹¹⁾

Vodoprávní úřad však není povinen ve svém rozhodnutí výslovně poukazovati vlastníka na vyhrazený mu pořad práva.¹²⁾

Za právoplatný závazek nelze považovati faktické spoluzžívání náhonu.¹³⁾

Jestliže mezi uživatelem díla (na př. pachtýřem mlýna) a jeho vlastníkem vznikne spor o to, zda uživatel jest povinen nebo oprávněn k provedení úprav na díle a spočívá-li spor ten v jejich právním poměru, patří spor ten na pořad práva.¹⁴⁾

ad B. Za vlastníka vodního díla ve smyslu § 44. nelze považovati toho, komu dílo (náhon) soukromoprávně vlastnický náležel neb přes jehož pozemek nebo mezi jehož břehy dílo vede, nýbrž toho, kdo dílo zřídil a jím disponuje.¹⁵⁾

Jestliže vodní zákon zavazuje k udržování vodních děl v § 21. „držitele“ a v § 44., odst. prvním „vlastníka“, nemůže z toho býti usuzováno, nemá-li jinak vzniknouti nevysvětlitelný rozpor mezi oběma zákonnými ustanoveními, že v § 21. míněn jest „držitel“ ve smyslu §§ 309. a 352. o. o. z. a na rozdíl

¹¹⁾ Srov. Budw. 9837 A ai 1913.

¹²⁾ Srov. Budw. 7326 A ai 1910.

¹³⁾ Srov. Budw. 5610 A ai 1907.

¹⁴⁾ Srov. Budw. 6936 A ai 1909.

¹⁵⁾ Srov. Budw. 8484 A ai 1911.

od „vlastníka“ § 44. v. z. Naopak nemůže býti pochybno, že zákon používá co synonymů výrazů „držitel“ (§§ 21., 26.), „držitel díla“ (§§ 22., 24.), „podnikatel“ (§§ 32., 33.), „kdo má právo k vodě“ (§ 37.), „vlastník“ (§§ 44., 49.) a všemi těmi výrazy míní toho, jehož účelům vodní dílo slouží, jemuž přísluší dispozice nad dílem a právo, vyloučiti ze spoluzžívání díla jiné osoby, jimž to nedovolil nebo nepřikázal, aby jeho jménem díla užívaly.

Osoby, které nemají originálního nároku na užívání předmětného díla a které odvozují své fakticky vykonávané užívání pouze derivativně od vodního vlastníka na základě smluvního poměru, nemohou býti považovány za „držitele“ vodního díla dle § 21. a nemohou býti také přidrženy k udržování tohoto díla z důvodu takového užívání. Jich poměr k vlastníku (držiteli) díla jest čistě soukromoprávní a jest záležitostí vlastnickovou, aby své event. nároky na příspěví k udržovacím nákladům, spočívající snad na smlouvě, uplatnil civilně-právní cestou.¹⁶⁾

Z řečeného tudíž plyne, že z vlastnického práva k pobřežním pozemkům nemůže býti rozhodně odvozována zákonná povinnost vlastníka těchto pozemků, aby břehy mlýnského náhonu upevnil a tím svůj majetek chránil. Břehy náhonu jsou, jak již výše bylo uvedeno, podstatnou součástí náhonu, následkem čehož povinnost k opravě náhonu se strany mlynáře vztahuje se i na břehy. Mimo to z ustanovení § 43. a v něm uvedeného § 413. o. o. z. vysvitá, že upevnění břehů jest jedině oprávněním vlastníka břehu, kterého může použiti, ale nemusí. Proto k opravě břehu náhonu, po němž vede obecní cesta, není povinna obec, nýbrž vlastník náhonu.¹⁷⁾

Okolnost, zda jez jest zanesen v pozemkové knize nebo ne, pak komu patří vlastnický pozemek, na kterém jest jez zřízen, nepřichází v úvahu při rozhodnutí, zda mlynář jezu užívající jest vlastníkem díla ve smyslu § 44.¹⁸⁾

Státem provedené kanály a náhony jsou státním majetkem a vlastníkem jich stát, který dle toho také jest povinen dílo udržovati v řádném stavu, aniž by mohl činiti

¹⁶⁾ Srov. Budw. 10812 ai 1897.

¹⁷⁾ Srov. Budw. 5679 A ai 1908.

¹⁸⁾ Srov. Budw. 1799 A ai 1903.

nárok na konkurenční příspěvky jiných interesentů. Ve vodním zákoně jest pouze jediné výjimečné ustanovení ve prospěch státu při provádění vodních staveb dle § 42., dle něhož stát nepotřebuje k ochranným a regulačním stavbám jím prováděným vodoprávního povolení. § 44. výjimky podobné neobsahuje.¹⁹⁾

ad C. Důvodem velmi častých sporů jest právní poměr mezi několika osobami k téže vodě oprávněnými ohledně udržování a čištění společně používaného náhonu, jezu a p.

Pro tento konkurenční poměr jeví se přirozeně rozhodnou jen míra užívání každou ze stran konkurenčně povinných.

V prvé řadě platívá pro ustanovení konkurenčního poměru dohoda.

Není-li zde dohody, má se příspěvková povinnost rozvrhnouti dle toho, jaký jest čí užitek ze společného díla. Pojmem „užitek“ nelze rozuměti ten hospodářský užitek, který každý ze zúčastněných má ze svého díla a který přibližně vyjádřen jest výdělkovou daní z podniku předepsanou, nýbrž ten užitek, který společné dílo (náhon, jez) působí jednotlivým účastníkům tím, že jim poskytuje vodní sílu, vypočtenou v koňských silách bez rozdílu, zda to neb ono vodní dílo dodanou mu vodu spotřebuje či nikoliv. Nejedná-li se o hnací stroje, nýbrž o zavodňovací zařízení, lze stanoviti poměr užitku dle poměru množství vody, společným dílem dodávané. (Moravský zákon vodní stanoví jediné měřítko této konkurence a to poměr použitého množství vody.)

Takto bude lze stanoviti poměr užitku při podnicích stejnorodých.

Někdy však míra skutečného užívání nedá se vyjádřiti číselným poměrem, ježto pro to chybí vzhledem k různorodému způsobu užívání konkurentů měřítko, aby poměrné číslo odpovídalo ceně užívání díla jednoho vůči ostatním. Na př. A. používá náhonu k napouštění rybníka vodou, B. co mlýnského náhonu a C. co komunikačního prostředku, totiž břehů a koryta náhonu k opoře pilířů mostu přes náhon řízeného. Vzhledem k nemožnosti stanoviti konkurenční poměr mezi tyto tři faktory dle míry skutečného užívání musí býti per

¹⁹⁾ Srov. Budw. 6253 ai 1891.

analogiam použito ustanovení obč. zákona, který v § 839. vyslovuje zásadu, že v pochybnosti mají býti podíly na společných břemenech považovány za stejné.²⁰⁾

Je-li mezi konkurenty spor o to, v jakém poměru mají k udržování vodního díla přispívati, může vodoprávní úřad, jedná-li se o práce, nesnášející odkladu, uložití jednomu konkurentu provedení těchto prací a ostatním administrativní cestou vyměřiti a na nich touže cestou vymoci konkurenční příspěvek.²¹⁾

Vyměření konkurenčních příspěvků vodoprávním úřadem jest konečné a nepodléhá jako v případě § 38. přezkoušení nálezem soudním.

Dodatečně jest ještě poznamenati, že rozhodnutí o tom, zda, za jakých podmínek a jakým obnosem mají býti nahrazeny náklady za čištění a udržování náhonu, provedené třetí osobou bez příkazu osoby k tomu povinné, patří dle ustanovení §§ 1035.—1040. a 1042. o. o. z. do kompetence soudní.²²⁾

§ 45. Ochrana břehů a pobřežních objektů na přirozených tocích vodních.

Nemá-li nikdo jiný povinnosti dle práva platné, aby přístroje a stavby, zřizoval, a v způsobu dobrém zachovával, aby opatření k ochraně břehů, pozemků, stavení, silnic a železnic a jiných staveb při velřekách, řekách a potocích v skuteku uváděl, by voda škody nečinila, aneb by škoda, kterou voda činí, přestala, tedy náleží ta povinnost předem a nejprve na ty, či jsou pozemnosti a stavení, kterým škoda nastává neb nastala.

Vzejde-li tím, že ochrany zříditi se zanedbává, cizímu majetku nebezpečí, jest promeškalcům samým provésti opatření k ochraně potřebná aneb dovoliti, aby ta opatření byla provedena nákladem těch, od nichž nebezpečí se má odvarovati, k čemu sami dle §§ 66. a 67. přispívati mají.

²⁰⁾ Srov. Budw. 2891 A ai 1904.

²¹⁾ Srov. Budw. 14515 A ai 1915.

²²⁾ Srov. Budw. 676 ai 1880.

I. Předmětem ustanovení tohoto jest ochrana v zákoně vyjmenovaných objektů před škodou působenou vodou, tekoucí v přirozených korytech.

Ustanovení § 45. mají význam pouze subsidiární, t. j. nastupují teprve tehdy, není-li již jinými zákonnými předpisy vložena povinnost k ochraně objektů na bedra určitých osob. Není-li tudíž žádná taková povinnost zákonná, aniž může ohrožený gruntovník prokázati existenci zvláštních právoplatných titulů, kde by třetí osoby byly povinny k provedení ochranných a zajišťovacích opatření před škodlivými účinky vody, zbývá jediný zákonem též přijatý důsledek, že jest věcí každého ohroženého neb poškozeného, aby si sám svůj majetek chránil. Jest tudíž zpravidla (výjimku viz níže) ponecháno vůli každého gruntovníka, chce-li ochranné zařízení provésti či nikoliv.

Zákon v § 45. nevztahuje se jen na pozemky ležící v bezprostřední blízkosti přirozeného vodního toku, tedy na pozemky pobřežní v užším slova smyslu, nýbrž i na pozemky vzdálenější, pokud jsou tyto vydány nebezpečí poškození vodou.

Výrazem „řeky a potoky“ nelze rozuměti jen vodní toky většího rozsahu, nýbrž zákon v § 45. vztahuje se na veškeré přirozené toky vodní, ohraničené stálými břehy bez ohledu na to, zda toky jsou velké neb malé, trvalé neb pouze přechodné. Patří sem tudíž také odtoky srážek atmosferických a sněhu, voda přívalová a p., pokud teče určitým korytem a nevalí se volně přes pozemek.

Za ochranná opatření nutno považovati jakékoliv zařízení trvalé, sloužící k ochraně ohroženého objektu v nejširším slova smyslu. Peyrer vypočítává příkladně tato opatření: a) vlastní stavby na břehu neb v řece, které jsou určeny k tomu, aby zabránily stržení neb poškození břehu;

- b) osázení břehů křovím a stromovím;
- c) úprava sklonu břehu (šikmý břeh na místě kolmého);
- d) zvýšení břehu, resp. vyplnění výmolů;
- e) odstranění takových předmětů, které byly na břeh vyplaveny a vadí volnému toku vody (na př. vývratě);
- f) zařízení a vypravení pobřežních hrází;

g) čištění a vybírání koryta říčního, odstranění do vody vybíhajících výčnělků břehu (korekce břehu);

h) zřizování údolních přehrad a úprava bystřin.

II. Kdo jest povinen ochranné tyto stavby a zařízení prováděti, není-li tu nikoho, kdo by byl dle jiných ustanovení vodního zákona (na př. §§ 21., 44. neb dle plavebních radů pro jednotlivé splavné řeky dle § 7. vydaných) k provedení opatření těchto zavázán?

A. Na tuto otázku lze odpověděti, že povinni jsou k tomu ti, kdo právoplatně byli k tomu zavázáni.

Má-li totiž gruntovník, resp. vlastník ohroženého objektu býti zbaven starosti o provedení ochranných opatření vlastním nákladem, může u vodoprávního úřadu žádati, aby nařízeno bylo osobám, jichž speciální závazek likvidně prokáže, aby opatření ta dle obsahu a rozsahu svého závazku provedly. Je-li likvidnost těchto závazků prokázána tím, že buď povinná strana svůj závazek v tvrzeném rozsahu uznává nebo že jest závazek ten dosvědčen právoplatným listinným materiálem, nařídí vodoprávní úřad zavázané straně splnění této povinnosti a event. donucovacími prostředky provedení ochranných opatření vynutí. O podobných závazcích podrobněji promluveno bylo při výkladu § 44., pročež stačí zde pouze na výklad ten poukázati.

Jest třeba jen upozorniti na to, že z event. smluvního poměru vlastníka k pachtýři, který snad soukromoprávně se vlastníku zavázal k provedení určité ochranné stavby, plyne rovněž jen soukromoprávní nárok vlastníkův proti pachtýři, který — je-li sporný — může býti uplatňován nikoli u vodoprávního úřadu, nýbrž u řádného soudu.

B. Není-li tu likvidně prokázáných závazků třetích osob, což ve většině případů bude pravidelně (ježto likvidnost těchto bude lze těžko prokázati při rozsáhlosti a neobmezenosti předmětného závazku na rozdíl od zvláštních závazků § 44., určitě vyhraněných, omezených na udržování a čištění určitého vodního díla) nutno ponechati péči o ochranu ohrožených objektů vlastníku těchto objektů.

Zákon sice v českém textu praví, že ochrana ta jest „povinností“ vlastníkovou, ale německý text užívaje výrazu „ist

zunächst eine Angelegenheit derjenigen, welchen die bedrohten oder beschädigten Liegenschaften oder Anlagen gehören“, prohlašuje ochranu tu za záležitost vlastníka. V tomto směru rozhodl také správní soud¹⁾, že slovo „povinnost“ nutno vykládati nikoli v poměru vlastníka vůči třetí osobě, které by snad nějaké této povinnosti korespondující právo příslušelo, nýbrž jen co do otázky krytí nákladů dotčených ochranných staveb. Zákon tu chce říci, že „povinnost“ k úhradě těchto nákladů stíhá v první řadě onoho, kdo vázán jest k tomu zvláštními tituly, a není-li nikoho takového, tedy sama vlastníka pozemku, jenž se k provedení ochranných staveb odhodlal.

Povinnost vlastníka pobřežních pozemků neb přirozeného toku vodního k provedení ochranných staveb nedá se dedukovati z toho, že § 45. zařaden jest v třetím oddílu vodního zákona, pojednávajícím o svádění a hrazdění vody a že přimyká se bezprostředně k §§ 43. a 44. určité závazky vlastníků vodního díla normující. Neboť § 43. neobsahuje vůbec dispozice o tom, kdo k zařízení a udržování břehů na tekoucích vodách jest povinen, nýbrž upravuje jediné modalities, jaké mají při takových zařizovacích a udržovacích pracích platiti. Následující § 44., který obsahuje subjektivní závazek k udržování a čištění kanálů, umělých náhonů a vodních užívacích děl, vztahuje se dle jasného svého znění jen na vlastníky, resp. uživatele děl a náhonů a nemůže tudíž ohledně vlastníka přirozeného toku dojít k platnosti.²⁾

Jestliže tedy zákon prohlašuje v § 45., že provedení ochranných opatření jest záležitostí toho, komu ohrožené neb poškozené objekty patří, plyne z toho, že majitel ohroženého objektu jest také oprávněn k tomu, aby učinil účelná opatření za účelem odvrácení nebezpečí od ohrožených objektů. Jestliže § 43., který dle svého zařazení do III. oddílu vodního zákona má očitě platnosti pro zřizování ochranných staveb a opatření, nařizuje, aby díla vodní v nejširším slova smyslu byla „dělána a zachována tak, aby to nebylo něčím právům na újmu a aby, pokud možná, povodním bylo zabráněno“, nemůže to-
muto právnímu obmezení býti dán při použití § 45. ten vý-

¹⁾ Srov. Budw. 550 A ai 1901.

²⁾ Srov. Budw. 6803 A ai 1909.

znam, že by od provedení ochranných prací muselo býti upuštěno, kdyby stav, pracemi těmi přivoděný, jevil se ve srovnání s dosavadním stavem pro cizí práva škodlivější. Ježto zákony musí býti tak vykládány, aby jednotlivá jich ustanovení si vzájemně neodporovala, musí býti ustanovení § 43. vzhledem k § 45. tak vyloženo, že nesmí býti zřizována taková ochranná opatření, která mají zabezpečiti vlastní majetek tím, že by škodlivé účinky vody se přesunovaly na cizí pozemek. Ve smyslu §§ 43. a 45. musí tudíž býti vlastníci objektů vodou ohrožených považováni za oprávněné, aby učinili účelná opatření k cíli odvrácení nebezpečí; proti těmto opatřením může býti činěna odůvodněná námitka jen tehdy, když jest prokázáno, že projektovaná ochranná opatření sama o sobě a bezprostředně jsou pro cizí majetek škodlivá, t. j. přímou příčinou poškozování cizího majetku. Nelze jim odporovati tehdy, když cizím právům vzniká škoda a újma jen z toho, že neprovedení ochranných opatření poskytovalo těmto cizím právům prospěch tím, že dosud nebyla vůbec, nebo byla pouze ve zmenšené míře vodnímu nebezpečí vystavena.³⁾

Z připojení §§ 17. a 21. k § 43., resp. z ustanovení § 42. jest ovšem jisto, že k provedení ochranných staveb jest třeba vodoprávního povolení a to ve veřejných vodách vždy, v soukromých vodách tehdy, dotýká-li se projekt cizích práv aneb má-li vliv na povahu, tok nebo výšku veřejné vody. Mimo to musí býti zřízené stavby v dobrém stavu dle §§ 21. a 44. udržovány.

C. Libovůle vlastníka objektů vodou ohrožených, chce-li neb nechce-li provésti nutná ochranná opatření, obmezena jest druhým odstavcem § 45., když zanedbáním ochrany nastává nebezpečí pro cizí majetek tím, že „jest promeškalcům samým provésti opatření k ochraně potřebná aneb dovoliti, aby ta opatření byla provedena nákladem těch, od nichž nebezpečí se má odvarovati, k čemu sami dle §§ 66. a 67. přispívati mají.“

Prvou podmínkou použití tohoto zákonného ustanovení jest, aby opomenutím zřízení ochranných opatření vzniklo

³⁾ Srov. Budw. 3557 ai 1887.

nebezpečí pro cizí majetek, t. j. pro cizí objekty, vyjmenované v prvním odstavci § 45.

Dále musí se jednati o opatření, potřebná při vodních tocích přirozených a to o stavby na pozemku pobřežním a mimo to třeba, aby vlastníci ohrožených objektů za provedení ochranných staveb gruntovníkem u vodoprávního úřadu zažádali.

Z toho plyne, že vlastník pobřežního pozemku nemůže býti tak dlouho přidržen úřadem k tomu, aby ochranné stavby na svém pozemku provedl, dokud třetí osoby, jimž ze zanedbání ochrany vzniká pro jejich pozemky nebezpečí, nepodají předmětnou žádost a dokud tato žádost nebude uznána za odůvodněnou.⁴⁾

Je-li v konkrétním případě zjištěno, že zde jest skutečně nebezpečí pro cizí majetek, což samozřejmě odvislo bude od znaleckého posudku, nastává vlastníku pobřežního pozemku, na němž ochranná stavba neb opatření má býti provedeno, volba, buď provede vlastník nutnou stavbu sám a bude požadovati od těch, kteří za provedení stavby té žádali, poměrný příspěvek k úhradě nákladů stavebních, aneb dovolí žadatelům provésti na svém pozemku ochrannou stavbu na jejich vlastní náklad a sám dle míry svého prospěchu z této stavby k stavebnímu nákladu přispěje; v obou případech stanoven bude konkurenční příspěvek dle ustanovení §§ 66. a 67.

Dle § 45. náleží úhrada nákladu na provedení pobřežních ochranných staveb jen těm stranám, jimž patří ohrožené neb poškozené pobřežní pozemky (na nichž stavba se provádí) a těm, které naléhaly na provedení této stavby z důvodu, že jich majetek byl vystaven nebezpečí tím, že ochranné stavby zde nebylo. Rozšíření příspěvkové konkurenční povinnosti na držitele jiných nemovitostí není vůbec zněním zákona odůvodněno, i kdyby snad pro tyto nemovitosti, ležící event. v pásmu vodního nebezpečí, vznikl provedením ochranných pobřežních staveb očividný prospěch. Donucení vlastníků nemovitostí, ležících v povodňovém pásmu,

⁴⁾ Srov. Budw. 1327 A ai 1902.

kteří nežádali za provedení ochranných staveb, lze provésti jedině ustavením vodního družstva dle § 54.⁵⁾

Názor, že každý, komu ochranná stavba prospívá, měl by k nákladům jejím přispěti, ponechával by libovůli každého vlastníka pobřežního pozemku, aby své břehy chránil na účet druhých, jimž stavba ta by také prospívala.⁶⁾

Náklady ochranných staveb pobřežních hrádí tudíž vlastník ohroženého pobřežního pozemku a ti účastníci, kteří u vodoprávního úřadu za donucení vlastníka pobřežního pozemku k provedení těchto staveb zažádali.

Příspěvky k nákladům rozvrhují se dle ustanovení §§ 66. a 67.

Byly-li ohrožené pozemky v úvahu přicházející ochrannou stavbou současně meliorovány, vyměří se konkurenční příspěvky dle plošného poměru zúčastněných pozemků, při čemž eventuelně, zjištěn-li u jednotlivých pozemků různý stupeň meliorační, mohou býti pozemky rozříděny v bonitní třídy.

Jedná-li se o stavby ochranné v užším slova smyslu, tedy jsou-li objekty chráněny stavbou před hrozícím nebezpečím, rozvrhne se příspěvek dle poměru docíleného prospěchu nebo odvráceného nebezpečí, nebo — nelze-li to zjistiti — dle ceny ohrožených objektů. (Viz též výklad §§ 66. a 67. na str. 250.)

Rozvržení konkurenčních příspěvků, nebylo-li docíleno smírné dohody, stane se vodoprávním úřadem nálezem, podléhajícím jen pravidelnému pořadu instančnímu s vyloučením přezkoušení řádným soudem, nebyly-li strany s rozvrhem spokojeny.

To, co řečeno bylo o zřizování ochranných opatření, platí mutatis mutandis i o udržování těchto ochranných staveb. Otázku povinnosti k udržování takových staveb nutno řešiti vždy dle § 45., nikdy ne dle § 43., třeba stavby ty jevily by se co povolená vodní díla.⁷⁾

Dodatkem třeba zmíniti se o tom, že státní meliorační fond, zřízený zákonem z 30. června 1884 č. 116 ř. z. a naposled normovaný zákonem z 19. prosince 1919 č. 21.

⁵⁾ Srov. Budw. 8515 A ai 1911.

⁶⁾ Srov. Budw. 12166 ai 1898.

⁷⁾ Srov. Budw. 2180 A.

Sb. z. a n. jest určen k podpoře podniků, jichž účelem jest chrániti vlastnictví nemovité proti škodám vodním nebo zvýšiti výnosnost pozemků odvodňováním a zavodňováním a jichž provedení jest ve prospěchu veřejném (§ 1.). Podnik má býti zvláštním zemským zákonem buď prohlášen za podnik, jenž nákladem zemským proveden býti má, nebo za podnik, jež provésti mají určité okresy, obce neb družstva vodní za přispění země. (§ 4.)

Z toho plyne, že příspěvky z melioračního fondu (nehledě k menším v § 12. zmíněným subvencím) mohou býti propůjčeny jen podnikům co takovým a nikoli jednotlivému konkurenčním faktoru a to jen pod tou podmínkou, že se strany země jest podnik rovněž podporován.⁸⁾

§ 46. Zřízení nuceného družstva k provedení ochranných staveb.

Bývají-li osady neb polohy (trati) opět a opět zatopeny aneb jinými škodami vodními zastíženy, ustanoví zákonodárstvo zemské v každém případě, zda-li má, nehledíc k tomu, že účastníci nesvolují opatřenu býti, by se společenstvo zřídilo, aneb zdali jiným způsobem o provedení staveb má býti pečováno, zvláště vyplacením příspěvků aneb záloh z prostředků země neb obce.

Dle §§ 43. a 45. v. z. a § 413. o. o. z. jest právem vlastníka pobřežního pozemku, aby svůj majetek provedením ochranných pobřežních staveb chránil a jest ponecháno libovůli vlastníka s výjimkou případu, uvedeného v druhém odstavci § 45., chce-li práva toho použiti či nikoliv. Jedná-li se však o ochranu celých tratí pobřežních pozemků před dravými účinky vody, resp. o ochranu před periodickými zaplavami celých krajín, není předpisu zákonného o tom, který právní subjekt měl by pečovati o provedení jak krajně důležitých, tak zpravidla i velice nákladných staveb ochranných.

Stát ani země nemá k stavbám takovým zákonné povinnosti a obec může býti nanejvýš dle § 97. ob. zř. nucena k tomu, aby provedla místně policejní opatření, nutná k ochra-

⁸⁾ Srov. Budw. 9742 ai 1896.

ně majetku a osoby. Pro širší okruh působnosti nestačí však uvedený předpis nehledě ani k tomu, že nezřídká zaujímá inundační (zaplavované) území obvod několika obcí.

Pro podnikání tohoto druhu zbývala by jediné cesta společení se účastníků ve vodní družstvo ať již na základě dobrovolné úmluvy, ať výrokem vodoprávního úřadu na základě usnesení většiny účastníků.

Nedojde-li k utvoření se ani družstva dobrovolného, ani družstva s členstvím nuceným, vyhrazeno jest zákonodárství zemskému, aby bez ohledu na nedostávající se svolení účastníků utvořeno bylo vodní družstvo nucené speciálním zákonem zemským pro určitý případ.

Podobného zákona zemského dosud vydáno nebylo.

Mimo utvoření nucených družstev může býti od případu k případu speciálním zemským zákonem určeno, že úhrada nákladů spojených s provedením ochranných staveb má býti podpořena příspěvky neb zálohami z prostředků zemských neb obecních.

§ 47. Pozemky bez pána v oblasti ochranného družstva vodního.

Isou-li pozemky, byvše puštěny, nyní bez pána, a jsou-li položeny v mezích ochranného a upravovacího společenstva, náleží povinnost, k vodním stavbám ochranným a upravovacím přispívati, na společnost potud, pokud pozemky zůstanou ničí.¹⁾

Bylo již při §§ 26. a 44. obšírněji vysvětleno, že vzdáním se vlastnictví (derelict) určitého vodního díla nepřestává povinnost dosavadního vlastníka k určitým upravovacím, čistícím a udržovacím pracím aspoň potud, že nynější stav nesmí býti na újmu veřejnému zájmu a nabytým právům třetích osob. Tento závazek k udržování a čištění děl týká se ovšem staveb již zřízených, jest tudíž jen konsekvencí závazku již existujícího, na díle dle § 26. I. píčího.

Naproti tomu nelze však uložit vlastníku pozemku, jestliže se pozemku toho derelict zbaví, což posouditi nutno dle norem občanského zákona (§ 444.), aby přispíval k dílům,

¹⁾ herrenlos.

tudíž také k ochranným a regulačním stavbám, které po jeho derelikci musí býti provedeny na jeho bývalém, nyní opuštěném pozemku proto, že nalézají se v pracovním poli vodního družstva.

Protože účel vodního družstva nemohl by býti dosažen, kdyby ochranné a regulační práce nebyly současně provedeny na pozemku opuštěném, předpisuje § 47., že práce tyto mají býti na opuštěném pozemku provedeny na náklad družstva a na jeho účet též udržovány tak dlouho, dokud pozemek zůstane opuštěn. Ujme-li se později někdo pozemku (okupací), stává se tím nejen vlastníkem pozemku dosud opuštěného, nýbrž i následkem reální povahy členství družstevního ipso facto členem vodního družstva a jest povinen od okamžiku okupace přispívati na udržování, resp. na další zřizování prací ochranných a regulačních dle poměru prospěchu, resp. ceny přisvojeného pozemku. Na původní zřizovací a udržovací náklad, družstvem vynaložený na pozemek, „dokud byl ničí“, dopláceti nemusí.

Případ § 47. bude za nynějších dob zajisté velmi vzácný.

§ 48. Komu patří půda regulací nabytá.

Země a půda, již v mezích staveb upravovacích těmi stavbami přibylo, náleží těm, kteří náklad podniknutí nesou, přece však se má postoupiti půdy této, zaplatí-li se to, zač jest, spoluzemským sousedům k žádosti jejich tehdy, když podnikatelstvo jí k lepšímu vysušení a upevnění břehů již nepotřebuje.¹⁾

Tento paragraf řeší vlastně otázku soukromoprávní o nabytí půdy získané regulací a jest doplňkem ustanovení §§ 407.—412. o. o. z., jednajících o nabytí ostrovů, opuštěného řečiště, alluvia a avulsia, tudíž o nabytí půdy, získané přirozeným tokem vodním. V § 48. rozřešena jest však otázka, komu patří půda (pozemek), získaná pracemi regulačními, tudíž umělou prací, a vyslovena zde přirozená zásada, že půda regulací získaná patří tomu, kdo regulaci

¹⁾ Moravský vodní zákon zní pouze: „Země a půda, již v mezích staveb upravovacích těmi stavbami přibylo, náleží těm, kteří náklad podniknutí nesou.“ (Neobsahuje tudíž dodatku ve prospěch sousedů.)

provedl, tudíž tomu, kdo o získání půdy, vyrvání půdy řece se přičinil.

Regulací může býti půda získána buď tím, že dosavadní koryto vodního toku jest na jiné místo přeloženo a tím vodní tok zkrácen, upraven aneb tím, že provedením úpravy břehů naplavěna bude zem k upraveným pozemkům pobřežním.

Podmínkou použití § 48. jest nejprve, aby jednalo se o regulaci vod veřejných. Na soukromých vodách může býti prováděna regulace jen z vůle neb se svolením vlastníka, jemuž přirozeně půda regulací získaná náleží, protože patřilo mu i koryto vodního toku, které provedenou regulací bylo vysušeno. Jednalo-li by se snad o provedení regulace na soukromé vodě proti vůli vlastníka, tedy cestou expropriace, bude expropriační nález obsahovati určení, komu získaný pozemek připadne, resp. bude reprodukovati dohodu, v té věci snad mezi expropriatem a expropriantem uzavřenou.

Nezáleží na tom, zda regulace, kterou byl pozemek získán, byla výhradním účelem podniku, nýbrž zda snad byla jen vedlejším jeho cílem. Pro použití § 48. jest pouze třeba, aby pozemek získán byl regulací, ať již regulace provedena byla samostatně aneb pouze co důsledek jiných vodních staveb, které měly za účel buď využití vodní síly neb ochranu břehů.

Vyžaduje se však, aby podnikatel, který na získanou půdu činí nárok, skutečně také regulaci vlastním nákladem prováděl, třeba za přispění země nebo státu. Je-li více podnikatelů, patří získaná půda všem, kteří na celý podnik, nikoli snad jen na část bezprostředně se získaným pozemkem sousedící přispívali, resp. přispěti mají, a to dle poměru vynaložených nákladů. Jest tudíž získaná půda dle tohoto poměru společným vlastnictvím všech účastníků, kterým jest ponecháno, aby se dohodli buď o společném obhospodařování neb zcizení této půdy aneb aby se o půdu tu rozdělili, ovšem teprve pak, až podnik aspoň v přilehlé partii bude zcela dokončen a nebude třeba půdy získané k lepšímu vysušení a upevnění břehů. Jest lhostejno, kým byla regulace provedena, zda veřejnou korporací (státem, zemí, okresem, obcí), neb vodním družstvem neb jednotlivcem.

Získaná regulací půda připadá podnikateli ipso iure již tím, že regulaci svým nákladem provedl a že regulací získán byl pozemek. Není třeba odevzdacího aktu. K zápisu vlastnictví do knihy pozemkové jest třeba pouze deklaratorního výroku vodoprávního úřadu, konstatujícího splnění obou právě zmíněných podmínek.

Nabývací právo podnikatelovo omezeno jest (na Moravě však nikoli!) však zákonem v tom směru, že získanou půdu, pokud jí není třeba k lepšímu vysušení a upevnění břehů, musí podnikatel postoupiti za obecnou její cenu spoluzemkujícím sousedům, žádají-li o to.

Oprávnění k nároku tomuto jsou majitelé sousedních pozemků a to pozemků bezprostředně mezujících. Je-li více sousedů, má každý nárok na část získané půdy a to dle délky společných hranic jeho pozemku a pozemku získaného. Důvodem tohoto nařízení jest pouze důvod hospodářský, ježto zpravidla získaná půda vzhledem k svému tvaru a špatnému k ní přístupu nemůže býti jiným než sousedem obhospodářována nehledě ani k té okolnosti, že provedenou regulací dosti často bývají tito sousedé zbaveni přímého přístupu k vodě, čímž utrpí podstatnou újmu na svých zájmech hospodářských.²⁾

Sousedé mají však dle § 48. nárok na půdu regulací získanou teprve pak, když podnik, t. j. vlastní regulace, nepotřebuje půdy k lepšímu vysušení a upevnění břehů, zač možno zajisté považovati i osázení břehů stromy neb křovinami, aby břeh nebyl vodou podryván. Z toho plyne, že sousedé mohou nárok svůj uplatňovati teprve tehdy, až regulace buď vůbec neb aspoň v dotyčném úseku zcela jest dokončena.

Odškodné rovná se dle znění zákona „ceně, zač pozemek jest“, čili obecné ceně pozemku, nikoli tudíž ceně jakkoli přednostní.

Dlouho kolísala praxe v otázce kompetence. Společátku klonila se praxe k názoru, že jedná se v případě § 48. o otázku čistě soukromoprávní, doplňující ustanovení §§ 407.—412. o. o. z., k jejímuž vzniku dalo veřejné právo pouze podnět.

²⁾ Srov. Budw. 11223 A ai 1916.

Správní soud judikátem Budw. č. 7798.A postavil se zcela rozhodně na stanovisko, že předpis § 48. náleží do odboru práva veřejného a že tudíž subjektivní práva z tohoto předpisu odvozovaná jsou právy veřejnými, podléhajícími výlučné kompetenci politických úřadů. (Pantůček.)

Z toho plyne, že vodoprávní úřad jest výlučně oprávněn vysloviti se o tom, zda půda byla regulací získána a zda splněny jsou podmínky pro její připadnutí podnikateli, dále, že výlučně rozhoduje o nárocích sousedů na získaný pozemek, leč že pouze dle § 87. provisorně stanoví odškodné za postoupený pozemek sousedům, neboť nejsou-li ta neb ona strana s výší odškodného spokojeny, mohou žádati za definitivní určení výše odškodného soudem.

§ 49. Donucovací práva propůjčená vodním stavbám, prováděným ve veřejném zájmu.

1. Podniknou-li se stavby k ochraně, k upravování břehů, k vysušování půdy a jiné stavby vodní k veřejnému dobru, mají býti postoupeny potřebné části půdy a země a jiné nemovitosti, díla, přístroje a jiné zařízení, aneb má býti povolena potřebná služebnost; v obou případech sluší dáti za to přiměřenou náhradu.

2. Vodovody a průplavy mohou také bez povolení těch, či jsou, a kdož právo vody z nich užíváti mají, býti přeloženy, žádá-li toho veřejné dobro a nevzejde-li tím nebezpečnoství tomu, k čemu vodní přístroj byl zřízen. Náklad nesou ti, kdož přeložení podnikli.

3. Jest-li stavivo, jehož k takové vodní stavbě, k veřejnému dobru podniknuté jest potřeba, na pozemcích, jež se stavbou ochraňují, má jich vlastník k tomu za přiměřenou náhradu postoupiti.

Ustanovení § 49. propůjčuje expropriační oprávnění, sahající dále než exproprieace dle §§ 28. a 32. a to podnikům, prováděným ve veřejném zájmu či v zájmu „veřejného dobra“. Ten možno předpokládati vždy, není-li prováděný podnik určen v zájmu jednotlivcově, nýbrž má-li sloužiti aspoň širšímu okruhu obyvatelstva. O tom, zda jest v daném pří-

padě splněn předpoklad § 49., t. j. veřejný zájem pro provedení určitého podniku, rozhoduje úřad vodoprávní po provedeném šetření, po vyslechnutí znalců a po uvážení všech okolností. Tento úřad rozhoduje též dle svého uvážení v případech kolise různých veřejných zájmů o tom, který ze zájmů v úvahu přicházejících má být považován za významnější a tudíž za přednější.

Pro použití § 49. jest naprosto nerozhodna osoba podnikatelova, paragraf tento přichází k platnosti bez ohledu na to, zda stavbu provádí stát, země, obec, vodní družstvo neb jednotlivec, jen když provedení projektu odůvodněno jest veřejným dobrem.

§ 49. není jednotným zákonným ustanovením expropriacním, nýbrž obsahuje tři různé druhy vyvlastnění, jimž společný jest předpoklad veřejného zájmu.

I. Dle prvního odstavce § 49. musí být soukromým vlastníkem, vyžaduje-li toho jakákoliv vodní stavba, prováděná ve veřejném zájmu, postoupeny ve prospěch stavby vodní potřebné části půdy a země a jiné nemovitosti, díla, přístroje, aneb má být povolena potřebná služebnost.

Zákon sice zařadil oprávnění k expropriaci, propůjčené vodní stavbě ve veřejném zájmu, podnikané do III. oddílu vodního zákona, jednajícího o svozování a hrazení vody, leč z výrazu „jiné stavby vodní“ lze právem usuzovati na to, že expropriacní toto právo propůjčeno jest nejen dílům ochranným a regulačním, nýbrž i dílům určeným k užívání vody, je-li jen splněn předpoklad veřejného zájmu. Bude lze užiti tudíž tohoto zákonného ustanovení zejména též při stavbách, podniknutých za účelem zásobování obce vodou, neb při stavbách k podporování plavby po řekách.

Expropriace dle § 49. zasahuje bez rozdílu všechny objekty, jež provedení podniku stojí v cestě, ať slouží jakémukoli hospodářskému účelu. Jest nepochybné, ač zákon výslovně se o tom nezmiňuje, že mohou být vyvlastněna i vodní užívací práva, jak zřejmo z ustanovení melioračního zákona ze dne 31. června 1884 č. 116 ř. z., o němž doleji na tomto místě bude promluveno. Z bezvýjimečné povahy § 49. plyne dále, že expro-

priaci podléhají na rozdíl od § 32. istavení, dvory a zahrady k stavení náležející, rovněž parky. Není naprosto důvodu pochybovati o tom, že mezi „jiné nemovitosti“ vyvlastnění podrobené patří i veřejné a tím spíše i soukromé cesty, hřbitovy¹⁾, pouhé části domu, pokud ovšem v tomto posledním případě bude částečné vyvlastnění a demolování budovy proveditelné a pokud nebude mu brániti zásada v posledním odstavci § 28. vyslovená k ochraně pozemkového vlastnictví.²⁾

Rozsah a obsah povolené expropriace řídí se dle nutné potřeby podniku, při čemž nesmí se hleděti jen na podnikanou stavbu v užším slova smyslu, nýbrž musí se počítati k „podniku“ i všechna vedlejší zařízení stavbou vyvolaná nebo podmíněná, jako na př. zřízení náhradních komunikací nebo přístupů k vodě a p. (Pantůček.) Že vyvlastňovací právo omezeno jest jen na prokázanou potřebu, vysvítá nejen z podstaty vyvlastnění, které dovoluje zásah v soukromá práva jen potud, pokud toho vyžaduje obecné dobro, nýbrž i z výslovného znění § 49. (arg. „potřebné“.)

Dle zjištěné nutné potřeby podniku bude mu povolena expropriace buď celého pozemku neb pouhé jeho části, event. vyhrazena bude pouze služebnost. Obě buď trvale, jedná-li se o získání potřebného pozemku nebo o trvalé jeho zatížení, nebo jen přechodně, má-li být opatřen pracovní prostor jen pro dobu stavebních prací.

V případě, že expropriant bude požadovati postoupení pouze části pozemku, lze expropriátu použití ustanovení posledního odstavce § 28., stanovícího, že nemůže-li expropriát příhodně užívatí pozemku částečně vyvlastněného, může žádati, aby celý pozemek byl odkoupen. (Bližší vysvětlení viz u § 28.) Normy této lze obdobně použiti též pro případ podstatného obmezení vodního užívacího práva, takže dílo ztrácí svou účelnou použitelnost; může tudíž v tomto případě žádati expropriát, aby vykoupěna byla celá vodní síla, pozemky, budovy a zařízení sloužící k užívání vody.

Opačného názoru byl správní soud:³⁾ Dle § 49. přísluší podnikateli díla o veřejný zájem se opírajícího právo na

1) Srov. Budw. 4703 A ai 1906.

2) Srov. Budw. 1505 A ai 1903.

3) Srov. Budw. 3057 A ai 1904.

vyvlastnění cizích pozemků; držitelům však takových cizích pozemků — s výjimkou § 32. — není nikde vyhrazen nárok na to, aby sami požadovali vyvlastnění. Jestliže tudíž úplným neb částečným vyvlastněním pozemku zmenší se použitelnost tovární reality aneb bude poškozena, nemá držitel práva žádati za vyvlastnění i této, nýbrž škoda vyvlastněním pozemku povstala má být jedině při zjišťování obnosu odškodného respektována.

Břemena (služebnosti) uložená dle § 49. mohou být nejružnějšího druhu. Vedle služebností vedení vody a zřízení strojů (§§ 28., 32.) může být expropriátu uložen zákaz sázení neb kácení stromů, odstraňování drnu, zákaz částečné neb úplné pastvy, kopání studní, zřizování náhonů a p. Zajímavé a v praxi důležité rozhodnutí učinil správní soud⁴⁾, přisvědčiv k otázce, zda k ochraně dobré jakosti vody pramenité, zásobující obecní vodovod, může být ve sběracím pásmu, v němž zachycovány jsou prameny pro vodovod, zakázáno držitelům nemovitostí, aby určité pozemky hnojili a na nich tovární odpadky skládali.

Podotknouti ještě třeba, že nemohou, resp. nemusí být vyvlastňovány výhody, plynoucí z obecného užívání vody veřejné (§ 15.), ježto nejedná se zde o odnětí subjektivního práva.

II. Předpokladem použití druhého odstavce § 49., dovolujícího přeložení vodovodů a průplavů jest rovněž zájem veřejný. Expropriaci normovanou druhým odstavcem nelze považovati za pouhé rozšíření expropriace, stanovené odstavcem prvním § 49., nýbrž za samostatný případ vyvlastnění. Pro náhled tento svědčí, že zákon sám jako podnik, který hraditi má náklady, označuje přeložení vodovodu či průplavu a tím uznává, že podnik tento sám jest nositelem práva expropriačního.

Podmíněna jest tato expropriace tím, že veřejné dobro přeložení žádá. Veřejné dobro může být sloučeno s nějakým jiným podnikem, na př. regulačním, může však spočívat i v prospěchu, který veřejnosti z přeložení sama vzchází (v ohledu národohospodářském, zdravotním, komunikačním, lepšího vykořisťování vod atd.) (Pantůček.)

⁴⁾ Srov. Budw. 1257 A ai 1902.

Peyrer naproti tomu považuje expropriaci dle druhého odstavce za pokračování ustanovení odstavce prvního a předpokládá pro její použití stavbu ochranných, regulačních neb jiných vodních staveb, při níž objevilo se nutným přeložení vodovodů a kanálů, nepřipouští tudíž možnost, že by přeložení samo mohlo být samostatným podnikem, veřejným zájmem odůvodněným.

Aby mohlo být ustanovení druhého odstavce § 49. použito, jest třeba, aby přeložením „nevzešlo nebezpečí tomu, k čemu vodní přístroj je zřízen“. Bylo-li by tudíž nutným přeložením omezeno neb podstatně zasaženo vodní právo díla, kterému náhon slouží, nejednalo by se o případ druhého, nýbrž prvního odstavce § 49., tudíž buď o úplnou neb částečnou expropriaci vodního díla, resp. práva. Je-li přeložení náhonu možno bez ohrožení díla sama, nastává pro exproprianta pouze povinnost k hrazení nákladu spojeného s přeložením, jedná-li se o částečné neb úplné vyvlastnění vodního díla dle prvního odstavce § 49., jest expropriant povinen k odškodnému. Jsou však pravděpodobny a v praxi zhusta přicházejí kombinace případů obou, že totiž přeložením náhonu se výkonnost a účel díla sice neohrozí, však přece zmenší (na př. ztrátou spádu). Tu povinen jest expropriant nejen hraditi náklad přeložení, nýbrž i poskytnouti přiměřené odškodné za zmenšení výkonnosti díla.

III. Třetí případ expropriace stanoví třetí odstavec § 49., vyhražuje ochranným stavbám, prováděným ve veřejném zájmu právo na potřebný stavební materiál, nalézající se na chráněném pozemku (na př. písek, hlína, země, drn, kamení, dříví a p.) a to za přiměřené odškodnění.

Expropriace tato propůjčena jest pouze ochranným stavbám ve veřejném zájmu prováděným, nikoli snad stejně kvalifikovaným vodním stavbám jiným, ani tudíž ne stavbám regulačním.

Zákon vyžaduje, aby se stavivo nalézalo na chráněném pozemku a nečiní při tom rozdílu, je-li materiál již event. z půdy dobyt a na pozemku složen (na př. kámen nalámán) aneb je-li materiál ten dosud v pozemku uložen (na př. v lese stromy, kámen v lomu). Samozřejmě přihlíží se i tu

k ochranné stavbě in toto a netřeba, aby materiál mohl býti použit pouze k ochraně toho pozemku, na němž se nalézá. Vždyť zhusta bývá na př. vhodný kámen pouze na jednom pozemku celé stavební tratě a musí býti z tohoto pozemku rozvezen.

Povinnost postoupiti stavební materiál stíhá pouze vlastníka materiálu i pozemku, z čehož plyne, že zákon nevztahuje se na stavební materiál, náležející osobě třetí, která z jakéhokoliv důvodu materiál ten na pozemku chráněném složila.

Zákon neustanovuje, že má býti vlastníku poskytnuto plné odškodnění, nýbrž pouze „přiměřená náhrada“. Netřeba tudíž hraditi vlastníku kupní cenu za odebraný materiál, nýbrž pouze nahraditi skutečnou škodu vlastníku odebráním materiálu vzešlou.

Pro případy I., II., III. dána jest vesměs kompetence vodoprávních úřadů k zjištění, zda jest v daném případě splněn požadavek veřejného zájmu, zda a v jakém rozsahu jest přípustný zásah do soukromého vlastnictví, jevíci se nutným pro provedení projektovaného neb již prováděného díla. Rovněž jest vodoprávní úřad příslušný pro rozhodnutí o nároku expropriátově na vykoupení celého pozemku, byl-li by pozemek jeho částečným vyvlastněním v účelném používání znehodnocen (§ 28. poslední odstavec). Proti rozhodnutí vodoprávního úřadu v těchto směrech jest samozřejmě přípustný správní postup instanční, vyloučeno však dovolávati se odlišného definitivního výroku soudního.

Naproti tomu určuje vodoprávní úřad výši odškodného pouze provisorně s tou dle § 87. odůvodněnou výhradou, že není-li ta neb ona strana po vyčerpání instančního správního pořadí spokojena s výší (obnosem) peněžité náhrady, může dovolati se pomocí soudu, aby tento definitivně stanovil výši odškodného.

Pro úplnost třeba při výkladu § 49. zmíniti se též stručně o expropriacích propůjčených podnikům zákonem melioračním a zákonem o neškodném svádění horských bystřin.

A. Podnikům zavodňovacím a odvodňovacím bylo vyhrazeno § 14. zákona melioračního z 14. června 1884 č. 116 ř. z. toto právo expropriací:

Jestliže by zavodnění neb odvodnění pozemků nemohlo býti provedeno, leč by veřejná voda k jiným účelům řádně užívaná částečně nebo zcela se odňala, nebo jestliže by toliko s nepoměrným nákladem mohlo býti provedeno, a jestliže podnik dle svého rozsahu a všech ostatních poměrů má nepochybný větší hospodářský význam, nežli jiné užívání vody, jež odňato býti má, toto odnětí, pokud jeho třeba jest, aby zavodnění neb odvodnění s prospěchem bylo provedeno, může nařízeno býti cestou správní dle následujících předpisů:

1. Částečné odnětí vody může se státi ve prospěch více držitelů pozemkových, jakož i třeba ve prospěch jednoho, když současně nákladem osob zavodňování neb odvodňování podnikajících provede se taková změna v zařízeních pro užívání vody, kterou dřívější skutečný výkon nezmenšený se zachová a jestliže dá se přiměřená náhrada za větší výdaj na náklad provozovací a udržovací, jež s touto změnou spojen jest.

2. Částečné odnětí vody beze změny pod č. 1. dotčené nebo úplné odnětí vody státi se může jen ve prospěch družstva vodního, dá-li se náhrada vodnímu oprávněnci.

O tom, jak ustanoví se tato náhrada a o zřízení vůbec platí pro tyto případnosti stejné předpisy jako pro vyvlastnění, jež dotčena jsou v § 15. říšského zák. vodního (§ 28. čes. z. v.).

Ustanovení zákona nepotřebují důkladného vysvětlení. Předpoklady expropriace jsou jasny. Zákon vyžaduje, aby odvodňovací neb zavodňovací zemědělské dílo, jehož větší hospodářský význam než vyvlastňovaného vodního práva jest nepochybný, nebylo proveditelné vyjma s nepoměrným nákladem bez určitého vyvlastnění vodního užívacího práva, řádně na veřejné vodě zřízeného, a to:

Je-li podnikatelem vodní družstvo, přísluší mu ovšem za poskytnutí přiměřené náhrady nárok na úplné neb částečné odnětí veřejné vody pro účely meliorační, k níž příslušelo třetímu vodnímu užívacímu právu.

Provádí-li melioraci jednotlivec neb několik gruntovníků ve vodní družstvo nespojených, přísluší jim — rovněž za náhradu — nárok pouze na částečné odnětí ve-

řejné vody, třetím dosud používané, jestliže svým nákladem provedou takovou změnu nárokem jich dotčeného vodního díla, kterým skutečná výkonnost jeho zachovává se neztentčena.

B. Normy expropriační ve prospěch podniku ve veřejném zájmu prováděného obsahují §§ 4. a 6. zákona z 30. června 1884 č. 117 ř. z., jednajícího o opatřeních k neškodnému svádění horských bystřin.

§ 4. Pozemkové parcely k pracovnímu poli (t. j. dle § 1. území, na němž rozprostíráti se mají opatření, aby určitá voda horská co možná neškodně byla sváděna) příslušející mají ve prospěch podnikatelův býti vyvlastněny, když jest odůvodněná pochybnost, že by stav jejich, jehož žádá účel podniku, dokonale a včasně byl zřízen a trvale udržován, kdyby ponechány byly v držbě dosavadní.

Požitečná práva třetích osob, která jsou na pozemcích pole pracovního, buďte zcela nebo částečně vyvlastněna, pokud jejich další trvání se stavem, v jakém zavázaný pozemek chován býti má, nelze srovnati anebo jen za zvláštní opatrnosti, k níž těžce dohlédati se dá.

§ 6. Jestliže pozemek k pracovnímu poli patřící se nevyvlastní, držitel jeho musí trpěti, aby provedena byla zařízení, jichž třeba, aby přivezen byl přiměřený stav tohoto pozemku (na př. zřízení příkopů sváděcích nebo jiných zařízení odvodňovacích, zalesnění, osetí travou atd.) a jest každý držitel zavázán úplně vyhověti nařízením, jež dána budou o příštím užívání pozemku a dopravování plodin domů.

§ 9. Jakožto podnikatelé takovýchto prací ... mohou jednotlivě neb společně vystoupiti státní správa, účastné země, okresy, obce a jiní interese...

§ 10. ... ministr orby ve shodě s ostatními účastněnými ministry rozhodne o veřejné prospěšnosti zamyšleného podniku...

O náhradě škody jednají §§ 5.—8. l. c.

Šetření o návrhu na expropiaci a jednání se stranami provede okresní úřad politický, který výsledek jednání předloží zemskému politickému úřadu, který mimo jiné rozhodne o přípustnosti expropriace a o výši odškodného, při čemž ustanoví lhůtu, kdy odškodné má býti zapláceno.

Odvolání jak o nutnosti expropriace, tak o výši náhrady lze podati k ministerstvu zemědělství, jehož rozhodnutí v prvním směru jest konečné.

§ 15. Kdo rozhodnutím ministra zemědělství, které týká se nějaké otázky o náhradě, není spokojen, může do třiceti dnů po dodaném rozhodnutí žádati za soudní vyšetření a vyměření náhrady u toho soudu okresního, v jehož obvodu leží předmět, jehož týká se opatření, které zakládá nárok na náhradu.

Náhrada budiž soudní cestou vyšetřena a vyměřena obdobně dle předpisů zákona ze dne 18. února 1878 ř. z. č. 30, jenž jedná o vyvlastnění k tomu konci, aby zřízeny byly železnice a vozba po nich provozována.

C. O expropiaci upravené zákonem o stavbě vodních drah ze dne 11. června 1901 č. 66 ř. z. nelze zde pro nedostatek místa zvláště pojednávat a odkazuje se na předmětný obširný článek Dra Pantůčka v Správním Obzoru, ročník 1916.

§ 50. Povinnosti pobřežních gruntovníků při provádění vodních staveb.

Když se ochranné a upravovací aneb jiné stavby vodní zřizují a zachovávají, mají vlastníci břehu, ač není-li důvodu, aby se to zdarma dovolilo, za přiměřenou, dle § 87. vyhledanou náhradu dovoliti, aby, pokud třeba, po březích se chodilo a jich užívalo k dovážení a odvážení věcí, pak aby se tam skládalo a připravovalo stavivo. K návrhu vlastníka břehu může politický úřad staviteli položiti přiměřenou lhůtu, do které práce má býti hotova a stavivo odklizené.

Vodní zákon, věren své intenci, aby vody mohlo býti co nejrationelněji využito, propůjčuje vlastníku jakéhokoliv vodního díla právo použití k stavbě neb k udržovacím pracím hotového díla pozemků cizích. Bez tohoto oprávnění § 50. normovaného bylo by v mnohých případech zřízení i sebe více národohospodářsky významného díla ne-li zne-možněno, tedy jistě hodně znesnadněno.

Zákon propůjčuje šem 50. podnikateli neb vlastníku díla určité oprávnění, k jehož výkonu není třeba před-

chozího svolení úředního. Závazek vlastníka pobřežního pozemku plyne již ze zákona a jen v případě sporu povolán jest úřad k tomu, aby svým nálezem konstatoval, že a v jakém rozsahu oprávnění podnikatele proti pobřežnímu gruntovníku existuje. Jest ovšem účelnější, chce-li podnikatel neb vlastník vodního díla vyvarovati se pozdějších sporů s vlastníkem pobřežního pozemku, který event. mohl by proti podnikateli vznést žalobu pro rušenou držbu, když dá si předem od vodoprávního úřadu vymeziti rozsah svého oprávnění dle § 50.

Na otázku, komu oprávnění to jest propůjčeno, lze odpověděti, že podnikateli a vlastníku jakéhokoliv vodního díla, tudíž nejen díla regulačního, ochranného, nýbrž i užívacího, bez ohledu na to, možno-li u dotyčného podniku předpokládati zájem veřejný, a to nejen pro uskutečnění projektované stavby díla, nýbrž i pro všechny práce, které nutny jsou za tím účelem, aby hotové dílo bylo v řádném stavu udrženo a čištěno.

Lze tudíž za obsah tohoto oprávnění uvést skládání a přípravu stavebního materiálu, odvážení zbytečné země, dále používání pobřežního pozemku k vyhazování písku, bahna, šterku v umělém náhonu, k odklizení rákosí, křovin, ledu a p.

Pokud rozsahu tohoto oprávnění se týče, ustanovuje zákon, že vlastníci břehů mají dovoliti, aby, pokud třeba, po březích se chodilo a jich k účelům v § 50. naznačeným užívalo. Z toho plyne, že zákon v předpisu tomto recipoval zásadu občanskoprávní, vyslovenou ohledně služebnosti v § 484. o. o. z., že břemeno služebnosti má býti, pokud nutně toho není potřeba, zmírněno. Dle toho má býti materiál skládán dle možnosti na obou březích stejnoměrně a vůbec má býti používání cizích pobřežních pozemků prováděno tak, aby volné nakládání vlastníka pozemkem legální služebností obtíženého bylo všemožně respektováno a aby vyvarováno se bylo obtěžování, které jest možno, aniž by dosažení účele bylo ohroženo. Povstane-li o rozsahu oprávnění spor, rozhodne v něm vodoprávní úřad dle zásad zde uvedených.

Ježto zákon přidržel se při stanovení rozsahu závazku pobřežního gruntovníka zásady, vyslovené § 484. o. o. z., stanovil konsekventně dále, že výkon oprávnění § 50. vlastníku vodního

díla propůjčeného nesmí býti nad nutnou potřebu protahováno a že tudíž pobřežní gruntovník může u vodoprávního úřadu žádati za ustanovení přiměřené lhůty, do které práce má býti hotova a stavivo odklizeno. Žádost tato může býti podána buď samostatně, třeba i nebylo došlo ke sporu o existenci a rozsahu oprávnění podnikatelova dle § 50, aneb může býti uplatňována při jednání o tomto sporu zavedeném anebo konečně i v řízení o požadované náhradě škody.

Povinnost vlastníku pobřežního pozemku §em 50. uložená není zásadně bezplatná, nýbrž má za ni býti poskytnuta přiměřená náhrada, „ač není-li důvodu, aby se to zdarma dovolilo“. Důvodem tím míní zákon právoplatný závazek vlastníka pobřežního pozemku, spočívající na likvidně prokázaném titulu (smlouvě, úředním rozhodnutím, rozsudku soudním, zápisu služebnosti v knihách pozemkových, vydržení a p.). Úřad rozhoduje o vzneseném nároku na náhradu škody musí samozřejmě též praejudiciálně posouditi likvidnost s druhé strany namítané závaznosti pobřežního gruntovníka k bezplatnému trpění služebnosti. Výrok vodoprávního úřadu, jímž není uznána platnost soukromoprávního titulu a tudíž určena výše náhrady, může býti soudem k žádosti té neb oné strany přezkoušen. Pokud vodoprávní úřad neuzná likvidnost titulu veřejnoprávního a stanoví náhradu, podléhá pouze výše náhrady přezkoušení soudnímu.

Obdobný předpis § 50. v. z. obsahuje § 3., druhý odstavec zákona z 30. června 1884 č. 117 ř. z. (o opatřeních k neškodnému svádění horských bystřín), který zní:

Vlastníci pozemků zavázáni jsou dovoliti, aby užilo se pozemkových parcel, jichž třeba jest k dovozu, ke skládání a přípravě materiálů, jakož i aby zřízen byl přebyt pro správu stavební a dělníky.

Vlastníci pozemků mají nárok na přiměřenou náhradu za újmy, jež spojeny jsou s přenecháním materiálů, resp. se závazkem posléze dotčeným.

§ 51. Nucená opatření při hrozícím nebezpečí vodním.

Jestli třeba pilných opatření, aby se okamžitě předešlo velikému nebezpečí protržením břehů neb hrází aneb

povodněmi hrozícím, jsou okolní obce povinny, za přiměřenou náhradu potřebné pomoci poskytovat k žádosti politického úřadu, aneb není-li toho úřadu v místě, kde hrozí nebezpečnost, k žádosti představeného obce nebezpečnostím stížené.

Žádá-li se za takovou pomoc náhrady, má politický úřad pomoc v penězích vyceniti a náhradu podle toho vypočítanou na obce, jimž pomoc byla poskytnuta, podle míry rozvrhnouti.

Jest pouze přirozeno, že přísné předpisy vodního zákona o koncesním řízení, obligatorně předcházejícím povolení k zřízení neb změně vodních děl užívacích, ochranných i regulačních, neplatí pro případy, jedná-li se o provedení neodkladných opatření k odvrácení nebezpečí, protržením břehů neb hrází anebo povodněmi hrozícího. Ač v takových případech nouze velmi často jde o opatření, která rušivě a hluboko zasáhnou jak do vodoprávních poměrů osob třetích, tak i mají vliv na jakost, výši a tok veřejné vody, přece nemůže — jak z povahy věci vyplývá a jak zákon v § 51. vyslovuje — provedení nouzového opatření býti vázáno předchozím, byť sebe stručnějším vodoprávním řízením.

Zákon pro takové případy nebezpečí dravým živlem hrozícího zmocňuje politický vodoprávní úřad k dalekosáhlým opatřením, majícím za účel odvrácení neb aspoň zmírnění nebezpečí a škody, ba propůjčuje pravomoc tu i starostům ohrožené obce, není-li v místě politického úřadu.

Zákon v § 51. předpokládá, že hrozí veliké nebezpečí z protržení hrází, břehů aneb z povodní a že nebezpečí tomu může se neodkladným, pilným opatřením předejiti.

V takových případech jest zmocněn politický úřad, neb není-li ho v ohrožené obci, starosta této obce k vyzvání okolních obcí, aby za přiměřenou náhradu pomoc poskytly.

Pomoc může býti požadována a poskytnuta nejen v dodání nutných pracovních sil, nýbrž i v poskytnutí potřebného nářadí, materiálu a potahů.

K pomoci zavázány jsou všechny okolní obce („benachbarte Gemeinden“), a to nejen obce co takové, resp. pouze majitelé nemovitostí, nýbrž občanstvo okolních obcí, pokud samo není vodou ohroženo. Povinnost k poskytnutí pomoci jest tudíž povinností osobní.

Zda pomoc obcí jest nutná, poseudí politický úřad, resp. starosta ohrožené obce dle volného uvážení.

Jakým způsobem má býti hrozícímu nebezpečí čeleno a jaké nutné opatření má se státi, jest zůstaveno rovněž posouzení politického úřadu, resp. starosty ohrožené obce a zákonem není pochopitelně výběr obranných prostředků nikterak omezen.

Za poskytnutou pomoc, je-li to žádáno, má býti dána náhrada. K náhradě povinny jsou obce, které byly vodou ohroženy těm obcím, které pomoc poskytly. Náhradu tudíž platí obec obci, která ovšem z náhrady této má vyplatiti odškodné za materiál jednotlivcům odebraný a za potah neb práci jimi poskytnutou. Náhradu platí obec, která byla ohrožena a již pomoc byla poskytnuta, a to buď z prostředků obecních neb od ohrožených dle poměru odvráceného nebezpečí dle zásady, stanovené §em 67.

Výše náhrady má býti stanovena v penězích politickým úřadem.

Politický úřad může již předem učiniti potřebná opatření. V tom směru nařizuje normální výnos místodržitelství z 20. října 1875 č. 4157 pr.:

Okresní politické úřady, jakmile obdrží zprávu o živelní pohromě, která může míti v zápětí povodeň pro krajiny doleji ležící, mají neprodleně vyrozuměti dotyčné sousední okresní politické úřady a představenstva ohrožených osad vlastního obvodu, a pokud jedná se o vlastní obvod správní, naříditi za účelem odvrácení škody účelná a vodním nebezpečím vyvolaná opatření. O takových z důvodů podobné události nutných a učiněných opatřeních jest současně zpravit telegraficky praesidium místodržitelství.

§ 52. Povinnost přispívati na stavby vodní státem neb zemí podniknuté.

Koná-li se z důvodů říšských nebo zemských stavba nějaká z příčiny užívání vody, někam jí vedení, nebo z příčiny uchránění se před vodou, a přináší-li stavba taková držitelům pozemků vedlejších nebo vedlejších zřízení vod-

ních patrný užitek, aneb odrazí-li od nich znamenitou škodu, tedy mohou dotčení držitelé, i když tu nejsou výminky, pod kterými se může pozemek dle § 365. ob. zák. obč. vyvlastnit, pořadem správním přidrženi býti, aby na stavbu přiměřeně přispěli.

Zda-li ta stavba řečeným držitelům znamenitý užitek přináší aneb znamenitou škodu od nich odvracuje, též mnoho-li mají přispívati, vyhledá a vyřkne se způsobem správním a nebyli-li by s tím spokojeni ti, jichž se týče, vyřkne a ustanoví to soudce. (§ 26. zákonníka říšského.)

Jak v § 45. blíže bylo vysvětleno, jest ochrana břehů — není-li zde právoplatných závazků třetích osob — záležitostí těch, kterým ohrožené neb poškozené nemovitosti a díla patří.

Jestliže takové stavby ochranné a regulační prováděny jsou státem neb zemí z důvodu, že jednak vyžadují značného nákladu, síly jednotlivcovy přesahujícího, jednak technicky odborného provedení a zpravidla i rozšíření na delší trať vodního toku, jest jen spravedливо, jestliže ti, jichž záležitostí jest ochrana pobřežního pozemku a ohrožených děl, a kteří ze stavby státem nebo zemí prováděné získávají značnou („znamenitou“) ochranu před vodním nebezpečím, také jsou nuceni dle velikosti odvráceného nebezpečí a tím dle velikosti vlastního prospěchu k stavbám takovým přispěti.

Ustanovení § 52. akceptuje zásadu zde právě zmíněnou a rozšiřuje ji i na vodní stavby, státem a zemí podnikuté nejen k účelům obrany před vodou, nýbrž i k užívání a svádění vody (zum Zwecke der Benützung, Leitung oder Abwehr der Gewässer), tudíž na vodní stavby všeho druhu.

V případě § 52. musí se jednati o stavby vodní státem nebo zemí podnikuté. Jaké to stavby jsou, jest nerozhodno. Není také třeba, aby prováděná stavba byla v zájmu veřejném, což vysvětluje zřejmě ze zákona, který výslovně praví: „i když tu nejsou výminky dle § 365. o. o. z.“ Mohou to býti tudíž nejen stavby ochranné a regulační, nýbrž i díla výdělečná, sloužící k vedení a využitkování vody. § 52. nemá platnosti, provádí-li stavbu vodní okres, obec, vodní družstvo neb jednotlivec. V případě tomto, prospívala-li by stavba osobami právě jmenovanými prováděná osobám třetím, mohly by tyto osoby — požívající výhody z cizího

podniknutí — býti občanskoprávně dle §§ 1035.—1043. o. o. z. donuceny k poměrné náhradě nákladu.

Dalším předpokladem § 52. jest, aby provedená stavba byla patrného, znamenitého užítku, aneb aby odvrátila znamenitou škodu. Zjištění tohoto předpokladu bude věcí správního úřadu, který musí přihlížeti k posudku znaleckému. Za užitek lze považovati veškerý prospěch, který adjacent má z provedené stavby, tudíž ochrana před zaplavením a stržením břehu, ulehčení v provozu živnosti, odvodnění neb zavodnění pozemků, přívod větší vodní síly na vodní díla a p. Nestačí ovšem, aby prokázána byla jakákoliv výhoda adjacentova ze státní neb zemské stavby vzniklá, nýbrž zákon sám vyžaduje, aby výhoda ta byla značná, znamenitá.

Povinnost konkurenční dle § 52. vztahuje se jen na náklady stavební, nikoli na náklady udržovací, ohledně nichž platí ustanovení §§ 21., 44. a 45. a samozřejmě nevztahuje se na hrazení celého stavebního nákladu, nýbrž jen na poskytnutí přiměřeného příspěvku dle velikosti získané výhody. Za měřítko této výhody bude lze bráti kapitálové zvýšení hodnoty dotčených nemovitostí.

Příspěvek může býti stanoven v každém jednotlivém případě buď pevným číselným obnosem aneb percentuální částkou celkového nákladu. Zpravidla bývá stanoveno na př., že všichni adjacenti stavby v určitém okrsku hradí určité procento stavebního nákladu jisté, na př. regulované tratě říční. Parciální část nákladu se vypočte z úhrnného nákladu a rozvrhne se na adjacenty dle zásad uvedených v §§ 66. a 67.

Povinnost konkurenční dle § 52. lpí na pozemku, jest tudíž povahy reálné a nedoznává změny eventuelní změnou v drážebnostních poměrech.

Vodoprávnímu úřadu jest vyhrazeno, aby zjistil jednak, zda ten neb onen objekt získal ze stavby vodní státem nebo zemí prováděné patrný (znamenitý) užitek a jednak aby stanovil, vyzní-li prvý předpoklad kladně, jakou konkurenční kvotou má vlastník určitého objektu na hrazení stavebního nákladu přispěti.

Otázka placení příspěvku k takovýmto stavbám neztrácí však svůj veřejnoprávní charakter tím, že o tomto placení byla mezi stranami uzavřena dohoda, která byla pojata do

vodoprávního nálezu. Spory o splnění této dohody nepatří tudíž na pořad práva, nýbrž před vodoprávní úřady, ježto dohoda nastupuje jen na místo úředního rozhodnutí.¹⁾

Není-li strana spokojena s rozhodnutím vodoprávního úřadu ať již v konstatování patrného užítku, ať v stanovení příspěvku, může se obrátiti k soudu se žádostí za definitivní rozřešení obou sporných otázek.

Zákon neustanovil lhůtu, v níž má býti soud dožádán za definitivní zjištění prospěchu ze stavby a stanovení konkurenčního příspěvku. Leč prakticky nemá nedostatek tento valného významu, ježto příspěvky vodoprávním úřadem stanovené (jakmile ovšem prošly event. správním pořadem instančním) jsou exekvovatelný, aniž by bylo třeba vyčkati rozhodnutí soudu. Názor tento opírá se o znění zákona, dle něhož držitelé pozemků mají býti správním úřadem „přidrženi“ k tomu, aby na stavbu přiměřeně přispěli. Toto ustanovení ukazuje na to, že skutečné zaplacení konkurenčního příspěvku má býti vynuceno cestou správní, ježto výrazu „přidržeti“ jest dle obvyklého významu přikládati ten smysl, že povinný i proti své vůli může býti k plnění donucen. Výrok úřadu, jímž má býti povinný k plnění přidržen, jest rozhodnutím správním, pro něž platí § 1. nařízení z 20. dubna 1854 č. 96 ř. z. (exekvovatelnost). Kdyby byl zákon zamýšlel poskytnouti odkladný účinek zákroku strany, u soudu ve smyslu druhého odstavce § 52., zajisté byl by alespoň stanovil lhůtu, do které strana s výrokem správního úřadu nespokojená může se dovolávati pomoci soudní.²⁾

¹⁾ Srov. Budw. 10280 A a 1914.

²⁾ Srov. Budw. 3868 a 1888.

ODDÍL IV.

Vodní družstva.

Regulace vodních toků za účelem ochrany majetku pozemkového a zařízení meliorační, jež mají poskytnouti nový základ výnosnosti půdy nebo zvýšiti výnosnost dosavadní, jsou především ovšem ku prospěchu vlastníka nebo uživatele půdy, na které byly provedeny. Na druhé straně však i díla taková slouží prospěchu obecnému, neboť jimi rozmnožuje se celkový důchod národohospodářský.

Z důvodu toho stávají se regulace vodních toků a meliorace půdy předmětem veřejné péče.

Větší regulace a meliorace zřídka podnikati může jednotlivec. Jednak z té příčiny, že díla taková zpravidla nemohou se obmezovati jen na jeho vlastní půdu a dotýkají se i zájmů cizích, jednak i pro značnou jich nákladnost. Mohou tak činiti jen vlastníci velkých statků se souvislými značnými plochami půdy. Zpravidla však území regulační a meliorační netvoří celistvý majetek jednotlivce, nýbrž sestává z mnohých pozemkových parcel náležejících četným vlastníkům.

K zahájení a provedení účelných prací regulačních a melioračních nestačí pak jen souhlas všech nebo aspoň většiny těchto majitelů, nýbrž akce tato musí býti prováděna jednotným způsobem na základě pevného, podrobného plánu. K tomu účelu potřebí jest jednotného orgánu a společného subjektu podnikatelského.

Takový trvalý subjekt podnikatelský může býti ovšem také utvořen občansko-právní asociací vlastníků dotčených pozemků, tudíž společností dle § 1175. o. o. z., neb společností

obchodní (veřejnou, akciovou), společenstvem hospodářským dle zákona z 9. dubna 1873 č. 70. ř. z. neb spolkem ustaveným dle spolkového zákona z 15. listopadu 1867 č. 134. ř. z. Leč právní poměry jednotlivých členů takovýchto asociací mezi sebou a k celku zakládají se na normách pouze občansko-právních, postrádající různých veřejnoprávních výhod, jež poskytnuty jsou zákonem vodním vodním družstvům (společenstvům).

Vodní družstva jsou právnickou osobností stejně jako hospodářská družstva jiná (utvořená dle výše zmíněného zákona z r. 1873), leč liší se od nich v mnohém směru:

Princip tvoření se hospodářských družstev spočívá na dobrovolném přístupu libovolných svých členů za účelem dosažení nejruznějšího hospodářského prospěchu. Naproti tomu účel vodních družstev může být jedině ten, který zákon v § 53. dovoluje. Členství jich vázáno jest výhradně na držbu nemovitostí v projekt družstevní pojatých, tudíž jest povahy reálné. Pouze držitelé těch nemovitostí a děl, kterým následkem polohy jejich může a má být přivoděn prospěch nebo škoda, nebo od nich odvráceno nebezpečí z vody hrozící, mohou být členy vodního družstva a zpravidla musí všichni držitelé určitého okrsku k družstvu přistoupiti, má-li být vytčeného účele dosaženo. Dále ustavení se vodního družstva možno jest jedině způsobem v zákoně uvedeným a vnitřní organizace aspoň v zásadních bodech musí odpovídati imperativním předpisům zákona.

Takto ustavená vodní družstva potřebují k založení své právní existence ještě uznání vodoprávního úřadu, které omezuje se na zjištění, zda zákonné podmínky vzniku a organizace družstva v daném případě byly splněny, tudíž jeví se co akt deklaratorní.

Takto utvořené a uznané vodní družstvo vybaveno jest určitými veřejnoprávními výhodami, z nichž nejdůležitější jest právo nutiti zdráhajícího se držitele pozemku k účastenství na družstvu, dále právo použití donucovacích prostředků mocí státní k dobytí dlužných příspěvků a posléze právo rozhodovací o správnosti volebního aktu.

Po tomto povšechném úvodu o zvláštním útvaru a postavení vodních družstev možno přikročiti k výkladu jednotlivých zákonných ustanovení.

§ 53. Účel a druhy vodních družstev.

K vykonávání staveb vodních, kterými se mají pozemky chrániti nebo břeh upravití, též ke zřízení na vysušování a zavlažování pozemků mohou se přičiněním příslušných úřadů správních zříditi společenstva vodní buď umluvením dobrovolným neb usnesením většiny účastníků (§ 20. zákona říšského).

Účel jedině přípustný vodních družstev dle zákona vodního založených, vyznačen jest v § 53. a obsahuje:

I. provádění vodních staveb regulačních počítaje v to jak ochranu vlastnictví pozemkového před škodlivými účinky vody, tak i vlastní úpravu vodních toků;

II. práce meliorační zahrnující v sobě zavodňování a odvodňování pozemků.

Ad I. Jest nesporno, že výraz „vodní stavby“ sluší pojímatí v nejširším slova smyslu, že tudíž pod výrazem tím třeba rozuměti veškeré práce regulační, které směřují k úpravě přirozeného neb umělého toku vodního (prohloubení, rozšíření, zúžení, přeložení řečiště, upevnění břehů a p.). Stejně jest jisto, že v podnik regulační a ochranný mohou býti vedle zemědělských pozemků pojaty i budovy, stavby průmyslové všeho druhu, vodní díla, jako zdymadla, mosty, lázně, vodovody, dále železnice, cesty, veřejná prostranství a p.

Ad II. Pod zařízením odvodňovacím a zavodňovacím jest rozuměti takové stavby vodní, kterými má být půda vysušena neb zavlažena. V pravidelných případech bude se ovšem jednati o pozemky zemědělské, ač není vyloučeno, aby speciálně odvodnění bylo prováděno i z jiných důvodů veřejně prospěšných, na př. zdravotních. Jest však mylný názor Peyrerův, který pod pojmem odvodnění a zavodnění subsumuje i odvádění a přivádění vody k účelům průmyslovým.

Kombinování zákonem přípustných účelů vodního družstva jest dovoleno, takže na př. jedno a totéž družstvo může sledovati jak účel regulační, tak i meliorační, aneb pokud samotné meliorace se týká, může družstevní dílo vodní sloužiti jak odvodnění, tak i zavodnění pozemků.

Jest však vyloučeno, aby vodní družstvo co takové sledovalo vedle cíle dle § 53. přípustného ještě cíl jiný, který nemůže být účelem vodního družstva. Na př. vodní družstvo

hodlá odvodněním pozemků získanou vodu zužitkovati zřízením průmyslového závodu. V tomto případě jedná se o právní asociace dvě, z nichž jedna zřízená za účelem meliorace pozemku jest vodním družstvem, normovaným dle vodního zákona, druhá, třebaže z týchž členů se skládající může býti jen společenstvím občanskoprávním (ať již obchodní společností neb družstvem výdělkovým dle zákona z r. 1873). Poměr výdělkové asociace vůči prvému družstvu jest čistě občanskoprávní.

Sleduje-li družstvo různé účely, které mohou dle § 53. býti jeho předmětem, jest sice družstvem jednotným, leč musí se v něm utvořiti vzhledem k různým právním poměrům, s prováděním různých cílů družstevních spojeným, dvě zájmové skupiny, spojené jednotným aktem zřizovacím, jednotným výborem a představenstvem.

Jest rozřešiti otázku, zda výše uvedené účely vodního družstva jsou v zákoně uvedeny taxativně či pouze demonstrativně, t. j. zda přípustny jsou pouze výše zmíněné dva účely vodního družstva ve smyslu IV. oddílu vodního zákona, či zda lze utvořiti vodní družstva i k účelům jiným na př. k zřízení a udržování společně používaného vodního náhonu, jezu a p. k účelům průmyslovým. Peyrer přisvědčuje kladně k otázce širší působnosti vodního družstva. Naproti tomu praxe správního soudu vychází ze stanoviska, že účely uvedené v § 53. (§ 20. říšsk. z. v.), pro něž může býti vodní družstvo utvořeno, jsou uvedeny v zákoně taxativně a že asociace k jiným, než v citovaném zákonném ustanovení vytčeným účelům nemohou býti považovány za vodní družstva ve smyslu vodního zákona.¹⁾ Dle Pantůčka dává nejen znění zákona, zejména spojka „též“, nýbrž i celá jeho intence a pak i podstata družstev jako veřejnoprávních svazků různými privilegii zákonnými nadaných odpověď pro význam taxativní. Nelze myslet, že by zákon vyhradil širšímu okruhu těchto asociací velmi značná práva a nositele těchto výhod označil jen demonstrativně.

Zákon sice v § 53. praví, že za účelem vykonání a zřízení určitých staveb vodních mohou býti vodní družstva

¹⁾ Srov. Budw. 3250 A ai 1905.

zřizována. Leč ustanovení IV. oddílu vodního zákona připouští i založení vodních družstev k převzetí a udržování vodních staveb již provedených (na př. při rozparcelování velkostatku, jehož určité komplexy pozemků byly uměle drenážemi odvodněny, bude třeba utvořiti družstvo přidělců k udržování zřízené již meliorace). Jestliže výslovné znění zákona má na mysli pouze ty případy, v nichž teprve pomocí tvořícího se družstva mají býti provedeny vodní stavby uznané za nutné neb užitečné, nelze naléztí zákonné opory pro názor, že družstva nejsou přípustná pouze k udržování staveb již zřízených. Právý opak jest zřejmý z norem §§ 78., 63., 64., 66. a 67.²⁾

Dle vodního zákona mohou vodní družstva povstati buď vůlí účastníků aneb usnesením většiny. Mimo to ustanovuje § 46., že zůstává vyhrazeno zákonodárství zemskému, aby, tam, kde osady neb polohy opět a opět zatopeny aneb jinými škodami vodními zastíženy bývají, zřídilo vodní družstvo bez ohledu na souhlas neb nesouhlas účastníků.

Dle toho rozeznáváme:

a) družstva dobrovolná, založená dobrovolnou úmluvou účastníků,

b) družstva s povinným členstvím, která se zřizují výrokem úřadu na základě projevu souhlasu většiny účastníků a

c) družstva nucená, která mohou býti zřízena zvláštním zákonem zemským bez ohledu na projev účastníků. Dosud však takového zákona vydáno nebylo, ježto ministerským nařízením ze dne 25. října 1917 č. 415 ř. z. upraveny byly pouze vnitřní poměry „Družstva pro regulaci toků a zřízení údolních přehrad v povodí Zhořelecké Nissy v Liberci“. Proto lze omeziti výklad tento pouze na družstva dobrovolná a družstva s členstvím povinným.

§§ 54. – 56. Zřizování vodních družstev.

§ 54. *Uzná-li se způsobem správním, že stavba nebo zřízení, jež většina účastníků předsevzítí chce, patrně jest užitečné a že zřízení toto příhodně vyvésti nelze, leč by se*

²⁾ Srov. Budw. 8507 A ai 1911.

vztahovalo také k pozemkům menšiny, tedy může menšina donucena býti, aby přistoupila ke společenstvu, ježto se za příčinou vyvedení a užívání díla zřídí. Hlasy nebudte počítány dle hlav, nýbrž dle pozemků společníkův.

Majetníci pozemků však, kteří z posavadního způsobu jich užívání větší užitek měli, nežli jest ten, jehož stavbou nebo zřízením se dojíti má, nemohou přidržování býti k účastenství, nýbrž dle §§ 28., 37. a 38. (§ů 15., 16. a 17. zákonníka říšského) jen k tomu, aby povolili služebnost, nebo postoupili pozemku (§ 21. zák. říšského).

§ 55. Závazek ten nastane menšině jenom tehda, když při podniknutí ku zavlažování pozemků zřízených alespoň dvě třetiny a při podniknutí k vysušování půdy, při stavbách ochranných a upravovacích více než polovice účastníků přivoluje, aby společenstvo bylo zřízeno.

§ 56. Většina hlasů, již ku zřízování společenstva se vyhledává, počítá se, pokud se týče prací vysušovacích a zavlažovacích, podle velikosti povrchu pozemkového, k níž se podniknutí vztahuje; pokud pak se týče staveb ochranných a upravovacích, počítá se dle toho, jakou cenu má vlastnost, která chráněna býti má.

Při vyceňování této vlastnosti má se míti zřetel též k zvýšení ceny, kteréhož stavbou lze očekávati.

I. Ohledně zřízení dobrovolných vodních družstev nemá zákon jiného ustanovení než § 53., že mohou se zřídití dobrovolným umluvením účastníků přičiněním příslušných úřadů.

Zákon nezná jiných podmínek utvoření se dobrovolného družstva mimo právě zmíněné nehledě ovšem k všeobecnému, pro obě kategorie družstev závaznému ustanovení, že tvořící se družstvo může sledovati pouze cíl zákonem v témž § 53. vytyčený. Zejména neobsahuje pak zákon při družstvech dobrovolných (na rozdíl od družstev s členstvím povinným) podmínky, že by způsobem správním muselo býti předem uznáno, že projektovaná stavba jest patrně užitečná. Předpokládá zákon, že účel, který družstvo vodní jediné dle zákona může sledovati, jest sám sebou již „patrně prospěšný“ a že účastníci dobrovolně by se do provádění jeho nepouštěli, měli-li by o prospěšnosti jeho pochybnosti.

Jenom v případě tvoření se družstva s povinným členstvím jest nutno řízení upravené §§ 90. a násl., které sleduje účel, aby jednak bylo zjištěno, zda se pro utvoření družstva vyslovila většina držitelů pozemků v úvahu přicházejících, jednak aby bylo vyšetřeno, zda splněny jsou podmínky stanovené § 54. pro donucení menšiny ke vstupu do družstva. Pro takovouto intervenci vodoprávního úřadu již ve stadiu tvoření se družstva není naprosto důvodu tehdy, když ti zájemníci, kteří mají příští družstvo tvořiti, jsou s jeho utvořením spokojeni a patřičně svou vůli projeví, v kterémžto projevu vyznačeny jsou i ty pozemky, jimiž chtějí se společného podniku zúčastniti. V tomto případě obmezuje se činnost vodoprávního úřadu pouze na vyslovení v § 57. zmíněného uznání právní existence takového dobrovolně se tvořícího družstva, jestliže stanovy, na nichž většina družstevníků se usnesla, zákonu vyhovují. Tímto úředním uznáním dosáhne družstvo pro veřejný a občanský styk právní osobnosti, stane se právnickou osobou, která spravuje všechny své záležitosti samostatně a od vůle svých členů nezávisle jediné svou reprezentací dle ustanovení stanov. Z této všeobecné úvahy plyne, že nutný jest individuální souhlas každého účastníka pouze k přistoupení do družstva, resp. k utvoření se družstva, že však, jakmile toto prohlášení přístupu se stalo řádně, není více třeba (pokud snad stanovy jinak neurčují) individuálního jednomyslného souhlasu k usnesením, která se stala k získání podkladu pro úřední uznání dle § 57. (stanovy), ani k usnesením pozdějším po tomto uznání a po schválení stanov.¹⁾

K vzniku dobrovolného družstva jest tudíž třeba pouze dohody účastníků, která ovšem musí zahrnovati všechny momenty, které předmět dohody individualisují a budoucí právní postavení každého člena v zakládaném svazku určují. Jest nutno, aby mezi účastníky sjednána byla dohoda jak o účelu podniku a jeho rozsahu, tak zejména i o technickém a finančním provedení a udržování podniku. Mimo to jest třeba, aby předem stala se dohoda o podstatném obsahu stanov družstevních, aspoň pokud jde o práva a povinnosti členské, speciálně pak o tom, zamýšlí-li se ve stanovách voliti

¹⁾ Srov. Budw. 10198 A ai 1914.

zvláštní měřítko pro hrazení nákladu od subsidiárního ustanovení zákonného (§§ 67. a 67.) odchýlné.

Souhlas s utvořením se družstva a vstup do družstva ohledně určitého pozemku může prohlásiti pouze vlastník té nemovitosti, jejíž vlastnictví má zakládati titul členský. Jest možno, aby i obec byla členem dobrovolného družstva vodního ohledně pozemků obci patřících, leč projev vůle u obce musí vycházeti od orgánu k tomu povolaného, tudíž od obecního zastupitelstva (§ 31. ob. zř.).

Pro projev vůle není sice zákonem předepsána žádná forma, ale nelze pochybovati o tom, že neúčelněji projev ten stane se formou písemnou tím způsobem, že přistupující vyplní a podepíše písemnou přihlášku. Leč jak právě předesláno, zákon nevyžaduje žádné určité formy, a možno tudíž za projev vůle považovati i konkludentní činy (na př. používání družstevního podniku pro vlastní účely a tudíž vykonávání hlavního práva družstevníkovy). Názor, že dobrovolný přístup k vodnímu družstvu může se státi jen písemnou přihláškou, že tudíž každý jiný způsob a účastenství na družstevních zařízeních nenahrazují chybní písemné prohlášení přístupu, nelze ustanoveními vodního zákona nijak odůvodniti.²⁾

Projev vůle k přístupu, ať stal se formou jakoukoliv, jest samozřejmě pro vstupujícího člena závazný a nemůže býti anulován vyjma případu, že by projekt původní byl dodatečně změněn a tím i dohoda, týkající se určitého předmětu stala by se změnou jeho neúčinnou. Z dobrovolného družstva lze vystoupiti jedině za podmínek § 64.

Jest třeba rozřešiti ještě otázku, zda uznání právní existence dobrovolného vodního družstva vodoprávním úřadem jest aktem konstitutivním, jímž družstvo právně vzniká, neb pouze aktem deklaratorním. Někteří tvrdí, že projev vůle interestentů co do zřízení vodního družstva ještě nemá vůči veřejné správě účinku družstvo zakládajícího. Neboť projevem tím prohlašují prý interestenti jen ochotu nevystupovati jako samostatný vodoprávní subjekt, nýbrž pověřiti hájením svých hospodářských zájmů vodní družstvo jako samostatnou, na fysické osobnosti členů zcela nezávislou právní osobnost.

²⁾ Srov. Budw. 11335 A ai 1916.

Právní subjektivita může prý býti přiznána vodnímu družstvu jedině příslušným činitelem veřejné moci. Naproti tomu lze poukázati na výslovné znění zákona, dle něhož vodní družstvo může se „zříditi“ dobrovolným umluvením účastníků (§ 53.) a aby zakládající se vodní družstvo mělo platnost právní v životě veřejném a občanském, jest potřebí, aby bylo „uznáno“ od příslušného úřadu správního. Z výrazů zákonných jest zřejmo, že dobrovolné družstvo tvoří se přímo úmluvou účastníků a že uznání úřední omezuje se pouze na konstatování, zda podmínky zákonné byly při tvoření se družstva splněny, že v kladném případě uznání to vysloveno býti musí a že právní tento akt jest právě jen uznáním, aktem to deklaratorním.

II. Přísnější jsou dle §§ 54.—56. podmínky pro zřizování vodních družstev s členstvím povinným.

Jest zajisté zřejmou intencí zákona, aby dopomohl k uskutečnění určitého projektu, který s největší pravděpodobností přinese značný hospodářský užitek širšímu okruhu zájemníků i proti vůli zdráhající se menšiny. Leč samozřejmě musí výhodu tuto, vodním družstvům propůjčenou, vázati určitými kautelami, aby naopak zabránil neodůvodněnému přehlasování minority a přinucení jí v podnik pro ni zřejmě nevhodný.

Zákon dává přednost volné dohodě před donucením. Mohou-li dobrovolně se hlásivší členové na př. chrániti svůj pozemek vodním dílem, který ponechává pozemky zdráhajících se zcela nedotčeny, nepřinášeje jim ani užitek, ani škodu, mají se dohodnuvší se účastníci omeziti na zřízení takového díla, i když snad změna jeho, technicky možná, prospěla by většímu okruhu zájemníků. Tehdy však, když nemůže býti účinek družstevního podniku technicky omezen na pozemky dobrovolně se hlásících členů, když tudíž projektované dílo stane se fakticky ochrannou stavbou větší oblasti, takže v sebe pojímá i majetek gruntovníků opponentních, má býti proti nim — aby neměli z družstevního podniku a ze sdružení se spoluobčanů prospěchu, aniž by k břemenům přispívali — vykonán nátlak na přistoupení s výhradou speciálního případu normovaného § 54. poslední odstavec, o němž promluveno bude níže.³⁾

³⁾ Srov. Budw. 9028 A ai 1912.

U družstev dobrovolných není mezi dohodnuvšími se účastníky sporu o očekávaném hospodářském významu projektu. Vždyť právě shodné nazírání v tomto směru na projekt bylo příčinou dohody a tím i vzniku družstva. Naproti tomu u družstev s povinným členstvím obyčejně bývá to nedůvěra v prosperitu podniku, resp. domnělá nepoměrnost investičního nákladu k pravděpodobnému budoucímu užítku, která nutí menšinu, aby trvala na svém odmítavém stanovisku.

Jest tudíž prvou nutností zjistiti, zda projektovaná stavba neb zřízení jest patrně užitečné.

Úkol ten svěřen jest vodoprávnímu úřadu, který k rozluštění této otázky přibere znalce, na jejichž posudku — jak z věci vyplývá — spočívati bude úřední rozhodnutí. Zda dílo družstevní jest patrného užítku, jest otázka skutková, nikoli volné úvahy.

Zákon vyžaduje, aby projektované dílo bylo nesporně užitečné, t. j. aby celek jeho ve srovnání s investičními náklady jevil se ve směru hospodářském jako plus. Není třeba, aby význam celkového projektu byl i ve směru veřejném výhodný, prosperita podniku vyžaduje se jen pro pozemky do družstva pojaté.

Jak z ustanovení § 66. třetí odstavec vysvítá, předpokládá zákon, že užitečnost podniku nebude se projevovati snad u všech pozemků do družstva pojatých stejnou měrou a z tohoto důvodu bere zákon při rozvrhu družstevních příspěvků zřetel na nestejnou prospěšnost podniku jednotlivým členům. Jest však naprosto vyloučeno, aby prosperita podniku byla prokázána pouze ohledně pozemků žádající většiny. Třeba že zákon neobsahuje o tom výslovného ustanovení, nelze o tom pochybovati, že projektované dílo musí každému účastníku skytati určitou, byť i ne stejnou výhodu. To vyplývá z ustanovení § 64., dle něhož může účastník žádati své propuštění z družstva, když na jeho pozemku očekávaný výsledek družstevního podniku se nedostavil. Dle této zásady nemůže býti zajisté nikdo ke vstupu do družstva nucen, lze-li již z počátku předvídati, že podnik nemá pro něho patrného prospěchu. Nebude-li lze provést projektovaný podnik družstevní bez pozemku, pro nějž prosperita díla předpokládati se nedá, bude lze tak učiniti — ale nikoli

povinným členstvím vlastníka tohoto pozemku, nýbrž za náhradu cestou expropriační.

2. Druhou podmínkou nuceného členství ve vodním družstvu jest, aby zřízení družstevní nebylo lze účelně provésti bez rozšíření jeho na pozemky menšiny. —

Požadavek zajisté zcela logický, má-li zdráhající se účastník býti ke vstupu do družstva přinucen. Vždyť instituce nuceného členství není nepřibuzna instituci expropriační, která — jak častěji bylo již uvedeno — může býti přiznána jen v případech prokázatelně nutných. Nelze snad vyžadovati, aby družstevní podnik byl bez přibrání pozemků (resp. objektů) menšiny absolutně neproveditelný, postačí zajisté i ta okolnost, že pak proveditelnost jeho spojena by byla s velkými obtížemi aneb s nepoměrnými náklady, čímž by prosperita jeho (podmínka prvá) byla ohrožena.

3. Dalším předpokladem nuceného členství družstevního jest, aby se uskutečněním družstevního projektu neměnil způsob dosavadního užívání dotyčného objektu v jiný, pro vlastníka méně prospěšný.

Podmínka tato platí pouze pro případ, že by určité nemovitosti užíváno bylo zvláštním způsobem (na př. hliniště cihelny), který byl by pro majitele výhodnější, než projektované užívání družstevním dílem (na př. zavlažování). Jak při výkladu podmínky první bylo vysvětleno, může vlastník kteréhokoli běžným způsobem užívaného pozemku účinně brániti se nucenému vstupu do družstva tím, že prokáže, že prosperita družstevního díla jest pro jeho pozemek nepravděpodobna. Naproti tomu vlastník pozemku odlišným než obvyklým způsobem používaného může pouze prokázati, že dosavadní užitek z pozemku jest větší, než by byl ten, kdyby podnik družstevní byl naň rozšířen.

Jako v případě prvé, byla-li přednesená námitka uznána odůvodněnou, tak i zde nemůže býti vlastník tohoto pozemku přinucen ke vstupu do družstva, nýbrž pouze, nedá-li se projekt bez použití dotyčného pozemku účelně provésti, bude cestou expropriační s použitím §§ 28., event. i 49., ovšem za náhradu dle § 38. vyměřenou přidržen k trpění nutné služebnosti.

§ 57. Stanovy družstva. Uznání úřední.

4. § 53. vyčítaje druhy vodních družstev dle způsobu jejich vzniku uvádí, že vedle družstva utvořeného dobrovolnou úmluvou účastníků může býti družstvo zřízeno i usnesením většiny a příslušným rozhodnutím úřadu. Jest tudíž třeba, byly-li shledány výše uvedené podmínky splněny, aby zde skutečně bylo potřebné, zákonem blíže kvalifikované většiny, jíž přehlasovaná menšina musela by následovati.

Jakým způsobem se počítá potřebná většina pro projektované utvoření se družstva, ustanovuje blíže zákon v §§ 55. a 56. Jest přirozené a vyplývá z reální povahy členství družstevního, že většina ta nečítá se dle hlav praesumptivních členů družstevních, nýbrž dle pozemků (objektů) a to jednak dle plochy, jednak dle ceny nemovitostí, do oblasti družstevního podniku dle projektu pojatých. Při tom vyžaduje zákon dle různého účelu družstva většinu různě kvalifikovanou.

a) Nejprve nutno zjistiti podklad a sílu jednotlivých hlasů. Zákon rozlišuje mezi družstevními podniky melioračními a obrannými a při podnicích melioračních stanoví poměr hlasů dle plochy, která má býti do družstva pojata (tudíž zavodněna neb odvodněna), při podnicích obranných dle ceny chráněných objektů, při čemž má býti vzat patřičný zřetel též k zvýšení ceny, kterého lze stavbou očekávati.

Plocha určí se obyčejně dle výkazu ploch katastrálních, cena pak pouze approximativně dle posudku znalců.

b) Je-li takovýmto způsobem vyšetřen počet a síla hlasů, lze přikročiti k zjištění, zda pro navrhovaný projekt jest zde zákonem požadované většiny.

V tomto směru staví zákon v § 55. pro podniky zavlažovací, při nichž jedná se o zvýšení výnosnosti, tudíž o rozmnožování soukromohospodářského prospěchu požadavek většiny dvoutřetinové, kdežto u všech ostatních podniků (ochranných, regulačních a odvodňovacích) vzhledem k jejich ochrannému účelu spokojuje se většinou pouze nadpoloviční.

O řízení při tvoření se družstva s členstvím povinným, tudíž také o postupu a způsobu řízení při vyšetřování zákonem požadované většiny, promluveno bude podrobněji při výkladu §§ 90.—93.

Každé společenstvo vodní má míti statuta, ředitelství a představenstvo, které je zastupuje na venek. Aby společenstvo vodní mělo platnost právní v životě veřejném a občanském, potřebí, by uznáno bylo od příslušného úřadu správního. Listina, kterou úřad společenstvo uznává, statuta, seznamení členů a podpisy těch, již na místě představenstva podpisují, vše to budiž ve zvláštní knize (knize vodní) zapsáno a každá změna v tom učiněná budiž tam připomenuta. Tato kniha vodní vedena buď u úřadu a každému buď dovoleno, aby v ni nahlédl (§ 22. zákoníka říšského).

I. Vodní družstvo požívá ve správě své určité autonomie a organisace jeho spočívá na stanovách, na nichž usnesla se valná hromada členů družstva a které byly vodo-právním úřadem uznány za zákonu neodporující.

Družstvo tudíž upravuje si samo stanovami vzájemný právní poměr členstva mezi sebou a právní poměr členů k celku, resp. k jeho orgánům. Zejména ponecháno jest autonomii družstva stanoviti poměr členstva na výhodách družstevního podniku a na výhodám těm korespondujících povinnostech jednotlivých členů, dále určití obor působnosti družstevních orgánů.

Jest jisto, že ustanovení stanov nemohou odporovati imperativním předpisům zákonným, nýbrž že musí se pohybovati v rámci zákona a smějí se od jeho norem odchylovati pouze tehdy, kde zákon to výslovně připouští (v případě §§ 66. a 67. jednajících o míře družstevních příspěvků).

Z toho plyne, že autonomie družstva není neobmezená, že stanovy musí obsahovati ta zákonná ustanovení, která zákon imperativně přikazuje, že však v ostatních všech případech, zákonem neupravených, platí sebeurčovací právo družstva, které pro úpravu právních poměrů družstevních jest mimo výše zmíněné imperativní normy zákonné, jedině rozhodné, a že posléze bude lze použití ustanovení §§ 66. a 67. pouze suppletorně, jestliže stanovy nemají speciálních ustanovení.

V dodatku k tomuto řu otištěny jsou „Vzorné stanovy vodního družstva“, vydané zemědělskou radou pro Čechy, v nichž ležatým písmem připojeny jsou patřičné po-

známky, upozorňující buď na příslušný předpis zákona, buď na odchylné nynější právní nazírání na konkrétní statutární normu.

Jest zodpovědět otázku, jakým způsobem usnášejí se družstevníci na původních neb později měněných stanovách. Jest dnes nesporno, že k usnesení o stanovách (ať již jde o stanovy původní neb o pozdější jich změnu) není potřeba jednohlasnosti, nýbrž že postačí prostá většina odevzdaných hlasů počítaných dle zásady vyznačené § 56. t. j. při podnicích melioračních dle plošné výměry půdy do svazku družstevního pojaté, při družstvech ochranných a regulačních, pak dle ceny chráněných objektů.

Jest však sporno, z jakého celkového počtu hlasů má býti prostá většina počítána, zda postačí většina hlasů odevzdaných či zda většina ta se počítá z veškerých hlasů, náležejících všem členům družstva, byť i v dotyčné valné hromadě přítomni nebyli a tudíž nehlasovali.

Starší spisovatelé (též Randa) klonili se k názoru prvému a spokojovali se většinou zjištěnou dle počtu hlasů odevzdaných. Názor svůj opírali argumentem a contr. z předpisu zákona, který vyžaduje výslovně pouze pro zřízení družstva většiny počítané z celkového počtu členstva.

Naproti tomu nynější směr (tak i Pantůček) hájí názor opačný, ke kterému přiklonila se i praxe správního soudu, takto uvažující: Dle § 61. má družstvo stejným způsobem, jak předepsáno jest v § 58., upravit stanovami práva a povinnosti týkající se členů družstevních, zejména pak podle jaké míry se náklad rozvrhne a jaká bude správa. Ježto pak v § 58. se výslovně odvolává na § 56., který předpisuje pro utvoření se družstev počítání hlasů dle velikosti plochy všech zúčastněných pozemků, resp. dle ceny všech chráněných objektů, bylo tím jasně vyjádřeno, že úprava právních poměrů družstevníků stanovami má se státi dle stejného principu většiny, jaký jest předepsán § 58. pro volbu družstevního výboru.¹⁾ Z toho následuje, že k odhlasování stanov při družstvu melioračním potřeba jest takové většiny, která representuje více než polovinu veškeré plochy pozemkové do

¹⁾ Srov. Budw. 3999 A ai 1905.

svazku družstevního pojaté, při družstvech ochranných a regulačních pak takové většiny, která representuje více než polovinu ceny objektů regulací toku nebo ochrannými stavbami chráněných.

Na otázku, do které doby má se družstvo na stanovách usnésti, lze s poukazem na § 57. odvěti, že státi se má tak dříve, než vysloveno bylo uznání družstva úřadem, z čehož a contr. plyne, že úřad nesmí družstvo spíše uznati, dokud na stanovách zákonu neodporujících se neusnese. Jest naprosto neslučitelné s intencí zákona, družstvům určitou autonomii propůjčující, aby úřad přímo donucoval projektanty družstva k předložení stanov aneb dokonce, aby sám budoucímu družstvu stanov, předpisoval. Úřad má možnost a současně povinnost pouze odepřít uznání tvořícímu se družstvu, nebyly-li mu řádné stanovы předloženy.

Stanovy nepodléhají v pravém slova smyslu schválení vodoprávního úřadu, nýbrž mají býti jím zkoušeny co jeden z předpokladů právní existence družstva. Samozřejmě musí úřad při zkoumání tom vyšetřiti, zda statutární ustanovení nepřičí se normám zákonným, a shledá-li závady, vrátí je proponentům k opravě. Neshledá-li závad, potvrdí to visem na originálních stanovách.

Tentýž postup a tatáž většina jest při pozdější změně stanov.

Jest nesprávný názor, jakoby při změně stanov bylo družstvo povinno změnu tu úřadu pouze ohlásiti, aniž by snad úřadu příslušelo právo odmítnouti uznání změny stanov. Stejně jako původní předložení prvých stanov cílí k tomu, aby dosaženo bylo právní existence družstva, kde tedy jest úřad bezesporně oprávněn, stanovы zákonu se přičící odmítnouti, má i při změně stanov právo, aby zkoušel dotyčné usnesení družstva do jeho platnosti a shledá-li, že usnesení to odporuje zákonu, má prohlásiti je zmatečným. To jest právo i povinnost úřadu, jímž dle zákona omezena jest autonomie vodního družstva.²⁾

II. Vodní družstvo, ať založeno bylo dobrovolnou úmluvou účastníků, ať výrokem vodoprávního úřadu, jímž přehlasovaná menšina byla donucena ke vstupu do tvořícího se druž-

²⁾ Srov. Budw. 3999 A ai 1905.

stva, nabývá „platnosti v životě veřejném a občanském“ teprve uznáním vodoprávního úřadu. Teprve byvši úředně uznáno může vodní družstvo svým jménem nabývatí práv neb podstupovati závazky, nabývatí majetku, žalovati a býti před soudem žalováno.

Před uznáním právní existence vodního družstva zůstávají proponenti pouze členy přípravného komité. Náklady na přípravné práce od nich za účelem zřízení vodního družstva vynaložené nemohou býti považovány za závazky družstevní a nemohou býti dle § 96. vymáhány politickou exekucí.³⁾ Právní jednání uzavřená před uznáním zakládají jen osobní ručení těch členů, kteří je uzavřeli anebo k nim předem nebo dodatečně přivolili. Až do úředního uznání jest asociace tato pouze společenstvím dle o. o. z.

Již při výkladu o tvoření se družstev dobrovolných bylo poukázáno na to, že uznání úřední není aktem konstitutivním, nýbrž deklaratorním; jím se vodní družstvo nezřizuje, aniž se jemu propůjčuje právní osobnost, nýbrž se pouze konstatuje, že družstvo vešlo v život způsobem zákona odpovídajícím a organisace jeho že zákonu neodporuje.

Z toho plyne, že vodoprávní úřad nerozhoduje o uznání dle volného svého uvážení, nýbrž že je vysloviti musí, není-li zde výše uvedených námitek. Mají tudíž interesenti právní nárok na uznání družstva a bylo-li jim odepřeno, mají možnost nález ten instanční cestou naříkati. (Odchylného názoru jest Krejčí ve Správním Obzoru 1913.)

Proti uznání mohou býti členstvem budoucího družstva činěny námitky opírající se o to, že družstvo nesleduje účelu dle zákona pro vodní družstvo jediné přípustného, že nebylo utvořeno v souhlase s ustanovením zákona aneb že jednotlivé body stanov zákonu odporují. Ježto, byly-li proti žádanému uznání družstva podány námitky, povstává vodoprávní spor, jest třeba zavéstí řádné kontradiktorní řízení a nálezem, podléhajícím opravným prostředkům, spor rozřešiti. Proti žádanému uznání nelze uplatňovati námitky, které byly buď rozhodnutím dle § 93. vyřízeny neb praekcludovány. Bylo-li vodní družstvo jednou úřadem pravoplatně uznáno, nemůže býti později jeho právní existence zájemníkem popírána.⁴⁾

³⁾ Srov. Budw. 8330 A ai 1911.

⁴⁾ Srov. Budw. 7864 A ai 1911.

Uznání vodního družstva dle § 57. obsahuje pouze výrok o řádném jeho utvoření se a jeho existenci, rozhodně však nepojímá v sobě jakýchkoli vodoprávních, v subjektivní práva třetích sahající opatření. Ty osoby, jichž práva nebyla dotčena již uznáním vodního družstva, nýbrž mohou býti teprve dotčena prováděním účelu družstevního, jsou teprve tehdy k odporu legitimovány, až úředně uznané družstvo obrátí se na vodoprávní úřad se žádostí, aby družstevní projekt snad do práv cizích sahající, a účel družstva dle stanov tvořící byl co vodní dílo vodoprávně schválen.⁵⁾

III. Jakmile vysloveno jest vodoprávním úřadem uznání a nabude právní moci, jest třeba utvoření se vodního družstva zapsati do vodní knihy.

Předmětem zápisu jest především uznávací listina a stanov družstevní. Vedle toho má býti ve vodní knize zapsáno, kdo byl za starostu zvolen (§ 59.) a vložen seznam členů družstva (pozemků i vlastníků) a podpisy osob, které dle dotčených usnesení za představenstvo podpisují. Listiny tvořící výkazy nebo doklady o těchto předmětech zápisu schovávají se ve zvláštní sbírce listin (§ 11. minister. nařízení ze dne 20. září 1872 č. 52. z. z.).⁶⁾

Všechny změny v datech a poměrech ve vodní knize zapsaných musí býti vodoprávnímu úřadu oznámeny. Do jaké lhůty se tak státi má, zákon nepraví. Dle § 7. uvedeného minist. nařízení státi se tak má neprodleně.

Význam zápisu ve vodní knihu jest čistě evidenční a nemá materiální moci průkazní. Slouží pouze k informaci jak úřadu, tak kteréhokoli zájemníka.

Vzorné stanovy vodního družstva.

Článek I.

Název, sídlo a účel vodního družstva.

§ 1.

Vlastníci pozemku (a nemovitostí) uvedených v seznamu k těmto stanovám připojené, tvoří podle ustanovení vodního zákona vodní družstvo s názvem: *Seznam, katastr členský má obsahovati tyto rubriky:* a) *jméno*

⁵⁾ Srov. Budw. 8927 A ai 1912.

⁶⁾ Viz výklad §§ 100—101.

a obydlí člena, b) číslo parcely, c) druh kultury, d) výměra (u melior. druž.), odhadní cena a cena meliorační (u druž. regul.), c) konkurenční příspěvek.

§ 2.

Vodní družstvo má své sídlo v

§ 3.

Účelem vodního družstva jest (pouze některý z druhů uvedených v § 53, ač kombinace dvou není vyloučena) dle projektu, jenž bude předložen k úřednímu schválení, dále používatí provedeného díla a udržovatí je v řádném stavu.

Článek II.

Členové, jich práva a povinnosti.

§ 4.

Členy vodního družstva jsou dočasní majitelé pozemků (a nemovitostí) do svazků vodního družstva pojatých na základě dobrovolné přihlášky (aneb úředního rozhodnutí).

Seznam pozemků a jich majitelů, jenž je k stanovám připojen, tvoří podstatnou součást stanov.

Při změně vlastnictví pojatého pozemku stane se nový majitel samostatně členem vodního družstva se všemi právy a závazky (§ 62. vodn. zák.).

Vodní družstvo může usnesením valné hromady po dohodě s dotýčenými majiteli o hrazení nákladu další pozemky do vodního družstva dle volného rozhodnutí přijati anebo pozemky pojaté do vodního družstva z něho propustiti; každou takovou změnu musí předseda ihned oznámiti okresnímu politickému úřadu k úřednímu záznamu.

Vodní družstvo je povinno k žádosti majitelově jednotlivé pozemky za podmínek § 63. v. z. dodatečně do družstva přijati anebo dle § 64., odst. 1.—3., z družstva propustiti, dále jest dle ustanovení § 64., odst. 4., i bez souhlasu majitelova oprávněno, pozemek z vodního družstva vyloučiti; nedocílí-li se dohody o podmínkách povinného přijetí, propuštění anebo vyloučení, rozhoduje k návrhu dotýčné strany okresní politický úřad.

§ 5.

Členové jsou oprávněni:

- a) užívati společně zařízení družstevních a výhod plynoucích z družstevního díla.
- b) účastniti se správy podniku dle stanov;
- c) bráti poměrnou účast na podporách vodnímu družstvu poskytovaných za podmínek povolovacích výnosů;
- d) dle ustanovení správy podniků (již tvoří výbor družstva a úřední správce stavby) konati práce, dodávati a dovážeti hmoty, pokud nebyly smlouvou zadány podnikateli. Peněžní náhrada stanovená za tyto výkony správou podniku zaúčtuje se zpravidla ve prospěch příspěvku,

- jenž onomu členu při rozvrhu společného nákladu dle §§ 22. a 23. stanov bude vyměřen a teprve přebytek se hotově vyplatí;
- e) bezplatně používatí vykopané zeminy na svém pozemku, pokud jí dle uznání stavební správy podnik nepotřebuje.

§ 6.

Členové jsou povinni:

- a) přesně šetřiti stanov, usnesení výboru a valné hromady, předpisů provozovacích a udržovacích a podrobiti se nařízení předsedy;
- b) účastniti se jednání a prací vodního družstva, podporovati jeho snahy a hájiti jeho zájmy;
- c) přijati volbu do výboru (§ 12. stanov);
- d) odváděti včas zájmové příspěvky dle stanov vyměřené ať k účelům provádění neb k udržování společného podniku (§ 22.—24. stanov);
- e) trpěti na pojatých pozemcích provádění podniku dle schváleného projektu, provedená zařízení a jich udržování (pocházení zřízenců a orgánů vodního družstva a úřadů, nutné skládky a dovoz materiálu při opravách a pod.);*)
- f) upozorniti neprodleně předsedu neb jeho náměstka na škody jakéhokoliv druhu na úpravách spozorované neb jim hrozící.

Článek III.

Vnitřní organizace vodního družstva.

§ 7.

Orgány vodního družstva jsou valná hromada, výbor a předseda.

§ 8.

Valnou hromadu tvoří shromážděné členstvo.

Každý člen může účastniti se valné hromady a své hlasovací právo vykonati buď osobně neb jiným členem družstva (velkostatek též členem správy súčasného statku), jež písemně na určitou dobu splnomocní, manželku, pokud se nerozhodla jinak, zastupuje manžel. — Za osoby právnické neb za osoby k samostatnému právnímu jednání nezpůsobilé nastupují jich zákonní (statutární) zástupci. — Spolumajitelé mohou hlasovati jen společně.

Ve valné hromadě má každý člen vodního družstva nejméně jeden hlas. Hlasy pro hlasování ve valné hromadě se nečítají dle počtu hlav, nýbrž dle hodnoty zájmu každého účastníka a to:

- i. při melioraci má každý člen podle výměry svých pozemků na odvodnění neb povodňování súčasných do 1 ha — 1 hlas a za každý další 1 ha neb zlomek jeho 1 další hlas;

*) Pozn. Stane-li se škoda při udržovacích pracích, má vlastník pozemků nárok na náhradu.

2. při regulaci dle hodnoty zájmu své sčástené nemovitosti do ... Kč 1 hlas a na každý další začatý tisíc Kč vždy o 1 hlas více (§§ 54. a 56. vodního zákona).

(Žádný člen nemůže však mít více než $\frac{2}{3}$ veškerých hlasů, i když by z jeho celkového zájmu větší počet hlasů vyplýval.)*

Hlasovací listinu všech členů vypracuje na tomto podkladě výbor dle návodu zástupce zemědělské rady a vyloží ji po 14 dnech u předsedy členům družstva k nahlédnutí a podání námitek, o čemž předseda musí členstvo způsobem v obci obvyklým současně uvědomiti; po té předloží předseda hlasovací listinu valné hromadě s podanými námitkami k usnesení.

Proti usnesení valné hromady lze si ztěžovati do 14 dnů u okresního politického úřadu, který rozhoduje (s konečnou platností), (§ 60. v. z.). (Odvolační přípustno.)

Každé hlasování ve valné hromadě, pokud tyto stanovy jinak nepředepisují, děje se nadpoloviční většinou hlasů přítomnými členy odevzdaných a počítaných dle hlasovací listiny.

§ 9.

Valnou hromadu svolává předseda způsobem v obci obvyklým (oběžníkem, veřejnou vyhláškou) a mimo to písemným pozváním oněch členů mimo obvod družstva bydlicích, jichž bydliště bylo předsedovi oznámeno; v pozvání (vyhlášce) jest uvéstí pořad jednání.

Rádná valná hromada koná se nejméně jednou v roce; mimořádnou valnou hromadu může předseda svolati, kdykoli to uzná za nutné, a je povinen ji svolati, žádá-li toho $\frac{1}{3}$ členů výboru družstva aneb členové družstva, zastupující aspoň jednu pětinu celkového zájmu.

O každé schůzi se vede zápis, obsahující učiněná usnesení s udáním poměru odevzdaných hlasů; k zápisu jest připojiti listinu přítomných.

K platnému usnášení se valné hromady je třeba, pokud stanovy tyto pro určité záležitosti (viz § 10., odst j) a l) jinak nepředepisují, přítomností alespoň jedné pětiny členů zastupujících nejméně polovinu hlasů.

Nesejde-li se v ustanovenou dobu počet členů k platnému usnášení potřebný, může po uplynutí jedné hodiny konati se valná hromada, která se platně usnáší o témž pořadu jednání, bez ohledu na počet přítomných členů a jimi zastoupených hlasů, což jest v pozvání k valné hromadě výslovně poznamenati, s výjimkou předmětů uvedených v § 10. bod a, ch, j, l (při nichž jest třeba dle zákona usnesení většiny všech členů, nikoli jen hlasujících).

§ 10.

Valné hromadě přísluší:

a) voliti výbor a přehlížitele účtů (§§ 11., 16. a 19. stanov) (většinou všech členů).

b) uděleti bližší směrnice pro jednání výboru v záležitostech dle § 15. stanov do jeho působnosti náležejících;

*) Tento odstavec se vypustí, není-li člena s majetkem přes $\frac{2}{5}$ celé plochy.

c) zkoumati a schvalovati účetní závěrky výborem předložené, usnáseti se o rozpočtu a úhradě výdajů na příští správní rok, jímž je rok kalendářní;

d) zmocňovati výbor k opatření prostředků uzavřením zápůjčky;

e) usnáseti se o tom, má-li vodní družstvo přistoupeni jako člen k úvěrnímu společenstvu a upsati podíly;

f) usnáseti se o rozvrhu nákladu na členy a vybírání členských příspěvků (§§ 22.—24. stanov);

g) rozhodovati o stížnostech proti předsedovi a výboru družstva;

h) usnáseti se o způsobu provedení podniku, o zahájení stavby, jakož i o změnách úředně schváleného projektu, které mezi prováděním nebo později jsou navrhovány; usnesení takové vyžaduje úředního souhlasu správce stavby a při větších změnách svolení subvenčních úřadů;

ch) rozhodovati o dodatečném přijímání po případě propuštění aneb vyloučení pozemků dle §§ 63. a 64. v. z. (§ 4. stanov) a současně určití příslušné podmínky (vyloučení jen nadpoloviční většinou všech členů);

i) rozhodovati o námitkách ve příčině hlasovacího práva jednotlivých členů (§ 8. stanov) (pouze provisorně. Rozhodování o reklamacích, týkajících se práva volebního přísluší polit. úřadu (60. v. z.);

j) usnáseti se o změnách stanov; ustanovení o rozvrhu stavebního nákladu lze změnití jen jednohlasným usnesením (§ 66. v. z.); obě většinou všech členů;

k) zmocnití výbor ku přijímání zřízců a určití jich počet, službu a požitky;

l) usnáseti se většinou ($\frac{2}{3}$ hlasů) všech členů § 65. v. z. o rozchodu družstva, když byly před tím splněny veškeré závazky členů vůči družstvu a družstva vůči jiným osobám a bylo-li před tím zajištěno řádné udržování podniku; byla-li vodnímu družstvu poskytnuta podpora z prostředků státních a zemských, je platnost tohoto usnesení podmíněna předchozím souhlasem ministerstva zemědělství a zemského správního výboru.

V ý b o r.

§ 11.

Výbor vodního družstva sestává z ... členů a z ... náhradníků, zvolených valnou hromadou ze středu členstva na dobu 3 let; volba koná se hlasovacími lístky a to nadpoloviční většinou hlasů čítaných dle § 8. těchto stanov (§ 56. v. z.)* a to ze všech členů.

Volbu prokazuje zápis o valné hromadě.

Neobdrží-li kdo při volbě absolutní většiny hlasů, rozhodne užší volba a při rovnosti hlasů los.

*) Doporučuje se, aby členové z různých sčástených obcí byli ve výboru poměrně zastoupeni.

§ 12.

Do výboru voliti lze jen ty členy vodního družstva, kteří dosáhli 21 let věku a jsou v plném užívání práv občanských a nejsou vyloučeni z práva voliti do obcí.

Každý člen vodního družstva je povinen pod pokutou 50 Kč volbu do výboru přijati a úřad do nové volby zastávati, není-li omluvy dle čl. 20. obecního zřízení, která připouští nepřijetí volby do obecního zastupitelstva. Kdo působil jako člen výboru po čas jednoho období, může býti opět volen, není však povinen pro období následující volbu přijati.

§ 13.

Výbor usnází se platně za přítomnosti nejméně poloviny všech členů nadpoloviční většinou hlasů přítomných (*vyjma volby představenstva § 16.*); hlasy čítají se dle hlav. Při rovnosti hlasů rozhoduje hlas předsedajícího, jenž vždy hlasuje. O schůzích vede se zápis, obsahující učiněná usnesení s udáním poměru hlasů; k zápisu jest připojiti listinu přítomných.

§ 14.

Schůze družstevního výboru svolává předseda, uzná-li toho potřebu, aneb k podnětu úředního správce stavby, nebo žádá-li toho aspoň $\frac{1}{3}$ členů výboru.

Za stavebního období má výbor konati schůze zpravidla každého měsíce, nejméně však jednou za $\frac{1}{4}$ roku a po ukončení stavby aspoň jednou v roce.

Mimořádná schůze může býti svolána kdykoliv k úradě o nutných záležitostech.

Ke schůzi dlužno pozvati členy výboru i náhradníky s uvedením pořadu jednání; náhradníci hlasují toliko v zastoupení nepřítomného člena, mohou se však vždy zúčastniti porady.

§ 15.

Do působnosti výboru spadají všeliké záležitosti, pokud nejsou vyhrazeny valné hromadě nebo i úřednímu správci stavby.

Výboru náleží zejména:

- a) prováděti usnesení valné hromady;
- b) činiti veškerá opatření potřebná k provedení a financování podniku a k dosažení veřejných subvencí, dle potřeby sjednati subvenční úmluvu a uzavřiti podle usnesení valné hromady potřebné výpůjčky, meliorační (§ 10. lit. d) a e) stanov);
- c) zadati stavbu podnikateli za spolupůsobení zástupce rady zemědělské a sjednati smlouvu;
- d) dozřeti na provádění podniku, zkoumati výkazy provedených prací a dodaných hmot a nařizovati příslušné výplaty na poukaz úředního správce stavby dle postupu provádění a po případě dle smlouvy s podnikatelem;

- e) zkoumati účetní doklady, sestavovati účetní závěrky a předkládati je po jich přezkoušení přehlížiteli účtů valné hromadě ke schválení; účetní závěrku dlužno po 14 dnech před valnou hromadou vyložiti k nahlédnutí členstva; s účetní závěrkou jest předkládati valné hromadě výkaz došlých členských příspěvků se zvláštním uvedením zbylých nedoplatek;
- f) připravovati rozpočet na příští rok s návrhem na úhradu celkové potřeby a k tomu účelu připravovati zatímní rozvrh příspěvků na členy. Po ukončení stavby a po schválení kolaudačního účtu subvencujícími úřady jest předložiti konečné rozvržení příspěvků členských a u jednotlivých členů uvéstí výši jimi splacených zatímních příspěvků (záloh) (§ 23. stanov);
- g) ustanovovati družstevní zřízence dle zmocnění valné hromady a vydávati pro ně služební instrukce (§ 10. lit. k) stanov);
- h) vydávati předpisy pro užívání a udržování díla;
- i) dohlížeti na řádné udržování provedených staveb a činiti všechna opatření k provedení nutných oprav;
- j) voliti přehlídkovou komisi (§ 31. stanov);
- k) vésti ve stálé patrnosti družstevní členy a pozemky (katastr zájmu) a oznamovati nastalé změny okresnímu politickému úřadu;
- l) svolávati valnou hromadu dle potřeby a připraviti pořad jednání,
- m) *verifikovati akt volby jak výboru, tak představenstva a to bez přítomnosti dalšího odvolání (§ 60).*

Článek IV.

Činovníci.

§ 16.

Výbor volí nadpoloviční většinou hlasů (přítomných) *všech členů výboru* počítaných dle hlav (§ 13. stanov), ze svých členů předsedu, místopředsedu, dále z členů anebo po případě i z nečlenů jednatele a pokladníka družstva. Nedocílí-li se většiny, rozhoduje užší volba a při rovnosti hlasů los. Jména a podpisy zvoleného předsedy a místopředsedy dlužno neprodleně oznámiti okresnímu politickému úřadu k záznamu ve vodní knize.

Volbu prokazuje zápis o schůzi.

Úřad předsedy a místopředsedy jest funkcí čestnou, náleží mu však náhrada nutných výloh, jichž uznání v pochybnosti přísluší výboru.

Jednatel a pokladník mohou býti honorováni, zejména nejsou-li členy družstva.

§ 17.

- a) Předseda zastupuje vodní družstvo na venek, řídí jednání výboru a valné hromady, provádí jejich usnesení, ověřuje zápisy o schůzích valné hromady a výboru, řídí a podpisuje spisy a dozřívá na zřízence družstevní a na řádné udržování podniku. Listiny, jež zakládají právní závazky, jakož i poukazy na výplaty částek vyšších 300 Kč, podepisuje mimo předsedu neb místo-

předsedu ještě jeden člen výboru, jehož jméno a podpis jest rovněž oznámiti okresnímu politickému úřadu k zaznamenání ve vodní knize (§ 16. stanov). Ujednání, jimiž se kladou závazky stavebnímu fondu družstva, musí býti též podepsány správcem stavby.

b) Místopředseda zastupuje předsedu, je-li tento zaneprázdněn.

c) Jednatel podporuje předsedu při vedení korepondence, připravuje veškerá písemná vyřízení, uschovává a vede v patrnosti družstevní spisy.

Pokladník přijímá na poukaz předsedy veškeré platy a vyplácí splatné částky podnikatelům, akordantům, dělnictvu, vede účty, uschovává účetní doklady, připravuje účetní závěrky a rozpočty a podává při výročních valných hromadách družstva pokladniční zprávu.

Nejsou-li jednatel a pokladník členy výboru, mají ve schůzích výboru jen hlas poradní.

§ 18.

Každý člen výboru je povinen pod pokutou 100 Kč přijati volbu za předsedu aneb místopředsedu, pokud obdobně nemá důvodu k odmítnutí volby za starostu obce.

Pokuty dle §§ 12. a 18. případnou údržovacímu fondu vodního družstva; ukládá je výbor a vybírá stejným způsobem jako příspěvky členské.

§ 19.

Přehližitelé účtů, počtem dva, volí se valnou hromadou z jejího středu na dobu 3 let a nesmějí býti členy výboru.

Přehližitelé účtů jsou povinni zkoumati výroční účty s doklady a podávat o výsledku zprávu valné hromadě; jsou kdykoli oprávněni příležitostně revidovati pokladnu a účty. Zejména jest jim přesvědčovati se o řádném placení členských příspěvků a o plnění družstevních závazků.

Článek V.

Úhrada nákladu.

§ 20.

Náklad, jehož vyžadovati bude připravení, provedení a udržování podniku, uhradí vodní družstvo:

1. subvencemi státu a země, o jichž dosažení se postarati náleží výboru,
2. po případě podporami zúčastněných okresů neb obcí,
3. zbytek nákladu uhradí se buď tak, že ihned se rozvrhne na členy, a od nich najednou se vybere, anebo se uhradí pomocí výpůjčky, která splacena bude v přiměřených lhůtách rozvržením a vybraním členských příspěvků.

§ 21.

Výbor družstva sestaví koncem každého roku rozpočet všech vydání a jejich úhrady pro rok budoucí (§ 15. f) stanov) s výpočtem příspěvků (na

základě rozvrhu dle §§ 22.—24. stanov) na každého člena vypadajících tak, aby úhrnná potřeba všech výdajů řádně byla uhrazena, a vyloží jej po dobu 14 dnů u předsedy družstva k náhlédnutí členstva. Zároveň jest přesně vyznačiti platební lhůty. Členové mohou během této doby podati u předsedy námítky proti rozpočtu a rozvrhu příspěvků.

O rozpočtu a námítkách usnáší se valná hromada nařizující tím jeho provedení. *(Nevyhoví-li valná hromada námítkám proti rozvrhu podaným, možno se dovolati rozhodnutí polit. úřadu.)*

Článek VI.

Rozvrh a vybírání příspěvků.

§ 22.

Veškerý náklad (přípravný, náklad na projekt, náklad stavební, údržovací, správní) rozvrhuje valná hromada (§ 10. c) stanov) na účastníky dle zájmu.

a) Náklad meliorační (odvodnění a povodnění) rozvrhne se v poměru velikosti súčastněné plochy každého společníka dle počtu hektarů.

Dle různého prospěchu třídí se súčastněné pozemky na tříd, s tím účinkem, že pozemky

v I. třídě počítají se celou súčastněnou výměrou (100%).....

v II. „ „ „ „.....

v III. „ „ „ „.....*)

Pokud samostatně pro sebe uzavřené části podniku vyžadují značně rozdílného nákladu, lze rozvrh příspěvků pro takové části (sekce) provésti odděleně s poměrným započítáním společných výloh.

Dle těchto zásad se založí příspěvkový katastr s udáním súčastněné výměry (v hektarech) pojatých pozemků dle příspěvkových tříd, a takto zjištěná plocha jednotlivých pozemků každého účastníka udává procento (měřítko) z celého nákladu na pozemek a jeho majitele vypadající.

b) Náklad regulační rozvrhne se v poměru peněžní hodnoty súčastněných pozemků a jiných nemovitostí (budovy, cesty, dvory, studny atd.), která se vyšetří u pozemků násobením čistého katastrálního výnosu násobkem, u jiných nemovitostí odhadem.

Dle různého prospěchu (stupně nebezpečí, očekávaného zvýšení hodnoty) třídí se súčastněné pozemky a nemovitosti na tříd s tím účinkem, že se běže majetek v počet pro rozvrh příspěvků

*) Není-li v prospěchu značných rozdílů, lze třídy vynechati. Pro zařazení do jednotlivých tříd bude směrodatná různost očekávaného zvýšení výnosu a hodnoty pozemků, hustota drenáže, jednotkové ceny, jakost spodiny a p.

v I. třídě hodnotou 100% (celou)
v II. „ **)
v III. „
.....
.....

Dle těchto zásad založí se příspěvkový katastr majetku na regulaci súčasného s udáním peněžní hodnoty podle určené příspěvkové třídy, a takto vyčíslená peněžní hodnota súčasného majetku každého společníka převedena na procento hodnoty veškerého súčasného majetku udává percentuelní podíl (měřítko) z celého regulačního nákladu na dotyčný majetek a jeho majitele vypadající.

§ 23.

Zařadění nemovitostí do příspěvkových tříd, odhad hodnoty a sestavení příspěvkového katastru dle zásad v § 22. obsažených provede před zahájením stavby za součinnosti správce stavby výbor a schválí valná hromada. Na základě tohoto příspěvkového katastru rozvrhují a vybírají se příspěvky členské provisorně až do ukončení stavby. (Členské příspěvky vybrané (§ 24. stanov) zatím před sděláním definitivního rozvrhu započítají se do příspěvků definitivně rozvržených.)

Ihned po ukončení stavby (po kolaudaci viz § 27. stanov) celého podniku aneb samostatné části jeho provede výbor za součinnosti správce stavby (vezmouce zřetel k eventuelním značnějším změnám během stavby, nastalým) revisi příspěvkového katastru, vypracují současně definitivní rozvrh celého nákladu stanovením ciferní částky vypadající na každého účastníka celkově (při zaplacení najednou) neb ročně (při anuitním splácení výpůjčky) a předloží tento rozvrh valné hromadě ke schválení.

Výborem sestavený rozvrh příspěvků jest (obdobně jako v § 21. stanov) po 14 dnů před valnou hromadou vyložiti k nahlédnutí členstva; námítky členů je během této doby podati u předsedy družstva, který je povinen předložiti je současně s návrhem rozvrhu příspěvků valné hromadě k rozhodnutí.

Není-li po provedení podniku důvodu pro změnu prvotního katastru příspěvkového, potvrdí jej valná hromada po provedení podniku jako katastr definitivní.

§ 24.

Příspěvky vyměřené dle rozpočtu a rozvrhu (§§ 21.—23. stanov) předepíše předseda vodního družstva s udáním platební lhůty jednotlivým členům a vybírá je pokladník buď přímo neb prostřednictvím berního úřadu, jenž je vybírá tímž způsobem jako státní daně.

**) Zpravidla zařadí se pozemky v inundační ploše do I. třídy, výše položené do dalších tříd; budovy a objekty zařadí se obdobně do příslušných tříd dalších; na př. inundované pozemky 100%, pozemky až do 1.50 m nad inundační linií 70% a pod.; budovy, za povodně m vysoko zaplavené%, atd. dle okolností.

Příspěvky včas nezaplacené vymáhá předseda dle § 69. v. z. a §§ 17. až 19. zákona melioračního ze dne 30. VI. 1884, č. 116 ř. z. politickou exekucí, o niž zakročí u okresní politické správy. Nebyly-li zapraveny příspěvky do jednoho roku po splatnosti, jest předsedovi vodního družstva pečovati o vtělení zástavního práva k jich zajištění do pozemkové knihy. (§ 18. mel. zák. z r. 1884.) Zaplatí-li se příspěvky opožděně, jest hraditi zákonné úroky z prodlení a všešlé tím výlohy.

Za splnění členských závazků (příspěvků) ručí každý člen svými pojatými pozemky, na nichž požívají nedoplatky do 3 roků po splatnosti s úroky a výlohami bez jakéhokoliv knihovního vtělení přednostního práva zástavního dle § 62. vodního zákona.

Vystoupivší členové ručí osobně za závazky, které vznikly do dne vystoupení.

Článek VII.

Provádění podniku.

§ 25.

O způsobu provádění podniku — t. j. buď zadáním jeho cestou nabídkového řízení podnikateli neb ve vlastní režii vodního družstva — rozhoduje valná hromada; její usnesení podléhá schválení subvenčních úřadů.

Správu a dozor stavby v ohledu technickém i finančním vykonává zemědělská rada úředníkem technické kanceláře, stejně i vedení stavby, nebylo-li smlouvou postoupeno podnikateli.

Zástupcům rady zemědělské a politických úřadů je volno nahlížeti do jednacích spisů, rozpočtů, účetních dokladů a účastniti se (bez práva hlasovacího) schůzí výboru a valných hromad.

Správce stavby bude míti na zřeteli též řádné finanční hospodářství a plnění finančních závazků vodního družstva, zejména aby byly družstvu řádně spláceny členské příspěvky a v případě potřeby, aby výborem a valnou hromadou bylo učiněno příslušné opatření.

§ 26.

Vlastníkům ploch potřebných k úpravě toků a odpadů (svodnic) pro svahy upraveného koryta a pro stezky (v šíři as 60 cm) podél toků poskytne vodní družstvo odškodnění, které se ujedná vzájemnou dohodou aneb určí úředně při vodoprávním řízení. Plochy tyto zůstanou vlastnictvím dosavadních majitelů a jen ve výjimečných případech lze je převzít do vlastnictví družstva. Majitel jest však povinen šetřiti podmínek úředně stanovených anebo vodním družstvem vydaných o používání a obdělávání těchto pozemků. Závazek tento lze knihovně zajistiti.

Malé části pozemků novým korytem oddělené vymění se mezi dotyčnými majiteli vzájemnou dohodou a případně vyrovnají se zbývající rozdíly hodnoty v penězích.

O změnách v pozemkové držbě dá družstvo vypracovati geometrovský elaborát a provéstí dle něho knihovní pořádek během provádění podniku před konečnou kolaudací.

§ 27.

Po úplném ukončení podniku a sestavení kolaudačního operátu je předseda vodního družstva povinen žádati okresní politickou správu za provedení kolaudace vodoprávní a ekonomické.

(U většího podniku, z několika samostatných celků sestávajícího může se tak státi po ukončení každého jednotlivého uceleného dílu podniku.)

Článek VIII.

Udržování podniku.

§ 28.

K zajištění řádného udržování podniku v dobrém stavu utvoří vodní družstvo dle ustanovení melioračního zákona udržovací fond z členských příspěvků dle §§ 22.—24. stanov rozvržených společně s ostatní rozpočtenou potřebou a z částek subvenčních k tomu zvlášť poskytnutých.

Správu udržovacího fondu jest vésti odděleně od správy ostatního jmění družstevního; udržovacímu fondu případnou vybrané pokuty a jiné nahodilé příjmy.

§ 29.

Výbor družstva ustanoví k doзору nad provedenými stavbami podniku vlastního dozorce neb pověří tímto výkonem jinou vhodnou osobu, již jest veškeré zařízení opatrovati a běžné opravy prováděti.

Dozorci vodního družstva, byl-li vzat politickým úřadem do přísahy dle zákona o poľním puchu, přísluší dle § 70. v. z. působnost a právní postavení přísežného poľního hlídače.

§ 30.

Hnaní a pasení dobytka na upravených svazích je bezpodmínečně zapovězeno. Členy družstva tohoto ustanovení porušivší nebo jinak družstevní dílo poškodivší může předseda pokutovati penízem do 100 Kč v každém případě a mimo to jsou povinni nahraditi vodnímu družstvu veškerou škodu nezachování předpisů anebo jinak zaviněnou.

Každý člen družstva ručí za jednání svých lidí.

Proti nečlenům poškodivším podnik zakročí předseda podáním trestního oznámení podle §§ 70.—74. vodního zákona, obdobně i proti členům opětovně neb úmyslně podnik poškodivším.

§ 31.

Každoročně po jarním táni a v podzimu vykonají členové vodního družstva výborem k tomu určení společně s předsedou (místopředsedou) (přehlídková komise) přehlídku celého družstevního podniku a všech jeho

zařízení za účelem zjištění stavu podniku, správného fungování všech zařízení a nutnosti eventuelních oprav. O výsledku podají písemnou zprávu výboru, který učiní další nutná opatření.

Článek IX.

Spory a stížnosti.

§ 32.

Spory, které vzniknou z poměru družstevního mezi vodním družstvem a členy, vyřizuje k žádosti obou stran smírčí soud, skládající se z 5 členů, kteří nenáleží výboru a z nichž dva jmenuje výbor, dva dotýčný člen a pátého jako předsedu volí členové takto jmenování. Neshodnou-li se o osobě předsedově, rozhodne los.

Pro jednání smírčího soudu a jeho rozhodnutí, mající pro strany moc pravoplatného rozsudku, platí předpisy civ. řádu soudního ze dne 1. srpna 1895, č. 113 ř. z. VI. hlava IV. díl.

O stížnostech na jednání výboru rozhoduje valná hromada, proti jejímuž výroku lze se odvolati k okresnímu politickému úřadu, jenž po slyšení zemědělské rady rozhodne (§ 10g).

Stanovy tyto byly schváleny v ustavující valné hromadě dne

Zatímní výbor:

Okresní politická správa v
na základě § 57. českého vodního zákona ze dne 28. srpna 1870, č. 71 z. z. vzala stanovy tyto na vědomí a uznala právní trvání vodního družstva výnosem ze dne

§§ 58.—61. Organise družstva.

§ 58. K vedení spolku a k vyřizování záležitostí společenstva volte společníci nadpoloviční většinou hlasů počítaných dle § 56. ze středu svého výbor.

§ 59. Výbor vyvolá ze středu svého nadpoloviční většinou hlasů, počítaných dle hlav, starostu svého, který společenstvo zastupuje na venek a má býti oznámen politickému úřadu a zapsán do knihy vodní (§ 57.). (§ 22. zákona říšského.)

Nepřijde-li v tom případě § 58. k místu žádná většina nadpoloviční, rozhodne užší volba a jsou-li hlasy sobě rovny, los.

§ 60. Rozhodovati o reklamacích, týkajících se práva voličského,¹⁾ náleží na politický úřad.

Zkoušetí volbu jest záležitostí společenstva a z jeho rozhodnutí rekursu bráti se nepřipouští.

§ 61. Společenstvo rovným způsobem (§ 58.) upravuj stanovami (statuty) práva a povinnosti, týkající se údu podniknutí zvláště²⁾ pak podle jaké míry se náklad rozvrhuje a jaká bude správa; stanovy pak a každá změna stanov budiž uvedena k známosti úřadu politického.

Orgány vodního družstva jsou: valná hromada, správní výbor a představenstvo (starosta).

I. O valné hromadě nemá zákon výslovného ustanovení. Jestliže však na určitých místech vyhražuje úpravu jednotlivých poměrů družstevních „společenstvu“, tudíž souhrnu všech členů vodního družstva, nelze pochybovati o tom, že má na mysli valnou hromadu, orgán to určený k tomu, aby jím vůle veškerého členstva byla projevena.

Účastníky valné hromady jsou tudíž veškerí členové družstva, leč síla jejich vlivu na správu družstevní, působnosti valné hromady stanovami a zákonem vyhražené, nebude se řídit počtem hlasů, hlav, kolik členů zastupují, nýbrž vzhledem k reální povaze členství vodního družstva pouze zájmem, jaký na družstevním podniku má pozemek (objekt) do svazku družstevního pojatý, který t. č. zastupují. (Tudíž dle poměru ceny chráněných objektů.) Z toho plyne, že práva k účastenství na valné hromadě pozbývá ten vlastník pozemku, který vlastnictví na jinou osobu převedl (tato nastupuje na jeho místo) a že spoluvlastníci jednoho pozemku mají právo jen jedinou osobou (jedním spoluvlastníkem neb jiným zmocněncem) zúčastniti se aktivně valné hromady s takovým hlasovacím právem, jaký pozemku jejich dle zásady výše naznačené přísluší.

Jest tudíž zřejmo, že podmínkou řádného chodu družstva a vyvarování se zbytečných pozdějších reklamací jest, aby

¹⁾ Moravský zákon vodní vyhražuje politickému úřadu též právo rozhodovati o námitkách proti volbě výboru a představenstva. Postrádá tudíž druhé věty § 60. čes. zák. vod.

²⁾ Moravský zákon vkládá do této normy: ... zvláště účel podniku, zařízení k provedení určená, dobu započetí a ukončení, pak podle jaké míry....

jíž při zahájení činnosti družstevní pořízen byl řádný katastr členský (postupně dle později nastalých změn doplňovaný), v němž uvedeny by byly jednak pozemky (objekty) do družstva pojaté, jich výměra (cena), jméno dočasného vlastníka a poměr zájmový, t. j. počet hlasů držiteli pozemku (objektu) toho ve valné hromadě a tudíž ve správě družstevní příslušející. Zpravidla bývá tento poměr zájmový stanoven tak, že stanovami bývá na 1 ha půdy neb na určitý obnos ocenění objektu určen jeden hlas. Dle rozlohy toho neb onoho pozemku, resp. dle výše jeho ocenění bude lze přesně a určitě v katastru poznamenati, kolik hlasů držiteli určitého pozemku přísluší. (Že katastr tento jest důležitou pomůckou pro rozsah družstevních příspěvků, vysvětleno bude později.)

Reklamacie proti hlasovacímu právu, správněji proti určení zájmového poměru toho neb onoho objektu do svazku družstevního pojatého rozhoduje vodoprávní úřad a z nálezu jeho jest další odvolání přípustno. (Vzorné stanovy mylně uvádějí toto rozhodnutí co konečné.) Není však překážky, aby valné hromadě bylo stanovami vyhraženo předchozí smírné jednání o námitkách podaných proti zapsání některého člena do katastru členského s určitým počtem hlasů aneb proti jeho nezapsání, ježto zajisté tímto způsobem stane se mnoho námitek bezpředmětnými, byvši dohodou při valné hromadě docílenou odklizeny, leč vlastní rozhodování o nevyřízených takto reklamacích přísluší politickému co vodoprávnímu úřadu. Lhůta pro podání reklamací zákonem stanovena není.

Pokud oboru působnosti valné hromady se týče, obsahuje zákon pouze několik imperativních předpisů, dle nichž musí zůstat valné hromadě vyhraženo a nemůže býti stanovami na jiný družstevní orgán přeneseno:

a) usnášeti se na stanovách družstevních a jich pozdějších změnách včetně usnášeti se na měřítku pro rozvrh nákladu (§ 61.);

b) prováděti volbu správního výboru (§ 58.);

c) usnášeti se o nuceném vyloučení určitého pozemku ze svazku družstevního (§ 64., odst. 4.);

d) usnášeti se o rozchodu družstva (§ 65.).

Ve všech těchto čtyřech případech bude třeba k usnesení souhlasu nadpoloviční většiny všech členů družstva (hlasy počítají se dle § 56.), nikoli tedy většiny skutečně hlasujících.

Stanovami, na nichž valná hromada se usnesla, může být obor působnosti valné hromady podstatně rozšířen a pro tento další obor působnosti (nemají-li stanovy odchýlných ustanovení) postačí souhlas nadpoloviční většiny hlasujících, při čemž ovšem opět poměr hlasů zjišťuje se dle poměru zájmového (§ 56.).

Valná hromada jest tudíž nejvyšším orgánem správy družstevní, orgánem souverenním s tím obmezením, že nesmí druhé orgány (výbor, představenstvo) zbaviti oněch funkcí, které jim zákonem byly vykázaný.

Proti usnesení valné hromady není vodním zákonem pamatováno na žádný, u vodního úřadu uplatňovatelný opravný prostředek. Rovněž není žádného zákonného ustanovení, které by jednotlivým družstevníkům vyhrazovalo právo domáhati se u vodoprávního úřadu, aby takové usnesení prohlášeno bylo neplatným. Protesty proti usnesení valné hromady podané mohou být považovány jen za dožadování se, dovolávání se úředního práva dozorčího. Ježto však na výkon úředního dozorčího práva nemá nikdo subjektivního nároku, který by mohl pořadem instančním uplatňovati, nelze v odepření vodoprávního úřadu spatřovati porušení subjektivního práva strany.³⁾

II. Hlavní, jaksi hybnou pákou celého ústrojí družstevního jest správní výbor. — Zákon neustanovuje, z kolika členů výbor tento sestává, takže určení počtu členů výborových zůstaveno jest stanovám.

Výbor volí z členstva družstevního valná hromada a to nadpoloviční většinou všech hlasů, nikoli tedy členů valné hromadě přítomných. Výbor bezpodmínečně musí být volen z řady členů, takže nelze souhlasiti s názorem Peyrerovým, že členy výboru mohou být též osoby mimo družstvo stojící, na př. zástupci subvenčních úřadů. Osobám těmto může být stanovami propůjčen hlas poradní, nikdy však pravé členství ve výboru.

³⁾ Srov. Budw. 11842 A ai 1917.

Nedocílí-li se při první volbě potřebné většiny, vykoná se volba užší mezi dvěma kandidáty, kteří obdrželi nejvyšší počet hlasů a posléze při rovnosti hlasů rozhodne los.

O způsobu volby nemá zákon bližších ustanovení. Lze tudíž volbu provésti buď veřejným ústním hlasováním nebo lístky. Vždycky však hlasování musí se státi v takové formě, aby bylo lze dodatečně zjistiti, kdo (tudíž s kolika hlasů) pro určitého kandidáta hlasoval. Neprovádí-li se hlasování ústně dle jmen, nýbrž lístky, jest třeba, aby volič lístek hlasovací podepsal. Z důvodů praktických nelze tudíž souhlasiti s prováděním volby tajné.

Volbu ověřuje a námítky proti způsobu volby rozhoduje sám správní výbor s konečnou platností. (Moravský zákon má odchýlné ustanovení, kde právě zmíněný úkon vyhrazen jest politickému úřadu.)

Směřují-li ovšem námítky proti aktivnímu či pasivnímu právu volebnímu neb proti počtu hlasů jednotlivému členu přiznaných, tedy jedná-li se o reklamaci práva hlasovacího, rozhoduje o těchto námítkách okresní úřad politický.

Obor působnosti správního výboru vymezen jest jen zcela povšechně § 58. v tom směru, že orgán tento povolán jest „k vedení spolku a vyřizování záležitostí společenstva“. Tímto povšechným zněním přenesena byla vlastně veškerá agenda družstevní (pokud stanovy určité záležitosti nevyhradily valné hromadě) na správní výbor, který ovšem při jejím obstarávání musí šetřiti direktiv, udělených mu valnou hromadou.

Funkce správního výboru jest sice zpravidla čestná, leč není zákonné překážky, aby stanovami byla členům výboru přislíbena určitá odměna.

III. Výkonným orgánem správního výboru a reprezentantem družstva na venek jest starosta družstva, resp. družstevní představenstvo. Může jím být buď osoba pouze jediná, leč není námitek proti tomu, aby stanovami zřízeno bylo představenstvo širší, skládající se ze starosty, jeho náměstka, jednatele a event. dalších funkcionářů dle rozsahu družstva.

Dle § 59. volen jest starosta (resp. představenstvo) výborem správním z členů tohoto výboru a to nadpoloviční většinou hlasů, počítaných dle hlav (nikoli tedy dle

poměru zájmového § 56.). Nebylo-li při první volbě docíleno potřebné většiny, koná se volba užší a při rovnosti hlasů rozhoduje los.

Stejně jako při volbě výboru verifikuje a námítky proti způsobu volby rozhoduje výbor družstevní s konečnou platností (§ 60.). (Na Moravě vykonává tento úkon okresní politický úřad.)

Reklamace práva volebního vyřizuje však (stejně jako u výboru) okresní úřad politický s přípustěním dalšího odvolání.

Působnost představenstva stanovena jest § 59. Starosta zastupuje vodní družstvo na venek. Jest tudíž výkonným orgánem družstva, jeho zákonným zástupcem. Všechny projevy jeho ve funkci této předsevzaté platí za projevy družstva, všechna právní jednání jménem družstva jím uzavřená zavazují družstvo vždycky. Jedná-li starosta při vedení družstevních záležitostí proti usnesení výboru neb valné hromady aneb proti předpisu stanov, nemá to na právní platnost jeho jednání vlivu. Ručí však družstvu za toto překročení vyhrazené působnosti. Družstvo nemůže ale vůči třetím osobám tuto námítku uplatňovati, vyjímaje dolus na straně těchto třetích osob.

Ani volba představenstva nemusí býti politickým úřadem potvrzena (na Moravě ano!). Jest však nařizeno, aby výsledek volby jak představenstva, tak i výboru byl politickému úřadu za účelem záznamu ve vodní knize oznámen (§§ 57. a 59.).

IV. Rozdílní od vlastních orgánů družstevních jsou úředníci a zřízení družstevní. Jich služební poměr upraven jest smlouvou a jest tudíž povahy soukromoprávní (§ 1008. o. o. z.). Instrukci pro tento personál stanoví valná hromada. Bezprostředně podřízen jest personál představenstvu, kterému zpravidla přísluší nad ním moc disciplinární.

B. Na tomto místě třeba zmíniti se o tom, zda a pokud státní správě přísluší dozor nad činností vodního družstva, resp. jeho správních orgánů.

Jest nesporno, že stát má značný zájem na tom, aby vodní družstva, jimž zákonem propůjčeny byly určité a to dosti značné výhody právní, také skutečně úkol svůj v mezích zákona a družstevních stanov plnili.

Aby nebyla lehkomyšlně a bez věcného podkladu uváděna v život vodní družstva, zejména pak ta s členstvím povinným, postaráno jest dostatečně ustanovením zákonným (§ 57.), dle něhož teprve uznáním úřadu nabývají družstva právní platnosti v životě veřejném a občanském.

Pokud však dozoru nad vlastní činností družstva se týče, neobsahuje vodní zákon speciálních ustanovení a nevyžaduje, aby určitá zásadní usnesení valné hromady potřebovala k své platnosti svolení úřadu vodoprávního. V tomto směru postupuje trochu dále zákon meliorační z 30. června 1884 č. 116. ř. z. (§ 15.), dle něhož musí si vodní družstvo opatřiti povolení vlády, chce-li učiniti zápůjčku vydáním dílkých dlužních úpisů.

Že vodoprávnímu úřadu přísluší dle § 97. v. z. vrchní dozor nad prováděním, udržováním a používáním vodních staveb jakýchkoli, tudíž i družstevních, nelze pochybovati. Mimo to jest aspoň při družstvech státem subvencovaných vyhrazen státní správě určitý vliv na provedení družstevního podniku. (Viz § 5. zákona z 30. června 1884 č. 116 a § 19. zákona stejného data č. 117. ř. z.)

Ohledně působnosti vodního družstva a usnásení se družstevních orgánů nutno vyhraditi vodoprávnímu úřadu aspoň to dozorní právo, jež vykonává nad družstvy co korporacemi veřejnoprávními v tom směru, aby usnesení valné hromady neb správního výboru nepřičilo se imperativním normám zákonným a předpisům stanov. Z toho plyne, že cítí-li se některý družstevník usnesením valné hromady na svých subjektivních právech, jemu dle zákona nebo dle stanov příslušejících zkrácen, má právo dovolávati se žalobou pomoci u vodoprávního úřadu, který jest povinen o žalobě zavésti kontradiktorní řízení a dle jeho výsledku nálezem, opravným prostředkům podléhajícím, rozhodnouti.

Naproti tomu, cítí-li se člen družstva dotčen usnesením valné hromady pouze ve svých zájmech a má za to, že usnesení to odporuje předpisům stanov neb zákona, může ovšem také dovolávati se pomoci vodoprávního úřadu, leč v tomto případě, nemůže-li prokázati porušení svých subjektivních práv, nepřisluší mu postavení strany a jeho stížnosti charakter vodoprávní žaloby, nýbrž jest pouze udavatelem,

který svým podáním snaží se vyvolati dozorčí činnost úřadu. Nezakročí-li úřad v tomto případě proti družstvu na základě podané stížnosti, nepřísluší stěžovateli právo dovolávati se dožadované intervence úřadů u vyšší vodoprávní instance.

Státní správa může sice z moci úřední dohlédati k tomu, aby družstvo a jeho orgány nepřekročovaly obor působnosti jim zákonem a stanovami vymezený, nemůže však zakročiti ve prospěch jednotlivých družstevníků, neplní-li družstvo náležitě svůj úkol. V takovém případě mohou členové žádati jen za rozvázání vztíhajícího je pouta družstevního (§ 64.).

§ 62. Reální povaha členství. Zajištění závazků členských na pozemcích.

Kdo nabude pozemku ve svazek společenský vzatého, stane se členem společenstva a jest povinen, plniti závazky, z tohoto svazku vycházející. Tato povinnost jest břemenem na pozemku záležejícím, má až do sumy po tři léta zdrželé přednost před jinými břemeny reálními přímo po daních státních a dávkách veřejných a pomine teprv, když pozemek zavázaný ze společenstva řádně se vyloučí, nebo když společenstvo se rozejde (§ 23. zákona říšského).

Jako § 26. váže vodní právo k dílu neb pozemku, pro něž bylo uděleno, prohlašuje § 62., že členství ve vodním družstvu jest nerozlučně spjato s vlastnictvím pozemku do svazku družstevního pojatého. Zákon používá výrazu „kdo nabude pozemku“, výslovně zdůrazňuje, že pouze vlastník, nikoli tedy i pachtýř stává se získáním pozemku dotyčného ipso iure členem družstva. A contrario z ustanovení toho plyne, že, kdo vlastnictví k pozemku tomu pozbude, přestává býti družstevníkem již převodem vlastnictví na jiného nabyvatele. Ustanovení § 62. vztahuje se jak na družstva dobrovolná, tak na družstva s členstvím povinným. Důsledek tohoto samočinného vzniku neb zániku členství jest, že k změně členství následkem změny pozemkového vlastnictví není třeba formálního projevu vůle ani se strany vlastníkovy, ani se strany správy družstevní, ba že změna členství družstevního není podmíněna zápisem do knihy vodní neb do

katastru členského, ač v zájmu evidence členstva jest zákonem nařízena.¹⁾

Byla-li postoupena do jiného vlastnictví pouze část takového pozemku, nabývá nový vlastník členství vzhledem k nabyté části; tím sice početní poměr členstva se změnil, leč počet hlasů zůstane tentýž, ježto novému nabyvateli může býti příznán jen ten poměr zájmový, ten počet hlasů, oč snižen byl vlastníku pozemku nyní odprodejem zmenšeného.

Právní poměr členů vodního družstva jest tudíž povahy věcné, jelikož jest důsledkem vlastnictví k pozemku družstevnímu. Z toho plyne, že je-li členství družstevní sporno, rozhoduje jen důkaz vlastnictví k pozemku do svazku družstevního pojatého, nikoli zápis do knihy vodní nebo katastru členského.

Z reálného charakteru členství družstevního plyne další důsledek, že břemena, která vlastníka nemovitosti z titulu jeho účastenství ve vodním družstvu stíhají, lpějí rovněž na nemovitosti, tvořící jeho břemeno pozemkové, reálné.

Pro toto reálné břemeno, t. j. pro plnění závazků z poměru družstevního vzniklých, vyhrazuje zákon až do tříletých nedoplatek přednostní právo zástavní hned v pořadí za státními daněmi a veřejnými dávkami. Závazky tyto samozřejmě nejsou omezeny pouze na řádné členské příspěvky, nýbrž zahrnují v sobě veškeré závazky z poměru zmíněného vzešlé, ať vztahují se na náklad zařizovací neb udržovací, ať jsou řádnými neb mimořádnými, ať konečně mají býti plněny v penězích nebo in natura. V tomto případě ovšem závazek ten jest kryt na nemovitosti zástavním právem jen v peněžitém ekvivalentu naturální dávky.

Přednostní právo zástavní lpí na dotyčné nemovitosti pro dlužné nedoplatky posledních tří let. Leč pro starší nedoplatky nezaniká snad vůbec zákonné právo zástavní, nýbrž ztrácí pouze svoji prioritu a dostává se do pořadí za všechny ostatní na nemovitosti váznoucí hypotéky.

Ustanovení § 62. nelze rozuměti v tom smyslu, že by závazek k plnění družstevnímu přecházel vždy na nového nabyvatele. Břemeno, které na pozemku lpí, které pouze zani-

¹⁾ Srov. Budw. 10911 A ai 1915.

kem vlastnictví, ztrátou členství družstevního neb rozchodem družstva zaniká, jest spíše titulem závazkovým, povinností k plnění neurčitých dávek družstevních. Jakmile však povinnost ta byla skonkrétnována a vlastníku dávka v určité výši předepsána, stává se ten, kdo v době splatnosti této dávky byl vlastníkem pozemku do svazku družstevního pojatého, osobním dlužníkem družstva. Zástavní právo pro tuto osobní (obligační) pohledávku vznikne současně s pohledávkou splatnou a nezanikne, i když pozemek později přejde do vlastnictví nového nabyvatele. Dřívější vlastník zůstává stále — třebaž již přestal býti členem družstva — jeho osobním dlužníkem a splatná pohledávka může býti na něm vymáhána do výše veškerého jeho jmění, kdežto na nového nabyvatele následkem zákonného práva zástavního na pozemku lpicího lze vésti exekuci pouze na tento pozemek. Tento osobní závazek k splatným pohledávkám družstevním nezaniká tudíž ztrátou členství družstevního ani rozchodem družstva. V obém případě zaniká pouze „břemeno“ samo, všeobecná to povinnost k plnění členských závazků, čili zaniká titul závazkový.

Dle § 62. stává se členem vodního družstva ten, kdo nabude nemovitosti do svazku družstevního pojaté. Zákon nerozlišuje ve příčině způsobu nabytí; každý nabyvatel nemovitosti k svazku družstva náležející, tudíž i exekuční vydražitel stává se členem družstva a jest povinen k plnění z tohoto členského poměru plynoucím. Nemovitost do svazku pojatá zavazena jest ex lege jako zástava za veškerá družstevní plnění. Vydražitel není ovšem povinen k placení družstevních příspěvků zadrželých za dobu přede dnem příklepu, pokud nebyly z nejvyššího podání k placení přikázány.

§ 63. Dodatečný přístup k družstvu již zřízenému.

Společenstvo má povinnost, aby mezující pozemky k žádosti vlastníků na základě poměrných příspěvků k nákladu na zřízení a zachování i později do spolku přijímalo:

a) způsobí-li se tím vysušování a zavlažování těch pozemků, pótahmo vede-li se tím ochranná a upravovací stavba na nejpríhodnější způsob, a

b) může-li posavadní podniknutí aneb vyvedená stavba bez újmy účastníků nynějších vyhověti celé potřebě společenské.

Není-li jináče možná přijmouti sousedního pozemku do spolku, než když se něco přistrojí nebo přestrojí v podniknutém zřízení aneb ve stavbě, jest ten, jenž se přijmouti má, povinen nésti nad to celý náklad nového strojení.

Nedohodnou-li se zúčastnění po dobrém o příspěvek k nákladu za zřízení a zachování, rozhodne o něm politický úřad na základě ohledání znalci učiněného.¹⁾

Ustanovení § 63. jest analogon předpisu § 34. Jako u tohoto předpisu, tak i v případě § 63. jedná se o veřejnoprávní nárok vlastníka určitého pozemku. Družstvo má povinnost, aby, jsou-li zákonné podmínky splněny, žádosti vlastníkově vyhovělo. Z toho důvodu jest vyloučeno, aby podmínky dodatečného přístupu do svazku družstevního byly stanovami zostřeny. Obsahovaly-li by stanovy družstevní přísnějších podmínek dodatečného přístupu, nemohou býti vodu-právním úřadem vzaty na vědomí. Stalo-li se tak přece nedopatřením úřadu, jsou dotyčná statutární ustanovení neúčinná a pro dodatečný přístup k družstvu platí podmínky zákonné.

V zásadě § 63. jest opětně zřejma intence zákona, aby vody bylo dle možnosti co nejracionelněji využito.

Zákon zmiňuje se sice o podmínkách dodatečného přístupu k družstvu již zřízenému, leč nelze pochybovati o tom, že existuje již po zákonu nárok vlastníka sousedního pozemku, aby byl do družstva teprve se tvořícího, resp. k provádění projektu přikročujícího pojat.

Není ovšem vyloučeno, aby vlastníci sousedních pozemků místo uplatňování veřejnoprávního svého nároku na dodatečné přijetí do svazku družstevního dohodli se soukromoprávně se správou družstevní, že za určitou úplatu budou směti používati díla družstevního, zejména že budou moci používati vody družstevním zařízením vedené k zavlažování svých pozemků. Leč dohoda tato rázu čistě soukromoprávního zakládá rovněž jen soukromoprávní poměr mezi družstvem a majitelem pozemku, v němž při sporu rozhodovati bude řádný soud, nikoli úřad vodoprávní.

¹⁾ Moravský a slezský zákon nemají tohoto odstavce.

Z ustanovení § 63. nelze však odvozovati povinnost vlastníků sousedních pozemků, kteří ze zařízení družstevního mají prospěch (na př. tím, že zařízením tím se pozemek jich odvodňuje neb proti nebezpečí vody chrání), aby dodatečně k družstvu museli přistoupiti a na zařizovací a udržovací náklady podniku družstevního dle míry svého prospěchu z něho přispívati. Povinnosti k nucenému dodatečnému přístupu do svazku družstevního po zákonu není a vyjma případu § 52. není ani zákonné povinnosti takových vlastníků, aby k dílu, jim prospěch přinášejícímu, přispěli.

§ 63. ustanovuje, že vlastník sousedního pozemku má zákonný nárok, aby za předpokladu splnění určitých, v zákoně uvedených podmínek byl do vodního družstva dodatečně přijat. Ze výrazu „pozemku“ nelze rozuměti pouze ve smyslu čistě zemědělském, nýbrž že výraz ten dlužno rozšířiti na všechny nemovitostní objekty, vysvítá přímo ze zákona, který propůjčuje nárok na dodatečné přijetí i vůči družstvu ochrannému a regulačnímu, které vztahovati se může nejen na pozemky zemědělské, nýbrž i na objekty jiné (stavby, silnice, díla vodní a p.). Rovněž nelze slova „mezující pozemek“ vykládati intensivně v tom smyslu, že by nárok zmíněný příslušel pouze pozemku bezprostředně sousedícímu s pozemky družstevními. Postačí zajisté, jak z dalšího ustanovení zákona vysvítá, aby pozemek byl v takové blízkosti a poloze k družstevnímu zařízení, aby toto bez obtíží a bez zvláštní změny mohlo býti na ten pozemek rozšířeno.

Pokud podmínek dodatečného nuceného přijetí ve svazek družstevní se týká, klade zákon tři podmínky:

1. Jest nutno, aby bylo lze u pozemku toho výhodně dosíci účelu, kterému vodní družstvo jest určeno (čili jak zákon praví, způsobí-li se tím vysušování a zavlažování těch pozemků, potahmo vyvede-li se tím ochranná a upravná stavba na nejprůhodnější způsob). Zodpovědní otázky, zda podmínka tato v konkrétním případě jest splněna, spočívá pochopitelně na znaleckém posudku.

2. Žádosti musí býti vyhověno, je-li nejen prvá podmínka splněna, nýbrž ještě „může-li posavadní podniknutí aneb vyvedená stavba bez újmy účastníků nynějších vyhověti potřebě společenské.“ Pojmeme

„posavadní podniknutí“ rozuměti jest ten stav družstevního díla, jak má právně býti, tedy bez ohledu na menší jeho výkonnost přivoděnou zanedbáním povinnosti k udržování (§§ 21., 44.)²⁾

Nelze zajisté přiměti družstvo k tomu, aby přijímalo do svého svazku nový pozemek, pro který bylo by nutno celý projekt přepracovávatí aneb podstatně rozšiřovati. Dodatečný přístup jest možný jen tehdy, když bude lze pozemek nový k dosavadnímu zařízení družstevnímu pouze připojiti, aniž by bylo třeba podstatnějších změn v zařízení ostatním (na př. lze-li tedy pouze provéstí svod vody z družstevního náhonu na pozemek nový neb odvod vody do drénu družstevního, lze-li ochrannou stavbu, pouze podél nového pozemku prodloužiti, břehy vytarasiti a p.).

Připojením nového pozemku k družstevnímu svazku nesmí však býti dosavadní členové družstva ve svém užívání zařízení družstevního zkráceni, potřeba jich musí zůstatí kryta. Podmínka tato splněna jest tehdy, když výkonnost dosavadních zařízení družstevních jest tak veliká, že jeví se po uspokojení potřeby dosavadních členů určitý přebytek (na př. voda pro zavlažování).

3. Poslední pak podmínkou, resp. samozřejmým důsledkem dodatečného přístupu nového člena do družstva jest, aby nový člen poměrně k nákladu na zřízení a zachování připojení družstvu přispěl.

Ve směru tomto nutno rozeznávati tři druhy příspěvků a to:

a) náklad na připojení nového pozemku k zařízení družstevnímu,

b) náhradu poměrnou za původní zbudování a dosavadní udržování družstevního díla,

c) příspěvek k budoucím nákladům udržovacím.

Jako ve všech sporných vodoprávních případech doporučuje i zde zákon v první řadě dohodu účastníků, t. j. vlastníka pozemku do družstva přijatého a družstva co takového (nikoli jednotlivých družstevníků). Dojde-li k dohodě o všech těchto příspěvcích, případnou tyto družstvu, nikoli tedy (zejména snad u náhrady výše sub b) uvedené dosavadním členům družstva).

²⁾ Srov. Budw. 10867 A ai 1915.

Nebylo-li docíleno dohody, musí vodoprávní úřad o sporné výši požadované náhrady s příbráním znalců rozhodnouti. Rozhodnutí toto nepodléhá přezkoumání soudem, nýbrž jest jen naříkatelno správní cestou instanční. Ač moravský a slezský zákon nemají výslovného ustanovení o tom, že ve sporu o náhradě rozhoduje vodoprávní úřad, nelze o tom pochybovati, že k řešení tohoto sporu i ve jmenovaných dvou zemích jest příslušný úřad vodoprávní.

Pokud náhrady za připojení družstevního díla k pozemku žadatelově se týká, nebude zajisté nesnadno zjistiti faktické výdaje, které adaptace ta vyžadovala. Celý tento náklad musí žadatel nahraditi.

Obtížnější však bude rozhodnutí o příspěvku na náklad zařizovací a udržovací. V tomto směru bude věcí znalce, aby určil poměr předmětného příspěvku k celkovému nákladu na dílo družstevní vynaloženému. Nesmí býti při tom puštěno se zřetele, že pod nákladem zařizovacím bude lze rozuměti pouze ten obnos, který družstvo ze svých prostředků (nikoli ze subvencí) na podnik vynaložilo. Ohledně udržovacího nákladu bude rovněž pouze spravedливо, když od nákladu tohoto, dosavadními členy již hrazeného, odpočtena bude ta hospodářská výhoda, kterou dosavadní členové z podniku družstevního již získali.

Příspěvek pak k budoucím nákladům udržovacím určen bude dle klíče stanovami pro rozvrh příspěvků těch stanoveného, resp. nemají-li stanovy příslušného ustanovení, tedy dle normy §§ 66. a 67.

§ 64. Vystoupení a vyloučení ze svazku družstevního.

Proti vůli ostatních společníků lze vyloučiti pozemek ze svazku společenstva tehdy,¹⁾ když pozemek ten z podniknutého zřízení buď naprosto neb trvale nenabyl zvlášťování neb vysušování mu nevyhnutelného, aneb když tohoto zvlášťování

¹⁾ Moravský zákon odchylně stanoví, že za vyloučení pozemku z družstva lze tehdy žádati, když dílo družstevní bez dostatečného důvodu ve stanovené lhůtě nepočalo a mimo to, když předpokládaný prospěch se v přiměřené lhůtě po dohotovení staveb nedostavil.

neb vysušování nabýti může²⁾ přijetím do některého společenstva sousedního aneb vlastním zřízením díla k tomu způsobilého, aniž by tím zmařen byl účel společenstva, z něhož pozemek vyloučen býti má.

Chce-li společník vystoupiti, jenž byl pozdějším svým přijetím příčinou, že se něco zvláštního přistrojilo neb přestrojilo (§ 63.), což po vystoupení jeho jest příhodnému dosažení společného snažení na újmu, jest k žádosti společenstva zavázán, aby věci přistrojené nebo přestrojované opět v bývalý způsob uvedl, dneb aby opatření učinil, jichž třeba, aby škoda přestala.

Byl-li vystupující majetník pozemku společníkem z donucení, může od společenstva žádati, aby příspěvky dané mu vráceny a aby díla strojená na jeho pozemku a po vystoupení jeho nepotřebná byla odklizená, v čemž, neučiní-li se úmluva, rozhodne úřad politický.

Záleží-li zdar celého podniknutí na tom, aby pozemek některý byl vyloučen ze společenstva, může za toto vyloučení většina společenstva žádati, avšak v tomto případě buď dána společníku, jenž se vylučuje, náhrada v ten způsob, že se mu vrátí přiměřený díl nákladu na zřízení, jehož částku, neučiní-li se úmluva, ustanoví úřad politický na základě dobrého zdání znalců.³⁾

Není zajisté námitek proti tomu, aby vlastník určitého pozemku, do svazku družstevního pojatého, se strany jedné a družstvo se strany druhé se vzájemně dohodli, aby pozemek ten a za jakých podmínek byl ze svazku propuštěn. K dohodě takové není třeba souhlasu vodoprávního úřadu, leč tento má vzhledem k ustanovení § 65. z moci úřední k tomu přihlížeti, aby věřitelé družstva nebyli výstupem toho neb onoho člena poškozeni. Byla-li by obava tato v konkrétním případě odůvodněna, může vodoprávní úřad výkon takového usnesení valné hromady zastaviti ať již z moci úřední, ať k dožádání družstevních věřitelů. Proti takovému nálezu vodoprávního úřadu jest ovšem přípustno odvolání k vyšší instanci správní.

²⁾ Moravský zákon tohoto případu neuvádí.

³⁾ Moravský zákon stylisuje poslední tento odstavec jinak, leč význam jeho jest naprosto týž.

Leč nelze pochybovati o tom, že k vzájemné dohodě jen zřídka kdy dojde a že naopak bude se vlastník určitého pozemku domáhati výstupu ze svazku družstevního proti vůli ostatních družstevníků representovaných valnou hromadou aneb naopak bude družstvu záležeti na tom, aby v jistých případech byl pozemek proti vůli vlastníkové z družstva vyloučen.

Jak výstup z družstva proti vůli ostatních družstevníků tak i nucené vyloučení pozemku z družstva jest § 64. za určitých předpokladů dovoleno.

Především nutno na to upozorniti, že ač předpis § 64. mluví pouze o družstvech zavlažovacích a odvodňovacích, vztahuje se nesporně i na družstva ochranná a regulační, jak vysvítá z bezprostředního umístění § 64. za § 63., který výslovně na všechna tato družstva se vztahuje. Mimo to (dle Pantůčka) spočívá vypuštění družstev ochranných a regulačních z předpisu § 64. na redakčním nedopatření. —

I. Vystoupení z družstva proti vůli ostatních družstevníků jest přípustno, t. j. vlastník předmětného pozemku má nárok na toto vystoupení, když buď

a) pozemek ten z podniknutého zřízení buď naprosto neb trvale nenabyl prospěchu, dílem tím pro každý pozemek na družstvu zúčastněný očekávaného (moravský zákon připojuje doložku „v přiměřené lhůtě“).

Jak z ustanovení § 54. vysvítá, vyžaduje zákon aspoň při družstvech s povinným členstvím, aby projektované družstevní dílo bylo nesporně co celek užitečné. Není třeba, jak z § 66. odst. třetího patrno, aby užitečnost podniku projevovala se u všech pozemků družstevních stejnou měrou, leč jest bezpodmínečně nutno, aby projektovaný podnik skytal každému účastníku určitou výhodu. Nedostavila-li se tato výhoda buď vůbec aneb ne trvale, tedy také ne v pravý čas, objeví-li se kdykoli později, že projekt ohledně předmětného pozemku není proveditelný buď z důvodů technických neb hospodářských a tím ztrácí-li význam pro tento pozemek, může vlastník jeho i proti vůli ostatních družstevníků žádati za jeho vyloučení. Pro odůvodnění tohoto výstupu nepostačí, že prospěšné účinky družstevního podniku nejeví se

snad v takové míře, jak bylo předpokládáno. Jest třeba, aby podnik družstevní ohledně dotyčného pozemku selhal. Je-li prospěch pouze menší, než jak původně se očekávalo, leč je-li přece nějaký, nemá vlastník práva žádati za vyloučení pozemku ze svazku družstevního, nýbrž za revisi klíče příspěvkového a tudíž za snížení příspěvků na pozemek tento případajících.

Okolnost, že podnik družstevní nepřináší určitému členu žádných výhod, nýbrž působí mu jen škodu, zakládá nárok na vyloučení jeho pozemku z družstva. Dokud však návrh ten nebyl úřadem uznán, zůstává vlastník pozemku ještě dále členem družstva a musí tudíž plniti všechny povinnosti vůči družstvu, s členstvím tím spojené.⁴⁾

b) Vedle případu sub a) vylíčeného může vlastník žádati za přivolení k výstupu tehdy, když buď chce se připojiti dotyčným pozemkem k družstvu sousednímu, stejný účel sledujícimu, aneb chce vlastním zařízením cíle toho dosáhnouti, v obou případech však pod tou výslovnou podmínkou, že výstupem svým nezmaří účel vodního družstva, jehož dosavad byl členem. (Moravský zákon, jak v předu uvedeno, nezná tento důvod k výstupu proti vůli družstva, za to však náhradou uvádí případ jiný a to tehdy, jestliže dílo bez dostatečného důvodu a ve stanovené lhůtě nepočalo.)

Chce-li vlastník uplatňovati důvod výstupu právě uvedený, nepotřebuje snad prokazovati, že splněn jest současně i předpoklad výše sub a) zmíněný, t. j. že neměl z družstevního podniku prospěchu. Kterýkoli z obou důvodů (a i b) lze uplatňovati alternativně, samostatně, aniž by podmínka jednoho byla současně též podmínkou druhého.

Účel družstva nebude vystoupením žadatelovým zmařen tehdy, když udržovací náklad na podnik družstva odchodem žadatelovým zmenšeného bude převýšen prospěchem, který zbývajícím pozemkům podnik družstevní dosud poskytuje. Zajisté však nebude lze přivoliti k vystoupení, kdyby vyloučením žadatelova pozemku ze svazku družstevního zvětšil se poměrný náklad zbývajících členů tak, že stal by se neúměrným k prospěchu, jím dílem družstevním skytaného.

⁴⁾ Srov. Budw. 10198 A ai 1914.

Ať již žadatel vystoupí z družstva proti vůli družstevníků z důvodu sub a) nebo sub b) uvedeného, vždycky má právo i povinnost, aby i v ohledu hospodářském poměr svůj k družstvu zlikvidoval.

Zákon v té příčině rozeznává mezi družstevníky, kteří se stali členy družstva dobrovolně, a těmi, kteří byli výrokem úřadu na základě usnesení většiny ke vstupu donuceni. Jest pochopitelné, že zákon v tomto případě nefavorisuje členy dobrovolné, jichž úsilím a souhlasem podnik družstevní vznikl aneb v případě § 63. byl na jich pozemek rozšířen vůči těm, kteří proti své vůli byli do družstva pojeti.

Členové dobrovolní, za něž počítati jest i toho, kdo dle § 63. dodatečný vstup do družstva si vymohl, neobdrží při výstupu svém ničeho z toho, čím na podnik družstevní přispěli (argum. § 64. odst. třetí a contr.).

Členové ke vstupu donucení obdrží zpět — opírají-li svůj výstup o podmínku výše sub a) uvedenou — veškeré příspěvky družstvu poskytnuté, v případě ad b), však jen rozdíl mezi tím, kolik na podnik družstevní přispěli a kolik z podniku vytěžili, tudíž rozdíl mezi zařizovacím a udržovacím nákladem jimi hrazeným se strany jedné a prospěchem z podniku získaným na straně druhé.

Mimo to mají donucení členové nárok (nikoli však povinnost) na to, aby odstraněna byla z jejich pozemků všechna ta zařízení družstevní a to na náklad družstva, která pro další provozování družstevního podniku nejsou nutná. Jsou-li nutná, musí trpěti služebnost.

Členové dobrovolní ani tohoto nároku nemají a musí tudíž trpěti na svém pozemku i ta družstevní zařízení, která pro další provoz podniku nejsou nutná. Není však důvodu proto, aby jim bylo bráněno v odstranění těchto zbytečných družstevních zařízení jich vlastním nákladem.

Speciální ustanovení obsahuje zákon od odstranění zařízení na pozemku, dodatečně do svazku družstevního pojatém. Vlastník tohoto pozemku, domáhá-li se výstupu, nemá sám nároku na odstranění družstevních zařízení, nýbrž právě naopak povinnost, aby svým nákladem odčinil veškeré adaptace, které byly při dodatečném jeho vstupu do družstva provedeny a které po jeho vystoupení byly by na újmu dosažení družstevního účelu (§ 64. odst. druhý). Pro splnění tohoto závazku

má právo volby: buď musí uvést dílo družstevní v původní stav, jaký vykazovalo v době před dodatečným jeho vstupem aneb musí učiniti ta opatření, jichž jest třeba, aby hrozící újma byla odvrácena.

Nebylo-li o žádaném výstupu ze svazku družstevního dočleno dohody mezi vlastníkem pozemku a družstvem, aneb nebyly-li toutéž smírnou cestou vyřízeny otázky týkající se vrácení splacených příspěvků a odstranění zařízení družstevních z pozemků žadatelova, rozhodne o nároku a jeho předpokladech úřad vodoprávní na základě znaleckého posudku.

II. Vyloučení pozemku ze svazku družstevního družstvem proti vůli jeho vlastníka upraveno jest čtvrtým odstavcem § 64.

Vodní družstvo může, usnese-li se na tom valná hromada absolutní většinou všech členů (tudíž nikoli jen členů hlasujících), žádati za rozhodnutí vodoprávního úřadu, aby určitý pozemek (objekt) byl ze svazku družstevního vyloučen, jestliže vyloučení toho jest třeba v zájmu celkového zařízení, nikoli tedy jen v zájmu většiny. Zejména tudíž tehdy, lze-li zařízení družstevní provést na pozemku vylučovaném jest s velkým nákladem, který by nepoměrně zatížil členy ostatní a tím ohrozil celkovou prosperitu podniku.

Vyloučený člen má nárok na vrácení přiměřeného dílu příspěvku, které na podnik vynaložil. Nemůže však žádati vrácení veškerých příspěvků, nýbrž pouze cenu svého podílu na družstevním podniku, ježto dokud byl ještě členem, nesl risiko podnikatelské, pozbyl-li podnik časem na ceně, zmenšila se i cena jeho podílu.

O výši náhrady (vrácení příspěvků) rozhodne, neshodnou-li se strany, úřad vodoprávní v kontradiktorním řízení na základě znaleckého posudku.

§ 65. Rozchod družstva.

Společenstvo vodní, učinivši dosti závazkům svým proti jiným osobám, může se usnesením nadpoloviční většiny hlasů rozejsti (§ 24. zák. říšského). Většina hlasů, již k tomu třeba, budiž počítána dle toho, co ustanovuje § 56.

§ 65. upravuje povšechně pouze dobrovolný rozchod družstva. Nelze však pochybovati o tom, že družstvo může zaniknouti i bez projevu většiny členů družstevních tím, že uplynula doba, pro kterou bylo družstvo zřízeno aneb že podnik družstevní elementární silou zanikl. V tomto případě nahrazen jest projev většiny členstva výrokem úřadu, ať z moci úřední, ať na popud kteréhokoliv zájemníka učiněný, že družstvo právně přestalo existovati. Výrok tento konstatující zakončení činnosti družstva ať z důvodu právního, ať věcného, jest povahy čistě deklaratorní a může býti pořadem instančním naříkán. Pantůček mezi důvody právního zániku družstva uvádí též uplynutí lhůty, do kdy podnik družstevní měl býti proveden (§ 86.). S názorem tím nelze souhlasiti proto, ježto právní akty uznání družstva (§ 57.) a vodoprávní konsens (§ 86.) nejsou aktem jednotným ani bezpodmínečně na sobě závislým. Vždyť není vyloučeno, že utvořené a právně existující družstvo původní (tentýž účel ovšem sledující) projekt zamění a bude museti zažádati za udělení nového vodoprávního konsensu. Mimo to lhůta § 86. není lhůtou absolutně propadnou, nýbrž jest prodlužitelná.

Rozchod družstva řídí se týmiž zásadami, ať jedná se o družstvo dobrovolné nebo o družstvo s členstvím povinným. Při družstvech nucených, utvořených dle § 46. zvláštním zákonem bez ohledu, tudíž bez součinnosti členů, nebylo by samozřejmě lze zánik družstva činiti odvislým od vůle členstva, nýbrž bylo by třeba rovněž speciálního zákona.

K usnesení o rozchodu družstva (mimo výše uvedené případy výrokem úředním) třeba jest absolutní většiny hlasů všech družstevníků (nikoli tedy jen hlasujících, valné hromadě přítomných), počítaných dle § 56. Jest sporno, zda stanovami může býti určeno, že k usnesení tomuto jest potřeba většiny kvalifikované. Dle Peyrera jest to přípustno, dle Pantůčka nikoliv, ježto podobné usnesení statutární přičilo by se výslovně normě zákonné (§ 65.).

Formální postup rozchodu družstva, ať jedná se o zánik usnesený většinou členstva neb přivoděný výrokem dohlédacího vodoprávního úřadu, jest obdobný zániku družstva výdělečného neb hospodářského dle zákona z r. 1873.

Zákon výslovně nařizuje, že rozchod družstva jest možný teprve po úplném uspokojení věřitelů družstevních. Z usta-

novení toho jest jasno, že právnímu zániku družstva (stejně jako u družstev dle zákona z r. 1873) předcházeti musí likvidace, jejímž účelem právě jest uspokojení věřitelů družstevních a za níž jest vyloučeno, aby družstvo uzavíralo jiná právní jednání mimo ta, jež se k účelu likvidace nesou.

Usnese-li se řádně valná hromada na rozchodu, pověří buď dosavadní správní výbor provedením likvidace aneb zvolí výbor nový, speciálně likvidační. Že družstvo vstoupilo na základě usnesení valné hromady do stadia likvidace, musí býti oznámeno vodoprávnímu úřadu, který, prozkoumaje formální správnost dotyčného usnesení, zaznamená ve vodní knize, že jest družstvo v likvidaci.

Jedná-li se o rozchod družstva výrokem úředním, který nabyl právní moci, pověří úřad — neusnese-li se o tom sama valná hromada — zpravidla dosavadní správní výbor provedením likvidace.

Úkolem likvidátorů jest uspořádati právní poměry družstva tak, aby závazky jeho vůči třetím osobám i vůči členům byly zcela uspokojeny. Pečují o to, aby snad nedokončené, družstvem započaté stavby byly dokončeny, aby stavby, jež staly se neb zánikem družstva stanou se zbytečnými, byly odklizeny a hlavně, aby věřitelé družstva dosáhli zaplacení svých pohledávek. To stane se buď přímým zaplacením z jmění družstevního aneb — svolí-li k tomu věřitelé — převzetím závazků družstevních jednotlivými členy aneb veřejnoprávními korporacemi.

Nejúčelnější, zejména při družstvech rozsáhlejších, jest, když buď likvidátoři přímo tiskem (v úředním listě) aneb prostřednictvím vodoprávního úřadu vyzvou (konvokují) věřitele družstevní, aby do určité lhůty pohledávky své u likvidátorů přihlásili. Leč k vyhlášce takové, třeba i stala se prostřednictvím vodoprávního úřadu, nelze pro nedostatek zákonného ustanovení připojiti sankci, že pohledávky včas nepřihlášené zanikají.

Jakmile likvidátoři provedou výše naznačený svůj úkol, zejména uspokojí-li všechny známé a přihlásivší se věřitele, zjistí, zda jmění družstevní po úhradě všech závazků jest aktivní neb pasivní. Je-li pasivní, rozvrhnou zbývající dlužný obnos na členy družstva dle klíče stanovami, event. subsi-

dierně dle §§ 66. a 67. určeného, příspěvky ty vyberou a dluh zaplatí. Bude-li jmění družstevní vykazovati plus, vypracují rozvrh zpeněženého jmění toho dle klíče výše naznačeného a svolají poslední valnou hromadu, která má za úkol pouze schváliti činnost likvidátorů, uděliti jim absolutorium a approbovati návrh jich na rozdělení jmění.

Po valné hromadě zbývá likvidátorům jediný jen úkol, aby formální zánik družstva za účelem zápisu ve vodní knize úřadu ohlásili a jemu prokázali, že družstvo dostavši všem svým závazkům právně zaniklo.

Vodoprávní úřad, shledá-li předložený materiál za dostatečný, vezme zánik družstva na vědomí a zápis ve vodní knize provede. Má-li pochybnosti o tom, že družstvo vyhovělo požadavku § 65., vydá veřejnou vyhlášku, jíž vyzve všechny ty, kteří snad proti výmazu družstva mají námítky, aby je do určité lhůty úřadu oznámili, jinak že bude zápis zániku proveden. Byly-li námítky podány, rozhodne o nich úřad řádným nálezem.

Zápisem zániku družstva do vodní knihy, byť i konvokace věřitelů byla úřadem provedena, nezanikají pohledávky nepřihlášené a neuspokojené, ježto zápis do vodní knihy má účel pouze evidenční.

§§ 66., 67. Rozvrh nákladu družstevního podniku.

§ 66. *Náklad na zřízení a zachovávání společenského podniknutí k vysušování a zavlažování půdy rozvrhne se na společníky dle toho, jak vyměřeno v stanovách neb zvláštním přátelským snešením.*

Nesjednali-li se společníci o rozdělení nákladu, rozhodne úřad politický na základě¹⁾ nálezu od znalců vydaného.

Při kterém rozhodnutí držeti se jest povrchnosti, kterou pozemky vysušované aneb zavlažované obsahují a je-li v užítku, který společníkům podniknutí přináší, patrný rozdíl buď pravidlem, aby pozemky byly rozvrženy na třídy, ježto dle poměru více nebo méně přispívají.

§ 67. *Není-li o poměře nic jiného ani²⁾ stanovami, ani úmluvou ustanoveno, nesou náklad společných staveb ochran-*

¹⁾ Moravský zákon vsunul zde samozřejmou vložku „na základě stanov a nálezu...“

²⁾ Moravský zákon vkládá: ani zvláštními zákony, ani stanovami.

ných a upravovacích účastníci podle velikosti užítku, který jim stavba přináší aneb podle nebezpečství, které se od nich stavbou odvracuje, aneb pokud se účastenství na tom základě ustanoviti nedá, podle toho, jakou cenu nemovitostě a zřízení vodní mají.

Nemohou-li se společníci smluviti, rozhodne příslušný úřad politický na základě¹⁾ nálezu od znalců vydaného.

Náklady vodního družstva lze roztržiti na tři kategorie a to náklady na práce přípravné, zařizovací a udržovací.

I. Již v přípravném stadiu, dříve než vodní družstvo se ustavilo a bylo vodoprávním úřadem uznáno, třeba jest různých prací a různých právních jednání právě za tím účelem, aby projektované družstvo bylo k životu přivedeno. Jest často potřeba provéstí nákladná měření, připravití podrobný plán zamýšleného družstevního podniku, jest nutno i úřadu nahraditi náklady vodoprávního řízení, zavedeného za účelem schválení projektu a event. též vydání nálezu, že zdráhající se menšina má proti své vůli býti do svazku družstevního pojata. Přípravný tento náklad, přihlížíme-li zejména k vypracování plánů, bude často dosahovati značné výše.

Jest nesporno, že zadání všech těchto přípravných prací, resp. zakročení o intervenci úřední nemůže prováděti družstvo co takové, ježto nemá ještě dle § 57. „právní platnosti v životě veřejném a občanském“, nýbrž že může tak činiti jen t. zv. přípravné komité, sdružení to několika interesentů, jehož právní poměr vůči ostatním proponentům i věřitelům jest povahy čistě soukromoprávní.³⁾

Nedojde-li po vykonání těchto přípravných prací k ustavení se vodního družstva, nemohou tito interesenti, sdružení v přípravném komité, žádati vodoprávní úřad za rozhodnutí, zda a pokud jsou ostatní zájemníci povinni nahraditi jim vynaložený náklad na práce přípravné. Ježto poměr jich k ostatním proponentům jest čistě soukromoprávní, bude věcí soudu, aby uvážil, jedná-li se snad o poměr mandátní a dle toho přiznal členům komité právo postihu vůči ostatním proponentům.

¹⁾ Moravský zákon vsunul zde samozřejmou vložku „na základě stanov a nálezu...“

³⁾ Srov. Budw. 8330 A ai 1911.

Dojde-li k utvoření se vodního družstva, jest věcí přípravného komité, aby předložilo prvé valné hromadě družstevní výkaz hotových výloh za práce přípravné. Uzná-li valná hromada výlohy tyto účelnými a je převezme udělivši zakladatelům absolutorium, bude lze výlohy ty zařaditi do nákladů zařizovacích, tudíž již družstevních a o náhradu jich se postarati dle zásad doleji uvedených. Neuzná-li však valná hromada výlohy tyto nutnými, mohou zakladatelé dožádati vodoprávní úřad za rozhodnutí, zda a pokud náklady ty jeví se pro konstituování vodního družstva nezbytnými (§ 90. odst. 3.) a vodní úřad po provedeném kontradiktorním řízení vydá předmětný nález, který podléhá správním opravným prostředkům.

Nebyly-li vodoprávním úřadem buď vůbec nebo aspoň ne všechny výlohy za přípravné práce uznány nutnými, zbývá zakladatelům ohledně nich, resp. jich neuznaného zbytku pouze cesta soukromoprávní, kterou mohou domáhati se buď na družstvu (z titulu bezdůvodného obohacení) neb na ostatních zájemnicích (z titulu mandantního) náhrady vzešlých jim výloh.

II. Největší položku ve vydáních družstevních tvořiti bude zajisté náklad zařizovací učiněný za tím účelem, aby projektovaný a schválený podnik družstevní byl v činnost uveden. K nákladům těmto bude třeba připočísti nejen výlohy za nutné práce přípravné, družstvem převzaté, resp. vodoprávním úřadem mu přisouzené, nýbrž i náklady správní, pokud vznikly v době od započetí až do dokončení stavby družstevního díla.

Téměř však všechna vodní družstva bývají vyvolána vzhledem k značným subvencím zemským a státním vodním družstvům poskytovaným.

K otázce této jest stručně poznamenati:

Dle zákona z 4. ledna 1909 č. 4. ř. z. může býti poskytnuta subvence z melioračního fondu státního družstvům jen tenkrát, když vystupují jako podnikatelé děl zavodňovacích, odvodňovacích a ochranných, sloužících pozemkům zemědělským. (Vyloučeny jsou tudíž stavby ochranné, jichž účel se nese brániti škodám vodou působeným nemovitostem a

objektům jiným, než zemědělským pozemkům.) Zákonem z 19. prosince 1919 č. 21. sb. z. a n. zvýšen byl až do roku 1928 státní meliorační fond na 15 mil. Kč ročně; z fondu tohoto podporovány jsou sjednáním t. zv. úmluvy mezi stavebníkem a subvencujícími úřady podniky většího rozsahu s rozpočteným nákladem přes 350.000 Kč. Menší podniky podporuje ministerstvo zemědělství zpravidla ze zvláštní úvěrní položky rozpočtové (meliorační dotace). Obdobně zařadují země příslušné úvěry v rozpočtech zemských.

Výše státní subvence jest různá dle toho, o jaký podnik jde; může činiti:

a) při zahraňování bystřin (dle zákona z 30. června 1884 č. 117. ř. z.) a úpravě podzemních toků (zákon z 31. května, 1889 č. 96. ř. z.) až 70% nákladu ministerstvem zemědělství schváleného, jestli zbytek převezme země (§ 7. zák. z 1909);

b) při regulaci toků, zřízení hrází neb údolních přehrad k ochraně pozemkového vlastnictví proti škodám vodou až 40%, uloženo-li adjacentům nejvýše 30% a nese-li zbytek země (§ 7. odst. 1. l. c.);

c) jestli však regulace toků, zřízení hrází neb údolních přehrad má buď vůbec nebo z části za účel neškodné svádění bystřin nebo úpravu podzemních toků, nebo když země jen prozatím svůj příspěvek dala, však jej chce vybrati od adjacentů, může činiti příspěvek státní až 50% nákladu, při čemž příspěvek adjacentů nesmí přesahovati 20% nákladů těchto (§ 7. odst. 2. l. c.);

d) při odvodňování a zavlažování incl. zřízení údolních přehrad k tomu sloužících až 30% nákladu, jde-li o meliorace, a 40%, jde-li o regulace (opatření odpadu vody), jestli země převzala alespoň 15%, resp. 30% tohoto nákladu; přesahuje-li však náklad země 30%, resp. 40%, může i příspěvek státní na obnos podpory zemské býti zvýšen (§ 8. l. c.). V ostatním viz dodatek, v němž zákon slovně otištěn!

Projekt vodoprávně projednaný a nezávadný předloží vodní družstvo zemědělské radě s žádostmi svědčícími ministerstvu zemědělství a zemskému správnímu výboru za udělení subvence. Zemědělská rada předloží pak projekt ten s doprovodem subvenčním úřadům k rozhodnutí o žádostech.

Povolené subvence státní i zemské vyplácejí ministerstvo zemědělství a zemský správní výbor dle postupu stavby na

t. zv. výdělkové certifikáty hotově. Výdělkový certifikát sestává správce stavby a zašle jej prostřednictvím zemědělské rady subvenčním úřadům (event. též Zemské bance, má-li vodní družstvo od ní povolený stavební úvěr) za účelem výplaty subvenčních splátek. Splátky subvenční jsou během stavby vypláceny pouze ve výši 90% příslušné subvenční kvoty, kdežto zadržovaných 10% vyplatí subvenční úřady až po dokončení podniku a provedené kolaudaci.⁴⁾

Na úhradu zbytků nákladů zařizovacích, pokud tyto nejsou hrazeny subvencemi státními a zemskými, event. též podporami zúčastněných okresů a obcí, nutno použítí jednak všech příjmů družstevních (zejména doplatek členů dodatečně do družstva vstoupivších — § 62., aneb soukromoprávní úplaty nečlenů za používání zařízení družstevních), jednak členských příspěvků. Ježto přesnou výši nákladů zařizovacích bude lze zjistit až po úplném dokončení stavby a po provedení vodoprávní a hospodářské kolaudace, lze splácení zatím dospělých závazků provádět buď prozatímními příspěvky členskými a conto příspěvků definitivních aneb kontrahováním výpůjčky u kteréhokoliv ústavu peněžního, zejména pak u Zemské banky.

Zřídka a to ještě jen u družstev malých uhradí se náklad subvencemi neb jiným jménem družstevním nekrytý tak, že se ihned celý rozvrhne na členy a od nich najednou vybere. Obyčejně nahradí se pomocí dlouhodobé výpůjčky, na jejíž splátky platí členové v přiměřených, obyčejně ročních lhůtách dle příspěvkového klíče.

„Zemská banka povoluje vodním družstvům anuitní zápůjčky na onu část nákladu, který jest nekryt subvencemi a jehož uhrazení náleží zájemníkům.

Zápůjčky ty t. zv. meliorační zápůjčky dlouhodobé vyplácí Zemská banka dle denního bursovního kursu melioračních papírů (té doby při 4% melioračních úpisích asi 78 Kč), z kterého si na úhradu výloh s emisí melioračních úpisů spojených sráží t. č. 5 Kč ze 100 Kč jmenovité hodnoty, takže se vyplácí hotově družstvu t. č. asi 73 Kč za 100 Kč jmenovité hodnoty učiněné výpůjčky 4%. O tuto

⁴⁾ Z „Návodu k zakládání a provádění melioračních podniků“, vydaného Ústředním sborem zemědělské rady pro Čechy r. 1924.

výplatní ztrátu dlužno u Zemské banky výpůjčku zvýšiti, zúrokovati a umořiti; při kursu 78 třeba tedy na př. vypůjčiti si 138 Kč, má-li dlužící se obdržeti hotově 100 Kč.

Dluh tento se umořuje zpravidla v době 25—40 let v anuitách po celou dobu stejných, obsahujících 4% úrok, čítaný z jmenovité hodnoty čtyřprocentní zápůjčky a splátky kapitálové (úmor). Tato anuita činí z každých 100 Kč jmenovité hodnoty uzavřené půjčky na př. při 25letém umořování 6'29 Kč, při 30letém úmoru 5'69 Kč a při 40letém 4'99 Kč ročně (t. j. úrok s úmorem), k čemuž se připočítává ročně jenom ještě t. č. 1/2% správní příspěvek.

Zápůjčky tyto jsou se strany Zemské banky nevypověditelné, kdežto dlužník může je i dříve vypovědět a splatit.⁴⁾

Mimo zápůjčku u Zemské banky smí vodní družstvo k úhradě svých potřeb kontrahovati zápůjčku emisí dílčích dlužních úpisů. K tomu potřebuje družstvo dle § 15. zákona ze dne 30. června 1884 č. 116 ř. z. zvláštního dovolení vlády, která při tom uložití může, aby zřízen a udržován byl přiměřený fond rezervní, aby ihned uhrazeny býti mohly nahodilé nedoplatky družstevních příspěvků.

Pokud jedná se o rozvrh členských příspěvků poukazuje zákon především na „přátelskou úmluvu“, která zpravidla přijde k platnosti, jedná-li se o vodní družstva s nepatrným počtem členů a k jejímuž uzavření se vyžaduje jednohlasnosti. Úmluva tato může se vztahovati buď jen na určitý parciální náklad zařizovací aneb může obsahovati i trvalé měřítko pro hrazení veškerého nákladu zařizovacího a provozovacího. Jedná-li se o družstva dobrovolná, jest úmluva o příspěvkovém klíči podstatnou součástí dohody zakládající vodní družstvo. Úmluva taková, ať vztahuje se na konkrétní případ úhrady určitého nákladu aneb stanoví jen všeobecné měřítko, dle něhož náklad má býti rozvržen, musí zníti na procentuální kvotu nákladu, k jejíž úhradě jest ten neb onen družstevník povinen. Úmluva tato nastupující na místo statutárních, resp. zákonných ustanovení, jest smlouvou veřejnoprávní, takže rozhodovati o její právní platnosti (nikoli snad též účelnosti) mají pouze úřadové vodoprávní. Tito budou také povoláni k řešení sporných otázek o smlouvu tuto se

⁴⁾ Z „Návodu k zakládání a provádění melioračních podniků“, vydaného Ústředním sborem zemědělské rady pro Čechy r. 1924.

opírajících, zejména zda v konkrétním případě byl správně použit při rozvrhu nákladu umluvený klíč rozvrhový.

Není-li přátelské úmluvy, nastupují ustanovení statutární. Dle § 61. musí každé stanovování obsahovat usnesení o rozvrhu příspěvků. Jak již při výkladu § 57. bylo blíže vysvětleno, jest třeba k usnesení se o stanovách nadpoloviční většiny (dle § 56. počítané) všech členů družstva, nikoli členů pouze hlasujících. Též většiny bude třeba samozřejmě i k usnesení se o klíči příspěvkovém, ježto předmět tento jest součástí stanov. Není tudíž potřebí jednohlasnosti a proto třeba všichni účastníci nepřivolili k zvláštnímu klíči pro rozvržení nákladu, uchylujícímu se od pravidla §§ 67. a 68., může býti takový klíč (na př. dle délky regulovaného břehu pokud tvoří hranici jednotlivých družstevních pozemků) většinou výše naznačenou stanoven.⁵⁾ Převážnou většinou však bývají družstevní stanovy zpracovány dle „vzorných stanov rady zemědělské“, v nichž klíč rozvrhový kryje se se zásadami vodního zákona, jehož ustanovení přicházejí k použití teprve tehdy, nebylo-li o rozvrhu docíleno dohody a neobsahují-li stanovy v tomto směru předpisů. Ustanovení zákonná platí tudíž jen subsidierně.

Zákon rozeznává mezi družstvy melioračními (zavodňovacími a odvodňovacími) a družstvy regulačními a ochrannými, klada za základ klíče u družstev melioračních plochu zavodněné neb odvodněné plochy, při družstvech druhých pak zřejmý zkapitalisovaný prospěch objektu z podniku družstevního.

Podkladem stanovení přesného (všeobecného) klíče jest katastr příspěvkový, který vypracuje správní výbor dle těchto zásad a předloží valné hromadě k schválení:

a) Při družstvech melioračních zjistí se nejprve, zda prováděná, resp. provedená meliorace má stejný hospodářský význam pro všechny zúčastněné pozemky, resp. je-li význam ten na př. vzhledem k různým jakostem spodiny pozemků, k rozdílné hustotě sítě drenážní, k rozdílnosti jakosti a tím i ceny pozemků, dále i kultury pozemků různý. Je-li prospěch všech pozemků do svazku družstevního pojatých z podniku družstevního přibližně stejný, bude lze klíč příspěvkový stanoviti určitou plošnou jednotkou, t. j. bude ur-

⁵⁾ Srov. Budw. 7864 A ai 1911.

čeno, že veškery náklady budou vždy rozvrhovány dle poměru plochy jednotlivých pozemků.

Není-li však výhoda všech pozemků z podniku stejná, bude třeba pozemky družstevní rozdělit do několika bonitních tříd dle velikosti prospěchu podnikem získávaného, při čemž musí býti hleděno k rozdílu výše příkladmo uvedeným. Klíč příspěvkový bude stanoven ovšem opět dle výměry pozemků, leč tím způsobem, že při pozemcích největší výhody požívajících vzata bude za základ rozvrhu výměra plně 100% (I. třída), při pozemcích s menší výhodou však výměra pouze na př. 80, 60, 40% (II., III., IV. třída).

Vyazuje-li jeden a týž pozemek ve svých částech různý poměr prospěchu, bude lze jednotlivé jeho části zařaditi do různých bonitních a tím i příspěvkových tříd.

b) Při družstvech regulačních a ochranných, vztahujících se na objekty nejrůznějšího druhu (pozemky, budovy, vodní díla, mosty, silnice a p.) nelze samozřejmě bráti za základ plošnou výměru chráněných objektů, nýbrž rozvrh příspěvků jest stanoviti dle velikosti užítku, který objektům těm stavba přináší, neb dle velikosti nebezpečí, které od nich odvracuje. Ježto však ve většině případů nebude lze přesně poměr tento vyšetřiti a ježto i vzorné stanovy používají zákonné alternativy druhé, určí se zpravidla klíč příspěvkový dle peněžité hodnoty, jakou objekty chráněné mají. Při oceňování hodnoty té nesmí se pustiti se zřetele ustanovení druhého odstavce § 56., dle něhož k obecné ceně objektu (před úpravou) jest připočísti i onen obnos, o který provedením projektu chráněné objekty na ceně získaly, resp. získají. Sloužit tudíž za základ příspěvkového klíče t. zv. cena meliorační. Cena chráněných objektů bude stanovena za šetření právě zmíněné zásady tím způsobem, že se u pozemků katastrální jich výnos určitým koeficientem znásobí, u jiných objektů pouze znaleckým odhadem.

U družstev ochranných a regulačních nebude lze zařaditi chráněné objekty do jediné bonitní, resp. nebezpečenské třídy, nýbrž do tříd několika. Do první třídy zařadí se objekty ležící v inundační (povodňové) oblasti, tudíž objekty nejvíce z podniku získávající; do II. třídy přijdou objekty ležící

v druhém pásmu inundačním, na př. 1.50 m nad oblastí prvou výše položené atd.

Klíč příspěvkový bude počítán dle peněžní hodnoty chráněných objektů a to tím způsobem, že při objektech I. třídy bude vzata za základ hodnota ve výši 100%, v II. třídě na př. 75%, v III. třídě 50% atd.

Dle výše uvedených zásad vypracuje správní výbor příspěvkový členský katastr s udáním procentuální výše příspěvků, na každý pozemek (objekt) připadající. Katastr ten předloží výbor valné hromadě k schválení. Proti stanovení klíče má právo kterýkoli člen družstva činiti námítky, o kterých, nevyhoví-li jim valná hromada většinou všech členů dle § 56. počítanou, rozhodne vodoprávní úřad na základě znaleckého posudku a po provedeném řízení kontradiktorním. Proti rozhodnutí tomu lze použítí opravných prostředků u vyšších správních instancí. (Přezkoušení soudní vyloučeno.) Zákon nestanoví lhůtu, do kdy může kterýkoli člen příspěvkový klíč brát v odpor, takže lze klíč ten naříkati potud, pokud kterýmkoli družstevníkem není vyvoláno rozhodnutí úřední a toto nabude moci právní. Nelze ovšem pochybovati o tom, že klíč stává se nenaříkatelným pro toho, kdo jeho správnost ať mlčky, ať konkludentními činy (na př. placením příspěvků dle něho rozvrženým) uzná. Neboť i pro veřejnoprávní plnění tvoří uznání titul závazkový, nejedná-li se o imperativní předpisy právní a nejeví-li se zřeknutí contra bonos mores.⁶⁾

Na základě zjištěného (uznaného) klíče rozvrhne pak správní výbor celkový, resp. částečný konkrétní náklad družstevní pouhým násobením příspěvkové jednotky příslušnou procentuální kvotou toho neb onoho pozemku (objektu).

Proti vyměření konkrétního příspěvku může si stěžovati každý družstevník u vodoprávního úřadu, a to, nestalo-li se určení klíče rozvrhového dosud právoplatným, do správnosti klíče, stal-li se však tento právoplatným, pouze do toho, že klíče toho nebylo v konkrétním případě správně použito.

III. Pokud úhrady nákladů udržovacích (včetně správních) se týče, nepřicházejí tyto ve značné části družstev v úvahu, ježto družstvo ukončivši projekt, likvidovalo a po-

⁶⁾ Srov. Budw. 7864 A ai. 1911.

nechalo (zejména u melioračních podniků) udržování jednotlivých tratí díla bývalým družstevníkům, t. j. vlastníkům dotyčných pozemků.

Zůstane-li však družstvo i po dokončení stavby v činnosti, aby dílo své udržovalo, rozvrhnou se náklady udržovací díle původního příspěvkového klíče, dle kterého byl hrazen náklad zařizovací, ač není vyloučeno, aby valná hromada usnesla se na klíči jiném, pouze pro hrazení nákladů udržovacích platném.

„Aby zabezpečeny byly do budoucna stavby, provedené za finanční podpory státní i zemské v dobrém stavu, jest povinností vodního družstva založiti t. zv. udržovací fond, t. j. uložiti u Zemské banky anebo výjimečně u jiného peněžního ústavu sirotčí jistotu poskytujícího potřebný peníz v takové výši, by jeho výnos stačil k provedení řádných udržovacích prací každého roku.

Náklad na zřízení udržovacího fondu jest subvencován zpravidla v téže výši jako náklad stavební. S výnosem udržovacího fondu smí disponovati vodní družstvo jen za souhlasu zemědělské rady (v zastoupení subvenčních úřadů) a smí se ho použiti jen k nákladům udržovacím.

Nestačí-li výnos fondu k provedení udržovacích prací (následkem živelních pohrom a p.), může k úhradě nákladu použito býti i podstaty fondu až do 40% téže, ovšem po předchozím svolení subvenčních úřadů a zcela výjimečně i nad tuto mez. V případě takového použití podstaty fondu jest udržovací fond bez průtahu opět doplniti na původní výši, k čemuž se opět povolují podpory subvenční týmiž procentuálními částkami jako při jeho původním utvoření.⁴⁾

§ 68. Obec jako člen družstva.

Jsou-li obce a osady mezi společníky, bude to záležitostí obecní, která příspěvek podle §§ 66. a 67. na obec neb osadu vycházející opatří.

Bylo již dříve řečeno, že členem družstva vodního může se státi i obec, resp. osada, která vůči ostatním družstevníkům nezaujímá v družstvu žádného privilegovaného postavení, ný-

⁴⁾ Z „Návodu k zakládání a provádění melioračních podniků“, vydaného Ústředním sborem zemědělské rady pro Čechy r. 1924.

brž požívá práv a má povinnosti stejné, jako kterýkoli fyzický člen vodního družstva. Obec neb osada může přistoupiti dobrovolně k tvořícímu se vodnímu družstvu, pro kterýžto přístup potřeba jest ovšem usnesení obecního zastupitelstva, event. též schválení okresní správní komise, aneb může býti za podmínek § 54. rozhodnutím vodoprávního úřadu donucena, aby ohledně svých objektů (jak polností, tak zejména cest a jiného veřejného statku) do vodního družstva přistoupila, je-li zjištěno, že družstevní podnik za patrně užitečný uznaný nelze příhodně provésti bez rozšíření jeho na objekty obecní. Může se samozřejmě jednat jak o družstva meliorační (zavodňovací a odvodňovací), tak zejména o družstva ochranná a regulační.

Pro určení klíče příspěvkového, pokud jedná se o pozemky produktivní, nebude pro zařazení pozemků těch do té neb oné bonitní, resp. nebezpečenské třídy obtíž, naproti tomu těžko bude lze stanoviti peněžitou hodnotu objektů veřejnému užívání věnovaných. Zde bude třeba působiti k dočlenění dohody všech zájemníků a v záporném případě bude nutno, aby vodoprávní úřad hodnotu samozřejmě jen aproximativně po uvážení a srovnání všech okolností a po vyslechnutí znalců v řízení kontradiktorním určil.

Hrazení likvidních příspěvků družstevních jest záležitostí obecní (osadní.) Příspěvky ty zaplacený budou tudíž z jmění obecního a nestačí-li toto, bude tato obecní potřeba hrazena přírážkami obecními.¹⁾ Neplní-li obec svých závazků, není vyloučena nucená přírážka dle minister. nařízení z 29. dubna 1864 č. 3563.

§ 69. Zapravení členských příspěvků.

Zadrželš a nedoplačené příspěvky k společným zřízením na vysušování a zvlažování půdy, pak k stavbám ochranným a upravovacím vybírají se k žádosti společenstva, jež dlužníků shovívání hodných co možná šetřiti má,¹⁾ donucovacími prostředky politickými.

¹⁾ Srov. Budw. 3305 A ai 1905.

¹⁾ Moravský a slezský zákon nemají věty: „jež dlužníků shovívání hodných co možná šetřiti má“.

Rádně dle statutárního resp. zákonného klíče rozvržené příspěvky družstevní jsou povinni družstevníci pod následky politické exekuce zaplatiti včas tomu místu, které jest stanovami neb platebním rozkazem co platební místo určeno.

Proti výměře těchto příspěvků může každý družstevník uplatňovati námitky u vodoprávního úřadu a to jak proti příspěvkovému klíči, pokud snad nebylo o něm již právoplatně vodoprávním úřadem rozhodnuto, aneb pokud klíč ten (třebás i jen konkludentními činy) nebyl stěžovatelem uznán, tak i proti aplikaci tohoto klíče k úhradě konkrétního nákladu. O námitkách těchto rozhodne vodoprávní úřad na základě výsledku kontradiktorního řízení, k němuž přibere znalce.

Námitky ty lze tudíž uplatňovati buď ihned po doručení platebního rozkazu družstevního aneb teprve ve stadiu exekučním.

Nebyly-li totiž proti platebnímu rozkazu podány námitky a družstevník příspěvků svých včas nezaplatil, má správní výbor družstevní právo dožádati vodoprávní úřad za exekuční vymození dlužných příspěvků.

Vodoprávní úřad, dříve než k provedení exekuce dle nařízení z 20. dubna 1854 č. 96 ř. z. přikročí, musí zkoumati, zda nedoplatky ty jsou exekvovatelný, t. j. likvidní. Za tím účelem musí předem vyslechnouti exekuta aneb vyzvati jej, aby se do určité lhůty vyjádřil, zda uznává správnost vymáhaného příspěvku. Nemůže-li tento namítati neb nenamítá-li ničeho proti předpisu a neshledá-li úřad závad co do formální i materiální stránky předpisu příspěvků, zavede exekuci politickou, eventuelně až k prodeji nemovitosti, za zaplacení příspěvků ručící, vedoucí. Jsou-li ovšem námitky podány, musí o nich nejdříve v kontradiktorním řízení po vyslechnutí znalců rozhodnouti a dle výsledku sporu v exekuci pokračovati.

Pokud úroků z prodlení se týče, třeba podotknouti, že pro obor veřejného práva není všeobecné normy, která by jako § 1334 o. o. z. pro obor práva soukromého placení úroků z prodlení nařizovala. Leč každé snad stanovy družstevní obsahují passus, že družstevníci jsou povinni úroky z prodlení platiti, čímž právně povinnost tato jest založena.

Zásady o. o. z., dle nichž (§ 1480) zanikají pohledávky splatných ročních dávek ve třech letech, neplatí i pro nároky vodního družstva na nedoplatky členských příspěvků. Nejedná se o nároky soukromého, nýbrž veřejného práva, v němž jen ojediněle jest instituce promlčení pohledávek zavedena. Tam, kde zákon takové výjimky výslovně nestanovil, a to právě nestalo se ve vodním zákoně, nemůže býti promlčení uplatňováno.²⁾

Za zavedení politické exekuce proti družstevníku může žádati pouze družstvo (výbor družstevní), nikoli věřitelové družstva, ježto za závazky družstevní ručí družstvo co právnická osoba svým vlastním jménem samo, a nikoli jednotliví jeho členové. Leč je-li správa družstevní ve vybírání členských příspěvků liknavá, mohou věřitelové družstevní u soudu vymoci si ustanovení nucené správy, která pak jménem družstva dlužné příspěvky členské vybere a tím nepřímo pohledávky věřitelů těch uspokojí.

Speciální ustanovení pro vybírání členských příspěvků obsahují §§ 16.—19. zákona z 30. června 1884 č. 116. ř. z., jestliže družstvo učiní půjčku vydáním dílčích dlužních úpisů, nebo jestliže obdrželo půjčku buď z fondu melioračního buď od země nebo jestliže učinilo ji u některého veřejného úvěrního ústavu, jenž dle stanov svých k takovým půjčkám jest zmocněn.

Dospělé příspěvky, které připadají na pozemky k vodnímu družstvu příslušející, vybrány buďte od úřadů berních, aniž jest k tomu potřebí žádosti neb dovolení představenstva družstevního, stejně jako státní daně a až do obnosu, co příště dospělá dávka z půjčky činí, odváděny buďte platebnímu místu pro půjčku ustanovenému, ku kterémuž účelu představenstvo družstevní dodati má včasné bernímu úřadu potřebné výkazy. Vláda jest zmocněna vybírati na společenstvu náhradu za větší náklad tím u berního úřadu snad vzniklý.

Jestliže by některý člen družstva svého příspěvku déle jednoho roku nezapravit, berní úřad ať nezapravenou pohledávku družstevní dá knihovně vložiti na pozemky osoby prodlévající.

²⁾ Srov. Budw. 7864 A ai 1911.

Opomene-li družstvo způsobem stanovami předepsaným včasné pečovati o splnění svých povinností, jež dle půjčky má, počítajíc v to dávky pro fond rezervní (§ 15.), úřad správní příspěvky k splnění oněch povinností potřebné rozvrhnouti může na pozemky, do družstevního svazku pojaté, dle pravidel pro příslušné společenstvo platných.

K ustanovení zákona třeba pouze připomenouti, že normami §§ 16.—19. zákona z 30. června 1884 č. 116 ř. z. nebylo přeneseno na berní úřady rozhodování o sporných (co do existence a rozsahu) povinnostech družstevníků, nebyl tudíž § 69. v. z. vyřazen, nýbrž bylo vysloveno, že jen tehdy, není-li o výši a splatnosti příspěvků sporu, má berní úřad obstarávati vybírání družstevních příspěvků stejně jako státních daní. V takovém vybírání nelze spatřovati opatření exekuční, nýbrž berní úřad vystupuje pouze co příjemce na místě pokladny družstevní. Teprve když rok po splatnosti příspěvků uplynul, aniž by tyto byly bernímu úřadu zaplacený, může — pak ovšem zcela samostatně — navrhnouti soudu co první exekuční krok zaknihování nedoplatku. Je-li spor mezi družstvem a členem o povinnosti k placení příspěvků vůbec neb o předepsanou výši, rozhoduje ve sporu jen vodoprávní úřad.³⁾

³⁾ Srov. Budw. 10193 A ai 1914.

ODDÍL V.

O přestupcích a trestech.

§§ 70.—74.

§ 70. Když někdo jakkoli uškodí vodním stavbám aneb jich poruší, považuje se to, netrestá-li toho obecný zákoník trestní, podle nařízení vydaných k ochraně polního jmění jako polní puch. Při čem působnost, kterou zákon uděluje osobám k ochraně polí zřízeným, přísluší pod výminkami a opatřeními tam nařízenými také zřizencům, přihlížejícím k vodě a k strojům v příčině užívání a svozování vody a bránění vodě vystavěným.

§ 71. Přestupky zákonů, jimiž se pořádá právo vodní, rovněž jak nařízení a opatření k vykonávání těch zákonů vydaných, trestce, pokud se k nim nevztahuje jiný trestní zákon, příslušný úřad politický pokutou peněžitou 5 zl. až do 150 zl. Nelze-li pokuty peněžité na vinném vymoci, protože není s to, aby zaplatil, má se pokuta změnit v trest vězení, při čemž vždy pět zlatých se má počítati za den vězení.

§ 72. Ve všech případnostech, v kterých ten zákon byl přestoupen činěním aneb nečiněním, má vinný, nehledíc ani k trestu, v nějž upadl, ani k náhradě, kterou škodujícímu jest povinen, na svůj náklad odkliditi, co o své moci přestavět, aneb učiniti, čeho posavad nevykonal¹⁾, žádá-li za to ten,

¹⁾ Moravský zákon vkládá zde vložku „pokud jest toho ještě třeba“ (platí i dle českého zákona). Mimo to rozdělen jest obsah českého § 71. na Moravě a ve Slezsku v §§ dva a demonstrativní výpočet přestupků vodoprávních, uvedený v českém § 74. zařazen jest do § 70. zákona moravského a slezského s nepatrnými obsahově bezvýznamnými změnami.

jenž v nebezpečnosti byl uveden, neb jemuž bylo ublíženo, aneb žádá-li toho obecné dobré.

Úřad má o tom co nejrychleji rozhodnouti a rozhodnutí své, jest-li třeba, politickými prostředky donucovacími vykonati.

§ 73. Peněžité pokuty, ježto se ukládají u vykonání tohoto zákona, jdou do fondu, zřízeného k potřebám vzdělávání země.

§ 74. Vyšetřovati a trestati přestupky tohoto zákona nelze za příčinou promlčení jich, týče-li se to přestupků v § 70. dotknutých, když přestupník nebyl vzat u vyšetřování do tří měsíců po tom, kdy se přestupku dopustil, týče-li se to pak libovolného zřízení vodních staveb ochranných aneb na prospěch osobní předsevzatých a užívání vody bez předcházejícího nevyhnutelného povolení úřadu, pak přeložení neb změnění cejchů, do šesti měsíců po témže čase.

Tím, že promlčení platné moci nabylo, nepřestává závazek přestupníku § 72. uložený, ani povinnost jeho, nahrazovati škodu.

Dle výše uvedených zákonných ustanovení rozeznáváme:

I. Poškození vodních staveb trestné dle všeobecného trestního zákona. Z ustanovení tohoto zákona přicházejí v úvahu §§ 85.—87. o zlomyslném poškození cizího majetku, kde poškození vodních děl a mostů co zvláště nebezpečné stíhá se vyšší výměrou trestu, § 318. o svévolném poškození, dále §§ 335., 337., 398., 431. a 432. o jiných jednáních neb opomenutích, které jsou s to, přivesti nebo zvětšiti nebezpečí pro život, zdraví neb tělesnou bezpečnost lidí. Z trestního zákona jedná se též o delikt §§ 197., 199. lit. d), jedná-li se o falšování normálního znamení (cejchu), event. při téže příležitosti o § 320. a násl.

Soudní řízení trestní má ráz officiosní, ať bylo zavedeno k oznámení veřejného úřadu, resp. veřejné stráže aneb na udání poškozeného. Poškozený může se ovšem k zavedenému trestnímu řízení připojit se svým nárokem na náhradu škody, o němž rozhodne soudce v adhaesním řízení trestním, postačuje-li řízením trestním získaný materiál k rozřešení této zásadně civilní otázky. (O tomto předmětu pojednáno bude doleji.) Náhradu škody může i při trestních činech, stíhaných

trestním soudem z moci úřední, vymáhati poškozený též přímo pořadem práva soukromého.

O náhradě útrat řízení rozhoduje soudce trestní dle zásad trestního řízení.

II. Poškození neb porušení vodních děl, staveb a zařízení, jež trestají se jako poľní pých dle zákona o ochraně poľního majetku ze dne 12. října 1875 č. 76. z. z. Jsou to takové trestné činy, které nejsou stíhány ani trestním soudem, ani politickým úřadem, tudíž poškození vodních zařízení, způsobené v menším rozsahu a nenáležící do kategorie trestních činů, uvedených zde sub I. a III.

Výše zmíněný zákon o ochraně poľního majetku uvádí v § 1, že za majetek poľní sluší počítati ... rybníky, sádky a přístroje k umělému plemenění ryb, díla k přivádění a odvádění vody, hráze, díla vodní a vodovody, poľní studně... strouhy atd., úrodu nesklizenou, náradí a nástroje na poli (tudíž i na vodním díle, hrázi, břehu) zanechané.

Za poľní pých mají býti dle § 2. téhož zákona považována veškerá porušení majetku poľního, pokud netrestají se soudem neb politickým úřadem dle zvláštních zákonů.

Řízení o potrestání poľního pychu, k jehož provedení povolán jest obecní trestní senát (§ 62. obec. zřiz., § 31. zákona o ochraně poľního majetku), zavéstí jest toliko k žádosti poškozeného nebo k bezprostřednímu oznámení přísežného dozorce.

Není ovšem úkolem tohoto díla rozšiřovati se o zákoně právě zmíněném. Jen stručně třeba zde upozorniti na to, že trestní senát obecní může uložití pokutu od 2 do 80 Kč ve prospěch obce, která v případě nedobytnosti nahrazena jest trestem vězení od 6 hodin do 8 dnů. Je-li obecní představenstvo předpojato, přechází trestní pravomoc na okresní úřad politický.

Pachatel vedle trestu musí nahraditi i veškerou škodu (§ 17), která, nepřevyšuje-li 10 Kč, má býti odhadnuta personálem k ochraně poľního majetku ustanoveným, přesahuje-li uvedený obnos, má býti odhad proveden přísežným znalcem, jemuž musí pachatel hraditi výlohy s provedením odhadu spojené.

Trestní senát smí vysloviti současně s trestem povinnost k náhradě, pokud nepřesahuje obnos 30 Kč. Ohledně vyššího

obnosu jest poukázati poškozeného na pořad práva soukromého.

Proti trestnímu nálezu možno u obecního starosty podati odvolání do 8 dnů po jeho doručení. O odvolání rozhodne okresní úřad politický a potvrdí-li trestní nález, jest další odvolání nepřípustno.

Přestupky zákona o ochraně poľního majetku a tudíž i poškození vodních děl a staveb dle tohoto zákona trestných promlčují se ve třech měsících, nebylo-li v té době trestní řízení proti pachateli zavedeno. Pominula-li trestnost činu promlčením, lze náhradu škody vymáhati jen pořadem práva.

Náhodná poškození nespádají pod ustanovení § 70. v. z., nýbrž jen ty činy, jichž podkladem jest zavinění, t. j. buď obmyslné jednání neb opomenutí povinné péče a pozornosti. I při těchto poškozeních nutno však vždy dobře rozlišovati mezi trestní a občanskoprávní zodpovědností pachatelovou. Nelze-li pachateli zavinění přičísti, neb pominula-li trestnost skutku promlčením, zůstává pachatel zodpověden pouze občanskoprávně k náhradě způsobené škody.

Pokud dozorcího personálu se týče, nenařizuje vodní zákon ustanovení speciálního personálu k ochraně vody a vodních staveb a ponechává ustanovení jeho volnému uvážení stran. Obor působnosti ochranného (poľního) personálu vymezen jest §§ 18.—30. zákona o ochraně poľního majetku ze dne 12. října 1875 č. 76 z. z., na nějž budiž zde pouze poukázáno. Mimo zvlášť ustanovený vodní personál přísluší dozor nad vodou a vodními díly orgánům, k policejní veřejné službě ustanoveným.

III. Vlastní přestupky vodního zákona nejsou taxativně uvedeny v § 71., nýbrž jsou jimi prohlášeny povšechně

a) přestupky zákonů, jimiž se pořádá vodní právo (vodní zákon, zákony meliorační, o hrazení bystřin, zákon vodocestný, plavební řády, nařízení o cejchu, o vedení vod. knih a pod.),

b) přestupky všeobecných nařízení a opatření vodoprávního úřadu, vydaných na základě vodního zákona,

c) přestupky nařízení zvláštních, vydaných vodoprávním úřadem na základě vodního zákona a znějící na určitou osobu.

Přestupky vodního zákona jsou tudíž všechny svémocné změny vodních děl, t. j. takové, které byly provedeny bez povolení vodoprávního úřadu, svémocné svádění vody, neřpektování imperativních předpisů zákona o udržování a normování děl a zařízení vodních, nešetření všeobecných neb speciálních nařízení vodoprávního úřadu a p.

Z počáteční věty § 71. vyplývá, že správní úřad jest oprávněn v rámci vodního zákona a za účelem jeho provedení vydati nařízení, upravující buď všeobecně určité vodoprávní poměry v jeho obvodu aneb týkající se jen jediného případu, určitého díla neb určité osoby. Nešetření těchto nařízení, pro něž předem již při vydání může úřad pohrozit určitou trestní sankcí, nepřesahující výměru trestu, stanovenou §em 71., zakládá přestupek vodního zákona.

V trestním řízení, zavedeném proti obviněnému pro přestupek zákona o právu vodním, spáchaný neuposlechnutím úředního rozkazu, jímž nařízena byla úprava díla, nemůže se bránit obviněný námitkou, že rozkaz onen vybočuje z mezí konsensu, uděleného majiteli vodního díla, když proti rozkazu samotnému opravného prostředku majitelem vodního díla použito nebylo. Každý příkaz, kterým ukládá kompetentní úřad straně, aby něco provedla, jest schopný právní moci a nabude jí, jestliže strana se s příkazem spokojí a jej v stanovené lhůtě nenaříká. Neučiní-li tak, jest se svým odporem praekcludována a nemůže na př. tvrdit, že udělený příkaz odporuje jejímu nabytému právu.²⁾

Trestnost přestupku, spáchaného tím, že nebylo uposlechnuto nařízení vodoprávního úřadu, na př. aby dílo bylo do určitého stavu uvedeno, není vyloučena tím, že nařízená úprava byla dodatečně v době vydání trestního nálezu provedena. Úřad trestá proto, že držitel nevyhověl jeho právoplatnému rozkazu, neboť pouhé včasné neuposlechnutí rozkazu zakládá delikt. V tomto případě nejde o trest jako prostředek exekuční, za účelem donucení držitele díla k provedení určitého výkonu jemu uloženého, nýbrž o trest v pravém slova smyslu. Trestnost nastala již tehda, když držitel díla ocitá se s plněním jemu uloženým in mora a nepřestává ani tehdy, když plnění bylo dodatečně provedeno.²⁾

²⁾ Srov. Budw. 11681 A ai 1917.

Přestupky vodního zákona mohou býti stíhány buď z moci úřední na oznámení veřejného orgánu neb k stížnosti poškozeného. Leč v obou případech má zavedené trestní řízení ráz officiosní, z čehož plyne, že udavatel nemá právního nároku na trestní odsouzení obviněného, nezaujímá v trestním řízení postavení strany procesní a nepřísluší mu právo odvolací do případného osvobození (sproštění viny) obviněného. (Od otázky této dlužno dobře lišiti nárok poškozeného dle § 72. na odstranění svémocné novoty, o čemž obšírněji bude teprve promluveno.)

Pro řízení o přestupcích vodního zákona platí všeobecné předpisy o trestním řízení správním a pokud předpisy ty nevystačují, lze použiti analogie trestního řádu.

K zavedení trestního řízení správního jest dle analogie trestního řádu a dle § 1. ministerského nařízení z 3. dubna 1855 č. 61 ř. z. příslušný úřad místa, kde přestupek byl spáchán.

Trestní řízení má býti dle ministerského nařízení z 5. března 1858 č. 34. ř. z. ústní a dle ministerského nařízení z 3. dubna 1855 č. 61. ř. z. stručné v tom směru, že jen podstatné jeho body zapíší se do trestního rejstříku, předepsaného prve uvedeným nařízením. Stručnost nesmí býti ovšem na újmu důkladnosti šetření, zejména nesmí býti opomenuto vyšetření, zda obviněná osoba nese zodpovědnost za objektivní skutkovou podstatu předmětného činu neb opomenutí. Při závažnějších neb spletičtějších případech možno zavést řízení protokolární, které rovněž nemá býti obsáhlé, aby dle možnosti byla záležitost při jediném řízení vyšetřena a na sklonku řízení byl ihned obviněnému nález prohlášen.

Ohledně předvolání svědků platí § 9. nařízení z 20. dubna 1854 č. 96 ř. z. Povinnost vydati svědectví v trestním řízení správním však neexistuje. Svědkové mají nárok na úhradu cestovného a ušlého výdělku, o čemž promluveno bude níže.

Pro řízení trestní platí zásada volného uvážení a ocenění důkazů.

Vyšetřování a potrestání obviněného zaniká jeho smrtí anebo nastalým promlčením, které při přestupcích vodního zákona (§ 71.), záležejí-li tyto v „libovolném zřízení vodních staveb ochranných aneb na prospěch osobní převzatých a

užívání vody bez předcházejícího nevyhnutelného povolení úřadu, pak přeložení neb změnění „cejchů“, nastává do 6 měsíců, nebyl-li v této lhůtě přestupník vzat do vyšetřování (vyhotovení i nedoručené obsílky stačí k přetržení promlčení) po tom, kdy se přestupku dopustil. Promlčení počíná okamžikem spáchání přestupku. Při přestupcích trvalých, při nichž protiprávní stav není dokončen jediným úkonem, nýbrž dále trvá, nenastává tak dlouho počátek promlčení, až byl protiprávní stav, přestupkem přivoděný, odstraněn.

Následek promlčení jest pomínutí trestnosti, nikoli však občanskoprávních následků trestního skutku (§ 72. poslední odst.), o čemž pojednáno bude níže.

Útraty s vyšetřováním přestupků vzniklé záležejí v útratách za výkony, které uznal vyšetřující úřad za nutné provést, aby na jisto byla postavena skutková podstata trestného činu a správný nález mohl býti vynešen.

Dle § 99., poslední odstavec, „uloží se náklad na vyšetřování přestupku zákona tomu, kdo bude vinným uznán“.

K útratám těmto patří: a) náklady za ohledání a jednání komisi předsevzatá (t. j. komisionální výlohy zástupce úřadu a znalce), b) výlohy, vzešlé s povoláním svědků a event. pamětníků.

Při rozhodování o platební povinnosti k náhradě těchto nákladů bude třeba rozeznávat, zda přestupek stíhán jest z moci úřední či k stížnosti strany, která se k němu jako soukromý účastník, pokud jedná se odstranění svémocné novoty a o náhradu škody, tudíž v tomto směru co procesuální strana připojila.

V prvném případě, bude-li obviněný odsouzen, hradí výlohy trestního vyšetřování sub 1. a 2. uvedené, bude-li osvobozen, jest náklady řízení hraditi z úředního paušálu.

Naproti tomu zavedeno-li officiosní řízení trestní k návrhu poškozeného, který se k řízení tomu k hájení svého subjektivního práva připojil, vzniká tímto připojením se mezi obviněným a poškozeným spor, ježto předmětem řízení, třeba druhořadým, jest rozhodnutí úřadu o existenci, rozsahu a event. poškození subjektivního práva účastníkového. V tomto případě bude lze ohledně náhrady nákladů procesních použití ustanovení § 99. odstavce prvního a druhého a bude-li uznán obviněný vinným nejen přestupkem předpisu vodního zákona,

nýbrž i porušením subjektivního práva účastníkového, bude lze ho pokládati za podlehnuvšího ve sporu a odsouditi k náhradě nejen útrat vyšetřování, nýbrž i útrat zastoupení odpůrcova. Bude-li však obviněný viny sprostěn, bude nucen udavatel nejen hraditi náklady řízení, jež svým zakročením vyvolal, nýbrž co podlehnuvší ve sporu žalobce i útraty zastoupení obviněného (§ 99. odst. 2.).

Tresty možno uložiti jen peněžité do výše 300 Kč. Jen při nedobytnosti trestů peněžitých lze vysloviti přeměnu jeho v trest vězení. O vymáhání trestů peněžitých, které plynou dle § 73. do fondu zřízeného k potřebám vzdělání země, platí nařízení z 20. dubna 1854 č. 96. ř. z.

O dovolání podati lze proti odsuzujícímu nálezu ve lhůtě 14 dnů po doručení. Udavatel nemá práva odvolacího z nálezu osvobozujícího. Ve třetí instanci rozhoduje o přestupcích vodoprávních ministerstvo vnitra. Ohledně opravných prostředků srovnej zákon ze dne 12. května 1896 č. 101 ř. z.

Pokud obnovy trestního řízení se týče, lze použití ve správním trestním řízení analogie §§ 357. a 480. trestního řádu, jsou-li tvrzeny nové okolnosti a průvody, jež v řízení prvotním byly neznámy (změněný právní názor ovšem nestačí), které jsou takového rázu, že pravděpodobně, kdyby v řízení prvotním byly bývaly známy, byly by způsobily změnu rozhodnutí. O přípustnosti obnovy rozhoduje v trestním řízení instance první.

IV. Náhrada škody přestupkem vodního zákona spáchané.

Že poškozený může kdykoliv žalovati škůdce u řádného soudu na náhradu škody, způsobené mu přestupkem vodního zákona, jest nesporno.

Jest zde však zodpověděti otázku, pokud povinnost k náhradě škody může býti vyslovena úřadem vodoprávním v trestním řízení, k němuž se poškozený jako soukromý účastník připojil. V té příčině jest uvésti toto:

Dle §§ 1294. a 1295. o. o. z. patří nároky na náhradu škody do oboru práva soukromého bez ohledu na to, zda nárok na náhradu škody vznikl protiprávním jednáním, odporujícím předpisům práva soukromého neb veřejného (§§ 1318., 1320., 1325. a násl. o. o. z.). Z toho plyne, že tento nárok na náhradu škody (obligatio ex delicto) dle své povahy

jest vždy soukromoprávní. Okolnost, že vodní zákon, jehož normy z větší části patří do oblasti práva veřejného, zmiňuje se v §§ 72. a 74. také o tomto nároku, nemůže ničeho měniti na povaze jeho co nároku soukromoprávním, ježto zmíněná ustanovení zákonná ani neudávají materiální obsah tohoto nároku na náhradu škody, aniž snaží se vyjádřiti se o právním jeho charakteru, nýbrž jediné zdůrazňují samostatnost a neodvislost tohoto nároku od ostatních práv, odvozených z vodního zákona.

Že vodní zákon považuje pohledávky náhrady škody za nároky soukromoprávní, neukazují jen předpisy §§ 22. a 89., dle nichž k rozhodnutí o náhradě škody, vzniklé poškozením zdýmadly po právu zřízeními, povolán jest soudce, nýbrž též § 75., který vyhrazuje vodoprávním úřadům rozhodování o nárocích, vztahujících se na užívání, vedení a hrazdění vody a to ještě jen tehdy, když jsou uplatňovány dle vodního zákona, nikoli však tehdy, spočívají-li v poměru soukromoprávním neb opírají-li se o takový titul.

Ježto vodní zákon neřeší přímo otázky příslušnosti k rozhodování o soukromoprávních nárocích na náhradu škody, způsobené přestupkem vodního zákona, jeví se nutným, otázku tuto rozřešiti dle zásad ve směru tom platných.

Zásadně přísluší dle civilního soudního řádu rozhodování o těchto sporech o náhradu škody civilním soudům. Vyloučení civilního soudu z tohoto rozhodování nespočívá v instituci adhaesního řízení, ať toto souvisí s trestním řízením soudním nebo policejním. Již z ustanovení § 1340. o. o. z. lze seznati, že adhaesní řízení v obou případech nesleduje jiného účelu, než poškozenému poskytnouti možnosti, aby dospěl k náhradě škody, způsobené mu trestním činem již tím, že připojí se k trestnímu řízení, tudíž mimo pravidelnou právní cestu, že však adhaesnímu řízení naprosto nepřisluší význam, že nároky na náhradu škody mohly by býti jen ve formě připojení se k trestnímu řízení uplatňovány a že ten, kdo se k řízení tomu nepřipojí, jest s nárokem svým praekcludován z řádného pořadu právního.

V tomto smyslu mluví též § 365. trestního řádu (platný i pro řízení přestupkové) pouze o právu poškozeného, aby se připojil k trestnímu řízení, dává mu tudíž volbu mezi řízením adhaesním a řádným pořadem práva.

Podstatou adhaesního řízení jest, že byl vznesen nárok náhradní v trestním řízení, zahájeném pro delikt spáchaný tímtež činem, kterým škoda byla přivoděna. V tomto případě jest z důvodu procesualní hospodárnosti zmocněn trestní soudce, který rozhoduje o vině obviněného, aby přiřknul poškozenému požadovanou náhradu škody, když dostačují výsledky trestního řízení k tomu, aby na jich podkladě mohlo býti spolehlivě rozhodnuto o nároku na náhradu a když obviněný byl odsouzen pro jednání za vinu mu kladené (§§ 365. a 366. trest. řádu).

K otázce, zda zásady (respekt. výjimky z všeobecného pravidla příslušnosti) lze použiti i tehdy, když zavedeno jest trestní řízení pro přestupek vodního zákona, nikoli před soudem trestním (§ 70. v. z.), nýbrž před vodoprávním úřadem (§ 71.), přisvědčil správní soud²⁾ v úvaze, že idea, na níž výše zmíněné adhaesní řízení spočívá, neodporuje zásadní myšlence vodoprávních kompetenčních předpisů.

Dle toho může vodoprávní úřad, u něhož poškozený v adhaesním řízení dožaduje se přiřčení náhrady škody, zabývatí se tímto nárokem jen za podmínek tvořících podstatu adhaesního řízení a tudíž jen tehdy o nároku tom rozhodnouti, když a) obviněný jest pro přestupek vodoprávní odsouzen a když b) průkazní a skutkový materiál, shromážděný v trestním řízení, poskytuje dostačující podklad pro rozhodnutí.

Nejsou-li tyto předpoklady v konkrétním případě splněny, bylo-li by zejména nutno zaváděti další šetření, přesahující účel trestního řízení, pak nesmí politický úřad pustiti se do rozhodování o otázce žádané náhrady škody, nýbrž musí soukromého účastníka poukázati na pořad práva, který má účastník i tehdy nastoupiti, když není spokojen s náhradou mu trestním forem přisouzenou (§ 372. trest. řádu).

V. Odstranění svémocně zřízené novoty.

§ 72. ustanovuje: „Ve všech případnostech, v kterých vodní zákon byl přestoupen činěním aneb nečiněním, má vinný, nehledíc ani k trestu, v nějž upadl, ani k náhradě, kterou škodujícímu jest povinen, na svůj náklad odkliditi, co o své moci přestavěl, aneb učiniti, čeho posavad nevykonal, žádá-li za to ten, jenž v nebezpečí byl uveden,

²⁾ Srov. Budw. 5091 A ai 1907.

neb jemuž bylo ublíženo („der Gefährdete oder Verletzte“), aneb žádá-li toho obecné dobré“. K tomu poslední odstavec § 74.: „Tím, že promlčení platné moci nabylo, nepřestává závazek přestupníku § 72. uložený“.

Přiznání vodoprávní ochrany soukromým i veřejným právům složeno jest v § 72., jenž ukládá vodoprávním úřadům, aby nařídily odstranění každé novoty svémocně provedené nebo dodatečný výkon prací protizákonně opomenutých, když (na Moravě „dosud jest toho třeba“) a) poškozený nebo ohrožený toho žádá. Mimo tento případ, vyvolaný intervencí účastněného, má úřad z moci úřední přidržití vinníka k tomu, aby na své útraty odstranil svémocně zřízenou novotu nebo vykonal zanedbanou práci, když toho zájem veřejný vyžaduje.

Poškozenému nebo ohroženému přísluší vedle tohoto veřejnoprávního nároku k ochraně jeho práv i obyčejné civilněprávní žaloby (žaloba konfesorní k uznání existence užívacího práva, k trpění zařízení k tomu potřebných, odstranění event. překážek, k náhradě škody a k zajištění proti budoucímu rušení, mimo to žaloba pro rušení držby).

Nechce-li neb nemůže-li s pravděpodobným zdarem nastoupiti poškozený neb ohrožený pořad právní, jest mu ponecháno dovolati se přispění vodoprávního úřadu, dle §§ 75. a 76. příslušného, připouští-li předmět sám projednání sporu dle vodního zákona.

Prvou podmínkou použití § 72. jest, aby strana byla k uplatňování nároku na odstranění svémocné novoty legitimována.

Samozřejmě nepřisluší soukromým osobám legitimace k hájení zájmů veřejných. K tomu jest povolán úřad vodoprávní, aby, vyžaduje-li toho obecné dobré, z moci úřední na odstranění svémocné novoty naléhal.

Strana může jen tehdy dovolávati se pomoci dle § 72., když prokáže, že jí hrozí z novoty nebezpečí nebo vzchází újma, když tedy jednáním neb opomenutím obviněného byla ve svých subjektivních právech poškozena neb aspoň ohrožena.

Pod poškozeným neb ohroženým rozuměti nutno nejen toho, kdo na svých vodních právech, nýbrž i toho, kdo na jakémkoli soukromém svém

majetku škodu trpí neb může se újmy obávati. Že chráněna jsou § 72. i práva soukromá, vysvítá z toho, že při použití zmíněné normy nejedná se o uznání neb splnění oněch práv, která jsou ohrožena neb poškozena, nýbrž pouze a toliko o donucení žalovaného, aby svémocnou novotu odstranil neb protiprávně zanedbanou práci vykonal. Předmětem sporu jest pouze tento nárok, který jest vodním zákonem normován a směřuje k odstranění přestupku vodního zákona. I kdyby právo poškozené neb ohrožené bylo žalovaným popřeno, zodpoví si vodoprávní úřad otázku existence tvrzeného a popíraného práva soukromého praejudiciálně.

Ze současného užívání slov „ohrožený“ a „poškozený“ vyplývá, že obou pojmů má býti při výkladu zákonného ustanovení používáno ve vlastním užším jejich smyslu, že tudíž odstranění svémocné novoty jen ten může požadovati, kdo při dalším jejím trvání byl by rovněž trvale vysazen škodlivým účinkům vody, nebo jehož majetek neb jiná práva utrpěla by novým stavem trvalé, nikoli okamžité, přechodné újmy.

Dalším předpokladem použití § 72. jest, aby poškození neb ohrožení práv stalo se nějakým činem neb opomenutím, které možno charakterisovati jako přestupek vodního zákona (§ 71.), či aby mezi újmou a přestupkem vodoprávním byl kauzální nexus.

Jest tudíž třeba svémocné, t. j. nedovolené novoty, která objektivně jest dána, jakmile jest na př. užíváno veřejné vody dle § 17. odstavce prvního, resp. soukromé dle druhého odstavce téhož pragrafu, aniž předem bylo k tomu opatřeno svolení vodoprávního úřadu. Pod výrazem „užívání vody“ dle § 17. nesmí býti rozuměno pouhé využití a vykořistění vlastností neb síly vodní, nýbrž, jak vysvítá ze srovnání s §§ 42., odstavec první, 18., 75., 53. a 91., každé, ať jakékoliv působení na jakost, výši nebo běh veřejné vody, jímž mohou nastati změny ve veřejné vodě, předvídané § 17., tudíž bezesporně i svádění soukromé a odpadkové vody do veřejné řeky.³⁾

Musí býti prokázáno, že ohrožení práv stěžovatelových stalo se svémocnou novotou pravděpodobné. Není tudíž třeba s absolutní jistotou dokázati, že poškození skutečně

³⁾ Srov. Budw. 8042 A ai 1911.

nastalo neb nastane, nýbrž že novotou tou pravděpodobně nastati může.

Odstranění každé svémocné novoty není bezpodmínečně nutné. Dle § 72. musí vinník odstraniti tuto novotu, když o to žádá poškozený neb ohrožený nebo vyžaduje-li toho zájem veřejný (na Moravě výslovně též „pokud odstranění to jest ještě nutné“). Mimo druhý případ (veřejný zájem) jest jenom poškozený neb ohrožený oprávněn žádati odstranění novoty a musí, jak výše vysvětleno, prokázati, že novotou tou jest skutečně ohrožen neb poškozen. Z těchto dvou podmínek však plyne logický důsledek, že taková novota, byť i svémocná, při níž nejsou splněny předpoklady pro její odstranění, kde tudíž novotou tou není ani zájem veřejný dotčen ani třetí osoba ve svých subjektivních právech poškozena neb ohrožena, může zůstat i že v takovém případě jest jen povinností úřadu, aby dbal o přivodění stavu předpisům zákona odpovídajícího, t. j. aby vinník vymohl si dodatečné konsentování novoty.⁴⁾

Účelem zákroku dle § 72. není přímo uznání existence práva stěžovatelova, nýbrž pouze odstranění svémocně zbudovaného zařízení nebo vykonání prací protizákonně opomenutých. Žalovaný nemůže býti k dalším úkonům nucen, i kdyby snad náhodou k plnému odčinění nastalého porušení soukromého práva žalobcova bylo ještě něčeho více zapotřebí.⁵⁾ Pro toto „více“ zbývá žalobci jen pořad soukromoprávní.

Stěžuje-li si tedy na př. mlynář, že nedostává vody z rybníka, na kterou má dle smlouvy nárok, poněvadž voda z rybníka následkem chatrných hrází nebo splavů uniká, smí vodoprávní úřad majiteli rybníka uložit opravu vadných rybníčních zařízení pouze potud, pokud k ní dle zákona vodního a nikoli snad dle soukromé smlouvy s mlynářem jest zavázán. Případný nárok mlynářův na plnění další, zejména na přidržení žalovaného, aby k cíli uspokojení soukromoprávních nároků žalobcových nějaké práce přes onu mez jdoucí vykonal (na př. bahno vybral, hráze zvýšil a p.), musí úřad vodoprávní pro věcnou svoji nepříslušnost odmítnouti a odkázati na pořad práva civilního, poněvadž nenesou se práce

⁴⁾ Srov. Budw. 8442 A ai 1911.

⁵⁾ Srov. Budw. 4875 A ai 1906.

požadované k odčinění spáchaného přestupku, nýbrž k splnění nároků ze soukromoprávního kontraktu vzešlých.⁶⁾

Z dosavadního výkladu ustanovení § 72. plyne, že i po podání žádosti za odstranění novoty a po event. odsouzení žalovaného lze připustiti jeho žádost za dodatečné schválení novoty dle § 17., že tudíž nárok ohroženým neb poškozeným dle § 72. uplatňovaný nepřekáží vodoprávnímu úřadu, aby o žádosti za dodatečné schválení rozhodl a rozhodnutí své tak upravil, aby jím i účele zákroku dle § 72. poškozeným učiněného bylo dosaženo. To stane se tím, že vodoprávní konsens vázán bude podmínkami, vylučujícími budoucí poškození neb ohrožení práv žalobcových. K odůvodnění stačí poukázati na stanovisko zákona, který nenarizuje imperativně odstranění každé nedovolené novoty a nepropůjčuje poškozenému neb ohroženému absolutní subjektivní právo na uvedení v předešlý stav, nýbrž poskytuje mu jen právo žádati, aby to, avšak jenom to, co zaviňuje jeho ohrožování neb poškozování, bylo odstraněno. Může-li tudíž poškození neb ohrožení zájemníka i při zachování dotyčného (svémocně zřízeného) díla býti odstraněno nebo mu zabráněno, jest právu zájemníka úplně vyhověno a též jeho subjektivní nárok uspokojen, když vodoprávní úřad učiní opatření (třeba ve formě podmínek konsensu, kterým novotu dodatečně povolí) a zabráni dalšímu zasahování novoty do právní sféry zájemníkovy.

Tím ovšem nemá býti řečeno, že podáním žádosti za dodatečné schválení novoty a zavedením konsensního řízení stala se žádost strany poškozené neb ohrožené bezpředmětnou. Nehledě ani k trestnímu řízení, které v každém případě musí býti přivedeno k samostatnému závěru (§ 72.), může býti postradatelnost a bezpředmětnost dalšího úředního řízení k žádosti za odstranění novoty zavedeného posuzována jen dle výsledku konsensního řízení, ježto jen toto jest rozhodující pro otázku, zda a pokud mohou býti chráněna práva poškozeného i při dalším trvání díla, kdysi bez povolení zřízeného.⁷⁾

Jestliže na základě udání bylo vypsáno místní šetření za účelem zjištění svémocné novoty a k řízení tomu byli veřej-

⁶⁾ Srov. Budw. 10884 A ai 1913.

⁷⁾ Srov. Budw. 8794 A ai 1912.

nou vyhláškou pozváni všichni zájemníci a byla-li v důsledku tohoto řízení podána žádost za dodatečné konsentování novoty svémocně zřízené, může být o žádosti té rozhodnuto bez provádění nového vodoprávního řízení, pokud rozhodující skutková podstata byla za spolupůsobení stran již při onom šetření zjištěna.⁸⁾

Otázku odstranění svémocné novoty jest posuzovati a rozhodovati samostatně a neodvisle od trestního řízení. Již znění § 72. ukazuje na to, že otázka tato má být řešena samostatně a to politickým úřadem ne jako úřadem trestním, nýbrž vodoprávním. Neboť dle obsahu tohoto zákonného ustanovení nemá výrok o odstranění svémocné novoty následovati vždy a bezpodmínečně výroku o vině obviněného, nýbrž vyšetření této otázky má nastati jen za určitých předpokladů, tehdy však musí být vodoprávní řízení za účelem odstranění svémocné novoty zavedeno i když trestnost vodoprávního přestupku pominula promlčením, aneb bylo-li zavedené trestní řízení z jakéhokoli důvodu zastaveno. (§ 74., odstavec druhý.)

Je-li již z těchto ustanovení vzájemná nezávislost obou otázek jak ohledně jich materiálního, tak i formálního nakládání zřejma, vystupuje ještě zřetelněji, všimneme-li si také druhého odstavce § 72. Zde totiž zákon praví, že úřad má „o tom“ co nejrychleji rozhodnouti (Die Behörde hat „die Sache“ auf das schleunigste zu entscheiden). Zákon sice nevysslovuje se s žádanou přesností, který úřad jest zde míněn, zda trestní dle § 71. či vodoprávní dle § 75., leč nemůže být pochybnosti o tom, že výrazem „úřad“ v § 72., odstavci druhém jen vodoprávní úřad musí být rozuměn, ježto na tento úřad jest vzneseno rozhodování „o tom“, t. j. zkoušení a vyšetření vodoprávní otázky ohledně odstranění novoty, zejména však rozřešení otázky, zda žádané uvedení v předešlý stav jeví se nutným. Rozhodnutí této otázky může se státi jen vodoprávním úřadem, ježto jedná se o záležitost, vztahující se na užívání, svádění a hrazdění vody (§ 75.).

Pro tento výklad druhého odstavce § 72. mluví též úvaha, že nález vydaný v trestním řízení, jehož obsah a účel vyčerpává se zjištěním, zda svémocná novota byla provedena,

⁸⁾ Srov. Budw. 9520 A ai 1913.

rozhodně nestačí, aby poskytl prvý podklad pro posouzení podmínek prvního odstavce § 72., za nichž má být odstranění novoty nařízeno. K provádění dalších, přes tento úzký okruh trestního řízení sahajících šetření nejsou trestní úřady rozhodně oprávněny.

Že v druhém odstavci § 72. jsou míněny jen vodoprávní úřady povolané k rozhodnutí ve sporné otázce, potvrzuje posléze též znění tohoto zákonného ustanovení, v němž nemluví se jako v předcházejícím § 71., věnovaném policejnímu trestnímu řízení, o politickém úřadě, nýbrž jednoduše o „úřadě“, tudíž použito jest zde výrazu, pod nímž rozuměn jest ve vodním zákoně vždy jen úřad vodoprávní. Tento úřad má dle dalšího znění druhého odstavce § 72. záležitost rozhodnouti, tudíž konati též všechna nutná šetření.

Ustanovení § 72. jest materiálněprávní samozřejmou konsekvencí nařízení § 17., která jest — jak ukazuje druhý odstavec § 21. — zcela neodvislá od event. trestního řízení a jeho výsledku. V takových případech opatření vyslovená vedle trestních nálezů jsou samostatnými rozhodnutími správními, o nichž v III. instanci rozhoduje ministerstvo zemědělství.⁹⁾

Není tudíž řízení o odstranění svémocné novoty dle § 72. řízením adhaesním jako řízení o nároku na náhradu škody, způsobené přestupkem vodního zákona, které jest závislé na výsledku trestního řízení, nýbrž naopak zavádí se buď samostatně neb současně s řízením trestním, probíhá s ním v tomto případě paralelně, ale je-li nutno trestní řízení pro promlčení přestupku zastaviti, lze v řízení dle § 72. dále pokračovati (na rozdíl od adhaesního řízení směřujícího k náhradě škody, kde při znání náhrady má bezvýlučně za podmínku odsouzení obviněného.)

Zbývá ještě se zmíniti o otázce, je-li nástupce původního držitele svémocně zřízené novoty povinen novotu tuto odstraniti.

Pokud jedná se o odstranění svémocných novot, zřízených proti výslovným podmínkám konsensu, zní odpověď k dané otázce všeobecně kladně. Neboť povinnost k udr-

⁹⁾ Srov. Budw. 5743 A ai 1908.

žování díla ve stavu odpovídajícím konsensu spojena jest nerozlučně s dílem (§ 26.) a přechází na každého nástupce v držení díla.¹⁰⁾ Jest to věcná povinnost, která nalézá svůj právní podklad v zásadě, vyslovené §§ 17. a 21., dle níž každý držitel vodního díla ručí za koncensní udržování a užívání svého díla.

Jinak však odpovídá praxe k téže otázce, jedná-li se o svémocné novoty, předchůdcem provedené, které nemohou býti považovány za přestoupení podmínek koncesních, zejména tehdy, jedná-li se o jakékoli vodní dílo bez povolení vodoprávního zřízení. Správní soud¹¹⁾ postavil se k otázce této na stanovisko zamítavé a vyřkl, že povinnost k odstranění novoty v případech právě zmíněných nepřechází na nástupce, ježto co osobní obligatio ex delicto může stíhati jen vinníka a vždy předpokládá existenci skutkové podstaty vodoprávního přestupku. — S názorem tímto nelze souhlasiti vzhledem k dříve vylíčené povaze nároku na odstranění novoty, nezávislém na trestním řízení nehledě ani k tomu, že při tomto názoru nebylo by lze vymoci odstranění vodních děl bez předchozího povolení zřízených, kdyby nastala změna v osobě držitele vodního díla.

Právě z § 74. vyplývá, že řízení o uvedení v předešlý stav není akcesoriem řízení trestního a že vodoprávním úřadům uložena jest povinnost o žádaném odstranění svémocné novoty i tehdy rozhodnouti, když k trestnímu řízení vůbec nedošlo. Mimo to, má-li subjektivní vodní právo charakter věcný (§ 26.), nutno i povinnosti k odstranění novoty protiprávně zřízené přiznati tutéž povahu, nezávislou na osobě dočasněho držitele.

¹⁰⁾ Srov. Budw. 9461 A ai 1913.

¹¹⁾ Srov. Budw. 6005 A ai 1908.

Supplementum § 6 ne 470/12 201

ODDÍL VI.

O úřadech a řízení.

§ 75. Věcná příslušnost politických co vodoprávních úřadů.

Všecká záležitost, jež se týče podle toho zákona užívání, neb svozování vody nebo bránění vodě, přísluší k působnosti politických úřadů.

Znění § 75. jest rázu zcela všeobecného, vymezujíc příslušnost politického co vodoprávního úřadu na záležitosti, které vztahují se na užívání, svádění neb hrazení vody, pokud záležitosti ty upraveny jsou vodním zákonem.

Vzhledem k významu vody pro veškerý život a vzhledem k zasahování vodoprávních poměrů do nejrůznějších otázek oboru práva veřejného a soukromého, jest jisto, že veškerý možné vodoprávní poměry nejsou, ani nemohou býti upraveny výlučně zákonem vodním, nýbrž že nalézají úpravy v různých jiných normách právních, zejména pak i v občanském zákoně občanském.

Ježto § 75. vyhrazuje politickým úřadům věcnou příslušnost pouze v záležitostech, které se týkají užívání, svádění neb hrazení vody dle vodního zákona, vyloučena jest argumentem a contr. příslušnost politických úřadů tam, kde buď nejedná se vůbec o otázku užívání, svádění neb hrazení vody aneb kde dotýčný právní poměr spočívá na normách jiných, příslušnost jiných úřadů zakládajících.

Není účelno, aby při výkladu v § 75. učiněna byla souhrnná — zcela pravděpodobně neúplná a nepřehledná — zmínka a výpočet všech případů, jež v praxi mohou činit otázku věcné příslušnosti spornou. Zdá se výhodnějším promluvit o těchto případech přímo při výkladu jednotlivých ustanovení vodního zákona a na tomto místě pojednat jen o všeobecných zásadách, věcnou příslušnost politických co vodoprávních úřadů upravujících.

Srovnáme-li jednotlivá ustanovení materiální části vodního zákona, vidíme, že činnost politických co vodoprávních úřadů lze dle Peyrera roztržiti na tři hlavní skupiny:

a) činnost policejní, jeví se v zásahu úřadu v poměry vodoprávní z moci úřední a projevující se ve vydávání všeobecných i speciálních nařízení a zákazů, v dozírání nad řádným stavem vodních děl a řádným jich používáním, v užití donucovacích prostředků, aby nařízením úředním neb předpisům zákona bylo vyhověno a konečně ve vykonávání ryzí pravomoci trestní.

b) Činnost správní má za účel, aby se stanoviska veřejného, zejména též v zájmu národohospodářském, upraveno bylo za intervence úřadu racionelní používání vod a prováděna účinná ochrana před vodou. Náleží sem hlavně končensní činnost politických úřadů, jichž konstitutivními (event. u soukromých vod též deklaratorními), akty zakládají se subjektivní veřejná práva jednotlivců k vodě, dále úprava poměrů vodních družstev, umožňujících dosažení meliorace širšího okruhu pozemků, síly jednotlivcovy přesahující, a konečně čistě správní agenda vodoprávních úřadů, spočívající v evidenci vodoprávních poměrů v okrese existujících.

Leč těmito dvěma druhy nevyčerpává se působnost politických co vodoprávních úřadů, nýbrž rozšířena jest i na

c) činnost judiciální, mající za předmět rozhodování sporných otázek vodoprávních a urovnání zájmové kolise dvou neb více interesů v zmíněných právních poměrech.

Z roztržení této činnosti jest zřejmo, kdy a v kterých případech dochází nejčastěji ke konfliktům kompetenčním. Jest to zpravidla činnost judiciální, kdy nelze často na prvý pohled ihned stanovit, zda v daném případě příslušný jest

soud či úřad politický k rozhodnutí určitého sporu vodního. V obou prvních druzích úřední činnosti nebude se ani tak jednat o vzájemné vymezení působnosti soudu a politického úřadu, nýbrž spíše o protínající se často a spolu konkurující kompetenci různých úřadů správních, speciálně pak úřadů autonomních a železničních.

Působnost politického co vodoprávního úřadu omezena jest pouze na úpravu poměrů vodoprávních, normovaných vodním zákonem.

Nemůže tudíž politický úřad rozhodovati o otázkách, náležejících do působnosti úřadu jiného. Leč jest zajisté mnoho případů, kdy vodoprávní úřad bude museti při řešení otázky nesporně do jeho kompetence náležející, ventilovati otázku jinou, zejména pak čistě soukromoprávní, aby získal pro své rozhodnutí nutný předpoklad, praejudic.

Zásadně platí, že praejudiciální otázku zodpoví si pro svoji potřebu (pro budoucí svoje rozhodnutí) ten úřad, který povolán jest k rozhodnutí hlavního předmětu sporu. Zejména často bude museti politický úřad řešiti praejudiciálně otázku veřejnosti určité vody, jedná-li se o žádané povolení užívacího práva k vodě, a povolení to jest vzhledem k podaným námitkám odvislo od zodpovězení otázky, zda voda jest veřejná neb soukromá. Ovšem že výrok tento o otázce praejudiciální nemůže nabyti právní moci ani praejudikovati event. sporu soudnímu. Právě naopak platí za předpoklad vodoprávního rozhodnutí pouze po tak dlouho, dokud úřad (soud) k meritornímu rozhodnutí této otázky příslušný nerozhodne opačně.

Vodoprávní úřad není oprávněn řešiti sporné otázky, vymykající se z jeho působnosti. Z toho však neplyne, že by neměl přihlížeti k otázkám těmito na jiných právních titulech, zejména pak občanskoprávních spočívajícím, jsou-li již příslušným úřadem rozhodnuty, čili jsou-li likvidně prokázány. Dle výše řečeného nemůže vodoprávní úřad řešiti otázky vlastnictví neb držby, tudíž otázky čistě soukromoprávní, rozhodnutím, nýbrž smí si o ní jen — je-li sporna — učiniti pro vlastní potřebu praejudiciální úsudek s výhradou event. opačného rozhodnutí soudního. Tato výhrada soudní cesty ale odpadá, resp. jest právně neúčinná, když před-

ložen byl likvidní průkaz o existenci dotyčného soukromého práva, jehož likvidnost musela by býti i od soudu uznána.

Stejně nemůže vodoprávní úřad, jsou-li v řízení konsensním uplatňovány soukromoprávní námitky, činiti o nich meritorní rozhodnutí, nýbrž musí se pokusiti o vzájemnou dohodu a nezdaří-li se tento pokus, vysloviti jen, zda a pokud jest projekt přípustný se stanoviska veřejného, při čemž rozhodnutí o sporných námitkách soukromoprávních vyhradí se fóru soudnímu. Naproti tomu, jsou-li námitky tyto soukromým účastníkem uplatňované likvidní, buď že žadatel tvrzená práva účastníka uzná nebo že účastník tato práva exekvovatelnou listinou veřejnou prokáže, pak nemůže vodoprávní úřad námitky tyto ignorovati, nýbrž musí položit je za podklad svého rozhodnutí a po případě i žádaný konsens odepřít, porušoval-li by tato práva a nelze-li jich (pro nedostatek potřebné kvalifikace žadatelovy) vyvlastniti.

Zákon na několika místech (na př. §§ 44., 94.) ukládá vodoprávnímu úřadu, aby v první řadě přihlížel k event. existenci právoplatných závazků třetích osob neb úmluvám a nabytým právům, aneb přímo nařizuje vodoprávnímu úřadu, aby předem pečoval o docílení dohody účastníků (§§ 84., 88.). Jest rozřešiti otázku, který úřad povolán bude k tomu, aby rozhodoval o platnosti takovéto dohody a event. k dožádání jedné strany se postaral o její plnění cestou donucovací.

Pokud oboru vodního práva se týče, nutno ve směru tomto rozeznávati mezi úmluvami veřejno- a soukromoprávními. Vzhledem k ustanovení § 75. nelze pochybovati o příslušnosti vodoprávního úřadu k rozhodování otázky platnosti a vykonatelnosti úmluvy veřejnoprávní, t. j. takové, která má za předmět „užívání, svádění neb hrazdění vody“ vodním zákonem normované a uzavřena byla za intervence vodoprávního úřadu. Tím, že vodoprávní úřad při jejím uzavření intervenoval a proti úmluvě té nečinil námitek, resp. ji schválil se stanoviska veřejného zájmu, jehož ochrana mu dle zákona přísluší, položil úřad úmluvu tuto na místo svého rozhodnutí úředního. Zaujímá tudíž úmluva tato místo vodoprávního rozhodnutí a k rozhodování sporů z úmluvy této plynoucích jest povolán úřad vodoprávní.

Naproti tomu byla-li mezi stranami uzavřena dohoda buď vůbec o vodoprávních poměrech, vodním zákonem nenormovaných (na př. smlouva mezi vlastníkem rybníka a mlynářem o odběru v rybníce uzavřené, tudíž čistě soukromé vody) anebo sice o těch poměrech, které vodním zákonem jsou upraveny, leč bez intervence vodoprávního úřadu, jest úmluvu tuto považovati za ryze soukromoprávní, podléhající kognici řádných soudů.

Ježto o sporné často otázce soudní a politické kompetence pojednáno bylo obšírněji při výkladu jednotlivých zákonných ustanovení, postačí snad stručné načrtnutí výše naznačených zásad všeobecných a poukázání na vysvětlivky uvedené v §§ předcházejících.

Stejně učiněna byla již zmínka o příslušnosti úřadů silničních a stavebních a zde bylo by jedině pojednati o otázce sporné často příslušnosti úřadů vodoprávních a železničních.

Dle předpisu železničního koncesního zákona z 14. září 1854 č. 238 ř. z. jest k udělení povolení (konsensu) pro stavby železniční výhradně příslušno ministerstvo železnic. Leč z ustanovení §§ 6., 9., 10a tohoto zákona a z ustanovení §§ 4., 16. a 17. nařízení z 25. ledna 1879 č. 19 ř. z. zcela zřejmě vysvítá, že tato kompetence ministerstva železnic omezuje se jen na ony otázky, které vztahují se na stavbu samu. Ježto obsáhlejší kompetence ministerstva železnic nedá se z těchto předpisů odvoditi, nemůže se v těch případech, v nichž se nejedná vůbec aneb pouze o konsentování stavby, nýbrž o řešení jiných otázek právních, řídití buď vůbec aneb ne výlučně dle formálních předpisů o povolování železničních staveb; naopak musí ten úřad, který jest zákonem k řešení oněch právních otázek příslušný, zavésti řízení k účelu tomu předepsané a rozhodnutí vydati.¹⁾

Dle toho, jedná-li se o řešení otázky vodoprávní, vodním zákonem normované a nikoli jen o povolení stavby železniční, nutno považovati železniční erár jako za kteroukoli stranu soukromou, která za propůjčení vodního práva užívacího musí u vodoprávního úřadu zažádati.

Vodní zákon nemá ustanovení, dle něhož by byl vodoprávní úřad povinen, aby v tom právním poměru, který dle

¹⁾ Srov. Budw. 5094 A ai 1907.

svého obsahu neb charakteru nepatří jen pod normu vodního zákona, nýbrž i pod ony předpisy, jichž provádění vyhrazeno jest jiným úřadům (na př. živnostenským, stavebním), stáhl kompetenci druhých úřadů na sebe a posoudil dotyčný právní poměr se stanoviska všech těchto směrodatných předpisů a všechny dotyčné právní vztahy jedním rozhodnutím upravil. Právě naopak poukazuje § 75. slovy „dle tohoto zákona“ výslovně vodoprávní úřad, aby se při své úřední činnosti omezil na použití norem vodoprávních a tudíž — pokud se jedná o zkoušení přípustnosti vodního díla — jediné zkoumal, zda a pokud projektované dílo jeví se přípustným dle předpisů vodního zákona, neb musí býti dle nich omezeno neb zcela vyloučeno. Stejně stanovisko vyjádřeno jest též § 85., jímž se zřetelem k vodním podnikům, které současně přicházejí v úvahu co živnostenské provozovny, jest pouze nařízeno, aby bylo řízení živnostensko- i vodoprávní najednou provedeno, z čehož a contr. plyne, že rozhodnutí samo má býti již rozděleno a vyneseno se stránky živnostenské úřadem živnostenským, se stránky vodoprávní pak úřadem vodním. Jedná-li se o dílo, na které vztahují se vedle předpisů vodního zákona současně i předpisy stavebního řádu, musí se vodoprávní úřad omeziti na zkoumání přípustných projektů se stanoviska vodoprávního, aniž by směl se zabývati otázkami náležejícími do výhradní kompetence úřadů stavebních.²⁾

§ 76. Místní příslušnost úřadů vodoprávních.

Příslušný podle rozumu toho zákona je politický úřad toho okresu, v němž stroj je položen aneb zřízen býti má. Povolovati k stavbám a převozům veřejným v tekoucích vodách, pokud se jich užívá k plavení lodí a vorů, jest vyhrazeno politickému řízení zemskému.

Kdyby obec, ježto politickou správu vykonává, sama podnikla zřízení díla vodního, má vyšší politický úřad, pod nímž jest postavena, bez rozdílu vody, k níž se to vztahuje, úřad řídití a rozhodnouti, zda-li zřízení dovoliti lze.

Týká-li se podniknutí několika okresů správních těže země aneb několika zemí, má úřad, v jehož obvodě hlavní stroj

²⁾ Srov. Budw. 11504 A ai 1916.

podniknutí položen jest, smluviv se s úřadem, jehož se jinak týče, a jest-li třeba za spolupůsobení téhož úřadu řídití a vynésti rozhodnutí, aneb, nesjednají-li se úřady, k nimž to sluší, má záležitost býti předložena představenému vyššímu úřadu, aby o tom rozhodl.

V § 75. povolány jsou všeobecně politické úřady ke správě a rozhodování ve všech záležitostech, které dle vodního zákona týkají se užívání, svádění neb hraždění vody, aniž by bylo určeno, kterým politickým úřadům jest v konkrétním případě příslušnost vyhrazena. Toto bližší určení vysloveno jest § 76., který prohlašuje za pravidlo, že příslušný jest politický úřad toho okresu, v němž dílo vodní jest položeno nebo má býti zřízeno.

Jest nesporno, že tímto zákonným určením nejsou dotčeny všechny vodoprávní záležitosti, uvedené v § 75., ježto přece všechny právní poměry, které mají se upravovati neb projednávati dle vodního zákona, nevztahují se na existenci neb provoz nějakého díla. Jest tudíž nutno znění prvé věty § 76. dáti výklad extensivní v tom směru, že politický úřad okresní jest co prvá vodoprávní instance příslušný ve všech těch záležitostech, které mají býti posuzovány dle ustanovení vodního zákona, pokud zákon sám nestanoví výjimek.¹⁾

Pokud pro určení kompetence okresního politického úřadu přichází v úvahu skutečně vodní dílo, jest pod pojmem tím rozuměti ono vodní zařízení, kterým má býti dosažen účel podniku. Pro stanovení místní příslušnosti jest nerozhodno, zda vodní dílo vykonává neb vykonávati může vlivy a účinky vzhledem k souvislosti vodního toku na vzdálenější trať vodní.

Z pravidla, že místně příslušným k projednávání vodoprávní záležitosti jest ten okresní úřad politický, v jehož obvodě leží (projektované) vodní dílo (neb dotyčná trať vodní, na př. při sporu dle § 15.), stanovil zákon sám v § 76. tři výjimky a čtvrtá připojena byla zákonem ze dne 30. června 1884, č. 117 ř. z. (zákonem o opatření k neškodnému svádění horských vod).

I. výjimka obsažena jest již v prvním odstavci § 76., který praví, že „povolovati k stavbám a převozům

¹⁾ Srov. Budw. 1367 A ai 1902.

veřejným v tekoucích vodách, pokud se jich užívá k plavení lodí a vorů, jest vyhrazeno politickému řízení zemskému“.

Normou touto vyslovena byla příslušnost zemského úřadu politického co první instance, jedná-li se o konsentování děl (včetně veřejných převozu) a jich změn na splavných řekách, rovněž i o rozhodování sporů, které z podnětu takovýchto konsensů povstanou.

Účel tohoto zákonného ustanovení spočívá v záruce jednotné úpravy splavných řek a zachování jich splavnosti. Pokud jedná se o vodní díla v tratích přímo plavbou používaných, jest zajisté účelno, aby o jich přípustnosti rozhodoval v první instanci úřad, jehož obvod vztahuje se na celou splavnou trať říční, takže směrnice pro povolení děl a zařízení na téže toku řízeny budou s hlediska jednotného. Leč ustanovení toto má další své právní konsekvence. Dle § 2. jsou řeky a velřeky od toho místa, kde po nich počínají jezdit lodě nebo vory, i s vedlejšími rameny svými statkem veřejným. Dle tohoto § tvoří řeka od místa, kde na ní počíná plavba lodmi neb vory, celek a řece přísluší ve všech jejích částech stejná právní povaha, ať části tyto jsou zcela neb částečně splavné, ať zcela nesplavné.

Musí býti předpokládáno, že pojetí § 76. bylo zvoleno vzhledem k ustanovení § 2. a že tudíž slova tohoto §, „v tekoucích vodách, pokud se jich užívá k plavení lodí a vorů“ jest aplikovati nejen na tu trať vodního toku, po které plavba se skutečně provozuje, nýbrž na celou řeku od místa, kde její užívání k plavbě počíná, bez ohledu na to, zda část přicházející v konkrétním případě v úvahu, jest skutečně používána neb může býti používána k plavbě či nikoliv.

Jest tudíž příslušný ke konsentování vodního díla neb jeho změny i opravy²⁾ i v mlýnském náhonu ze splavné řeky odvedeném v první instanci zemský úřad politický. Ovšem a to zcela pochopitelně kolísá v tomto směru praxe, ježto ve skutečnosti není důvodu pro to, aby pro povolování děl a jich změn v takovém pobočném rameni splavné řeky projektovaných musel v první instanci rozhodovati bezvýjimečně zemský politický úřad, ježto nelze předpokládati, že by vliv tako-

²⁾ Srov. Bohuslav 3172 ai 1924.

vého díla byl pro splavnost řeky významu tak značného a ježto zpravidla by zemský politický úřad — třeba i v druhé instanci — o přípustnosti díla rozhodoval.³⁾

Výjimečné vyhrazení kompetence zemského politického úřadu co první instance vodoprávní pro konsentování vodních děl na řekách splavných a k rozhodování sporů z těchto konsensů vznikajících nesmí býti rozšiřováno na úpravu jiných vodoprávních poměrů na těchže řekách. Platí to speciálně pro řízení trestní, i když toto jest zavedeno pro přestupek §§ 21. neb 44. proto, že vodní dílo, zemským politickým úřadem konsentované, nebylo zřízeno neb není udržováno ve stavu konsensu odpovídajícím. V těchto případech jest bezesporně příslušný okresní politický úřad k provedení trestního řízení a k event. vydání příkazu, aby dílo bylo upraveno, rekonstruováno. Leč k povolení nařízené a na základě nařízení stranou projektované rekonstrukce povolán jest v první instanci zemský úřad politický, ježto jedná se o konsentování (změny) díla na řece splavné.

Stejně nelze pochybovati, že okresní politický úřad bude v první instanci rozhodovati o tom, zda a v jakém rozsahu jest přípustné obecné užívání na splavné řece, zda a pokud omezeno jest policejními předpisy neb subjektivními právy vodními.

Z ustanovení §§ 78.—86. vysvítá, což ostatně odpovídá i povaze věci, že pokud zákon sám nic jiného nestanoví, jest ten úřad, který jest povolán ve vodoprávních záležitostech k rozhodování v první instanci, příslušný i k provedení vodoprávního řízení, sloužícího za podklad tomuto rozhodnutí. Z toho však nelze odvozovati, že by snad zemský politický úřad nemohl k provedení šetření delegovati okresní úřad politický, který nad to může zmocniti, aby ex commissione udělil povolení k neodkladným pracím. Touto delegací není však přenesena působnost zemského úřadu politického na úřad podřízený, který stává se delegací touto pouze výkonným orgánem úřadu zemského. Jest to obdobný případ toho, když okresní úřad politický zmocní dle pátého odstavce § 84. starostu obce, aby to neb ono úřední řízení provedl. Rozhodnutí zůstává vyhrazeno úřadu, který dele-

³⁾ Srov. Budw. 2812 A ai 1904.

gaci vyslovil, a jest tudíž i odvolání proti takovému rozhodnutí podati u zemského úřadu politického co u instance první.⁴⁾

II. výjimka z pravidelné kompetence okresního úřadu politického stanovena jest pro případ, že by obec, pověřená politickou správou, vystoupila sama co podnikatelka vodního díla. Zde dle zákona přechází jurisdikce této obce na vyšší (zemský) politický úřad.

I u této výjimky nutno použití výkladu extensivního, má-li býti dosaženo cíle zákonem zamýšleného, a rozšíření přenesení pravomoci na vyšší úřad nejen pro případ, kdy jedná se o udělení konsensu projektovanému dílu, nýbrž i na všechny ty případy, kde obec vystupuje ve vlastnosti co podnikatelka určitého vodního díla, tudíž ve všech případech, kde přicházejí v úvahu právní vztahy k dílu, nad nímž obci přísluší právo disposiční. Úmysl zákona jest ten, aby obec nevystupovala najednou co strana a soudce, nebo co podnikatel a úřad.⁵⁾

Ježto však každé obci přísluší jurisdikce pouze ve vlastním obvodu, jest jasno, že takové přenesení působnosti nastává jen tehdy, když vystupuje obec co podnikatelka ve svém vlastním správním obvodu, že však jest vyloučeno tehdy, jedná-li se o obecní vodní podnik, ležící ve správním obvodu cizím.⁶⁾ V tomto případě projednává vodoprávní záležitost ten okresní úřad politický, v jehož obvodě dílo leží, není-li snad zde výjimky sub I. stanovené pro splavné řeky.

III. výjimku obsahuje poslední odstavec § 76., když jedno a totéž dílo (na př. vodovod) vztahuje se na několik správních obvodů téže země nebo na země různé.

V tomto případě prováděti má vodoprávní řízení a vynésti rozhodnutí ten okresní úřad politický, v jehož obvodu leží hlavní část vodního díla, ovšem ve srozumění s ostatními zúčastněnými politickými úřady. Nedojde-li k dohodě mezi těmito úřady, má býti záležitost předložena nadřízenému vyššímu úřadu, aby o ní rozhodl.

⁴⁾ Srov. Budw. 11711 A ai 1917.

⁵⁾ Srov. Budw. 1367 A ai 1902.

⁶⁾ Srov. Budw. 10235 ai 1896.

Nemohou-li se zúčastněné úřady dohodnouti o tom, v kterém okrese jest hlavní část díla, a který úřad tudíž jest místně k projednání a rozhodnutí příslušný, nutno kompetenční tento spor předložiti k rozhodnutí zemskému úřadu politickému, který dle volného uvážení formálním nálezem, podléhajícím opravným prostředkům, určí ten úřad, který má jednání ve srozumění s ostatními zúčastněnými úřady vésti. (§ 76., odstavec třetí). V tomto případě jest rozhodnutí zemského politického úřadu pravým rozhodnutím v otázce příslušnosti a dotýká se stran na řízení zúčastněných, které, byť i právo, které oběma okresními úřady má býti použito, bylo totéž, přece jen dotčeny jsou ve svých procesuálních právech, jestliže nepřislušný úřad vydá rozhodnutí v první instanci. Nikdo nemůže býti nucen, aby přijímal rozhodnutí od úřadu nepřislušného.⁷⁾

Často, zejména při vodovodech podzemních, bývává sporné, zda lze považovati rouru v zemi položenou za součást díla. V tomto směru třeba uvážiti toto:

Vodní zákon mluví o vodních užívacích dílech na více místech (§§ 17., 19., 21., 28., 44., 70.). Nikde však není znění takové, že by pojem díla měl býti omezen jen na taková zařízení, která slouží tomu, aby byla voda z pramene jata neb z veřejné vody odvedena aneb tam za účelem odvedení vzduta. Především třeba poukázati na ustanovení § 28. lit. b), kde držitel vodního užívacího díla jest poskytnuta možnost, aby v případě potřeby získal cestou expropriace práva používati cizích pozemků k dalšímu vedení vody. Zde se právě o tom mluví, že držitelé pozemků musí dovoliti za přiměřenou náhradu zříditi na nich služebnosti k tomu konci, by voda přes jejich pozemek z jedné končiny na druhou se vedla a zřídily se tam „stroje a opatření, jichž k tomuto vedení vody potřeba“. Povinnost § 44. uložená vlastníku děl neb tomu, kdo děl používá, aby „stroje k užívání vody v dobrém způsobu choval“, pojímá bezpochyby i závazek, aby od místa, kde voda byla jata, bylo rourové vedení udržováno v řádném stavu. Rovněž jest jisto, že poškození roury jest trestno dle § 70., který v prvním odstavci prohlašuje jakékoli poškození neb porušení vodních staveb za polní pých.

⁷⁾ Srov. Budw. 9245 A ai 1912.

Rourovod tvoří tudíž podstatnou součást celého díla a bez něho nemůže býti dílo účelně provedeno.⁸⁾

IV. výjimku z pravidelné místní příslušnosti ve vodoprávních záležitostech tvoří zákon o opatřeních k neškodnému svádění horských vod ze dne 30. června 1884, č. 117 ř. z.

O projektu provede sice okresní úřad politický komisionelní jednání, leč jednací protokol i se všemi příslušnými pomůckami a s dobrým zdáním předloží politickému úřadu zemskému, který rozhodne o projektu vůbec a jeho jednotlivých částech, resp. o vyvlastňovacích a jiných opatřeních, která pro jeho provedení mají býti vykonána, jakož i o náhradách s tím spojených.

Pokud jde při provádění schváleného již projektu o dodatečná vyvlastnění materiálů, nalézající se na pozemcích pracovního pole neb na pozemcích sousedních, a o uložení přechodných služebností dle § 3, l. c., rozhoduje v první instanci okresní úřad politický.

§ 77. Přípravné práce.

Jest-li třeba, aby se předsebraly, než vodní stavba začne, práce na cizích pozemcích, a nechce-li vlastník těch pozemků toho dovoliti, má podnikatel žádati, aby mu politický úřad dal povolení, v kterém ten úřad vykonání těch prací přiměřenou lhůtu položí, a vymíniti může, aby napřed náhrada, ač jest-li jaká, byla na jisto postavena.

Dříve než podnikatel bude moci přikročiti k vlastnímu provedení díla, bude často nucen provésti určité přípravné práce, aby projekt mohl býti vypracován a aby bylo lze posouditi, zda zamyšlený projekt jest řádně a hospodárně proveditelný. Téměř před vypracováním každého aspoň většího projektu bude třeba provésti odborné měření a nivelisování. Aby nepouštěl se projektant do zřizování nákladných staveb, které snad později ukázaly by se bezúčelnými tím, že hlavního předpokladu jich, vody, by se nedostávalo, jest nucen provésti sondování půdy, práce vrtací, aby zjistil, zda, kolik a jaké

⁸⁾ Srov. Budw. 9975 A ai 1913.

jakosti byla by voda k dispozici. K těmto přípravným pracím, pokud je projektant provádí na svém pozemku neb se svolením vlastnickým na pozemku cizím, není potřebí úředního povolení pod tou podmínkou, že přípravné tyto práce nejeví účinky vytčené v § 17. Mohou totiž i někdy takové přípravné práce ukázati se nutnými, které dlužno provésti na vodě a které mohou — třeba i jen na dobu zcela obmezenou — vykonávati vliv na povahu, tok aneb výšku vody veřejné neb přivoditi nebezpečí břehům aneb dotýkati se cizích vodních práv.

V tomto případě jest uvážiti, že zákon v předpisech o řízení o vodoprávních projektech nečiní rozdílu mezi díly, která mají býti trvalá, a díly, jichž použití projektováno jest jen na krátkou přechodnou dobu. Vzhledem k tomu nebude lze takové přípravné práce subnomovati pod normu § 77., nýbrž vztáhnouti na ně všechny ty všeobecné předpisy, které platí pro konsentování vodního díla. Pro takové předběžné práce, které mohou vykonávati byt jen na krátkou dobu výše uvedený vliv na veřejnou vodu aneb na cizí vodní práva, bude tudíž třeba řádného řízení vodoprávního jako pro projekt definitivní.¹⁾

Mají-li vlastní přípravné práce (na př. sondování půdy) býti provedeny na pozemku cizím a vlastník tohoto pozemku nechce jich projektantu dovoliti, může tento žádati dle § 77. politický úřad o dopomoc.

Za tím účelem není třeba předložiti politickému co vodoprávnímu úřadu detailní projekt zamyšleného (definitivního) vodního díla, který by se hodil pro řízení koncensní²⁾, nýbrž postačí udání účelu, za jakým a v jakém rozsahu mají býti přípravné práce prováděny. Zákon nevyžaduje, aby hlavní projekt byl ve směru národohospodářském převážného významu neb veřejně prospěšný. Oprávnění dle § 77. přísluší každému projektantu vodního díla.

Vodoprávní úřad rozhoduje o podané žádosti, jíž vzhledem k obsahu sluší považovati za žádost o povolení časově obmezené expropriace, jest povinen zavésti o žádosti místní šetření a v něm poskytnouti expropriátu možnost, aby se vyjádřil o obsahu, rozsahu a nutnosti žádaného povolení.

¹⁾ Srov. Budw. 3017 A ai 1904.

²⁾ Srov. Budw. 10722 A ai 1915.

Expropriát může v uvedených bodech odůvodněnost žádosti popírat, může dále požadovati složení kauce žadatelem za škodu mu pracemi těmi vzniklou a dožadovati se, aby vodoprávní úřad učinil takové opatření, aby expropriát byl chráněn proti zbytečnému ohrožování svého majetku.

Ježto řízení toto omezeno jest pouze na zjištění přípustnosti žádaného povolení k provádění přípravných prací na cizím pozemku, nelze v něm činiti námitek proti meritů věci, proti projektované stavbě vodního díla ani brániti se námitkou, že voda, která hlavním dílem má býti odváděna, jest pro oprávněnce nepostradatelná. Otázky tyto související s hlavním projektem, vyhrazeny jsou pozdějšímu řádnému vodoprávnímu řízení.

Politický úřad vyslechna obě strany a dobrozdání znalce stanoví rozhodnutím, podléhajícím pořadu instančnímu, zda žádané povolení se uděluje a jakými podmínkami se váže.

Rozsah povolení bude se řídití zajisté zásadou v expropričním řízení všeobecně platnou, že expropriace, zásah to do cizí právní sféry, nesmí jíti nikdy přes nejnужnější potřebu expropriantovu. Že ovšem bude lze na př. povoliti i vykácení stromů na cizím pozemku, nebude-li možno jinak nivelisování provésti, jest nepochybné.

Povolené přípravné práce na cizím pozemku musí býti dle možnosti v rozhodnutí specialisovány a vždy třeba v rozhodnutí stanoviti přiměřenou propadnou lhůtu, do kdy musí býti provedeny. Zda lhůta tato jest prodlužitelná, zákon nestanoví, avšak analogicky dle § 29. nutno považovati lhůtu tuto za propadnou, což ovšem nevádí tomu, aby na novou žádost projektantovu uděleno bylo povolení nové, obsahově s prvním třeba zcela totožné.

Český text zákona praví, že politický úřad může vymíniti, aby napřed náhrada, ač jest-li jaká, byla na jisto postavena. Znění tohoto textu jest nejasné proti německému: „die politische Behörde kann die Bewilligung von der früheren Sicherstellung abhängig machen“. Může tudíž úřad dle volného svého uvážení učiniti své povolení závislé na tom, že žadatel předem složí jistotu číselně stanovenou, zejména tehdy, když lze se obávati, že by pozdější vymáhání náhrady na žadatelí bylo spojeno s pochybným výsledkem.

Za omezení svého vlastnického práva může expropriát požadovati náhradu, kterou politický úřad, uděluje povolení, po vyslechnutí znalců stanoví dle § 87. s tím účinkem, že, není-li ta či ona strana s výší její spokojena, může se dožadovati soudu za definitivní stanovení výše náhrady.

Jak již výše uvedeno, lze proti požadovanému povolení přípravných prací namítati, že práce ty nejsou buď vůbec neb v žádaném rozsahu nutny, nikoli však naříkati celkový projekt. Stejně nelze požadovati v tomto případě náhrady za zamýšlené vyvlastnění vody neb uložení trvalých služebností, nýbrž pouze za škodu, přípravnými pracemi a nikoli snad hlavním projektem působenou.³⁾

§ 78. Náležitosti žádosti za konsentování vodního díla.

Žádá-li někdo za povolení, aby mohl užívati vody, aneb aby mohl vystavěti stroje k užívání a svozování vody a k bránění vodě, má podati žádost svou politickému úřadu podle § 76. příslušnému, v které žádosti, ač není-li to neb ono, co dole jest položeno, samo sebou aneb dle uvážení úřadu, kterému se žádost podala, při některém podniknutí zbytečno, buď kromě plánů a výkresů vysvětlujících a od znalce sdělaných obsaženo:

a) k čemu stroje, v jaké míře a při které vodě stavba stroje aneb díla podniknuta býti má, a kolik vody k tomu bude třeba;

b) kterak na základě plánu stavěti se bude;

c) jakých užitek jest se nadíti do stroje a jaké škody se jest obávati, když ho nebude;

d) vytýkati jest všechny, kteří právo k vodě mají, a všechny, jichž práv se týče podniknutí, jež se zakládá, a pro nesli-li se nějak, jak se prohlásili;

e) jmenovati jest pozemky a vodní díla, jež by měly odstoupeny aneb služebnostmi zavazeny býti a či jsou.

Podniká-li to dílo společenstvo, mimo to

f) jmenování budte ti, kteří k podniknutí přestoupiti mají; při zřizování strojů k vysušování a k svlažování půdy budiž

³⁾ Srov. Budw. 302 A ai 1901.

vytčena velikost povrchu pozemků účastníkům náležitých, při stavbách ochranných a upravovacích pak buď poznamenáno, jakou cenu má vlastnost, které náleží chrániti;

g) přiložen buď znalcem ověřený rozpočet nákladu na zřízení a zachovávání staveb potřebného, konečně

h) vypočítány buďte prostředky k uhrazení potřebného nákladu.

Ježto udělením vodoprávního konsensu zakládá se pro projektanta pevné subjektivní právo, které snad v určitém směru zasáhá do existujících již práv vodních a do veřejného zájmu, nařizuje zákon pro udělení konsensu zvláštní vodoprávní řízení, jímž má být zjištěno, zda projekt vůbec aneb za jakých podmínek jest slučitelný s veřejným zájmem a s kolidujícími s ním snad zájmy třetích vodních oprávněnců. Jest tudíž samozřejmo, že, má-li vodoprávní úřad řádně a spravedlivě úkol svůj splniti a na jedné straně podporovati účelné a národohospodářsky odůvodněné co nejširší využití vodních sil a na druhé straně chrániti jak zájem veřejný, tak i nabytá již práva vodní, musí sám být předem o projektu dobře informován a rovněž interesenti mají zákonné právo na to, aby o způsobu, obsahu, rozsahu a významu projektu mohli nabytí přesné představy ještě před vlastním kontradiktorním řízením. Jest zajisté plně odůvodněno, aby jak úřad, tak i zájemníci přišli k řízení vodoprávnímu připraveni.

Z důvodu toho nařizuje § 78. projektantu, jakým způsobem má svoji žádost instruovati. Ustanovení § 78. a násl. platí analogicky i pro všechny ostatní žádosti neb podání, projednávání a rozhodnutí v záležitostech, kde jedná se o užívání, vedení neb hrazení vody, na př. o rozšíření neb změnu vodního užívacího práva, o přenos jeho na jinou nemovitost, provozovnu neb osobu dle § 26., o povolení k přeložení vodovodu dle § 49., zakládání vodního družstva, o změnu vodního díla, zejména též pro žádosti za expropriaci a nucené vyhrazení služebnosti, za propůjčení vodního přebytku, dělení vody a p.

V ostatních vodoprávních záležitostech, na př. pro svémocné rušení (§ 72.), platí předpisy §§ 78. a násl. jenom obdobně.¹⁾

¹⁾ Srov. Budw. 4788 A ai 1906.

Zákon vypočítává v § 78. řadu náležitostí, jaké má žádost o propůjčení vodního práva vykazovati, avšak současně praví, že norma jeho není kategorickým příkazem, nýbrž že ta neb ona náležitost žádosti může se jeviti dle povahy projektu neb dle uvážení úřadu zbytečnou. Z důvodu toho nelze považovati za bezpodmínečný příkaz, aby k žádosti byly vždy připojeny plány a výkresy odborníkem zhotovené. I to posoudí úřad dle volného uvážení.²⁾ Není rovněž vyloučeno, aby nedostatek projektu byl na podnět zájemníků teprve při řízení samém odstraněn.³⁾

Jest ovšem samozřejmým požadavkem, aby žádost o propůjčení vodního užívacího práva vyznačovala aspoň účel a rozsah díla a množství vody projektem požadované. Zda však úřad zamítne žádost ani těmto požadavkům nevyhovující a limine, či vyzve-li stranu k doplnění, ponecháno jest volnému jeho posouzení. Jest v samotném zájmu strany, aby svoji žádost co nejúplněji instruovala.

V pravidelných normálních případech bude zajisté úřad požadovati nejen předložení potřebných plánů a technické zprávy, která mimo vlastní technický popis díla udává vodu, o niž jde, množství požadované v sekundových litrech a národohospodářský význam projektu, nýbrž i seznam projektantu známých interesentů na téže vodě, jichž práv se může projekt dotýkati a mimo to, kde toho bude třeba, i přesné odůvodnění a udání rozsahu požadované expropriace. (O dalších záležitostech žádosti za povolení družstevního projektu a donucení zdráhající se menšiny ke vstupu do tvořícího se družstva viz výklad §§ 90.—93.)

Pokud plánů a výkresů se týče, doporučuje Peyrer, kde povaha podniku ten neb onen plán sama nevyklučuje neb není zbytečným, požadování těchto plánů:

1. Situační náčrtek díla a vody s vyznačením těch cizích děl a pozemků, na něž projektované dílo bude míti vliv s udáním parcelních čísel. Náčrtek ten lze provéstí kopíř katastrální mapy.

²⁾ Srov. Budw. 2570 A ai 1904.

³⁾ Srov. Budw. 3056 A ai 1904.

2. Podélný profil (nivellement) té části vody, která jest dotčena vzduťm, a to dle nejnižšího, středního a nejvyššího stavu vody.

3. Příční profil vodního toku.

4. Při zřízení zdýmadla plán jeho i výpustě.

5. Při zřízení neb změně hnacích strojů příční profil přítoku a odtoku a plán hnacího stroje.

Plány (i technickou zprávu, tvořící integrující část plánů) podati třeba nejméně dvojmo, ježto jeden výtisk vrátí se po vyřízení žádosti straně, druhý uloží se do sbírky listin při vodní knize zřízené.

Řádně instruovaná žádost budiž podána u toho úřadu, který jest dle § 76. příslušný, tudíž, pokud splavné řeky se týče, u zemského politického úřadu. Byla-li omylem podána u instance nepříslušné, postoupí ji tato úřadu, který jest povolán o žádosti rozhodovati.

§§ 79. – 81. Předběžné šetření o žádosti.

§ 79. Vychází-li již z obsahu žádosti a příloh k ní podaných způsobem nepochybným, že podniknutí z veřejných příčin dovoliti nelze, budiž žádost bez dalšího řízení zavržena; mimo tento případ dá politický úřad podniknutí, o které běží, znalcům, jest-li třeba, na samém místě zkoušeti a při tom tyto věci na jisto postaviti:

a) dá-li se podniknutí vůbec a jak nejpříhodněji ve skutek uvésti;

b) jaké užítky a škody lze očekávati, v jakém poměru jest užitek ke škodě, a zvláště při podniknutích, jimiž nastane škodlivá změna v podstatě vody, zdali vzejde osobám třetím nepatrná neb velká obtíž neb škoda, pak zda-li by se snad mělo povoliti zřízení podniknutí toho toliko tehdy, když bude dána určitá náhrada těm, jimž škoda vzešla;

c) může-li tolik vody, kolik se jí žádá, svozovati bez újmy posavadních práv k užívání vody a může-li se jí k tomu, k čemu se bráti bude, užívati bez nebezpečství obecného dobrého;

d) zda-li vodní zřízení, za něž se žádá, jsouc ustanoveno v prospěch podniknutí průmyslového, nebude příčinou, z které

by vody k rolnickým potřebám nikterak užívati nebylo lze, a zda-li oběma těm prospěchům sobě odporujícím nedalo by se vyhověti tak, že by průmyslné podniknutí na jiné místo při téže vodě, avšak bez újmy průmyslného podniknutí přišlo k přeložení;

e) jest-li třeba, aby cizí majetek byl postoupen aneb zavazen, pak mají-li k podniknutí býti přivzaty ještě jiné cizí pozemky, pak pokud-li náhradu za to dávati jest.

§ 80. Vzejdou-li pochybnosti o tom, zda-li bude možná toho, k čemu směřuje, dojíti vůbec aneb dojíti tak, jak jest vytknuto, má se to dáti věděti podnikatelům, aby se o pochybnostech pronesli.

§ 81. Není-li žádná taková pochybnost ani obecně dobré žádosti na odpor, aneb trvají-li žadatelé, nemajíce zření k pochybnostem oznámeným, na tom, by se přece šlo podle plánu, má se dále řídití buď řízením provolacím (ediktálním) aneb stručným.¹⁾

Účel § 79., upravujícího předběžné šetření po podání náležitě instruované žádosti a před vlastním ústním (komisionálním) řízením dle § 84., jest dvojitý: V první řadě třeba zjistiti, zda projekt není snad v takovém rozporu s veřejným zájmem, že jeví se účelným žádost hned ještě před zahájením vlastního kontradiktorního řízení zamítnouti, když tudíž z důvodu veřejného dobra jest absolutně vyloučeno očekávati, že by rozhodnutí vodoprávní vyzniti mohlo pro projektanta příznivé. V druhé řadě pak má se vodoprávní úřad event. předem přesvědčiti o účelnosti a proveditelnosti projektu a za tím cílem vyšetřiti jednotlivé, zákonem podrobně uvedené otázky. Na základě tohoto předběžného vyšetření vyzve event. úřad žadatele k doplnění neb změně projektu a když tudíž veškery přípravy pro vlastní řízení komisionální, tvořící stěžejní bod celého konsensního řízení, jsou hotovy, přikročí k vypsání tohoto řízení.

Ježto stále silněji a silněji jeví se snaha, aby vodních sil co nejvíce bylo využito, mají vodoprávní úřady jednak za povinnost snahu tu podporovati, jednak však býti pamětlivy toho, že vodoprávním konsensem založeno bude na řekách

¹⁾ Na Moravě „..... z pravidla řízením provolacím, výjimečně stručným.“

veřejných, tudíž na veřejném statku, pevné subjektivní právo jednotlivcov a že tudíž jest více než odůvodněno, aby zřízením žádaného vodního práva nebyl porušen zájem veřejný. Vzhledem k tomu vydalo ministerstvo orby výnosem z 1. srpna 1910 č. 24930 instrukci vodoprávní úřadům, otištěnou též v Žaludově komentáři na str. 688.—695., jakým způsobem má býti veřejný zájem při povolování vodních děl hájen.

Ježto zřizování vodních pohonných děl může vykonávati značný vliv na poměry celého vodního toku, potřebují při zkoušení projektu důkladného prozkoumání otázky, jaký účinek budou projektovaná díla jeviti na poměry povodňové, na udržování břehů, na zachování vody (kvantitativně i kvalitativně) obcím, osadám i majitelům sousedních pozemků a p. Zejména nutno zevrubně vyšetřiti pravděpodobné účinky projektovaného díla v ohledu zdravotním na zásobování pitnou vodou, na splachování odpadkových kanálů, na možnost zabahnění hlouběji položených pozemků pozdvížením hladiny spodní vody následkem vzduť veřejné vody povrchové a p. K těmto šetřením má býti zpravidla přibrán orgán státní zdravotní správy.

Mimo tuto stránku zdravotní nutno předem vyšetřiti, zda uskutečněním projektu nebude snad ohrožena neb ztížena regulace a zda projekt jest slučitelný s provozováním plavby lodmi neb vory na vodě té prováděné.

Bude-li již z obsahu žádosti a příloh jejích nepochybným způsobem patrné, že projekt jest s veřejným zájmem absolutně neslučitelný, jest žádost bez dalšího řízení zamítnouti.

Jest zřejmo, že k tomuto kroku přistoupí úřad v případech výjimečných, když již ze žádosti nabude přesvědčení, že ani eventuelní změnou projektu, ani sebe obsažnějšími podmínkami konsensu nebylo by lze zájem veřejný, přednější zajisté než zájem jednotlivcův, ochrániti.

Vyjma tedy tohoto výjimečného případu přikročí úřad, jakmile žádost byla podána, k prozkoumání a objasnění projektu. Ze znění § 79. se na první pohled zdá, že před každým vlastním komisionálním řízením (§ 84.) předcházetí musí obsáhlé šetření o tom, zda a v jakém rozsahu lze předem odpovědět k všem těm otázkám, které v § 79. jsou obšírně vyznačeny.

Leč v převážné většině případů spokojí se úřad tím, že vyslechne státní stavební úřad a event. i zdravotního svého referenta o předloženém projektu a k návrhu jich vyzve stranu k nutnému snad doplnění neb objasnění projektu, ponechávaje podrobné projednání všech bodů (§ 79. a—e) vlastnímu ústnímu řízení. Z ustanovení § 79. a z jeho spojitosti s §§ následujícími vyplývá, že vodoprávní úřad jest pouze oprávněn, nikoli povinen, dáti projekt vyšetřiti znalcům, je-li to nutno, na místě samém. Není tudíž naprosto úmyslem zákona, aby každou žádost o povolení vodního užívacího díla podrobil dvojímu komisionálnímu projednání se stranami, nařízení tohoto § směřuje spíše k tomu, aby vlastní řízení bylo připraveno, event. — když o dosažitelnosti žádaného účelu povstanou pochybnosti — aby od další pravděpodobně bezvýsledné žádosti strana ustoupila (§§ 80., 81.). Vzhledem k tomu nelze spatřovati podstatnou vadu řízení v upuštění od předběžného řízení dle § 79.²⁾

Uzná-li úřad vzhledem k místním poměrům, k důležitosti a snad i rozsahu projektu za nutné, aby projekt byl ve směru jednotlivých bodů § 79. znalecky předem prozkoumán, dá šetření to provésti znalci úředními, ač není vyloučeno, že i sám svým zástupcem šetření toho se zúčastní a projektanta a event. jiné zájemníky k šetření tomu pozve. Šetření toto, jak výše podotknuto, má za účel jediné objasnění projektu, nemá naprosto ráz procesního, kontradiktorního řízení, nýbrž právě jen ráz úředního šetření, pročež vyjádření a dobrozdání znalců při něm učiněná nejsou součástí řízení se stranami prováděného, v něž měly by strany právo nahlédnouti a vzájemné vyjádření a připomínky k němu činiti. Znalci v tomto předběžném šetření fungují nikoli co znalci v technickém slova smyslu povolání k zjištění skutečného stavu za kontroly stran, nýbrž jen co poradní orgán úřadu.³⁾

Předběžné zkoušení projektu má se státi dle směrnice, stanovené jasně § 79. v bodech a) — e) a jest převážně rázu technického. Znění zákona jest dosti jasné a není potřeba proto obšírného jeho výkladu. Pouze k jednotlivým bodům jest stručně poznamenati:

²⁾ Srov. Budw. 1737 A ai 1903.

³⁾ Srov. Budw. 8320 A ai 1911.

a d a) Nevyhovuje-li snad úplně projekt požadavkům technickým neb právním, lze v přípravném řízení působiti na projektanta, aby vhodným způsobem projekt svůj upravil, neboť i opětovné změny projektu jsou v přípravném řízení přípustny.⁴⁾ Zejména bude lze působiti k tomu, aby vadná snad konstrukce projektovaného díla zaměněna byla ve výhodnější.

a d b) Z ustanovení §§ 22., 43. a 89. ve srovnání s ustanovením §§ 21. a 79. lit b), d), vysvítá, že otázka přípustnosti požadovaného konsensu jest vyvolána jen takovými účinky projektovaného díla, kterými by vznikla cizím právům pozitivní škoda. Naproti tomu nemohou býti uznány za dostatečné, aby se o ně opírala námitka proti schválení, odvozená z vodního zákona, takové změny, které přivoděny budou projektovaným dílem na dosavadních vodních poměrech (jako vliv vyššího vzduší na stav spodní vody), pokud tyto změny nemají za následek prokázatelnou škodu pro třetího. Tak daleko sáhající konsekvence nemůže býti z norem vodního zákona odvozována, ježto jest zřejmo, že každé vodní užívací dílo, zejména pak zdymadlo (stavidlo) musí přivoditi určité změny v poměrech vodního toku. Je-li proti názoru tomu namítáno, že neexistuje u nás takové sousedské právo, které by mohlo sousedícího zájemníka nutiti k trpění takových změn na dosavadních poměrech novým dílem přivoděných, lze poukázati na to, že pojem vlastnictví neobsahuje v sobě oprávnění, aby druhé osoby byly vyloučeny z provedení projektovaného podniku, který jeví se proveditelným, aniž by poškozoval předmět cizího vlastnictví neb výkon tohoto cizího práva obmezoval.⁵⁾

Jest jasno, že při předběžném a řádném zkoušení projektu jest třeba bráti zřetel na očekávané neb obávané účinky nového díla na sousední okolí v tom stavu, v jakém se nalézají v době vodoprávního řízení. Nelze tudíž zákonnou ochranu rozšířiti na ty v budoucnosti snad možné změny v používání sousedních pozemků neb na pravděpodobné určení těchto pozemků účelům stavebním, kdy (v budoucnu) objeví

⁴⁾ Srov. Budw. 14483 ai 1900.

⁵⁾ Srov. Budw. 12779 ai 1899.

se potřeba pitné vody pro tyto objekty, projektem právě projednávaným ohrožená.⁶⁾

Nelze zajisté pokládati každé znečišťování vody za nepřipustné, ježto tím bylo by zřízení většiny průmyslových, ba i zemědělských podniků vyloučeno.

Posouzení, zda v konkrétním případě nastane jen nepodstatné neb podstatné obtěžování dosavadních práv, náleží do oboru volného uvážení úřadu.⁷⁾

Při předběžném šetření bude třeba také objasniti otázku, zda bude projekt proveditelný pouze snad tehdy, když poškozovým bude poskytnuta určitá náhrada. Samozřejmě není možno, aby otázka náhrady byla již v tomto předběžném šetření úřadem stanovena. Toto možno jest teprve až ve vlastním řízení komisionálním.

a d c) Šetření v tomto směru bude velmi často třeba prováděti se zvláštní pečlivostí, ježto nejčastější námitka proti novým projektům spočívá v tom, že není v konkrétním případě žádaného množství vody k dispozici.

Úřad zkoumaje proveditelnost projektu musí přihlížeti jak k normám §§ 20., 35. a 36., aby žádaným povolením nepovstal pro obec neb osadu nedostatek vody k účelům požárním a domácněhospodářským, tak i k ustanovení § 27., kde státní správě vyhražena jest dispozice nad přebytkem vody náhony z veřejné vody odváděné, tudíž pouze tím množstvím, které pro uspokojení řádně nabytých vodních práv zůstává nepoužito. Že za účelem zjištění přebytku vodního při kolisi nového a starého práva vodního přijde k plné platnosti ustanovení § 94. lit. a), jest nepochybné a postačí na tomto místě pouze na obšírný výklad této normy zákonné poukázati.

a d d) Tato otázka jest čistě technická a má býti řešena dle konkrétního případu. Tam, kde by se projektovaným používáním vody k účelům průmyslovým znemožňovalo používání téže vody zemědělstvím, má býti dle předpisu zákona působeno na projektanta, aby podnik svůj umístil sice na témže toku, leč buď níže neb výše, kde by právě zmíněný vliv projektovaného podniku tak rušivě nebyl patrný — ovšem pod tou

⁶⁾ Srov. Budw. 3260 A ai 1905.

⁷⁾ Srov. Budw. 14768 ai 1900.

podmínkou, bylo-li by přemístění průmyslového podniku proveditelné bez újmy tohoto podniku.

Při zodpovídání otázky prospěšnosti a národohospodářského významu projektu třeba přihlížeti i k tomu, zda snad není patrný úmysl projektantův projektem tímto zabráti určitou, k významu podniku příliš značnou vodní sílu pouze za účelem spekulativním, aby nabytým vodním právem mohl obchodovati. Z důvodu toho, aby vodní síla nebyla vázána podniky často malého významu na dobu neurčitou, neobmezenou, obsahuje výše uvedená instrukce ministerstva poukaz vodoprávním úřadům, aby udělovaly vodoprávní konsensy vždy jen na určitou obmezenou dobu a to na tak dlouhou, v níž s pravděpodobností mohl by býti investovaný kapitál řádně amortisován, nikdy však u soukromníků déle než na 60 let, u zemí, okresů a obcí déle 90 let.

a d e) Posledním úkolem předběžného šetření jest zjištění, nebude-li snad k uskutečnění projektu třeba vyvlastnění pozemků neb soukromé vody (event. cizích práv) aneb uložení služebností. Samozřejmě že i v otázce expropriační má předběžné šetření ráz pouze informativní a nemůže býti v něm o přípustnosti a podmínkách nutné expropriace meritorně projednáváno.

Dle výsledku provedeného předběžného šetření postupuje úřad takto:

1. bylo-li teprve šetřením tím zjištěno (nikoli již z nahlednutí v žádost a její přílohy), že projekt takovou měrou ohrožuje zájmy veřejné, že konsentování jeho jeví se býti absolutně vyloučeno, zamítne úřad bez dalšího projednávání podanou žádost.

2. Byly-li shledány závady projektu, které pravděpodobně budou mít za následek zamítavé rozhodnutí po provedeném řízení komisionálním, jest žadatele o zjištěných pochybnostech zpravit a vyzvati ho, aby, možno-li, projekt dodatečně upravil aneb od žádosti upustil. Upraví-li projekt, aneb neupraví-li sice, ale trvá na podané své žádosti a na pokračování v řízení vodoprávním, přistoupí úřad k stanovení jednání komisionálního.

3. Stejně postupuje úřad, nebylo-li podstatných závad a pochybností v předchozím šetření zjištěno.

§§ 82. – 83. Stanovení řízení ediktálního neb stručného o projektu.

§ 82. Úřad má v řízení provolacím stručný popis podniknutí, který k plánu, v nějž nahlédnouti lze, odkazuje, dáti přibíti v obcích, jichž se týče a v obcích nejbližše mezujících a jej prohlásiti třikrát v zemských novinách, v nichž úřední vyhlášení se oznamují, při čemž má lhůtu na čtyry až i na šest neděl ke komisi ustanoviti, při které každý námítka, ač nečinil-li jich dříve, přednésti má; nebylo-li by námitek činěno, mělo by se za to, že ti, kterým záleží na podniknutí a ti, kteří mají potřebných pozemností postoupiti, aneb ti, či pozemky mají býti zavazeny, svolují k tomu. K pozdějším námítkám jejich proti tomu nebude se míti zření a vynese se nález.

Zadateli a těm, o nichž úřad ví, že jim na tom záleží, pak věřitelům zástavním a těm, kteří před tím již měli právo k služebnosti na pozemku, který se postupuje aneb služebností zavazuje, budiž vyhlášení zvláště dodáno.¹⁾

§ 83. Nežádá-li ten, kdo se o povolení uchází, za řízení provolací, a nenalézá-li úřad prohledajíc k tomu, že podniknutí jest méně důležité, žádné příčiny, aby nařídil řízení provolací,²⁾ má se řídit stručně. V stručném řízení žádného veřejného prohlášení v zemských novinách není, ale prohlášení jenom krátké má býti vyvěšeno v obcích, jichž se týče, a podnikatel a ostatní účastníci, o nichž se ví, se obesílají pod následky v § 82. dotknutými, aby se dostavili ku komisi, která nejdéle do čtyř neděl ustanovena býti má.

V takové případnosti zůstává se těm, kteří nebyli ke komisi předvoláni, alespoň osm dní před tím, počítajíc dni tyto nazpět ode dne řízení úředního, který den se však nevčítá, a kteří k řízení se nedostavili, aby námítkám svým,

¹⁾ Moravský i slezský zákon dodávají: „aniž by však opomenutím tohoto vyrozumění (moravský: „bezvýsledností doručení“) další řízení mohlo býti nařkáno.“ Dále pokračuje moravský zákon: „Pro neznámé účastníky nebo oprávněnce, jakož i pro ty, jimž zvláštní vyrozumění bylo zasláno, leč doručení zůstalo bezvýsledným, jest jmenovati kuratora a vyznačiti ho v ediktu.“

²⁾ Odchylně moravský zákon: „Jsou-li všichni účastníci známí a jich bezprostřední vyrozumění možné, dále jedná-li se o podnik zřejmě skrovnější důležitosti, má se řídit stručně“...

zakládajícím se v právě soukromém, pořadem právním průchod zjednali také tehda, kdyby námitek těch při řízení nebylo činěno.³⁾

Ukládá-li zákon v § 78. projektantu, aby žádost svou za udělení vodoprávního koncensu náležitě instruoval, děje se tak za tím účelem, aby jak úřad, tak i všichni zájemníci mohli býti o rozsahu a obsahu projektu řádně informováni.

Podporuje-li zákon vodní racionelní využití vodních sil a nečiní-li obtíž při dosažení nových užívacích práv na vodě veřejné, jest pamětliv i toho, že propůjčením těchto práv založeno bude pro žadatele pevné subjektivní právo k vodě, které pak ani úřadem, ani třetími zájemníky omezeno býti nemůže. Proto přihlíží k tomu, aby veřejný zájem a práva již nabytá nebyla novým podnikem ohrožena neb dokonce zkrácena. Z důvodu toho poskytuje zákon všem třetím zájemníkům, do jichž subjektivních práv projekt zasahá neb zasahovati může, možnost, aby práv svých hájili a v prvé řadě zvěděli, v jakém směru, rozsahu a způsobu nebezpečí jich zájmům hrozí. Naproti tomu musí však zákon chrániti i projektanta, který často do podniku hodlá investovati značný kapitál, proti námítkám v libovolném čase třetími zájemníky podávaným, které směřují k odvolání neb aspoň k podstatnému obmezení propůjčeného práva. Proto vymezuje zákon určitou lhůtu pro podání námitek, po jejímž projití nelze k námítkám později podaným přihlížeti.

Když tudíž úřad provedl předběžné prozkoumání projektu, ať již pouze vyslechnutím dobrozdání svého technického aneb i jiného znalce, ať předběžným šetřením dle § 79., a když neshledal v projektu takových závad, které by se stanoviska veřejného odůvodňovaly zamítnutí projektu bez dalšího kontradiktorního projednávání, jest jeho povinností, aby projekt náležitě publikoval a předem vyhlásil čas i místo komisionálního řízení za tím účelem, aby všem zá-

³⁾ Moravský zákon stylisuje odstavec tento takto: „V takové případnosti zůstává se těm, kteří nebyli ku komisi předvoláni, aneb těm, kterým obsílka nebyla dodána alespoň osm dní před tím, počítajíc dni tyto nazpět ode dne řízení úředního, který den se však nevčítá a kteří se k řízení nedostavili, aby případně své námítky podali ústně neb písemně v neprodlužitelné lhůtě 14 dnů úřadem stanovené.“

jemníkům poskytnuta byla příležitost i čas, aby o projektu a jeho modalitách zvěděli, řádně mohli se o něm informovati, nahlédnouti do plánů a technické zprávy, aby mohli posouditi, zda a jakým způsobem může projektovaný podnik rušivě na jich zájmy působiti a aby se k hlavnímu jednání po event. poradě s právními i technickými znalci připravili a snad již před řízením proti schválení projektu se ohradili.

Publikace projektu stane se buď řízením t. zv. provolacím, ediktálním aneb řízením stručným, zkráceným. Volba mezi tím neb oním způsobem ponechána jest (vyjma Moravy) volnému uvážení úřadu, jestliže projektant (a nikoli snad některý zájemník) výslovně za zavedení řízení ediktálního nezažádá. Jen v tomto případě jest úřad povinen provésti řízení ediktální, kdežto ve všech ostatních případech sám volně posoudí, zda rozsah podniku, pravděpodobné otevření větší řady nabytých již práv aneb nutnost obsáhlejších expropriací a uložení služebností nebude snad vyžadovati řízení ediktálního. Zkrácené řízení dle § 83. pokládáti jest v Čechách a ve Slezsku za všeobecné pravidlo.⁴⁾ Výslovně pak třeba na to upozorniti, že nepůsobí zmatečnost vodoprávního řízení okolnost, že úřad v konkrétním případě, ač snad jedná se o podnik poměrně rozsáhlý, použije řízení pouze zkráceného.⁵⁾ (Naproti tomu moravský vodní zákon stanoví ediktální řízení za pravidlo a připouští řízení zkrácené jen tehdy, jsou-li všichni účastníci známí a jich bezprostřední vyrozumění možné, dále jedná-li se o podnik zřejmě skrovné důležitosti. Lze předpokládati, že výrazu „jsou-li všichni účastníci známí“ netřeba vykládati v tom smyslu, že by naprosto všichni účastníci museli býti úřadu známí, nýbrž v tom, že úřad po provedeném šetření má odůvodněnou domněnku, že účastníky skutečně zná.)

Účelem obou druhů řízení jest publikace projektu a to v řízení ediktálním způsobem rozsáhlejším, v řízení zkráceném v míře podstatně obmezenější.

V každém z obou jmenovaných druhů řízení jest úřad povinen uveřejniti vyhlášku obsahující stručné (při ediktálním řízení trochu obsažnější) popsání projektu, udání dne, hodiny a místa ústního jednání a vyzvání zájemníků, aby

⁴⁾ Srov. Bohuslav 2052 ai 1923.

⁵⁾ Srov. Budw. 5597 A ai 1907.

své námitky proti projektu podali. Dle rozhodnutí správního soudu⁶⁾ musí vyhláška obsahovat aspoň jméno žadatele, označení předmětu žádosti, udání dne, hodiny a místa jednání.

Jestliže § 82. stanoví, že vyhláška má obsahovat krátký popis podniku a je-li jasno, že tento popis má být samozřejmě správný a obsahovat údaje odpovídající skutečnosti, jinak že nastává podstatná vada řízení, může být tento nedostatek vyhlášky platně co vada řízení naříkán jen tím, kdo prokáže, že nedostatkem tím byl ve svých právech poškozen.⁷⁾

Forma vyhlášky jest asi tato:

Vyhláška.

YX zamýšlí zříditi v obci A na pozemku č. p. pily s pohonem vodním. K pohonu tomu projektuje použití vody z veřejné řeky B, kterou míní na parcele č. p. vzdouti přepadovým jezem o výšce koruny x cm a odvésti v maximálním množství vteřinových litrů po pozemcích č. p., patřících C, D k vlastnímu podniku. Pohon pily projektování jest Francissovou turbínou s horizontální hřídelí o výkonnostiHP při spádu a přítoku litrů vteřinových. Odvedení vody od podniku projektováno jest po pozemku č. p. patřícím E do řeky B na parcele č. p. K uskutečnění projektu dožaduje se žadatel povolení nuceného uložení služebnosti vedení vody po pozemcích č. p.

Dle §§ 17. 82. a 83. zavádí správa politická k žádosti projektantově zkrácené (ediktální) řízení o výše uvedeném projektu a ustanovuje ústní jednání na místo projektovaného podniku na den a hodinu ... Účastníci komise sejdou se (kde?) ...

Všichni, kdož proti schválení žádaného projektu mají námitky, se vybízejí, aby je podali buď písemně u podepsaného úřadu do dne řízení ústnímu předcházejícího aneb je ústně při jednání samém uplatnili. Nebudou-li v udané lhůtě námitky podány, bude se míti za to, že všichni, do jichž práv navržený projekt eventuálně zasáhá, s projektem souhlasí a bude vydán náleze bez ohledu na námitky později podané.

⁶⁾ Srov. Budw. 11845 ai 1898.

⁷⁾ Srov. Budw. 6108 A ai 1908.

Projekt (plány i technická správa) vyloženy jsou k nahlédnutí u okresní správy politické v (obecního úřadu v) v hodinách úředních.

Způsob uveřejnění vyhlášky jest u obou řízení různý:

a) v řízení ediktálním uveřejní se vyhláška po třikráte v úředních novinách zemských (v nichž úřední vyhlášení se publikují), dá se přibítí v obcích, v jichž obvodu podnik má být proveden a v těch obcích, v kterých leží reality neb vodní díla projektem dotčená⁸⁾ a mimo to v obcích s katastry, výše uvedených obcí sousedících. Samozřejmě, že jedna vyhláška vyvěšena bude i na úřední desce politického úřadu.

b) V řízení stručném odpadá uveřejnění vyhlášky v úředních novinách. Vyhláška dá se přibítí pouze v obci, v jejímž obvodu leží projektovaný podnik aneb nemovitosti a vodní díla projektem dotčená. Vedle toho jest vyhlášku vyvěsiti i na úřední desce politického úřadu.

V obou případech jest nařízeno vyzrozuměti známé zájemníky, v ediktálním řízení mimo to i zástavní věřitele a ty, kteří mají právo služebnosti k pozemku, který má být vyvlastněn neb služebností zavázán.

Za zájemníky, účastníky dle §§ 82. a násl., kteří jsou oprávněni proti projektu činiti námitky a intervenovati co strany při ústním jednání k ochraně svých práv a z téhož důvodu odporovati cestou instanční i nálezu vodoprávnímu, jest pokládati ty, jichž práva mohla by býtí stavbou projektovaného díla ať již přímo neb nepřímou dotčena.⁹⁾

(Moravský zákon mimo to předpisuje pro řízení ediktální, aby pro neznámé účastníky nebo oprávněnce, jakož i pro ty, jimž zvláštní vyzrozumění bylo sice zasláno, leč nedoručeno, byl jmenován kurator a v ediktu vyznačen. Český ani slezský zákon podobného ustanovení nemají.)

Jaké právní důsledky váže zákon s opomenutím řádné publikace vyhlášky?

Tím, že vyhláška nebyla uveřejněna v obcích, jichž se týče, nastává zmatečnost celého vodoprávního jednání, ježto v tomto případě nebyla dodržena ani ta míra publicity,

⁸⁾ Srov. Budw. 5597 A ai 1907.

⁹⁾ Srov. Budw. 1076 A ai 1902.

kteřou zákonodárce považoval za bezpodmínečnou k ochraně práva zájemníků k námitkám.¹⁰⁾

Naproti tomu nepozvání známých účastníků při řízení ediktálním nemá naprosto žádného právního významu, ježto zákon pravděpodobně předpokládá, že ediktem řádně dle zákona publikovaným dána jest dostatečná náhrada za individuální vyrozumění zájemníků. (Výslovně konstatuje to vodní zákon moravský a slezský slovy: „aniž by opomenutím tohoto vyrozumění — bezvýsledností doručení — další řízení mohlo býti naříkáno.“) Bez ohledu na nedostatek individualního vyrozumění ztrácejí všichni zájemníci, nepodal-li námitku nejpozději při ústním jednání, práva námitky tyto, ať spočívají na titulech veřejno- neb soukromoprávních, kdekoli později, tudíž ani ne u soudu uplatňovati, čili jsou se všemi svými námitkami praekcludováni.

Pokud jedná se o řízení zkrácené, nutno rozeznávat mezi zákonem českým a slezským na straně jedné a moravským na straně druhé. Český a slezský zákon ustanovují, že ti účastníci, kteří k řízení zkrácenému nebyli individuálně pozváni a k řízení se (bez pozvání) nedostavili, jsou se všemi svými veřejnoprávními námitkami praekcludováni. Z ustanovení toho a contr. plyne, že ti účastníci, kteří se k řízení dostavili, jsou za všech okolností povinni (bez ohledu na to, zda a kdy byli pozváni) přednésti své námitky pod následky praekluse.¹¹⁾ Důvod spočívá jednak v obligatorní publikaci vyhlášky v obci, kde dílo jest zřizováno, i v úvaze, že často jest velmi těžko stanoviti, zda některý účastník může býti za známého pokládán. Aby na úkor veřejného zájmu nebylo rychlé vyřizování vodoprávních záležitostí protahováno řešením těchto mezitímních otázek, nařizuje zákon, aby o žádosti za vodoprávní konsens bylo rozhodováno bez ohledu na práva nehlásivších se interestů.

Tím však nemá se dle výslovného předpisu zákona státi újma soukromým právům, jež interestům, řádně pozvaným, snad přísluší, a možno na ochranu těchto práv zakročiti u soudu; dovolávati se na ochranu takovýchto soukromých práv pomocí vodoprávních úřadů jest však zcela vyloučeno.

¹⁰⁾ Srov. Budw. 3893 A ai 1905.

¹¹⁾ Srov. Budw. 7131 A ai 1910.

Dle toho nemohou známí interesti na vodoprávních úřadech (v Čechách a ve Slezsku) žádati, aby byli dodatečně o svých námitkách proti projektu slyšeni a jest jim toliko ponecháno, aby při zkráceném řízení dle § 83. odstavce druhého svým námitkám, zakládajícím se v právu soukromém, zjednali průchod pořadem právním.¹²⁾

Důvod, proč zákon neváže s opomenutím individualního pozvání zmatečnost řízení, spočívá v tom, že není možno připojovati tak důležité právní následky k nahodilé okolnosti větší nebo menší místní znalosti úředních orgánů nebo k více nebo méně obsažené informaci žadatelově. Lze tudíž předpisu zákona, nařizujícímu individualní pozvání známých zájemníků přiznati pouze význam účelné připomínky a pokynu k opatrnosti úřadu, jehož opomenutí v otázce veřejnoprávní nemění ničeho na právním postavení zájemníka individualně pozvaného.¹³⁾ Kdyby zákon byl chtěl vázati opomenutí individualního pozvání zájemníků zmatečností řízení, jistě by byl stanovil lhůtu, do které tento důvod zmatečnosti musel by býti uplatňován, ježto jinak by strana (projektant) žádné viny nenesoucí byla vystavena nejtěžším škodám.¹⁴⁾

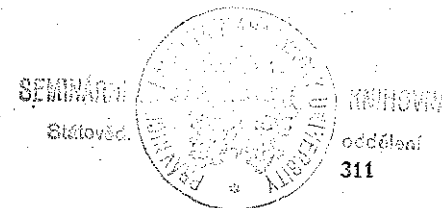
Podmínkou praekluse námitky však jest, aby vyhláška byla aspoň v dotyčných obcích publikována a aby v ní pohrůžka praekluse byla uvedena. I v případě zkráceného řízení mají býti zájemníci vyhláškou neb osobním pozváním vyzváni k podávání námitky buď při ústním jednání, buď před ním s výslovným uvedením praekluse později podaných námitky. Mimo to vychází z citování § 82. a §u 83. jasně na jevo, že následky kontumační nastati mohou jen vzhledem k projektu ve vyhlášce popsanému. Z toho vyplývá, že zájemník, který neobjevil se při řízení zavedeném o vyhlášení projektu, předloženým (§ 78.) plánem graficky znázorněným, nemůže býti následkem své absence vyloučen z námitky, které čelí proti změně vyhlášeného projektu navržené teprve při komisionálním jednání, změně to, která směřuje k omezení neb odnětí práva zájemníka dříve neprojektovanému.¹⁵⁾

¹²⁾ Srov. Budw. 11887 A ai 1917.

¹³⁾ Srov. Budw. 7026 A ai 1909.

¹⁴⁾ Srov. Budw. 11845 ai 1898.

¹⁵⁾ Srov. Budw. 7975 A ai 1911.

Byl-li nárok na užívání vody proti publikovanému projektu při jednání ústním rozšířen, může být zmatečnost řízení z důvodu nedostatečné publikace jen tím a potud být uplatňována, pokud kdo prokáže, že nedostatkem tímto byl ve svých právech poškozen. Podal-li tudíž zájemník při jednání námitky proti rozšíření předmětu jednání, leč nemůže-li udati, pokud byl vadnou vyhláškou na svých právech poškozen aneb pokud bylo mu zabráněno v jeho obhajobě co vodoprávní strany, nemá úřad důvodu, aby zavedené řízení pro tuto námitku přerušil a novou vyhlášku vydal.¹⁶⁾

Námitky proti schválení předloženého projektu a proti propůjčení žádaného vodoprávního povolení třeba podati buď před jednáním ústním nebo nejpozději při tomto jednání. V těch případech, kde komisionální jednání jest dle jednotlivých předmětů konáno po více dnů, nutno námitky před uvarováním se praekluse přednésti ten den, kterého dotýčný předmět se projednává a kdy strany jsou vyzvány, aby o projektu se vyjádřily.¹⁷⁾ Námitky, které jsou podány až po skončení ústního jednání, jsou praekcludovány.¹⁸⁾

Jest tudíž vodoprávní řízení ovládáno zásadou koncentrační, z níž plyne, že námitky, které nebyly v čas uplatněny, nemohou být uváděny ani u vyšších instancí v řízení odvolacím. Rovněž nemůže praekcludovaný zájemník v odvolacím řízení poukazovati na ty důvody a zmatečnosti, nedostatky řízení, jehož se neúčastnil a které jen k řízení přivzatý účastník může při řízení samém vytýkati a event. cestou instanční uplatňovati.¹⁹⁾

Vyjma jediného případu, kdy zájemník v řízení zkráceném nebyl individuálně k jednání aspoň 8 dní předem pozván a k jednání se sám nedostavil, nastává praekluse všech námitek, nebyly-li nejdéle při jednání samém uplatněny a to bez ohledu na to, opírají-li se námitky ty o titul veřejno- neb soukromoprávní. Ve výjimečném případě opomenutí včasného individuálního pozvání zájemníkovy jsou námitky veřejnoprávní

¹⁶⁾ Srov. Budw. 6108 A ai 1908.

¹⁷⁾ Srov. Budw. 1505 A ai 1903.

¹⁸⁾ Srov. Budw. 4789 A ai 1906.

¹⁹⁾ Srov. Budw. 14052 ai 1900.

rovněž praekcludovány a pro námitky opírající se o titul soukromoprávní vyhrazen zbývá pořad soudní.

K praekcludovaným námitkám nelze však čítati nároky na náhradu škody, které vždycky poškozenému zůstávají zachovány.

Z řečeného vyplývá, že vodoprávní konsens vydaný na základě zkráceného řízení jest schopen právní moci ohledně všech námitek patřících do oboru práva veřejného, speciálně pak vodního i tehdy, když pozvání známých účastníků provedeno nebylo. Tímto zůstává sice právo jich k námitkám soukromoprávním zachováno, leč musí ho uplatňovati u soudu. Vodoprávní nález vydaný na základě řízení ediktálního jest schopen právní moci ohledně obou druhů námitek, i když individuální vyrozumění účastníků nebylo dle zákona provedeno.

Posléze třeba upozorniti na to, že opomenutí pozvání manželky zájemníkovy co spoluvlastnice objektu projektem dotčeného nemá žádných právních následků ani ohledně námitek soukromoprávních, ježto manžel její, s ní ve společné domácnosti žijící, bude dle §§ 91., 1034., 1238. a 1239. o. o. z. tak dlouho považován za zákonného zástupce své manželky, dokud tato sama k jednání se nedostaví aneb jiného zástupce neustanoví.

Vodní zákon moravský nezná ani v zkráceném řízení výhradu právní cesty pro nepřednešené soukromoprávní námitky. Normuje však pro námitky (bez ohledu na to, jednají-li se o námitky soukromoprávní nebo veřejnoprávní) účastníků, kteří nebyli ke komisionálnímu řízení vůbec aneb aspoň 8 dní předem individuálně pozváni, dodatečný termín 14denní (nepřekročitelný) k podání jich případných námitek. Ježto na Moravě jest zkrácené řízení výjimečné a přípustno pouze, jsou-li všichni zájemníci úřadu známi, bude dle zřejmé intence zákona povinností vodoprávního úřadu, aby těm známým interesentům, kteří nebyli individuálně buď vůbec neb v čas k řízení pozváni a k němu bez pozvání se nedostavili, stanovil zvláštním výměrem počátek a konec čtrnáctidenní propadné dodatečné lhůty, v níž mohou námitky své uplatniti. Jsou-li námitky v této lhůtě dodatečně podány, považují se za námitky řádně a v čas uplatněné. Nebyly-li námitky ani

v této lhůtě podány, nastává jich praekluse bez ohledu na to, opírají-li se o titul soukromo- neb veřejnoprávní a nezů- stává ani soukromoprávním námitkám pořad soudní vyhražen.

§ 84. Vodoprávní komisionální jednání.

Při komisi má vyjednávání k tomu směřovati, aby přede- m a nejprve námitky po přátelsku byly zdviženy a aby účastníci k úmluvě mezi sebou byli připraveni, zvláště pokud se týče náhrady.

Nesjednali-li se účastníci po dobrém mezi sebou, mají se důkladně rozebíratí námitky, které se týkají podniknutí a toho, jak se v skutek uvéstí má, a jaké v něm kdo účastn- ství míti bude, pak pokud se týče vyvlastnění a služebností, za něž se žádá.

Jest-li třeba, aby věci, ježto k sporu příčinu zavdaly, blíže byly ohledány, učíň se tak bez prodlení, a pokud třeba pozvouc k tomu znalců.

Všeliké řízení se stranami v těchto záležitostech budiž kromě zvláštních případností ústní, a buďte připuštěni k ně- mu pomocníci v právích a u věci zběhlí a dle potřeby přivzati, z povinnosti úřadu znalci.

Je-li nějaký méně důležitý případ, může politický úřad vyzvati představeného obce, jíž se týče, aby to neb ono úřední řízení před se vzal.

Celé jednání buď do protokolu zapsáno, v němž má býti obsaženo, oč se usnešení učinilo, aneb nebylo-li rádného usne- sení, co bylo ústně vyjednáno, co a jakými důvody odporující strany se prohlásily a co na to z druhé strany žadatel odpověděl.

Těžiště celého vodoprávního řízení jest ústní komisionální jednání, které jest obligatorní bez ohledu na to, zda o pro- jektu zavedeno bylo řízení ediktální neb zkrácené. Ústní toto jednání má ráz soudního, procesualného kontradiktorního ří- zení, při němž žadatel tvoří stranu jednu, ostatní účastníci pak stranu druhou. Úlohou úřadu jest, aby nejen jednání toto řídil, nýbrž i aby z moci úřední hájil zájmy veřejné.

Forma komisionálního jednání řídití se bude dle obsahu předmětu projednávání (jedná-li se o řízení konsensní či o sporné řízení vodoprávní) a z pravidla bude takto upravena:

I. Zástupce vodoprávního úřadu co řídicí komise zahájí jednání, konstatuje, že toto bylo rádně vypsáno, že strany byly k němu pozvány a to jak individuálně, tak i vyvěšením vyhlášky na úřední desce dotyčné obce a vodoprávního úřadu. Na to zaznamená, kdo se k řízení dostavil osobně, při čemž zjistí oprávněnost dostavivší se osoby k zastupování zájemníka. (Plná moc.) Účastníci mohou totiž dostaviti se k jednání osobně nebo dáti se zmocněncem (třeba i neadvokátem) zastupovati. Strana může se dostaviti buď sama neb v průvodu právních a technických znalců. Jiné osoby nemají býti k jednání připuštěny. Výslovný záznam o dostavivších se jest z toho důvodu doporučitelný, protože poukaz v protokole na přítomnost „podepsaných“ bývá v řízení odvolacím pří- činou častých nesnází.

Po tomto formálním zahájení přednese řídicí komise před- mět jednání (žádost za udělení vodoprávního konsensu, vo- doprávní žalobu), vysvětlí za přispění znalce projekt a vý- sledek event. předběžného šetření dle § 79. provedeného. Dále sdělí též, zda a v jakém směru byly proti projektu předem podány námitky.

Ať jedná se o vlastní řízení sporné, ať o propůjčení vod- ního užívacího práva, kterému jiná strana odporuje, přikazuje zákon, aby řídicí komise pokusil se předem o smír- nou *dohodu* mezi stranami.

Leč opomenutí pokusu o smír netvoří podstatnou vadu řízení a tím jeho zmatečnost.¹⁾ Zákon ukládá jen úřadu, aby předem se stranami vyjednával k tomu cíli, „aby ná- mitky po přátelsku byly zdviženy a aby účastníci k úmluvě mezi sebou byli připraveni, zvláště pokud se týče náhrady.“ Ježto však uzavření přátelské dohody závisí podstatně od stran a vždy musí se jeviti co projev jejich vůle, nelze z in- tence zákona vyvozovati, že v opomenutí úřadu uchopiti se ini- ciativy k dosažení smíru jest spatřovati opomenutí podstat- ného úkonu administrativního řízení.²⁾

Bylo-li mezi stranami docíleno dohody, jest povinností úřadu pouze zkoumati, zda obsah dohody netanguje v tom neb onom směru zájmy veřejné. Bylo-li by tomu tak,

¹⁾ Srov. Bohuslav 2801 ai 1923.

²⁾ Srov. Budw. 3557 ai 1887.

nesmí úřad k dohodě takové přihlížeti. Neodporuje-li však uzavřený smír veřejným zájmům, jsou strany i úřad smírem tímto vázány. Strany z dohody této nabývají přímo subjektivních práv.³⁾ Dohoda nastupuje na místo úředního rozhodnutí a provedení její vzhledem k ustanovením §§ 75., 84. a 98. přísluší do kompetence vodoprávních úřadů.⁴⁾ Dohoda tato mezi účastníky při vodoprávním řízení uzavřená má vzhledem k žádanému vodnímu právu uživatelského charakteru konstitutivního. Podmínky tohoto aktu jsou s dílem nerozlučně spojeny (§ 26.) a přecházejí tudíž i na pozdějšího držitele díla.⁵⁾

Byla-li mezi účastníky uzavřena přátelská dohoda ať již o námitkách podaných proti povolení žádaného vodního práva uživatelského, proti modalitám projektu na užívání svádění neb hrazdění vody nebo o náhradě za požadované vyvlastnění, musí se dle šestého odstavce § 84. protokolovat.⁶⁾ Dohoda tato musí být ovšem stranám co součást neb náhrada úředního rozhodnutí intimována.

Uzavření dohody, smlouvy, již přejímá obec určité břemeno, resp. trvale ztrácí se práva, přesahuje zajisté rámec obvyklé působnosti a správy obecního jmění, která dle § 51. ob. zř. přísluší starostovi obce. Jedná se nepochybně o úkon, k jehož podniknutí jménem obce jest třeba usnesení obecního zastupitelstva dle § 51. bod 5., event. i schválení okresní správní komise (§ 97. ob. zř.). Z toho plyne, že vodoprávní úřad jest povinen při zkoušení platnosti takového, jménem obce uzavřeného smíru též vyšetřiti, zda smír byl schválen obecním zastupitelstvem, event. též vyšší autonomní instancí. Shledá-li, že tento předpoklad není splněn a že tudíž nelze považovati smír za platně uzavřený, nemá ho schváliti, dokud tato závada není odstraněna.⁷⁾

Byla-li uzavřena dohoda neodporující zájmům veřejným, nastupuje na místo úředního rozhodnutí. Tím odpadá pro úřad, pokud předmětu smíru se týče, povinnost i oprá-

³⁾ Srov. Budw. 6533 A ai 1909.

⁴⁾ Srov. Budw. 10078 ai 1896.

⁵⁾ Srov. Budw. 5887 ai 1891.

⁶⁾ Srov. Budw. 10078 ai 1896.

⁷⁾ Srov. Budw. 11283 A ai 1916.

nění, aby dále sbíral materiál skutkové podstaty a konal další šetření.⁸⁾

Jen na to ještě třeba výslovně upozorniti, že soukromoprávní nároky spočívající na úmluvě uzavřené ve vodoprávním řízení konsensním, nenabývají pojetím úmluvy do konsensu vodoprávní ochrany. Předmět úmluvy jest soukromoprávní poměr a musí být úmluva taková považována a prodávána co soukromoprávní.⁹⁾

II. Nebylo-li však docíleno dohody, resp. odporuje-li tato veřejným zájmům nebo nevyčerpává-li celý obsah sporu, třeba v řízení pokračovati.

K vyzvání řídicího komise, nestalo-li se tak již před pokusem o smír, podá technický znalec svůj posudek o projektu (resp. o předmětu sporu), načež obě strany pronesou své důvody pro i proti projektu (o předmětu sporu) a nabídne event. důkazy a podají návrhy na určitá šetření.

Pokud *námitek* proti projektu se týče, bylo již obšírněji vysvětleno při výkladu §§ 82. a 83., že řízení vodoprávní ovládáno jest zásadou koncentrační, takže opomenuté námitky ať materiální, ať procesualní nebo návrhy na doplnění šetření nejpozději při ústním jednání nepřednesené, později platně předneseny býti nemohou a materiál v protokolu o jednání složený tvoří jediný podklad pro rozhodování všech povolaných instancí.

Veškeré důvody pro a proti projektu musí být zjištěny způsobem vyčerpávajícím již při ústním komisionálním jednání. Stranám nelze tudíž přiznati práva, aby činily námitky a návrhy důkazů, pro které jest určeno jednání komisionální, teprve v instanci vyšší a tím dle své libovůle protahovaly konečné rozhodnutí o navrženém projektu.¹⁰⁾ Tím vyvrácen jest původní názor správního soudu,¹¹⁾ který dovoloval, aby pro námitky v čas, t. j. nejpozději v řízení komisionálním podané, byly ještě i dodatečně produkovány nové průkazní prostředky.

⁸⁾ Srov. Budw. 5258 A ai 1907.

⁹⁾ Srov. Budw. 11354 A ai 1916.

¹⁰⁾ Srov. Budw. 8728 A ai 1912.

¹¹⁾ Srov. Budw. 595 A ai 1901.

Kdo jest oprávněn podávati námitky ať proti samotnému projektu, ať proti způsobu jeho provedení, proti účastenství určité osoby nebo proti požadovanému vyvlastnění? Zajisté jen ten, jehož subjektivní právo jest projektem dotčeno. K námitkám proti povolení nového vodního díla jsou držitelé druhých vodních děl jen potud legitimováni, pokud jedná se o obranu proti porušování jejich vodních užívacích práv; hájení vodních práv třetích osob neb veřejného zájmu jim nepřislouší.¹²⁾

Nelze naprosto přiznati kterékoli straně, tudíž ani ne všeobecně obci (výjimku viz níže), aby odporovala projektu z důvodu, že veřejný zájem jest projektem ohrožen neb poškozen. Právo a současně povinnost k hájení veřejného zájmu uložena jest pouze vodoprávnímu úřadu,¹³⁾ který již v předběžném šetření dle § 79. má k ochraně zájmu toho přihlížeti a samozřejmě i při řízení ústním dbáti toho, aby zájem ten újmy nedoznal. Objasnění veřejných zájmů jest samozřejmě od návrhů stran neodvislo.

Pokud legitimace obce k hájení jejích zájmů (shodných po většině se zájmy veřejnými) se týče, jest přiznati jí právo k hájení zájmů obce a občanstva ve všech směrech samostatného oboru její působnosti vzhledem k ustanovení § 28. bod 2. a 3. ob. zř., dle kterého patří do samostatného oboru působnosti obce zejména péče o bezpečnost osoby a majetku, dále o udržování obecních silnic, cest, náměstí a mostů a vůbec vše, co předkem zájmů obce se týče. Obec náleží tudíž k účastníkům, kteří mají býti dle §§ 82. a 83. pozváni ke komisionálnímu jednání o povolení děl určených k užívání, svádění a hrazdění vody a kteří tudíž mají také právo k nařikání dotčného vodoprávního rozhodnutí.¹⁴⁾ O právu obce k ponechání (kvantitativnímu i kvalitativnímu) toho množství vody, kterého třeba k hašení ohně a k hrazení potřeby domáckohospodářské, promluveno bylo při výkladu § 20.

O námitkách držitele zřízeného již vodního díla proti žádanému propůjčení vodního užívacího práva jest uvážiti toto:

¹²⁾ Srov. Budw. 11225 A ai 1916.

¹³⁾ Srov. Bohuslav 2801 ai 1923.

¹⁴⁾ Srov. Budw. 4376 A ai 1906.

Vlastník vodního díla získal udělením konsensu subjektivní právo, v němž zahrnut jest také právní nárok, aby vodoprávní úřad při svých pozdějších dispozicích touže vodou propůjčené právo respektoval a vystříhal se všech opatření, která by právo to vylučovala, omezovala neb porušovala. Z toho plyne legitimace vlastníka vodního díla k podání námitek proti povolení nového díla, jehož zřízení neb provoz mohl by míti výše uvedený vliv na právo již nabyté. Při tom však nelze pustiti se zřetele, že právo námitek dáno jest dosavadnímu vodnímu oprávněnci jen na ochranu jeho vlastního práva, že tudíž má své hranice v obsahu tohoto vodního práva a že vůbec pomíjí a pominouti musí, je-li prokázáno, že práva namítatela nebou projektovaným dílem buď vůbec dotčena aneb že jest nabídnuta dostatečná záruka proti možnosti jich poškození. Vzhledem k tomu třeba při zkoušení legitimace jednotlivého účastníka k námitkám uvážiti nejen obsah existujícího již vodního oprávnění, nýbrž i možnost vlivu nového díla na ně. Lze tudíž všeobecně říci, že určité vodní oprávnění založené vodoprávním konsensem, zakládá právo k využití určité veřejné vody v rozsahu a způsobu koncesní listinou stanoveném, nikoli však disposiční právo vší veřejnou vodou a tudíž ani ne zapovídací právo proti konstituování nových vodních oprávnění, pokud jeho přesně vyhrazené právo vodní není dotčeno.¹⁵⁾

Námitky musí býti přesné, opírající se o konkrétní fakt nebo směřující proti konkrétní okolnosti; povšechný protest proti projektu aneb pouhá žádost, aby žádané vodní oprávnění nebylo udělováno, nemůže býti považováno za námitky ve smyslu zákona. Zákon sám označuje ony námitky, které mají tvořiti předmět komisionálního šetření a projednávání, zavazuje úřad, aby se pokusil o smírné odstranění podaných námitek a rozeznává dále v § 88. takové námitky, o kterých mají vodoprávní úřady samy rozhodovati, a ty, pro které vyhrazen jest pořad práva. Jest tudíž třeba, aby námitky byly tak zkonkretisovány, aby mohly tvořiti podklad vodoprávního projednání a rozhodnutí.¹⁶⁾

III. Ježto námitky, má-li k nim býti přihlíženo, musí opírat se o fakt, že subjektivní právo odpůrcovo jest pro-

¹⁵⁾ Srov. Budw. 10689 A ai 1915.

¹⁶⁾ Srov. Budw. 7131 A ai 1910.

jektem ohroženo, bude především nutno, aby odpůrce prokázal existenci svého práva, je-li sporno, a aby prokázal i rozsah a obsah svého oprávnění, do něhož navržený projekt dle jeho tvrzení zasahá. O zásahu tom rozhodující slovo bude míti přirozeně *znalec* k řízení úřadem přivzatý.

Ve většině případů povolán bude k vodoprávnímu řízení státní technik co úřední znalec, ač dosti často bude přítomnost i znalců jiných oborů (zdravotního, hospodářského, lesního, chemického, geologického a p.) nutna. Strany nemají práva, aby vykonávaly určitý vliv na volbu znalců, jest jim pouze ponecháno, aby případnými návrhy neb uvedením zamítacích důvodů byly úřadu při volbě znalců nápomocny. Strany mají tudíž pouze negativní vliv na volbu osoby znalcovy, majíce zejména právo namítati jeho předpojatost. Leč vzhledem ke koncentrační zásadě ovládající řízení vodoprávní lze námitky proti vhodnosti znalců neb návrh na přibrání jiných neb více znalců podati nejpozději na počátku komisionelního jednání, rozhodně však ještě před výsledkem znalce.¹⁷⁾

Jak v § 67. tak i v § 84. mluveno jest o „znalcích“. Z toho však neplyne, že by jeden a týž skutkový moment musel býti podroben posudku několika znalců téhož oboru, nýbrž že poměry mohou se tak utvářeti, že pro posouzení určitého případu bude třeba několika znalců různých oborů.¹⁸⁾

Úřední znalci mají přirozeně ještě před zahájením komisionelního jednání (spec. v šetření předběžném) zjednatí si na základě projektu, stížnosti a p. o předmětu potřebnou znalost a mají podati svůj nález a dobré zdání stručně a přehledně, aniž by se pouštěli do projednávání otázek právních.

Jakým způsobem má znalec posudek svůj podati, zákonem předepsáno není.¹⁹⁾ Rovněž ponechána jest volnému uvážení znalcově volba technických prostředků a postupu při upotřebení jich k zjištění určitého faktického stavu (n. př. měření vody).²⁰⁾

Posudek znalecký má býti jasný, samozřejmě v jednotlivých bodech si neodporující. Vykazuje-li však rozpor, ne-

¹⁷⁾ Srov. Budw. 1505 A ai 1903.

¹⁸⁾ Srov. Budw. 6640 A ai 1909.

¹⁹⁾ Srov. Budw. 1737 A ai 1903.

²⁰⁾ Srov. Budw. 1003 A ai 1902, 1137 A ai 1902.

zakládá tento nedostatek ještě naprostou diskvalifikaci posudku, nýbrž zavazuje jen úřad, aby vyžádal si od znalce precisní zodpovědění otázky, předložené mu k dobrozdání.²¹⁾ Bylo-li o očekávaném účinku určitého vodního díla vyslechnuto několik znalců různých oborů a proponují-li některá dobrozdání přísnější podmínky žádaného povolení, spočívá ve volném uvážení úřadu, aby sám učinil si vzájemným uvážením a oceněním důvodů v dobrozdání uvedených svůj úsudek, zda a za jakých podmínek jeví se udělení žádaného konsensu z veřejných důvodů přípustným.²²⁾

Jest věcí stran, aby o to pečovaly a činily návrhy, aby ony skutkové momenty technické povahy, které mají aneb mohou míti význam pro práva jimi tvrzená, byly při jednání vyšetřeny.

Při tomto šetření jest dbáti toho, aby stranám bylo dopřáno *slyšení* v plném rozsahu, aby nabyly vědomosti o všech těch okolnostech, které jsou pro rozhodnutí věci významny. Musí tudíž býti přítomny výsledku svědků, aby se jich mohly dotazovati a event. navrhovati protidůkaz k objasnění sporné otázky.²³⁾ Z téhož důvodu musí jim býti sdělen i posudek znalecký, aby mu mohly odporovati a musí býti přítomny šetření prováděného za účelem zjištění rozsahu vodního užívacího práva účastníkova. Jestliže strana nenamítá ničeho proti posudku expertově, má se za to, že s posudkem i způsobem šetření souhlasí a nebude moci vzhledem ke koncentrační zásadě řízení vodoprávní ovládající, uplatňovati své námitky později.

Jedná-li se o rozsáhlé šetření, obšírné výpočty, které nedovolují okamžité podání znaleckého posudku, jest dáti znalcům přiměřenou lhůtu k podání písemného dobrozdání. Za tím účelem, aby stranám bylo umožněno zaujati ve věci konečné stanovisko, bude ovšem třeba stanoviti závěrečné jednání.

Při této příležitosti jest k vůli souvislosti upozorniti na to, že úřad při svém rozhodování má sice bráti patřičný zřetel na dobrozdání znalce, leč že přísluší mu volné ocenění průkazů a že tudíž není bezpodmínečně vázán na

²¹⁾ Srov. Budw. 6552 A ai 1909.

²²⁾ Srov. Budw. 14768 ai 1900.

²³⁾ Srov. Budw. 5109 A ai 1907.

znalecký posudek. Dle zásad správní řízení ovládajících jest však vyloučeno, aby správní úřad bez jakéhokoliv věcného substrátu na místo znaleckého dobrozdání uplatnil své vlastní zcela odchylné mínění.²⁴⁾

IV. Jednání komisionelní má být *zpravidla ústní*. Námitky, mimo ty, které podány byly předem písemně, mají být zpravidla činěny při jednání ústně. Není tudíž pravidelně přípustno, aby podávání a výměna vyjádření děly se cestou písemní. Tím ovšem nesmí nikterak doznati újmy právo stran, aby své zájmy co nejušlostněji hájily. Strany mají možnost již dle obsahu vyhlášky připravit se na komisionelní jednání a proto zřídka bude důvodu proto, aby žádosti stran za poskytnutí lhůt k zaujetí písemného stanoviska ve věci mohlo být vyhověno. V odmítnutí této žádosti a v trvání úřadu na tom, aby v řízení ústním bylo pokračováno, nelze spatřovati ani porušení práva, ani porušení subjektivního nároku strany.²⁵⁾

Že však ve vodoprávním řízení bezvýjimečně a výlučně má být jen komisionelně projednáváno, nelze tvrditi a názor takový byl by nesprávný, což vysvítá již ze slov zákona, který nařizuje jednání „z pravidla“ ústní. Vzhledem k tomu nemůže být pochybnosti o tom, že písemný styk se stranou sám o sobě není nezákonný, ač zákon stanoví již pro hospodárnost a přehlednost řízení projednávání ústní,²⁶⁾ nýbrž že zákon připouští výjimky, kde pro písemný styk mluví účelnost a pokud použitím písemné cesty není zasahováno do práva stran, aby získaly znalost veškeré látky procesní a mohly k ní zaujati stanovisko.²⁷⁾

Strany vodoprávní vázány jsou na svá dispositivní vyjádření se vodoprávního obsahu, pokud nejsou v rozporu s předpisy vodního zákona. Neboť vyplývá ze spojitosti §§ 84. a 86. a z účelu jednání se stranami, že úřad má učiniti své rozhodnutí na základě podaných vyjádření stran, pokud mohou být v rámci vodního zákona vzaty za podklad úředního rozhodnutí. Proto není možno, aby strana ve svém odvolání od původního svého projevu upustila.²⁸⁾

²⁴⁾ Srov. Budw. 11204 A ai 1916.

²⁵⁾ Srov. Budw. 10694 A ai 1915.

²⁶⁾ Srov. Budw. 476 A ai 1901.

²⁷⁾ Srov. Budw. 4703 A ai 1906.

²⁸⁾ Srov. Budw. 10810 A ai 1915.

V. Zákon dovoluje, aby v případech méně důležitých byl politickým úřadem k provedení určitých úkonů vodoprávního řízení delegován starosta obce. Ustanovení tohoto bude lze, však v řízení vodoprávním použití výjimečně pouze pro menší a méně důležitá šetření a výsledky svědků, ježto ve všech ostatních případech, kde zájmy účastníků spolu kolidují a kde zájem veřejný jest dotčen, jeví se v zájmu věci účelnější, aby politický co vodoprávní úřad sám jednání provedl. Samozřejmě i pro jednání za řízení starostova prováděné platí zásady vodoprávního řízení v § 84. vyznačené a zejména musí stranám být popřáno slyšení v plném rozsahu.

VI. O výsledku celého jednání jest napsati *protokol*, který má být listinným průkazem a obrazem jednání. Obsah jeho jest krajně důležitý, ježto protokol spolu se znaleckým posudkem, který vlastně tvoří součást protokolu, jest podkladem vodoprávního rozhodnutí i podkladem rozhodování vyšších instancí o podaném odvolání.

Jest tudíž nezbytno, aby sepsání protokolu věnována byla zvláštní péče. Zákon nepředpisuje, aby pro sepsání protokolu použito bylo přísežného zapisovatele, není tudíž zásadních námitek, aby psaní protokolu obstarala osoba, žadatelem daná k dispozici. Není rovněž námitek proti tomu, aby řídicí komise sám protokol napsal, ač ve většině případů bude zajisté účelnější, když řídicí komise ponechá si pouze řízení jednání a formulování stylisace protokolu a k zápisu použije jiné vhodné osoby.

Protokol má být zásadně sepsán bezprostředně po jednání za přítomnosti všech účastníků jednání. Vzdálil-li se některý účastník, ač s počátku jednání byl přítomen, třeba to v protokole vyznačiti.

Stává se často, že řídicí jednání místo aby sám působil na stručnost a jadrné vylíčení výsledku jednání, ponechává stranám, aby beze všeho dalšího jeho vlivu svá vyjádření samy sobě diktovaly aneb sepsaly, což jest příčinou, že protokoly bývají rozvláčné a nepřehledné. Podstatná prohlášení a vyjádření stran, jakož i svědků buďte ovšem, pokud možno, pojata do protokolu doslovně.

Ne zřídka vyskytuje se také ta chyba, že vyjádření znalců a řídicího komise následují teprve po podepsání protokolu stranami, kterážto okolnost dává často stranám podnět k tomu,

že v řízení rekursním popírají, že o vyjádřeních těch v čas zvěděly. Této chybě lze se vyvarovati tím, když podpisování ponechá se až na konec protokolu a nestane se hned po vyjádření toho neb onoho účastníka.

Zdráhá-li se strana podepsati protokol, nemá to pro platnost protokolu významu; postačí poznamenati, že strana odešla podpis z toho neb onoho důvodu, resp. bez udání jakéhokoliv důvodu.

VII. Někdy nebude lze řízení celé při jediném komisionálním jednání skončiti, ať již počasi neb nedostatek času a obsáhlost předmětu *odročeni* zaviňují, rovněž i tehdy, když následkem změny projektu nebo petitu nastane potřeba nového obsáhlého šetření anebo jedná-li se o to, aby zaujato bylo stanovisko ku těžkým technickým problémům, zvláště když tyto dle stavu věci nedaly se předem již předvídati.

Odročí-li se jednání jen následkem počasi neb proto, že pro nedostatek času a obsáhlost látky nebylo lze v stanoveném dnu řízení skončiti, má řídicí komise — pokud možno — ihned oznámiti den, kdy v jednání se bude pokračovati.

Odročí-li se aneb odloží-li se jednání, třeba důvod toho uvéstí v protokole a současně poznamenati, zda stranám byl hned oznámen den, kdy dále se bude jednati, ve kterémžto případě od dalšího pozvání lze upustiti.

Bylo-li jednání odročeno z jiných, než výše uvedených zevnějších důvodů, má býti v ústním jednání co nejdříve pokračováno.

Při opětném zahájení ústního jednání má řídicí komise dosavadní průběh stručně zrekapitulovati, označiti otázky, které ještě zbývá objasniti a opřítí se jakémukoliv opakování, jakož i zabíhání do rozebírání otázek již vyřízených.²⁹⁾

VIII. Bylo-li zavedeno nové vodoprávní konsensní řízení proto, aby sanována byla zmatečnost přihodivší se při původním udělení konsensu (n. př. konsens propůjčen byl na splavné řece okresním místo zemským úřadem politickým), má býti rozhodování novému položen za základ ten skutkový stav, jaký se jevil při prvním konsensním řízení. Nelze tudíž

²⁹⁾ Odstavec VII. dle normál. výnosu ministerstva orby z 7. června 1907 č. 14313.

v tomto případě považovati za účastníky ty, kteří dostali se do okruhu zájemníků teprve později a proto nelze ve prospěch děl později povolených ukládati projektovanému dílu podmínky.³⁰⁾

§ 85. Současné schvalování živnostenských provozoven s řízením vodoprávním.

Jest-li podniknutí hledící k užívání vody spojeno s průmyslní provozovárnou, buď úřední řízení podle toho zákona potřebné, pokud se činiti dá, předsevzato spolu s jednáním nařízeným v živnostenském řádu.

Pro bližší informaci uveden jest zde výňatek ze spisu téhož autora „Výklad živnostenského řádu“ (Kočí 1923):

K důvodům, z nichž živnostenský úřad může zakázati zahájení nebo další provoz živnosti, náležejí též překážky ohledně stanoviště živnosti, zejména pak se zřetelem k tomu, že živnostenská provozovna nehodí se k výkonu živnosti a to buď vůbec kterékoliv živnosti aneb jen živnosti opověděné. Z toho vyplývá, že při každé opovědi živnosti nebo při žádosti za udělení koncesse může živnostenský úřad dle volného svého uvážení posuzovati otázku vhodnosti provozovny.

Zejména vztahuje se ustanovení § 74. (péče o pomocné pracovníky) na všechny druhy živnostenského provozování bez ohledu na to, zda následkem zvláštní vlastnosti neb jakosti určité provozovny lze použití ustanovení III. hlavy živnostenského řádu, jednající o obligatorním schvalování živnostenských provozoven.

Dle toho:

1. každá opověď živnosti, každá žádost o koncesi, rovněž i každé ohlášené přesídlení živnosti *může* býti živnostenským úřadem v tom směru zkoumáno, zda místnost k provozování určená, jest způsobilá za živnostenskou provozovnu se stanoviska živnostenské, bezpečnostní, tržní, stavební, silniční a p. policie. Živnostenský úřad jest oprávněn dle volného uvážení zjistiti, za jakých podmínek lze krátkou cestou provozovnu schváliti aneb opovídatele (žadatele) vyzvati, aby za schválení provozovny odděleně zažádal.

2. Zjistí-li se při opovědi (žádosti) živnosti, že jedná se o takovou živnost, která se provozuje pomocí zvláštních, pro živnost založených výhni, parních strojů, jiných motorů nebo vodních přístrojů, aneb která jest způsobilá ohrožovati neb obtěžovati sousedstvo účinky zdraví škodnými, provozovacím způsobem bezpečnost ohrožujícím, zápachem aneb ne-

³⁰⁾ Srov. Budw. 9140 A ai 1912.

obyčejným lomozem, musí být provozovna schválena a dokud schválení to nebylo uděleno, nelze provozovny používat.

Z okolnosti, že při určité provozovně jest se obávati následků zdraví škodlivých aneb sousedstvo obtěžujících, vyplývá, že schválení provozovny jest bezpodmínečně nutné, nikoli však, že takovou provozovnu bylo by třeba již a priori zakázati. Právní nárok na zakázání provozovny proto, že působí obtěžujícím způsobem, nemá nikdo, ani sousedé nikoli, a přípustnost zřízení podobné provozovny vyhrazena jest jedině volnému uvážení živnostenského úřadu. Úřední uvážení má posouditi, zda rušivé účinky skutečně a v jakém rozsahu povstanou, zda jsou takového druhu, aby překážely vůbec zřízení provozovny, aneb zda a za jakých podmínek lze provozovnu povolit.

Rozhodnutí živnostenského úřadu zní dle § 30. odst. 2. vždy v tom smyslu, zda a pokud zamyšlené závodní zařízení připustiti lze s hlediska živnostensko-policejního a pokud tudíž jest schváleno. Je-li k skutečnému provedení projektu potřeba ještě svolení jiného úřadu, jest věcí podnikatele, aby o ono povolení se zvlášť ucházel. — Provozovny závodů, nepodléhajících ustanovení živnostenského řádu (na příkl. lihovar u velkostatku, zpracovávající převážně brambory vlastní sklizně velkostatku) nepotřebují, třeba by měly ohniště zvlášť zařízeníá, třeba by zápachem a event. kouřem obtěžovaly sousedstvo, schválené dle III. hlavy živnostenského řádu.

Zádsti za schválení provozovny (a to buď nově zřizované neb podstatně změněné) musí být doloženy potřebnými popisy a plány a to v trojím vyhotovení. Tyto doklady tvoří základ pro posouzení provozovny se stanoviska živnostensko-policejního a jsou určeny k tomu, aby ve spojení s obsahem povolovacího dekretu znázorňovaly právní zřízení schválené provozovny. Příložením řádných plánů k žádosti jest již z toho důvodu výhodné pro žadatele, že v případě odvolání ze schvalovacího dekretu aneb v případě pozdějších sporů není třeba dodatečných, často dosti nákladných šetření na místě samém. Za tím účelem vydalo ministerstvo obchodu pod čís. 24061 „návod pro sdělení projektů živnostenských provozoven podléhajících schválení“. Pravidelně se vyžaduje:

1. situační a polohopisný plán provozovny a jejího okolí (dle katastrální mapy v obvodu aspoň 100 m kolem provozovny),
2. plán stavební, konstruktivní a dispoiční (půdorysy všech pater, význačné příčné řezy, čelný pohled, základy, statické výpočty),
3. popis provozovny, způsobu stavby, jejího vnitřního zařízení a pochodu provozovacího (a) popis způsobu stavby a stavební dispoiče závodu, b) popis pochodu provozovacího).

Pro menší závody, nemající povahy továrny, u nichž neuvžívá se ani zvláštních hnacích motorů, ani parních kotlů, dále pro pouhé prodejny a skladiště postačí, aby předložena byla situační skizka a plány půdorysu a příčných řezů místností pracovních. Mimo to jest udati způsob stavby, počet poschodí a ostatní způsob používání budovy.

Řízení o schvalování provozoven.

Jakmile žádost plány doložená byla živnostenskému úřadu předložena, zkoumá se ihned v tom směru, zda přílohy a doklady nepotřebují snad doplnění. Jsou-li shledány nedostatky, vyzve se krátkou cestou strana, aby žádost potřebně doplnila. Na to postoupí úřad po jednom vyhotovení plánu a popisu stavebnímu technikovi, úřednímu lékaři a živnostenskému inspektorovi, kteří ve lhůtě pětidenní vrátí doklady se svým odborným vyjádřením.

Pro další úřední postup jest směrodatno, jedná-li se o podnik, podléhající dle § 27. schválení na základě ediktálního řízení, aneb nikoliv. Prvemu řízení podléhají podniky taxativně v § 27. vyjmenované, zkrácenému, obyčejnému řízení pak podniky ostatní.

A. *Řízení ediktální* pro podniky v § 27. vyjmenované, z nichž příkladně lze uvést: pohodnice, chemické továrny, cementárny, sklárny, koželuhovny, závody pro impregnování dřeva, klišárny, plynárny, tavírný kovů, hutě, továrny na stroje, olejny, papírny, jatky, mydlárny, továrny na zboží zápalkové, cukrovary, lihovary, koksárny, lomny kamenné, cihelny, vápenice a sádrovny, pokud tyto čtyři podniky nejsou vedlejším zaměstnáním při polním hospodářství a zřizují-li se posléz dva jmenované závody jinde, nežli kde se surovina dobývá. Ministerstvo obchodu může další podniky podrobiti ediktálnímu řízení.

Živnostenský úřad uveřejní vyhlášku — edikt v obci, v níž podnik má být zřízen, na své úřední tabuli, event. i v úředních novinách, a dodá ji všem známým sousedům a interesentům. Ve vyhlášce stručně popsán jest projekt závodu, o jehož schválení se žádá, a současně ustanovuje se ve lhůtě 2—4 týdnů ústní jednání komisionelní s připomenutím, že každý, kdož proti schválení žádaného projektu má námítky, se vybízí, aby tyto podal buď písemně u živnostenského úřadu do dne řízení komisionelnímu předcházejícího aneb je ústně při řízení komisionelním uplatnil. Nebudou-li v udané lhůtě námítky podány, bude se míti za to, že všichni, do jichž práv navrhovaný projekt eventuálně zasahá, s projektem souhlasí a bude vydáno rozhodnutí bez ohledu na námítky později podané, pokud nebude zde překážek se stanoviska veřejného. Projekt vyloží se k veřejnému nahlédnutí u živnostenského úřadu.

Dle možnosti jest učiniti opatření, aby jednání úřední, jichž po případě jest potřebí z příčin policie požární a zdravotní, jakož i dle zákonů o užívání vod provedena byla zároveň s jednáním o živnostensko-policejním schválení závodového zařízení (§ 29.).

Slova „sousedé“ v § 29. nelze užití pouze na osoby, jichž držba hraničí s dotyčným závodovým zařízením, nýbrž nutno je v souvislosti s § 25. rozšířiti na všechny držitele nemovitostí, jež dle místní polohy vlivům provozovny v tomto řu naznačeným tím způsobem podléhají, že jsou oprávněni podati námítky proti schválení příslušné provozovny.

Jednání komisionelní. Jest na úřadu, aby při jednání komisionelním všechny rozhodné okolnosti z povinnosti úřední vyšetřil a to i tehdy, když žádných námitek proti závodnímu zařízení činěno nebylo, dále

aby učiněné námítky důkladně rozebral a pokud možno se pokusil o smírné jich uklizení. (§ 30. odst. 1.)

Při řízení komisionelním mohou být pronášeny i námítky opírající se o důvody soukromoprávní a jest povinností řídicího úředníka, aby pokusil se o jich odstranění cestou smírnou. Nepodaří-li se smír, odkázán bude namítatel na pořad práva soukromého a úřad výslovně ho v rozhodnutí uveda vysloví, pokud proti podniku nevyskytují se zá- vady se stanoviska veřejného, že projekt se živnostensko-policejné schvaluje. V soudní rozepři o námitkách soukromoprávních rozhodne soud, pokud snad až do vyřízení sporu smí závod (živnostensko-policejné schválený) být zřízen, event. obmezen (§ 30. odst. 4. a 5.). Ohledně námitek opírajících se o ohledy veřejné není samozřejmě smír možný, avšak lze výměnou názorů mezi podnikatelem a úřadem, resp. úředním znalcem naléztí takový způsob řešení, který by podnikatele nejméně zatěžoval a byl v souhlase s právními předpisy.

K řízení musí být přivzati znalci, jejichž event. předpojatost může strana namítnouti a za ustanovení jiného znalce žádati. Navržený svědci, pokud výpověď jejich může mít význam, buďte vyslechnuti.

O celém jednání jest sepsati protokol, obsahující podstatné výpovědi stran, znalců a znázorňující postup jednání.

B. Řízení zkrácené (§§ 25. a 26.) zavádí se při všech živnostech, které se provozují pomocí zvláštních pro živnost založených výhní, par- ních strojů, jiných motorů neb vodních přístrojů, aneb které účinky zdraví škodnými, provozovacím způsobem bezpečnost ohrožujícím, zá- pachem aneb neobvyčejným hlomozem způsobitelnými jsou ohrožovati neb obtěžovati sousedstvo, pokud není výslovně pro ně šem 27. předepsáno řízení ediktální.

Při takových provozovnách úřad způsobem nejkratším pro- zkoumá závady se vyskytující a nařídí, pod jakými podmínkami a s jakým obmezením zařízení to provedeno být může, při čemž zvláště k tomu hledí, aby takováto zařízení neškodila kostelům, školám, ne- mocnicím a jiným veřejným ústavům a stavením a aby snad již zařízení pracoven neohrožovalo bezpečnost života nebo zdraví osob v nich zaměst- naných (§ 26.).

Za účelem zjištění vhodnosti projektované provozovny může živo- nstenský úřad dle volného uvážení ustanoviti na místo provozovny komi- sionelní jednání, může za týmž účelem bez řízení komisionelního vyslati na místo svého technika neb úředního lékaře a může konečně — postačují-li plány úplně — od šetření na místě samém vůbec upustiti, zejména jedná-li se o podnik malého rozsahu. Při zkráceném řízení není úřad povinen k jednání komisionelnímu přivzati sousedy, ale ovšem, dostaví-li se tito, pokusiti se i zde o smírné odklizení námitek.

Rozhodnutí zní stejně při obou druhách řízení, zda-li a pokud ob- myšlené závodní zařízení připustiti lze s hlediska živnostensko-policejního, zda-li a pokud tudíž se schvaluje. Jestliže takový nález schva- luje závodové zařízení, zavírež v sobě také podmínky a obmezení, jichž snad třeba jest v příčině řízení a provozování závodu, jakož i předpisy,

jichž potřebí, aby již samo založení místností pracovních nepřičilo se ustanovením § 26. (§ 30. odst. 2. a 3.)

Rozhodnutí o přípustnosti provozovny přísluší volnému uvážení úřadu, který respektovati musí všechny veřejné a zejména též zdra- votní zájmy a to i tehdy, je-li sporno, zda zřízením projektované pro- vozovny vznikne pro veřejné ústavy rušení, které s „obecným dobrem“ jest neslučitelné. Těžiště volného uvážení úřadu spočívá v tom, že úřad uváží všechny vztahy projektované provozovny na její okolí a předvídaný účinek na obecné dobro, na práva a zájmy sousedů na jedné straně a na druhé straně opět prospěch, jaký lze očekávati pro projektanta a tím nepřímo národohospodářsky pro celek, a na čí straně jeví se zřejměji veřejný prospěch, pro tu rozhodne.

Rozhodnutí jest doručiti nejen žadateli, nýbrž i všem, kteří proti projektu podali námítky.

Podotknouti třeba, že schválení provozovny může být vázáno určitými podmínkami, ba že i časově (na určitou dobu) může být omezeno.

Náklad vyhlášky a řízení o závodových zařízeních živnostenských zapravíž podnikatel; zapravení nákladu způsobeného svévolnými ná- mitkami uloženo budiž tomu, kdo námítky takové učinil (§ 31.).

Náklady rozumí se však jenom ty výlohy, které vznikly živnosten- skému úřadu, nikoli náklady spojené s vysláním zástupce jiného úřadu ke komisionelnímu jednání. Na rozdíl od zákona vodního nelze přisouditi straně druhé náklady spojené se zastupováním strany praktickým práv- níkem neb soukromým odborníkem.

Odvolání. Z rozhodnutí o schválení živnostenské provozovny lze každé straně se odvolati k živnostenskému úřadu II. instance; stížnost jest podati do 14 dnů po doručení rozhodnutí písemně nebo ústně u politického úřadu, který nález v prvé instanci učinil.

Odvolání přípustno jest pouze z konečného rozhodnutí, nikoliv z me- zitímních opatření (na př. ustanovení komisionelního řízení). Odvolati se lze i k ministerstvu, i když druhá instance nález prvé instance po- tvrdila. Odvolání včas podané má účinek odkládací (§ 34.).

Změny provozovny. (§ 32.) Ne každá změna živnostenské provo- zovny zavazuje podnikatele k oznámení této změny živnostenskému úřadu a podmiňuje úřední opatření. Dle § 32. jen změny ve způsobu závod- vého zařízení nebo ve způsobu výroby aneb značné rozšíření závodu, pro které nastává některá ze skutečností uvedených v § 25., buďtež oznámeny úřadu živnostenskému prve, než se provedou; úřad živnosten- ský může upustiti od šetření komisionelního, nabude-li přesvědčení, že obmyšlená změna neb rozšíření nezpůsobí sousedům nebo obci vůbec újmy, nebezpečí nebo obtíží nových neb větších, než které s posavadním závodovým zařízením byly spojeny.

Změna v osobě majitele živnosti nevyžaduje nového schválení zařízení závodového.

Dle zákonného ustanovení jest jen tehdy třeba ohlásiti změnu (rozší- ření) provozovny, když skutečně jest se obávati vzniku nových nebo

větších škodlivých účinků provozovny pro zájem veřejný. Při stanovení podmínek schválení rozšířeného nebo změněného závodu nesmí býti v žádném směru dotčen právní stav schválené dosavadní provozovny. Změny, které nutno úřadu hlásiti, musí býti projektovány podnikatelem a nesmí se snad jednati o opatření, nařízené úřadem z důvodů policejních.

ZáNIK SCHVÁLENÍ. (§ 33.) Nepočne-li provoz v závodovém zařízení do roka po udělení schválení aneb přerušil-li se na dobu delší tří roků, pomíjí schválení zařízení závodového. Z důvodů závažných lze tyto lhůty k žádosti majitele živnosti přiměřeně prodloužiti. Bylo-li závodové zařízení úplně zničeno událostmi živelnými nebo jinými nahodilostmi, budíž prve, než-li opětne provozování se počne, žádáno za schválení.

Nepočne-li provoz v závodě ve lhůtě zákonem stanovené, pomíjí schválení závodu již mocí zákona, aniž jest k tomu třeba zvláštního nálezu. Žádost za prodloužení lhůty musí býti tudíž podána ještě před projitím této lhůty.

§ 86. Vodoprávní rozhodnutí (nález).

Když již všechno, čeho třeba bylo, vyhledáno a vyjednáno, má politický úřad nález rozhodovacími příčinami opatřený vynésti, zdali, v jaké míře, která a pod jakými výmínkami podniknutí povoluje, zdali a v jaké míře služebnosti jsou potřebné, a zdali a v jaké míře pozemky mají býti postoupeny, nemůže-li pak dle působnosti své v záležitosti rozeznati (§ 76.), má to představenému úřadu k rozhodnutí předložiti.

Dává-li se povolení, má se v každém případě také položit lhůta, v které díla povolená mají býti hotova pod uvarováním ztráty práva propůjčeného.

Lhůtu tuto z příčin zřetele hodných lze prodloužiti.

Logickým uzávěrem vodoprávního řízení jest nález vodoprávní. Ať jedná se o udělení vodního užívacího práva, ať o rozhodnutí ve vodoprávní při, jest třeba, aby úřad určitým způsobem jasně a určitě projevil svůj jurisdikční názor.

Podmínkou vydání vodoprávního nálezu jest, jak ostatně výslovně v § 84. uvádí, aby vše, čeho třeba, bylo vyhledáno a vyjednáno, aby tudíž rozhodující úřad utvořil si na základě provedeného šetření jasný názor o právní i skutkové otázce, tvořící předmět vodoprávního řízení, aby, zkrátka řečeno, byl předmět jednání zralý k rozhodnutí.

Vodoprávní nález řešící vodní spor bude různý dle předmětu sporu a pochopitelně bude analogicky dle § 86. obsa-

hovati vlastní rozhodnutí sporu (výrok judicielní) a důvody tohoto rozhodnutí.

§ 86. má v prvé řadě na mysli rozhodnutí o žádosti za udělení vodoprávního konsensu, tudíž za propůjčení vodního užívacího práva v nejširším slova smyslu.

Dle výslovného znění zákona obsahuje nález výrok o přípustnosti, rozsahu, způsobu a podmínkách žádaného konsensu, dále zdali a v jaké míře služebnosti jsou potřebné a zdali a v jaké míře pozemky mají býti postoupeny. Nález tento (enuntyat) musí býti vždy opatřen důvody rozhodnutí a vyvracetí právně všechny námitky při řízení neb před ním proti projektu podané, pokud nebylo snad k námitkám těm při udělování konsensu přihlíženo a povolení vzhledem k tomu vázáno určitými podmínkami. V každém vodoprávním konsensu třeba dále stanoviti přesnou lhůtu, do kdy povolené dílo má býti dokončeno pod uvarováním se ztráty propůjčeného práva.

Samozřejmě jako každé správní rozhodnutí musí býti i vodoprávní nález opatřen právním poučením o opravných prostředcích.

V podrobnostech třeba uvésti toto:

I. Vlastní enuntyat vodoprávního nálezu musí dle řečeného vykazovati všechny náležitosti povolovací listiny, normované § 19., pročez lze zde zásadně na výklad tohoto § pouze poukázati. Při § 19. bylo blíže vysvětleno, že povolovací listina dokumentující právo žadatelovo, nálezem vodoprávním konstituované, má býti jasná a obsahovati určení, kolik vody (tudíž míru propůjčeného užívání), kde (místo) a k jakému účelu (způsobu užívání) bylo vodní právo žadateli propůjčeno. Mimo to mohou býti v listině té uvedeny určité podmínky povolení, kde toho zvláštní poměry vyžadují a může býti též uděleno jen na určitý čas nebo do odvolání.

Na tomto místě třeba pouze výslovně upozorniti na to, že úřad rozhodující o žádosti za propůjčení vodoprávního konsensu může při stanovení podmínek postupovati z moci úřední a dle volného svého uvážení, jen pokud jde o ochranu zájmů veřejných, naproti tomu však že musí se držeti v hranicích návrhů a žádosti přednesených stranami k tomu legi-

movanými, že tudíž nesmí jíti při stanovení podmínek sloužících k ochraně zájmů soukromých ultra petitum strany.

Rozhoduje-li úřad též o žádosti projektantově za propůjčení služebnosti neb postoupení pozemku cestou expropriace, musí přihlížeti nejen k tomu, aby nebyla vyslovena expropriace v širším rozsahu, než co projektant k uskutečnění a provozu svého díla nevyhnutelně potřebuje, nýbrž musí rozsah povolené expropriace přesně a precisně vymeziti a současně vyřknouti způsob a výši náhrady dle § 87. Samozřejmě bude muset úřad rozhodnouti současně i o nároku expropriátově, současně snad dle §§ 28. lit. b a 34. uplatňovaném.

Na to třeba upozorniti, že vyvlastnění ve prospěch vodního díla, podléhajícího konsensu, nemůže býti vysloveno samo o sobě s pouhým udáním účele, nýbrž jen ve spojitosti s vodoprávním povolením dotyčného díla na základě žádosti o konsens, řádně instruované a po řízení na jejím podkladě provedeném.¹⁾

Pokud stanovení podmínek konsensu se týče, jest ještě třeba poukázati na to, že z ustanovení prvního odstavce § 17. (slova „aby se mohlo vody užívatí a aby se mohly zříditi stroje“) a § 78. („aby mohl užívatí vody a neb aby mohl vystavěti stroje“) vysvítá, že zákon při veřejných vodách rozlišuje mezi propůjčením práva k užívání vody se strany jedné a zřízením neb změnou díla k výkonu práva toho potřebného se strany druhé a že i u soukromých vod stejným způsobem činí rozdíl mezi užíváním soukromé vody a zřízením nutných k tomu zařízení. Pravidelně, jednají-li se o dílo nové, bude konsens se vztahovati na obojí. Není však vyloučeno, že konsensní činnost vodoprávních úřadů bude jak při veřejných, tak i soukromých vodách omezena pouze na zřízení, zařízení nebo změnu vodního díla, k výkonu existujícího již práva určeného. O rozsahu a obsahu tohoto práva nebude třeba prováděti šetření a vydati rozhodnutí. V tomto případě může býti tudíž povolení zásadně vázáno jen na ty podmínky, které týkají se nového díla, nikoli takové, které by samo vodní oprávnění, právně existující, omezovaly.²⁾

¹⁾ Srov. Budw. 6147 A ai 1908.

²⁾ Srov. Budw. 10263 A ai 1914.

Byla-li mezi stranami uzavřena dohoda, nastupuje tato, jak výše u § 84. bylo podotknuto, na místo úředního rozhodnutí, pokud neodporuje imperativním normám zákona a veřejným zájmům a pokud spor neb kolise zájmů byla dohodou tou odklizená. Úřední činnost vůči takové dohodě nepozůstává v konání jurisdikční kognice, nýbrž jen v tom, že vodní úřad po přezkoušení, zda obsah dohody jest se stanoviska veřejného zájmu přípustný, pouze prohlásí, zda má proti úpravě dotyčných právních poměrů, provedené samotnými stranami, se svého úředního stanoviska co namítati neb nikoliv. Tím nerozhoduje však o dotyčném právním poměru strany, nýbrž spíše jen uznává, že tento právní poměr octl se mimo spor, tudíž přestal býti předmětem úředního rozhodování.

Dohodou touto úřadem schválenou upraven jest pro strany právní poměr způsobem konstitutivním a jak pro úřad, tak pro strany závazným. Ježto pak předmět dohody, t. j. smlouvy tvoří vodní, tudíž veřejné právo a tato smlouva nastupuje na místo úředního rozhodnutí, které měl vodoprávní úřad dle vodního zákona učiniti, musí býti smlouva tato považována za veřejnoprávní, o jejíž právní existenci a obsahu v případě sporu má opět jen vodoprávní úřad rozhodovati.³⁾

Zpravidla vydán bude nález řešící vyčerpávajícím způsobem najednou celý předmět vodoprávního řízení. Leč vodoprávnímu úřadu musí zůstati ponecháno, aby obsáhlejší předměty řízení projednal ohledně parcelních otázek odděleně a stejně odděleně o nich rozhodl (n. př. oddělené projednávání a rozhodnutí o detailech čistícího a odvodního zařízení pro podnik zásadně konsentovaný).⁴⁾ Neboť zákon neobsahuje dle svého znění ničeho o tom, že by nález úřadu musel se státi jedním rázem a že jest nepřípustno, nález ten dělití. Nelze také nahlédnouti, proč by to měl zákon zakazovati. Vždyť často v konkrétním případě bude se stanoviska procesní hospodárnosti účelno a jak veřejným, tak i soukromým zájmům účastníků přiměřeno, budou-li prvním rozhodnutím rozřešeny určité zásadní otázky a teprve potom dle právního stavu prvním rozhodnutím stanoveného

³⁾ Srov. Budw. 8113 A ai 1911, 11283 A ai 1916.

⁴⁾ Srov. Budw. 1878 A ai 1903.

zodpověděny další, mezi účastníky sporné otázky. Jednotlivé oddíly řízení a jednotlivé dílčí nálezy musí býti však považovány za součásti celkového řízení a celkového rozhodnutí, takže navzájem jsou od sebe odvisly a účinnost jich podmíněna právoplatností druhého nálezu dílčího.⁵⁾

Byly-li v řízení vodoprávním v čas podány námitky proti schválení projektu, jest ovšem třeba v nálezu k nim zaujati též stanovisko. Jedná-li se o námitky opírající se o titul veřejnoprávní, není sporu o tom, že vodoprávní úřad rozhodne o jejich oprávněnosti a odůvodněnosti a je buď s udáním právních důvodů zamítne, aneb — vyhoví-li jim a přes to konsens udělí — bude vázati své povolení omezeními a podmínkami v rámci přednesených námitek. Byl-li konsens na základě podaných veřejnoprávních námitek odepřen, jest samozřejmě zamítavé rozhodnutí opřiti právními důvody.

Pokud však námitky spočívají na titulech soukromoprávních, jest mezi nimi rozeznávati, zda jedná se o tituly likvidní neb sporné. Je-li titul soukromoprávní sporný, nemůže ovšem vodoprávní úřad o meritu jeho rozhodnouti, nýbrž vysloví pouze, že a pokud projekt se schvaluje se stanoviska veřejného zájmu a že spor mezi stranami dohodou neodstraněný poukazuje se na pořad práva (§ 88.). Více o tom pověděno bude při výkladu § 88. — Jsou-li námitky odpůrcem uplatňované likvidní buď tím, že žadatel tvrzená práva účastníka uznává nebo že účastník tato práva exekvovatelnou listinou veřejnou (soudním rozsudkem, intimátem o uzavřeném smíru soudním a p.) nebo vůbec listinou plné víry zasluhující (notářský akt, dle okolností i výtah knihovní) prokáže, pak nemůže vodoprávní úřad nechatí námitky tyto nepovšimnuty, nýbrž musí pečovati při svém nálezu o náležitou jich ochranu.

Ochrana tato záleží v tom, že nesmí proti vůli oprávněnce býti povoleno zřízení projektu, jímž by ona práva soukromá byla rušena, leč že by odpor tohoto účastníka byl výrokem expropriačním překonán (§ 21. slova: „Povolené stroje a díla má držitel v takovém způsobu zříditi, ... aby ... jiné užítky bez potřeby nebyly obtěžovány aneb zkracovány.“).

⁵⁾ Srov. Budw. 7669 A ai 1910.

Není-li ani možno příslušnými podmínkami konsensními ochranu likvidních práv soukromých zabezpečiti ani expropriaci jejich vysloviti, musí vodoprávní úřad žádaný konsens vodní vůbec odmítnouti (§ 17. a contr.). Jsou-li tu však podmínky expropriace, nutno současně s konsensem vydati (aneb alespoň vyhraditi) nález expropriační, jímž nezbytné zasažení ve sféru soukromoprávní za přiměřenou náhradu se povoluje. (§§ 87. a 37.)⁶⁾

Dle druhého odstavce § 86. má býti při udělení povolení vždy stanovena *lhůta*, v níž musí býti povolené dílo dokončeno, jinak propůjčené právo zanikne. Tato lhůta může býti z důvodů zřetele hodných prodloužena.

V nedostatku takového stanovení lhůty jest spatřovati opomenutí podstatné formy administrativního řízení, ježto zajisté stranám na věci účastněným záleží na tom, aby věděly, v které lhůtě propůjčené právo — nebude-li využito — pomine.⁷⁾

Sankce, obsažená v druhém odstavci § 86. „jinak pomine“ byla stanovena k ochraně veřejných zájmů, zejména pak za tím účelem, aby dle možnosti co nejvíce chráněna byla disposiční volnost úřadu vzhledem k užívání veřejných vod a aby zajištěno bylo jich racionelní využití a zabráněno tvoření se t. zv. papírových neb skladových koncesí. Na toto stanovisko zákona poukazuje zejména ustanovení třetího odstavce téhož §, dle něhož může lhůta k dokončení vodního díla býti kdykoli z důvodů zřetelehodných prodloužena. Jest tudíž ponecháno volnému uvážení úřadu, aby důvody „zřetelehodné“ posoudil a dle toho rozhodl, zda a pokud chce použití sankce zákona vzhledem k tomu, že lhůta již jednou stanovena bezvýsledně prošla. Jestliže však vodní dílo jest již jednou hotovo, třeba že lhůta původně stanovená byla překročena, aniž úřad zákonné sankce druhého odstavce § 86. použil, musí býti dílo toto vůči soukromým osobám vůbec a zejména vůči těm, kteří žádají za propůjčení event. přebytku vody, považováno za dílo právně existující dle § 94., takže lze za přebytek vody považovati jen ten, jaký jeví se po uspokojení potřeby tohoto díla.⁸⁾

⁶⁾ Pantůček: „Něco o vztazích zákona vodního k poměrům soukromoprávním.“ Správní Obzor 1915.

⁷⁾ Srov. Budw. 5083 A ai 1907.

⁸⁾ Srov. Budw. 10674 A ai 1914.

Náhled, který vyžaduje pro prodloužení původně stanovené lhůty, aby se stavbou díla bylo již započato, nemůže být uveden v souhlas ani se zněním zákona, ani se zřejmou jeho tendencí. V třetím odstavci § 86. není uvedena žádná podobná podmínka pro prodloužení lhůty a ze slova „dokončení“ nemůže být dedukováno, že lhůta jak původně stanovená, tak i event. prodloužená neplatí pro započetí, nýbrž jen pro dokončení stavby. Že interpretace, která chce vylučovati použití uvedeného zákonného předpisu v těch případech, kdy nebylo v původní lhůtě započato s pracemi, odporuje intenci zákona, vysvítá z úvahy, že zákon chtěl patrně vložit do rukou vodoprávního úřadu, k dohledu dle § 97. povolání, posouzení, kdy mají být provedeny práce sloužící k uskutečnění povoleného projektu a tudíž i kdy mají započítí. Úřad může tudíž také stanoviti, že započetí prací smí spadatí teprve do lhůty z důvodů zřetelehodných prodloužené. Pro tento výklad zákonný mluví posléze okolnost, že zřetelehodné důvody, které brání dokončení schváleného projektu, mohou též spočívatí v poměrech, které samy překážejí započetí prací, a že tudíž nelze nahlédnouti, proč měl by býti činěn rozdíl, když zákon sám nerozeznává mezi takovými poměry aneb teprve později se dostavivšími překážkami.⁹⁾

Byly-li podány námitky proti žádosti za prodloužení lhůty k dokončení povoleného vodního díla, nelze k nim vzhledem ke koncentrační zásadě řízení vodoprávní ovládající přihlížeti, opírají-li se o důvody směřující proti povolení konsensu, které měly býti již v řízení samém uplatněny. Z námitek proti prodloužení lhůty jest samozřejmě praekcludován ten zájemník, který se vodoprávního řízení nesúčastnil (§ 83. odstavec druhý).¹⁰⁾

Aby vodoprávní nález mohl nabýti právní moci, jest třeba, aby byl řádně doručen všem účastníkům, t. j. žadateli a těm osobám, které buď podaly proti projektu námitky aneb jinak mají bezprostřední zájem na tom, aby o rozhodnutí úřadu zvěděly.

⁹⁾ Srov. Budw. 9936 A ai 1913.

¹⁰⁾ Srov. Budw. 9936 A ai 1913.

S nálezem jest třeba doručiti žadateli též po jednom výtisku plánů a popisů. Plány jest opatřiti doložkou „schvalovací“, t. j. že projekt schvaluje se za podmínek nálezu, jehož datum a číslo třeba udati.

Proti nálezu lze použiti opravných prostředků, o nichž mluveno bude při výkladu § 95.

Jestliže nabude jednou vodoprávní nález právní moci, nelze proti němu namítati, že obsah jeho odchyluje se co do rozsahu a obsahu od projektu, slouživšího za podklad vodoprávního řízení. Takové změny mohou ovšem zavdati postiženým důvod a podnět, aby chopili se opravných prostředků proti udělenému konsensu v otevřené lhůtě odvolací; jestliže však konsens nabude právní moci, není obsah a rozsah koncese od event. postižených odvislý.¹¹⁾

§ 87. Stanovení výše náhrady expropriační vodoprávním nálezem.

Politický úřad má ve svém nález, jest-li zde výminka § 38. (§ 17. říšského zákona), také vyměřiti, jaká náhrada a mnoho-li se jí má dáti. Neusnesli-li se knihovní věřitelé v té příčině, má náhrada ta složena býti k úřadu knihovnímu.

Nejsou-li strany, jichž se týče, s tím spokojeny, vyměřti se suma náhrady nálezem soudním, přivezmouc k tomu obě strany.

Avšak tomu nemůže býti bráněno, aby služebností se ne-užívalo, aneb aby vyvlastnění nešlo před se, jakmile nález politickým úřadem vydaný vešel v moc práva, a náhrada neb výkupná cena k soudu byla složena, aneb výroční náhrada pojištěna.

§ 87. upravuje speciální část vodoprávního nálezu a to určení výše náhrady za vyvlastněný pozemek neb za expropriačně vyhrazenou služebnost.

Jest předem upozorniti na to, že při vodoprávním řízení má býti současně provedeno i řízení expropriační, které nutně souvisí s požadovaným vodním právem užívacím, tvořícím jeho předpoklad, ježto vyvlastnění lze povolití jen pro určité,

¹¹⁾ Srov. Budw. 2735 ai 1885.

zákonem zvláště kvalifikované vodní podniky. Jest tudíž současně s projednáváním o navrženém projektu v řízení vodoprávním stanoviti:

a) zda podniku, o nějž se jedná, přísluší dle vodního zákona nárok na žádanou expropriaci. Bude-li otázka tato zodpověděna kladně, třeba dále vyšetřiti;

b) nejnutnější rozsah a obsah tohoto zásadně uznaného nároku na vyvlastnění a

c) určití způsob náhrady za způsobenou tím škodu expropriatovi a to, zda náhrada ta má býti poskytnuta in natura (n. př. opatřením náhradní komunikace, náhradním postoupením pozemku expropriantova a p.) aneb v penězích, a posléze, jedná-li se o náhradu peněžitou,

d) stanovení výše této peněžité náhrady.

Jest zajisté nejúčelnější, když veškery tyto otázky, pokud jest to možno, rozřešeny budou ihned při vodoprávním řízení, prováděném za účelem konsentování projektovaného podniku. Naprosto jest však nutno, aby aspoň zásadní zákonný nárok projektantův na expropriaci byl již v tomto hlavním řízení zjištěn a společně s vlastním vodoprávním konsensem vysloven.

Leč jak dříve bylo vysvětleno, nelze vždy s naprostou jistotou předem vyšetřiti, v jakém rozsahu bude třeba vysloviti expropriaci, záležející buď v postoupení pozemků aneb v trpění služebností, aneb bude třeba z důvodu procesní hospodárnosti řešiti tuto otázku a s ní ovšem související otázku c) a d) později, odděleně.

Jest sice správné, že dle § 86. mají býti v rozhodnutí o žádosti za propůjčení vodního užívacího práva uvedeny též všechny podmínky, za kterých konsens se uděluje, že tudíž jest do konsensu pojati i výrok o event. náhradě škody, o které jest povolán politický úřad rozhodnouti a od níž udělení konsensu jest odvislo. Z toho však nelze vyvozovati, že v tomto nálezu musela by býti za všech okolností stanovena již číslice a míra náhrady, která má býti poskytnuta. Duchu a podstatě správního řízení neodporuje, aby v těch případech, kde číselné zjištění náhradních nároků od zájemníků činěných nemůže se státi dle povahy věci bezprostředně, byl v nálezu samém zásadně nárok na náhradu uznán a udělení

konsensu učiněno závislým na uspokojení expropriátově, aby však číselné zjištění škody bylo vyhraženo pozdějšímu řízení.¹⁾

Výjimečně lze tudíž připustiti, aby vlastní nález vodoprávní vedle konsensu vodoprávního obsahoval pouze zásadní uznání práva expropričního, event. snad i jeho rozsah a obsah a dalšímu dílčímu nálezu, který samozřejmě nutno považovati za součást, pokračování nálezu hlavního, s ním osud sdílejícího, ponechati řešení otázky rozsahu a obsahu požadované expropriace, určení způsobu náhrady a stanovení její výše při náhradě peněžité.

Pokud jedná se o otázku, kdy a kterému podniku vodnímu nárok expropriční přísluší, poukázati jest zde na obšírnější výklady §§ 6., 8., 28., 32., 34., 37., 48., 49., 50., 77., pokud pak jedná se o určení rozsahu a obsahu zásadně uznaného nároku expropričního, na výklad § 38. uvedený při výkladu § 28.

Zde zbývá pojednati pouze o stanovení výše peněžité náhrady (§ 87.).

Při vodoprávním jednání nutno v prvé řadě působiti k tomu, aby kolidující zájmy jednotlivých účastníků byly vzájemnou dohodou odstraněny. To neplatí pouze o námitkách podaných proti projektu, nýbrž zejména i o otázce, zda požadovaná služebnost neb postoupení pozemku jest pro podnik naprosto nutná a zda, jakým způsobem a event. v jaké výši má býti náhrada expropriatovi za utrpěnou újmu žadatelem poskytnuta. Jest zajisté nejúčelnější a jen tím způsobem lze vzájemné zahrocení obou stran nejsnáze odstraniti, když úřad se vynasnaží, aby docílil o těchto otázkách mezi účastníky dohody. Podaří-li se mu to, odpadá povinnost i právo úřadu o bodech těch, v nichž dosaženo bylo smíru, rozhodovati, spor v tomto směru stal se bezpředmětným a na místo úředního rozhodnutí nastoupí dohoda stran, která ovšem v plném rozsahu musí býti účastníkům intímována.

Dohody o výši náhrady třeba jest docíliti mezi účastníky. Účastníkem dle vodního zákona jest mimo exproprianta expropriát, t. j. ten, komu patří objekt vyvlastňovaný a ten, kdo na objektě má věcné právo spojené s vlastnictvím jiného objektu.²⁾ K účastníkům těm dle výslovného znění

¹⁾ Srov. Budw. 9735 A ai 1913.

²⁾ Srov. Budw. 8245 ai 1894.

§ 87. sluší počítati i zástavní věřitele, jichž hypotéka vázne na vyvlastňovaném pozemku. (Obdobné ustanovení má i § 22. vyvlastňovacího zákona železničního z 18. února 1878 č. 30. ř. z.)³⁾

Nebylo-li však dohody dosaženo, jest povinností úřadu, aby, uznal-li předem přípustnost expropriace, její rozsah a obsah a určil-li na zaplacení náhrady peněžité, řádným, nestranným způsobem i výši její stanovil. Jak již při výkladu § 28. obšírněji bylo pověděno, musí náhrada za expropriaci býti přiměřená, spravedlivá, tudíž musí zahrnovati v sobě nejen cenu odňatého objektu, nýbrž i náležité vyrovnání v znehodnocení majetku ostatního.

Výši této náhrady stanoviti jest v řízení vodoprávním (třeba i odděleném, pozdějším od vlastního řízení konsensního), při čemž samozřejmě musí býti účastníkům zachována volnost slyšení. Zásada volnosti slyšení nemusí býti vykládána do krajního důsledku, že by šetření o výši náhrady stávalo se již tím zmatečné, kdyby znalci (odhadci) neprovedli je v přítomnosti stran. Postačí, když stranám bude poskytnuta dostatečná příležitost, aby k znaleckým posudkům mohly zaujati své stanovisko.⁴⁾

K vyšetření výše náhrady, k odhadu přibrati jest jednoho nebo více znalců dle možnosti úředních. Peyrer doporučuje, aby odhad proveden byl tím způsobem, že by každá z obou stran jmenovala si po jednom zástupci do odhadní komise, jejímž předsedou s hlasem dirimujícím byl by úřední znalec.

Výrok vodoprávního úřadu co do přípustnosti a rozsahu expropriace a co do způsobu náhrady podléhá pouze instančnímu přezkoušení. Nelze tudíž u soudu domáhati se změny výroku vodoprávního úřadu ani tehdy, bylo-li jím uznáno na poskytnutí náhrady in natura.

Naproti tomu uznali úřad na náhradu peněžitou, přísluší kterékoliv straně, která s výši této náhrady není spokojena, aby po vyčerpání instančního postupu správního dožadovala se soudu za defini-

³⁾ Srov. Budw. 10881 A ai 1915.

⁴⁾ Srov. Budw. 4703 A ai 1906.

tivní stanovení obnosu náhrady. Jest tudíž výrok správního úřadu v tomto směru pouze provisorní.

Nabylo-li tedy rozhodnutí vodoprávního úřadu o expropriaci a způsobu náhrady právní moci, nestal se právoplatným též výrok o výši peněžité náhrady. Judikátní síla nálezu vyčerpává se tím, že jednak jím nabývá expropriant práva složit (provisorně) stanovený obnos u soudu a tím domoci se držby vyvlastněného objektu, jednak že jest rozhodnuto pro všechny účastněné, že náhrada má býti expropriantem expropriátovi zaplacená v penězích. Administrativní stanovení výše této dle základu svého likvidní pohledávky peněžité není však konečné a tudíž ne hned vykonatelné. Aby toto stanovení stalo se definitivním a právně závazným, musí k němu přistoupiti další moment: musí totiž dle § 38. a contr. s ním se spokojiti účastníci (mezi nimiž rozuměti jest nejen exproprianta a expropriáta, nýbrž i jiné zájemníky, n. př. knihovní věřitele), že uznávají neb přijímají náhradu správním úřadem stanovenou za správnou. Tímto požadavkem stává se stanovení náhrady vodoprávním úřadem dle prvního odstavce § 87. jen výrokem vázaným suspensivní výminkou, který může tvořiti podklad exekutivního zakročení úřadu jen pak, když výminka se splní, t. j. když účastníci se jím spokojí. Nechtějí-li však účastníci neb jen jediný z nich akceptovati obnos správním úřadem stanovený, odpadla hořejší výminka a výrok na ní lpící jest zbaven vši své moci a nemůže býti co exekuční titul použit.⁵⁾

Otázka, v které lhůtě po konečném rozhodnutí správních úřadů může býti dovoláváno se pomoci soudní, zákonem rozřešena není. Nelze však pochybovati o tom, že nárok na pomoc soudní trvá potud, pokud snad (po 30, resp. 40 letech) není promlčen. Rozhodně však nelze souhlasiti s názorem, že by za soudní odhad měla žádati strana s výši náhrady správním úřadem stanovenou nespokojená do 14 dnů, jakmile vodoprávní (expropriační) nález nabyl právní moci. Lhůty praeklusivní v § 95. jen pro řádné opravné prostředky určené nelze již proto analogicky použiti, jelikož není zde k analogii nutné podoby případů (§ 7. o. o. z.), neboť jde na jedné straně o procesualně nutný krok, na druhé straně

⁵⁾ Srov. Budw. 11875 A ai 1917.

o soukromé prohlášení, na vůli strany ponechané. Rovněž nelze v passivním chování se expropriativě po delší dobu spatřovati mlčky akceptované přijetí náhrady správním úřadem stanovené, poněvadž tu není podmínek § 863. o. o. z.⁵⁾

Neprojevili-li tudíž obě strany výslovně souhlas s přijetím výše náhrady, jak stanovena byla správním úřadem, zůstává kterékoli straně právo, aby domáhala se až do event. promlčení nároku definitivního stanovení obnosu toho soudem.

Soud učiní své rozhodnutí v řízení nesporném k pouhé žádosti nespokojeného účastníka. Svědčí tomu nejen text zákona, jenž mluví o „určení“ náhrady „soudním zjištěním“, nýbrž i analogie zákona z 18. února 1878 č. 30. ř. z., jakož i všech novějších zákonů expropriací se obírajících, zejména předpis § 15. zákona z 30. června 1884 č. 117. ř. z., jenž přímo na analogii zákona z r. 1878 poukazuje.⁶⁾

Výrokem soudním odchýlným od nálezu správního úřadu pozbude nález ten ipso facto svého významu, pokud výrok soudní mu odporuje a není třeba ve výroku tom uváděti, že správní nález se zrušuje nebo potvrzuje.⁷⁾

Tím však, že výše náhrady byla vodoprávním úřadem (třeba provisorně) stanovena, nabývá expropriant možnosti, nabyl-li nález ten v ohledu správním právní moci (t. j. byl-li buď vyšší instancí správní potvrzen aneb nebylo-li proti němu podáno v zákonitě lhůtě odvolání), aby dožadoval se ihned přiznané mu expropriace a v držení její se uvázal, jakmile náhrada neb výkupní cena k soudu byla složena aneb výroční náhrada pojištěna (§ 87. odstavec třetí).

Z tohoto zákonného ustanovení plyne a contrario, že nesmí býti s výkonem vyhrazené služebnosti započato dříve, aniž smí býti postoupení vyvlastňovacího pozemku dříve žádáno, dokud nález vodoprávní nenabyl právní moci a dokud náhrada prozatímně stanovená nebyla u soudu deponována (vyjma ovšem samozřejmého případu, že by expropriát spolu se zástavním věřitelem správní stanovení náhrady uznali). Toť také jediný donucující prostředek expropriátu příslušející, kterým může přiměti liknavého exproprianta k zaplacení přisouzené náhrady, ježto výrok úřadu o výši náhrady jsa po-

⁵⁾ Pantůček „Vodoprávní expropriace“, Právník 1916.

⁷⁾ Srov. Budw. 1505 A ai 1903.

vahy pouze prozatímní není žádným titulem exekučním. Expropriát má tak dlouho právo odpírati výkonu povolené expropriace, dokud expropriant své povinnosti k placení náhrady dosti neučinil.

Opomenutí výslovného dodatku ve vodoprávním nálezu, že s výkonem služebnosti nesmí býti započato před složením náhrady u soudu, nezavazuje však podstatnou vadu řízení. Jest ovšem účelno podmínku tuto do nálezu pojeti, leč v protivě k ustanovení druhého odstavce § 86. nenormuje § 87. výslovnou povinnost úřadu, aby se tak stalo; vyhrazuje pouze expropriatovi právo odpírati výkonu expropriace potud, pokud expropriant nesplní svou povinnost stanovenou třetím odstavcem § 87.⁸⁾

Zaplacením, resp. soudním složením stanovené náhrady přechází vlastnictví vyvlastněného pozemku na exproprianta, aniž by k tomu bylo třeba spolupůsobení expropriátova. Od tohoto okamžiku přechází též nebezpečí a užitek vyvlastněného objektu na exproprianta. — Uvedení v držbu neb služebnost politickým úřadem má se státi jen tehdy, když expropriat přes složení náhrady zdráhá se pozemek postoupiti neb služebnost trpěti. Stane se tak písemným příkazem politického úřadu s pohrůzkou pokuty dle nařízení z 20. dubna 1854 č. 96. ř. z. Jinak stačí, trpí-li expropriat okupaci expropriantem.

Ohledně zalistnění expropričního nálezu vyslovil se správní soud takto:⁹⁾ Právoplatný vyvlastňovací nález jeví se býti takovou veřejnou listinou, na základě jejímž dle § 33. knihovního zákona může býti provedeno zalistnění vlastnického práva na vyvlastněné nemovitosti pro toho, k jehož dobru bylo vyvlastnění vysloveno. Toto zalistnění jest podmíněno pouze soudním složením náhrady, nikoli však tím, že dotyčný nález o výši náhrady stal se definitivním.

§ 88. Vodoprávní nález při námítkách soukromoprávních.

Namítá-li se proti podniknutí z příčin veřejných nezávadnému něco, co se zakládá na důvodu soukromého práva, o čem politický úřad na základě toho zákona nerozhoduje, usiluj

⁸⁾ Srov. Budw. 6500 A ai 1909.

⁹⁾ Srov. Budw. 1261 ai 1882.

ten úřad, aby to po přátelsku bylo vyrovnáno. Nepodaří-li se to, obmezí se politický úřad na vyřknutí, že tomu podniknutí z veřejných příčin místo dáti lze.

K rozsouzení námitek na soukromém právě se zakládajících vyhražuje se pořad práva.

Již při výkladu § 86. byla učiněna zmínka o tom, že vodoprávní úřad, vydávaje nález vodoprávní, má jím rozhodnouti též o námitkách, pokud proti projektu byly podány a pokud opírají se o titul veřejnoprávní. Při soukromoprávních námitkách není zajisté úřad vodoprávní, jemuž přísluší dle § 75. rozhodovati o otázkách vztahujících se na užívání, svádění a hrazdění vody dle vodního zákona, oprávněn, pouštěti se do sporů ryze soukromoprávních. Z toho a contr. plyne, že vodoprávní úřad má přihlížeti k těm námitkám soukromoprávním, jichž titul byl likvidně prokázán. V tomto případě bylo by zajisté bezúčelno poukazovati otázku týkající se platnosti soukromoprávního titulu na pořad práva, když nesporným způsobem (ať již uznáním protivníkovým, ať veřejnou listinou plně víry zasluhující) jest platnost a existence titulu toho pevně stanovena a soud musel by rovněž platnost tuto uznati. V takovém případě nejedná se zajisté o soukromoprávní spor, popírání existence neb rozsahu určitého právního poměru soukromoprávního, nýbrž jen o to, že nesporný poměr soukromoprávní má býti položen za základ úpravě poměrů vodních, veřejnoprávních, k jichž řešení povolán jest právě úřad správní.

Jedině tudíž v tom případě, že proti projektu předneseny byly námitky opírající se o titul soukromoprávní, likvidně neprokázaný, tudíž sporný ať již co do existence své nebo do obsahu a rozsahu, nesmí vodoprávní úřad o námitkách těchto rozhodovati, nýbrž musí svůj výrok omeziti pouze na to, že z důvodů veřejných není proti projektu námitek a že spor o vznesených námitkách soukromoprávních odkazuje se na příslušný pořad práva.

Takový vodoprávní nález jest vodoprávním konsensem ve smyslu § 17., jím konstituuje se subjektivní vodní užívací právo pro žadatele ovšem pod tou resolutivní výmin-kou, že a pokud soud v event. sporu neuzná neslučitelnost

soukromoprávního nároku odpůrcova s výkonem propůjčeného vodního užívacího práva. Stane-li se tak a bude-li právní titul odpůrcův soudem uznán, nepozbývá tím udělený vodoprávní konsens eo ipso své účinnosti, nýbrž z vítězivší odpůrce musí zažádati za obnovu vodoprávního řízení, v němž úřad přihlížeje k námitce soukromoprávní, nyní již likvidně prokázané, rozhodne znova o přípustnosti projektu.

Námitkám soukromoprávním nemůže býti tudíž přiznán ten právní účinek, že by zabránily politickému úřadu ve vyslovení konsensu vodoprávního, když jeví se tento dle vodního zákona přípustným.

Uplatňuje-li interesent právo, které podle své povahy jest právem soukromým, musí vodoprávní úřad k němu zaujati stanovisko jen potud, že námitky soukromoprávní, shodou nevyřízené, poukáže na pořad práva.

Jinak může se vodoprávní úřad námitkou opřenu o právo soukromé jen potud zabývati, pokud v námitce té leží i tvrzení, že nelze zamýšlené dílo bez expropriace tohoto soukromého oprávnění provésti a tím i nárok, aby úřad vodoprávní v mezích své kompetence vyslovil, zda taková expropriace jest po zákonu možná či nikoliv.¹⁾

Je-li cizí soukromé právo (vlastnictví), které má býti za účelem zřízení vodního díla, sporno, má vodoprávní úřad při výroku o nutnosti vyvlastnění respektovati držebnostní poměry a strany s jich dalšími, ze sporného poměru odvozenými nároky, resp. námitkami odkázati na pořad práva.²⁾

Nález vodoprávního úřadu má v případě § 88. zníti vždy v tom smyslu, že projekt se stanoviska veřejného za těch neb oněch podmínek jest přípustný, že však sporná otázka, jejíž jednotlivé body třeba výslovně uvést, odkazuje se na pořad práva. Není tudíž správné znění nálezu, že namítatel se svým nárokem neb odporem poukazuje se na cestu soudní, ježto vodoprávní úřad není ani povinen, ani oprávněn určovati ve svém nálezu budoucí procesualní postavení obou stran, kdo tudíž v příštím soudním sporu bude vystupovati co žalobce a kdo co žalovaný. Vzájemné postavení procesních stran stanoví zajisté soud sám.³⁾

¹⁾ Srov. Bohuslav 2801 ai 1923.

²⁾ Srov. Budw. 7130 A ai 1910.

³⁾ Srov. Budw. 3720 A ai 1905.

Bylo řečeno, že úřad má ve svém nálezu přesně vyznačiti ty sporné body, ke kterým sám nemohl pro svoji §em 75. vyznačenou kompetenci přihlížeti a o kterých vyhrazuje soudu rozhodnouti. Jestliže však celý vodní spor odkázán in toto na pořad práva, není třeba tohoto výpočtu, ježto v tomto případě nejedná se o nález vodoprávní dle § 88., nýbrž o zamítnutí pro nepříslušnost dle § 75.

Jest nyní třeba zodpověděti otázku, jakého významu jest pro žadatele nález vodoprávního úřadu, jímž sice byl uznán navržený projekt se stanoviska veřejného za přípustný, avšak současně vyhrazena určitá soukromoprávní otázka řešení soudnímu. Jest nesporno, že se stanoviska vodního zákona byl konsens vodoprávní udělen a vodní právo žadatelovo konstituováno. Z toho plyne, že oprávněný může, nabyli-li nález vodoprávní moci práva, přikročiti ihned k provádění schváleného projektu, aniž by vyčkával rozhodnutí sporné otázky soukromoprávní, soudu vyhrazené. Jest naprosto nepřipustno, aby vodoprávní úřad vyslovil v nálezu, byly-li podány námitky soukromoprávní, leč je-li z důvodů veřejných projekt přípustný, že provedení díla má býti odsunuto až do doby, kdy o námitkách soukromoprávních bude rozhodnuto.⁵⁾ Pustí-li se však oprávněný do uskutečňování projektu, postupuje na vlastní risiko a vydává se nebezpečí, že odpůrce bude se u soudu domáhati žalobou pro rušenou držbu zastavení neb změny stavby. Naproti tomu ovšem, vzdá-li se odpůrce soudní cesty anebo ve sporu soudním podlehe, nemusí oprávněný žádati ještě jednou u vodoprávního úřadu za definitivní schválení, ježto resolutivní podmínka odpadla a nález stal se bezpodmínečným.

O lhůtě, do kdy má býti ve vyhrazené soukromoprávní otázce cesta soudní nastoupena, nemá zákon ustanovení a jest tudíž míti za to, že soukromoprávní námitka trvá potud, pokud event. nezanikne občanskoprávním promlčením. Nezbude tudíž koncesionáři, který marně očekává, že jeho protivník bude svou námitku uplatňovati u soudu, chce-li k uskutečnění svého projektu bez obavy dalších překážek přikročiti, aby sám u soudu za rozřešení sporné otázky zakročil a u téhož soudu zažádal za provisorní výrok, zda se stavbou,

⁵⁾ Srov. Budw. 6144 A. ai 1908.

event. za jakých podmínek a kautel může před rozhodnutím sporu započítati. K stanovení tohoto provisoria není příslušný vodoprávní úřad, nýbrž soud.

§ 89. Náhrada škody působené vodním dílem, na základě nesprávného skutkového předpokladu povoleným.¹⁾

Ukáže-li se, že povolení k zřízení vodního díla uděleno bylo na základě chybném a že dílem tím způsobí se záplava zpáteční vodou, zbahnění aneb jiná škoda osobám třetím, k čemuž se nevzalo při původním ohledání zřetele (§§ 87. a 88.), může ten, jenž škodu trpí, sice jenom při podmínkách § 22. za změnu díla vodního žádati; avšak držitel díla jest mu práv (nehledíc k tomu, má-li držitel díla právo, žádati za náhradu na jiných) za veškerou pomíjející neb stálou škodu a vyhrazuje se jemu v té příčině též pořad práva.

I. Již několikrát bylo poukázáno na to, že udělením vodoprávního konsensu získává vodní oprávněnc pevné subjektivní právo k užívání vody určitým úředně schváleným způsobem a že nabyli-li konsens ten právní moci, nemůže býti dodatečně změněn ani z moci úřední ani k žádosti těch stran, jimž toto užívání působí škodu.

Na zásadě této naprosté ochrany subjektivního práva zbudován jest předpis § 22., který oprávnjuje vodním dílem poškozeného, aby na svůj náklad provedl potřebnou změnu cizího vodního díla, jemu škodu působícího. Dovoluje tudíž § 22. poškozenému, aby vlastním svým přičiněním postaral se o odstranění příčiny škody.

Jest jisto, že ustanovení § 22. jest povahy tvrdé. Třebaže před udělením konsensu obligatorně prováděno jest řízení vodoprávní, jehož právě účelem jest vyšetřiti, zda a za jakých event. podmínek nebude třeba obáhati se ohrožení cizí právní sféry projektovaným vodním dílem, třebas vyhrazuje zákon všem zájemníkům obsáhlé právo na slyšení jich námitek, přece nebude se lze vyvarovati toho, aby určité vodní dílo, jehož neškodnost byla s největší pravděpodobností, ba určitostí jak projektantem, tak i úřadem předpokládána, po svém

¹⁾ Moravský a slezský zákon ustanovení podobného § 89. čes. z. v. nemají.

zřízení zasáhlo rušivě do cizího práva. Vždyť nelze s absolutní jistotou vypočítati všechny účinky dravého živlu — vody, nelze vždy předem zjistiti, zda a jakým způsobem bude půda na nové vodní poměry reagovati.

Z důvodu toho právě doplnil český vodní zákon (moravský a slezský obdobné normy nemají) tvrdé ustanovení § 22. normou další, stanoviv v § 89., že, nastaly-li škodlivé účinky vodního díla, které při povolování předvídaný nebyly, má majitel díla z důvodů slušnosti povinnost, aby nahradil jednak škodu již způsobenou, jednak vykoupil se zaplacením úředně stanovené náhrady z periodického hrazení škody budoucí.

§ 89. normuje tudíž pouze povinnost držitele díla, aby za škodu dílem jeho působenou zaplatil peněžitou náhradu. Tímto zaplacením bude držitel díla oprávněn na dále dílo své v neztenčeném rozsahu a nezměněném způsobu provozovati, poškozený pak, dostane-li náhradu budoucí škody dílem působené, bude nucen obtěžování to trpěti, takže právem lze za to míti, že v případě § 89. jedná-li se o dodatečnou expropriaci, která měla být provedena vlastně již v řízení konsensním.

Použije-li poškozený výhody § 89., jest vyloučen z použití ustanovení § 22., ježto obě zákonná ustanovení sledují jediný cíl. Protože však § 89. poskytuje poškozenému daleko obšáhlejší výhody, bude § 22. používáno (v Čechách) jen výjimečně, jedná-li se o zachování ohroženého objektu zvláštní obliby, takže raději poškozený sám náklad úpravy nahradí. Mimo to bude nutno použití § 22. tehdy, je-li poškozený s námitkami svými proti projektu praekcludován. Ve všech ostatních případech sáhne poškozený k normě § 89.

II. Předpokladem použití této normy jest především, aby šlo o vodní dílo, které bylo řádně konsentováno, resp. jehož konsens jest dle § 102. při starých dílech dle zákona praesumován. Jestliže škoda způsobena byla dílem nepovoleným, tudíž svémocně zřízeným, nastává pro držitele tohoto díla (nehledě ani k trestním následkům) povinnost, aby svémocnou novotu odstranil a škodu nahradil (§ 72.). Dále třeba, aby poškození zaviněno bylo tímto konsentovaným vodním dílem, tudíž aby mezi škodou a vodním dílem

byla příčinná spojitost. Zpravidla držitel vodního díla neručí za škodu, způsobenou živelnými pohromami. — Jakého druhu jest způsobená škoda, jest lhostejno. Uvádí-li zákon záplavu zpáteční vodou, zbahnění, jest výpočet tento demonstrativní, což vysvítá z toho, že zákon výslovně vztahuje ustanovení § 89. i na „jinou“ než právě jmenovanou škodu. Lze tudíž škodou tou rozuměti nejen poškození cizích vodních práv tím, že cizím oprávněncům se překáží ve využitkování vody neb voda se jimi ubírá, nýbrž i poškození cizích pozemků.

Daším předpokladem povinnosti držitele konsentovaného vodního díla k poskytnutí náhrady jest, aby na škodu dílem působenou „se nevzalo při p úvodním ohledání zřetele (§§ 87. a 88.)“, to znamená, že úřad uděluje konsens vycházel z nesprávného skutkového předpokladu, jsa toho názoru, že projektovaným dílem škoda nevznikne. Výrazu „ohledání“ nelze vykládati ve smyslu pouze úředního vyšetřování, nýbrž celého vodoprávního řízení. Jestliže však otázka pravděpodobnosti této škody byla při řízení vodoprávním projednávána a namítateli byla cestou expropriace (§ 87.) uložena — samozřejmě za náhradu — povinnost, aby předvídané poškození svého vlastnictví nebo svého práva trpěl, aneb byl-li namítatel se svým odporem, na soukromoprávním titulu spočívajícím, odkázán na pořad práva (§ 88.), aneb posléze uplatňoval-li sice poškozený v předcházejícím řízení vodoprávním své námitky, leč nárok jeho neuznán, nemůže se nyní dovolávati ustanovení § 89.

Vzhledem pak ke koncentrační zásadě ovládající řízení vodoprávní (§ 83.) nutno i takový nárok poškozeného na náhradu škody zamítnouti, který měl být uplatňován v řízení vodoprávním a který jest tudíž praekcludován.

„Ovšem bude lze o praeklusi účastníků nárok § 89. vyvolující jen tenkrát mluvit, když buď z projektu a jeho dokladů (technické zprávy), buď z konsensního jednání vyplývalo, že škodlivé ony účinky nastati mohou a strana přes to nižádných kroků v čas neučinila, by rozhodnutí, kterým by se na tyto škody vzalo zřetele, si vymohla. Naproti tomu nenastává praekluse strany, nýbrž bude spíše nutno přiznati „omyl ve skutkových předpokladech“, když ani projekt ani úřední šetření na tyto možné škodlivé účinky nepoukázaly,

ježto nelze od strany větší míry odborných znalostí vyžadovati, než od úředního technika. Tím spíše bude nutno připustiti omyl tenkrát, když úřadem ve vydaném rozhodnutí námitky strany, která na možnost těchto škod včas ukázala, ať ve shodě s výrokem znaleckým, ať proti posudku znaleckému za bezdůvodné byly prohlášeny a z toho důvodu se nijakého zřetele na ně nevzalo, nebo jen nedostatečná opatření nařízena.²⁾

III. Pokud obsahu nároku dle § 89. se týče, bylo již dříve řečeno, že nárok tento zahrnuje v sobě požadavek na náhradu škody již způsobené (pro praeterito) a na náhradu škody budoucí (pro futuro). Náhradu škody minulé může žádati poškozený i tehdy, když nárok svůj kombinuje jednak dle § 89. (pro škodu minulou), jednak dle § 22. (odstranění příčiny škody nákladem poškozeného). Bylo již rovněž stručně na to poukázáno, že zaplacením očekávané škody budoucí získává držitel díla proti majiteli ohroženého objektu právo škodu tu dílem svým dále působiti, že tudíž jest vlastně náhrada tato dodatečnou náhradou expropriacní. Jsou-li splněny výše (sub II.) uvedené předpoklady § 89., nelze o tom pochybovati, že náhrada za škodu již způsobenou, tudíž pro praeterito, musí býti náhražena. Naproti tomu jest jasno, že držitel díla může se vyhnouti placení náhrady za budoucí škodu tím, že sám odstraní příčinu její vlastním nákladem, dílo upraví, takže vyloučí faktický předpoklad tohoto nároku.

Jak ze slov zákona „nehledíc k tomu, má-li držitel díla právo, žádati za náhradu na jiných“ vyplývá, jest k poskytnutí náhrady povinen vždy jen držitel díla, nikoli snad osoba třetí, která snad na základě zvláštního právního titulu za škodu tuto ručí. Proti této osobě zůstávají držitelé vodního díla zachovány nároky regresní, které ovšem může uplatňovati jen pořadem práva.

IV. Dlouho poměrně trval spor v otázce kompetenční, zaviněný nejasným zněním zákona, který praví, že poškozenému vyhražuje se v té příčině též pořad práva.

Leč uvážíme-li, že zjištění předpokladů (ad II.) nároku dle § 89. uplatňovaného lze provésti jedině řízením vodo-

²⁾ Pantůček: „Náprava škodlivých účinků vzházejících pro sousedy z vodních děl.“ Právník 1916.

právním, že jedině vodní úřad sám může posouditi, zda při udělování konsensu vycházel z nesprávných skutkových předpokladů a že nárok § 89. jest v zásadě nárokem expropriacním, dospějeme k závěru, že v odprávní úřad

1. zjistí, zda jsou zde předpoklady uplatňovaného nároku,
2. vyšetří, zda a jaká škoda dílem byla způsobena, resp. v budoucnu hrozí a

3. vyřkne výši náhrady. Nejsou-li strany s výší přičenené náhrady spokojeny, zbývá jim dle § 87. pořad práva. Tak lze rozuměti výroku zákona, že poškozenému jest „též“ pořad práva vyhrazen.³⁾

§§ 90. – 93. Řízení při ustavení se vodního družstva.

§ 90. Neshodli-li se účastníci o to, k čemu, v jaké míře a kterak společenské podniknutí k vysušování a zvlazování pozemků aneb k stavění ochranných a upravovacích vodostrojů, má býti zařízeno, může každý účastník a každá obec, v které podniknutí zřízeno býti má, navrhovati politickému úřadu příslušnému, aby rozhodl, zdali naproti tomu hlasující povinni jsou, některé a které nemovitosti k společenstvu přiraziti.

K tomu návrhu buď přiložen plán a rozvrh nákladu, dle kterého podniknutí se zříditi má; také má návrh všemu vyhověti, čeho § 78. žádá.

Náklad, jež navrhovatelé za podání a zřízení zapravili, buď jim od společenstva nahrazen, pokud toho žádají a pokud politický úřad uzná, že ten náklad byl potřebný.

§ 91. Úřad ustanoví, které nemovitosti, a v jaké rozsáhlosti mají býti považovány za účastny, když se společenstvo zřizuje (§ 54.), načež plán a rozvrh nákladů podle § 79. prozkoumá a když se shledalo, že obecnému dobrému nikterak neodporuje, má úřad, přivezma veškeré účastníky, dáti změnití plán, ač shledá-li se změna býti potřebnou neb vhodnou a rozebrav úplně všechny okolnosti sem se vztahující, má ustanoviti, v jaké míře podniknutí zřízeno býti může.

§ 92. Když bylo ustanoveno, kterak společenské podniknutí se zříditi má, mají se počítati hlasy svolujících proti

³⁾ Názor tento vyslovený Pacem přejímá i Pantůček.

hlasům nesvolujících, při čemž ti, kteří určitě aneb vůbec se neproněsli, přirazí se k nesvolujícím, aneb nepočítají se, když sejde s toho, aby byli vzati v společenstvo.¹⁾

§ 93. Nepřisvědčí-li většina hlasů zákonem vyměřená společnému podniknutí aneb shledá-li se, že by i při většině hlasů zákonem nařízené toho zde nebylo, čeho vyhledává § 54. (§ 21. zák. říšsk.), že by tedy nebylo spravedlivé, aby na menšinu nucením se naléhalo, nemá řízení dále před se jíti, nýbrž úřad má nálezem, rozhodovacími příčinami opatřeným toliko vyřknouti, že ti, kteří přistoupiti nechťejí, k tomu přinucení býti nemohou.

Je-li pak většina hlasů k podniknutí svolujících taková, jak zákon nařizuje, a je-li zákonem odůvodněno, aby menšina nucením k tomu připravena byla, má úřad podle §§ 81., 82., 83. a 84. dále řídit, a má nálezem, jež podle §§ 86., 87. a 92. vynese, rozhodnouti zároveň, jsou-li nesvolující povinni přistoupiti v společenstvo.

Jak v oddílu IV. jednajícím o vodních družstvech obšírněji bylo vysvětleno, jest vodní družstvo vlastně sdružením pozemků v určité oblasti ležících za účelem provedení určitého vodního díla a to buď zařízení zavlažovacího neb odvodňovacího aneb regulačního neb ochranného. Vlastníci pozemků jsou pouze reprezentanty nemovitostí do svazku družstevního pojatých.

Ze zásady této vyplývá především nutnost, aby tam, kde vodní družstvo ať již za tím neb oním účelem má býti přivedeno v život, byla dle možnosti přesně stanovena oblast příštího vodního družstva, t. j. souhrn oněch pozemků, na které výkonnost projektovaného podniku má se vztahovati.

Jako při každém jiném podniku společném vychází pravidelně i při tvoření se vodního družstva popud od jednotlivce, který event. za součinnosti technické kanceláře rady zemědělské svolá po provedení nejnutnějších přípravných prací a zkoušek, informativní schůzi zájemníků za dvojím účelem:

¹⁾ Moravský vodní zákon uchyluje se zde podstatně od českého a slezského ustanovením, že v mlčení nebo absenci pozvaného jest spatřovati projev souhlasu a zeslabuje stanovisko své potud, že dává ještě po hlasování členu, jenž se neprohlásil, lhůtu nepřekročitelnou úřadem stanovenou, ve které může opačné (než zákonem praesumované) prohlášení podati.

Nejprve třeba všem objasniti a vysvětliti výhody zamýšleného družstevního podniku, seznati názory a přání ostatních zájemníků a aspoň aproximativně určití za použití parcelního protokolu a event. ad hoc přibraných znalců pracovní pole příštího vodního družstva, a pak třeba ustanoviti určitý subjekt právní, který by přípravné práce až do konstituování se družstva provedl.

Byla-li v této neb snad pozdější schůzce zájemníků zjištěna nálada projektu příznivá, zvolí zájemníci pravidelně ze svého středu přípravné komité, které pověří podrobným vypracováním projektu a provedením všech nutných kroků, aby družstvo za intervence úřadu bylo utvořeno.

Jedná-li se o dobrovolné sdružení všech pozemků, na něž podnik družstevní má se vztahovati, bude práce přípravného komité poměrně snazší a jednodušší. Zadá odborníkovi, resp. zažádá u technické kanceláře rady zemědělské za vypracování detailního projektu, vypracuje stanovy, svolá ustavující valnou hromadu, která usnese se na stanovách, vysloví souhlas s projektem a zvolí si ihned dle stanov svoji reprezentaci, která pak u úřadu vodoprávního zakročí jednak o uznání družstva, jednak o vodoprávní konsens pro projektované vodní dílo družstevní.

Jedná-li se však o družstvo s členstvím nuceným, t. j. nebylo-li v přípravném projednávání docíleno naprosté shody všech zájemníků, nýbrž bylo-li konstatováno, že pro provedení projektu a pro dobrovolný přístup k družstvu jest pouze většina zájemníků, takže bude nutno, má-li býti projekt ve svazku družstevním proveden, přiměti menšinu nálezem vodoprávního úřadu ke vstupu do družstva, bude řízení obtížnější a také nákladnější.

Zde bude utvoření vodního družstva odvislo na nálezem vodoprávního úřadu, který vydán bude po řízení provedeném dle §§ 90.—93. a jímž bude uznáno, zda jsou v daném případě splněny podmínky § 54. a zda tudíž přehlasovaná menšina povinna jest přistoupiti k projektovanému vodnímu družstvu. S tímto řízením, jež všeobecně bývá zváno řízením hlasovacím zpravidla bude současně provedeno i řízení konsensní o projektovaném vodním díle, ač není námitek proti tomu, aby zejména při větších družstevních podnicích byla obě řízení provedena odděleně.

Upozorniti jest pro úplnost na to, že není vodním zákonem vyloučena možnost jisté kombinace tvoření se vodních družstev a to že družstvo utvořené dobrovolnou dohodou dodatečně přemění se (za účelem přibrání dalších, pro podnik nutných členů) v družstvo s členstvím nuceným. Pravidelný případ bude ovšem ten, že návrh na utvoření se družstva s členstvím nuceným bude učiněn ještě před zahájením podniku, při čemž odborníkem vypracovaný projekt a rozpočet tvoří podklad řízení, jehož jest úkolem, aby provedeny byly nutné neb účelné korektury projektu. Jsou-li již stavby provedeny, nastoupí na místo projektu a rozpočtu (§ 78.) dílo samo a účet výloh, z čehož jen plyne, že — selže-li utvoření se družstva s nuceným členstvím — zůstanou provedené stavby co podnik spočívající na dobrovolné úmluvě. Řízení v tomto případě musí býti ovšem zavedeno a provedeno tak, jako by byl teprve předložen projekt a rozpočet družstevního díla.²⁾

Za zahájení řízení hlasovacího zažádá zpravidla přípravné komité, ač zákon k vyvolání tohoto řízení výslovně legitimuje kteréhokoli účastníka budoucího družstva, ba i obec, v jejímž obvodu nalézá se oblast družstevní a nevyžaduje ani, aby obec sama byla zájemníkem.

Žádost podána bude u toho vodoprávního okresního úřadu, v jehož obvodu projektované dílo má býti provedeno. Bude-li dílo vykonávati přímý vliv na vodní poměry splavných řek, jest podati mimo to žádost za schválení projektu u politického úřadu zemského. Je-li oblast družstevního podniku rozložena v několika okresích, třeba žádost podati u toho okresního úřadu, v jehož správním obvodu nalézá se hlavní část díla. (§ 76.)

Žádost, doložená řádným projektem a technickou zprávou, obsahovati musí mimo náležitosti každé žádosti za vodoprávní konsens § 78. a—e předepsané, ještě členský katastr, t. j. jména těch osob, které k podniknutí mají přistoupiti (ať tedy dobrovolně se hlásících neb těch, kteří teprve výrokem úřadu mají býti k přístupu donuceni). Při projektovaném díle zavodňovacím neb odvodňovacím jest připojiti seznam parcel, které do družstva mají býti pojaty, s udáním

²⁾ Srov. Budw. 9028 A ai 1912.

jich plochy (dle berního katastru), při projektovaném díle ochranném neb regulačním seznam chráněných objektů s udáním jich ceny (vypočtené dle § 56., tudíž nynější hodnoty s připočtením obnosu, oč objekt meliorací získá). Mimo to třeba přiložiti odborníkem ověřený, resp. vypracovaný rozpočet nákladů zařizovacích a udržovacích a uvésti prostředky k uhrazení tohoto nákladu, t. j. načrtnouti hospodářský plán ke krytí nákladu praeliminovaného.

K dožádání legitimované strany ustanoví úřad komisionelní jednání, při němž má býti provedeno jak řízení hlasovací, tak i konsensní, vyhlášku o jednání jako při každém jiném vodoprávním řízení publikuje a zejména pozve individuálně k jednání všechny praesumptivní členy tvořícího se vodního družstva (dle předloženého členského katastru).

Účelem tohoto jednání jest jednak určití objem budoucího družstva, dále stanoviti, zda a event. s jakými změnami jest projekt proveditelný, zda splněny jsou podmínky § 54., t. j. je-li projektovaná stavba neb zřízení patrně užitečné, je-li zřízení družstevní účelně neproveditelné bez rozšíření jeho na pozemky menšiny a zda uskutečněním družstevního projektu nezmění se způsob dosavadního užívání určitého pozemku v jiný, pro vlastníka méně prospěšný. (O materiálním obsahu a významu těchto podmínek srovnej výklad § 54.)

Po vyšetření, zda splněny jsou tyto podmínky, požadované zákonem pro donucení zdráhající se menšiny, přikročí úřad k zjištění, zda jest skutečně v daném případě potřebné, zákonem blíže kvalifikované většiny účastníků pro projektované družstevní dílo.

V kladném případě vysloví úřad — nebylo-li v současné neb odděleně provedením řízení konsensním zjištěno ani se stanoviska veřejného ani soukromého proti vodoprávnímu schválení projektu podstatných námitek — že projekt vodoprávně schvaluje a že uznává přehlasovanou menšinu za povinnu vstoupiti do svazku družstevního.

Neshledá-li úřad, že jsou splněny podmínky § 54., zamítne žádost podanou za donucení menšiny ke vstupu do družstva, aniž by rozhodoval o přípustnosti projektovaného díla po stránce vodoprávní.

Samozřejmě, že ten neb onen nález úřadu musí být opatřen důvody rozhodnutí a doručen s poučením o opravných prostředcích všem účastníkům.

Pokud podrobností se týče, třeba uvést:

Zjištění potřebné většiny provedeno bude takto: Z reální povahy vodního družstva plyne, že většina ta nečítá se dle hlav, nýbrž dle objektů, které mají být do svazku družstevního pojaty a to u děl melioračních dle plochy pozemků, u děl ochranných a regulačních dle meliorační ceny chráněných objektů (viz § 56.).

Podkladem pro hlasování jest členský katastr s uvedením jmen všech praesumptivních členů družstva a objektů, které mají být do družstva pojaty s udáním jich plošné výměry neb meliorační ceny.

Nejeví-li se katastr ten zřejmě nesprávným a není-li proti jeho údajům se strany zájemníků námitek, lze ho použití za pevný podklad hlasování. Jsou-li námitky podány ať již proti udané výměře pozemků nebo proti odhadu chráněných objektů, aneb sezná-li úřední znalec, že údaje katastru nejsou správné, bude třeba dříve, než přikročí se k hlasování, katastr ten dle posudku znalců upravit.

Stalo-li se tak a byl-li předem objem budoucího družstva přesně vymezen, přistoupí se k vlastnímu hlasování. Účastníci hlasují pro nebo proti navrženému (neb během řízení částečně změněnému, zejména rozsahově omezenějšímu) projektu. Hlasování děje se veřejně a hlas (pro nebo proti) se v katastru vyznačí. Ti, kteří se k hlasování nedostavili (ač byli individuálně pozváni) aneb kteří se určitě neprohlásili, počítají se v Čechách a ve Slezsku mezi ty, kdož hlasovali proti. (Na Moravě naopak počítají se pro, leč dává se jim po hlasování ještě nepřekročitelná lhůta, v níž mohou opačný svůj projev učiniti.)

Dle § 92. jest jediné úlohou úřadu, aby po stanovení objemu družstevního podniku zjistil poměr hlasů odevzdaných pro nebo proti. Zda úřad zvolí pro to cestu ústního neb písemného hlasování ve valném shromáždění účastníků aneb zda na něm pouze zjistí, kdo je pro a kdo proti a teprve dodatečně vypočte cenu neb plochu objektů zájemníků, zů-

stává vyhrazeno jeho volnému uvážení a řídí se dle okolností případu.³⁾

Dle výsledku hlasování se pak zjistí, je-li zde většina dle § 56. potřebné k tomu, aby menšina byla ke vstupu do družstva donucena.

Není-li této většiny, vyřkne úřad, že není zde podmínky pro donucení menšiny, je-li většina získána, pokračuje úřad ihned v řízení konsensním, při čemž zabývá se jednak námitkami proti dílu projektovanému podanými, jednak otázkou, zda a pokud bude třeba k uskutečnění projektu povolití žádaných služebností.

Nález vodoprávního úřadu obsahuje pak (dle Pantůčka) tyto body:

1. výrok o tom, jak projekt díla byl upraven a následkem toho objem podniku na jisto byl postaven;
2. výpočet hlasů pro i proti odevzdaných a zjištění, že se pro podnik prohlásila potřebná většina;
3. nález, kteří z účastníků přehlasovaných — již buďte jménem uvedeni — jsou dle §§ 54., 92. a 93. povinni k družstvu jako členové přistoupiti;
4. vodoprávní konsens díla s vytčením všech podmínek k vodnímu povolení dle § 19. připojených;
5. výrok expropriací dle § 87.;
6. určení lhůty, do které povolená stavba vodního zařízení, nemá-li konsens uhasnouti, musí být provedena (§ 86.);
7. rozhodnutí o útratách (§ 99.);
8. poučení o opravných prostředcích.

K nálezu jest připojiti zevrubné odůvodnění, v němž se stanovisko vodoprávním úřadem zaujaté vysvětlí, o všech námitkách během řízení učiněných projedná a vytkne, zda a pokud se jim vyhovělo a proč se jim vyhověti nemohlo.

Podotknouti ještě nutno, že zrušení nálezu, jímž donucena byla řada osob ke vstupu do vodního družstva, vyslovené na základě stížnosti několika členů, působí jen ve prospěch stěžovatelů; osoby, které nepoužily opravných prostředků, staly se nálezem, jimi nenaříkaným, členy družstva a nemohou uplatňovati dodatečně vadu řízení, sloužícího za podklad nálezu. Neboť jako při přistoupení k stávajícímu vodnímu družstvu, tak i pro výstup členů z družstva jest rozhodna nejprve

³⁾ Srov. Budw. 9028 A ai 1912.

dohoda účastníků (toho, kdo o vstup nebo výstup žádá a družstva) a teprve v případě, nemohou-li se strany dohodnouti, nastupuje rozhodující právo úřadu. Z toho plyne, že strany se mohou zříci zákonem předepsaného řízení k zjištění zákonných předpokladů pro povinnost přístupu (resp. pro právo výstupu). Strana, která nepoužije opravných prostředků, které má k dispozici, musí být považována za účastníka, který se zřekl provedení řízení zákonem předepsaného.⁴⁾

§ 94. Úprava účastenství na téže vodě.

Jest-li to, čeho pohledávají podnikatelé, sobě na vzájem odporne, pořádá se (bez újmy toho, co nařizují §§ 346. a 341. o. z. obč.) účastenství v užívání vody takto:

a) Jest-li nové podniknutí na odpor vodostrojům již zřízeným, má se předem a na jisto postávití, čeho stroje již zřízené spravedlivě žádati mohou a pak teprve má novým žádostem, pokud se dělati dá, býti vyhověno.

Běží-li o rozhodnutí, zda-li a v jaké míře někdo, komu náleží jakás voda soukromá, vody té nepotřebuje (§ 28.), vezmiz se při něm zřetel k výšce vody, jaká jest za suchého počasí, a při strojích hnacích k přiměřené zásobě hnací.¹⁾

b) Vzejde-li odpor mezi novými podniknutími vůbec, aneb mezi podniknutími již zařízeními pro vodu zbývající, náleží přednost tomu podniknutí, které jest z příčin národního hospodářství patrně důležitější.

Zůstane-li to pochybno, má se rozdělití voda podle důvodů slušnosti jmenovitě na ten způsob, že se vyměří jisté občasí k užívání vody, aneb že se potřeba jinými vhodnými výminkami spořádá tak, aby každé žádosti, jest-li zřízení strojů věci přiměřené a hospodářské, pokud se činiti dá, dost bylo učiněno.

Nemohou-li pak všichni ucházeči býti poděleni, má se míti zření zvláště k těm žádostem, o kterých předvídati jest, že dokonaleji bude dosaženo to, k čemu se směřuje, aneb že jiné osoby nejméně budou obtěžovány.

⁴⁾ Srov. Budw. 11466 A ai 1916.

¹⁾ Moravský ani slezský zákon tohoto odstavce nemají.

Pravidel těch budiž také dle obdoby šetřeno tam, kde vody se nedostává, a za tou příčinou právům k užívání vody platně vykonávaným úplně se nedá dosti činiti, při čemž úmluvy v platnosti trávající a zvláštní práva nabytá předem a nejprve mají býti chráněna, v sporu pak o tom vzešlém rozhodne řádný soudce.

Předpis § 94., který obsahuje sice také materiálně-právní ustanovení, avšak zařaděn jest do oddílu pojednávajícího o řízení, má za účel, docíliti způsobem co možná jednoduchým již v řízení, zavedeném k cíli propůjčení žádaného vodního oprávnění, dohody mezi konkurujícími nároky podnikatelů na tutéž vodu aneb vhodným způsobem vodu tu mezi ony podniky rozhodnutím úřadu rozdělití.

Výslovně třeba již předem na to upozorniti, že předpis § 94. přichází k platnosti jen tehdy, jedná-li se o otázku zajištění, resp. rozdělení existujícího vodního přebytku, tudíž jen tehdy, jedná-li se o propůjčení nového práva užívacího k veřejné vodě. Nikoli tedy, jedná-li se n. př. o úpravu odběru vody z rybníka, kterýžto poměr jest čistě soukromoprávní.²⁾

Předpokladem použití normy § 94. jest, aby byly dva neb více podniků, které činí nárok na použití téže veřejné vody. Konkurovati mohou spolu podniky nové s podniky již zřízenými, dále podniky nové mezi sebou aneb posléze staré podniky mezi sebou a to vždy ohledně přebytku téže vodní síly, resp. téhož množství vody.

Podniky, jichž nároky na tutéž vodu si navzájem konkurují, mohou býti buď stejnorodé (n. př. živnostenský nebo zemědělský podnik proti podniku rovněž živnostenskému neb zemědělskému) aneb různorodé (n. př. zemědělský podnik — zavlazování luk — octne se v kolisi zájmů s podnikem průmyslovým).

§ 94. upravuje účast na téže veřejné vodě. Pojmem „úcast na vodě“ nelze rozuměti pouze vlastní dělení množství vody, resp. hybné její síly, nýbrž i různé společné poměry užívací (jako napínání, vzdouvání vody, vypouštění její, udržování stavidel a p.).

²⁾ Srov. Budw. 11249 A ai 1916.

Normou § 94. není vyloučena ochrana soukromoprávní dle §§ 340. a 341. o. o. z., která záleží v tom, že — byl-li držitel nemovitosti nebo věcného práva poškozen stavbou vodního díla, pro které nebylo dříve získáno povolení, může žádati u soudu za zákaz takové novoty (obyčejně žalobou pro rušenou držbu) a soud urychleně vydá zákaz další stavby, nejedná-li se snad o blízké nebezpečí a nesložil-li v tom případě stavebník dostatečnou jistotu.

Stejně netýká se § 94. ochrany vodoprávní. Poškozenému novou nepovolenou stavbou přísluší vždy nárok dle § 72. u vodoprávního úřadu uplatňovatelný, aby svémocná novota byla nákladem toho, kdy jí o své újmě bez povolení úřadu zřídil, odstraněna.

Sporné účastenství v používání těžce veřejné vody upraveno jest § 94. takto:

A. Dle zásady vyslovené v § 94. odst. a) musí v případě, když nárok nového podnikatele konkuruje s právem již nabytým, býti nejdříve nabytá již práva k odběru vody zjištěna a zjištěním tím na jisto postaveno, jaký přebytek vody jest k dispozici. Teprve tento přebytek může býti novému žadateli propůjčen.

Zásadou vyslovenou v § 94. odst. a) zdůraznil opětovně zákon mnohokrátě prohlašovanou ochranu individuálních vodních práv užívacích proti projektovaným vodním dílům novým. Bylo-li kdysi žadateli určité vodní užívací právo platně propůjčeno, nabyt tím žadatel pevného subjektivního práva k určitému užívání veřejné vody, a propůjčené to právo musí býti jak osobami třetími, tak i úřadem samým respektováno. Zásada v § 94. odst. a) vyslovená jest tudíž jen opětování předpisu § 79. bod c), který vyžaduje na nových projektech, aby posavadním právům k užívání vody újmy nepůsobily.

Z ustanovení obou plyne, že vodoprávní úřad může nové dílo povolit jen tehdy, když oprávněné („spravedlivé“) nároky děl již zřízených jsou zajištěny, t. j. když současně s povolením nového díla učiní opatření, které dostačí, aby vyloučilo každé ohrožení starších vodních práv a zaručilo jich nerušený a nezkrácený výkon.

Vodní zákon váže respektování staršího vodního práva na dva předpoklady a to předně na právoplatnou existenci

tohoto práva a dále na možnost ohrožení tohoto práva novým dílem. Jsou-li oba předpoklady splněny, může býti nový projekt povolen jen tehdy, když současně s povolením učiněná opatření jsou taková, aby dostatečně zajistila právo již existující.

Pod výrazem zajištění platných nároků lze dle znění § 94. ve spojení s jinými ustanoveními vodního zákona (§ 21.) rozuměti zajisté přivodění takového stavu, takových poměrů v užívání vody, kterými zaručeno jest nezkrácené využití nabytých již vodních užívacích práv. Není-li tudíž přebytek vody, který jest k dispozici, takový, aby plně uspokojil nárok nově vznesený, má býti dílům novým, jsou-li přece povolena, ihned uloženo takové zařízení, kterým bylo by každé zkrácení starších práv vodních vyloučeno.³⁾

Za nabytá práva lze považovati ta užívací práva vodní, která byla držiteli nebo jeho předchůdci právoplatně propůjčena a od předchůdce řádně nabyta. Práva ta musí býti v případě sporu likvidně prokázána a to buď starými listinami, privilegiiemi, starým stavem (§ 102.) neb vodoprávním konsensem a pokud derivativního nabytí nynějším držitelem od oprávněného předchůdce se týče, smlouvami, rozsudky, odevzdacími listinami a p.

Za nabyté právo nelze považovati to, které bylo sice úředně povoleno, ale lhůta k provedení povoleného vodního díla stanovená prošla, aniž by dílo bylo zřízeno a tím dle druhého odstavce § 86. právo propůjčené zaniklo.

Nabytá práva, jak již řečeno, musí býti zpravidla prokázána listinami, z nichž, zejména pokud práva ta udělena byla za platnosti vodního zákona, jest obyčejně patrno, v jakém rozsahu práva ta byla propůjčena a tudíž na jaké množství vody přísluší právům těm spravedlivý nárok. Nelze-li z pomůcek těchto rozsah nabytých práv stanovit, praví § 94. al. a., že nároky jich dle toho, co spravedlivě žádati mohou, na jisto se postaví, což vyjádřiti lze ve shodě s §§ 20. a 27. tak, že nároky starších práv, pokud povolená listina výslovně jinak nestanoví, jest omeziti na prokazatelnou jejich potřebu.

Z uvedeného patrno, že starý podnik vodní nenabyl ještě tím, že zřízen byl na určitém vodním toku, neobmezeného

³⁾ Srov. Budw. 832 A ai 1902.

práva k odběru veškeré vody potokem tím tekoucí. Naopak z ustanovení § 94. plyne, že každé povolené vodní dílo má nárok jen na takové množství vody, které mu „spravedlivě“ přísluší, t. j. na ono kvantum, kterého potřebuje k nerušenému svému provozu.⁴⁾

Ohledně zjištění potřeby vodního díla možno na tomto místě poukázat na výklad § 20. a zejména § 27. Jen tolik jest výslovně podotknouti, že platí pro zjišťování potřeby té domněnka, že zařízení vodního díla koresponduje propůjčenému právu užívacímu. Ze zařízení vodního díla lze usuzovati v pochybnosti na obsah i rozsah vodního práva, s dílem tím spojeného.⁵⁾ Ovšem že rozhodným jest to zařízení vodního díla, které odpovídá udělenému povolení a to dle stavu svého v době, kdy vodní právo bylo propůjčeno. Nedovolené, svémocné novoty netvoří žádný právoplatný stav díla, dle něhož bylo by lze konkludovati na rozsah vodního užívacího práva.⁶⁾

Z dodatku § 94. al. a) vysvítá, že při stanovení potřeby vody k uspokojení dosavadního díla má být vzat zřetel k výšce vody, jaká jest za suchého počasí, tudíž k nejnižšímu jejímu stavu a pak k tomu, aby podniku, jedná-li se o hnací stroj vodní, zachována byla určitá vodní reserva. (Moravský a slezský zákon dodatku tohoto nemají.)

Opětovně třeba zdůrazniti, že při konkurenčních nárocích na tutéž vodu třeba nejprve přesně zjistiti rozsah stávajícího již vodního práva užívacího, tudíž vyšetřiti, zda nový projekt nezasahá rušivě v práva již nabytá a zda tedy skutečně může se zde mluvit o přebytku. Nutnost odpověděti si pro své rozhodnutí na tuto praemisu nemůže vodoprávní úřad odčiniti výhradou, že propůjčí požadovaný konsens s podmínkou úplného šetření dosavadních práv druhé strany a současně nařídí, aby se dodatečně zjišťoval rozsah těchto práv. Postup takový jest vyloučen již samým zákonem, jenž spočívá na zásadě přísné koncentrace vyžadující, aby již během řízení konsensního všechny námítky byly prokázány a o všech v nálezu bylo rozhodnuto, nedopouští, aby námítka, která se týká vlastní podstaty konsensu a která by, kdyby byla správná,

⁴⁾ Srov. Budw. 5277 A ai 1907.

⁵⁾ Srov. Budw. 10936 ai 1897.

⁶⁾ Srov. Budw. 13884 ai 1900.

vůbec vylučovala možnost udělení žádaný konsens, byla nechána in suspenso a přes to, aby se konsens udělil. Postup takový nepřipouští ani prostá logika, ježto není možno disponovati „přebytky vodními“, aniž bylo zjištěno, zda vůbec nějaké přebytky tu jsou.⁷⁾

Nabytá práva nesmí býti poškozena nejen pokud se týče množství vody dosud užívaného, nýbrž i ohledně její jakosti; za poškození v tomto směru lze považovati nejen znečišťování vody, změnu její teploty, nýbrž i zmenšení její hnací síly (zpáteční záplavou, zmenšením spádu).

Za poškození nabytých práv nelze považovati ohrožení soukromých zájmů majitele staršího vodního díla způsobené n. př. tím, že na téže vodě v blízkosti starého podniku zřízen bude nový konkurenční podnik.

Není-li třeba v konkrétním případě obávati se ohrožení existujícího již vodního práva, není zde žádného sporu ve smyslu § 94. al. a) a není následkem nedostatku zákonného předpokladu nutno provést zjištění a zajištění dosavadního práva vodního.⁸⁾

Jedná-li se o nový projekt, jehož uskutečněním by stávající podnik doznal škodlivé újmy v používání vody, nemůže tato ztráta vyjma případ smíru býti vyrovnána peněžitým odškodněním. V tom případě musí býti nový projekt zamítnut aneb tak obmezen, aby obávaná újma pro zřízený již podnik nenastala.

Výjimka ze všeobecného pravidla, že nové vodní právo nemůže býti uděleno na škodu práva již nabytého, nastává tehdy, přísluší-li novému podniku dle zákona z důvodů veřejných právo expropriační. V tomto případě bylo by možno povolití takovým podnikem žádané používání neb odběr vody i když zasahuje do právní sféry dosavadního podniku, ovšem za vyměření patřičného odškodného.

B. Ustanovením § 94. al. b) upraveny jsou ty poměry konkurenční, když nové podniky mezi sebou nebo staré podniky mezi sebou octnou se ve sporu o použití přebytků vodních, tedy jedná-li se o úpravu sporného účastenství na vodě mezi podniky časově stejnorodými.

⁷⁾ Srov. Bohuslav 2052 ai 1923.

⁸⁾ Srov. Budw. 11225 A ai 1916.

Vznikne-li takový spor mezi podniky již zřízenými, musí být ovšem nejprve vyšetřeno, zda a hlavně v jakém rozsahu obě konkurující užívací práva platně existují. Bude i zde jako v případě § 94. al. a) třeba přihlížeti nejprve k obsahu zřizovací listiny a kde nebude možno tímto způsobem rozsah nabytých již práv zjistiti, bude třeba tak učiniti vyšetřením jich „spravedlivé“ potřeby. Dle výsledku šetření se objeví, že jest zde po plném spravedlivém uspokojení obou soupeřících oprávnění určitý přebytek vodní, jímž bude moci úřad disponovati dle zásad vyslovených v § 94. al. b) a upravití rozdělení jeho mezi stávající podniky aneb se ukáže, že voda v určitém toku plynoucí nepostačuje uspokojiti oprávněné nároky obou konkurentů. V tomto případě bude nutno postupovati dle ustanovení posledního odstavce § 94., aby zkrácení, byť i dočasné, konkurujících nároků stalo se hospodářsky racionelně.

Spor o účastenství na téže vodě nevzniká jen mezi právy, podniky již stávajícími, nýbrž velmi často vyskytne se i tehdy, když za propůjčení vodního užívacího práva na téže vodě uchází se současně nových žadatelů několik. Tu třeba poznamenati, že zákon neuznává časové priority projektů v tom směru, že by žádost dříve podaná měla přednost před žádostí za povolení podniku třeba národohospodářsky významnějšího, která byla podána později, anebo že by podnik již zřízený, který žádá za rozšíření svého dosavadního oprávnění a tudíž ohledně tohoto plus musí být považován za projekt nový, měl přednost před podnikem zcela nově projektovaným. Časová priorita žádosti za propůjčení vodního užívacího práva jest pro nakládání se stejnou pozdější žádostí bezvýznamná, dokud o jedné z nich snad nebylo platně rozhodnuto.⁹⁾ Pak stává se prvý projekt vodním dílem již povoleným a má dle § 94. al. a) nárok na zajištění práva mu propůjčeného proti konkurujícímu nároku později podanému.

1. Zásady ovládající dělbu přebytku vodního mezi díly platně již stávajícími aneb upravující účastenství na téže vodě mezi novými projekty, jsou naprosto tytéž. Pro oba případy přikazuje zákon, aby v první řadě se přihlíželo k tomu, který

⁹⁾ Srov. Budw. 6937 A ai 1909.

z obou konkurenčních podniků (nebo projektů) jest větší národohospodářské důležitosti.

Zásada zajisté účelná a odpovídající intenci zákona, aby vody bylo dle možnosti co nejrationelněji využito, nemůže být určitými pravidly theoreticky formulována, ježto záleží na všech skutkových okolnostech, které úřad s přibráním znalců vyšetří, zda tomu nebo onomu projektu (resp. podniku) lze přiznati objektivně větší národohospodářský význam než podniku druhému. Otázku tuto zodpoví si úřad dle svého uvážení.

Výrok o vyšší hospodářské důležitosti podniku zakládající jeho prioritu ve smyslu § 94. al. b) možno učiniti již předem pro případ, že existence přebytků vodních bude zjištěna, třeba že existence přebytků takových ještě zjištěna nebyla.¹⁰⁾ ovšem je-li vodopravní proveditelnost obou konkurujících projektů zjištěna. Je-li proveditelnost a přípustnost tato sporná, jest dle §§ 79., 80., 81. a 94. vyloučeno, aby samostatně bylo rozhodováno o národohospodářském významu těchto projektů. Neboť srovnání obou projektů v tomto směru může být provedeno pouze mezi dvěma proveditelnými projekty a jedině za tím účelem, aby bylo rozhodnuto, který z obou proveditelných, ale vzájemně se vylučujících projektů pro svůj větší národohospodářský význam má být povolen. Opačný postup vedl by k neudržitelnému důsledku, že byl by postaven významnější, avšak neproveditelný projekt proti projektu proveditelnému a tím způsobem by trvale znemožněno bylo zkoušení a schválení proveditelného projektu.¹¹⁾

2. Nelze-li národohospodářskou prioritu přiznati v konkrétním případě žádnému z obou konkurentů, buď že jsou oba podniky (projekty) stejného národohospodářského významu, aneb že nelze význam ten ať z důvodů jakýchkoli s určitostí oceniti, nastává pro úpravu účastenství na téže vodě alternativa druhá, dle níž má se voda rozdělit dle důvodů slušnosti tak, „aby každé žádosti, jest-li zřízení strojů věci přiměřené a hospodářské, pokud se činiti dá, dost bylo učiněno.“¹²⁾

¹⁰⁾ Srov. Bohuslav 2052 ai 1923.

¹¹⁾ Srov. Budw. 10084 A ai 1914.

¹²⁾ „Das jeder Anspruch bei sachgemässiger und wirtschaftlicher Einrichtung der Anlage soweit als möglich befriedigt wird.“

To provede se tím způsobem, že

a) stanoví se pro konkurující nároky určité doby užívání,

b) stanoví se jiné podmínky upravující účelně užívání vody,

c) nařídí se, aby díla byla věci přiměřeně a hospodářsky zařízena.

ad a) Rozdělením doby užívání dají se často uspokojiti oba konkurující nároky. Časové omezení v užívání vody u jednoho podniku lze často provésti bez poškození tohoto podniku a druhému podniku se tím prospěje. Lze n. př. sjednati mezi nárokem průmyslového podniku, který vody potřebuje jen ve všední den a v době denní a nárokem zemědělského zavlažování luk ten modus vivendi, že luka budou zavodňována pouze v čase nočním a v neděli a zbylý čas bude ponechána voda k dispozici průmyslovému podniku. Při konkurenčních nárocích zemědělských možno rozdělití odbírání vody dle dnů týdenních neb hodin denních, při konkurenčních nárocích průmyslových podniků dle doby denní (n. př. elektrárna potřebuje nejvíce vody od soumraku do rána, jiný živnostenský podnik opět v době denní a p.).

ad b) Jinými podmínkami upravujícími účelnou dělbu vody jest rozuměti zařízení účelné pro vedení a rozdělení množství vody. Může býti v zájmu účelné a spravedlivé distribuce vody ujednáno n. př. zařízení uzavíratelného stavitka, upravujícího průtok vody závodním náhonem. Stavítka lze zařídit tak, že do určité výše vytaženo propustí jisté množství vody potřebné pro oba podniky, jakmile však voda klesne pod stanovený normál, jest nařízeno stavítka do určité míry přivířiti, aby odtékalo menší množství vody, a tím zachována byla určitá reserva pro podnik nepřetržitě pracující. — Stejně mohou býti upravena zavlažování luk, konkurující buď jinému zemědělskému neb průmyslovému podniku. Možno stanoviti, že voda může býti na louku vypouštěna do té doby, co ve vodním toku dosahuje určité výše.

ad c) Přiměřeným a hospodářským zařízením díla. V tomto směru bude třeba nejdříve zodpověděti otázku, zda lze považovati u starších děl vodních za přebytek to množství vody, které zbývá po uspokojení potřeby díla při dnešním často zastaralém a chatrném stavu jeho zařízení, či možno-li počítati s takovým přebytkem vody, jaký by se

jevil, kdyby vodní dílo bylo hospodářsky zřízeno a zmodernisováno.

Při zodpověděni této otázky nelze pustiti se zřetele, že zákon vodní vyslovuje se pro ochranu platně propůjčených práv vodních. Konsens vodoprávní, jímž dotyčné vodní právo bylo konstituováno, a podmínky konsensu tvoří jednotný celek, takže nabyli-li úřední tento akt právní moci, nabyli tím i oprávněný nenařikatelný subjektivní nárok nejen na propůjčené mu právo užívání, nýbrž i na to, že — provedl-li dílo své za přesného šetření podmínek konsensem stanovených a bude-li dílo to ve stavu konsensu odpovídajícím udržovati — nebude moci býti ani úřadem, ani na popud těch, kteří snad dílem jeho jsou poškozováni, nucen, zařízení svá přestavovati.

Lze tudíž na výše vyslovenou otázku odpověděti poukazem na normu § 21., dle níž přikázáno jest majitelům vodních děl zříditi a udržovati díla v takovém stavu, aby vodou se neplývalo, že tudíž lze nutnou úpravu účastenství na téže vodě provésti též uložením jednomu neb oběma konkurujícím podnikům, aby díla svá uvedli ve stav odpovídající předpisu § 21. Nikdy nelze nařizovati z důvodů § 94. podstatnou rekonstrukci neb zmodernisování díla, přesahující rámec právoplatných konsensních podmínek. Šem 94. upraveno jest účastenství na téže vodě pouze ohledně stávajícího přebytku vodního, resp. takového, jaký by se jevil, kdyby zřízená díla udržována a provozována byla ve stavu a způsobu, konsensu a § 21. odpovídajícím.

Nelze tudíž souhlasiti s názorem, že § 94. ukládá majitelům vodních děl, užívacích obsáhlejší povinnost, než jak jest normována šem 21. a že tudíž lze naříditi dodatečnou úpravu vodního díla, přesahující podmínky konsensu i předpis § 21., aby získán byl přebytek vodní. Proto také netřeba řešiti otázku, kdo hradí náklad s takovouto úpravou díla spojený. Jest nesporno, že oprava díla odůvodněná § 21. jest povinností majitele díla a že tudíž výlohy s opravou tou spojené bude museti hraditi sám majitel díla.

3. Jestliže ani tímto způsobem nemohou býti všichni uchazeči poděleni, má se dle předposledního odstavce § 94. vzíti zřetel zvláště k těm žádostem, o kterých lze míti

za to, že úplněji dosáhnou vytčeného účele, aneb že jiné osoby nejméně budou obtěžovati.

Při oceňování podniků (projektů) v tomto směru postupuje úřad dle volného svého uvážení.¹³⁾

Při alternativě této platí rovněž jako při alternativě sub 2. uvedené předpoklad, že národohospodářský význam konkurujících žádostí jest stejný, resp. že nebyl v tom směru prokázán větší význam jednoho podniku.

Výrazem „obtěžování jiných osob“ není rozuměti jen obtěžování osob žádostmi za povolení potřebných pozemků, vodních práv nebo uložení služebností cestou expropriace, nýbrž i obtěžování veřejnosti v jakémkoli směru, n. př. dopravním, zdravotním a p.

C. Poslední odstavec § 94. obsahuje normy o novém dělení vody, když následkem nastalého nedostatku vody dosavadní právoplatně povolené a jednotlivými konsensy neb dřívějším rozhodnutím dle § 94. učiněným upravené účastenství na vodě nemůže býti více zachováváno.

Nedostatek vody může nastati buď přírodní událostí tím, že dosavadní přítok vody se zmenší (n. př. ztrátou, odvedením spodní vody, suchem) anebo množství vody zůstane totéž, ale potřeba právoplatného nároku se zvětší (n. př. rozmnožením obyvatelstva v městě, které vodovodem odbírá vodu z veřejného potoka).

Ve většině případů však nejedná se o upravení dělby vody pro dlouhou budoucnost, jímž vodní užívací práva té neb oné strany trvale by byla zmenšena, nýbrž jen o přechodné opatření, aby nastalý nedostatek vody stal se co možná nejméně citelným pro účastníky. Vodní právo stran co takové zůstane nedotčeno, jen jeho dočasný výkon bude omezen.¹⁴⁾

Pravidel výše zmíněných a blíže vysvětlených má býti v tomto případě obdobně použito, tudíž dlužno předem hleďti k tomu, aby národohospodářský významný podnik nebyl zkrácen. Nemůže-li dle této zásady býti postupováno, možno užívání vody upravit časovým obmezením, jinými podmínkami neb nařízením přiměřeného a hospodářského zařízení díla, aby každý oprávněný nárok byl uspokojen.

¹³⁾ Srov. Budw. 14554 ai 1900.

¹⁴⁾ Srov. Budw. 6849 A ai 1909.

Při úpravě této nutno respektovati platných úmluv a zvláštních nabytých práv.

Bude se jednati o úmluvy soukromoprávní, což vidno z toho, že zákon sám vymezuje kompetenci k rozhodování o jich platnosti řádnému soudu. Často bývají mezi majiteli děl na tutéž vodu odkázanými sjednány dohody, o poměru používání vody při nastalém nedostatku jejím.

Ježto zákon výslovně jen žádá, aby úmluvy v platnosti trvající a zvláštní práva nabytá byla chráněna neukládaje vodoprávnímu úřadu, aby požadoval průkazu jich likvidnosti, má úřad, jsou-li námitky takové nebo nabytá práva jednou stranou uplatňována, sám praejudiciálně (neuznává-li jich strana druhá vůbec neb v obmezeném rozsahu) o platnosti a rozsahu jich rozhodnouti a rozhodnutí toto za základ položití svému nálezu vodoprávnímu o úpravě účasti na vodě. Pokládá-li se jedna strana praejudiciálním rozhodnutím správního úřadu zkrácena, může zakročiti u soudu o definitivní rozhodnutí o otázce platnosti neb obsahu sporné úmluvy a vyhraje-li, má právo žádati za obnovu vodoprávního řízení.

§ 95. Opravné prostředky proti vodoprávním nálezům.

Stížnost proti rozhodnutím vydaným od politických úřadů jde k zemskému řízení politickému, a proti vynešením toho úřadu k ministerium orby, zní-li pak stížnost proti nálezům trestnímu, jde k ministerium vnitřních záležitostí.

Stížnost budiž do 14 dnů po tom, kdy rozhodnutí bylo oznámeno, ústně neb písemně podána k politickému úřadu okresnímu, jenž v první stolici jednání předseval.

I. Dle § 3. zákona ze dne 12. května 1896 č. 101. ř. z. musí býti každé rozhodnutí a opatření politického úřadu, tudíž také rozhodnutí a opatření v záležitostech vodoprávních opatřeno poučením o opravných prostředcích, t. j. doložkou, zdali rozhodnutí a opatření toto podrobena jest ještě dalšímu pořadu prostředků opravných. V kladném případě jest třeba výslovně v poučení tom udati lhůtu odvolací a úřad, u kterého odvolání má býti podáno.

Jestliže by tato lhůta v rozhodnutí nebo opatření určena byla nesprávně a rekurs by podán byl sice ve lhůtě udané,

avšak teprve po projití správné lhůty zákonné, tedy rozhodnutí nebo opatření v odpor vzaté budiž zrušeno pro vadné poučení o lhůtě a budiž nařízeno, aby vydáno bylo rozhodnutí nebo opatření s poučením správným, které novému pořadu prostředků opravných jest podrobena.

Ustanovení posléz řečené vztahuje se obdobně k té případnosti, jestliže by nesprávně udán byl úřad, u kterého rekurs má býti podán, nebo jestliže by nesprávně bylo udáno, zdali rozhodnutí nebo opatření podrobena jest ještě pořadu prostředků opravných.

Jestliže by nebylo šetřeno předpisu v odstavci prvním daného, stranám přísluší rekurs samostatný, aby vada tato byla odstraněna.

II. Rozhodnutí opatřené poučením o opravných prostředcích musí býti doručeno straně neb jejímu splnomocněnému zástupci. Doručení rozhodnutí má býti provedeno tím způsobem, že vydáno jest v původním vyhotovení straně uvedené jménem v rozhodnutí, nebo osobě, která jest oprávněna za stranu úřední přípisy přijímati.

Není zákonného ustanovení pro obor správního řízení, dle něhož bylo by lze výměry právoplatně doručovati nejen adresátu, nýbrž též manželce nebo ostatním členům domácnosti. Zejména nepřipustno jest doručení úředních rozhodnutí živnostenskému pomocnému personálu. Tento jest jen tehdy oprávněn přijímati úřední přípisy, je-li vybaven od zaměstnavatele poštovní plnou mocí.

Samozřejmě může strana kohokoliv splnomocniti k přijímání úředních vyrozumění.

Ježto pro posouzení otázky, zda odvolání bylo v zákonné lhůtě podáno, jest krajní důležitosti přesně zjistiti den doručení, jest třeba úřední rozhodnutí zasílati straně na návratku aneb, doručuje-li se v místě zřízencem úřadu, na písemnou doručenkou.

Pro trestní řízení postačí, jestliže strana byla o výsledku řízení ústně vyrozuměna, byl-li jí trestní nález ústně prohlášen a strana v trestním rejstříku potvrdila, že byla o nálezu vyrozuměna. Ježto však ve vodoprávních trestních záležitostech jedná se po většině o otázku odstranění svémocné novoty aneb o dodatečný výkon protiprávně zanedbaný (§ 72.),

event. též o náhradu škody, jeví se účelnějším, když odsouzenému bude doručen nález vždy v písemném vyhotovení.

Nedostatek v doručení nálezu nebo v intimaci rozhodnutí vyššího úřadu působí vždy podstatnou vadu řízení a brání tomu, aby nález ten, resp. rozhodnutí nabylo právní moci vůči té straně, které bylo nedostatečně doručeno.

Nabídne-li strana důkaz, že jí vyhotovení úředního rozhodnutí nebylo do vlastních rukou doručeno, má úřad provedení tohoto důkazu připustiti ve všech případech, kde takové doručení jest nutné. Nestačí, jestliže žena podepsala doručenkou co příjemce jménem manželovým. I kdyby úřad chtěl takovou doručenkou pokládati za listinný důkaz, má strana vždy právo uplatňovati protidůkaz a úřad musí vedení tohoto důkazu připustiti.¹⁾

Je-li více osob, které činily námitky proti udělení vodoprávního konsensu, nestačí, je-li nález doručen kterémukoliv z nich, leč že by buď všichni namítatelé byli utvořili společenstvo k vedení sporu aneb jednoho ze svého středu zvláštním aktem k přijetí úředního rozhodnutí splnomocnili. Není-li toho neb onoho výjimečného případu, třeba doručiti každému účastníku rozhodnutí zvláště, ježto jedná se zde o hájení samostatných, navzájem na sobě nezávislých vodních práv proti projektu.

III. Pokud opravných prostředků speciálně v záležitostech vodoprávních se týče, ustanovuje § 95. v. z., že z rozhodnutí okresního politického úřadu lze se odvolati k zemskému úřadu politickému (bez ohledu na to, jedná-li se o rozhodnutí vodoprávní či o nález trestní), z rozhodnutí pak zemského politického úřadu, ať rozhoduje v prvé neb druhé instanci, jde při záležitostech vodoprávních odvolání k ministerstvu zemědělství, při trestních případech pak na ministerstvo vnitra.

Zásadně v každé správní záležitosti přípustno jest dovolávaní se v poslední instanci rozhodnutí ministerstva. Výjimku tvoří však trestní nálezy, které, byly-li v druhé instanci potvrzeny, nedovolují další odvolání k ministerstvu vnitra. (§ 3. minister. nařízení z 31. ledna 1860 č. 31. ř. z.)

¹⁾ Srov. Budw. 11372 A ai 1916.

Při trestním nálezu třeba tudíž rozeznávat vlastní výrok o přestupku vodního zákona a o jeho trestnosti na jedné straně a výrok o povinnosti vinníka k odstranění novoty a k náhradě škody. Vlastní trestní výrok podléhá přezkoušení (pokud snad nebyl v druhé instanci potvrzen a stal se tím konečným) ministerstvu vnitra, výrok pak dle § 72. učiněný patří v poslední instanci do kompetence ministerstva zemědělství.

IV. Jen takové úřední akty (opatření, rozhodnutí, nálezy) politického úřadu mohou být opravnými prostředky účastníků naříkány, které jsou v jakémkoli směru s to, aby určovaly právní postavení strany neb mu praejudikovaly. Pouhá procesní opatření, která nedotýkají se práv stran a jich právům nepraejudikují, nemohou být zvláštním odvoláním naříkána.²⁾

Za pouhé procesní opatření nemůže však být považován příkaz k předložení plánu polohy a profilu za účelem stanovení výše vzduší, ježto toto opatření rovná se podmíněnému zastavení řízení.³⁾

O opravných prostředcích ve vodoprávním řízení jedná jen § 95. Nejen ze slova „rozhodnutí“ tohoto §u, nýbrž i ze spojitosti téhož s následující normou § 96., která mluví o odkladném účinku odvolání, vysvítá, že zákon v § 95. vyhlašuje stranám na věci zúčastněným naříkati ihned jen takové nálezy úřední, kterými bylo ve věci meritorně rozhodnuto. K těmto ihned naříkatelným rozhodnutím nemohou být počítána procesní opatření učiněná během řízení, ježto neobsahují výroku o materiálním neb formálním právu stran, nýbrž mají za předmět a za účel pouze provádění vodoprávního řízení. Cítí-li se strana tím neb oním procesním opatřením poškozena, má právo uplatnit v odvolání podaném proti meritornímu rozhodnutí též všechny ony námitky, které týkají se řízení. Tento právní názor má oporu i v úvaze, že vztah mezi určitým procesním opatřením (na př. stanovením komisionálního jednání, předvolání svědků, opatření znaleckého posudku, odročení jednání a p.) a zájmy účastníků může být posouzen teprve dle meritorního rozhodnutí a tudíž teprve dle něho určeno, zda a pokud určité procesní

²⁾ Srov. Budw. 9042 A ai 1912.

³⁾ Srov. Budw. 2677 A ai 1904.

opatření dotklo se zájmů strany a ji tudíž k podání odvolání legitimuje.⁴⁾

V. Dle všeobecných, tudíž i ve vodním řízení platných, zásad není legitimován k odporu každý, kdo má zájem na věci, nýbrž toliko ten, kdo může tvrditi a prokázati, že určitým rozhodnutím neb opatřením úředním byl jeho právní nárok poškozen, tudíž pouze ten, kdo v dotyčné záležitosti zaujímá postavení strany. O legitimaci k námitkám, zejména též pokud jedná se o hájení zájmů veřejných, pojednáno bylo obšírněji při výkladu § 84. Zde budiž poukázáno pouze na to, že trestní řízení zavedené pro přestupek vodního zákona dle § 71. jest vedeno zásadou officiosní, takže udavatel; třeba byl jím i sám poškozený, nelze přiznati, pokud vlastního trestního řízení se týče, právní postavení strany a tudíž právo naříkati nález, jímž byl obviněný osvobozen (resp. trestní řízení zastaveno). Naproti tomu při těch přestupcích, při nichž zavádí se trestní stíhání na dožádání poškozeného (na př. při vodním pychu dle zákona o polním pychu) má soukromý žalobce co strana právo, aby se z osvobozujícího nálezu odvolal.

VI. Odvolání třeba ve vodoprávních záležitostech podati vždy do 14 dnů po doručení a to u toho úřadu, který v první instanci rozhodl.

Odvolací lhůta 14denní platí pro všechna odvolání ať směřují proti rozhodnutí okresního nebo zemského úřadu (u tohoto bez rozdílu, zda rozhodl v první neb druhé instanci). Lhůta tato platí i pro odvolání podaná proti trestním nálezům. (Pro odvolání z trestních nálezů vodoprávních nemá tudíž platnosti ministerské nařízení z 31. ledna 1860 č. 31. ř. z., stanovící pro naříkání správních trestních nálezů 24 hodin pro opovědění, 3denní pro provedení odvolání z nálezů první instance, lhůtu 4nedělní pro odvolání z rozhodnutí instance druhé.)

Odvolání musí být podáno do 14 dnů po doručení rozhodnutí a to buď písemně neb ústně (do protokolu). Za písemné podání považovati sluší sdělení telegrafické, za ústní pak telefonické.

⁴⁾ Srov. Budw. 8863 A ai 1912.

Prodloužení zákonné lhůty odvolací jest nepřípustné.⁵⁾ Správní úřady nejsou povinny vyhověti žádosti za restituci pro zmeškání propadné lhůty odvolací.⁶⁾

Čtrnáctidenní lhůta odvolací počíná dnem následujícím po tom dni, kdy úřední rozhodnutí bylo straně doručeno. Případně-li poslední den lhůty na neděli neb svátek, končí lhůta teprve nejbližším dnem všedním.

Za včasné podání odvolání považovati jest to, které v stanovené lhůtě podáno bylo u příslušného úřadu (který v první instanci rozhodl) aneb odevzdáno v téže lhůtě poště k dopravě příslušnému úřadu. Výslovně třeba upozorniti na to, že odvolání musí býti poště předáno k dopravě na ono místo, kde mělo býti dle zákona podáno.⁷⁾

Jestliže odvolání zasláno bylo jinému než příslušnému úřadu, není žádného zákonného předpisu, který by tento úřad zavazoval k tomu, aby odvolání to straně s poukazem na právní poučení v naříkaném rozhodnutí uvedené ihned vrátil a tím jí umožnil dodržení zákonné lhůty odvolací, aneb aby sám odvolání to příslušnému úřadu postoupil.

Jestliže zemský úřad politický bez předchozího projednání ve vodoprávní záležitosti vydal určitý výnos, k jehož vydání byl dle § 76. v první instanci oprávněn a dal-li výnos ten intimovati okresním úřadem politickým, dlužno odvolání podati přímo u zemského úřadu politického co u instance první.⁸⁾

VII. Bylo-li odvolání v čas a na správném místě podáno, rozhodne o něm úřad nadřízený co instance II. resp. III. V tom směru jest upozorniti na toto:

Ve vodoprávním řízení není třeba sdělití obsah odvolání protivníkovi k vědomosti neb k vyjádření se vzhledem ke koncentrační maximě, dle níž nelze v odvolání uplatňovati nové skutkové okolnosti.⁹⁾

Úřední povolení k užívání vody dle §§ 17.—20. není dle své povahy pouhým prohlášením, že proti výkonu práva, žadateli již příslušejícího, není se stanoviska veřejného námitek, nýbrž jest pravým a vlastním povolením úřadu k užívání

⁵⁾ Srov. Budw. 4762 A ai 1906.

⁶⁾ Srov. Budw. 2569 A ai 1904.

⁷⁾ Srov. Budw. 6590 A ai 1909.

⁸⁾ Srov. Budw. 6562 A ai 1909.

⁹⁾ Srov. Budw. 10263 A ai 1914.

vody určitým způsobem v mezích toho přebytku vody, který jest k dispozici. Takové povolení není však tak dlouho konečné a právoplatné, resp. právo z tohoto konstitutivního aktu úředního není tak dlouho pro stranu založeno, dokud jest v chodu řízení opravné.

Pokud ale vodoprávní povolení není konečně a právoplatně uděleno, jsou nadřízené úřady, povolané k rozhodování o odvolání v čas podaném, oprávněny, aby přezkoušely dosud neprávoplatně udělené povolení v celém jeho rozsahu a obsahu, tudíž nejen ohledně udělení aneb neudělení konsensu, nebo ohledně modalit a podmínek rekursem výslovně naříkaných, nýbrž aby i se stanoviska veřejného zájmu, který mají vodoprávní úřady dle zákona hájiti, stanovily podmínky a modalit dosud neprávoplatného konsensu dle vlastního uvážení, třeba i odchylně od instance první.¹⁰⁾

Toto právo vyšší instance k přezkoušení nevztahuje se tudíž jen na ty body, ohledně nichž byl úřad cestou odvolání o přezkoušení dožádán, nýbrž i na kontrolu, zda naříkaným výměrem nebyly pozitivní zákonné předpisy porušeny neb nepovšimnuty.¹¹⁾

VIII. Jakmile však nabude rozhodnutí právní moci, stává se pevným, nezměnitelným i kdyby dodatečně obsah jeho byl pro nezákonnost naříkán proto, že podstatné skutečnosti byly neprávem pokládány za prokázány, resp. za neprokázány, neb byla-li platná právní norma nesprávně neb vůbec nepoužita — i kdyby dodatečný opravný prostředek opíral se o zájem veřejný. Jest pouze třeba, aby rozhodnutí bylo vydáno úřadem kompetentním a s vyvarováním se podstatných vad řízení.¹²⁾

§ 96. Odkládací účinek opravných prostředků.

V pravý čas podané odvolání působí odkladně. Jest-li prodlení s nebezpečenstvím spojeno, může politický úřad nahlédě k odvolání podanému, povoliti, aby se opatřilo, čeho k odvrácení nebezpečství naprosto třeba.

¹⁰⁾ Srov. Budw. 5719 A ai 1908.

¹¹⁾ Srov. Budw. 7398 A ai 1910.

¹²⁾ Srov. Budw. 12568 ai 1899.

V čas, t. j. u příslušného úřadu ve lhůtě 14 denní po doručení rozhodnutí podané odvolání má dvojí účinek: jednak devoluční, t. j. že nadřízený úřad povolán jest přezkoušeti rozhodnutí instance nižší, jednak suspensivní, t. j. že nález zpravidla až do definitivního rozhodnutí vyšší instance zůstává nevykonatelný.

Z toho plyne, že žadateli musí býti sděleno, že proti udělenému konsensu podáno bylo odvolání, tudíž že konsens ten právní moci ještě nenabyl (vzhledem ke koncentrační zásadě řízení vodoprávní ovládající nemusí býti obsah odvolání sdělen žadateli k vyjádření) a pak, že žadatel, nenabyl-li nález právní moci, nemůže s uskutečněním projektu započítí, ježto jinak vydával by se následkům § 72. (odstranění svémocné novoty).

Již při výkladu § 95. bylo poukázáno k tomu, že řádný opravný prostředek přípustný jest pouze proti meritornímu rozhodnutí, nikoli proti mezitimním procesním opatřením. Ze spojitosti § 96. s ustanovením § 95. plyne, že odkladný účinek lze přiznati odvolání směřujícímu proti meritornímu rozhodnutí, že však, bylo-li podáno odvolání i proti mezitimnímu opatření, n. př. delegaci jiného úřadu dle § 76. odstavec třetí, nelze tomuto odvolání zmíněný účinek přiznati.¹⁾

Ježto však bezvýjimečné uplatňování zásady, že odvolání jeví vůči naříkanému nálezu účinek odkladný, mohlo by vážně ohroziti veřejný zájem aneb straně druhé způsobiti újmu nenahraditelnou, zmocňuje § 96. politický úřad, aby povolil, aby se opatřilo, čeho k odvrácení nebezpečí naprosto třeba, je-li s prodlením spojeno nebezpečí.

Při nebezpečí v prodlení může býti tudíž politickým úřadem dle volného jeho uvážení vyloučen suspensivní účinek odvolání, pokud nezbytně jest toho k odvrácení hrozícího nebezpečí třeba, a může býti aspoň určitá část naříkaného nálezu provedena bez ohledu na to, že odvolání bylo podáno (n. př. provisorní umístění normálního znamení, provisorní zřízení hráze velkou vodou porušené a p.). Takovým provisoriem nesmí býti ovšem ani veřejné zájmy ohroženy, ani cizí práva dotčena.

¹⁾ Srov. Budw. 11003 A ai 1915.

Z toho, že politický úřad dle svého uvážení může povolit bezodkladný výkon nejnnutnější části naříkaného rozhodnutí, plyne, že jest oprávněn dle svého uvážení i naříditi třeba nucené provedení té části nálezu, která z důvodu veřejného jeví se bezpodmínečně nutnou. Rozhodnutí politického úřadu, kterým odkladací účinek odvolání byl zdvižen aneb nucený výkon rozhodnutí bez ohledu na podané odvolání nařízen, podléhá ovšem samostatnému opravnému prostředku.²⁾

§ 97. Dozor vodoprávního úřadu nad vodními díly.

Když se staví stroj, k němuž dle toho zákona povolení třeba, mají politické úřady k stavbě vrchní přihlídku; po vystavění strojů mají se přesvědčiti, zdali se stavělo tak, jak bylo povoleno, a týče-li se to hnacího stroje a stavidla, zvláště byl-li cejch správně a příhodně postaven, zároveň mají opatřiti, aby, shledají-li se vady a úchytky, byly odstraněny.

Bylo-li právoplatným konsensem žadateli propůjčeno vodní užívací právo, založeno jest sice pro žadatele subjektivní právo, leč s právem tím koresponduje prvá jeho povinnost, aby dílo zřídil dle schváleného projektu a dle podmínek v konsensu uvedených, druhá pak povinnost, aby dílo zřízené udržoval ve stavu konsensu odpovídajícím a jeho též v míře a způsobu propůjčeném užíval. Jest pouze ~~že~~ důsledkem §§ 17. a 75., že zákon svěřuje dozor nad plněním těchto povinností držitelem díla vodoprávnímu úřadu, jemuž v § 97. ukládá, aby k provádění stavby díla přihlížel a po jejím dokončení se přesvědčil, zda schváleného projektu a podmínek konsensu bylo při stavbě přesně šetřeno. Mimo to, jak níže podrobněji bude vysvětleno, vyplývá z norem §§ 21., 43. a 44. ve spojitosti s ustanovením § 97. právo úřadu vodoprávního, aby nad řádným udržováním díla i po provedené kolaudaci dohlížel.

I. Pokud dozoru při stavbě samotné, tudíž při uskutečňování projektu se týče, sleduje ustanovení § 97. zřejmě ten účel, aby úřadu vodoprávnímu bylo umožněno působiti na takové provádění projektu, které by odpovídalo předpisům § 79.

²⁾ Srov. Budw. 5727 A ai 1908.

Při udělování konsensu musí často úřad vycházeti od předpokladů různých skutečností, které jsou právě — třeba že technicky odůvodněnými, proto přece jen — nejistými předpoklady, tudíž pouhou pravděpodobností, která při provádění projektu může se ukázati klamnou. Jestliže zákon ukládá úřadu, aby se při kolaudaci přesvědčil o tom, zda zhotovené dílo jest v souhlasu s uděleným povolením, a aby se postaral o odstranění úchytek od konsensu, nelze z toho vyvozovati, že by úřad nebyl již ve stadiu provádění projektu oprávněn, zjistí-li nedostatky a závady, naříditi jich odstranění a za tím účelem konati též potřebná šetření během stavby.¹⁾

II. V druhé větě § 97. uložena jest politickým úřadům povinnost, aby po vystavění, dokončení stavby vodního díla se přesvědčily, zda dílo zřízeno bylo dle konsensu, aby je kolaudovaly aneb zařídily, aby zjištěné snad vady a úchytky byly odstraněny.²⁾

Nařízením tímto sleduje zákon účel, aby zajištěno bylo takové zřízení projektu, které odpovídá udělenému povolení a vyhovuje zájmům veřejným i právům zájemníků. Ježto tudíž vodoprávnímu úřadu přísluší i za stavby na provádění její dozírati a objevivši se vady a nedostatky dáti odstraniti, ježto dále jest úřad k tomu povolán, aby po dokončení díla o jeho souhlasu s uděleným konsensem se přesvědčil a teprve na základě příznivého výsledku kolaudace vydal žadateli povolení k užívání díla, lze tvrditi, že celé řízení vodoprávní, počínající podáním žádosti a řízením přípravným, provedené jednaním komisionelním a formálně uzavřené nálezem vodoprávním končí fakticky teprve aktem kolaudačním.

Předpis § 97. jest rázu imperativního; vyžadujeť vždy, aby vodní dílo, jehož zřízení neb změna podléhá úřednímu schválení, podrobena bylo po svém dokončení úřední kolaudaci. Není tudíž držitel takového nově zřizovaného díla oprávněn, aby díla a propůjčeného práva dříve užíval, než provedena bude vodoprávní kolaudace a než povolení k užívání díla nabude právní moci. Jsou tudíž držitelé ti povinni, aby v čas, t. j. před

¹⁾ Srov. Budw. 4464 A ai 1906.

²⁾ O úřední kolaudaci vydán býv. místodržitelstvím normální výnos z 13. října 1916 č. 7.—677. a 678., sbírka normalí č. 73. a 74. z r. 1916.

uplynutím lhůty jim dle § 86. pro dokončení stavby stanovené, uvědomili vodoprávní úřad o dokončení stavby a tím dali úřadu příležitost a popud, aby vyhověl předpisu § 97. Leč intervence úřadu není odvisla od dožádání strany. Kolaudační řízení jest dle § 97. předepsáno imperativně a musí tudíž býti z moci úřední provedeno i tehdy, když strana opomene oznámiti úřadu, že dílo jest dokončeno. Teprve dle výsledku tohoto úředního jednání má politický úřad rozhodnout, zda dílo, resp. za jakých podmínek může býti uvedeno do chodu a teprve, nabylo-li toto („užívací“) povolení právní moci, jest držitel díla oprávněn, aby vodní právo vykonával, dílo v činnost uvedl a ho používal.

Nedbání těchto předpisů se strany držitele díla, t. j. výkon vodního práva a používání k tomu potřebného díla před jeho kolaudací a před právoplatností užívacího povolení, zakládá přestupek vodního zákona a jest dle §§ 71. a 72. trestno.

Při kolaudování musí se úřad omeziti pouze na konstatování, zda stavba provedena byla přesně dle plánu a za šetření podmínek konsensních a zjistí-li úchytky neb závady, má užívací povolení učiniti závislým na splnění určitých podmínek, jichž cílem jest, zjištěné závady a odchylky od projektu odstraniti. Ježto tím, že vodoprávní konsens nabytí právní moci a tím žadatel získal subjektivní právo pevné jak vůči ostatním zájemníkům, tak i vůči úřadu, nelze do užívacího povolení vložiti podmínky, které by, platně nabyté právo držitelovo omezovaly. Z téhož důvodu jsou při kolaudačním řízení, k němuž samozřejmě musí býti pozváni známí zájemníci a zejména ti, v jejich zájmu byly k vodoprávnímu konsensu připojeny určité podmínky, vyloučeny námítky směřující proti samému projektu a jsou připuštěny jen ty, které popírají, že provedená stavba souhlasí se schváleným projektem.³⁾

§ 97. výslovně nařizuje, aby se úřad při kolaudaci přesvědčil o tom, zda bylo vyhověno předpisu § 23., zda totiž byly při hnacích strojích a zdýmadlech správně a příhodně cejchy (normální znamení) zřízeny.

III. Dle §§ 21. a 44. jest držitel díla povinen, aby své dílo udržoval ve stavu odpovídajícím konsensu. Nemůže se zajisté povinnosti své zhostiti poukazem na tu okolnost, že

³⁾ Srov. Budw. 5469 A ai 1909.

dílo bylo po svém dokončení bez závady kolaudováno. Nemůže tudíž být řeči o tom, že by kolaudační výměr mohl se státi právoplatným v tom smyslu, že by držitel díla byl od dalšího ručení za dodržování podmínek konsensu osvobozen.

§ 97. sice ustanovuje, že úřady mají se při vystavení strojů přesvědčiti, zda stavěno bylo tak, jak bylo povoleno a že zároveň mají opatřiti, aby shledané vady a úchytky byly odstraněny. Tomuto zákonnému ustanovení nemůže však býti přikládán ten omezený význam, že by politický úřad byl jedině oprávněn provéstí přezkoušení stavu povoleného díla pouze bezprostředně po jeho dokončení.

Správnější jest zajisté výklad, že politickým úřadům přísluší právo ustavičného dozoru nad zachováním všech podmínek konsensem předepsaných. Z toho plyne, že i když bylo při kolaudaci zjištěno přesné provedení díla dle konsensu, nesmí býti úřadu v tom bráněno, aby v libovolném pozdějším okamžiku nařídil odstranění zjištěných závad a úchylek od konsensu, aby požadoval splnění závazků žadateli konsensem uložených a za tím účelem vydal potřebné příkazy.⁴⁾

Vodoprávní úřad jest již z moci úřední povolán k ustavičnému dozoru nad řádným, konsensu odpovídajícím stavem vodních děl a nemusí vyčkávati návrhu účastněných zájemníků, aby naléhal na provedení neb zachování podmínek konsensních. Bezprostřední dozor nad vodními díly přísluší ovšem dle § 98. místnímu policejnímu úřadu, leč dozor ten nevylučuje bezprostřední zásah politického úřadu, při nejmenším pak ne tam, kde jedná se o výkon právoplatného vodoprávního nálezu.⁵⁾

V § 97. politickému úřadu uložený vrchní dozor zakládá neobmezenou povinnost politických úřadů, aby všemi prostředky, které mají k dispozici, chránily veřejné, event. i soukromé zájmy ohrožené snad protizákonným, resp. protikonsensním jednáním neb opomenutím při provádění, udržování a používání vodních děl.

Forma a míra, jak politické úřady své neobmezené právo dozorcí v jednotlivých případech vykonávají, volena jest dle konkrétního stavu věci.

⁴⁾ Srov. Budw. 6234 A ai 1908.

⁵⁾ Srov. Budw. 9179 A ai 1912, 10154 A ai 1914.

Dle § 100. jest vodoprávní úřad povinen vésti v evidenci vodní užívací práva, která v jeho obvodu existují a nově byla udělena. Povinnost ta by byla neproveditelná, kdyby nebyl úřad oprávněn kdykoli se o tom přesvědčiti, zda skutečně existující vodní díla užívací spočívají na právním podkladě, t. j. opírají-li se o starý stav neb úřední povolení a v pochybnosti zjistiti rozsah tohoto práva cestou rozhodnutí, způsobilého právní moci. Proto není závady, aby úřad z povinnosti úřední určil číselně vodní užívací právo, i když není zde konkurenčního projektu dle § 94.⁶⁾

Vodoprávní úřadům přísluší tudíž dozor nad zřízením a užíváním vodních děl dle uděleného konsensu. Právo zájemníka, aby činně při výkonu tohoto dozoru se účastnil, není zákonem normováno; jemu pouze přísluší, považuje-li se protikonsensním užíváním vodního díla ve svých právech dotčen neb poškozen, aby hledal pomoc u vodoprávního úřadu, event. u místního policejního úřadu, konajícího bezprostřední dozor nad všemi díly k užívání, svádění a hrazdění vody. Kterých opatření a prostředků bude úřad považovati za nutné použití k účinnějšímu uplatnění svého dozorcího práva, jest v mezích zákona předmětem jeho volné úvahy.⁷⁾

Vodoprávní úřady jsou z moci úřední povinny naléhat na to, aby vodní díla zřízena byla dle konsensu, a zejména o to pečovati, aby každé proti- nebo bezkoncesní dílo bylo odstraněno, když jeho existence nemůže býti ve veřejném zájmu trpěna. Tato zásada není vyslovena pouze v § 72., nýbrž vychází i ze základní myšlenky §§ 21. a 97., 98., dle nichž vodoprávní úřady jsou oprávněny, aby se kdykoliv přesvědčily o tom, zda dílo souhlasí s uděleným povolením. Toto právo propůjčené všeobecně vodoprávní úřadům přísluší nepochybně v poslední instanci i ministerstvu, které dle toho jest oprávněno, aby ve veřejném zájmu napravilo každou k vědomosti jeho došlou úchytku díla od stavu konsensního a učinilo nutné opatření.⁸⁾

Výslovně třeba upozorniti na to, že bezprostřední trvalý dozor i nad díly povolenými dle kompetenčního předpisu § 76. zemským politickým úřadem přísluší okresnímu úřadu

⁶⁾ Srov. Budw. 11076 A ai 1915.

⁷⁾ Srov. Budw. 1737 A ai 1903.

⁸⁾ Srov. Budw. 9461 A ai 1913.

politickému, ježto vodoprávní řízení zakončeno jest výměrem kolaudačním, resp. udělením povolení k užívání.

Shrneme-li vše, co bylo při výkladu § 97. řečeno, vidíme, že úkolem politických úřadů okresních jest pečovat o to, aby

a) vodní dílo, které potřebuje úředního povolení, bylo jen za dodržení všech zákonných předpisů zřízeno a teprve po vodoprávní kolaudaci a po právoplatnosti povolení k užívání v činnost uvedeno;

b) aby vodní dílo bylo vždy udržováno v stavu odpovídajícím konsensu, řádném a bezpečném, a

c) aby v případě, že by držitel těchto předpisů nešetřil, byl event. s použitím trestní a donucovací sankce (§§ 71. a 72.) přidržen k plnění svých povinností.

§ 98. Bezprostřední dozor provádí obec.

K strojům v příčině užívání a svozování vody, a bránění vodě zřízeným dohlížeji přímo místní úřady policejní, které, jest-li případ pilný, mají bez průtahů opatřiti, čeho z příčin veřejné bezpečnosti jest třeba, kde pak prodlení není spojeno s nebezpečenstvím, mají žádati, aby příslušný úřad politický nařízení vydal.

Neposlechnou-li povinni do ustanovené lhůty toho, co místní úřad policejní nařídil, může ten úřad potřebnou práci dáti vykonati nákladem obmeškalých.

V § 97. upraven jest vrchní dozor politického co vodoprávního úřadu nad zřízením, udržováním a používáním vodních děl dle podmínek konsensu a dle předpisů zákonných. Ježto však přísné provádění tohoto dozoru politickým úřadem vyžádalo by si jednak nepoměrného nákladu, jednak pro zatížení politických úřadů i jinými agendami bylo by těžko proveditelné, ustanovuje § 98., že přímý, bezprostřední dozor nad vodními díly, ať slouží užívání, svádění neb hrazdění vody, svěřen jest místnímu úřadu policejnímu, který funkci tuto vykonává v přeneseném oboru působnosti (§ 29. ob. zř.).

Pravidelně bude místní policejní úřad prováděti dozor ten tím způsobem, že dohlédati bude svými zřizenci nad tím,

aby vodní povolená díla provozována byla v mezích propůjčeného oprávnění a aby udržována byla ve stavu zákonem předepsaném. Zjistí-li určité nedostatky, závady neb úchytky od podmínek konsensních neb předpisů zákonných, jest jeho povinností, aby závady tyto ihned vodoprávnímu úřadu ohlásil, který potřebné kroky sám zařídí, aby závada byla odstraněna.

Pouze v případech pilných, kde prodlení, t. j. dovolávání se pomoci příslušného úřadu politického spojeno by bylo s nebezpečím pro veřejnou bezpečnost (nikoli tedy, kde byl by pouze ohrožen zájem určitého soukromníka), propůjčuje § 98. místnímu úřadu policejnímu právo, aby sám bez průtahů opatřil, čeho třeba.

Zákon splnomocňuje místní policejní úřad, aby nutně „opatřil“. Výraz tento nelze však vykládati pouze tím způsobem, že by policejní úřad byl oprávněn pouze vydati příkaz, který měl by býti tím, jemuž svědčí, proveden, nýbrž bezpochyby může úřad i sám jednati, sám výkon potřebný provésti. Názor tento také odpovídá skutečné potřebě v případech, kde bez prodlení, ihned má býti něco provedeno, jako n. př. když hrozí nebezpečí povodně. Jest pravda, že poslední věta § 98. obsahuje ustanovení pro případ, že povinný do stanovené lhůty neuposlechne toho, co nařídil místní úřad policejní; z tohoto ustanovení nelze však odvozovati, že ve všech případech má úřad předem povinnému stanoviti lhůtu k provedení příkazu a teprve, když lhůta tato nebyla dodržena, že smí zanedbaný výkon sám na náklad k tomu zavázaného provésti. Toto ustanovení normuje postup úřadu pro ten případ, že úřad se rozhodl pro alternativu jednu, t. j. vydati rozkaz tomu, kdo dle zákona jest k určitému výkonu neb plnění povinen, nepřichází však v úvahu pro alternativu druhou, když úřad sám bez použití event. zavázaného nutně, opatření učiní.¹⁾

Rozhodl-li se úřad pro alternativu druhou a určil-li povinnému lhůtu, do kdy určitý výkon má býti proveden, nelze lhůtu tu považovati za lhůtu dle § 86., která má za účel vyloučiti hromadění koncesí a tudíž za následek — uplynula-li bezvýsledně — zánik propůjčeného práva. Stanovení lhůty dle

¹⁾ Srov. Budw. 5370 A ai 1907.

§ 98. může mít jedině význam připomínky, pohružky, že po jejím uplynutí bude nařízený úkon proveden na náklad liknavce samotným úřadem. Uplynutí této lhůty nemůže tudíž nikdy vésti k zániku příkazu, nýbrž právě naopak dáti úřadu podnět k donucovacím prostředkům proti neposlušnému držiteli díla.²⁾

Ustanovení § 98., zmocňující místní úřad policejní k opatření, které se jeví nutným v zájmu veřejné bezpečnosti, jest normou výjimečnou, která vyhrazuje pouze pro případ naléhavé potřeby nejbližšímu místnímu úřadu, aby nejnutnější opatření učinil, nevylučuje však příslušnost politických úřadů §§ 75. a 76. pro všechny vodoprávní otázky stanovenou. To plyne nejen z povahy věci, nýbrž i ze znění § 98., který ustanovuje, že, kde není nebezpečí v prodlení, má si policejní úřad před svým opatřením vyžádati pokyn příslušného úřadu politického („vorerst die Weisung der zuständigen politischen Behörde einzuholen“).³⁾

Správní soud spatřuje v oprávněních, jež jsou propůjčena v § 98. místním policejním úřadům, toliko právo, aby, hrozí-li nebezpečí veřejné bezpečnosti, přímo činně zasáhly, tedy, exekuční cestou všechna ona opatření učinily neb ihned nařídily, která jsou s to nebezpečí odvrátiti. Vydávání písemných příkazů, opatření neb rozhodnutí, která by sama opět podléhala postupu instančnímu, nemohou býti tím již proto rozuměna, jelikož § 98. výslovně ustanovuje, že „kde pak prodlení není spojeno s nebezpečenstvím, mají žádati, aby příslušný úřad politický nařízení vydal.“⁴⁾

§ 99. Náklady vodoprávního řízení.

Náklad za ohledání a jednání komisí předsevzaté v záležitostech stran se týkajících nese strana, která za řízení žádala aneb k tomu svou vinou aneb zvláště svými svévolnými námitkami příčinu dala.

Politický úřad nalezne, jak náklad ten, jest-li užitek společenský, na strany přiměřeně se rozvrhne a pokud ten, jenž

²⁾ Srov. Budw. 6329 A ai 1908.

³⁾ Srov. Budw. 4495 A ai 1906.

⁴⁾ Srov. Budw. 9521 A ai 1913.

křiv zůstal, náklad za řízení, jež druhé straně svou vinou způsobil, nahradí.

Náklad za vyšetřování přestupku zákona uloží se tomu, kdo bude vinným nalezen.

§ 99. řeší otázku úhrady útrat, vzniklých řízením vodoprávním a to řízením zavedeným v záležitosti stran, nikoli tedy řízením čistě officiosním.

Záležitosti stran jsou ona úřední jednání, jichž předmětem jest řízení za účelem vzniku práv vodních, nebo rozhodnutí úřadu o existenci nebo o rozsahu sporných práv a povinností vzhledem na užívání, svádění a hrazení vody.¹⁾

Zákon rozeznává tři druhy nákladů řízení a to

I. náklady za ohledání a jednání komisí předsevzaté,

II. odpůrci vzešlé útraty řízení (útraty stran) a

III. náklad na vyšetřování přestupku vodního zákona.

ad I. Náklady za ohledání a jednání komisí v záležitostech stran předsevzaté rozuměti jest pouze ty výlohy, které vzešly intervencí úřadů.²⁾ Patří sem tudíž jednak poplatky funkcionářů vodoprávního úřadu, kteří účastnili se komise u výkonu svého úředního postavení, dále ty věcné náklady, které provedení této komise vůbec vyžadovalo a konečně poplatky stanovené vodoprávním úřadem za přivzetí úředních znalců k této komisi. (Znalcem jest jen ten, kdo jako takový byl úřadem vodoprávním ke komisi pozván, jehož posudek a dobrozdání o podáních stran, resp. o směrodatných okolnostech bylo vyžádáno a jehož útraty pak vodoprávní úřad stanoví.³⁾

Kdo tyto náklady „nese“, t. j. přímo hradí, stanoveno jest v prvním odstavci § 99. Od nákladů těchto rozdílny jsou vlastní útraty stran, o jichž event. „náhradě“ odpůrci jedná druhý odstavec § 99.

Jest sporno, zda mezi náklady komisionální v širším slova smyslu počítati jest také náklady spojené s předvoláním svědků. Nelze o tom pochybovati, že, je-li povinností úřadu vodoprávního, aby řádně podklad rozepře neb nesporné záležitosti vodoprávní zjistil a je-li oprávněn dle své volné úvahy voliti si vhodné prostředky průkazní, bude nutno náklad svě-

¹⁾ Srov. Budw. 6005 A ai 1908.

²⁾ Srov. Budw. 10527 A ai 1914.

³⁾ Srov. Budw. 11509 A ai 1916.

dečný považovati za náklad spojený s „ohledáním a jednáním komisí v záležitostech stran předsevzatých“ a subsumovati ho pod náklady komisionelní.

O povinnosti k úhradě těchto výloh komisionelních obsahuje § 99. normu, dle níž „nese“ náklady ty nejprve ta strana, která za řízení žádala. Z této zásady uvádí však § 99. dvě výjimky. První stanovena jest v prvním odstavci téhož paragrafu výrokem, že zmíněné výlohy platí ten, kdo k zavedení řízení svou vinou a zejména svévolnými námitkami dal příčinu. Druhou výjimku uvádí druhý odstavec tím, že při společném zájmu ukládá politickému úřadu, aby nalezl, jak náklad ten, t. j. výlohy, komisionelní má se na strany přiměřeně rozvrhnouti.

Pravidlo, které zákon o úhradě nákladů komisionelních v § 99. stanoví, jest ovšem alternativní, avšak současně kategorické, vylučující volné uvážení úřadu, neboť alternativa prvá nastává teprve tehdy, není-li tu výjimky první neb druhé.

Není vyloučeno, aby vyskytovaly se najednou u téhož subjektu různé tituly povinnosti k úhradě těchto nákladů. Titule ty se navzájem nevylučují, nýbrž mohou býti i spolu kombinovány, pokud dle rozličných v úvahu přicházejících vztahů vyskytují se v jednom vodoprávním případě současně jejich skutkové předpoklady.⁴⁾

Prvou zásadou, vyslovenou § 99. jest, že povinnost k úhradě nákladů komisionelních stihá tu stranu, která o zavedení řízení žádala. Této zásady bude lze zejména použití v případech § 78., v nichž strana chopila se iniciativy a žádala za zavedení řízení vodoprávního za tím účelem, aby získala vodní užívací právo nebo dosáhla konsensování nového neb změněného vodního díla. — Stejně má nésti náklady komisionelní strana, která svou žádostí za propůjčení vodního přebytku přivedla komisionelní šetření o spravedlivých nárocích děl již zřízených (§ 94. al. a), tudíž vyšetřování, zda jest v daném případě přebytek vody.⁵⁾

Mimo tyto případy může vodoprávní řízení býti vyvoláno podáním zájemníka, který udává, že držitel vodního díla nevyhověl všem podmínkám konsensem stanoveným aneb ne-

⁴⁾ Srov. Budw. 7200 A ai 1910.

⁵⁾ Srov. Budw. 8165 A ai 1911.

provokuje dílo dle předpisu konsensu a zákona, čímž stěžovatele poškozují. Zde nastává případ § 97., dle kterého provedení všech vodních děl, k nimž dle zákona třeba povolení, podléhá vrchnímu dozoru politických úřadů a dle kterého mají úřady ty opatřiti, aby shledané vady a úchytky byly odstraněny. Bylo-li při takovém řízení, vyvolaném sice zájemníkem, leč prováděném dále z moci úřední u výkonu práva dozorcího shledáno, že skutečně dotyčné vodní dílo není provedeno v souhlase s uděleným povolením neb jiné vady vykazuje neb provozováno jest na úkor cizího práva, uložena bude úhrada útrat komisionelních držitelů díla, ježto stavem svého díla, konsensu neb zákonu neodpovídajícím, intervenci úřadu zavínil.⁶⁾

Naproti tomu však, bude-li seznáno, že vyžádaná, resp. vyvolaná intervence úřadu byla bezdůvodná, bude hraditi výlohy ty zájemník proto, že za komisi žádal, resp. že svou vinou, po případě svévolnými námitkami dal k zřízení úřednímu příčinu.

Silnější titul úhrady výloh komisionelních než jest dožadání strany tvoří tudíž zavínění, poskytnutí příčiny, k zahájení vodoprávního řízení, takže žadatel nemusí nésti náklady toho řízení komisionelního, k němuž zavdalo podnět zavínění strany druhé.

Zavínění toto může býti buď rázu materiálního v tom směru, že strana svým protiprávním nebo protikonsensním jednáním neb opomenutím dala nepřímý podnět k vyžádané intervenci úřední, aneb rázu formálního, hlavně pak procesního tím, že strana v zahájeném sporu vodoprávním podlehla.

Zda strana v konkrétním případě se dopustila zavínění, nelze posuzovati dle volného uvážení úřadu, nýbrž dle speciálních norem, jež pro vztahy stran jsou rozhodné a dle skutkových okolností konkrétního případu.

Speciální případ zavínění jest vyvolání (resp. protahování) vodoprávního řízení podáním svévolných námitek, t. j. takových, o nichž podavatel byl přesvědčen, že nezakládají se na právním neb faktickém podkladě. Zda námitky byly svévolné neb nikoliv, rozhodne vodoprávní úřad v kon-

⁶⁾ Srov. Budw. 14516 ai 1900.

krétním případě po ocenění všech skutkových okolností dle volného svého uvážení. Za svévolnou však nelze bez dalšího pokládati námitku v řízení konsensním, že faktický stav, který byl položen úřednímu rozhodnutí za základ, neodpovídá stavu právnímu, pokud bezdůvodnost této námitky není na prvý pohled zřejma.⁷⁾

Jedná-li se o zájem společný, jest náklady komisionelního jednání správním úřadem přiměřeně na strany rozdělití. Společný zájem předpokládá více subjektů, kteří ku společnému prospěchu neb k odvrácení společné újmy domáhají se udělení nového práva aneb z těchže důvodů svých práv hájí. (Na př. zřízení společného díla, udržování společného díla, zřízení ochranných staveb, jež sousedním pozemkům jsou ku prospěchu, zřízení stavby dle § 52. a p.) Poměr úhrady výloh připadající na jednotlivé spolčníky, bude se řídití poměrem toho, jak k zřizovacím neb udržovacím nákladům jsou tito spolčníci povinni.

Posléze jest se zmíniti o tom, kdo nésti má výlohy komisionelní, jestliže vyšší instance nařídila doplnění šetření aneb provedené řízení pro jeho vadnost zrušila a nařídila řízení nové.

I v tomto stadiu řízení budou samozřejmě platiti zásady výše uvedené, směrodatné pro řízení v prvé instanci a bude třeba uložiti úhradu výloh komisionelních straně, která o zavedení původního řízení zažádala aneb která řízení neb šetření zavinila.

Dle toho, nařídila-li vyšší instance doplnění skutkové podstaty novým šetřením, jest šetření to považovati za pokračování řízení původního a náklad nese žadatel. Bylo-li nařízeno šetření k rekursu strany druhé, jest rozhodující, zda výsledek šetření potvrdil údaje rekursní či nikoliv. V prvé řadě nese náklady žadatel, v druhém rekurent. Bylo-li řízení zrušeno pro svou vadnost a nařízeno řízení nové, musí nésti jeho náklady žadatel, ježto jest nové řízení jen pokračováním, resp. náhradou původního řízení jím vyvolaného.

Byla-li cestou instanční uznána nepřislušnost vodoprávního úřadu, musí útraty hraditi ten, kdo řízení vyvolal. Neboť § 99. zmocňuje vodoprávní úřady bez obmezení, aby

⁷⁾ Srov. Budw. 5727 A ai 1907.

rozhodly o hrazení výloh komisionelních, z čehož vyplývá, že k odůvodnění kompetence vodoprávního úřadu k rozhodnutí dle § 99. již postačí, bylo-li za zavedení řízení u vodoprávního úřadu zažádáno a řízení žádosti té též zavedeno. Takové řízení jest až do stadia, kdy snad vodní úřad vyslovil svou nepřislušnost, považovati za řízení „vodoprávní“ a jest o jeho nákladech dle § 99. rozhodnouti.⁸⁾

Ad II. Pokud *vlastních útrat strany* se týče, stanoví druhý odstavec § 99., že politický úřad má naléztí, pokud má odpůrce ve sporu podlehnouti na hraditi druhé straně útraty, které jí zavinil.

I. Nejprve třeba podrobněji zmíniti se o tom, které „útraty strany“ mohou býti ustanovením zákona míněny.

V § 84. jest výslovně stanoveno, že „k veškerým řízením se stranami v záležitostech vodoprávních jest připustiti pomocníky strany v právích a u věci zběhlé,“ tudíž vyslovena připustnost právního a technického zastoupení strany. Je-li stranám výslovně přiznáno právo, aby použily v řízení vodoprávním zástupců právních a technických, vztahuje se náhradní povinnost druhým odstavcem § 99. normovaná nejen na náklad sepsání žádostí, odvolání, žádostí za exekuci, dále za dobrozdání technická a právní, na kolky na podání, nýbrž i na osobní intervenci zástupců strany u úřadu a při komisionelním jednání.

Pod pojem útrat strany nelze subsumovati náklad komisionelní (včetně nákladu spojeného s předvoláním svědků), ježto náhrada nákladu tohoto normována jest prvým odstavcem § 99. a řídí se zcela odlišnými zásadami. Rovněž nelze za útraty stran počítati náklady spojené s opatřeními úředních opisů protokolů, ježto opisy ty nejsou pro vedení sporu naprosto nutné.

„Útratami strany, odpůrcem zaviněnými“ jest rozuměti všechny ony útraty, které vznikly oněmi procesními kroky strany, kterých bylo účelno a nutno použití, aby nápor odpůrce, ve sporu podlehnouti, byl odražen. Nemůže proto za útraty strany, které odpůrcem mají býti nahrazeny, považován býti ten náklad, který vznikl svévolnými neb k obhajobě zcela zbytečnými kroky.⁹⁾

⁸⁾ Srov. Budw. 5764 A ai 1908.

⁹⁾ Srov. Budw. 10113 A ai 1914.

Dle předpisu zákona jest podlehnuvšímu odpůrci uložiti náhradu těch útrat, které on zavinil. Tímto předpisem jest stanoveno, že vítěz ve sporu má sice nárok na náhradu jen těch útrat, které k účelné obhajobě jeho práva in concreto byly nutny, ale že také všechny takové nutné útraty musí dostati od protivníka nahrazeny. Tím není snad míněno, že by úřad musel uvažovati o tom, zda přibrání právního neb technického zástupce (pomocníka) ke sporu bylo naprosto nutno; přibrání to jest právem strany (§ 84.) a tudíž nutným krokem procesním.

Úřad vodoprávní, jemuž včas byla předložena likvidace útrat strany, má povinnost zkoumati, zda všechny kroky, strany, resp. jejího zástupce možno uznati nutnými. Byla-li strana zastupována advokátem, sestávají likvidované útraty ze dvou součinitelů a to z hotových výloh a z palmare advokáta. Při zkoušení hotových výloh jest, jak z povahy věci vyplývá, každá sleva vyloučena (kolký, porto), naproti tomu musí úřad oceniti výkony advokátovy přihlížeje k skutečným poměrům a k pracím, nutně advokátem provedeným. Takto zjištěné útraty mají býti vítězně straně plným obnosem přiznány. Kdyby snad vítězná strana naopak svému podlehnuvší protivníkovi svémocnými procesními akty způsobila zbytečné útraty, byl by protivník oprávněn požadovati na vítězi náhradu těchto výloh, které by se compensando z likvidace vítězovy odečtly. Z úvahy této plyne, že vodoprávní úřad rozhoduje o nároku vítězově na náhradu útrat podlehnuvším odpůrcem, musí ve svém rozhodnutí uvést speciálně adjustované položky, aby ta neb ona strana měla možnost, rozhodnutí naříkati.¹⁰⁾

2. Podmínkou prisouzení náhrady útrat jest vodoprávní spor, v němž jedna strana podlehla.

Není vždy nutno, aby jednalo se o spor mezi odporujícími si právními nároky, nýbrž jak dokazují §§ 21., 24. a 72., může se jednati i o případy, v nichž vodní oprávněnci domáhají se u úřadu ochrany svých subjektivních práv proti jednáním neb opomenutím třetího, odporujícím normám vodního zákona. Takovýto spor vodoprávní neztrácí své povahy sporu tím, že řízení, zavedené k jeho rozhodnutí, slouží současně účelu trestního officiosního stíhání, ani tím, že ten, proti němuž právní nárok směřuje, podrobí se tomuto nároku

¹⁰⁾ Srov. Budw. 10587 A ai 1914.

tehdy, když nárok ten byl již u vodoprávního úřadu uplatněn. Opačné mínění vedlo by k nepřijatelnému důsledku, že právě ten, který vodoprávním přestupkem zavinil zavedení a provádění vodoprávního řízení, požíval by zákonné výhody, že by byl od náhrady útrat druhé straně vzešlých osvobozen, útrat to, které právě svým jednáním přivodil.¹¹⁾

Z toho plyne, že zpravidla v řízení konsensním nelze mluvit o vodoprávním sporu v užším slova smyslu. Není sporu tam, kde nejsou uplatňovány právní nároky, druhou stranou výslovně neb konkludentními činy popírané, kde pouze jedna strana předstoupí před úřad se žádostí, aby jí určité právo bylo propůjčeno a zájemník k vyjádření pozvaný činí se stanoviska svého zájmu námitky proti udělení konsensu, tudíž jen žádá úřad, aby vzhledem k jeho podaným námitkám konsensu neudílel. Nelze proto v takovém konsensním řízení mluvit o procesním podlehnutí projektanta, i když vzhledem k předneseným námitkám byla jeho žádost zamítnuta.¹²⁾ Není ovšem vyloučeno, že povstane i v rámci konsensního řízení spor o existenci neb rozsahu odporujících si právních nároků. Jedná-li se však na př. o vyšetřování za účelem povolení žádaného účastenství na vodě ve smyslu § 94. al. a), tudíž nikoli o rozhodnutí právního sporu vzniklého mezi stranami, nýbrž pouze o úřední zjištění, zda nově ohlášený nárok na vodu může býti uspokojen bez újmy spravedlivých nároků děl již zřízených, nejedná se o vodní spor v pravém slova toho smyslu. Účastenství odpůrce žadatelova při řízení nemá za účel, aby prokázána byla existence a rozsah jeho vlastního, nepopíraného vodního práva užívacího, nebo aby odpůrce bojoval s právem druhou stranou tvrzeným, úloha jeho jest jediné ta, aby při šetření úřadu, který si musí zjednat jasně o event. přebytku vody, ve vlastním zájmu spolupůsobil.¹³⁾

Naproti tomu, když u příležitosti žádosti za propůjčení vodního užívacího práva povstane spor mezi žadatelem a držitelem zřízeného již díla o tom, kolik tomuto dílu vody právně přísluší a tudíž kolik jest k dispozici přebytečné vody, jest zde skutečný vodoprávní spor, při němž dle okolností

¹¹⁾ Srov. Budw. 5954 A ai 1908.

¹²⁾ Srov. Budw. 2535 A ai 1904.

¹³⁾ Srov. Budw. 10356 A ai 1914.

může žadatel, podlehne-li, býti uznán za povinna k náhradě útrat vzešlých protivníkovi. Neboť v okamžiku, jakmile činí určitý nárok na jisté množství vody, která dle jeho udání jest přebytečná, a střetne se s námitkou držitele zřízeného již díla, který tvrdí, že on sám má nárok na takové množství vody, která vylučuje žádaný (udánlivě volný) přebytek, trvá-li žadatel na svém nároku a tím popírá rozsah vodního práva odpůrcem tvrzený, povstává mezi žadatelem a jeho protivníkem vodoprávní spor, ve kterém tu stranu jest považovati za podlehlou, která a pokud své tvrzení neprokázala.¹⁴⁾

3. Další podmínkou uložení náhrady útrat jest, aby protivník, odpůrce ve sporu podlehl (sachfällig geworden ist). To možno jest jen tehdy, jedná-li se o vodoprávní spor, v němž uplatňovány jsou odporující si právní nároky a jedna strana byla se svým nárokem zamítnuta aneb její námitky neuznány. (Srov. § 1295. o. o. z. a § 40.—55. c. ř. s.)

Žalobce musí býti považován za podlehnuvšího tehdy, když jeho nápor podniknutý proti odpůrci, byl úřadem k rozhodnutí dožádaným zamítnut. Netřeba rozeznávati důvod zamítavého rozhodnutí. Dle toho nelze o podlehnutí ve sporu mluvíti jenom tehdy, byla-li podaná žaloba uznána meritorně za neodůvodněnou, nýbrž i tehdy, když tato žaloba byla zamítnuta z formálních důvodů na př. pro nedostatek formální legitimace neb pro praeklusi neb pro věcnou nepřislusnost vodoprávního úřadu, neboť i tehdy lze považovati nápor žalobcem proti protivníku podniknutý za nezdařený. Pro tento názor svědčí jednak znění zákona, který nerozeznává, na jakém podkladě vodoprávní rozhodnutí spočívá, nýbrž předpokládá jen prohru, podlehnutí ve sporu, kterému zajisté rovná se zamítnutí žaloby; na druhé straně pak úvaha, že intence zákona směřuje k tomu, aby straně, která se zdarem odvrátila nápor proti ní vedený, byl přiznán nárok na náhradu útrat nutných k účelné její obhajobě. Intenci této by neodpovídalo, bylo-li by přisouzení útrat omezeno jen na případ, že se nápor jen z určitého důvodu prokázal bezvýsledným.¹⁵⁾

Jest ovšem těžké zodpovědění otázky, zda a pokud lze mluvíti o podlehnutí ve sporu, byl-li mezi spornými stranami

¹⁴⁾ Srov. Budw. 9967 A ai 1913.

¹⁵⁾ Srov. Budw. 9625 A ai 1913.

ohledně předmětu sporu uzavřen smír. Správní soud nesusouhlasí s názorem, že o podlehnutí ve sporu může býti mluveno výlučně jen v tom případě, když bylo úřadem vydáno meritorní rozhodnutí. Zákon uznává úpravu vodoprávních poměrů mimo úředním rozhodnutím též smírem stran a v první řadě takovouto úpravu podporuje. Jestliže strany uzavřely ve sporu smír a do smíru pojaly též otázku útrat sporu, zbývá úřadu jen zkoumati, zda dohoda jest slučitelná s veřejným zájmem a zda proto může býti schválena či nikoliv. Jestliže však strany dospěly k dohodě v hlavní věci, avšak nedohodly se v otázce úhrady útrat sporu, tudíž zůstaly-li v tomto směru nadále ve sporu, musí zůstati vyhrazeno rozhodnutí v této vedlejší otázce též správnímu úřadu, který byl dožádán o rozhodnutí sporu celého. Dle jakých zásad má úřad tuto zbývající spornou otázku rozřešiti, jest jasné. Úřad musí i v tomto případě dle zákona a dle stavu věci posouditi, zda a která strana smíru má býti považována za stranu podlehnuvší a tudíž za povinnou k náhradě útrat straně druhé. Ponechávají-li strany otázku útrat smírem svým nedotčenu, projevují důrazně (arg. § 863. o. o. z.), že ponechávají úřadu výrok o útratách sporu a že mu zůstávají, aby použil věcných momentů jevících se v předchozím řízení a v docílené dohodě k zodpovědění otázky, zda a pokud ta neb ona strana má býti považována za podlehnuvší a tím za povinnou k náhradě útrat straně druhé. Takové věcné momenty dají se bez obtíží ze spisů zjistiti a to srovnáním věcného stavu v okamžiku podání žaloby s tím stavem, který zjednáán byl dohodou. Lze-li na základě tohoto prozkoumání seznati, že jedna strana podrobila se v hlavní věci nárokům a návrhům strany druhé, že tudíž podvolila se jejímu požadavku, není pochyby o tom, že tato strana ve sporu věcně podlehla.¹⁶⁾

4. Podlehnuvší musí vítězi nahraditi útraty potud, pokud je zavinil.

Zavinění strany netvoří tudíž podmínku odůvodnění povinnosti k náhradě útrat sporu, které jest dáno právě podlehnutím ve sporu, nýbrž tvoří jen měřítko pro rozsah útrat, které mají býti přiznány.

¹⁶⁾ Srov. Budw. 3353 A ai 1905.

Zda a pokud útraty tyto byly podlehnoucí stranou zavineny, posoudí úřad dle svého volného uvážení a bude se řídití direktivou, výše sub II. 1. uvedenou.

5. Zákon nemá formálního předpisu o okamžiku, kdy má být přiznána náhrada útrat vodoprávním řízením vzniklých.

Leč § 99. obsahuje v druhém odstavci meritorní ustanovení, že náklad na řízení nahradí ten, jenž křiv zůstal a které druhé straně svou vinou způsobil, aniž by zákon vyhražoval zvláštní řízení pro přisouzení likvidovaných útrat. Z toho vysvítá, že ve smyslu zákona má být vydáno rozhodnutí o náhradě útrat společně s rozhodnutím o předmětu sporu, ježto jinak nebyl by úřad vůbec s to, aby náhradu podlehnoucí straně uložil, pokud útraty, zavinila. Pro opačný názor, dle něhož má nastati oddělené řízení a separátní nález v nově otevřeném pořadí instančním, není nejmenší opory zákonné. Naopak procesní hospodárnost vyžaduje, aby, ježto i v otázce náhrady útrat jsou rozhodny momenty směrdatné pro rozhodnutí v hlavním sporu, bylo rozhodnuto o hlavní i vedlejší věci najednou.

Z toho však plyne, že nárok na náhradu útrat vodoprávního sporu, pokud jest spor zralý k rozhodnutí, musí být předložen rozhodujícímu úřadu v takové konkrétní formě, že může být přikročeno k vydání nálezu o obou nárocích (ve věci i o útratách) in complexu, požadavku tomu jest vyhověno pouze tehdy, když předložena jest vodoprávnímu úřadu přesná likvidace útrat ještě před tím, než úřad učinil své rozhodnutí.¹⁷⁾ Platí tudíž i pro vodoprávní řízení analogicky předpis § 48. civ. ř. s., dle něhož musí být nárok na náhradu procesních výloh uplatněn před ukončením řízení.¹⁸⁾

III. Útraty vzešlé *vyšetřováním přestupků vodního zákona* tvoří náklad za výkony, které uznal vyšetřující úřad za nutné provést, aby byla zjištěna skutková podstata trestného činu a správný nález mohl být vynešen. K útratám těmto patří jednak výlohy komisionelní, vzniklé úředním vyšetřováním podstaty přestupku a vedle toho snad náklady spojené s předvoláním a výslechem svědků, dle názoru úřadu

¹⁷⁾ Srov. Budw. 4798 A ai 1906.

¹⁸⁾ Srov. Budw. 10199 A ai 1914.

pro posouzení případu významných. Pokud vlastního trestního, tudíž officiosního řízení se týče, nepatří v útraty vzešlé vyšetřováním přestupků vodního zákona útraty udavatelovy.

Odstavec třetí § 99. ustanovuje, že náklad na vyšetřování přestupků zákona uloží se tomu, kdo bude vinným uznán. Ustanovení toto kryje se obsahově s ustanovením prvního odstavce téhož §u, dle něhož náklady komisionelní, mezi něž nutno dle výkladu sub I. uvedeného počítati i náklady svědečné, má nésti v první řadě ta strana, jež za řízení požádala, vyjma případ, že druhá strana k řízení svou vinou dala příčinu.

Pouhá zásada třetího odstavce § 99. platí ovšem pro trestní řízení vodoprávní, které bylo zavedeno na udání veřejného orgánu (četnictva neb místního úřadu policejního, vykonávajícího bezprostřední dozor nad řádným stavem vodních děl dle § 98.). V tomto řízení officiosním bude-li obviněný uznán vinným, zaplatí náklad trestního vyšetřování, bude-li osvobozen, náklad ten nahrazen bude z úředního paušálu.

Bylo-li trestní (officiosní) řízení zavedeno na udání třetího zájemníka, který však k řízení tomu co soukromý účastník k hájení svého nároku dle § 72. se nepřipojil, hradí ovšem v případě, že vina jeho byla uznána, obviněný, náklad vyšetřování, leč byl-li osvobozen, jest udavatel dle § 99. prvního odstavce povinen nésti náklady komisionelní (včetně svědečného) proto, že svým udáním zavedení trestního řízení vyvolal. Ježto však není v právním sporu s obviněným, nestává se osvobozením tohoto podlehlým ve sporu (sachfällig) a nemusí obviněnému nahraditi útraty jeho zastoupení. Právě tak nemá udavač, který neuplatňuje současně řádně své subjektivní právo, sahající přes obecné užívání, nároku na náhradu nákladu za své zastoupení v případě, že obviněný byl uznán vinným.¹⁹⁾

Poslední případ trestního řízení vodoprávního a to případ v praxi snad nejčastější jest ten, kdy zájemník obviňuje držitele vodního díla z přestupku vodního zákona, leč současně tvrdí, že přestupkem tím porušeno bylo jeho subjektivní právo, a připojuje se k zavedenému trestnímu řízení jako soukromý účastník, žádaje za odstranění svémocně provedené

¹⁹⁾ Srov. Budw. 9703 A ai 1913, 9398 A ai 1913.

novoty neb vykonání opomenuté práce obviněným a event. i náhradu vzniklé škody (§ 72.). Zde vzniká mezi oběma stranami (žalobcem i žalovaným) pravý vodoprávní spor, o jehož útratách platí zásady vyslovené druhým odstavcem § 99. Náklady komisionelní uloženy budou dle předpisu prvního odstavce téhož paragrafu.

Ježto poslední případ jest typickým případem vodoprávního sporu, platí při něm, jak výše sub II. vysvětleno, že strana, která činí nárok na náhradu svých útrat procesních, musí je likvidovati pod následky praekluse ještě před rozhodnutím ve věci.²⁰⁾²¹⁾

§§ 100. – 101. Vodní kniha.

§ 100. Každý politický úřad má vésti záznamní knihu (knihu vodní) s lístky vodními, v které všeliká práva k užívání vody v okresu průchod mající, a práva podle toho zákona nově nabytá, pak ustanovení, jakou výšku mají mítí normální cejchy a změny, které v tom nastanou, táhnou se na rozhodnutí, na nichž se to a ono zakládá, mají se v patrnosti chovati.

Při vpisování společenstev budiž mimo to šetřeno toho, co nařizuje § 56. (správně § 57.). (§ 22. zák. říš.)

Každý má toho vůli, aby náhlédl do vodní knihy a do úředních jednání tam uvedených, rovněž jak do lístků vodních, pak aby z knihy té žádal přepisů zaplativ předepsaný poplatek.

§ 101. Kterak kniha vodní a lístky vodní mají býti zřízeny a kterak budou vedeny, uspořádá se nařízenými správními.¹⁾

²⁰⁾ Srov. Budw. 7737 A ai 1910.

²¹⁾ Podrobněji o tomto tématě viz článek Dra A. Tobíška „O náhradě útrat řízení dle práva vodního“, Právník 1911.

¹⁾ O zavedení a vedení knihy vodní se sbírkami vodopisných map a listin jedná nařízení ministerstva orby ze dne 20. září 1872 č. 52. z. z. (pro Čechy), ze dne 20. září 1872 č. 33. z. z. (pro Moravu) a ze dne 20. května 1873 č. 35. z. z. (pro Slezsko). Obsah všech těchto nařízení jest naprosto jednotný.

Zákon uznává, aby subjektivní práva vodní a jiné vodoprávní poměry vedeny byly v patrnosti a za tím účelem nařizuje založení a vedení vodních knih, do nichž práva ta i vodoprávní poměry by byly zapsány.

I. Na rozdíl od knih pozemkových, poskytujících důkaz o poměrech v knihách těch zapsaných, slouží vodní kniha včetně vodních map pouze za evidenční pomůcku úřadu, takže zápisem do ní se vodní práva nezřizují.

Zápis do vodní knihy nařízen jest jedině za tím účelem, aby všeliká práva k užívání vody v okrese již v době vydání zákona existující a podle téhož zákona nově propůjčená byla vedena v patrnosti. Zápis existujících již práv proveden byl dle §§ 4., 5. a 6. minister. nařízení z 20. září 1872 č. 52. z. z. jedině dle zjištěného skutečného stavu bez jakéhokoliv rozhodování. Vzhledem k tomu má kdokoliv právo popíratí správnost zápisu vodního práva a tudíž i jeho existenci, resp. rozsah a úřad vodoprávní teprve dle výsledku zahájeného sporu zápis ten opraví.²⁾ Samozřejmě, že zápis nových vodních práv, nabytých již dle vodního zákona a provedený na základě vodoprávního nálezu, bude vyznačovati určitěji zapsané právo vodní, leč ani u tohoto nelze se v případě sporu odvolávati na neúplný neb vadný snad zápis ve vodní knize, nýbrž směrodatným zůstane pouze obsah povolovací listiny, vlastního to konstitutivního aktu.

Účel vodní knihy jest čistě evidenční bez průkazní moci.

II. Na otázku, která vodní práva mají býti do vodní knihy zapsána, odpovídá § 100. v tom směru, že předmět zápisu tvoří jednak všeliká práva k užívání vody v době vydání vodního zákona již existující a později dle zákona toho nabytá. Ustanovení toto doplněno bylo § 1. výše uvedeného ministerského nařízení tím, že předmět zápisu do vodní knihy tvoří ta vodní práva, pokud potřebují úředního povolení, tudíž nejen práva k užívání vody v užším slova smyslu, nýbrž i práva k svádění a hrazdění vody.

Předmětem zápisu do vodní knihy mohou býti pouze veřejná práva vodní, normovaná vodním zákonem. Jest

²⁾ Srov. Budw. 3037 A ai 1904.

tudíž nepřípustno zanášeti do vodní knihy soukromá práva vodní (rybářství) aneb ta veřejná, která nejsou normována vodním zákonem (plavení dříví). Úmyslem zákona není, aby vodní kniha podávala přehled o všech vodních právech v okrese existujících, ať by byly jakéhokoli druhu, nýbrž pouze o takových veřejných subjektivních právech, které mají svůj základ v zákoně vodním.³⁾

Soukromým právním aktem založená povinnost držitele vodního díla nenabude zápisem do vodní knihy povahy veřejnoprávního, dle vodního zákona normovaného závazku. Je-li určité právo dle svého vzniku kvalifikováno co právo soukromé, nemůže se později proměnit v právo veřejné a spory vzešlé z tohoto poměru musí býti řešeny řádnými soudy, nikoli vodoprávními úřady.⁴⁾

III. Jakým způsobem jest vodní kniha zařízena a doplňována, ustanovuje výše uvedené ministerské nařízení.

Vodní kniha obsahuje a) řadové číslo položky zápisu, b) označení obce neb osady, v jejímž obvodu nalézá se objekt spojený s vodním právem, jméno vody, dále jméno držitele (společnosti) a vyznačení mapy, v níž objekt dotýčný jest vyznačen, c) udání účelu, rozsahu, míry a způsobu užívání vody, udání dovoleného napětí, popis normálního znamení a popis vodního díla s poukazem na sbírku listin, d) vyznačení služebností, vztahujících se na vodní právo, e) poukaz na sbírku listin s udáním počtu listin, f) poznámka.

K tomu jest upozorniti na to, že pod služebnostmi, vztahujícími se na vodní právo, které dle uvedeného minister. nařízení mají býti vyznačeny v rubrice d) vodní knihy, jest rozuměti služebnosti, které stávají ve prospěch zapsaného práva, nikoli ty, které právo to zatěžují. Tyto poslední patří do rubriky c).⁵⁾

Vodní družstva zaznamenána jsou vedle toho ještě zvláště na speciálním listě dle pořadí vzniku. Zápis tento obsahuje: a) řadové číslo, b) označení společnosti s udáním čísla vodní knihy, kde vodní právo společnosti přísluší

³⁾ Srov. Budw. 1000 A ai 1902.

⁴⁾ Srov. Budw. 8226 A ai 1911.

⁵⁾ Srov. Budw. 7932 A ai 1911.

jest zaneseno a sídlo správy společenstva, c) účel a rozsah společenstva s poukazem na uznávací listinu a stanovy, pak počet členů, d) jméno, stav a bydliště představenstva, e) jméno, stav a bydliště osob, které podpisují se za společenstvo a jich podpisy, f) poukaz na sbírku listin s udáním počtu listin, g) poznámka.

Zápis má býti proveden úředníkem vodoprávního úřadu s event. pomocí státního technika stručně a jasně. Vztahuje-li se dílo na více okresů, proveden bude zápis u toho úřadu, v jehož obvodu nalézá se hlavní objekt dotýčného práva. V ostatních vodních knihách sousedních okresů se právo stručně zaznamená s poukazem na zápis hlavní.

Vodní kniha musí býti svázána do foliantu a opatřena (event. odděleně) indexem.

Podstatnou součást vodní knihy tvoří sbírka map vodních a sbírka listin.

Sbírka map sestává z přehledné mapy, pak z map detailních a speciálních.

Přehledná mapa zobrazuje veškeré vodstvo okresu s vyznačením hranic obcí a s udáním detailních map římskými číslicemi. Detailní mapy v měřítku mapy katastrální znázorňují jednotlivé úseky přehledné mapy, v podrobném provedení a jsou na nich vyznačeny vody a na nich zřízené objekty, zapsané ve vodní knize (včetně staveb pro plavení dříví, mostů, lávek, převozu a staveb ochranných). Speciální mapy, stále se doplňující, tvoří plány a nákresy jednotlivých děl a tratí vodních, pořízené k určitým úředním jednáním.

Sbírka listin jest soubor úředně ověřených opisů těch aktů úředních (protokolů o vodoprávních jednáních, konsensů a p.), které jsou podkladem vodních práv, v knize zanešených. Při vodních družstvech pojaty jsou do sbírky též stanovy, uznávací listina a seznam členů.

IV. Nynější vodní knihy měly býti dle výše uvedeného minister. nařízení dokončeny do konce r. 1873. Zjišťování existujících práv vodních dělo se tímto způsobem: Úřad vyzval držitele těchto práv vodních k oznámení a připojení event. dokladů o existenci a rozsahu těchto práv. Došlé přihlášky

prozkoumal úřad se spisy a doklady, které snad měl k dispozici a jevíly-li se po přezkoušení tom určité nesrovnalosti v přihlášce, vyžádal si krátkou cestou vysvětlení. Nebylo tudíž třeba, aby úřad za účelem pevného zjištění tvrzených práv vodních zaváděl kontradiktorní řízení, ač neměl-li po ruce povolovací listiny neb jiných dokladů a přáli-li si toho zájemci, nemohlo býti proti zavedení řízení toho námitek.

Jakmile tedy úřad na základě přihlášek a event. dodatečného vysvětlení oprávněncem vyšetřil faktický stav vodního práva, stav ten do vodní knihy poznamenal. Zůstaly-li po vyšetřování určité nevysvětlené závady, proveden byl zápis pouze ohledně řádně zjištěného stavu a doplnění bylo ponecháno pozdějšímu rozhodnutí. Již ze způsobu, jakým byla stará práva při zakládání vodních knih zjišťována a do vodních knih vepisována vysvítá, že zápisy ty, zobrazující toliko faktický, nikoli právní stav, nemohou podávat průkaz o existenci neb rozsahu zaneseného práva. Vždyť i při nedostatku formální povolovací listiny mohla býti po léta fakticky vykonávaná vodní užívací práva do vodní knihy zapsána. K zjištění n. př., že tato byla na tekoucí soukromé vodě založena, postačil průkaz, že vlastník této soukromé vody k jich založení svolil, bez ohledu na to, zda toto užívání potřebovalo z veřejných důvodů konsensu neb nikoliv.⁶⁾

Jedná-li se o doplnění zápisu do vodní knihy, není třeba rovněž zaváděti řízení kontradiktorní, z čehož plyne, že nemohou býti s absencí pozvaného, který nemá postavení strany procesní, nýbrž jen průvodní osoby, spojovány právní následky, zejména ne praekluse dle §§ 82. a 83.⁷⁾

Pokud nově, t. j. dle vodního zákona nabytých práv se týče, zanášejí se tato dle časového pořadí na základě právoplatného povolení neb nálezu, stejně tak i jejich změny a do sbírky listin uloží se ověřený opis příslušného vodoprávního nálezu.

Představenstva vodních družstev jsou povinna veškeré změny družstevního útvaru se týkající dle § 57. v. z. politickému úřadu ohlásiti.

⁶⁾ Srov. Budw. 14626 ai 1900.

⁷⁾ Srov. Budw. 8124 A ai 1911.

V. Každému, aniž by musel prokazovati konkrétní právní zájem, jest dovoleno, aby pod dohledem úředníka politického úřadu do vodní knihy a k ní patřící sbírky listin a map nahlédl a opisy neb kopie si pořídil. Může rovněž žádati za vyhotovení úředně ověřených opisů, zaplatí-li příslušné kolkové poplatky.⁸⁾

⁸⁾ Za tisku tohoto díla vydáno bylo vládní nařízení ze dne 8. července 1925, č. 160 sb. z. a n., kterým se upravuje zařízení a vedení vodních knih se sbírkami listin, map a plánů v území mimo Slovensko a Podkarpatskou Rus. Nařízení toto jest v dodatku tohoto díla slovně otištěno.

ODDÍL VII.

Ustanovení závěrečná.

§ 102. Starý stav.

Soukromá práva k užívání vody a jiná práva soukromá na vodu se vztahující a dle předešlých zákonů nabytá zůstávají v platnosti.

Platnost takového práva a obsah jeho budiž posuzován podle dřívějších zákonů, ale při užívání práva a při řízení budiž se spravováno tímto zákonem.¹⁾

V souhlase s všeobecnou a speciálně v občanském právu uznanou a v § 5. o. o. z. vyslovenou zásadu, že zákony nepůsobí zpět a zejména že nemají vlivu na dřívější činy a na práva dříve zjednaná, ustanovuje § 102. v prvním odstavci, že soukromá práva k užívání vody a jiná práva soukromá na vodu se vztahující a dle předešlých zákonů nabytá zůstávají v platnosti.

Vodním zákonem zrušeny byly staré normy, vodní poměry a právo upravující, ale práva na podkladě těchto dřívějších norem nabytá zůstala v platnosti. Vodní zákon v § 102. chrání t. zv. starý stav z 9. listopadu 1870, kterýmžto dnem vstoupil v Čechách vodní zákon v platnost. (Na Moravě dne 28. října 1870, ve Slezsku dne 21. listopadu 1870.)

¹⁾ Moravský a slezský zákon zařadily ustanovení toto do uvozovacího čl. II.

Instituce starého stavu pozůstává jen v tom, že jest v něm spatřovati nikoli moment, zakládající určité subjektivní právo, nýbrž jen surrogát za listinný průkaz o uděleném vodoprávním povolení. Uznání starého stavu má tudíž ráz vždy jen deklaratorní, který nemůže v sobě obsahovati jakékoli prvky aktu konstitutivního.²⁾

Jaká práva byla § 102. zachována? Pace jest toho názoru, že pojmem „jiná práva soukromá na vodu se vztahující“ nelze zahrnovati pouze soukromá práva v právně technickém, objektivním slova smyslu, nýbrž že tento výraz má býti pojímán ve smyslu subjektivním a že tudíž týká se všech druhů práv, pro jichž výkon vodní zákon obsahuje upravující ustanovení.

Dle Paceho lze tudíž za zachovaná § 102. práva považovati: práva vlastnická a držebsnostní na vodách; poživací práva k výhradnému užívání veřejných vod; užívací práva na veřejných vodách, které dle vodního zákona patří obecnímu užívání; užívací práva na vodách, která mohou býti nabyta jen úředním povolením; práva určité obrany proti zhoubným účinkům vody, práva dříve utvořivších se sdružení k řízení a udržování vodních děl.

Starým stavem chráněna jest držba vodních práv dle stavu ze dne 9. listopadu 1870 a vyslovena ohledně nich praesumpce, že vodní dílo, které v uvedený den fakticky existovalo, bylo zřízeno na základě řádně uděleného vodoprávního konsensu a to v rozsahu, v jakém nalézalo se v uvedený den.

Z existence vodního díla r. 1870 jest uzavírati tudíž eo ipso na platnost a rozsah vodního užívacího práva dílem tím vykonávaného, z čehož jednak plyne, že — popírá-li třetí osoba starý stav, jest její věci dokázati, že držba tehdy vykonávaného práva byla protiprávní.³⁾ jednak další důsledek, že ochrana t. zv. starého stavu předpokládá vždy, aby nějaké vodní dílo k užívání vody určené, r. 1870 skutečně existovalo. Nemůže tudíž o starém stavu býti řeči, kde bylo vody užíváno bezprostředně, bez pomoci jakéhokoliv zařízení.⁴⁾

²⁾ Srov. Budw. 10830 A ai 1915.

³⁾ Srov. Budw. 7428 A ai 1910.

⁴⁾ Srov. Budw. 9836 A ai 1913.

K pojmu t. zv. starého stavu patří tudíž existence starých děl. Naproti tomu nemůže dlouholeté vykonávání vodního práva, vyžadujícího konsensu, bez děl přijetí v úvahu jako právní podklad pro nabytí tohoto práva, ježto sebe delší vykonávání nějakého práva, které může být jen povolením úřadu konstituováno, netvoří důvod nabývací a t. zv. starý stav může nahradití průkaz úředního konsensu jen při vodních právech spojených s existujícím vodním dílem.⁵⁾

Z ustanovení § 102. plyne dále, že jen taková vodní užívací práva mohou být starým stavem chráněna, která existovala již před platností vodního zákona co individuální práva v o d n í. Ustanovení § 102. nemůže tudíž být vztahováno na takové užívání veřejné vody, které jest obsahově jen obecným jejím užíváním.

Obsah starého stavu posuzován být má dle stavu vodního díla v den platnosti vodního zákona, ježto v pochybnostech jest míti za to, že potřeba díla kryje se s jeho oprávněním. Zajímavě rozhodl správní soud v tomto případě: Městské kanály zřízené již v letech r. 1870 předcházejících vyústovaly do veřejné řeky a odváděly jí vody srážkové. Teprve za platnosti vodního zákona započato bylo s používáním kanálů těch i k odvádění vod odpadových a záchodových. Za starý uznáný stav prohlásil správní soud užívání veřejné vody k odvádění pouze vod srážkových a rozšířené později užívání vod těchto za podléhající vodoprávnímu konsensu.⁶⁾ Stejně neuznal správní soud za starý stav rybník, před platností vodního zákona vypuštěný, v louku proměněný, který po r. 1870 za změněných přítokových poměrů měl být znovu zřízen.⁷⁾

Jak již výše řečeno, má uznání starého stavu vyslovené vodoprávním úřadem ráz deklaratorní, jest pouze praesumpcí, domněnkou řádného konstituování vodního práva v letech dřívějších a samozřejmě nevylučuje protidůkaz, kýmkoli vedený, že praesumpce tato jest nesprávná. Břemeno důkazní náleží ovšem tomu, kdo praesumpci tu snaží se vyvrátiti.

⁵⁾ Srov. Budw. 11237 A ai 1916.

⁶⁾ Srov. Budw. 7892 A ai 1911.

⁷⁾ Srov. Budw. 9951 A ai 1913.

Ježto § 102. zachována byla v platnosti nejen existující již vodní užívací práva, nýbrž i jiná práva soukromá na vodu se vztahující, bude v případě sporu o vzniku takového práva příslušný ten úřad, který povolán jest k řešení sporů veřejno- neb soukromoprávních. Opírá-li strana nabytí sporného práva o titul soukromoprávní, třeba před r. 1870 vzniklý, bude k rozhodování příslušný zajisté jen řádný soud. Neboť § 102. ustanovuje, že práva vodní dle dřívějších zákonů nabytá a jiná soukromá práva k vodě se vztahující zůstávají zachována. Kompetence vodoprávních úřadů vůči takovým historickým soukromým právům omezuje se jediné na to, aby byl přiveden výkon jich v souhlas s ustanoveními vodního zákona. K rozhodnutí otázky, zda sporný soukromoprávní titul straně přísluší a zda skutečně strana sporné právo na základě tohoto titulu nabyla, přísluší rozhodnouti řádnému soudu.⁸⁾

Odstavec druhý § 102. ustanovuje, že při užívání práva takového a při řízení má být se spravováno tímto zákonem.

Výkon starých vodních práv a řízení vodoprávní řídí se tudíž platným vodním zákonem. Ustanovení toto však neznámá, že při řízení, dle platného práva prováděném, mohla by být opět projednávána otázka právní existence starého práva. Z ustanovení zákonného plyne jen to, že oprávněný při výkonu svého platně existujícího práva musí si dáti líbiti taková obmezení svého práva, která jsou novým zákonem výslovně normována (n. př. §§ 21., 22., 44. a p.)⁹⁾

I starý stav může být vyvlastněn. Otázka přípustnosti vyvlastnění vodního práva musí být řešena vždy dle platného zákona vodního (§ 102. posl. věta). Na tom nemůže ničeho měniti okolnost, že vyvlastňované vodní právo pochází z doby před platností zákona vodního, ježto vzhledem k ustanovení § 102. jest dle starších předpisů rozhodnouti jen o sporné snad existenci a rozsahu práva, tudíž v otázce, zda toto právo existuje a jak daleko toto právo svým obsahem a rozsahem sahá, naproti tomu však podléhá toto právo v každém jiném směru předpisům vodního zákona.¹⁰⁾

⁸⁾ Srov. Budw. 7256 A ai 1910.

⁹⁾ Srov. Budw. 11187 ai 1897.

¹⁰⁾ Srov. Budw. 11238 A ai 1916.

§§ 103. — 104. Klausule kassatorní a prováděcí.

§ 103. *Toho dne, kterého tento zákon nabude platnosti, pozbudou všechny zákony a nařízení, ježto se vztahují na věci v zákonu tomto obsažené, a ježto se s ním nesrovnávají, moci a platnosti své.*

§ 104. *Ministrům orby, práv, vnitřních záležitostí a obchodu jest nařízeno, aby zákon ten ve skutek uvedli.¹⁾*

¹⁾ Moravský a slezský zákon zařadily tato ustanovení do I. a II. článku uvozovacího.

DODATEK.

Rybolov v Čechách.

Zákon ze dne 25. dubna 1885, č. 58. ř. z.,
jimž upravuje se rybářství ve vodstvu vnitrozemském.

§ 1. Oprávnění volně lovit ryby, jež na § 382. o. z. obč. spočívá, jest zrušeno.

Právo k lovení ryb v oněch drahách vodních neb hladinách vodních, v nichž až dosud volný rybolov provozován býti směl, přísluší příště:

1. V umělých vodních shromaždištích nebo korytech držitelům těchto zařízení;

2. v přirozeném vodstvu těm, jimž přiřčeno bude zákonodárstvím zemským.

Dle těchto ustanovení budiž také posuzováno, komu přísluší právo k lovení ryb v nově vzniklých shromaždištích a tocích vodních.

§ 2. Pokud zrušením volného rybolovu živnostenský výdělek některého rybáře utrpí újmu, takovýto rybář proti tomu, jemuž připadlo právo k lovení ryb v rybní vodě dříve volné, má nárok na slušnou náhradu.

Podrobněji o tom ustanoveno bude zákonodárstvím zemským.

§ 3. Jestliže dle úpravy vnitrozemského rybářství zákonodárstvím zemským rybní voda na účet několika osob k rybolovu oprávněných má býti propachtována a pachtovné mezi ně rozděleno a nedohodnou-li se účastníci o tomto rozdělení, politický úřad okresní jest povolán k žádosti pachtýřově nebo

některé z osob k rybolovu oprávněných pokusiti se o dohodnutí.

Nezdaří-li se dohodnutí, pachtýř dospělé pachtovné, pokud vzniklý spor jeho se týče, až do vyřízení tohoto sporu má skládati u věcně příslušného soudu první instance v sídle politického úřadu okresního.

Soud, vyslyšev účastníky, označí otázky, jež rozhodnouti jest dříve, nežli složené peníze vydají se oprávněncům, ustanoví strany, které v rozepřích, jež jest provésti, vystoupiti mají jako žalobce, a položí lhůtu ku podání žaloby. Promešká-li se lhůta k žalobě, má věc tato následek, že omeškává strana nemůže překážku činiti, aby sporný obnos vydán byl jejím protivníkům.

Soudce při rozhodnutí, jež dle předchozích předpisů jest vynésti, jako i při vyřizování zavedených sporů právních, byť i podrobeny nebyly řízení ve věcech nepatrných (dle zákona ze dne 27. dubna 1873, ř. z. č. 66.) není vázán zákonnými pravidly průvodními, nýbrž rozhodovati má dle svého volného přesvědčení, jehož by nabyt svědomitým prozkumem předvedených prostředků průvodních.

§ 4. Jestliže správní úřad dle ustanovení, jež zemským zákonodárstvím vydáno bude pro úpravu vnitrozemského rybářství, povolen jest rozhodovati o nákladech a náhradách neb o příspěvcích k nákladům a náhradám, a nestane-li se dohodnutí účastníků, položití má ve svém nálezu spolu lhůtu, do které těm, kteří s rozhodnutím nejsou spokojeni, nastoupiti jest cestu právní a o tom jemu zprávu podati.

Tato lhůta má vyměřena býti nejméně na 30 dnů, ode dne doručení nálezu počítajíc.

K vyšší politické instanci nelze se odvolati z nálezu první instancí v dotčených věcech vyneseního a ze lhůty, kterou tato instance byla vyměřila.

Vynesený nález jest vykonatelným, jakmile promeškána byla lhůta k nastoupení právní cesty položená. Nastoupí-li se cesta právní, platnost má pro právní spor ustanovení v závěrečném odstavci § 3. obsažené.

§ 5. Rybářům a jich pomocníkům dovoleno jest pro lovení ryb vstoupiti na cizí pozemky pobřežní a upevňovati chytací přístroje na nich, při čemž šetřiti mají přiměřené opatrnosti k zabránění všelikých škod, jsouce právi z náhrady za škodu snad způsobenou.

Toto zákonné dovolení nevztahuje se k oněm pozemkům, které jakožto příslušenství obytných, hospodářských, továrních a podobných budov s nimi jsou ohrazeny, dále ne k ostatním pozemkům, které vůbec zdmi, mřížemi nebo jiným stálým opatřením uzavřeny jsou přístupu osob cizích.

§ 6. Když záplava odtéká, osoba k lovu ryb oprávněná smí lovití ryby také mimo svou rybní vodu ve vodách podle ní na cizím pozemku shromážděných, šetříc při tom přiměřené opatrnosti a práva. jsouc ze škody všeliké; naproti tomu držitelé pozemkoví jsou oprávněni přivlastniti si ryby, které zůstaly na jejich pozemku, když záplava byla odtekla. Držitelé pozemkoví nesmějí činiti opatření, jichž účelem jest zabrániti, aby ryby do vodního koryta vrátiti se nemohly.

§ 7. K námitkám, které osoba k lovu ryb oprávněná dle § 19. vodního zákona ze dne 30. května 1869 (Z. Ř. č. 93.) nemůže činiti proti výkonu jiných vodních práv požitkových, nebudte počítány takové námitky, které, k tomu směřující, by zabráněno bylo znečišťování rybních vod, by zařízeny byly průplavy a česle pro ryby a aby vypouštění vodovodů upraveno bylo způsobem co možná pro rybářství neškodným, nečiní ostatnímu užívání vody značných obtíží.

Zvláštní ustanovení o přípustitelných dle toho nárocích osob k rybolovu oprávněných vydány budou zákonodárstvím zemským.

§ 8. Dokud se jich jinak neupotřebí, prosta kolků jsou všechna podání, protokoly, přílohy, právní listiny a prohlášení při vyjednáváním o nárocích na náhradu, které na základě § 2. se vznesou, pak v řízení, by utvořeny byly rybářské revíry a vykoupěna byla práva rybolovu, pokud by zemské zákonodárství nařídilo, aby rybní vody sloučeny byly v revíry, respektive aby vykoupěna byla práva rybolovu při úpravě rybářství vnitrozemského.

Nabude-li někdo práva k lovení ryb následkem předpisů § 1. a následkem případného výkupu práv rybolovných, takováto nabytí jsou prosta poplatkův.

§ 9. Tento zákon nabude moci v jednotlivých královstvích a zemích současně se zemským zákonem, jímž upraveno bude rybářství vnitrozemské.

Předpis, jež zemské zákonodárství dá o vodních zvířatech k rybářství patřících, platným jest také pro užívání předpisů tohoto zákona.

§ 10. Ministrům orby, věcí vnitřních, práv a obchodu a ministrové finančnímu jest uloženo, aby ve skutek uvedli tento zákon.

**Zákon, daný dne 9. října 1883, č. 22. z. z. z 1885,
v příčině některých opatření ku zvelebení rybářství ve vnitrozemských vodách.**

§ 1. Politický úřad zemský má pro vzácnější druhy ryb, ve vodách zemských se vyskytujících, ustanoviti a vyhlásiti čas hájení, hledě při tom k času jich tření.

§ 2. Ryby, kteréž by se v čase hájení dostaly za živa v moc rybáře, buďtež od něho ihned s náležitou opatrností do vody zpět puštěny.

§ 3. Politický úřad zemský může pro jisté vody, přihlížeje k dobám tření vzácnějších druhů ryb, kteréž ve vodách těch mají převahu, aneb jež v nich mají býti odchovány, ustanoviti doby, v nichž ve vodě, jíž se týče, nesmí se ryby vůbec lovit, ač jestliže tam, kde rybí násada jest různá, doby takovéto ustanoviti lze, aniž by tím, že vyloučeno jest pak i lovení ryb se nepotírajících, užitek vody se značně zmenšil.

§ 4. V dobách podle § 3. ustanovených a vyhlášených jest lovení ryb ve vodě, jíž se týče, zakázáno.

Obzvláště nesmí se do vody vkládati sítě, vrše, koše na ryby, slupy, lapací haltěře (nádržky) a podobná chytadla a musí, byly-li již dříve tam vloženy, před počatím doby zakázané býti odstraněny aneb k chytání ryb nezpůsobilými se učinit.

§ 5. Politický úřad okresní může těm, kdož mají právo k lovení ryb, aneb s jich přivolením také jiným osobám k účelům umělého chovu ryb aneb k vědeckým výzkumům dovoliti výjimky ze zákazů v §§ 2. a 4. vyřknutých.

Také může politický úřad okresní řečeným právě osobám chytání ryb na ruční udici za času denního bez ohledu na účel v dobách dle § 3. zakázaných potud dovoliti, pokud úřad k ustanovení zakázaných dob povoláný vůbec prohlásil, že takové povolení udělit lze.

Ve všech těchto případech náleží na politický úřad okresní, aby vydal zvláštní list dovolovací, který na jméno zní a vodu, druh ryb a jiné podstatné výminky povolení vyznačuje.

Dynamitu a jiných třaskavých látek, dále chebulí, vráních ok a podobných prostředků omamujících nesmí k lovení ryb býti užíváno.

V případech prokázané potřeby může politický úřad zemský dovoliti, aby se užilo látek třaskavých.

Rovněž jest zakázáno, užívati střelných zbraní a bodců (vidlic).

§ 7. Další zákazy v příčině jistých způsobů lovení, lapadel a přístrojů k chytání ryb vůbec, kteréž by násadě rybí byly na škodu, může politický úřad zemský vydati pro jednotlivé vody aneb obvody vodní.

Pokud však, provádějíc toto ustanovení, vydán byl zákaz, kterým by se vyloučilo další užívání sítí dle posavadního

obyčeje užívaných, budiž k dalšímu užívání takových sítí již obvyklých povolena přiměřená lhůta, nejméně dvě léta trvajících.

§ 8. Pro vody, v příčině jichž by se s ohledem na to, že zasahují přes obvod platnosti tohoto zákona, objevilo býti věcí potřebnou aneb účelnou, aby se učinilo dohodnutí s jinými zeměmi, aneb státními správami, vydají se ustanovení, pokud se týče zákazy §§ 1., 3. a 7. uvedené, od ministra orby.

§ 9. Ustanovení §§ 1.—8. nevztahují se k rybníkům a jiným podobným vodojemům, kteréž jsou založeny za účelem chovu ryb; a to bez rozdílu, jsou-li ve spojení s přirozenou vodou čili nic.

§ 10. Nikdo nesmí ryby lovit, kdož není opatřen „lístkem rybářským“, dosvědčujícím, že jest oprávněn lovit ve vodě, jíž se týče.

Jedině k lovení ryb v rybnících, jež v celé rozsáhlosti leží uvnitř uzavřených aneb zahájených místností, jaké jsou na příklad zahrady aneb parky, není třeba lístku rybářského.

Lístek rybářský vydává se vždy na jméno, a sice:

1. majetníkům aneb nájemníkům práva rybářského od politického úřadu okresního;

2. třetím osobám od majetníků aneb nájemníků práva rybářského;

3. pro vody, v kterýchž dosud každý aneb všichni občané aneb obyvatelé některé obce smí lovit, od starosty pobřežní obce — bez újmy zákonných ustanovení, jimiž se svým časem právo rybaření v takových vodách přikáže.

Vzorce lístků rybářských ustanoví a vyhlásí politický úřad zemský.

Při vydávání lístku rybářského vybírá se taxa a sice 1 zl. od každého majitele neb nájemce (alinea 1. a 3. téhož §) a 50 kr. od třetí osoby (alinea 2.).

Pomocníci živnosti rybářské neplatí taxy.

Lístek rybářský platí jeden rok.

Tyto taxy plynou do zvláštního fondu, k zvelebení rybářství zřízeného, jež spravuje zemský výbor.

§ 11. Rybářské lístky a dovolovací lístky v § 5. dotčené buďtež zřízencům bezpečnosti veřejné a hlídačům, ustanoveným k dozoru nad vodou rybnou, na jich požádání neprodleně ukázány.

§ 12. Náčiní rybářské v nepřítomnosti rybářově k lovení ryb vyložené musí opatřeno býti znamením u úřadu pobřežní obce opovězeným, aby tím osoba rybářova mohla býti zjištěna.

§ 13. Politický úřad zemský má ustanoviti a vyhlásiti, který druh ryb za účelem, aby se udržela přiměřená násada ryb, nesmí pod určitou mírou a v jistých dobách ani podáván, ani v hostincích připravován býti.

§ 15. Tomu, kdož má právo rybařiti, jest dovoleno, aby vydry, šedé volavky a jiná, rybám škodlivá zvířata divá ve své rybné vodě aneb v bezprostředním okolí jejím v každou dobu jakýmkoli způsobem, neužívaje však střelných zbraní, chytal aneb zabíjel; ten pak, kdo má právo honiti, není oprávněn proti tomu čeho namítati, však zůstane mu vyhraženo právo naložiti dle libosti se zvířaty v takových případech chycenými aneb zabíjými.

Totéž právo mají osoby, které jsou od těch, jimž přísluší právo rybařiti, k ochraně jich rybné vody ustanoveny a úřadem politickým v tomto úřadu potvrzeny, dále osoby, jimž k lovení ryb oprávněný se zvláštním přivolením úřadu politického v každém případě, zvláště o sobě aneb na určitý čas svěří chytání neb zabíjení zvířat rybářství škodlivých.

§ 15. Politické úřady okresní učiněť přiměřená opatření, aby při takovém užívání vody, k němuž dle zákonů vodní právo upravujících není třeba úředního povolení, zamezilo se všeliké uvarovatelné zkracování rybářství.

Takováto opatření buďte z moci úřadu učiněna, když se vydají předpisy, k nimž ukazují svrchu dotčené zákony, vydané za účelem obecného upravení způsobu, jakým se vod může užívati, jinak ale na žádost toho, kdož má právo rybařiti, a jest při tom obzvláště k tomu hleděti, aby se zamezilo všeliké škodlivé rušení potěradel.

§ 16. Přestupky tohoto zákona a předpisů na základě jeho vydaných trestají se, pokud nelze v té příčině užiti obecního zákona trestního, od politických úřadů peněžitou pokutou pěti až padesáti zlatých. Tato pokuta peněžitá může v případě, když by se přestupek opakoval, jakož i tehdy, kdyby rybám značná škoda se stala, zvýšena býti až na sto zlatých.

Nemohl-li by ten, kdož byl vinným uznán, pokutu zaplatiti, budiž pokuta peněžitá změněna v trest vězení, při čemž vždy pět zlatých se má počítati za den vězení.

Při přestupcích ustanovení §§ 2., 4., 6., pak zákazů, vydaných v základě §§ 7. a 13., buďtež zároveň ryby proti předpisům chycené a přístroje rybářské proti předpisu užívané nálezem prohlášeny za propadlé.

Peněžitě pokuty a výtěžek, stržený za propadlé rybářské nářadí a ryby, jdou do fondu chudinského místa toho, kde čin byl spáchán.

Propadlé nářadí rybářské, kteréž náleží k některému druhu zapovězenému, musí však, dříve než se prodá, učiněno býti nezpůsobilým k dalšímu užívání ve způsobu zakázaném.

§ 17. Obecní starostové, četnictvo a zřízení policie poříčné jsou povinni nad tím bděti, aby ustanovení tohoto zákona bylo šetřeno, a mají přestupky, kteréž by spozorovali, oznámiti politickému úřadu.

Touž povinnost mají také obzvláště zřízení policie tržní v příčině zákazů, vydaných na základě § 13.

§ 18. Těm, kdož mají právo rybařiti, jakož i obcím přísluší právo zřízencům svým, kteří jsou již ustanoveni k ochraně jiných zájmů, zejména polního a lesního hospodářství, včítajíc v to i myslivost, svěřiti také dozor k rybářství a ochranu jeho, a žádati, aby v příčině té byli od politického okresního úřadu pod přísahu vzati dle přísežní formule, kterouž úřad zemský předepíše.

Také mohou zřízence k ochraně rybářství zvláště ustanoviti a dáti vzíti pod přísahu, mají-li vlastnosti předepsané pro osoby, které jsou pro ochranu polního majetku ustanoveny.

O zřízencích, jimž dozor k rybářství a ochrana jeho byla svěřena, platí ustanovení, která mají platnost v příčině osob k ochraně polního majetku vůbec ustanovených, co se pak týče úředního jich postavení, platí to, co jest ustanoveno říšským zákonem ze dne 16. června 1872 (ř. z. č. 84).

§ 19. Politické okresní úřadové mají o to pečovati, aby ustanovení §§ 2., 4., 6., 10., 12., 14. a 16. tohoto zákona a nařízení, vydaná na základě §§ 1., 3., 7. a 13., byla každoročně v době k účelu tomu nejpříhodnější vyhlášením v místě obvyklým v pobřežních obcích v paměť uvedena.

§ 20. Ustanovení tohoto zákona platí netoliko o rybářství v užším slova smyslu, nýbrž také o užívání vod s ohledem na chov a lovení vodních zvířat (zvláště raků a perleti) vůbec, jež lze zpeněžiti a kteráž nejsou honbě vyhražena.

§ 21. Co se týče ustanovení a nařízení, jež se za příčinou provádění §§ 1., 2., 3., 7. a 13. tohoto zákona mají vydati, má politický úřad zemský, pokud se týče ministr orby (§ 8.) vyslechnouti znalce a zemský výbor.

V příčině obmezení v užívání vody, jež má politický úřad okresní naříditi dle § 15., nechť také tento před se jde slyšev prve starosty obcí pobřežních a znalce.

§ 22. Ministrům orby a záležitostí vnitřních jest uloženo, aby zákon tento ve skutek uvedli.

Vyhlášení místodržitele pro království České ze dne 23. června 1913, č. 7-344/21 ai 1912, z. z. č. 34 ex 1913,

k zákonu zemskému, danému dne 9. října 1883, č. 22. z. z. z r. 1885, v příčině některých opatření ku zvelebení rybnářství ve vodách vnitrozemských.

Ku provedení §§ 1., 2., 3., 4., 5., 7., 9., 10., 13. a 18. zemského zákona, daného dne 9. října 1883, č. 22 z. z. z r. 1885, nařizuje se za současného zrušení místodržitelství vyhlášení ze dne 4. března 1908 č. 22. z. z., a ze dne 2. srpna 1912, č. 59 z. z., po slyšení znalců a výboru zemského království Českého na základě výnosu ministerstva orby ze dne 12. června 1913, č. 16.719, o tom, kterak provozovati sluší rybnářství ve vnitrozemských vodách království Českého, toto:

Článek I.

K §§ 1.—4. zákona.

A. Doby hájení:

Doby hájení ustanovují se, pokud se týče, uvádějí se dle jmen ryby, které v dobách těch mají býti hájeny, takto:

I. Ryby v zimě se troucí:

Od 15. září do konce prosince: Losos (*Salmo salar*), pstruh (*Salmo fario*) a pstruh mořský (*Salmo trutta*).

V povodí řeky Loučné a jejích přítoků od katastru města Vysokého Mýta počínaje vzhůru až včetně do Litomyšle stanoví se doba hájení pstruhů (*Salmo fario*) až do konce února, od Litomyšle dále vzhůru až do 31. ledna.

Od 1. listopadu do 31. ledna: mník (*Lota lota*).

Od 16. října do 15. prosince: pstruh skotský (*Salmo levensis*), siven potoční (*Salmo fontinalis*) a siven alpský (*Salmo salvelinus*).

V řece Jihlavce a v ostatních potocích na Moravu tekoucích trvati má doba hájení v souhlasu s předpisy pro Moravu platnými pro pstruha potočního, sivena potočního, lososa obecného, mníka, pokud se týče pstruha mořského a lososa kalifornského až do 15. března.

II. Ryby na jaře a v létě se troucí:

Od 1. března do konce dubna: pstruh duhový (*Salmo irideus*), štika (*Esox lucius*).

V řece Jihlavce a v ostatních potocích na Moravu tekoucích trvati má doba hájení pro štika v souhlasu s předpisy na Moravě platnými od 1. února do 30. dubna.

Od 1. dubna do 31. května: losos ocelový (*Salmo gairdneri*).

Od 1. dubna do 15. června: okoun (*Perca fluviatilis*), bolen (*Aspius rapax*), jesen (*Leuciscus idus*), jelec [proudník] (*Squalius leuciscus*), lipan (*Thymalus vulgaris*), candát (*Lucioperca sandra*), sumec (*Silurus glanis*), parma (*Barbus fluviatilis*), cejn velký (*Abramis brama*), podoustev (*Abramis vimba*), cejn malý (*Blicca björkna*), červenopeřice nebo-li perlín (*Leuciscus erythrophthalmus*), plotice (*Leuciscus rutilus*), mřenka (*Cobitis barbatula*), řízek (*Gobio fluviatilis*), okoun pstruhový (*Grystes salmonoides*) a kleně [tloušť] (*Leuciscus cephalus*). Ve vodách v odstavci B. 1. článku I. jmenovaných pro kleně [tloušť] (*Leuciscus cephalus*) doba hájení stanovena není.

Od 1. května do 15. června: karas [karásek] (*Garassius vulgaris*).

Od 1. července do konce července: lín (*Tinca vulgaris*).

III. Raci.

(*Astacus fluviatilis*, *torrentium*, *leptodactylus*):

1. Pokud chytání raků pro království České vůbec dočasně zakázáno není (bod 2.), hájení býti mají:

Od 1. listopadu do 30. dubna: raci samci; od 1. listopadu do 30. června: račí samice.

Lov a prodej račích samic obtížených vajíčky jest i mimo tuto dobu hájení zakázán po celý rok.

2. Až do 30. června 1914 zakázáno jest pro celý obvod království Českého raky jakéhokoli druhu chytati.

Tento zákaz nevztahuje se na chytání raků za účelem jejich chovu zemědělskou radou prováděné; za tím účelem vydá rada zemědělská pro království České certifikát, opravňující k lovu raků za účelem chovu.

IV. Perlorodky:

Lov perlorodek jest vůbec zakázán, pokud se neprovádí pro zemědělskou radu za účelem chovu (odstavec III., lit. A. článku I.).

B. Doby všeobecného zákazu lovení.

1. V pásmu pstruhovém:

V následujících tratích tekoucích vod, počínaje od pramenů těchto vod, jakož i všech jejich přítocích, ve kterých rybí násada se skládá buď výhradně aneb z větší části ze pstruhů, jest lovení ryb v době od 15. září do 31. prosince vůbec zapovězeno:

Vltava po Vyšší Brod, všechny přítoky Vltavy po obou březích níže ústící až po Dívčí Kámen;

Blánice do Strunkovic;

Otava až pod její spojení s Volyňkou až k mlýnu v Slaníku pod Strakonícemi;

Úhlava až k jezu nad papírnu pod obcí Dubovou Lhotou, jakož i potok Strážovský;

Radbuza k Bělé, dále její přítoky Starý potok, Trhanovský potok až k Peci, dále Klenečský a Mlýnecký potok, Pivoňka a Rubřina až k Domažlicům;

všechny potoky, jež ze Šumavy tekou do Horních Rakous a do Bavor;

Mže do Tachova, dále přítoky Mže po pravém břehu: potok Zeidl až do Velkého Ropotína, Erlbach až k prvnímu Erlteichu, Gesperrbach až k ústí do Kötschenbachu, Klíčovský potok až do Langendörflasu, Čankovský Wahlbach až do Höllteichu; Šarka a Lohmský potok; přítoky Mže po levém břehu: Slatinský potok, Amsela, Schöntalský, Trpitský (Úterský) potok a Grundbach;

Padrťský potok až do Dobřiva;

přítoky Otavy; Rohrbach, Stabnice (Pointbach) až do Dolního Losova; Leimbach do Malé Šitboře a Krottenbach do Krottensee;

všechny přítoky Ohře na pravém břehu od Kinšperka směrem proudu až k ústí Lohbachu pod Kadani, dále Aubach až do Radonic a jeho přítok Leska (Grundbach) až do Brodů; přítoky Ohře po levém břehu; Grossbach až k Hammerteichu, Seebach do Kropitz, Soosbach do Vildšteina a jeho přítoky: Rosenreuthský (Stadl) potok až do vyústění jeho do Syrmického rybníku, Fonsavský potok a Fehla; Fleissenský potok do Fleissenu a jeho přítoky Rohrbach a Schönbach, Libický potok, Zvodava, Finkenbach do Litnic, Chodovský potok do Stelzengrünů s přítoky: Kührbergský potok do Douglasgrünü, Černý potok (Schwarzbach) do Pechgrünü a Frächterbach až k Chodovsko-Neydecké silnici, Rolava až k železniční zastávce Hochofen a její přítoky Bernovský a Ullerložský potok s potokem Limnickým,

Voigtsgrünský a Kammersgrünský potok až k jejich spojení u Děpoltovic, Bystřice (Wistriz) a všechny níže po proudu do Ohře ústící potoky do Kadane, dále Saubach (Höllnbach) až do Zásady a Assigbach do Chomútova;

Bělá s přítoky do Novosedel n. B. a přítoky, jež přibírá z Rudohoří; Dorfbach do Kunersdorfu, Flössbach do Černic, Grundbach do Horního Jiřetína, Frauenbach do Holzmühle, Flössbach do Rauschengrundu, Welzhittelbach (Weissbach) do Horního Litvínova, Grundbach do Brucku, Ladungský potok do Ladungu, Uhrenbach do Oseku, Altergrundský a Deutzendorfský potok až k jich spojení, Grundbach do Krinsdorfu, Hüttengrundbach do Wernsdorfu, Střelný Grundbach do Kostenů, Waldbach až k spojení s potokem Mstíšovským, Jezerský potok (Flössbach) do Novosedlic, horní tok Modly až do Proboštova, Sernický potok do Herbovic a potok Klíšský;

dále přítoky, jež Bělá přibírá ze Středohoří po pravém břehu; potok Lukovský, Štrbický, Luční, Bořislavský a Ra-dejšínský (Stadický);

přítoky Labe po obou březích mezi Litoměřicemi a Děčínem — Podmokly; dále Jílovský potok do Jílového a jeho přítok Bělá (Fällenbach); Peiperzský, Zsirenský, Lemišský potok a Kloptbach;

všechny potoky, jež z Rudohoří a ze Smrčin odtékají do Saska a do Bavor;

Lobendavský potok, Křinice, Kamenice, Suchá Kamenice, Ludvíkovický potok;

Ploučnice od křižovatky s Českou Severní drahou u Theresienau (Staré Město) až do Horní Police se všemi v této trati ústícími přítoky, mimo to ještě potoky Valteřícký, Rohnský, Gründenský, Dobranovský (Radvanecký, také Hilschenbach zvaný), Znittebach s přítoky; prameny Ploučnice, s přítoky až do Wartenbergu;

potoky, jež ústí do Labe po pravém břehu mezi Litoměřicemi a Mělníkem, potok Vrutický v to čítaje;

Jizera se všemi přítoky až do Turnova, Mohelka, Zabrčka (Dolanka) a přítok Bělé Klokočka;

Horní Labe se všemi přítoky až k ústí Pilnikovského potoka pod Hostinným;

Úpa s přítoky až do Bohuslavic;

Metuje s přítoky do Náchoda, dále přítoky její do Nového Města n. Metují;

Orlice Divoká až do Kostelce n. O., kromě toho její přítok Bělá (Alba);

Orlice Tichá se všemi přítoky až do Chocně;

Zlatý potok se všemi přítoky až k zámku Skalce; všechny potoky, jež z území hor Orlických a Kladského Sněžníku tekou na Moravu;

přítoky Stinné, vyjma Saubachu, Schwarzbachu a Schönavského potoka;

prameny Zhořelecké Nisy až k jejich spojení u Jablonce n. N. a všechny přítoky Nisy až k hranici zemské;

prameny potoka Vítku (Wittig) až do Haindorfu a všechny další jeho přítoky;

přítok Lužice: Weissengrundbach s Weissbachem a s potokem Kohlhauwasser;

přítoky Mandavy: Schweidrich a Pstruhový potok; přítok Sprevy: Rosenhainský Grenzmühlbach s přítoky;

Loučná a Desinka v obvodu politických okresů Litomyšlského a Vysokomýtského;

Sázava až do Pohledu a další přítoky Sázavy na pravém břehu; potoky Břevnický, Rozkošský, Lučický, Žebrákovský a Lesní (u Ledče); na levém břehu; Křivoláč a Mezi-klaský potok;

Želivka od Sedlice dolů se všemi přítoky po pravém břehu až k ústí do Sázavy, dále přítoky Želivky po levém břehu; potok Lidmaňský a Hejlovka, potok Hejlovský (také Pstruhový zvaný), Bělá se všemi přítoky nad Pelhřimovem a Trnava;

Doubravka a přítoky až k údolní přehradě u Pařížova; Chrudimka až k ústí potoka Debrného; Švarcava až na hranice moravské; Malše se všemi přítoky až do Plava;

Nežárka až do Jindřichova Hradce, její přítok Kamenice jen až do města Kamenice n. Lípou;

přítoky Lužnice mezi Soběslaví a Tábořem, vyjímaje nejdolejší část potoka Černovického od Tučap k ústí a potoka Chýnovského od Koskýho mlýna k ústí.

2. Mimo pásmo pstruhové:

V oněch vodách, v nichž rybí násada se skládá buď výhradně nebo z větší části z ryb na jaře a v létě se troucích, uvedených pod lit. A, II, tedy ve všech vodách, které leží mimo obvod pásma pstruhového tuto pod lit. B. 1. stanoveného, jest lovení ryb od 1. dubna do 15. června vůbec zakázáno, vyjímajíc lov úhoře, lososa a od 1. května štiky.

Po dobu všeobecného zákazu lovení v pásmu mimopstruhovém užívati se smí k lovu úhořů výhradně jen zvláštních

vrší úhořích, jichž ústí má ve stavu staženém nejvýše 2 cm, ve stavu roztaženém nejvýše pak 5 cm v průměru a jichž otvory (oka), jsou-li mokré, mají délku a šířku nejméně 1.5 cm.

K lovu lososů smí se v této době užívati jen sítí, jichž otvory (oka) jsou-li mokré, mají délku a šířku nejméně 6 cm.

K lovu štik užívati se smí v této době pouze udic štikových (štikovců).

C. Zvláštní ustanovení ochranná:

Všechna mechanická lapadla (hrazení jezů, slupy, vrše, koše, atd.) — vyjímajíc vrše úhoří dle ustanovení lit. B, bod 2; výjimečně připuštěné — mají dle toho, přísluší-li dotyčné vody k pásmu pstruhovému čili nic, po dobu pod lit. B. 1., po případě lit. B. 2. jmenovanou z řek a potoků odstraněna býti; jedná-li se o taková právně stávající trvalá lapadla, kterých z vody vyzvednouti nelze, budiž učiněno opatření, aby jich po dobu zákazu k chytání ryb užívati se nemohlo.

Pro trdla, útulky rybí, přístavy a pod. má politický úřad vydati zvláštní rozšířený zákaz lovení ryb; zákaz tento vztahovati se má bez újmy dob šetření pro jednotlivé ryby ustanovených v pásmu pstruhovém nejméně na dobu od 1. dubna do konce prosince, v pásmu mimopstruhovém nejméně od 1. dubna do 31. července; zákaz ten má se tím, kdo jest k lovení ryb oprávněn, tabulkami na místě samém vyhlásiti.

Místodržitelství může doby hájení (lit. A.), po případě uvedené doby zákazu lovení (lit. B.) po slyšení rady zemědělské od případu k případu vyhlášením změnit, zejména může v jednotlivých vodách, kde štiky nad míru se rozšířily (v tak zvaných vodách štikových), na zvláštní žádost osob k rybolovu oprávněných, po slyšení rady zemědělské od případu k případu hájení štiky na jeden neb více roků zrušiti.

Ryby a raci podměreční (čl. X.) a ryby a raci, kteří by se v čase hájení dostali za živa v moc rybáře, buďtež s náležitou opatrností do vody zpět puštěni.

Článek II.

K § 5. zákona.

Politický úřad okresní může těm, kdož mají právo k lovení ryb, aneb s jich přivolením také jiným osobám k účelům umělého chovu ryb aneb k vědeckým výzkumům dovoliti výjimky ze zakázů v §§ 2. a 4. zákona, pokud se týče v článku I. tohoto nařízení vyřknutých.

Také bez ohledu na svrchu dotčené účely může politický úřad okresní po slyšení odborných znalců řečeným právě osobám povolití chytání ryb určitého druhu za času denního z důvodů rybářsko-hospodářských také v dobách dle § 3., pokud se týče článku I. zakázaných, to však vždycky toliko na jednu takovou dobu zakázanou. — Tímto poslednějším povolením oprávněna jest však osoba dotyčná pouze k chytání oněch druhů ryb, které se dle článku I. nenacházejí v době hájení.

Článek III.

K § 7. zákona.

Mimo lapadla v § 6. zákona zapovězená, ke kterým zvláště náleží také užívání vápna nebo kořalky jakožto mámidla, jakož i střelení a bodání, jest dále zakázáno:

1. Tlučení ryb pod ledem, chytání ryb na sekanou bez vnařidla, lov kuklami a sítí „kobyly“ zvanou, chytání umělým světlem, pak vesměs ony způsoby chytání ryb a raků, kterými dno vod aneb jejich břehy, výhony atd. se rozrývají, rukama prohledávají nebo znepokojují, aby ryby a raci ze svých úkrytů byli vypuzeni, vybírání, aneb aby voda se zakalila, tudíž také stavení vody a vylévání, odvádění nebo spouštění na sucho částí toku nebo touní, za účelem umožnění snazšího vylovení ryb, dále zřizování pevných lovidel všeho druhu v tekoucích vodách a zřizování překážek pro ryby na trdla táhnoucí.

2. Chytání ryb za doby noční, vyvíjením činnosti lidské, vyjímaje případy, kdy následkem neodvratitelné přírodní události nebo jinaké nouze okamžité vylovení jeví se nutným; za noční dobu považuje se v měsících dubnu až včetně do října doba od 9. hodiny večerní až do 4. hodiny ranní, a v měsících listopadu až včetně do března doba od 5. hodiny večerní až 6. hodiny ranní.

3. Užívání sítí, vrší, košů nebo jiných podobných chytadel, jichž otvory (oka), jsou-li mokré, nejsou nejméně 2,5 cm dlouhé a taktéž široké; obmezení v příčině šířky ok nevztahuje se na malé ruční sítě k chytání oněch druhů ryb sloužící, které vůbec nedosahují délky větší než 13 cm, jako jsou: pulec, střevle, mřenka, sykavec, piskoř a řízek.

4. Užívání broditelů a tenátek všeho druhu, dále nevodů (smyků, sahů) — těchto potud, pokud se jimi celé šířky vod přepínají — jakož i všechna zařízení, která rybám při vysokých vodách z řečiště vystoupivším návrat do něho zamezují.

5. Užívání nočních šňůr (lapaček).

6. Klazení prken a kolíků (brlení) na jezy i používání slupů. Tento zákaz nevztahuje se však na taková zde uvedená chytadla, která před prvním vydáním zákazu místodržitelským vyhlášením ze dne 14. května 1897, čís. 25 z. z., vysloveného již stávala, jichž trvání zakládá se na určitém zvláštním právním důvodu (staré výsady listinné, vrchnostenské neb úřední povolení). V těchto případech dovoleno jest i nadále chytadel těch užívati za šetření platných předpisů ohledně doby hájení, dob zákazu lovení a vykonávání rybolovu (čl. I., III. a X. tohoto vyhlášení). Zejména slupy musí býti tak zařízeny, aby jich otvory (oba), jsou-li mokré, měly délku a šířku nejméně 2,5 cm.

Článek IV.

K § 9. zákona.

Ustanovení článku I. a III. nevztahují se k rybníkům a jiným podobným vodojemům, které založeny jsou za účelem chovu ryb, a to bez rozdílu, jsou-li ve spojení s přirozenou vodou tekoucí čili nic.

Článek V.

K § 10. zákona.

Lístky rybářské buďtež vyhotoveny každoročně dle vzorců v dodatku obsažených, a sice pro majitele a nájemce práva rybářského dle vzorce I., pro jiné osoby, od majetníků nebo nájemců dle vzorce II., pro rybářství v rybnících, vodách svobodných neb obecních, to jest takových, v kterých dosud ještě každý nebo všichni občané neb obyvatelé některé obce ryby loviti smějí, dle vzorce III.

Za vykonávání rybolovu nelze pokládati služby, které při lovení ryb konají z rozkazu toho, jenž lístkem rybářským jest opatřen, osoby na čas a za odměnu najaté. Osoby takové tudíž nepotřebují při službách těchto lístku rybářského.

Majitelé a nájemci práva rybářského jsou povinni vésti seznam vydaných lístků rybářských a seznam svých rybářských pomocníků, kteří pomocnické lístky obdrželi, a předložit jej na požádání politickému úřadu. Politický úřad může další vydávání rybářských lístků obmeziti nebo zastaviti, byla-li by obava, že by meze dovoleného hospodářského využití vod byly překročeny.

Politické úřady okresní mají o rybářských lístcích jimi vydaných vésti seznamy, do nichž volno jest zájemníkům nahlédnouti.

Ony politické úřady okresní pak, které vydávají t. zv. úřední listy, mají vydání lístků rybářských uveřejniti v těchto listech.

Článek VI.

K § 10. zákona.

Lístky rybářské podrobeny jsou dle platných nyní předpisů kolkových a poplatkových poplatku kolkovému, a sice lístky dle vzorce I. dle položky tarifu 116a, ad a—a kolků 2 K, lístky pak dle vzorců II. a III. dle položky tarifu 116a, ad b—b kolků 1 K.

Jestliže však lístky rybářské dle vzorce II. vydají majetníci nebo nájemci svým zřízcům rybářským, podrobeny jsou lístky ty dle položky tarifu 116 b pouze kolků 30 h.

Lístky rybářské opatřeny jsou dle druhů vytisknutými známkami kolkovými po 2 K, po 1 K aneb po 30 h a nemusí tudíž strany přikládati zvláštních kolků. Kromě toho opatřeny jsou lístky rybářské, vyjma ony, kteréž určeny jsou pro pomocníky živnosti rybářské, dle taxy rybářské na jednotlivé druhy vypadající vytisknutou známkou taxovní po 2 K, pokud se týče po 1 K.

Článek VII.

K § 10. zákona.

Písemné nebo protokolární žádosti za udělení lístků rybářských podrobeny jsou kolků 1 K za každý arch.

Jestliže o ústní žádosti za vydání lístku rybářského nese-píše se protokol, jest tato žádost poplatku prosta.

Článek VIII.

K § 10. zákona.

Blankety rybářských lístků všech vzorců odevzdají se oekonomátu finančního úřadu zemského, kterýž je pokládáti má za tiskopisy, které se přísně účtují, a jež je jednotlivým úřadům berním k žádosti jejich zašle dle toho, mnoho-li jich potřebují. Politickým úřadům okresním, kterým svěřeno jest vydávání lístků rybářských dle vzorce I. pro majetníky a nájemce, náleží, aby, jestliže povolí vydání lístků takových, žadatele dotyčného poukázaly, by vypadající obnos na kolek a taxu rybářskou složil u nejbližšího úřadu berního. Tento

pak, převzav písemnou poukázku od okresního úřadu politického žadatelem udělenou a výše dotčené obnosy žadatelem složené, vydá mu lístek rybářský, který týž pak úřadu okresnímu k vyhotovení předložiti má. Blankety lístků rybářských dle vzorce II. a III. vydají úřady berní osobám, jež právo mají vyhotoviti lístky takové, pokud se týče představeným obecním, a sice prvnějším, předloží-li lístek rybářský, kterýž jim úřad politický dle vzorce I. byl vyhotovil, a složí-li vypadající za dotyčný lístek obnos na kolek a taxu.

Úřady berní pojati mají lístky rybářské, opatřené známkami kolkovými a taxovními, jakožto tiskopisy, které přísně se účtují, do deníku o správě materiálů, obnosy kolkové a taxovní, došlé při prodeji lístků, zapsati mají do zvláštních rubrik tohoto deníku a úhrnné měsíční obnosy kolkové v důchodku kolkovém jakožto příjem účtovat, taxy rybářské však účtovat mají jakožto platy cizí v běžném účtu pro fond ku zvelebení rybářství, jež spravuje výbor zemský.

Lístky rybářské, vyhotovené způsobem jiným nežli na blanketech úředních, jsou neplatny.

Těm, kdož vydávají lístky rybářské, ponechává se na vůli, aby blankety vyplnili jedním nebo druhým jazykem zemským anebo i v obou jazycích zemských.

Článek IX.

K § 10. zákona.

Činí-li různé strany odporující sobě nároky v příčině té, aby jim úřadem byl vydán lístek rybářský pro určitou vodu, aneb odporují-li sobě v tom, kdo sám oprávněn jest vydávati lístky rybářské, spravujtež se úřadové zásadami, jak následují:

Lístek rybářský vydati lze jen tehdy, je-li tu oprávnění, jež osvědčiti má dotčený lístek, a pokud se týče vod, kterých až dosud ještě svobodně vůbec každý aneb veškerí obyvatelé některé obce k lovení užívají, stává-li tu svobodné rybářství.

Dokud někdo nepopíraně nějaké oprávnění rybářské vykonává, nemůže dle platných zásad obecných býti vyzván, aby prokázal oprávnění své.

Dle toho tedy ovšem náležeti bude na úřad politický, aby v případech pochybných skutečnou povahu věci zjistil, to však jen za účelem tím, aby přesvědčení sobě zjednal, kdo rybářství, o které jde, způsobem nepopíraným vykonává; pročež náležeti bude na úřad politický, aby nehledě k námitce proti vydání lístku rybářského pronesené lístek ten vydal, pokud se týče právo k vydávání lístků rybářských přiznal právě tomu, jež rybářství, o něž jde, nepopíraným způsobem vykonává.

Pak-li však šetřením u věci provedeným bylo zjištěno, že vykonávání dotčeného rybářství jest pochybným neb popíraným, hledíž politický úřad nejprve k tomu, aby mezi stranami zúčastněnými docílil dohodnutí o tom, kdo prozatím až do doby, než se stane jiné opatření soudní, má vykonávat rybářství.

Zdaří-li se dohodnutí takové, buďtež lístky rybářské vydány na základě toho dohodnutí a budiž v nich výslovně k němu ukázáno; nestane-li se však sjednání u věci, buďtež strany vedle předpisů §§ 344.—348. ob. zákoníka občanského i ve příčině opatření zatímních odkázány na příslušný soud, a lze v případě takovém lístky rybářské v příčině rybářství, o které jde, vydati vůbec teprve na základě soudního onoho opatření a v souhlase s ním.

Článek X.

K § 13. zákona.

I. Ani prodávány, ani v hostincích podávány býti nesmějí v době hájení článkem I. stanovené: Všechny druhy ryb v čl. tomto uvedené a raci pocházející z obvodu království Českého, kteří nebyli vypěstováni nebo nevyrostli v zařízeních vodních, ve čl. IV. uvedených.

V době hájení v čl. I. ustanovené jest však dovoleno míti na prodej a v hostincích nabízetí a podávati ryby v čl. I. jmenované a raky, nepocházející z obvodu království Českého nebo kteří byli vypěstováni nebo vyrostli v zařízeních vodních v čl. IV. uvedených, avšak toliko za bedlivého šetření následujících ustanovení:

Ku zjištění původu ryb a raků těch v dobách hájení do obchodu připuštěných mají se rybáři a obchodníci s rybami vykázati vysvědčením starosty obce jich původu o tom, z kterého místa zboží nabízené přichází; při zboží z cizozemska pocházejícím jest výkazem tím nákladní list, v kterém druh a množství, po případě váha zboží zevrubně udány buďtež.

Ve vysvědčení, jež starosta obce vydati má, budiž udáno, z které vody ryby (raci) pochází, jeho druh, počet, po případě i váha a den, kterého vysvědčení vydáno bylo.

Aby byla umožněna kontrola o původu ryb (raků) v hostincích podávaných, ukládá se rybářům a obchodníkům s rybami, by vedli knihy o obchodu o následujících sloupcích:

a) Udání místa, odkud zboží se odebírá;

b) bližší údaje o dodávce zboží, případně s uvedením vysvědčení starosty obce neb nákladního listu;

c) den, kterého zboží bylo prodáno;

d) jméno kupujícího;

e) místo závodu téhož;

f) druh a počet, nebo váha odprodaných ryb (raků).

Aby hostinští vykázati se mohli o původu těchto ryb (raků), mají rybáři a obchodníci s rybami hostinským vydati při prodeji potvrzení, hořejší údaje obsahující.

2. V nižádném období ročním nesmějí se prodávati neb v hostincích podávati ryby dole uvedené, bez ohledu na jich původ, nedosahuje-li délka jejich od oka až k ocasní ploutvi nejméně míry, jak následuje, a sice nemá-li délky:

losos obecný (<i>Salmo salar</i>)	50 cm
pstruh mořský (<i>Salmo trutta</i>)	50 cm
sumec (<i>Silurus glanis</i>)	50 cm
candát (<i>Lucioperca sandra</i>)	35 cm
úhoř (<i>Anguilla fluviatilis</i>)	35 cm
losos ocelový (<i>Salmo Gaidneri</i>)	30 cm
štika (<i>Esox lucius</i>)	25 cm
bolen (<i>Aspius rapar</i>)	25 cm
parma (<i>Barbus fluviatilis</i>)	25 cm
jesen (<i>Leuciscus idus</i>)	25 cm
podoustev (<i>Abramis vimba</i>)	25 cm
pstruh obecný (<i>Trutta fario</i>)	20 cm
pstruh skotský (<i>Trutta levensis</i>)	20 cm
pstruh duhový (<i>Salmo irideus</i>)	20 cm
siven potoční (<i>Salmo fontinalis</i>)	20 cm
siven alpský (<i>Salmo salvelinus</i>)	20 cm
mník (<i>Lota lota</i>)	20 cm
lipan (<i>Thymalus vulgaris</i>)	20 cm
cejn velký (<i>Abramis brama</i>)	20 cm
kleně [tloušť] (<i>Leuciscus cephalus</i>)	20 cm
okoun pstruhový (<i>Grystes salmonoides</i>)	20 cm
červenopeřice [perlín] (<i>Leuciscus erythrophthalmus</i>)	20 cm
lín (<i>Tinca vulgaris</i>)	15 cm
karásek (<i>Carassius vulgaris</i>)	15 cm
jelec [proudník] (<i>Squalius leuciscus</i>)	15 cm
okoun (<i>Perca fluviatilis</i>)	15 cm
cejn malý (<i>Blicca björkna</i>)	15 cm
plotice (<i>Leuciscus rutilus</i>)	15 cm
mřenka (<i>Cobitis barbatula</i>)	8 cm
řízek (<i>Gobio fluviatilis</i>)	8 cm

dále raci říční (*Astacus fluviatilis*), kteří nedospěli na délku nejméně 12 centimetrů.

Ustanovení toto nevztahuje se k obchodu rybím potěrem a rybí násadou.

3. Také mimo dobu hájení v článku I. stanovenou jest se každému obchodníku s rybami vykázáti ohledně prodávaných ryb listinami pod čís. 1. označenými.

V místech pro předměty podrobené dani potravní uzavřených sluší doklady o původu při zdanění proti potvrzení odevzdati obecním orgánům dohlédacím.

Nepodrží-li obchodník s rybami celou zásilku ryb pro spotřebu v tomto místě, nýbrž prodá-li dále díl zásilky, po případě v několika částech obchodníkům mimo místo to se nacházejícím, mají obecní orgánové dohlédací na základě odebraných dokladů o původu vydati dílčí certifikáty, aby tyto dále odprodané části původní zásilky ryb byly kryty.

Veřejné orgány dozorčí mají ryby bez dodávacího listu přivezené zabaviti ve prospěch místního fondu chudinského,

Článek XI.

K § 18. zákona.

Zřízenci, kteří osobami k rybolovu oprávněnými neb obcemi ustanoveni byli k tomu, aby chránili rybářství a k němu měli dozor, buďtež k ústní nebo písemné, kolku prosté žádosti těch, kdož je ustanovili, politickým úřadem do příslahy vzati dle přísežní formule v dodatku obsažené.

O složení přísahy vydejž jim politický úřad okresní dle vzorce IV. kolku a taxy prostý certifikát; vykonávajíce službu, mají tito zřízenci dozorčí certifikát ten při sobě míti a jím zřízencům veřejné bezpečnosti, jakož i osobám úředními výkony dotčeným na požádání se prokázati.

Meliorace.

Zákon, daný dne 30. června 1884, č. 116 ř. z.,

aby zemědělství zvelebeno bylo stavbami vodními.

I. Ustanovení finanční

pozměněna byla zákonem ze dne 4. ledna 1909 č. 4. ř. z. a ze dne 19. prosince 1919 č. 28 Sb. z. a n.

II. Ustanovení práva vodního.

§ 13.

Když užije se § 26. říšského zákona ze dne 30. května 1869 (Z. Ř. č. 93.) a cestou správní, s výhradou dovolati se

soudce řádného, jest ustanoveno, že držitel pozemku nebo stavby vodní k podniku přispěti má určitou měrou anebo takovou prozatímní měrou, která konečně ustanoví se, až stavba částečně nebo zcela bude skončena, od dotčeného držitele, třeba-li toho i politickou cestou donucovací, vybírány býti mohou části příspěvku na účet oněch dávek, k nimž svého času právoplatně přidržen bude.

Při tom nečiní žádného rozdílu okolnost, zda dotčenému držiteli z prací již počatých nebo teprve z pozdějších, jež zahrnuty jsou v ustanoveném návrhu, bude poskytnuta výhoda nebo odvrácena od něho újma v § 26. dotčená.

§ 14.

Jestliže by zavodnění neb odvodnění pozemků nemohlo býti provedeno, leč by veřejná voda k jiným účelům řádně užívaná částečně nebo zcela se odňala, nebo jestliže by toliko s nepoměrným nákladem mohlo býti provedeno, a jestliže podnik dle svého rozsahu a všech ostatních poměrů má nepochybný větší hospodářský význam, nežli jiné užívání vody, jež odňato býti má, toto odnětí, pokud jeho třeba jest, aby zavodnění nebo odvodnění s prospěchem bylo provedeno, může nařízeno býti cestou správní dle následujících předpisů.

1. Částečné odnětí vody může se státi ve prospěch více držitelů pozemkových, jakož i třeba ve prospěch jednoho, když současně nákladem osob zavodňování neb odvodňování podnikajících provede se taková změna v zařízeních pro užívání vody, kterou dřívější skutečný výkon nezmenšeným se zachová a jestliže dá se přiměřená náhrada za větší výdaj na náklad provozovací a udržovací, jenž s touto změnou spojen jest.

2. Částečné odnětí vody beze změny pod č. 1. dotčené neb úplné odnětí vody státi se může jen ve prospěch družstva vodního, dá-li se náhrada vodnímu oprávněnci.

O tom, jak ustanoví se tato náhrada, a o řízení vůbec platí pro tyto případnosti stejné předpisy jako pro vyvlastnění, jež dotčena jsou v § 15. říšského zákona ze dne 30. května 1869 (Z. Ř. č. 93.).

§ 15.

Chtějí-li vodní družstva učiniti půjčku vydáním dílčích úpisů dlužníků, potřebují k tomu zvláštního dovolení vlády, která při tom uložití může, aby zřízen a udržován byl přiměřený fond rezervní, by ihned uhrazeny býti mohly nahodilé nedoplatky družstevních příspěvků.

§ 16.

Jestliže učiní se půjčka vydáním dílčích úpisů dlužníků, nebo jestliže vodní družstvo obdrželo půjčku buď z fondu melioračního, buď od země nebo jestliže učinilo ji u některého veřejného úvěrního ústavu, jenž dle stanov svých k takovýmto půjčkám jest zmocněn, k příslušným společenstvům vodním mimo obecné předpisy vodního práva, respektive s částečnou změnou jich, vztahují se zvláštní ustanovení následujících §§ 17. až 19.

§ 17.

Dospělé příspěvky, které připadají na pozemky k vodnímu družstvu příslušející, vybírány buď od úřadů berních, aniž jest k tomu potřebí žádosti nebo dovolení představenstva družstevního, stejně jako zeměpanské daně a až do obnosu, co příště dospělá dávka z půjčky povinná činí, odváděny buďte platebnímu místu pro půjčku ustanovenému, ku kterémuž účelu představenstvo družstevní dodati má včasné bernímu úřadu potřebné výkazy.

Vláda jest zmocněna vybírat na společenstvu náhradu za větší náklad tím u berního úřadu snad vzniklý.

§ 18.

Jestliže by některý člen družstva svého příspěvku déle jednoho roku nezapřavil, berní úřad ať nezapřavenou pohledávku družstevní dá knihovně vložit na pozemky osoby prodlávající.

§ 19.

Opomine-li družstvo, způsobem stanovami předepsaným včasné pečovat o splnění svých povinností, jež dle půjčky má, počítajíc v to dávky pro fond rezervní (§ 15.), úřad správní příspěvky k splnění oněch povinností potřebné rozvrhnouti může na pozemky, do družstevního svazku pojaté, dle pravidel pro příslušné společenstvo platných.

Ustanovení závěrečná.

§ 20.

Ministrovi orby, financí, věcí vnitřních, práv a obchodu uloženo, aby tento zákon uvedli ve skutek.

Zákon ze dne 4. ledna 1909, čís. 4. ř. z.,

jmž se mění I. oddíl, ustanovení finanční, zákona ze dne 30. června 1884 z. ř. č. 116., aby bylo zveleběno zemědělství stavbami vodními, částečně změněný zákonem ze dne 19. prosince 1919, čís. 21. sb. z. a n. (v §§ 2., 3., 11., 12., 15. a 17.).

Článek I.

Oddíl I., ustanovení finanční, zákona ze dne 30. června 1884, Z. Ř. č. 116, aby bylo zveleběno zemědělství vodními stavbami, pozbývá moci ve svém dosavadním znění a bude příště zníti takto:

§ 1.

Aby byly snáze provedeny podniky zemí, okresův, obcí nebo vodních družstev, jejichž účelem jest chrániti nemovitě vlastnictví od vodních škod nebo zvýšiti výnosnost pozemkův odvodňováním nebo zavodňováním, a jichž provedení jest v zájmu veřejném, vláda může dáti ze státního melioračního fondu zákonem ze dne 30. června 1884, Z. Ř. č. 116, zřízeného finanční podpory podle následujících ustanovení:

Jestliže takovýto podnik ve veřejném zájmu jsoucí pro svůj značnější dosah nebo nákladnost potřebuje podpory od ustanovení tohoto zákona úchylné nebo tak značné, že by tím meliorační fond byl přílišně vyčerpán a podpora jiných podniků byla zkrácena, budiž státní podpora tohoto podniku zvláště upravena.

§ 2.

Státnímu melioračnímu fondu bude věnován v rozpočtu ministerstva zemědělství v letech 1919 až 1928 ze státních peněz každoročně určitý peníz, nejvyšší částkou 15.000.000 korun.

Peníz, jehož by nebylo užito v některém správním roce, bude fondu zachován a budiž zatím na úrok uložen; úroky a splátky půjček z fondu poskytnutých plynou zpět do fondu.

Ministr zemědělství s ministrem financí spravuje státní meliorační fond. O stavu fondu a o tom, jak se s ním hospodaří, předložena buď Národnímu shromáždění každého roku závěrka účtů ke schválení.

§ 3.

Projekty a rozpočty nákladů podniků, které mají býti podporovány ze státního melioračního fondu, vyžadují schvá-

lení ministra zemědělství, dříve nežli se započne s jich prováděním.

Generální návrhy meliorační, které jsou v souvislosti s úpravami řek, náležejících do oboru působnosti ministerstva veřejných prací, podléhají schválení tohoto ministerstva v dohodě s ministerstvem zemědělství.

Úhrada nákladů těchto podniků buď upravena zvláštní úmluvou mezi zúčastněnými činiteli (státní a zemskou správou, jakož i zájemníky), v níž kromě toho musí býti vyhrazen státní správě přiměřený vliv na provádění a postup podnikův a spolehlivým způsobem finančně a technicky zabezpečeno příští udržování zamyšlených úprav a meliorací v dobrém stavu.

Státní správa může cestou donucovací podnik provést, kdyby ustanovení úmluvy nebyla dodržována a kdyby z toho vznikla patrná škoda neb újma účastníkům podniků, a vyžadovali by toho veřejný zájem.

O stížnostech nebo námitkách proti nedodržování úmluvy rozhoduje ministerstvo s konečnou platností.

Dojednání takové úmluvy vyhlásí ministerstvo zemědělství ve Sbírce zákonů a nařízení republiky Československé.

Pokud zákon ze dne 4. ledna 1909 č. 4. ř. z. vztahuje se na jiných místech na úpravu jednotlivých podniků zemským zákonem, nastupuje příště na jeho místo úmluva podle předchozího odstavce.

§ 4.

O podporách, které budou poskytnuty v jednotlivých letech ze státního melioračního fondu, buď předložen říšské radě ministrem orby roční rozpočet ke schválení, avšak příslušné zemské zákony zemskými sněmy usnesené mohou býti předloženy ještě před tímto schválením k Nejvyšší sankci a jakmile nabudou moci, je-li nebezpečství v prodlení nebo při jinakých okolnostech zvláštního zřetele hodných, mohou k výplatě poukázány býti lhůty příspěvků, vztažmo lhůty půjček v předloženém ročním rozpočtu obsažené.

§ 5.

Podpory ze státního melioračního fondu poskytované budou vyměřovány podle podmínek v následujících §§ 6. až 9. výtčených. Za těchto podmínek buď přihlédáno ku podnikům v jednotlivých zemích tím způsobem, aby toto zemědělské odvětví co možná stejně bylo podporováno.

§ 6.

Pro hrazení bystřin, které se provádí podle ustanovení zákona ze dne 30. června 1884, Z. Ř. č. 117, pak pro úpravu podzemních vodních toků v zákoně ze dne 31. května 1889, Z. Ř. č. 96, dotčenou, může býti poskytnut z melioračního fondu příspěvek až do nejvyšší výměry 70 procent nákladů ministrem orby schválených, převezme-li země zbytek potřeby.

Adjacenti (vztažmo okresy, obce nebo vodní družstva) mohou býti přidrženi k částečné náhradě zemského příspěvku, avšak příspěvek jim příslušným zemským zákonem k tomu uložený nesmí převyšovati 15 procent schválených nákladův a musí býti upraven tím způsobem, že má, nehledě k naturálním dávkám za stavební doby odváděným, které do těchto 15 procent budte započteny, býti zapraven teprve po dokonání podniku neb určitých jeho částí. Příspěvky zavázaných osob budou vybírány k zakročení zemského výboru berníků úřady stejně jako zeměpanské daně. Zemskému zákonodárství se ponechává, přiděliti příspěvky účastníkův udržovacímu fondu (§§ 15. a 17.).

O otázce, zdali některý podnik sluší pokládati za hrazení bystřin, rozhoduje ministr orby.

§ 7.

Pro úpravu řek a potoků, jakož i pro stavbu hrází na ochranu nemovitého vlastnictví proti vodním škodám může býti poskytnut z melioračního fondu příspěvek ve výměře 40 procent nákladů ministrem orby schválených, je-li příspěvek adjacentsů (vztažmo okresův, obcí nebo vodních družstev) obmezen na nejvýše 30 procent a uhradí-li země zbytek nákladův.

Tento příspěvek z melioračního fondu, obmezí-li se zároveň příspěvky účastníků na nejvýše 20 procent schválených nákladů, může býti zvýšen až do nejvyšší výměry 50 procent, když:

a) předmětem podniku jest výlučně nebo částečně neškodné svádění horských vod (bez hrazení bystřin ve smyslu § 6.) neb úprava podzemních vodních toků, dotčená v zákoně ze dne 31. května 1889, Z. Ř. č. 96, nebo

b) když část nákladů, která připadá na adjacenty (vztažmo na okresy, obce nebo vodní družstva), hradí se prozatím od země a vybírají-li se proto příspěvky adjacentsů podle § 6., odstavce 2.

Ve všech případech v tomto paragrafu uvedených může ostatně uloženo býti zemským zákonodárstvím adjacentsům

(okresům, obcím, vodním družstvům) nebo některé jich části, aby zejména také nesli náklady na nákup pozemků nebo na odškodné pozemků za náhradu podle cen schváleného rozpočtu vyměřenou.

§ 8.

Pro odvodňování a zavodňování mohou poskytnuty býti ze státního melioračního fondu nesplacené příspěvky, a to ve výměře 30 procent rozpočteného nákladu ministrem orby schváleného pro meliorace a 40 procent pro potřebné úpravy (na opatření přílivu), převezme-li země pro práce prvního druhu aspoň 15 a pro práce druhého druhu aspoň 20 procent nákladů.

Přesahuje-li plnění země 30 procent, vztážmo 40 procent schváleného nákladu, příspěvek melioračního fondu může býti zvýšen až na výměru zemského příspěvku.

§ 9.

Na podpory, aby byly vystavěny údolní přehrady, které jsou součástí některé úpravy nebo samostatnou ochranou proti vodním škodám, vztahují se k ustanovením § 7., na podporu údolních přehrad, které jsou určeny toliko ke shromažďování vody pro zavodňování půdy, vztahují se předpisy § 8.

Pro stavby údolních přehrad k jiným účelům podpory v prvním odstavci dotčené mohou býti dány toliko podle poměru, jaký užitek z toho některé úpravě nebo melioraci vznikne.

Když za pozdější užívání údolních přehrad ve smyslu prvního odstavce podporovaných vybírají se vodní poplatky k jiným účelům, tedy tyto poplatky, pokud nejsou zemským zákonodárstvím přiděleny některému udržovacímu fondu (§§ 15. a 17.), mají připadnouti činitelům, kteří nesli stavební náklad podle poměru jejich příspěvků.

§ 10.

Pokud stát jako držitel některé nemovitosti nebo vodního zařízení jest zavázán ku příspěvku podle zákonů vodních, tento závazek ani neruší se ani nezmenší se podporou na základě předcházejících paragrafů poskytnutou.

Naproti tomu obnos podniku země věnovaný také musí býti přislíben se zachováním zvláštních závazků, které země snad má jako držitel nemovitostí nebo vodních zařízení podle vodních zákonův.

§ 11.

Vedle podpory podniků v §§ 5.—9. uvedené, jsou-li tu poměry zvláštního zřetele hodné, budiž výjimečně poskytnuta zemi půjčka z melioračního fondu nezúročena nebo nejvýše 3% zúročena a splatná ve lhůtách, které v každém případě zvláště budou ustanoveny, až do 50% té sumy, kterou země sama má nésti, nebo kterou poskytne podniku jako nesplatný příspěvek nebo jako půjčku.

§ 12.

Příspěvek státního melioračního fondu může býti opatřen úvěrem, při čemž státní meliorační fond na místě svého prostředního příspěvku splácí v anuitách zápůjčku naň připadající.

§ 13.

Uzavřelo-li některé vodní družstvo půjčku vydáním dílčích dlužních úpisův a jsou-li živelné pohromy v družstevním území dočasně na újmu platební způsobilosti družstva, vláda může z melioračního fondu dáti družstvu přiměřenou náhradu na nejvýše tříprocentní úroky a na splacení v nejvýše pěti-letých stejných ročních lhůtách, aby mohlo splniti závazky z této půjčky.

§ 14.

Podniky, kterým byly dány podpory z melioračního fondu, jsou sprostěny kolkův a poplatků z podání, úředních jednání, smluv a jinakých listin k opatření potřebných peněz, z listin, kterými se v přehledu chovají nebo potvrzují zaplacené příspěvky družstevníkův a platy družstvem vykonané, dále z úředních jednání, aby vyměřeny byly příspěvky družstevníků, jakož i z právních jednání a listin o potřebném snad zákupu pozemkův.

Opatří-li se peníze, kterých je třeba k těmto podnikům, vydáním dílčích dlužních úpisů, vláda může úroky těchto půjček osvoboditi od kolkův a poplatkův.

Když země, okresy, obce neb vodní družstva podniknou vodní stavby za příčinou zemědělství, neobdrževše pomoci z melioračního fondu, vláda může jim propůjčiti svrchu uvedené osvobození od kolkův a poplatkův.

§ 15.

Aby bylo zabezpečeno řádné udržování podniků, které budou v budoucnu ze státního melioračního fondu podporovány, budiž utvořen pro každý podnik toho druhu udržovací fond v takové výši, aby jeho výnos podle individuálních poměrů podniku stačil ku provedení řádných udržovacích prací.

Náklad spojený se zřízením udržovacího fondu, který dlužno do rozpočtu podniku pojeti, může býti účasten podpory ze státního melioračního fondu a z prostředků zemských podle ustanovení §§ 6.—9.

Otázka správy udržovacích fondů, jež dlužno před konečnou kolaudací podniků plně složití, bude upravena ministerstvem zemědělství v dohodě se zeměmi.

Dohled nad řádným udržováním provedených prací, vyjímajíc práce zahrazovací, které spadají do působnosti odborů pro hrazení bystřin, vykonávají orgánové veřejné kulturně-technické služby, jejíž vybudování v tomto směru se ponechává státní a zemské správě.

Výnosů jednotlivých udržovacích fondů použije se k návrhu dohlédacích orgánů ku provedení nutných udržovacích prací, při čemž jest jakýkoliv opravný prostředek vyloučen.

Nestačí-li výnos ten k úhradě nákladu řádného udržování, lze použití k tomu účelu zcela výjimečně po předchozím svolení podporujících činitelů též podstaty fondu až do výše 40%.

Byl-li podle ustanovení předchozího odstavce fond ztenčen, nutno jej ihned obdobným způsobem, jak byl původně utvořen, na původní výši doplniti.

Mimořádné práce, jež nelze ani takto uhraditi, pokládají se za práce obnovovací (rekonstrukční), které jest projednati jako nový podnik zvláště.

Bude-li v budoucnu zřízen ústřední udržovací fond pro celý stát nebo jednotlivé jeho části, možno udržovací fondy, utvořené pro jednotlivé podniky, sloučiti s tímto ústředním fondem.

Předchozí ustanovení o použití udržovacích fondů platí obdobně i pro fondy již zřízené před platností tohoto zákona. Byl-li takový fond ztenčen, nutno jej ihned doplniti na výši v odstavci prvním stanovenou, při čemž může býti náklad s tímto doplněním spojený účasten státní i zemské podpory podle ustanovení §§ 6.—9.

§ 16.

Nabude-li se podniky ze státního melioračního fondu podporovanými pozemků, které případnou podle vodního zá-

kona těm, kteří nesou náklady podniku, vláda zcela nebo částečně ve prospěch udržovacího fondu pro tyto stavby zřízeného může se vzdáti té části těchto pozemků, která jest přiměřena příspěvku z melioračního fondu, ač-li vzdá-li se toho také země.

§ 17.

Zřizuje-li se pro podniky již provedené, jež neměly dosud udržovacího fondu, dodatečně takový fond, nutno dbáti obdobně ustanovení § 15. O zřízení tohoto fondu, jeho správě, použití a případném doplnění budiž uzavřena mezi podporujícími činiteli a zájemníky zvláštní úmluva.

§ 18.

Podpora menších meliorací z úvěru, ve státním rozpočtu ministeriu orby pod titulem subvencí povoleného, není dotčena předpisy tohoto zákona a nemůže býti z těchto ustanovení odvozován nárok na vyměření dotčených podpor.

Rovněž nemůže býti odvozován nárok, aby byly zvýšeny již zabezpečené zemským zákonodárstvím podpory ze státního melioračního fondu, a tímto zákonem není dotčeno zapravení takovýchto obnosů.

Článek III.

Zemské výbory (správní výbory, komise) zmocňují se ku povolování a výplatě zemských příspěvků podle melioračních zákonů i v těch případech, jež by byly vyhrazeny schválení zemských sněmů.

Článek IV.

Ustanovení § 62. českého, pokud se týče § 61. moravského a slezského, jakož i § 121. uherského zákona vodního o přednosti závazků (příspěvků) vzešlých z družstevních poměrů, platí i tenkrát, podnikají-li meliorační nebo úpravní práce jiné veřejnoprávní korporace nežli vodní družstva, ať již samostatně nebo tím, že se na jich provádění spoluúčastní. Platnost ustanovení § 121. uherského zákona vodního rozšiřuje se zároveň, pokud se týče Slovenska a Podkarpatské Rusi, i na družstva pro účely zavodňovací.

Článek V.

Ustanovení takto pozměněného, pokud se týče doplněného zákona ze dne 4. ledna 1909 č. 4. ř. z., vztahují se též

na Slovensko a Podkarpatskou Rus s tou změnou, že ze státního melioračního fondu hradí se prozatím až do případného zavedení zemské správy také příspěvky podle ustanovení §§ 6. až 9. na země vypadající, čímž přecházejí veškerá práva a povinnosti, vyplývající z tohoto důvodu na stát.

Článek VI.

Zákon tento nabývá účinnosti dnem vyhlášení.

Článek VII.

Provedení zákona ukládá se ministru zemědělství a financí.

(Prováděcí) nařízení vlády republiky Československé ze dne 30. března 1920, č. 199 sb. z. a n.

Zákon, daný dne 30. června 1884, čís. 117. ř. z., o opatřeních k neškodnému svádění horských vod.

§ 1.

Území, na němž rozprostíráti se mají opatření, aby určitá voda horská co možná neškodně byla sváděna, slove „pracovní pole“ (perimetr, obvod zahrazovací) a obsahovati má, kromě koryta samého, ony parcely oblasti shromažďovací, jejichž povaha půdy vyžaduje opatření vzhledem k shromažďování neb odtoku vody; území toto buď dle toho po každé zvláště ustanoveno řízením předepsaným v zákoně tomto.

Při uspořádání a provádění dotčených opatření platí potud předpisy zákonů vodních, respektive zákona lesního, pokud v tomto zákoně něco úchylného není ustanoveno.

§ 2.

V pracovním poli mohou zřízeny býti všechny ony stavby a jiná opatření, jichž dle příslušných poměrů jest třeba, aby zabezpečeno bylo co možná neškodné svádění horské vody, jako jsou zvláště: vyložení koryta, zřízení prahů, hrází a stavů v údolích, v druhé části pracovního pole upevnění půdy stavbami odvodňovacími, ohrazením, zasetím trávy, pleťenými ploty nebo zalesněním a vyloučením nebo zavedením určitého způsobu, jak užívatí jest lesů, pastvin a jiných pozemků, jakož i jak domů dopravovati se mají plodiny.

§ 3.

Materialie, které k zařízením v § 2. dotčeným jsou potřebné a nalézají se na pozemcích k pracovnímu poli patřících nebo na pozemcích sousedních, vlastníci povinni jsou přenechati k tomuto účelu.

Vlastníci pozemků zavázáni jsou dovoliti, aby užilo se pozemkových parcel, jichž třeba jest k dovozu, ke skládání a přípravě materiálů, jakož i aby zřízen byl přebyť pro správu stavební a dělníky.

Vlastníci pozemků mají nárok na přiměřenou náhradu za újmy, jež spojeny jsou s přenecháním materiálů, respektive se závazkem posléze dotčeným.

§ 4.

Pozemkové parcely k pracovnímu poli příslušející mají ve prospěch podnikatelův býti vyvlastněny, když jest odůvodněná pochybnost, že by stav jejich, jehož žádá účel podniku, dokonale a včasné byl zřízen a trvale udržován, kdyby ponechány byly v držbě dosavadní.

Požitečná práva třetích osob, která jsou na pozemcích pole pracovního, buďte zcela nebo částečně vyvlastněna, pokud jejich další trvání se stavem, v jakém zavázaný pozemek chován býti má, nelze srovnati anebo jen za zvláštní opatřnosti, k níž těžce dohlédati se dá.

§ 5.

Za vyvlastnění dle § 4. vykonané budiž dána přiměřená náhrada, při čemž přihlédáno buď netoliko k hodnotě vyvlastněného pozemku nebo práva, nýbrž i k zmenšení hodnoty, které utrpí zbývající část držby pozemkové, respektive usedlosti, která dříve měla požitěčné právo.

Zastaví-li se výkon takovýchto požitěčných práv na pozemcích pracovního pole a na místě nich osobě, která požitěčné právo má, od účastných obcí nebo držitelů pozemkových zřídí se stejnorodá požitěčná práva hodnoty stejné na jiných pozemcích, osoby právo požitěčné mající, mohou jen potud žádati náhrady za tuto změnu, pokud by přes to změnou touto utrpěly nějakou újmu.

§ 6.

Jestliže pozemek k pracovnímu poli patřící se nevyvlastní, držitel jeho musí trpěti, aby provedena byla zařízení, jichž třeba, aby přivozen byl přiměřený stav tohoto pozemku (na př. zřízení příkopů sváděcích nebo jiných zařízení odvodňo-

vacích, zalesnění, osetí travou atd.) a jest každý držitel závazán úplně vyhověti nařízením, jež dána budou o příštím užívání pozemku a dopravování plodin domů.

Jestliže těmito opatřeními nebo zařízeními trvale zmenší se ryzí výnos pozemku hledíc k dosavadnímu jeho užívání, nebo zanikne-li tím nějaký podstatný užitek pro hospodářství oprávněncovo, budiž dána za to náhrada přiměřená.

Při lesním pozemku, když odhaduje se náhrada, jaká držiteli pozemkovému dána býti má za to, že obmezeno bylo jeho právo vlastnické tím, že zastavena byla pastva nebo jiné užívání neb způsob užívací, budiž přihlédáno k té okolnosti, zda a pokud další výkon zastaveného užívání nebo způsobu užívacího srovnati lze s předpisy zákona lesního vůbec a zvláště s oněmi předpisy, které jednají o udržení lesa samého.

§ 7.

Při stanovení náhrad v §§ 3., 5. a 6. dotčených nebud' přihlédáno k těm poměrům, o nichž na jevo jde, že přivezeny byly v tom úmyslu, aby užity byly za základ pro zvýšení nároků na náhradu, jako zvláště na takové užívací způsoby pozemku, které hledíc ke všem panujícím poměrům, nejeví se býti věcně řádnými.

§ 8.

Jestliže by při provádění podniku pozemek nevyvlastněný, jenž by dle zákona lesního od držitele zalesněn býti měl, zalesněn byl nákladem podnikatelovým (§ 6.), k žádosti podnikatelově z náhrady, která by snad náležela tomuto držiteli pozemkovému dle předchozích předpisů, srazí se náklady, které by jemu zalesněním vznikly.

§ 9.

Jakožto podnikatelé takovýchto prací, jež dle tohoto zákona provedeny budou, aby co možná neškodně sváděny byly horské vody, mohou jednotlivě neb společně vystoupiti státní správa, účastné země, okresy, obce a jiní interesenti.

Podnikatel předložiti má navržené ohraničení pole pracovního a všeobecný návrh prací, jež provésti jest; podrobnější předpisy, jak upraven a předložen býti má všeobecný návrh, ustanoveny budou způsobem nařizovacím.

§ 10.

Na základě všeobecného návrhu ministr orby ve shodě s ostatními účastnými ministry rozhodne o veřejné prospěš-

nosti zamýšleného podniku vůbec, jakož i o tom, zda předložený všeobecný návrh hodí se k dalšímu řízení.

§ 11.

Uzná-li ministr orby, že všeobecný návrh ve své formě původní nebo po sjednání s podnikatelem změněné hodí se k dalšímu řízení, tedy návrh doplněn buď nejprve od podnikatele tím, že přesně ustanoví hranice pole pracovního, jakož i všechna jednotlivá zařízení, která tam provedena budou, a že řádně zdokonalí plán situační a jej předloží příslušnému politickému úřadu okresnímu, při čemž ať zvláště uvedou se ony parcely pozemkové, při nichž obmýšlejí se opatření dle §§ 4. nebo 6., a oni vodní oprávněnci, jichž práva obmýšlenými opatřeními budou dotčena.

§ 12.

Návrh dle § 11. doplněný politický úřad okresní vyložití dá v obci nejvíce účastné po nejméně 30 dnů k všeobecnému nahlédnutí. V této obci, jakož i v jiných snad účastných obcích vyhlášeno buď způsobem místně obvyklým, kdy tato lhůta počíná a kdy končí, a to s tím dodatkem, že zastupitelstva obecní, jakož i jednotlivé osoby jakýmkoli způsobem účastné podati mohou v této lhůtě námitky proti návrhu celému, jakož i proti jednotlivým částem jeho u politického úřadu okresního.

Po pět dní této lhůty, jež rovněž buďte vyhlášeny, zástupce podnikatelův dlíti má v obci, aby podal žádaná ústní vysvětlení o návrhu tam vyloženém.

Ve vyhlášce uveden buď dále den a místo, kdy a kde po vypršení dotčené třicetidenní lhůty počne se kommissionelně jednati o vyloženém návrhu.

O obsahu vyhlášky buďte individuálně zpraveni všichni, jichž vlastnictví pozemkové, práva požitečná nebo vodní dotčena jsou opatřeními, jež v návrhu jest obsaženo, pokud známi jsou politickému úřadu okresnímu, dále — když návrh dotýká se některé železnice — také generální inspekce železnic.

§ 13.

Při komisionelním jednání buďte přede vším k tomu hleděno, aby zcela objasněno bylo příští působení obmýšleného podniku na prospěchy veřejné a účastné prospěchy soukromé, aby k námitkám ve prospěchu veřejném učiněným bylo přihlédáno tím, že vhodně změní neb doplní se návrh, a aby účastníci dobrovolně dohodli se o námitkách ve prospěchu soukromém učiněných. Neodvolané námitky

proti celému podniku nebo proti určitým částem jeho budte důkladně vyloženy, při čemž vyšetřování, jichž jest snad třeba, ihned budte vykonána, přiberouc znalce.

Spolu buď jednáno o náhradách s obmyšleným podnikem spojených, a když nedosáhne se shody mezi podnikatelem a osobou právo k náhradě mající, budte vyšetřeny všechny okolnosti, které důležitý jsou pro rozhodnutí těchto otázek. Při tom buď zvláště také k tomu působeno, aby těm, jimž dle návrhu zastaviti se musí výkon požitých práv na pozemcích pole pracovního, zřízena byla stejnorodá práva hodnoty stejné na jiných pozemcích (§ 5.).

Komisionelní jednání se stranami buď vedeno ústně a budte k němu dle potřeby z povinnosti úřední znalci přibráni. O celém jednání sepsán budte protokol, jenž má obsahovati veškeré podstatné věci jednání, zvláště dohodnutí, která byla sjednána, ostatní výsledky ústního projednávání, uvedouc důvody proti návrhu přednesené a okolnosti, jež vzhledem k otázkám o náhradě byly vyšetřeny.

§ 14.

Jednací protokol i se všemi příslušnými pomůckami ať politický úřad okresní s dobrým zdáním předloží politickému úřadu zemskému, který rozhodne o návrhu vůbec a jeho jednotlivých částech, respektive o vyvlastnění a jiných opatřeních, která pro jeho provedení mají býti vykonána, jakož i náhradách s tím spojených, při čemž ustanoveny budte lhůty, kdy jednotlivé obnosy náhradné dospějí, a dá toto rozhodnutí doručiti účastníkům skrze okresní úřad. Z tohoto rozhodnutí politického úřadu zemského lze se odvolati k ministru orby, jenž, pokud jde o návrh, respektive o vyvlastnění a jiná opatření, která pro jeho provedení mají býti vykonána, právoplatně rozhodne, o náhradách však s tím spojených s výhradou právní cesty, která nastoupena býti může, jak v § 15. uvedeno.

Pokud předmět, o němž jedná odvolání, dotýká se oboru jiných ministrů, rozhodne ministr orby ve shodě s účastnými ministry.

§ 15.

Kdo rozhodnutím ministra orby, které týká se nějaké otázky o náhradě, není spokojen, může do třiceti dnů po dodaném rozhodnutí žádati za soudní vyšetření a vyměření náhrady u toho soudu okresního, v jehož obvodu leží předmět, jehož týká se opatření, které zakládá nárok na náhradu.

Náhrada budte soudní cestou vyšetřena a vyměřena obdobně dle předpisů zákona ze dne 18. února 1878 (Z. Ř. č. 30.), jenž jedná o vyvlastnění k tomu konci, aby zřízeny byly železnice a vozba po nich provozována; sestavení a vyhlášení zvláštního seznamu znalců, v § 24. právě dotčeného zákona nařízené, v záležitostech tohoto zákona nebudte předsevzato.

§ 16.

O vyměření náhrady úmluvou dobrovolnou, o složení náhrady k soudu, jakož i o tom, jak chrániti jest nároky, které třetím osobám dle jejich věcných práv příslušejí, aby z náhrady byly uspokojeny, platí obdobně předpisy zákona ze dne 18. února 1878 (Z. Ř. č. 30.).

Provádí-li se vyvlastnění, jež dle tohoto zákona předsevzati se má, rovněž užito budte při tom obdobně §§ 35. až 38. uvedeného zákona.

§ 17.

Jestliže při provádění podniku objeví se potřeba nových opatření v návrhu nepředvídaných, politický úřad okresní jednati má o nich s účastníky a platí o dalším řízení předpisy § 14.

Pokud však jde o nároky na pozemkové vlastníky dle § 3., které v návrhu předvídaný nebyly, rozhodne politický úřad okresní ihned v první instanci správní a politický úřad zemský v druhé a poslední, s výhradou, že může nastoupena býti cesta právní dle § 15. pro náhradu, jež s takovýmito záležitostmi jest spojena.

§ 18.

Náklady s provedením podniku spojené, včetně náhrad a výloh správních, nésti má podnikatel. Podnikatel vésti má také náklad na další udržování díla, jestliže udržovací povinnost jinak nebude upravena.

Předpisy zákonů vodních, dle nichž snad jiné osoby přidrženy býti mohou k příspěvkům na provedení a udržování díla, nejsou dotčeny zákonem tímto.

§ 19.

Jestliže nějaký podnik neprovádí sama správa státní, tedy politický úřad zemský konati má potřebný dohled skrze způsobilé orgány v každé případnosti zvláště ustanovené, aby

podnik proveden byl způsobem, jenž srovnává se s předpisy tohoto zákona a se schváleným návrhem.

Další dohled, aby práce pro svádění vody horské v dobrém stavu byly udržovány, přísluší lesnímu technikovi, jenž pro příslušný obvod přidělen jest politické správě nebo jemuž od politického úřadu zemského svěřen jest úkol tento. Zvláštní dohled, aby určité předměty udrženy byly v stavu dobrém, přikázán buď, třeba-li toho, stavebnímu technikovi státnímu. Tito technické jsou zmocněni žádati obecních starostů a politických úřadů za potřebnou podporu.

§ 20.

Jestliže pro dobré a účelné udržení díla třeba jest později ještě dalších opatření, platí o takovýchto opatřeních předpisy dané o zřízení díla samého; jestliže při poměrně malém rozsahu opatření ještě potřebných zemský přednosta uzná, že příslušný návrh netřeba dle § 12. vyložiti, konáno buď příslušné řízení dle § 17.

§ 21.

V záležitostech tohoto zákona odvolání z rozhodnutí politických úřadů okresních a zemských podána buďte do 14 dnů u politického úřadu okresního po dodaném rozhodnutí.

§ 22.

Pokazení staveb na korytech neb na jiných částech pracovního pole, jakož i přestupky nařízení daných o tom, jak nakládati se má s pozemky a jak se mají užívati a plodiny z nich domů dopravovati, pokud nevztahuje se k nim všeobecný zákon trestní, potrestány budou od politických úřadů pokutou peněžitou od 5 do 200 zl. nebo vězením od jednoho do 40 dnů, při čemž nalezeno býti může, že plodiny nepořádně nabyté neb domů dopravené zcela nebo zčásti propadnouti mají.

Při přestupcích se značnou škodou spojených peněžité pokuty může zvýšena býti až do 500 zl. a trest vězením až do tří měsíců a spolu může nalezeno býti nejenom dotčené propadnutí plodin, nýbrž i ztráta práva je domů dopravovati.

Jestliže vinník nemůže platiti, změněny buďte peněžité pokuty ve vězení a to peněžité pokuty až do 5 zl. ve vězení 24 hodin a větší pokuty peněžité dle poměru: 24 hodin vězení za každých 5 zl., avšak nikoliv přes tři měsíce.

Peněžité pokuty a propadlé plodiny, respektive výtěžek z jejich prodeje vynaloženy buďte, aby zařízení byla udržena, a až do toho času spravovány buďte politickým úřadem.

§ 23.

Úřední jednání, tímto zákonem politickým úřadům okresním a zemským přidělená, počítajíc k tomu i rozhodnutí, avšak mimo moc trestní a výkonnou, přenéstí může ministr orby ve shodě s ministrem věcí vnitřních na zvláštní místní a respektive zemské komise a jejich řízení úřední upraveni způsobem nařizovacím.

Zemská komise může zřízena býti také k tomu konci, aby vyzkoumána byla místa, na kterých podniky ve smyslu zákona tohoto jsou potřebnými nebo žádoucími, a aby příhodné kroky zavedeny byly u správy státní, u země nebo jiných interesentů, by podniky tyto byly provedeny. Tato komise budiž k tomuto účelu na každý způsob zřízena, když zemský sněm se usnese, aby byla zřízena, a povolí k tomu potřebné prostředky.

Rovněž zřízena buď komise zemská, když jde o provedení značných anebo četných podniků tohoto druhu.

Dotčené právě komise jsou zmocněny, žádati obecních starostů a politických úřadů za potřebnou podporu, aby provedena býti mohla úřední jednání jim příslušející.

Když vzhledem k jistým podnikům třeba jest, aby různé komise zemské srovnale postupovaly, ministr orby učiniti má přiměřená opatření, by dosažena byla shoda buď cestou písemnou, buď společnými poradami účastných komisí nebo jejich zřízenců.

§ 24.

Zemská komise pod předsednictvím zemského přednosty nebo náměstka státní správou jmenovaného skládá se:

1. z administrativních a technických zřízenců správy státní a z jiných členů státní správou povolanych;
2. ze členů, jež zemský výbor do komise vyšle;
3. ze členů, jež k tomu ustanoví zemědělská rada, nebo kde by rady této nebylo, hospodářský nebo lesnický spolek ministrem orby k tomu povolany.

Jestliže podnik dotýká se také některé železnice, sesílena buď zemská komise zástupcem generální inspekce železniční, od ministra obchodního ustanoveným.

Místní komise buďte dle okolností po každé zvláště sestaveny od přednosty zemského.

§ 25.

Pokud tohoto zákona užije se, aby provedena byla opatření uvedená v § 3. zákona ze dne 13. března 1883 (Z. R. č. 31.), jenž jedná o podporách poskytnutých ze státních peněz

Tyrolsku pro povodně r. 1882, zemská komise v § 8. onoho zákona dotčená úřaduje také jako zemská komise dle tohoto zákona s výhradou, že bude sesílána zástupcem generální inspekce železniční v případnosti § 24. uvedené.

§ 26.

Ministrům orby, věci vnitřních, obchodu a práv jest uloženo, aby uvedli tento zákon ve skutek.

Rybníky.

Nařízení ministerií orby, věci vnitřních a obchodu ze dne 14. února 1894, čís. 45. ř. z.,

o zakládání, udržování, užívání a zrušování rybníků.

Aby ustanovení vodních zákonů, vztahující se k zakládání, udržování, užívání a zrušování rybníků, byla přiměřeně vykonávána, nařizuje se toto:

A.

O zakládání nových a změně dosavadních rybníků.

§ 1.

Úřední povolení, jehož podle platných zemských zákonů o tom, jak vody lze užívat, ji sváděti a vodě se brániti, jest potřebí k založení nových rybníků, ať již rybníky tyto určeny jsou k chovu ryb, ke hnaní strojů, za sběrací nádržky k zavodňování, za regulatory přítoku a odtoku vody, k vodovodům nebo k jakémukoli jinému účelu, smí uděleno býti toliko na základě řízení podle vodního práva provedeného.

Při předběžném prozkumu takovýchto žádostí, který dle ustanovení příslušných zemských zákonů (§ 74. pro Bukovinu, § 78. pro Istrii, § 57. pro Krajinu, § 75. pro Dolní Rakousy, § 73. pro Štýrsko, § 79. pro ostatní země) od úřadu jest vykonati, budiž zejména vyšetřeno, zdali rybník, jenž má býti založen, nějak působiti bude nebo může na některou železnici.

Je-li tomu tak, žadatel budiž poukázán, aby návrh doplnil nákresem plánu, z něhož nechtě seznati jest místní polohu rybníka a železniční stavby jím dotčené.

O řízení (místním ohledání), které bude konáno, buďte zpraveny železniční podnik a generální inspekce státních železnic — inspekci této budiž zároveň zaslán svrchu řečený nákres — s pozváním, aby se jeho účastnily, pokládají-li tímto návrhem zájem železnice za dotčený.

* Při rozhodnutí o návrhu budiž nejen k tomu přihlédáno, jaký asi vliv rybník, jenž má býti založen, bude míti na své nejbližší okolí, nýbrž i také k tomu, jak působiti bude na území sběrací a odtokové.

Úřadové správní, stanovíce zvláštní podmínky, za kterých založení nových rybníků může býti povoleno, mají přiměřeně šetřiti předpisů v následujících §§ 2.—14. obsažených.

§ 2.

Aby stržení rybníků bylo uvarováno, budiž v oněch případech, kde podnikatel po ruce má více míst k založení rybníka, k tomu hleděno, aby rybník, pokud tvar půdy a hospodářský účel toho dopouštějí, založen byl na takovém místě, kde půda koryto činí a kde by rybník co možná obklopen byl přirozenými břehy.

Není-li to možná, budiž přihlédáno k tomu, aby hráze, k zahrazení rybníka potřebné, byly důkladně vystaveny.

§ 3.

Hráze musí podle upotřebeného právě materiálu tak uměle zařízeny a v takových rozměrech provedeny býti, aby vodnímu tlaku úplně vzdorovaly i při vodě nejvyšší.

Není-li celá hráz zřízena z nepromokavého materiálu, musí ve své celé délce alespoň obdržeti nepromokavé jádro, neb obkladem ze slínu, hlíny, betonu, nepromokavého zdiva, dlážděním do cementové malty vloženým atd. býti chráněna od prosakování vody.

Výška hrází musí býti tak volena, aby nemohly přetéci ani při nejvyšší vodě ani za příboje.

Každou měrou však koruna hráze musí býti alespoň 0.60 metru nad nejvyšší vodou.

Při zakládání hrází budiž pokaždé o to pečováno, aby dobře spojeny byly s rostlou půdou; dále budiž ve všech případech také k tomu působeno, aby půda tato přiměřeně byla odvodňována.

Hráze musí nepromokavě býti zřízeny a na straně vodní až do výše alespoň 0.50 nad nejvyšší vodou chráněny býti od útoků vodních.

Při hrázích ze země zřízených budiž materiál ve vodorovných vrstvách nejvíce 0.20 m vysokých navezen, potom srovnán a upěchován.

Upotřebený materiál zemní musí býti dostatečně vlhkým; zmrzlého materiálu a větších hrud země nebudiž užíváno.

Koruna hráze musí býti nejméně 1.50 metru široká.

Má-li koruny hrázové užíváno býti i za jízdnou cestu, politický úřad — při veřejných jízdných cestách ve srozumění se správou silniční — má ustanoviti, jak jízdní dráha má býti zařízena a jak má býti užívána a udržována.

§ 4.

Sklon hrází budiž ustanoven podle upotřebeného materiálu, podle výšky staveb a vody zahrazené.

Jestliže by hráze ze země zřízené nebyly zvláště zabezpečeny, tedy sklony na stranu zemní buďte zřízeny alespoň v poměru 1:1.5, sklony na stranu vodní pak v poměru alespoň 1:2.

Svrchní plocha hrázové koruny musí dopouštěti lehký odtok povrchních vod k rybníku.

Jestliže by horní část hráze nebyla zasypána z materiálu dostatečně vzdorujícího a scházela-li by kromě toho ochrana jízdnou cestou dostatečně pevnou, budiž koruna hráze v síle alespoň 0.40 m zřízena z dostatečně vzdorujícího a nepromokavého materiálu.

§ 5.

Mají-li skrze hráz vedeny býti potrubí nebo stoky, budiž o to pečováno, aby hráz co možná kolem nich byla neprostupnou, pročež buďte zeminy kolem nich pečlivě upěchovány.

Avšak doporučuje se, ve všech případech, kde to jest možná, roury a stoky vésti po straně půdou rostlou místo skrze hráze.

§ 6.

O tom, zda hráz může osázena býti stromy nebo keři, rozhodnuto budiž po vyslechnutí lesnického technika politické správy.

Smí-li se tak státi, budiž ustanoven také způsob osázení (druh dřeva, vazba atd.), při čemž zejména k tomu buď přihlédáno, aby víchry na porost účinkujícími hráze nebyla uvolněna nebo shnitím kořenů nevznikly v ní díry a dutiny.

Hráze, jichž koruna jest užší nežli 2 metry, nebudiž vůbec na korunách osázeny.

§ 7.

Dovolená výška vzedmuté vody v rybníku budiž tak určena, aby vzniklé tím vzedmutí vodstva rybník napájejícího neb jím protékajícího nemohlo působiti škodlivě na práva cizí.

§ 8.

Každý rybník podle své polohy, velikosti a svého vodního přítoku má býti opatřen jedním a dle okolností i několika důkladnými spodními splavými, zřízenými v nejnižších místech hráze neb odtokem skrze rostlou půdu.

Rozměry spodních splavů neb odtoků musí stačiti také i pro srážky kromobyčejné.

Zřízení přepadů ve hrázích nezprošťuje závazku zříditi spodní splavy neb odtoky skrze rostlou půdu.

Přepady buďte proto povoleny toliko, zřídí-li se zároveň spodní splavy nebo takovéto odtoky, a to i jen tenkrát, když odtokové stoky dopouštějí odtok přepadající vodou rozmnožený, takže není se obávati, že by cizí závody a usedlosti dole ležící byly ohroženy.

Konstrukce přepadů budiž ustanovena podle upotřebeného materiálu, podle množství vody přes ně sváděné a podle výšky přepadu, při čemž zároveň budiž přiměřeně opatření učiněno proti nebezpečství, aby po případě úprava nebyla po straně vypláchnuta a obtékána, i aby snad půda před ní nebyla vymleta.

§ 9.

Výška stavidel splavových budiž tak vyměřena, aby jejich horní kraj při zavřeném stavidle přesně shodoval se s vodní hladinou povoleného vzedmutí rybníka.

Zavěradla (stavidla) u splavů musí tím způsobem opatřena býti přístroji vytahovacími, aby vytahování a spouštění stavidel lehce, jistě a bez nebezpečství mohlo býti vykonáváno.

Dále buďte na řečených vytahovadlech zřízeny přístroje zavěrací, aby zabráněno bylo zlomyslnému zasáhání nepovolaných osob.

§ 10.

Odváděcí stoky mějte takový průřez, aby mohly pojeti a odvésti nejen vodu za obyčejných poměrů odtékající, nýbrž i rybničnou vodu za kromobyčejných srážek vypuštěnou.

Jak se samo sebou rozumí, musí tyto stoky od rybníkového splavu až ke svému ústí do řeky nebo potoka tak býti

zabezpečeny, aby pro ně nebylo se obávati ani poškození ani zaplavení cizích pobřežních pozemků.

Totéž platí o přiváděcích stokách, když stoky takové mají býti zřízeny, i o přirozených přítocích, pokud na ně účinkuje vzednutí rybníka.

§ 11.

Brlení při vtoku nebo výtoku rybníka buď tak zřízeno, aby štěrbiny mezi latěmi nebo tyčemi pospolu stačily, bez závady propustiti množství vody se shora přicházející.

Držiteli rybníka budiž za povinnost uloženo, aby každé bez prodlení a pečlivě odstranil křoví, seno, slámu, kořeny a pod., které by se usadily na brlení.

§ 12.

Třeba, že konstrukce hrází a stavby v plánech a stavebních popisech politickému úřadu předložených vůbec musí vyznačena býti ve všech částech, úřední znalci jsou přece zavázáni, buď při komisionálním řízení nebo již před ním, přesně prozkoumati pevnost, únosnost a prostupnost spodní půdy a zdali připustiti lze materiál, jehož ke stavbě chce se upotřebiti.

Co při tomto prozkumu bylo shledáno, budiž vyznačeno v projednacím protokole.

§ 13.

Každá povolená stavba rybníka musí ještě před napuštěním schválena býti podle předpisů vodního zákona a opatřena býti cejchem.

Rovněž sváděcí stoky buďte cejchovným kulem opatřeny.

§ 14.

U rybníků menšího významu může upuštěno býti od neobmezeného používání předpisů §§ 2.—12., když při místním ohledání na jisto se postaví, že obmyslená stavba svou polohou, svým rozměrem, svou náplní a účelem dopuštěna býti může i za ulehčených podmínek bez nebezpečnosti pro veřejné zájmy nebo práva osob třetích.

§ 15.

Ustanovení §§ 1.—14. vztahují se obdobně také ku změně dosavadních rybníků, ku které dle vodních zákonů potřebí jest úředního povolení.

B.

O udržování a užívání rybníků.

§ 16.

Podle platných vodních zákonů buďte všechny části rybnických staveb stále udržovány v takovém stavu, aby neškodily cizím právům a aby povodně co možná byly odvarovány.

Aby splnění této všeobecné povinnosti v jednotlivých případech co možná bylo zabezpečeno a pochybnosti nebo spory již napřed byly vyloučeny, buďte již při úředním povolení stavby nových rybníků přesně určena také ona opatření, kterých osoba k tomu dle vodních zákonů zavázaná šetřiti má vzhledem k udržování stavby.

Sem patří zejména stálý dozor ke stavu hrází, příkopů, stok a jiných předmětů, zvláště při povodních, pak důkladné ohledání po každé povodni.

Shledané škody, byť i byly zdánlivě nepatrné, buďte ihned spraveny.

U větších rybníků budiž osobě k jich udržování zavázané uloženo, aby zřídila rybníčné hlídače (baštýře), kteří by dávali zvláštní pozor na výpustné splavy a častými pokusy se přesvědčovali, že spouštěcí přístroje správně účinkují a že lávky k stavidlům vedoucí poskytují potřebné bezpečnosti.

Občasné čištění rybníků i jejich přítoků a odtoků budiž výslovně nařízeno osobám k udržování zavázaným.

§ 17.

Když povolují se nové rybníky, buďte také vydána přiměřená ustanovení, aby uzavřením přítoků vody nebo vypuštěním vody z rybníka, buď při správce, čištění, lovení nebo z jiné příčiny nežádným způsobem škodu neutrpěly rybníku na blízku jsoucí stavby, budovy, pozemky a vodní práva.

Těž buďte při tom výslovně vyhrazeny dodatečné změny těchto ustanovení zkušeností snad vyžadované.

C.

O zrušení dosavadních rybníků.

§ 18.

Zrušení rybníků státi se smí toliko s povolením příslušného správního úřadu po provedeném řízení ve vodních zákonech předepsaném.

Co se týče případného účinku, který by zrušení rybníku mělo na železnice, užito buď obdobně předpisu, obsaženého v druhém a třetím odstavci § 1. tohoto nařízení.

§ 19.

Při komisionálním řízení, které konati jest za příčinou žádosti o zrušení rybníka, budiž nejen zkoumáno, jak zrušení toto působiti bude na bezprostřední okolí rybníka, nýbrž vzat buď zřetel i ke všem poměrům vodního odtoku, na které zrušení rybníka i v další vzdálenosti může působiti.

Též přihlédáno buď k účinku na hnací stroje, zdýmací stavby po právu tu jsoucí a na jinaké stavby a práva k odběru vody s rybníkem, o jehož zrušení jde, ve spojení jsoucí.

§ 20.

V rozhodnutí o žádosti za zrušení rybníka budiž vysloveno, zdali a pod kterými podmínkami dosavadní tok vody dále zachován býti má v zájmu veřejném nebo k zachování platných práv osob třetích (§ 19.) nebo zda a která opatření zavázán jest učiniti držitel rybníka, aby opět zřízen byl tok vody před založením rybníka bývalý, neb aby změny dřívějšího stavu, založením rybníka způsobené, neškodnými byly učiněny pro sousedy a pro jiné vodní oprávněnce, po případě v zájmu veřejném.

Při tom buď k tomu přihlédáno, aby stavby tam, kde jejich další trvání není nutné a jich udržování v dobrém stavu není zabezpečeno, držitelem zrušeného rybníka byly odstraněny, pokud by jejich další trvání bez řádného udržování mohlo býti na újmu cizím právům nebo veřejnému zájmu.

D.

O úředním dohledu k rybníkům.

§ 21.

Politické úřady mají nad tím bdíti, aby užívání a udržování rybníků vždy srovnávalo se s předpisy úředního povolení.

Zpozoruje-li politický úřad, že ze stavu nebo z využitkování rybníků, které z dřívější doby, bez prokazatelné koncesse, avšak přece po právu jsou zřízené, vznikají újmy cizím právům nebo zájmu veřejnému, má dle vodních zákonů opatřiti, čeho třeba jest k odstranění těchto vad.

§ 22.

Když některá železničná správa některý jiný interessent s udáním důvodů žádá za úřední ohledání stavu některého rybníka, zejména takového, který po delším čase opět má býti napuštěn, politický úřad okresní má ihned naříditi vyšetření technickým znalcem, k němuž předvolán buď žadatel a držitel rybníka nebo jejich plnomocníci.

Podle toho, co při tomto ohledání bylo shledáno, politický úřad má postupovati ve smyslu § 21.

O povinnosti, zaplatiti příslušné náklady komisionelní, rozhodne politický úřad podle ustanovení vodních zákonů.

Vyvlastňování.

Zákon, daný dne 18. února 1878, čís. 30. ř. z.,
jenž se týče vyvlastňování k účelu stavění železnic a provozování
jízdy po nich.

§ 1.

Každé podnikatelstvo železnic může užívati práva vyvlastňovacího v plné míře paragrafem 365. obecného zákona občanského povolené dotud, pokud státní úřad správní k tomu ustanovený obecnou užitečností toho podniknutí uzná.

I. K čemu se vyvlastňování vztahuje a v které
míře se ho může užiti.

§ 2.

Práva vyvlastňovacího lze za příčinou trvalého neb pomíjejícího vyvlastnění užiti jen dotud, pokud ho potřebí, aby se železnice mohla vystavěti a po ní jezdit.

Právo vyvlastňovací obsahuje v sobě právo žádati:

1. Aby se postoupil nějaký pozemek;
2. aby se postoupily prameny a jiné vody soukromé;
3. aby se propůjčila nějaká služebnost a nějaké jiné věcné právo na věcech nemovitých, též aby se postoupila, obmezila nebo zdvihla práva toho způsobu a taková práva, jichž lze jen na určitém místě užiti;

4. aby se snášela opatření, jimiž se obmezuje užívání práva vlastnického nebo některého jiného práva na nějakém pozemku anebo díle horním.

Práva vyvlastňovacího může se také užití v příčině příslušenství nějaké věci, která se má vyvlastniti.

§ 3.

Když je tu to, čeho se v § 2. napřed vyhledává, může se za trvalé nebo pomíjející postoupení pozemku nějakého žádati dotud, pokud toho jest potřebí k vystavění železnice, ke zřízení nádraží, k vystavění domů nějakých při železnici nebo na nádražích za příčinou provozování jízdy, nebo pokud toho potřebí k jiným dílům, jež provésti povinně jest podnikatelstvo železnice, též k uložení země a rumu, který se při stavbě musí odstraniti, konečně k nabytí potřebného materiálu k nasytování syrového kamení a šutru.

Právo žádati, aby někdo postoupil pozemku svého k pomíjejícímu užívání, nevztahuje se ke stavením a prostorám obydlným, ani k takovým pozemkům, o nichž jest předvídati, že by se jejich podstata zamýšleným užíváním bytně a trvale změnila.

Vlastník pozemku k pomíjejícímu užívání postoupeného má právo žádati, aby podnikatelstvo železnice pozemek na sebe převedlo, když by užívání trvalo déle než šest měsíců od početí jízdy, aneb byl-li pozemek postoupen, když jízda již se počala, déle než dvě léta.

II. Co se má nahraditi a v které míře.

§ 4.

Podnikatelstvo železnice jest povinně nahraditi vyvlastněnci škodu všelikou na jmění vyvlastněním jemu způsobenou, aby došel nápravy v § 365. obecného zákoníka občanského se srovnávající.

Za vyvlastněnce pokládá se ten, či jest věc vyvlastněná, nebo jemuž na věci vyvlastněné přísluší právo věčné s vlastnictvím některé jiné věci spojené.

§ 5.

Při vyhledávání náhrady má se zřetel míti také ke škodě, kterou vyvlastněním vezmou ti, kteří mají právo věci užívati nebo potřebovati, též nájemníci a pachtěři, a kterou nahraditi povinen jest vyvlastněnec, pokud to, co se má za věc vyvlastněnou za náhradu dáti, není ustanoveno na zapravení náhrady, které mají jiní na vyvlastnění pohledávati.

§ 6.

Vyvlastní-li se jenom část pozemku, má se při vyhledávání náhrady zřetel míti netoliko na cenu pozemku, který se má postoupiti, ale také na to, oč se cena pozůstalé části pozemku zmenší.

§ 7.

Při vyhledávání náhrady nemá se zřetel míti k poměrům, v příčině kterýchž jest zjevno, že byly teprv připraveny v tom úmyslu, aby se jich užilo za základ, by se mohlo žádati větší náhrady.

K ceně zvláštního zalíbení, ani k vyšší ceně, kteréž věc, o jejíž vyvlastnění jde, vystavením železnice nabude, při vy počítávání náhrady se nehledí.

§ 8.

Náhrada dána buď v hotových penězích. Jest-li vyvlastnění trvalé, zaplatí se kapitál, jest-li však pomíjející, platí se důchod.

Pakli by se za příčinou pomíjejícího vyvlastnění cena pozemku zmenšila, a nebylo-li by se při ustanovování důchodu na to hledělo, budiž za to zmenšení, když pomíjející vyvlastnění přestane, dána náhrada zaplacením kapitálu.

§ 9.

Nemůže-li se kapitál, který se má dáti, dokonale vyhledati, poněvadž nelze škody, ježto se má vyceniti, napřed ustanoviti, tedy má každá strana právo, žádati v přiměřených dobách alespoň jednoho roku, aby za škodu, kterouž mezi tím časem bylo lze poznati, ustanovila se náležitá náhrada.

Když projdou tři léta, kteráž se počítají od té chvíle, kdy se trvale vyvlastnění vykonalo, potažité když přestane vyvlastnění pomíjející, může se žádati, aby se s konečnou platností ustanovil kapitál, který se má nahraditi.

§ 10.

Podnikatelstvo železnice jest povinně, dáti jistotu za každou škodu, kterou má po vykonaném vyvlastnění nahraditi (§§ 8., 9.), když za to požádá ten, kdo má právo žádati náhrady.

Na eráru nemůže se žádati, aby dal jistotu.

Na požádání té neb oné strany ustanoví soud, jemuž přísluší náhradu vyhledati, vyslyšev obě strany, jaká a jak

velká náhrada se má dáti. Než soud rozhodne, může slyšeti znalce.

Zdali jistota stačí, uváží soud dle svého zdání.

III. O řízení vyvlastňovacím.

A. Jak se ustanovuje věc, která se má vyvlastniti a mnoho-li se má vyvlastniti.

§ 11.

Věc, která se má vyvlastniti a mnoho-li se má vyvlastniti, ustanoví se dle skutečných poměrů, které v té příčině rozhodují, a hledíc k tomu, jak vypadlo vyhledávání komisionální, ježto se za příčinou zkoušení projektu podrobného základ železnice vyobrazujícího předsevzalo (politický obchod).

§ 12.

Podnikatelstvo železnice má předložiti ministeriu obchodu kromě projektů podrobných plány odkoupení pozemků jedné každé obce katastrální o sobě a seznámenání pozemků i práv, za jichž vyvlastnění se žádá. V těchto seznámenáních mají se pojmenovati soudové okresní, v jichž obvodu obce leží, všechna čísla katastrální a plošné míry parcel, v příčině kterýchž se má státi vyvlastnění, jakož i plochy, jichž podnikatelstvo žádá.

Ministerium obchodu dá tento projekt napřed zkoušeti a nařídí, když shledá, že jest příhodný k provedení, aby se předsevzal politický obchod železnice.

§ 13.

Komise, která má politický obchod vykonati, skládá se ze zástupce politického řízení zemského jakožto ředitele komise, ze zástupce generální inspekce státních železnic a ze zástupce politického okresního úřadu. Výbor zemský budež vyzván, aby se v komisi svým vyslaným zúčastnil.

Těž zůstává se ministerium obchodu, aby komisi příhodně rozmnožilo, zřetel majíc k veřejným účelům, jež uvážití třeba.

K této komisi obesláni buďte podnikatelstvo železnice a představení obcí, jichž se železnice dotýká.

§ 14.

Než se obchod politický rozepíše, má podati podnikatelstvo železnice politickému řízení zemskému pro každou obec

katastrální seznam jmen a bydlení těch, jichž pozemky se mají vyvlastniti (§ 4.), potažitě jejich zástupců. Jsou-li pozemky, které se mají vyvlastniti, vloženy do knih pozemkových, uvedeny buďte v seznamu také vkladby knih pozemkových.

Tento seznam, též plány odkoupení pozemků a seznamy, ježto se mají dle § 12. podati, buďtež nejméně 14 dní dříve, než komise obchozí dojde, v každé obci místní k obecnému nahlédnutí vyloženy.

Zároveň budiž návěstím, které se má v každé obci přibíti a způsobem v místě obyčejným vyhlásiti, oznámeno, v kterém místě a od kterého dne počínajíc může každý v seznam nahlédnouti a v které lhůtě může každý, jehož se věc týče, u politického okresního úřadu proti žádanému vyvlastnění ústně nebo písemně námitky činiti.

Lhůty v těchto návěstích uvedené buďtež ediktem v známost uvedeny a zároveň obce katastrální, jichž se zamýšlená železnice má dotýkati, pojmenovány, edikt pak buď vložen jednou do novin zemských k vyhlásování úřednímu ustanovených.

§ 15.

Kterého dne se vyhledávání v některé obci, jakož předvídati počne, ustanoví ředitel komise a oznámí to v obci způsobem v ní obyčejným. Mezi tímto oznámením a počtím vyhledávání má minouti nejméně osm dní.

Ti, již u politického okresního úřadu včas učinili námitky, buďtež zvláště ku komisi obesláni.

Každý, jehož se věc týče, má toho vůli, přijíti k vyhledávání a činiti námitky proti žádanému vyvlastnění.

K námitkám, které by se učinily teprv, když vyhledávání v obci jest ukončeno, nemá se zřetele.

§ 16.

Ředitel komise má se dle možnosti o to přičiniti, aby se strany shodly.

Vezme-li se žádost za vyvlastnění nazpět nebo prohlásí-li se ten, jehož pozemek se má vyvlastniti, že jest ochoten žádanému vyvlastnění povolit, budiž to v protokole o jednání vedeném zaznamenáno.

V každém případě buďtež poměry, které budou při vyvlastňování, za něž se žádá, rozhodovati, vyhledány, a co se vyhledá, budiž protokolem zapsáno, uvedouc základy, jichž bylo užito.

Při tomto vyhledávání nemá se v úvahu bráti náhrada, která se má z příčiny vyvlastnění dáti.

Vztahuje-li se vyhledávání k několika obcím katastrálním, budiž v příčině každé obce zvlášť uzavřeno a politickému řízení zemskému předloženo.

§ 17.

Politické řízení zemské, zkouševši spisy jemu předložené, má vynést jeden nebo několik nálezů vyvlastňovacích a ustanoviti jimi, které věci se mají vyvlastniti a v jaké míře.

Závisí-li rozhodnutí na vyřízení otázky nějaké, příslušející ministeriu obchodu, odloženo buď, až toto ministerium konečně platné vyřízení návrhu oznámí.

§ 18.

Nálezy vyvlastňovací dodány buďte podnikatelstvu železnice a těm, jichž pozemky neb práva se mají vyvlastniti, potažitě těm, o nichž úřad ví, že na ně přešlo právo, které se má vyvlastniti.

Nálezu vyvlastňovacímu mohou způsobem rekursu odporovati jenom ti, kteří učinili včas námitky proti vyvlastnění, anebo jejich právní nástupcové (§§ 14., 15.) a podnikatelstvo železnic dotud, pokud nálezem není dáno místa žádosti toho, kdo vzal rekurs.

Rekurs má se podati politickému řízení zemskému a má odkládací účinek. Lhůta k rekursu jest osm dní.

O rekursu přísluší rozhodovati ministeriu záležitostí vnitřních po umluvení s ministeriem obchodu a s jinými ministerii správními, jichž působnosti se dotýkají otázky, které se mají rozhodnouti.

V příčině toho, které věci se mají vyvlastniti a v jaké míře, není dovoleno nastupovati na právní cestu.

§ 19.

Když nález vyvlastňovací nabude moci práva, jsou ti, proti nimž má vyvlastnění účinek, povinni, zdržeti se každé změny na věci vyvlastněné, kromě té, kterou sebou přináší další řádné provozování hospodářství, ač nestala-li se nějaká jiná úmluva, anebo není-li činiti o nějaké neodkladné opatření, jehož pro zachování věci vyvlastněné potřebí.

§ 20.

Jest-li pozemek vyvlastněný vložen do knih pozemkových, tedy má politické řízení zemské k rozhodování v první in-

stañci ustanovené, když nález vyvlastňovací nabude právní moci, žádati, aby soud knih pozemkových vyvlastnění v knihách poznamenal, za kterouž příčinou mu má poslati pomůcky, jichž k identifikaci pozemku potřebí a jichž má, bylo-li toho třeba, na podnikatelstvu železnice požádati.

Soud knih pozemkových má poznamenání v náležité vkladbě knihovní vykonati.

Toto poznamenání má za účinek, že nikdo, kdo nabude zápisu nějakého za tímto poznamenáním jdoucího, nemůže se omlouvati, že o vyvlastnění nevěděl.

§ 21.

Bylo-li kromě případu politického obchozu potřebí zvláštního neb potomního jednání, aby se na jisto postavilo, která věc se má na čas nebo trvale vyvlastniti, má podnikatelstvo železnice, pojmenujíc věc i vlastníka jejího a předloživ doklady, jichž k identifikaci věci potřebí, též rozeberouc důvody potřeby toho, žádost podati k politickému úřadu okresnímu, v jehož obvodu leží věc, v příčině kteréž se má vyvlastnění provésti.

Politický úřad první instance, přivzav k tomu obě strany, má o tom zavésti jednání.

Co se týče dalšího řízení, má platnost to, co ustanoveno v §§ 16. až do 20.

B. Jak se vyhledává náhrada.

§ 22.

Náhradu, která se má z příčiny vyvlastnění dáti, vyměří soud, ač neustanoví-li se to úmluvou dovolenou podnikatelstvem železnice a vyvlastněncem. Za dovolenou pokládá se taková úmluva jen tehdy, když tu není nikoho jiného, kdo by měl práva žádati za spokojení z náhrady z příčiny věcného práva, nebo když by tento jiný ve veřejné nebo legalisované listině se pronesl, že k té úmluvě přivoluje.

Takového pronesení, že se k úmluvě přivoluje, není však zapotřebí, když jde o částečné postoupení nějakého tělesa do knih pozemkových vloženého, a když hypotéka, třebaže se takové postoupení stalo, zachová zákonní jistotu, paragrafu 1374 obecného zákoníka občanského dosti činící, co se však týče jiných práv věcných, když nemůže jejich jistota patrně újmy utrpěti.

Soud knih pozemkových má k žádosti některé strany dle přesvědčení předsevzatým vyšetřením nabytého vydati potvrzení, že náležitá jistota posud jest zachována.

§ 23.

Náhradu ustanoví soud na požádání podnikatelstva železnice; ale i vyvlastněnec má právo za to požádati, když by podnikatelstvo železnice do roka od toho dne, kdy nález vyvlastňovací nabyl moci práva, za to nežádalo.

Ustanovovati náhradu přísluší soudu okresnímu, v jehož obvodu se má vyvlastnění vykonati.

K žádosti za toto ustanovení přiložen buď nález vyvlastňovací krom pomůcek, kterých k identifikaci věci vyvlastněné jest potřebí.

Za ustanovení náhrady za všechny věci vyvlastněné, které leží v okršlku jedné obce katastrální, může se žádati jediným spisem.

§ 24.

Soud má všeliké poměry, které při ustanovování náhrady rozhodují, přivzav tři znalce, podle pravidel řízení u věcech mimosporných na místě samém vyhledati.

Znalce má soud vybrati ze seznamu znalců v případech vyvlastňování povolávaných, jež vrchní soud zemský po umluvení s politickým řízením zemským každý rok sestaví a vyhlásí, a má pak z nich jednoho jmenovati vrchním znalcem.

Strany mohou proti způsobilosti znalců až do početí vyhledávání činiti námitky, ku kterýmžto námitkám, vidí-li se soudu býti věrohodnými, má se z povinnosti úřadu zření míti.

§ 25.

Soudce má znalce vybídnouti, aby, ohledavše věc vyvlastněnou podali zdání své, jaká náhrada se má za ni dáti.

Každý znalec jest povinen udati zásady, na nichž své dobré zdání založil a na čem jiném zakládá své vypočtení ceny.

Zvláště mají znalci, když se vyvlastní jen část pozemku, o sobě vypočísti a udati sumu, která se má dáti za náhradu za zmenšení ceny pozůstalé části pozemku.

Vztahuje-li se náhrada, která se má dáti vyvlastněncům, také k nahrazení takových škod, které berou jiné osoby, jichž pohledávání nemá se spokojiti z náhrady, dané za pozemek vyvlastněný (§ 5.), budiž suma na náhradu těchto škod vycházející zvláště o sobě udána.

Vzejde-li spor o zásady a požádá-li za to některá strana, budiž podle každé zásady sporné podáno zvláštní dobré zdání, jaká náhrada se má dáti.

§ 26.

Na požádání obojí strany může se ustanoviti náhrada také za takové věci, k nimž se nález vyvlastňovací nevztahuje, když obě strany se v tom snášejí, aby se tyto věci vyvlastnily.

§ 27.

Má-li podnikatelstvo železnice za to, že by se provedením toho neb onoho díla, kteréhož vyvésti není povinno, právo náhrady žádati značně zmenšilo, ty si může podnikatelstvo vyhraditi, že si mezi několika způsoby provedení toho díla vyvolí, a může žádati, aby se ustanovila náhrada, zřetel majíc ke každému způsobu provedení, jež bylo udalo.

§ 28.

Ředitel vyhledávání má, kdykoli učiní vyvlastněnec nějaké požádání anebo podnikatelstvo železnice nějaké nabídnutí, protokolem to zapsati, a taktéž má protokolem zapsati dobré zdání znalcův, zásady a jiné základy, na nichž dobré zdání záleží, jakož i připomenutí a námitky stran, byly-li jaké učiněny.

§ 29.

Shodnou-li se podnikatelstvo železnice a vyvlastněnec o náhradu, která se má dáti, budiž toto shodnutí, může-li se dle § 22. pokládati za úmluvu dovolenou, zapsáno protokolem.

Nemůže-li se shodnutí dle § 22. za takovou úmluvu pokládati, tedy se může protokolem zapsati jen tehda, když suma umluvená není menší, nežli ta, kterou ustanovili znalci, anebo která, byla-li by dobrá zdání od sebe rozdílná, jest průměrem sum vyměřených.

Úmluva protokolem zapsaná, při které se šetří ustanovení výše položených, má účinek soudního narovnání.

§ 30.

Nestane-li se narovnání, má soud, nejsa vázán pravidly průvodními, o náhradě, která se má dáti, rozhodnouti, a jest-li tu to, co se v § 25., v postavce 4. připomíná, ustanoviti zvláště sumu na náhradu škod jiných osob vycházející.

Proti tomuto rozhodnutí může se odpor činiti jedině rekurssem.

Lhůta k rekursu činí čtrnáct dní.

Rekurs podán buď v dvojnásobném sepsání. Jedno sepsání dodá se protivníkovi stížnost vedoucího, jemuž se do-

pouští, aby ve čtrnácti dnech podal své vyjádření. Když toto vyjádření dojde, potažitě když čtrnáctidenní lhůta k němu vyměřená nadarmo pomine, budtež spisy z povinnosti úřadu vrchnímu soudu zemskému předloženy.

Ustanovení výše uvedená mají také platnost v příčině odporu proti rozhodnutí vrchního soudu zemského.

Nastupovati na řádnou právní cestu k tomu konci, aby se zjedнала platnost pohledávání nějakému, o kterémž bylo rozhodnuto v řízení za příčinou ustanovení náhrady vedeném, tímto zákonem upraveném, nedopouští se.

§ 31.

Má-li některá strana za to, že nebyly skutečné poměry, dle nichž se má náhrada ustanoviti, při vyhledávání dle § 24. vykonaném, úplně nebo správně vylíčeny, tedy může, než projde lhůta k rekursu proti soudnímu rozhodnutí o náhradě vyměřené, žádati u soudu, který toto vyhledávání nařídil, aby se předsevzalo ohledání.

Jsou-li v žádosti zevrubně uvedeny věci skutečně zběhlé, ježto se na jisto postaviti mají, neb způsob, v kterém se věci nacházejí, má se jí místo dáti.

Co toho se týče, jak se má naříditi a konati ohledání, spravovati se jest tím, co nařízeno o vedení důkazu pro věcnou paměť.

Podá-li se žádost dříve, než mine osm dní od dodání rozhodnutí, jímž ustanovena jest náhrada, tedy může soud na požádání příkázati držiteli věci, která se má ohledati, aby, pokud ohledání se neskončí, zdržel se všeliké změny u věci, kterou by se ohledání stížilo.

Rekurs, který by se podal proti nařízení, že se má konati ohledání nebo proti příkazu výše dotčenému, nemá odkládacího účinku.

§ 32.

Užije-li podnikatelstvo železnic práva v § 27. jemu vyhrazeného, žádati, aby se dílo nějaké provedlo rozličným způsobem, má soud, hledě ke každému z navržených způsobů provedení, o náhradě rozhodnouti, a podnikatelstvu železnic zůstaviti, aby si z nich vybralo. Pak-li by podnikatelstvo železnic ve třech měsících od dodání toho rozhodnutí u soudu se neprohlásilo, který způsob provedení si zvolilo, tedy může vyvlastněnec žádati, aby naproti podnikatelstvu železnic mělo se za to, že si zvolilo onen způsob provedení, v příčině kteréhož byla vyhledána největší náhrada.

Soud má k požádání některé strany výměrem vyřknouti, který způsob provedení byl zvolen, a uvésti zároveň, jaká náhrada se má dáti.

§ 33.

Náhrada soudem ustanovená, má-li se za ni dáti kapitál, dána buď před vyvlastněním, ač nemá-li se dle toho, co ustanoveno v § 9., potomně něco nahraditi.

Zaplatí-li podnikatelstvo železnice kapitál, který se má za náhradu dáti, později nežli ve čtrnácti dnech od učiněného narovnání, potažitě od dodání soudního rozhodnutí, jímž byla náhrada ustanovena, jest povinno zapraviti úroky z prodlení zákonem vyměřené ode dne narovnání, potažitě od dodání soudního rozhodnutí. Užilo-li však podnikatelstvo železnice práva v § 27. jemu vyhrazeného, jest v každém případě povinno nahraditi úroky z prodlení od toho dne, kdy mu bylo dodáno rozhodnutí, jímž byla ustanovena náhrada s výhradou, že si může podnikatelstvo způsob provedení zvoliti.

§ 34.

Náhrada dá se také kromě případů v § 1425. obecného občanského zákoníka jmenovaných tím, že se složí u soudu, když a pokud jest ustanovena k zapravení toho, čeho mají jiné osoby dle jejich práv věcných pohledávati. Prokáže-li se však způsobem dle § 22. příhodným, že jistota práv věcných těmto jiným osobám příslušejících, třebaže se stalo vyvlastnění, neutrpí újmy, tedy není potřebí náhradu u soudu skládati.

Pohledávání těchto jiných osob spokojí se dle toho, co nařízeno o rozdělení ceny tržové, které se nabude při donucené licitaci. Jest-li činiti o nějakou věc do veřejných knih vloženou, budiž z povinnosti úřadu v knihách poznamenáno, že náhrada jest složena.

Toto poznamenání má tytéž účinky jako poznamenání vykonané donucené licitace.

IV. Jak se vykonává vyvlastnění.
Jaká práva a jaké povinnosti mají podnikatelstvo železnice a vyvlastněnci.

§ 35.

Vykonávati způsobem donucovacím vyvlastnění, ustanovené rozhodnutím dle práva platným nebo úmluvou dle § 26.

učiněnou, přísluší politickému úřadu okresnímu. Toto vykonání povoleno buď k žádosti podnikatelstva železnice, když podnikatelstvo prokáže, že učinilo dosti závazkům, které na ně v příčině zaplacení nebo zjištění náhrady náleží a mají se před vyvlastněním vyplniti.

Tomu, aby se vyvlastnění vykonalo, není na překážku, že ten, proti němuž bylo zavedeno, věc na někoho jiného převedl aneb že se v příčině této věci staly jiné právní poměry.

Donucené vykonání nemůže se také zastaviti tím, že se rekuresem učinil odpor proti rozhodnutí, jímž byla náhrada vyměřena, nebo ustanoveno, jaká se má dáti jistota.

§ 36.

Jestliže by podnikatelstvo železnice náhrady narovnáním nebo soudním rozhodnutím vyměřené aneb jistoty soudem ustanovené ve čtrnácti dnech od učiněného narovnání, potažité od toho dne, kdy rozhodnutí soudní dojde moci práva, nedalo, tedy může vyvlastněnec podnikatelstvo železnic způsobem exekuce dle toho, co předepsáno o řízení u věcech sporných, přidržeti, aby zaplatilo náhradu a úroky z prodlení, potažité aby dalo jistotu.

§ 37.

Pokud vyvlastnění není vykonáno nebo náhrada narovná-
ním aneb soudním rozhodnutím ustanovena, má podnikatel-
stvo železnice do roka od toho dne, kdy nález vyvlastňovací
nabude moci práva, vyvlastněnec pak od projití této lhůty
právo, žádati u politického řízení zemského, které nález vy-
vlastňovací vyneslo, aby jej zrušilo.

Strana však, která již žádala za soudní ustanovení této
náhrady, nemůže toho práva užiti.

Když tu jsou výminky v postávkách výše položených
ustanovené, může se žádosti za zrušení nálezu vyvlastňovacího
místo dáti.

Proti nálezu politického řízení zemského mohou obě stra-
ny způsobem rekursu odpor činiti. Co ustanoveno v § 18.,
postávce 3. a 4., má také o tomto rekursu platnost. Jakmile
tento nález nabude moci práva, má dáti politické řízení zem-
ské knihovní poznamenání nálezu vyvlastňovacího dle § 20.
učiněné soudem knih pozemkových vymazati.

§ 38.

Podnikatelstvo železnice povinno jest nahraditi škodu,
vzešlou tím, že nedalo vyvlastnění vykonati.

Náhrady této škody může vyvlastněnec na podnikatel-
stvu dobývati řádným pořadem práva.

V. Jaké řízení má místo v případě přerušeni jízdy.

§ 39.

Mají-li se při některé železnici, po které se jezdí, aby se
odvarovalo aneb předešlo přerušeni jízdy, učiniti pilná opa-
tření, pro kteráž jest potřebí užiti práva vyvlastňovacího, může
místo míti zkrácené řízení, kteréž však nemá býti na újmu
rozhodnutí, jež učiní ministerium obchodu v příčině opatření
definitivních; s strany toho mají míti platnost nížepoložená
ustanovení.

Zato, aby se zavedlo jednání za příčinou ustanovení věci,
která se má vyvlastniti a míry vyvlastnění, žádati se má
u politického řízení zemského, šetříc toho, co ustanoveno
v § 21.

Řízení zemské pojmenuje ředitele jednání, k němuž se
mají strany přivzítí, a tento ředitel vyneser hned po skončeném
jednání nález vyvlastňovací.

Rekurs, který by se proti tomuto nálezu vzal, nemá od-
kládacího účinku.

§ 41.

Podnikatelstvo železnice, prokážíc, že zavedeno jest jed-
nání v § 40. připomenuté, může u příslušného okresního
úřadu žádati za ustanovení náhrady.

Vyhledávání, které se má dle § 24. konati, zavedeno
buď tak, aby se mohlo, pokud možná, předsevzítí v týž den,
který jest ustanoven k jednání o věci, ježto se má vyvlast-
niti, a o míře vyvlastnění, a aby se mohl hned potom vy-
nésti nález vyvlastňovací.

Soud, zřizuje znalce, není vázán seznamem v § 24. uve-
deným.

VI. O pracech přípravných.

§ 42.

Povolení, konati práce přípravné ku zřízení železnice,
propůjčuje práva, jíti na cizí pozemky a konati na nich práce
technické, jichž ku připravení projektu stavebního potřebí.

Když chtějí ti, již mají tyto práce vykonati, vejíti v stavení nebo v ohražené prostory, nebo odstraniti překážky, které jsou dělníkům na závalu, a když některý účastník činí proti tomu námitky, rozhodne politický okresní úřad, zdali toho jest zapotřebí a zdali se to povoluje.

K požádání některého účastníka ustanoví politický okresní úřad jistotu, kterou má podnikatelstvo železnice dáti za škodu přípravnými pracemi způsobenou.

Jak velká náhrada se má dáti, ustanoví k žádosti té neb oné strany politický okresní úřad s výhradou rozhodnutí řádným pořadem práva.

VII. Ustanovení závěrečná.

§ 43.

Nálezy v řízení vyvlastňovacím vynešené (§§ 18. a 37.) dodávají se dle toho, co nařízeno v příčině soudního dodávání k vlastním rukoum.

Nastala-li by v řízení před úřady správními potřeba, aby některá strana byla zastoupena kurátorem, má jej příslušný soud k požádání některého účastníka nebo úřadu správního zřídit.

§ 44.

Náklady řízení vyvlastňovacího a soudního ustanovení náhrady má zapraviti podnikatelstvo železnice, pokud nevěšly nějakým nepodstatným požádáním některé strany.

§ 45.

Vydávání peněz z příčiny nařízení tohoto zákona u soudu složených zproštěno jest depositného.

§ 46.

Tímto zákonem odjímá se moc všem nařízením, která se věcí tohoto zákona dotýkají a jsou jím upravena.

K jednáním již počatým vztahuje se tento zákon jen dotud, pokud není činiti o provedení toho, co bylo před počtím platnosti tohoto zákona nařízeno, aby se řízení zavedlo.

§ 47.

Povolí-li se dle § 1. tohoto zákona podnikatelstvu tramváje, aby užilo práva vyvlastňovacího, nebudiž dráha tímto podnikatelstvem zřízená pokládána za dráhu takovou, která

by se měla dle § 1. zákona, daného dne 19. května 1874 (č. 70 zák. říšsk.), zapsati do knih železničných.

K železnicím, v příčině jichž stavení a provozování jízdy po nich užiti jest práva vyvlastňovacího dle obecného zákona horního, tento zákon se nevztahuje.

§ 48.

Ministrům obchodu, záležitostí vnitřních, orby, práv a financí uloženo jest, aby tento zákon ve skutek uvedli.

Daň z vodní síly.

Zákon ze dne 12. srpna 1921, č. 338 sb. z. a n.,
o dani z vodní síly.

I. Všeobecná ustanovení.

§ 1.

Z vodní síly, použité k pohonu a měřené na hřídeli poháněcího zařízení dle § 2, platí se základní daň 4 h a přírážka 4 h za jednu koňskou sílu (ks. eff.) a hodinu.

Vláda se zmocňuje, by tuto přírážku snížila v tom směru, v jakém bude snižována dávka uhelná.

§ 2.

Daň se vyměřuje podle ustanovení prováděcího nařízení, při čemž jako pomůcka slouží některý z těchto způsobů:

a) podle nejvyšší možné výkonnosti používaného poháněcího zařízení (kola, turbíny a pod.) v koňských silách efektivních, daných na hřídeli poháněcího zařízení, a jeho využití;

b) podle koňských sil efektivních (odst. a), potřebných k dosažení plné výkonnosti poháněcího zařízení, a jeho využití, pokud na to stačí výkonnost zavedeného zařízení s přepočtením sazby na místo, kde má býti zdanitelný výkon měřen;

c) při převedení vodní síly na elektrickou energii podle kilowatových hodin, měřených na rozváděcí desce, při čemž se 1 KW hodina počítá za 1,5 ks eff. a hodinu;

d) podle nejvyššího možného výkonu vodní síly, zjištěného po případě jiným vhodným způsobem.

Způsob, jak se zjišťuje výkonnost a doba, rozhodná pro vyměření daně při užití pravidla dle odst. a) neb b), stanoví se dle § 8.

§ 3.

Vyměrování daně děje se zásadně podle výkonnosti poháněcího zařízení (§ 2 a), pokud platně nastoupí vyměrování dle § 2 b), 2 c), nebo 2 d).

Vyměruje-li se daň podle výkonnosti poháněcího zařízení (§ 2 a), může podnikatel, nelze-li následkem měnivého stavu vody docílití stálé vodní síly, žádati za podmínek, stanovených prováděcím nařízením, by se počítala vodní síla na základě celoročního průměrného výkonu, při kratším provozu na základě průměru, připadajícího na dotyčné období výrobní.

§ 4.

Podnikatel jest oprávněn žádati, by daň vyměrována byla dle § 2 b), prokáže-li, kolik koňských sil je zapotřebí k dosažení plné výkonnosti poháněcího zařízení, a je-li poháněné zařízení tak upraveno, že může býti dána pod úřední závěru ona část zařízení, z které nemá býti daň vyměrována. Ukáže-li se úředním šetřením, že podnikatel udal výkonnost menší, je též povinen hraditi náklad provedeného šetření, bez ohledu na případné trestní následky.

Z úřední moci se vyměruje daň podle výkonnosti poháněcího zařízení (§ 2 b), nelze-li daň jiným způsobem vhodně zjistiti.

§ 5.

Dle kilowatových hodin (§ 2 c) vyměruje se daň k žádosti podnikatelově nebo z příkazu úředního tenkrát, když se vodní síla převádí na elektrickou energii. Kw hodiny zjišťují se na úředně cejchovaném a zabezpečeném počítadle, které je povinen podnikatel na vlastní náklad dodati a udržovati.

Převádí-li se vodní síla jen částečně na elektrickou energii, částečně ale užívá se přímo k pohonu strojů, lze použití ustanovení o vyměrování daně dle údajů počítadla jen tenkrát, když druhou část energie lze zjistiti dle § 2 b).

§ 6.

Při smíšeném poháněcím zařízení jest podnikatel povinen učiniti takové opatření, aby výkonnost poháněcího zařízení mohla býti zjišťována samostatně, nebo přistoupiti na roz-

hodnutí finančního úřadu vydaného na základě dobrozdání znalce nebo na základě vzájemné dohody.

Slouží-li smíšené poháněcí zařízení k výrobě elektrické energie, jest podnikatel povinen učiniti takové opatření, by elektrická energie, vyrobená pomocí vodního poháněcího zařízení, mohla býti zjišťována samostatně na zvláštním počítadle, nebo ujednati dohodu s finančním úřadem; nestane-li se tak, vezmou se za základ pro vyměření daně údaje počítadla bez ohledu na to, že část elektrické energie nebyla vyrobena vodní silou.

§ 7.

Ministr financí jest zmocněn povolití za podmínek, stanovených prováděcím nařízením, paušalování daně:

1. podnikům menšího rozsahu a s nepravdělným provozem, a

2. i jiným podnikům, bylo-li by vyměrování daně dle způsobů v § 2. uvedených z důvodů mimořádných poměrů zvláště obtížným.

§ 8.

Doba a rozsah provozu počítá se zpravidla dle ohlášení, podaného podnikatelem písemně příslušnému dozorcímu úřadu dle ustanovení prováděcího nařízení; bylo-li používáno vodní síly i mimo ohlášenou dobu nebo ve větším než ohlášeném rozsahu, může finanční úřad vzíti za základ pro vyměření daně plnou dobu i výkonnost, počítaje od okamžiku, kdy dle posledního ohlášení byl provoz zastaven.

Pro výměru daně běře se za základ nejméně jedna hodina nepřetržitě provozní doby, i když provoz trvá dobu kratší. Při přestávkách kratších jedné hodiny počítá se provozní doba za nepřetržitou. Celková nepřetržitá provozní doba zaokrouhlí se, nečiní-li rovný počet půlhodin, na nejbližší půlhodinu.

Výkonnost poháněcího a poháněného zařízení počítá se dle ohlášení podnikatele, a nebylo-li ohlášení podáno, nebo nebylo-li podané ohlášení uznáno finančním úřadem, dle rozhodnutí finančního úřadu. Podnikatel je oprávněn žádati, by výkonnost byla zjištěna na místě za přítomnosti a vyslechnutí jeho neb jeho zástupců i znalců jím na vlastní útraty dožádaných; finanční úřad je oprávněn přibrati k vyšetřování kdykoli vlastní znalce.

Ohlašování doby a rozsahu provozu koná se zpravidla dodatečně podle ustanovení prováděcího nařízení; nařízení toto stanoví také, jaké zápisy je podnikatel povinen konati

o výkonnosti vodní síly a strojního zařízení a o době a rozsahu provozu.

Pro podnikatele je vlastní ohlášení a jakékoliv udání závazným až do případného nového ohlášení i tenkrát, když skutečnému stavu by odpovídala nižší výměra daně.

Je-li v podniku několik poháněcích zařízení, z nichž každé pohání určité stroje nezávisle na ostatních, může finanční úřad naříditi, že každé z těchto poháněcích zařízení sluší považovati za samostatný podnik ve smyslu tohoto zákona.

§ 9.

Osvobozena od daně je za podmínek, stanovených prováděcím nařízením:

1. vodní síla, jejíž efektivní výkon je menší než 2 ks eff. Vodní síla od 2 ks eff do 5 ks eff osvobozena jest od placení přírážky v § 1 uvedené;

2. vodní síla, odvozená z vodní síly již zdaněné nebo z jiné energie, vyrobené pohonem, vyžadujícím spotřebu uhlí, minerálních olejů neb jiných surovin, podléhajících státní dani spotřební;

3. vodní síla, které používají obce přímo z vodního díla k čerpání vody pro obyvatelstvo neb družstva pro účely meliorační s vyloučením výdělečnosti.

Ministr financí se dále zmocňuje, by po dohodě s ministrem veřejných prací a s ministrem zemědělství osvobodil od daně vodní sílu, zužitkovanou během prvních 30 let pomocí vodního díla, jež bylo vystaveno po 1. lednu 1919, a jehož zřizovací náklad nelze bez ohrožení výnosnosti umořiti v době kratší, a to v prvním patnáctiletí úplně, v dalším pětiletí do tří čtvrtin, v následujícím pětiletí do poloviny a v posledním pětiletí do jedné čtvrtiny; totéž ustanovení platí pro úplně znovuzřízení stávajících vodních děl.

Konečně se zmocňuje ministr financí, by po dohodě s ministrem veřejných prací a s ministrem zemědělství stejným způsobem osvobodil od daně vodní díla po 1. lednu 1919 rekonstruovaná, případně doplněná, a to v poměru provedené rekonstrukce neb doplnění nejméně však o počet ks, o které byla výkonnost vodního díla zvýšena.

§ 10.

K zapravení daně jest povinen, kdo vodní síly užívá.

Kdy a jak se daň zapravuje, stanoví prováděcí nařízení.

§ 11.

O vymáhání nezapravených daňových částek, o promlčení daně a o opravných prostředcích platí tatáž ustanovení, jako o daních spotřebních.

Daň z vodní síly používá zákonného zástavního práva na vodním díle s veškerým příslušenstvím.

O úrocích z prodlení platí obdobně zákon ze dne 16. března 1921, č. 116 Sb. z. a n.

II. Důchodkový dozor.

§ 12.

Kdo, vyjma případy spadající pod ustanovení § 9, č. 1., užívá vodní síly k pohonu nebo je držitelem vodního díla, způsobilého k zužitkování vodní síly, je povinen podle ustanovení prováděcího nařízení podnik tento, jakož i každou pozdější změnu podrobně popsati a ohlásiti finančnímu úřadu, jakož i označiti podnik zvenčí.

Finanční úřad je oprávněn žádati zevrubné údaje o vodní síle a poháněcím i poháněném strojním zařízení od vlastníka, podnikatele nebo držitele vodního díla.

Nemůže-li kdo údaje nařízené sám zjistiti neb ohlásiti, může žádati, by šetření bylo provedeno úředně na jeho náklad; do provedení tohoto šetření stanoví finanční úřad způsob a výměru daně prozatímně podle dohody neb volného uvážení. Finanční úřad je povinen dbáti o to, aby náklad na zjišťování toto vynaložený byl co nejmenší.

§ 13.

Veškerá vodní díla, vodní poháněcí zařízení a s těmito místně spojené závody podrobeny jsou důchodkovému dozoru.

Zřízenci tímto dozorem pověřeni jsou oprávněni ve dne kdykoliv a v noci, pokud závody jsou v činnosti, na příslušné území a do závodů vstupovati, výkonnost strojního zařízení vyšetřovati, do zápisů, jež se o vodní síle a jejím užívání konají, a to i když nejsou tímto zákonem předepsány, nahlížeti, výpisy z nich činiti a na stvrzenku je odebrati.

Zřízencům prohlídku konajícím jest šetřiti ustanovení druhé věty § 8. zákona ze dne 9. dubna 1920, č. 293 Sb. z. a n.

Kdo vodní síly užívá, je povinen sám nebo svými zřízenci žádané vysvětlení podati a pomocné práce při vyšetřování vodní síly bezplatně konati.

Vodní dílo a poháněcí zařízení musí býti tak přístupno, by dozorcí orgánové mohli zjišťovati počet koňských sil; finanční úřad je oprávněn, neučiní-li podnikatel sám přiměřeného opatření, učiniti tak na jeho náklad.

Finanční úřad je oprávněn, má-li odůvodněnou domněnku, že předcházející ustanovení k zajištění daně nepostačují, uvážit na jednotlivé podnikatele podle ustanovení prováděcího nařízení ztřešněný důchodkový dozor, záležející v tom, že finanční úřad může podnikatelům uložit povinnost, aby ohlašovali v určité lhůtě předem začátek a konec každodenního provozu a používání vodní síly a konali o těchto ohlášeních, jakož i výrobcích, zevrubné zápisy, dále že je finanční úřad oprávněn dáti pod úřední závěru poháněcí i poháněné zařízení po dobu, za kterou se neplatí daň.

§ 14.

Byl-li ten, kdo je povinen platiti daň z vodní síly, pro zkrácení této daně pokutován, může finanční úřad podle ustanovení prováděcího nařízení zavést na útraty jeho stálý důchodkový dozor.

III. Ustanovení trestní.

§ 15.

Přestupky tohoto zákona se stíhají podle důchodkového trestního práva se změnami, stanovenými v tomto zákoně.

§ 16.

Nezapravení daně včas, pokud by daň nebyla kryta přiměřenou jistotou, stíhá se jako těžký důchodkový přestupek.

Kdo buď vůbec nevyhoví nařízením tohoto zákona o povinných ohlášeních neb opatřeních nebo tato ohlášení a opatření vykoná nesprávně nebo neúplně, trestá se, pokud se tento přestupek nestíhá podle důchodkového trestního práva trestem těžším, pokutou 100 K až 20.000 K.

§ 17.

Nejmenší výměra peněžitých trestů nebo částek, jež nutno složit, aby se podle důchodkového trestního práva upustilo od právního řízení, stanoví se částkou 100 K, a bylo-li pracováno s vodní silou bez ohlášení nebo kromě doby ohlášené, nebo byl-li základ pro výměru daně udán nesprávně a s ohrožením daně, i když zkrácení daně nenastalo, částkou 1000 K.

V případech, ve kterých se podle důchodkového trestního práva uloží vězení jako ztřešení trestu, nelze uložený trest pod zákonem stanovenou nejmenší sazbou zmírniti.

Ustanovení trestního důchodkového práva o nejvyšší výměře peněžitých trestů platí jen tehdy, když místo částky tuto výměru převyšující uloží se trest vězení.

Trestnost důchodkových přestupků promlčuje se ve třech letech.

IV. Ustanovení závěrečná.

§ 18.

Výhody povolené podnikům či jednotlivcům, zužitkujícím vodní sílu, pokud odporují ustanovením tohoto zákona, pozbývají platnosti dnem účinnosti jeho bez jakékoliv náhrady.

§ 19.

Ministru financí se ukládá, by v dohodě s ministrem veřejných prací a s ministrem zemědělství zákon tento provedl a den, kdy nabývá účinnosti, přesně stanovil vyhláškou ve Sbírce zák. a nař.

Nařízení vlády republiky Československé ze dne 12. května 1922, č. 142. sb. z. a n.,

jmž se provádí zákon ze dne 12. srpna 1921, č. 338. sb. z. a n., o dani z vodní síly.

K §§ 2a) a 3 zákona.

§ 1.

Vyměřuje-li se daň ve smyslu § 2a) zákona podle nejvyšší možné výkonnosti poháněcího zařízení a jeho využití, počítá se daň z vodní síly ze součinu využití výkonnosti poháněcího zařízení a doby provozu.

Při stanovení této výkonnosti postupuje se takto:

I. Výkonnost vodního motoru v užitečných koňských silách (75 kgm) za 1 vteřinu vypočte se z následující rovnice výkonnosti:

$$N = \frac{1000}{75} Q \cdot H \cdot \eta,$$

při čemž znamená

N počet užitečných (skutečných) koňských sil, daných na hřídeli motoru,

Q množství vody, proteklé motorem, v kubických metrech za vteřinu,

H užitečný spád v metrech příslušný onomu množství Q, η součinitele užitečné výkonnosti (užitečný efekt) vodního motoru.

II. U podniků s několika vodními motory je výkonnost poháněcího zařízení dána součtem výkonnosti jednotlivých motorů, nacházejících se současně v provozu. Nejvyšší možnou výkonností vodního motoru rozumí se taková výkonnost, při které rovnice výkonnosti dává největší číselný výsledek; nejvyšší možná výkonnost poháněcího zařízení (u podniků s několika vodními motory) je pak ona, při níž součet výkonností všech vodních motorů je největší.

III. Souhlasí-li podnikatel vodního díla, aby daň vyměřena byla podle nejvyšší možné výkonnosti poháněcího zařízení po dobu provozu bez ohledu na rozsah využití, bere se tato výkonnost za podklad výpočtu síly zdanitelné.

IV. Má-li se zdaňovati síla skutečně využitá, je podnikatel vodního díla povinen po ohlášenou dobu pracovní soustavně zjišťovati skutečnosti, jichž je potřeba pro stanovení množství vody proteklé motorem a příslušného užitečného spádu.

Rozsah soustavného zjišťování uvedených skutečností řídí se dle toho, jak se vodní síla v tom kterém podniku mění, po případě jak daleko chce podnikatel uplatňovati klesání stavu vodního a ostatní zjevy, podmiňující skutečné využití vodní síly; v těchto mezích může býti podrobný způsob provedení tohoto zjišťování stanoven podle § 16 nařízení.

Zjišťování jednotlivých součinitelů, potřebných pro výpočet skutečně využitě výkonnosti, provádí se tímto způsobem:

a) množství vody, vodními motory proteklé, stanoví se buď podle tažení stavidel nebo podle otevření rozváděcího kola nebo jiným způsobem podle § 16 nařízení;

b) spád se stanoví čtením výšek hladin na pevných vodočtech, umístěných v horní a spodní vodě motoru, anebo jiným účelným způsobem podle § 16 nařízení; od spádu stanoveného čtením na vodočtech odečítají se ztracené spády mezi oběma vodočty, pokud nejsou zahrnuty v součiniteli užitečného efektu, takže se počítá jen s užitečným spádem;

c) užitečný efekt vodního motoru se zjišťuje podle skutečného stavu motoru s přihlédnutím k příslušným dokladům a plánům; v případě dohody anebo s výhradou konečného zjištění lze počítati s těmito nejmenšími součiniteli užitečného efektu:

u turbíny	0.75.
u kola na svrchní vodu	0.65.
u kola na střední vodu	0.55.
u kola na střední vodu s kulisou	0.65.
u kola na spodní vodu	0.30.

Podnikatel je oprávněn žádati za přiznání menšího součinitele užitečného efektu, prokáže-li způsobem v § 16 nařízení označeným, že skutečná hodnota součinitele je nižší než příslušná hodnota za základ vzatá; stejně je oprávněn finanční úřad I. stolice započítati vyšší hodnotu, prokáže-li ji úředním šetřením.

§ 2.

Počítá-li se vodní síla na základě průměrného výkonu ve smyslu § 3., odst. 2., zákona, provede se potřebný výpočet na podkladě soustavného zjišťování skutečně využitě vodní síly, konaného podnikatelem neb jiným finančním úřady uznaným činitelem po delší období způsobem v § 1, odst. 2., č. IV., nařízením vyznačeným, a jehož způsob provedení i výsledek byl ověřen ve smyslu § 16. nařízení.

K §§ 2b) a 4 zákona.

§ 3.

Má-li se vyměřovati daň podle poháněného zařízení, jest rozlišovati tyto případy:

1. Je-li síla vyvozená vodním motorem větší nebo se rovná spotřebě všech strojů poháněného zařízení, ať již tyto pracují či nikoliv;

2. je-li síla vyvozená vodním motorem menší nežli spotřeba všech strojů poháněného zařízení, používá-li se však pouze části strojů k provozu, takže spotřeba je rovna nebo menší nežli síla vyvozená;

3. je-li síla vyvozená vodním motorem menší nežli spotřeba poháněných strojů, takže se musí používati k pohonu ještě jiné energie, tudíž smíšeného poháněcího zařízení.

Poněvadž v případě č. 3. je nutno k provozu používati smíšeného zařízení poháněcího, řídí se vyměřování daně podle § 6. zákona.

Nastoupí-li případ č. 2., musí se část poháněného zařízení, která není v zdanitelném provozu, dáti pod úřední závěru; toto opatření provede dozorní úřad podle toho, jak ten který případ k zamezení možného zkrácení daně toho vyžaduje, a podle obdoby ustanovení, platných pro jiné spotřební daně. Když podnikatel přes to, že vodní síla by stačila

k pohonu strojů, používá k provozu i v případě č. 1. nebo č. 2. vedle vodní síly také jiné energie, ačkoliv toho není nezbytně nutno, a nechce-li podnikatel zapravovati daň z vodní síly podle plné spotřeby všech strojů, ačkoliv by mohly být vodním dílem bez ohledu na jeho výkonnost, případně po sobě, poháněny, nastupuje ustanovení o smíšeném poháněcím zařízení podle § 6. zákona.

K §§ 2c) a 5 zákona.

§ 4.

Kilowatové hodiny, t. j. kilowatová počítadla, zaznamenávající elektrickou energii, na kterou síla vodního motoru se převádí přímo po její výrobě, musí být připevněna na rozváděcí desce tak, aby bylo možno počítadlo úředními závěrami zabezpečiti. Vedení elektrického proudu až ke kilowatovým hodinám musí být finančním orgánům přístupno, a uzná-li toho finanční úřad I. stolice potřebu, od vypínače až k počítadlu zabezpečeno pláštěm tak přízpůsobeným, aby mohl být dán pod úřední závěru. Stejně může finanční úřad I. stolice žádati, aby i vypínač byl opatřen poklopem tak upraveným, aby mohly být přiloženy úřední závěry. Počítadla musí být úředně cejchována; podnikatel je povinen každý pátý rok dáti je znovu úředně přecejchovati a během této lhůty tehdy, když počítadlo vykazuje větší úchylku než 4%.

K § 2d) zákona.

§ 5.

Ministerstvo financí může v dohodě s podnikatelem pro jednotlivé případy nebo všeobecně stanoviti, za jakých podmínek mohou podnikatelé používat ke zjištění vodní síly způsobů jiných, než jaké jsou v předchozích ustanoveních obsaženy, a to zejména přístrojů samočinně zapisujících.

K § 6, odst. 1., zákona.

§ 6.

Při smíšeném poháněcím zařízení lze výkonnost vodního poháněcího zařízení samostatně zjišťovati podle § 2a) a § 3, odst. 2., zákona, nedojde-li k rozhodnutí na základě dobrozdání znalce nebo na základě dohody. Rozhodnutí na zá-

kladě dobrozdání znalce vydává nebo dohodu uzavírá finanční úřad I. stolice, při čemž se postupuje podle § 16 nařízení.

K § 6, odst. 2., zákona.

§ 7.

Pro dohodu podle § 6, odst. 2., zákona platí obdobně ustanovení § 6 nařízení, při čemž podnikatel má nárok žádati, aby dbáno bylo veškerých důvodů, jím pro docílení dohody uplatňovaných, po případě vyžádati si rozhodnutí vyššího finančního úřadu.

K § 7, č. 1., zákona.

§ 8.

Pro paušalování je směrodatným ohled jednak na malý počet koňských sil k provozu použitých a skrovný rozsah podniku vůbec, jednak na obtížnost, spojenou s vyměřováním podle §§ 1 až 7 nařízení a spočívající v nepříznivých poměrech, v nepřehlednosti zařízení a ve stížené možnosti pořizování potřebných zápisů.

Má-li se paušalování povoliti podle § 7, č. 2., zákona, je podnikatel povinen prokázati podle § 16 nařízení nemožnost zjištění veškerých k vyměření daně podle §§ 2 a 3 zákona nutných podmínek.

Paušál vyměřuje se zásadně tak, aby se rovnal plně oné výši daně, která by pravděpodobně odpovídala zdanitelné síle zjištěné podle §§ 2 až 6 zákona.

Paušalování daně z vodní síly navrhuje finanční úřad I. stolice na základě odůvodněné žádosti podnikatelem předložené a výsledků případného úředního šetření; ministerstvo financí může podřízené úřady zmocniti, by podle určených zásad paušál samy povolovaly.

§ 9.

Paušál se vyměřuje některým z těchto způsobů:

I. na základě

- a) průměrné výkonnosti poháněcího zařízení nebo
- b) průměrné spotřeby hnací síly poháněcího zařízení, zpět převedené na hřídel poháněcího zařízení, obojí určené podle měnicího se množství vody a podle průměrné doby provozu, stanovené po uvážení všech okolností, které mají

nebo pravděpodobně budou mít vliv na délku doby pracovní; počet koňských sil průměrně poháněcím zařízením výrobných nebo v poháněném zařízení spotřebovaných, násobený dobou provozu v hodinách, je zdanitelnou silou v koňských silách hodinových;

II. na základě

- a) množství zpracované suroviny nebo
- b) vyrobeného zboží,

a to buď dle celkového nebo průměrného množství suroviny nebo zboží, lze-li je podle skutečného stavu zjišťovati, nebo dle průměrného množství jinak stanoveného, a po uvážení všech okolností, které mají nebo pravděpodobně budou mít vliv na rozsah výroby. Počet hodinových koňských sil na jednotku zpracované suroviny nebo vyrobeného zboží potřebných a zjištěných buď skutečnou zkouškou v podniku anebo stanovených úředně podle zkušenosti, násobený množstvím zpracované suroviny nebo vyrobeného zboží, je zdanitelnou silou v koňských silách hodinových;

III. na základě peněžního ekvivalentu daňového, úředně vyměřeného ze součinitelů zjištěných dle odstavce II.

§ 10.

Paušál platí se ve čtvrtletních lhůtách předem. Smlouvy paušalovací uzavírají se zpravidla na 3 roky s právem oboustranné roční výpovědi a podle zvláštního úředního vzorce; též k žádostem za paušalování daně lze užítí úředních vzorců.

§ 11.

Pro přechodnou dobu, než bude možno zjistiti skutečnosti, potřebné pro řádné vyměrování daně nebo paušálu, může podnikatel jak vodního díla již stávajícího v době, kdy zákon nabyl účinnosti, tak i vodního díla později nově zřízeného anebo přestavěného, jehož osvobození, udělené mu na základě § 9 zákona, pozbylo platnosti, žádati finanční úřad I. stolice o stanovení přechodného paušálu; tento paušál vyměřuje se způsobem, §§ 8 až 9 nařízení stanoveným, na dobu pravděpodobně postačitelou k vyšetření skutečností, potřebných k řádnému vyměření daně nebo paušálu, nejdéle však na dobu 6 měsíců a s výhradou, že tento přechodný paušál bude s dodatečnou platností zvýšen nebo snížen podle výšky daně nebo paušálu, vyměřených na podkladě skutečností normálně zjištěných, přesahuje-li diference 20%.

K § 8 zákona.

§ 12.

O výkonnosti vodních motorů, o době provozu, jeho rozsahu a všech úkonech, nutných k zjištění daně, je podnikatel povinen konati po provozní dobu zápisy v měsíčně vedeném „ohlašovacím a provozním rejstříku“, není-li daň paušalována a nepostará-li se podnikatel o automatické zaznamenávání síly zdanitelné kilowatovými hodinami anebo jiným vhodným a od finančního úřadu I. stolice schváleným způsobem.

Finanční úřad může předepsati pro rejstřík zvláštní vzorec, vhodný pro podnik, anebo vůbec naříditi používání úředního tiskopisu, vydávaného za náhradu výloh.

§ 13.

O době provozu se zapisuje přímo po každém úkonu a) u vodních děl, při nichž se daň vyměřuje podle § 2 a) zákona, den, hodina a minuta, kdy bylo poháněcí zařízení trvale neb dočasně do chodu uvedeno nebo zastaveno, jakož i — se zřetelem k ustanovení § 8 zákona o nepřetržitém provozu a k ustanovením § 16 nařízení — každá jednotlivá doba, po kterou buď tažení stavidla nebo otevření rozváděcího kola turbíny se změnilo;

b) u vodních děl, při nichž se daň vyměřuje podle § 2 b) zákona, den, hodina a minuta, kdy bylo poháněné zařízení trvale nebo dočasně do chodu uvedeno nebo zastaveno.

Za dobu provozu nepovažuje se ona doba, v níž bylo nutno vodní motor uvést do chodu za účelem vyzkoušení jeho činnosti nebo při živelních pohromách nebo jinou než vlastní silou pro neodlučitelné spojení s jinými stroji, avšak aniž by v těchto případech vyvozené síly bylo k pohonu využito; podnikatel musí však nejdéle bezprostředně po spuštění a opětném zastavení motoru zapsati přes celou stránku ohlašovacího a provozního rejstříku a všech jeho stejnopisů jak počátek, tak i konec tohoto provozu, a to s náležitým odůvodněním; na požádání finančních úřadů je povinen okolnosti, předpokládané pro nepočítání doby provozní, věrohodně prokázati.

§ 14.

O výkonnosti vodního motoru je podnikatel povinen zapsati v čelo rejstříku nejvyšší možnou výkonnost a jí příslušné průtočné množství vody, spád a užitečný efekt.

Vyměřuje-li se daň podle skutečného využití, zapisovatel je mimo to soustavně po dobu provozní v případě § 2a) zákona každou změnu skutečností, sloužících ke zjištění množství vody, proteklé motorem, a příslušný spád, a v případě § 2b) zákona množství koňských sil, potřebných k normální výkonnosti jednotlivých strojů poháněného zařízení.

§ 15.

Podnikatel je povinen do 20. každého následujícího měsíce podle stavu, jaký byl na konci výkazního měsíce, uzavřít rejstřík a vypočísti v něm daň tímto způsobem:

a) kde se zdaňuje nejvyšší možná výkonnost podle § 1, odst. 2., č. III., nařízení, násobí se počet koňských sil dobou provozu; součin obou hodnot je zdanitelnou silou v koňských silách hodinových;

b) kde se zdaňuje síla skutečně využitá podle § 1, odst. 2., č. IV., nařízení, násobí se zjištěné vteřinové množství vody, které proteklo motorem, příslušným spádem, užitečným efektem, poměrem $1000/75$ a dobou provozu; součin takto získaný je silou zdanitelnou za dobu, po kterou nezměněně trval dotyčný spád a průtočné množství vody; součet těchto hodnot, zjištěných po celou dobu provozu, je zdanitelnou silou v koňských silách hodinových;

c) kde se zdaňuje výkonnost poháněného zařízení podle § 3 nařízení, vypočte se zdanitelná síla jednotlivého stroje, která se rovná součinu z počtu koňských sil, k pohonu normálně zatíženého stroje spotřebovaných, a z doby provozu; součet takto vypočtených zdanitelných koňských sil jednotlivých strojů poháněného zařízení je zdanitelnou silou v koňských silách hodinových.

Uvedenými způsoby vypočtené koňské síly hodinové, násobené sazbou daňovou, činí vypadající daň.

Podnikatel je povinen takto vypočtenou daň zapřavit způsobem v § 26 nařízení předepsaným a vyznačiti v rejstříku, jakým způsobem a kdy platbu vykonal; dva stejnopisy rejstříku odevzdá v stejné lhůtě dozorcímu úřadu a třetí stejnopis je povinen po 5 roků v podniku uschovávat a na požádání kdykoliv dozorcím orgánům předložit.

§ 16.

Ministerstvo financí vydá po dohodě s ministerstvy veřejných prací a zemědělství směrnice pro složitější zjišťovací metody, z nichž podnikatel může si voliti v dohodě s finančním úřadem I. stolice metodu, vhodnou pro svůj podnik, s tím účinkem, že výsledek tímto způsobem zjišťování získa-

ný bude finančním úřadem I. stolice do odvolání uznán za základ pro vyměrování daně.

Při způsobu zjišťování je třeba dbáti toho, by zároveň byly vyšetřeny všechny technické (vodohospodářské) skutečnosti, potřebné k upravení zápisů ve vodních knihách v příslušném řízení vodoprávním.

Předloží-li podnikatel výpočty o výkonnosti poháněcího zařízení neb o spotřebě síly poháněného zařízení nebo návrhy, jak měřiti a zjišťovati skutečnosti, mající vliv na zdanění, kteréžto výpočty a návrhy byly provedeny civilním inženýrem úředně autorisovaným, anebo výjimečně za zvláštních důvodů státním inženýrem okresní stavební správy nebo hydrologického ústavu, na Slovensku a v Podkarpatské Rusi inženýrem vodohospodářského nebo kulturně-technického úřadu, vezme finanční úřad I. stolice tyto výpočty a návrhy za podklad pro zjišťování síly zdanitelné s právem je odvolati, příslušejícím jak úřadu, tak podnikateli, a to s výhradou, že, nebudou-li tyto výpočty a návrhy při případném, dodatečně provedeném úředním šetření shledány správnými, může býti se zpětnou platností provedeno nové upravení daně, které by odpovídalo skutečnému stavu.

Ve všech případech, kde ve smyslu ustanovení zákona nebo tohoto nařízení bude daň upravena na základě dohody neb zvláštního úředního povolení nebo přiznání, a kde vzniknou úřadu výlohy z provedení zvláštních úředních šetření nebo zařízení, může finanční úřad požadovati na podnikateli nahrazení těchto nákladů.

K § 9 zákona.

§ 17.

Podnikatel vodního díla, který činí nárok na osvobození od daně z vodní síly podle § 9, odst. 1., zákona, je povinen na požádání finančních úřadů prokázati počet a druh vodních motorů, jich průtočné množství vodní, příslušný spád a množství koňských sil, potřebných k normální výkonnosti jednotlivých strojů poháněného zařízení.

§ 18.

Podnikatel vodního díla, který činí nárok na osvobození od přírážky daně z vodní síly podle § 9, odst. 1., zákona, je povinen tento nárok ohlásiti u finančního úřadu I. stolice písemně ve dvojím vyhotovení nebo současně s ohlášením, k němuž je povinen podle §§ 28 až 30 nařízení, a s udáním

skutečností, na nichž se tento nárok zakládá (zejména s udáním nejvyšší možné výkonnosti poháněcího nebo spotřeby síly poháněného zařízení) a doby provozu, od které podnikatel nárok na osvobození činí.

§ 19.

Osvobození od daně nebo přírážky dle § 9, č. 1., zákona platí pouze pro dobu, po kterou se skutečností, na nichž se osvobození zakládá, nezmění; při nastalé změně je podnikatel povinen řídit se ustanoveními, která jsou předepsána pro podniky dani podléhající, zejména tedy ustanoveními §§ 12 až 15 a 29 nařízení.

§ 20.

Podnikatel je oprávněn žádati, aby mu finanční úřad I. stolice na základě úředního zjištění uvedených skutečností přiznal zvláštním výměrem osvobození od daně nebo přírážky podle § 9, odst. 1., zákona s platností na dobu, pokud se nezmění zjištěné skutečnosti, tvořící podmínky osvobození; při změně těchto skutečností je podnikatel povinen buď je ohlásiti s vyznačením důsledků anebo žádati o opětné úřední zjištění a o případnou změnu přiznaného osvobození.

§ 21.

Odvozenou silou vodní rozumí se zdaněnou vodní energií vyrobená síla, t. j. taková síla, která vznikne dopravením jistého kvanta vody vodním motorem, jehož síla byla zdaněna, do vyšší polohy, z níž se této vody používá k pohonu jiných vodních motorů, takže vodní síla těmito vyrobená již novému zdanění nepodléhá; totéž osvobození platí i pro vodní sílu, vyrobenou stejným postupem jinou hnací silou, k jejímuž vyvození bylo použito surovin, z nichž zapravena byla jiná daň spotřební, ku příkladu dávka uhelná nebo daň z minerálních olejů.

O povinnosti k ohlášení nároků na osvobození, případně o jeho úředním přiznání platí ustanovení §§ 18, 19 a 20 nařízení.

Podnikatel vodního díla od daně osvobozeného, po případě vodního díla, z něhož se odvozuje vodní síla, pro niž činí podnikatel nárok na osvobození, je povinen konati na požádání finančního úřadu I. stolice zápisy podle obsahu a vzorce, jak mu bude dle potřeby jednotlivých případů k zabezpečení důchodku určeno.

§ 22.

Osvobození síly vodního díla, kterou používají obce k čerpání vody, od daně povoluje se jen za těchto podmínek:

1. čerpání vody musí obstarávat obec ve vlastní režii;
2. čerpání vody musí se díti přímo z vodního díla, t. j. síla k čerpání nesmí býti prostřednictvím jiné silotvorné stanice dodávána;
3. čerpání vody musí se díti jen pro potřebu obyvatelstva; vyloučeno je osvobození od daně oné vodní síly, které je potřebí k čerpání vody, určené pro podniky průmyslové nebo živnostenské;

4. při dodávání vody obyvatelstvu musí býti vyloučena výdělečnost, t. j. za dodávání vody nesmí býti počítáno více, nežli kolik je zapotřebí k úhradě skutečných výloh;

5. o provozu vodního díla, o čerpání vody a jejím dodávání je obec povinna konati podrobné zápisy, jak je finanční úřad I. stolice podle poměrů toho kterého případu k zabezpečení státního důchodku nařídil, a tyto zápisy finančnímu úřadu na požádání předkládati.

Stran povinnosti k ohlášení nároků na osvobození, případně jeho úředního přiznání platí ustanovení §§ 18, 19 a 20 nařízení.

Stejná ustanovení platí obdobně pro družstva, která používají vodní síly z vodního díla k účelům melioračním s vyloučením výdělečnosti.

§ 23.

Osvobození od daně pro nová vodní díla povoluje ministerstvo financí v dohodě s ministerstvy veřejných prací a zemědělství k odůvodněné žádosti podnikatele podané u finančního úřadu I. stolice, v rámci zákonem stanoveném a se zřetelem k možnosti racionálního využití síly vodního díla, k obvyklé rentabilitě a amortisaci. Podnikatel je povinen na požádání finančního úřadu I. stolice předkládati každoročně v pravidelné lhůtě, podnikatelem zvolené a finančnímu úřadu předem oznámené, účetní rozvahu ku přezkoušení v tom směru, zda trvají podmínky osvobození, a konati podrobné zápisy, jak je finanční úřad I. stolice podle poměrů toho kterého podniku k získání přehledu o provozu ve směrech shora naznačených nařídí.

K vodním dílům lze počítati též údolní přehradu a jiné nádrže vodní po 1. lednu 1919 zbudované, pokud jsou tyto přehradu podmínkou pro umožnění neb zlepšení výkonnosti vodního díla, a je-li podnikatel vodního díla povinen přispívati na jich stavbu a udržování.

§ 24.

Pro osvobození vodních děl, rekonstruovaných po 1. lednu 1919, od daně z vodní síly platí obdobně ustanovení § 23 nařízení.

§ 25.

O výlohách za úřední šetření, spojené se zjišťováním předpokladů pro osvobození od daně z vodní síly nebo jeho úřední přiznání podle § 9 zákona, platí ustanovení § 16 nařízení.

K § 10 zákona.

§ 26.

Daň z vodní síly zapravuje se zpravidla najednou za veškeré, v jednom kalendářním měsíčním období provedené poplatné úkony a je splatna do 20. dne příštího měsíce.

Daň se zapravuje zvláštními, pro daň z vodní síly určenými a za náhradu výloh vydávanými složenkami poštovního šekového úřadu v Praze na účet dotyčného zemského finančního úřadu; na složenkách musí podnikatel vyznačiti jak na příjemce, tak na stvrzence, k jakému účelu, za který podnik a za který měsíc daň zapravuje.

Ministerstvu financí je vyhrazeno určit v jednotlivých případech jiný způsob zapravování daně.

K § 11 zákona.

§ 27.

Úroky z prodlení činí podle obdoby § 4, odst. 1., zákona ze dne 16. března 1921, č. 116 Sb. z. a n., deset procent dlužné částky.

Vymáhání dlužné daně, jakož i povinnost platiti úroky z prodlení, nastává dle obdoby § 4, odst. 2., citovaného zákona a článku 4., odst. 12., prov. nař. k němu ze dne 28. července 1921, č. 266 Sb. z. a n., hned po uplynutí lhůty, do které je daň z vodní síly dle § 26 tohoto nařízení splatna; úrok z prodlení čítá se ode dne, který bezprostředně následuje po uplynutí této lhůty.

K § 12 zákona.

§ 28.

Každý, kdo již přede dnem, kdy zákon nabyl účinnosti, užívá vodní síly k pohonu nebo je držitelem vodního díla, způsobilého k zužitkování vodní síly, mimo podnikatele, jichž vodní síla je osvobozena od placení daně ve smyslu § 9, odst. 1., č. 1., zákona, je povinen nejpozději do 24. května 1922 dozorčímu úřadu písemně ve dvojím vyhotovení, z nichž jedno potvrzené obdrží zpět, ohlásiti tyto všeobecné údaje:

a) jméno nebo firmu majitele a podnikatele (držitele), jich sídlo a jména odpovědných zástupců v dotyčném podniku,

b) místo, kde se podnik nalézá (obec, ulice, číslo domu) a jméno toku (vody), na němž vodní dílo se nachází,

c) hlavní předmět podnikání, k němuž se vodní síly používá,

d) opis vodoprávního povolení, jeho změn a doplňků,

e) počet a druh vodních motorů,

f) nejvyšší možnou výkonnost poháněcího zařízení, jí příslušné průtočné množství vody, spád a užitečný efekt; sestává-li poháněcí zařízení z několika vodních motorů, je třeba pro každý motor zvlášť udati průtočné množství vody, spád a užitečný efekt, při nichž výkonnost vodního motoru je nejvyšší,

g) používá-li se k uvedenému podnikání jen vodní síly, či také síly jiné a jaké,

h) převádí-li se mechanická energie v elektrickou a zda celá nebo jen z části.

Nemůže-li podnikatel z důležitých důvodů některých ze shora uvedených údajů ve stanovené lhůtě učiniti, může finanční úřad I. stolice k žádosti včas podané lhůtu tuto přiměřeně prodloužiti.

§ 29.

Podnikatel vodního díla, které po dni, kdy zákon nabyl účinnosti, bude zřízeno nebo které po vypršelé osvobození bude podléhati dani, je povinen učiniti ohlášení obdobně podle ustanovení § 28 nařízení, a to zpravidla nejdéle 14 dnů před zahájením zdanitelného provozu.

§ 30.

Kromě údajů, předepsaných v § 28, je podnikatel povinen podle toho, jak hodlá daň zapravovati, stejným způsobem ohlásiti:

1. Má-li zapravovati daň podle nejvyšší možné výkonnosti poháněcího zařízení ve smyslu § 1, odst. 2., č. III., nařízení, je povinen podrobně udati druh a počet vodních motorů a data, na jejichž podkladě byla vypočtena nejvyšší možná výkonnost poháněcího zařízení (příslušné průtočné množství vody, spád a užitečný efekt).

2. Má-li podnikatel zapravovati daň podle skutečného využití ve smyslu § 1, odst. 2., č. IV., nařízení, je povinen zevrubně popsati poháněcí zařízení a vyznačiti všechny okolnosti, mající vliv na jeho výkonnost. Zejména musí podnikatel udati způsob, jak vodu nadržuje, do motoru vpouští a jalovým korytem vypouští, system vodního motoru, jeho rozměry a užitečný efekt, zdali pracuje se stálým průtočným množstvím nebo spádem a jak miní měřiti měnicí se množství vody motorem proteklé a měnicí se spád (na příklad průtočné množství vod stavidlem, u turbin podle otevření rozváděcího kola; spád zasazením vodočtu na přítoku a odtoku a pod.). Vyskytuje-li se ztracený spád, třeba udati jeho velikost; brodí-li motor při zpáteční vodě, třeba udati stav nebo množství vodní, při němž se tak děje.

3. Má-li podnikatel zapravovati daň podle výkonnosti poháněcího zařízení ve smyslu § 3 nařízení, je povinen udati druh poháněcího zařízení a účel jednotlivých poháněcích strojů a vyznačiti všechny okolnosti, mající vliv na spotřebovanou vodní sílu; zejména musí podnikatel udati počet koňských sil, potřebných k pohonu strojů při jejich normálním zatížení, a velikost ztrát, spojených s převodem vyvozené energie z hřídele poháněcího zařízení až na místo spotřeby v poháněném stroji; mimo to třeba udati i počet koňských sil hodinových, potřebných ku zpracování jedné jednotky suroviny nebo vyrobeného zboží.

4. Převádí-li se mechanická energie v elektrickou a má-li podnikatel zapravovati daň podle kilowatových hodin, třeba mimo všeobecné údaje, vyznačené v § 28 nařízení, ještě ohlásiti druh a počet generátorů, vodní silou poháněných, jejich výkonnost a užitečný efekt.

Pro úřední šetření, konané k žádosti podnikatelově a na jeho náklad, platí ustanovení § 16 nařízení.

§ 31.

Každý podnik, podléhající dani z vodní síly, musí býti zevně označen způsobem, vyjadřujícím zřejmě jméno podnikatele, hlavní předmět podnikání, a není-li tak již z tohoto označení vidno, že jde o podnik, používající vodní síly, ještě tuto okolnost.

§ 32.

Přímým důchodkovým dozorem je pověřen důchodkový kontrolní úřad, který je příslušný podle místa podniku, podléhajícího důchodkovému dozoru, a úřady tomuto nadřízené.

Ministerstvo financí může přímým nebo vyšším důchodkovým dozorem pověřiti též technickou finanční kontrolu,

§ 33.

Zostřený důchodkový dozor může naříditi finanční úřad I. stolice, bylo-li v rozsahu majícím podstatný vliv na výměr daně zjištěno, že byla do ohlašovacího a provozního rejstříku nesprávně zapisována doba provozu nebo měření proteklého množství vody a spádu, anebo že zapisování druhu a počtu strojů poháněcího zařízení do chodu uvedených dělo se tak, že je obava, že by snížen byl podklad pro výpočet daně a že vůbec skutečnosti, směrodatné pro výpočet daně, byly v důležitých bodech nesprávně udávány, a nemůže-li podnikatel tyto nesprávnosti, byv o nich a o zamýšleném zavedení zostřeného důchodkového dozoru protokolárně vyslechnut, náležitě ospravedlniti.

Chová-li finanční úřad I. stolice o těchto nesprávnostech pouze odůvodněnou domněnku, aniž by bylo možno zmíněné nesprávnosti ihned prokázati, může býti zaveden zostřený důchodkový dozor pouze se schválením ministerstva financí; hrozí-li nebezpečí z prodlení, může finanční úřad I. stolice zavést zostřený důchodkový dozor ihned proti dodatečnému schválení ministerstva financí za současného podání zprávy.

§ 34.

Stálý důchodkový dozor zavádí finanční úřad I. stolice po schválení ministerstvem financí na dobu časově omezenou nebo neurčitou, a to i tenkrát, bylo-li v trestním případě, který dal příčinu k zavedení stálého důchodkového dozoru, za složení pokuty upuštěno od právního řízení. Stálý důchodkový dozor záleží v tom, že se v závodě na útraty podnikatele umístí podle rozsahu podniku potřebný počet orgánů finanční správy k střídavému vykonávání stálého dozoru. Povinnost

podnikatele k hrazení útrat vztahuje se na veškeré osobní i věcné náklady, spojené s udržováním stálého dozoru.

§ 35.

Nařízení toto nabývá účinnosti dnem 1. června 1922. Provedením jeho pověřuje se ministr financí v dohodě s ministrem veřejných prací a s ministrem zemědělství.

Vodní kniha.

Vládní nařízení ze dne 8. července 1925, č. 169 Sb. z. a n., kterým se upravuje zařízení a vedení vodních knih se sbírkami listin, map a plánů v území mimo Slovensko a Podkarpatskou Rus.

Vláda republiky Československé nařizuje podle § 101 zákona ze dne 28. srpna 1870, č. 71 čes. z. z., § 100 zákona ze dne 28. srpna 1870, č. 65 mor. z. z., jakož i § 100 zákona ze dne 28. srpna 1870, č. 51 slez. z. z., ve znění zákona ze dne 6. března 1873, č. 28 slez. z. z. (zemských zákonů vodních):

§ 1.

Podle ustanovení §§ 57 a 100 čes. zemského zákona vodního a §§ 56 a 99 zemských vodních zákonů moravského a slezského vede každý politický úřad I. stolice vodní knihu se sbírkou listin, map a plánů s rejstříkem.

§ 2.

Do vodní knihy buďtež zapisována za účelem evidence veškerá v okrese již trvající nebo podle uvedených zákonů příště nově vzniklá práva na užívání vody, pokud jest k nim třeba povolení úředního nebo by ho bylo třeba, kdyby ty které stavby neprováděl stát, pak ustanovení o výši vodních cejchů, údaje o vodních družstvech v § 6 tohoto nařízení uvedené, jakož i změny těchto práv, ustanovení a údajů.

§ 3.

Vodní kniha skládá se z

1. podacího protokolu,
2. vlastní vodní knihy a
3. sbírky listin, map a plánů a rejstříku.

§ 4.

Podací protokol vodní má tyto rubriky:

1. běžné číslo,
2. den, měsíc a rok, kdy spis došel,
3. jméno úřadu, zápis nařizujícího a stručné udání předmětu zápisu,
4. datum a číslo výměru, jímž zápis nařízen,
5. číslo vložky vodní knihy, do níž se stal zápis,
6. počet příloh.

§ 5.

(¹) Pro každé právo, které se má zapsati do vodní knihy, budiž vyhrazena zvláštní vložka, obsahující dle potřeby více listů, nejméně však jeden list. Změny tohoto práva zapisují se do téže vložky v časovém pořádku.

(²) Vložky mají tyto rubriky:

1. řadové číslo a datum zápisu;
2. jméno obce, po případě též osady a vody, katastrální číslo pozemku a jméno oprávněné osoby (název vodního družstva);
3. označení způsobu užívání vody a příslušných zařízení,
4. služebnosti k právu na užívání vody se vztahující;
5. odkaz ke sbírce listin;
6. poznámka.

(³) Do těchto sloupců buďtež zapisovány:

ad 1. Řadové číslo a datum zápisu.

ad 2. Jméno obce, po případě též osady, v níž jest předmět zápisu do vodní knihy, jméno vody a nemovitosti (s udáním katastrálních čísel), s níž jest spojeno právo na užívání vody, a jméno oprávněné osoby (u vodních družstev název družstva). Je-li zjištěna vodnost toku, budiž zde rovněž uvedena; stalo-li se zjištění čsl. státním hydrologickým ústavem, možno při tom poukázati na příslušnou jeho publikaci. Úřadu známé změny oprávněných osob (vodních družstev) buďtež zapisovány do vodní knihy z úřední povinnosti.

ad 3. Označení způsobu, účelu, rozsahu a míry užívání vody a příslušných zařízení. V této rubrice jest popsati a udati výškové koty fixního bodu a normálu. Provedly-li orgány státní správy podél vodního toku přesnou nivelaci, buďtež nadmořské výšky význačných bodů při všech zápisích do vodní knihy vztaheny na tuto nivelaci. Za tím účelem třeba ke společné sbírce listin a plánů vodní knihy připojiti podélné profily vodních toků, pokud jsou vydávány čsl. státním ústavem hydrologickým.

Do rubriky třetí jest zapisovati zejména:

a) při silotvorných dílech:

Rozměry a výškové koty zařízení zdýmacího (se vztahem k fixnímu bodu), zařízení vpouštěcího, stavidel závodních a jalových, odlehčovacích zařízení, náhonu a odpadu (s udáním příslušného normálního a maximálního množství vody), počet vodních motorů a charakteristické rozměry pro výpočet jejich průtočné kapacity, nejvyšší kapacitu v m³ vteř., povolený spád v metrech, nejvyšší výkonnost v koňských silách vodních motorů (počet instalovaných koňských sil), po případě povolené množství vody a výkon v koňských silách motoru při nejvyšším a nejnižším stavu vody.

Konečně budiž popsáno zařízení poháněné vodními motory a udána náhradní síla.

b) Při zařízení na odběr vody nebo zavodňování:

Povolené nejvyšší množství odběru vody v té které době, rozměry a výškové koty zdýmacího zařízení, hlavního napájecího stavidla, potrubí, celoroční vodní potřebu podniku, a to u podniků zavodňovacích celkovou potřebu pro letní závlahu a pro jarní i podzimní zavodnění, a rozložení zavodňovaných pozemků s udáním soustavy zavodňovací a postupu závlahy s odkazem na případný zavodňovací řád uložený ve sbírce listin.

c) Při vpouštění splašků, látek odpadních a vod důlních:

Způsob a rozsah provozu, povolené největší vteřinové množství vpouštěné odpadní vody (pevných látek), druh a míra znečištění (po případě její charakter po stránce fyzikální, chemické a bakteriologické) a způsob čištění (čisticí zařízení).

d) Při regulaci vodních toků a plošném odvodňování pozemků:

Průtočnou kapacitu regulovaného toku, plochu povodí, délku regulovaného toku, rozsah odvodnění v hektarech a způsob odvodnění (otevřené příkopy nebo drenáž).

e) Při vodovodech:

Způsob a množství odběru vody (jímací z otevřených toků, zachycení vod a pramenů, hloubené neb artézské studně), velikost jímacího území v hektarech, po případě naznačení území ochranného.

f) Při vodních nádržích a rybnících:

Účel, k němuž vodní nádrž jest určena, výškovou kotu nejvyššího přípustného nadržení, vodní plochu nádrže v m² a obsah nádrže v m³ při nejvyšší hladině, docílený maximální retenční prostor, plochu povodí, rozměry, výškové koty a největší průtočnou kapacitu přepadů a výpustných zařízení a

druh hrází. Užívá-li se dvojího napuštění, na př. zimního a letního, buďtež uvedeny výškové koty nadržení s určením doby.

g) U přívozů:

U přívozů buďtež udány pozemkové parcely, mezi nimiž se provozuje přívoz, zařízení přívozu (zda lanový nebo řetězový, se spodním či horním lanem), udržuje-li se jím spojení na komunikaci veřejné či soukromé.

h) Při mostech:

Světlost, průtočnou plochu a průtočnou kapacitu mostu a vzduť způsobené mostem v m, pokud jest podle skutečného pozorování nebo výpočtu známo.

ad 4. Označení služebností (realních i osobních) vztahujících se k právu na užívání vody, Při tom buďtež odděleně zapisovány:

a) služebnosti ve prospěch vodního práva neb oprávněné osoby (vodního družstva),

b) služebnosti váznoucí na vodním právu ve prospěch pozemků, jiných vodních práv nebo třetích osob.

ad 5. Data a čísla nálezů o udělení vodoprávního povolení, jeho prodloužení, povolení změn, nálezu kolaudačního neb normačního atd., dobu trvání propůjčeného práva.

ad 6. Poznámky. V této rubrice buďtež uvedena ustanovení o povinnosti udržovati zařízení, o obsluze díla a případná omezení vodního práva, nastalá povolením jiného práva.

Jde-li o práva vodního družstva, jest tuto údati řadové číslo, pod nímž jest vodní družstvo zapsáno v záznamu vodních družstev (§ 6).

Konečně budiž uvedeno datum a výsledek úředního zjištění podle § 12.

§ 6.

(1) O vodních družstvech nutno mimo to vésti zvláštní záznam tvořící součást vodní knihy, a to tak, aby každé družstvo mělo aspoň jeden list s těmito rubrikami:

1. číslo řadové;

2. název vodního družstva, číslo vložky vodní knihy, ve které jest zapsáno vodní právo vodního družstva, sídlo správy družstva;

3. účel a rozsah vodního družstva s odkazem k listině uznávající právní trvání vodního družstva, ke stanovám jeho a k seznamům členů družstva a pozemků družstevních, uloženým ve sbírce listin;

4. jméno, stav a bydliště osob, které zastupují družstvo na venek, po případě též jména členů výboru družstva;

5. jméno, stav, bydliště a podpis osob, které podpisují za představenstvo;

6. odkaz ke sbírce listin;

7. poznámka.

(²) Představenstva vodních družstev jsou povinna neprodleně oznamovati politickému úřadu I. stolice veškeré změny členstva družstva i skutečností uvedených v předcházejícím odstavci pod č. 4. a 5.

§ 7.

(¹) Vložky vodní knihy jsou svázaný v přiměřeně velký svazek, po případě více svazků foliového formátu podle číselného pořadí jednotlivých vložek, počínajíc číslem 1. Na prvním listu budiž úředně udán počet vložek, které vodní kniha nebo ten který její svazek obsahuje.

(²) Je-li původní vložka již popsána, určí se pro pokračování zápisů další listy s označením jejich souvislosti s původní vložkou a s nezměněným číslem jejím.

(³) Sahá-li předmět zapsaného vodního práva do obvodu dvou nebo více politických okresů, budiž zapsáno především ve vodní knize vedené při politickém úřadě I. stolice, u kterého bylo o vodním právu rozhodováno; při této vodní knize vede se též sbírka listin a plánů. Úřad, provedší zápis, sdělí znění jeho ostatním dotčeným úřadům, které vykonají stejný zápis ve svých vodních knihách, označice v rubrice 6. všechny vodní knihy, v nichž je právo to zapsáno, s udáním, u které vodní knihy se vede sbírka listin a plánů.

§ 8.

(¹) Pro každou vodní knihu budiž opatřena mapa politického okresu v měřítku 1:25.000; v této mapě označí se modrou barvou veškeré vodní toky, rybníky, jezera i umělé nádrže vodní; vodní toky se očíslovují červeně způsobem naznačeným v § 9. Do této mapy se zakreslí veškerá vodní díla i zařízení, na něž se vztahují práva zapsaná ve vodní knize. Mimo vodní díla, která se zakreslí a očíslovují červeně, budtež v řečené mapě zakresleny zvláště silnice, cesty a dráhy, které svými příkopy nebo vozovkou odvádějí vodu, i mosty a pod. objekty na tocích ležící, veškeré vodočty, kilometrování toků a pevné body přesné státní nivelace a hranice zemí, žup, okresů a katastrálních obcí (černě). Objekty odvádějící vodu budtež zakresleny červeně a vodní potrubí čárkovaně modře, plochy odvodněné budtež položeny červeně, plochy zavodněné

zeleně. U podniků zavodňovacích neb odvodňovacích zakreslí se pouze hlavní náhon zavodňovací s hlavním napájecím stavidlem zeleně neb hlavní příkop odvodňovací červeně.

U podniků vodovodních budiž zakresleno jímací území (slabě modře čárkovaně), reservoary, hlavní potrubí výtlačné a rozváděcí (modře). V případech, kde objekty vodní jsou soustředěny, lze připojiti mapky postranní ve větším měřítku (na př. katastrálním).

(²) Mapa budiž vypracována jako kopie listů původního vyměrování (topografické sekce); tam, kde by zakreslením nestaly se topografické mapy nepřehlednými, možno zakreslení prováděti přímo do topografických map.

Listy sekcí zůstanou v původním formátu, podlejí se a uloží v tuhých deskách.

§ 9.

(¹) V mapě (§ 8) označí se každý vodní tok, k němuž se vztahují povolená vodní práva, pořadem římskou číslicí; práva k užívání vod na témže vodním toku označí se arabskými čísly pořadovými. Vodní práva, jichž předmět není přímo na toku (na př. při melioračních družstvech a vodovodech), budtež označena zakroužkovanými arabskými číslicemi u toku, v jehož povodí jsou buď celá, nebo většinou. Podružné přítoky nemusí býti samostatně číslovány, nýbrž vodní práva k nim se vztahující uvedou se u toku, do něhož se vlévají.

(²) K evidenci zápisů do vodních knih zřídí se rejstřík, v němž budtež zapsány nejprve veškeré vodní toky v pořadí, jak jsou označeny římskými čísly; pro každý tok sestaví se seznam podle čísel zapsaných vodních práv, takže každé zapsané vodní právo se označí římskou a arabskou číslicí. Jednotlivá práva budtež číslována pokud možno v pořadí proti vodě a po nich necht následují práva k užívání vod, která nejsou přímo na toku. Při pozdějších zápisech budiž pokračováno v číslování postupněm.

(³) Každá vložka vodní knihy budiž opatřena vedle pořadového čísla, psaného černě, ještě římskou a arabskou číslicí rejstříku (mapy) psanými červeně. V rejstříku budtež vedle čísel vodního práva zapsány též jeho pořadové číslo ve vodní knize (číslo vložky) a stránka vodní knihy, na níž se stal zápis.

§ 10.

(¹) Ve sbírce listin a plánů budiž pro všechny zápisy téže vložky vodní knihy zřízena obálka z polotuhého papíru nebo ze dvou desek archivového formátu, do níž se vloží: opis

povolovací listiny s plány, povolujícím úřadem klausulovanými, opis kolaudačního nálezu, opis výměru o normování a opisy listin, jimiž byly povoleny změny vodního práva; při zápisech nových nálezů lze přikládati místo opisů stejnopisy.

(²) U vodních družstev budiž přiložen též opis listiny uznávající právní trvání vodního družstva, stanovy, seznam družstevních pozemků (nemovitostí) a členů družstva; z plánů pak mimo situaci toliko ony plány, jež jsou důležité s hlediska vodoprávního (na př. nákresy zařízení, která se vztahují na používání vody).

(³) U staveb prováděných státní správou nebo veřejnoprávními korporacemi, pokud jde o projekty velmi obsáhlé, může být založena toliko povšechná situace s názornými řezy a technickou zprávou s poukazem, u kterého úřadu jsou uloženy podrobné plány. Totéž platí i pro obsáhlejší podniky vodních družstev, při nichž mohou být uloženy podrobné plány u veřejného úřadu (orgánu), jenž byl pověřen udržovacím dozorem.

(⁴) Obálka opatří se nápisem „Sbírka listin a plánů ke vložce vodní knihy č.“ a připojí se k ní seznam spisů a plánů do ní vložených.

(⁵) Sbírka listin a plánů s přílohami budiž uložena tak, aby listiny a plány pro každý tok označený římskou číslicí byly uloženy zvláště.

(⁶) Vedle sbírky listin a plánů pro jednotlivé vložky vodní knihy ukládají se ve všeobecné sbírce společné listiny a plány, publikace čl. státního ústavu hydrologického, situace, podélné profily a jiné plány vodních toků, vydávané tímto ústavem, vodočetná pozorování, výsledky měření průtočných množství, seznamy značek velké vody a pod.

V téže sbírce lze uložit též data získaná od finančních úřadů při vyměřování daně z vodní síly.

§ II.

(¹) Úřad, dávající povolení k užívání vody, o němž má být učiněn zápis do vodní knihy (§ 2), určí zároveň též znění zápisů, jež mají být v důsledku tohoto povolení učiněny do vodní knihy, a sdělí je všem, jimž doručí povolení k užívání vody, současně s tímto povolením. Dojde-li v cestě instanční ke změně daného povolení, určí rozhodující úřad změny zápisů tím po případě podmíněně; změny ty sdělí se současně s doručením rozhodnutí všem, jimž se rozhodnutí zašle. Nabude-li povolení právní moci, provede úřad vodní knihy vedoucí příslušné úkony ve vodní knize.

(²) Zápisy práv, ustanovení a údajů v § 2 naznačených nebo změn již platných práv k užívání vody dějí se do vodní knihy podle časového pořadí ode dne, kdy toto nařízení nabude účinnosti, podle jeho předpisů, pokud ke vzniku těchto práv a ustanovení platně dojde nebo pokud tyto údaje budou úřadu učiněny tohoto dne nebo později.

(³) Dojde-li ke změně již platných práv k užívání vod po dni, kdy toto nařízení nabude účinnosti, prohlédne úřad vedoucí vodní knihy dříve, než zapíše tuto změnu do vodní knihy, též dosavadní zápisy tohoto práva ve vodní knize a zařídí doplnění vodní knihy a sbírky listin a plánů podle předpisů tohoto nařízení, pokud právě povolenou změnou dřívější zápisy se nestaly bezpředmětnými a pokud jest to dle povolovacích listin možno. Zápisy změněné pozdějšími zápisy podtrhnou se červeně a v rubrice „poznámka“ uvede se při nich řadové číslo pozměňujícího zápisu;

(⁴) Jestliže vodní právo podle právoplatného výroku úřadu již neexistuje, přeškrtně se celá vložka vodní knihy červeně a v rubrice „poznámka“ a na obalu listin a plánů náležejících k tomuto vodnímu právu poznamená se zánik práva.

§ 12.

(¹) Politický úřad I. stolice jest též povinen postarati se o to, aby byla co nejdříve zajištěna práva, ustanovení a údaje, které mají být v jeho okrese podle § 2 zapsány do vodní knihy, avšak až do doby, kdy se zjištění koná, tam z jakékoli příčiny zapsány nebyly nebo jsou zapsány způsobem tomuto nařízení nevyhovujícím, a zapsati takováto práva, ustanovení a údaje nebo po případě zápis jich doplniti nebo změnití podle předpisů tohoto nařízení, pokud jest to podle povolovacích listin možno.

(²) Zjištění toto provede politický úřad I. stolice především podle pomůcek, které má po ruce nebo které si může opatřiti, a to zejména i tím, že s upozorněním na ustanovení § 71 vod. zákona českého, případně § 70 vod. zákona moravského nebo slezského vyzve buď všechny nebo jednotlivé držitele práv, o něž jde, aby se přesvědčili, zda jsou jejich práva řádně zapsána ve vodní knize, a není-li tomu tak, oznámili mu to, nebo že vyzve držitele naznačených práv, aby mu v přiměřené lhůtě předložili potřebné doklady a pomůcky k nahlédnutí. Neuposlechnutí takového příkazu trestá se dle § 71 vod. zákona českého, případně § 70 vod. zákona moravského nebo slezského.

(³) Nemá-li politický úřad I. stolice podle výsledku uvedeného zjištění a případného dalšího šetření pochybnosti o trvání a rozsahu práv, o něž jde, a míře jejich výkonu, pro-

vede ve vodní knize, pokud jest to podle povolovacích listin možno, podle předpisů tohoto nařízení potřebný zápis neb doplnění nebo změnu dosavadního zápisu; nemá-li však dostatečného podkladu pro vyplnění všech rubrik vodní knihy, vyplní je, pokud jest to podle nepochybně zjištěného stavu věci a povolovacích listin možno. Nelze-li šetřením odstraniti pochybnosti o trvání a rozsahu práv, o něž jde, nebo o míře jejich výkonu, provede politický úřad I. stolice ve vodní knize zápisy, po případě změny neb doplňky dle skutečného stavu a poznamená to v rubrice 6. příslušné vložky. O zápisích ve vodní knize nebo doplňcích a změnách dosavadních zápisů provedených podle předpisů tohoto paragrafu zpraví úřad držitele těch kterých práv a po případě i jiné zájemníky.

(⁴) Zjistí-li politický úřad I. stolice, že skutečný stav užívání vody se nesrovnává se stavem právním, zařídí, čeho potřebí, dle ustanovení vodního zákona.

§ 13.

(¹) Zjistí-li úřad, že zápis do vodní knihy stal se nesprávně, provede opravu z úřední povinnosti nebo k návrhu zájemníků.

(²) Není přípustno ve vodní knize škrtnati nebo radirovati, a je-li nutna oprava, děje se zvláštním zápisem.

§ 14.

(¹) Každý může v úředních hodinách a místnostech za dozoru úředního nahlédnouti do vodní knihy a do sbírky listin a plánů i do vodní mapy a sdělati si tužkou za šetření náležité opatrnosti výtahy, opisy i náčrty plánů.

(²) Strany si mohou vyžádati též úředně ověřené výtahy a opisy z vodní knihy, jakož i kopii plánů za náhradu hotových výloh a předepsaný kolkový poplatek.

(³) Vodní kniha a její přílohy nesmějí býti odneseny z úředních místností a není dovoleno vypůjčiti si ani pro úřední potřebu spisy ze sbírky listin a plánů.

§ 15.

Úřady vedoucí vodní knihy jsou oprávněny vyžadovati si od úřadů finančních, jimž náleží vyměřovati daň z vodní síly, i od čsl. ústavu hydrologického vysvětlení a pomůcky potřebné pro doplňování vodních knih.

§ 16.

(¹) Nařízení ministerstva orby v dohodě s ministerstvy vnitra, spravedlnosti a obchodu ze dne 20. září 1872, č. 52 čes. z. z., ze dne 20. září 1872, č. 33 mor. z. z., ze dne 20. května 1873, č. 35 slez. z. z., o zařízení a vedení knihy vodní se sbírkami vodopisných map a listin, pozbývají platnosti.

(²) Není-li vodní knihy zřízené v tom kterém okresu již podle právě uvedených nařízení plně upotřebeno, budiž jí používáno k zápisům, k nimž dojde podle tohoto nařízení, tak dlouho, až jí bude plně upotřebeno, načež teprve zřídí se nová vodní kniha podle tohoto nařízení, jejíž číslování bude pokračováním upotřebené vodní knihy.

§ 17.

Provedením tohoto vládního nařízení, které nabývá účinnosti tři měsíce po vyhlášení, pověřuje se ministr zemědělství v dohodě s ministry vnitra, spravedlnosti, veřejných prací a financí.

O B S A H:

	str.
Předmluva	3
Oddíl I. O právním vlastnictví vod.	
§§ 1—6. Právní rozřídění vod	9
Vlastnické právo k vodám	11
I. Vody absolutně veřejné	12
II. Vody relativně veřejné	15
Průkaz soukromého vlastnictví k vodám	16
III. Vody již dle zákona soukromé	20
A. Prameny	20
B. Srážková voda	21
C. Nádržky	21
Studně	23
Rybníky	23
D. Odtoky	25
Komu patří soukromé vody tekoucí	27
Prohlášení vod soukromých za statek veřejný	28
Spodní voda	29
Oddíl II. O užívání vod.	
§ 7. Plavba loďmi a vory	33
Převozy	36
§ 8. Povinnosti držitelů břehů	38
§ 9. Povinnost držitele břehu při nouzovém přistání	41
§ 10. Užívání soukromé vody	43
Omezení vlastnického práva k vodě tekoucí	45
Zákaz znečišťování soukromé vody a zákaz zaplavování neb zbahňování cizích pozemků	46
§ 11. Zákaz svémocné změny volných toků vodních	48
§§ 12—14. Dispoziční právo vlastníka vody v pevném korytě tekoucí	52
§ 15. Obecné užívání vody veřejné	55
§ 16. Obecné užívání vody soukromé	59
§§ 17—18. Potřeba vodoprávního povolení (konsensu)	60

	str.
I. pro každé užívání veřejné vody přesahující způsob § 15. stanovený	61
II. pro užívání vod soukromých	63
III. pro každé užívání vody	64
IV. Účinky užívání vody, vyžadujícího úředního povolení	65
V. Cizí práva	67
VI. Zda možno získati vodního užívacího práva vydržením	68
VII. Povolení třeba i k změně díla	69
§ 19. Konsensní listina	72
I. Míra propůjčeného oprávnění	73
II. Místní vymezení práva vodního	74
III. Účel povoleného díla	74
IV. Podmínky konsensu	75
V. Udělení povolení na obmezenou dobu a do odvolání	77
VI. Obmezení konsensu pouze na osobu žadatelovu	79
§ 20. Míra propůjčeného vodního práva	79
I. omezena na potřebu žadatelovu	79
II. pouze na přebytek, který má státní správa k dispozici zejména vzhledem k potřebě obcí a osad	80
§ 21. Udržování děl v řádném stavu a výkon práva vzhledem k jiným oprávněncům	82
Právo opustiti zřízené dílo	85
§ 22. Odstranění příčiny škodlivých účinků schváleného stavidla	88
§§ 23—25. Cejchy, normální znamení	92
§ 26. Reální povaha práva vodního	98
Vodní právo zaniká spolu se zánikem vodního díla	101
§ 27. Jak zjistiti jest rozsah propůjčeného vodního práva	103
Státní správě přísluší právo dispoziční nad přebytkem	105
§§ 28—29. Vylastnění soukromé vody, tekoucí a uložení služebností k vedení vody přes cizí pozemky	107
Zásady vodoprávní expropriace	107
Náhrada	111
A. Vylastnění soukromé vody tekoucí	113
B. Expropriace pozemkového vlastnictví	116
§ 30. Práva majitelů hor	119
§ 31. Plavení dříví	120
Rybářství	124
§ 32. Vyhrazení služebností podnikům národohospodářsky prospěšným	129
§ 33. Přemostění nově zřizovaných stok	132
§ 34. Spolužívání díla vlastníkem služebního pozemku	134
§ 35. Opatření vody při požáru	137
§ 36. Zásobování vodou jest záležitostí obce (osady)	138
§ 37. Donucovací práva obcí (osadě) příslušející k plnění úkolu vy- značeného § 36.	143
Podmínky expropričního práva obce (osady)	145
§ 38. Stanovení náhrady za vylastnění	148

	str.
§ 39. Opatření vody pro samoty	149
§ 40. Ochrana práva rybolovu	150
Oddíl III. O svozování vod a bránění se jim.	
§ 41. Odvodnění půdy	153
§ 42. Ochranná a regulační díla potřebují vodoprávního povolení	155
Státní stavby ochranné a regulační nevyžadují konsensu	158
§ 43. Způsob zřizování a udržování ochranných staveb vodních	161
§ 44. Povinnost k udržování a čištění kanálů, náhonů a jich příslušenství	163
Kterých děl se norma tato týká	164
Udržování mostu přes náhon vedoucího	165
Co rozumětí jest čištěním náhonů	166
Udržování náhonu a příslušenství v dobrém stavu	167
Čištění náhonu jest též právem vlastníka náhonu	168
Kdo jest k čištění a udržování povinen	168
§ 45. Ochrana břehů a pobřežních objektů na přirozených tocích vodních	173
§ 46. Zřízení nuceného družstva k provedení ochranných staveb	180
§ 47. Pozemky bez pána v oblasti ochranného družstva vodního	181
§ 48. Komu patří půda regulací nabytá	182
§ 49. Donucovací práva propůjčená vodním stavbám, prováděným ve veřejném zájmu	185
I. Expropriace pozemková ve prospěch staveb vodních	186
II. Přeložení vodovodů a průplavů cestou expropriace	188
III. Expropriace stavebního materiálu, příslušející ochranným stavbám	189
IV. Expropriace dle zákona melioračního č. 116 z 1884	190
V. Expropriace dle zákona o svádění horských bystřin č. 117 z 1884	192
§ 50. Povinnosti pobřežních gruntovníků při provádění vodních staveb. (Používání pozemků k skládání materiálu, bahna při čištění a pod.)	193
§ 51. Nucená opatření při hrozícím nebezpečí vodním	195
§ 52. Povinnost přispívati na stavby vodní státem neb zemí podniknuté	197
Oddíl IV. Vodní družstva.	
§ 53. Účel a druhy vodních družstev	203
§§ 54—56. Zřizování vodních družstev	205
I. Zřízení družstev dobrovolných	206
II. Zřízení družstev s členstvím povinným	209
§ 57. Stanovy družstva	213
Uznání úřední	215
Vzorné stanovy vodního družstva	217
§§ 58—61. Organizace družstva	229
I. Valná hromada	230
II. Správní výbor	232
III. Starosta družstva	233

	str.
Státní dozor nad činností družstva	234
§ 62. Reální povaha členství	236
Zajištění závazků členských na pozemcích	236
§ 63. Dodatečný přístup k družstvu již zřízenému	238
§ 64. Vystoupení a vyloučení ze svazku družstevního	242
§ 65. Rozchod družstva	247
§§ 66—67. Rozvrh nákladu družstevního podniku	250
I. Náklady na práce přípravné	251
II. Náklady na práce zařizovací	252
Subvence státní a zemské. Výpůjčka (meliorační) u Zemské banky	252
Rozvrh členských příspěvků	255
III. Náklady na práce udržovací	258
§ 68. Obec jako člen družstva	259
§ 69. Zapravení členských příspěvků	260
Oddíl V. O přestupcích a trestech (§§ 70—74)	
Delikty trestné dle obecného zákona trestního	265
Delikty trestné dle zákona o polním pychu	266
Vlastní přestupky vodoprávní	267
Náhrada škody přestupkem vodního zákona spáchané	271
Odstranění svémocně zřízené novoty	273
Oddíl VI. O úřadech a řízení.	
§ 75. Věcná příslušnost politických co vodoprávních úřadů	281
§ 76. Místní příslušnost vodoprávních úřadů	286
§ 77. Přípravné práce	292
§ 78. Náležitosti žádosti za konsentování vodního díla	295
§§ 79.—81. Předběžné šetření o žádosti	298
§§ 82—83. Stanovení řízení ediktálního neb stručného o projektu	305
Vyhláška	308
Právní následky nedostatečné publikace vyhlášky	309
§ 84. Vodoprávní komisionální jednání	314
Dohoda	315
Námítky	317
Znalci	320
Slyšení stran	321
Jednání zpravidla ústní	322
Protokol	323
Odročení jednání	324
§ 85. Současné schvalování živnostenských provozoven s řízením vodoprávním	325
§ 86. Vodoprávní rozhodnutí (nález)	330
Lhůta, do kdy povolené dílo má býti provedeno	335
§ 87. Stanovení výše náhrady expropriační vodoprávním nálezem	337
§ 88. Vodoprávní nález při námítkách soukromoprávních	343
§ 89. Náhrady škody působené vodním dílem, na základě nesprávného skutkového předpokladu povoleným	347

	str.
§§ 90—93. Řízení při ustavení se vodního družstva	351
Řízení hlasovací	353
Nález	357
§ 94. Úprava účastenství na téže vodě	358
A. Konkurence nového projektu s dílem již zřízeným	360
B. Konkurence nových projektů neb starých podniků mezi sebou	363
C. Úprava při nastalém nedostatku vody	368
§ 95. Opravné prostředky proti vodoprávním nálezům	369
§ 96. Odkládací účinek opravných prostředků	375
§ 97. Dozor vodoprávního úřadu nad vodními díly	377
Dozor při stavbě	377
Kolaudace	378
Dozor nad řádným udržováním díla	380
§ 98. Bezprostřední dozor provádí obec	382
§ 99. Náklady vodoprávního řízení	384
Náklady komisionelní	385
Útraty stran	389
Náklad na vyšetřování přestupku vodního zákona	394
§§ 100—101. Vodní kniha	396

Oddíl VII. Ustanovení závěrečná.

§ 102. Starý stav	402
§§ 103—104. Klausule kassatorní a prováděcí	406

D O D A T E K :

Rybolov v Čechách.

Zákon ze dne 25. dubna 1885 č. 58 ř. z.	407
Zákon ze dne 9. října 1883, č. 22 z. z. ex 1885	409
Vyhlášení místodržitele ze dne 23. června 1913, č. 7-344/21 ai 1912, z. z. č. 34 ex 1913	414

Meliorace.

Zákon ze dne 30. června 1884 č. 116 ř. z.	426
Zákon ze dne 4. ledna 1909 č. 4 ř. z., změněný zákonem ze dne 19. prosince 1919 č. 21 sb. z. a n.	429
Zákon ze dne 30. června 1884 č. 117 ř. z.	436

Rybníky.

Ministerské nařízení ze dne 14. února 1894, č. 45 ř. z.	444
---	-----

Vyvláštěování.

Zákon ze dne 18. února 1878, č. 30 ř. z.	451
--	-----

Daň z vodní síly.

Zákon ze dne 12. srpna 1921, č. 338 sb. z. a n.	465
Vládní nařízení ze dne 12. května 1922, č. 142 sb. z. a n.	471

Vodní kniha.

Vládní nařízení ze dne 8. července 1925, č. 160 sb. z. a n.	486
---	-----